

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MALİYE ANABİLİM DALI**

**ULUSLARARASI ÖĞRENCİ HAREKETLİLİĞİ, BEŞERİ
SERMAYE VE EKONOMİK KALKINMA İLİŞKİSİ: TÜRKİYE
İÇİN BİR MODEL ÖNERİSİ**

Muhammed KALAYCI

DOKTORA TEZİ

Danışman: Prof. Dr. Mehmet Emin ALTUNDEMİR

HAZİRAN - 2025

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**ULUSLARARASI ÖĞRENCİ HAREKETLİLİĞİ, BEŞERİ
SERMAYE VE EKONOMİK KALKINMA İLİŞKİSİ:
TÜRKİYE İÇİN BİR MODEL ÖNERİSİ**

DOKTORA TEZİ

Muhammed KALAYCI

Enstitü Anabilim Dalı: Maliye

**“Bu tez 19/06/2025 tarihinde hibrit olarak savunulmuş olup aşağıdaki isimleri
bulunan jüri üyeleri tarafından oybirliği ile kabul edilmiştir.”**

JÜRİ ÜYESİ	KANAATİ
Prof. Dr. Tarık VURAL	Başarılı
Prof. Dr. Mehmet Emin ALTUNDEMİR	Başarılı
Doç. Dr. Gonca GÜNGÖR GÖKSU	Başarılı
Doç. Dr. Engin DÜCAN	Başarılı
Dr. Öğr. Üyesi Eyüp AKBULUT	Başarılı

ETİK BEYAN FORMU

Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının benzerlik oranının herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve Etik Kurul Onayı gerektiği takdirde onay belgesini aldığımı beyan ederim.

Etik kurul onay belgesine ihtiyaç var mıdır?

Evet ☒

Hayır ☐

(Etik Kurul izni gerektiren araştırmalar aşağıdaki gibidir:

- Anket, mülakat, odak grup çalışması, gözlem, deney, görüşme teknikleri kullanılarak katılımcılardan veri toplanmasını gerektiren nitel ya da nicel yaklaşımlarla yürütülen her türlü araştırmalar,
- İnsan ve hayvanların (materyal/veriler dahil) deneysel ya da diğer bilimsel amaçlarla kullanılması,
- İnsanlar üzerinde yapılan klinik araştırmalar,
- Hayvanlar üzerinde yapılan araştırmalar,
- Kişisel verilerin korunması kanunu gereğince retrospektif çalışmalar.)

Muhammed KALAYCI

19/06/2025

ÖN SÖZ

Günümüzde yükseköğretim alanında yaşanan uluslararasılaşma süreci, yalnızca öğrenci hareketliliği bağlamında değil, mezuniyet sonrası iş gücü piyasasına entegrasyon, beşeri sermaye birikimi ve kalkınma politikaları açısından da giderek daha fazla önem kazanmaktadır. Nitelikli uluslararası öğrencilerin eğitim aldıkları ülkelerde istihdam edilmesi, hem bireysel kariyer gelişimi hem de ev sahibi ülkelerin ekonomik ve sosyal kalkınmaları açısından stratejik bir unsur haline gelmiştir. Bu çalışmada, Türkiye’de yükseköğretim gören uluslararası öğrencilerin mezuniyet sonrası istihdam süreçlerine entegrasyonları çok aktörlü ve çok düzeyli bir çerçevede ele alınmış; iyi uygulama örneklerinden yola çıkılarak Türkiye’ye özgü bir model önerisinde bulunulmuştur.

Bu çalışmanın ortaya çıkmasında bilgi, birikim ve akademik rehberliğini her zaman yanımda hissettiğim, her aşamada yönlendiren, eleştirileri ve katkılarıyla çalışmanın bilimsel derinliğini artıran, öğrencisi olmaktan her zaman gurur duyduğum değerli tez danışmanım Prof. Dr. Mehmet Emin ALTUNDEMİR’e en içten teşekkürlerimi sunarım. Çalışmanın teorik çerçevesinin gelişmesinde ve saha analizinin şekillenmesinde değerli katkılarıyla destek olan Doç. Dr. Engin DÜCAN ve Doç. Dr. Gonca GÜNGÖR GÖKSU hocalarıma şükran borçluyum. Prof. Dr. Fatih YARDIMCIOĞLU ve Doç. Dr. Mustafa AKÇİL hocalarıma, yalnızca doktora tez sürecinde değil, aynı zamanda akademik kariyer yolculuğum boyunca sundukları kıymetli destek, yönlendirme ve ilham için en içten teşekkürlerimi sunarım. Çocukluğumdan bu yana her zaman yanımda olan, desteğini ve varlığını hep hissettiren sevgili kardeşlerim Dr. Öğr. Üyesi Kübra CEVHERLİ, Dr. Öğr. Üyesi Feyza CEVHERLİ’ye ve Dr. Öğr. Üyesi Feyza DOĞRUYOL’a, tez sürecindeki katkıları ve her zaman verdikleri destek için içten teşekkür ederim. Ayrıca, Dr. Öğr. Üyesi Salih TUTAR’a, tez çalışmam süresince sunduğu akademik katkıların yanı sıra, içten dostluğu, samimi desteği ve her aşamada gösterdiği yol arkadaşlığı için teşekkür ederim. Nitel veri toplama sürecinde bilgi ve deneyimlerini benimle paylaşarak çalışmanın bilimsel içeriğine önemli katkılarda bulunan tüm katılımcılara, katkıları ve samimiyetleri için teşekkür ederim.

Hayatım boyunca attığım her adımda varlıklarıyla bana güç veren, sevgileri, fedakârlıkları ve dualarıyla bugünlere gelmemde en büyük paya sahip olan canım annem ve kıymetli babam’a şükranlarımı sunuyorum. Hayat yolculuğumun en anlamlı destekçisi

olan, her koşulda yanımda duran, sabrıyla, anlayışıyla ve desteğiyle bu süreci benim için daha kolay ve anlamlı kılan sevgili eşim Merve KALAYCI'ya; varlıklarıyla hayatıma neşe ve umut katan, her biri ayrı bir ilham kaynağı olan kıymetli evlatlarım Zülal ve Yusuf'a ise sevgilerimi ve minnettarlığımı ifade etmek isterim. Onların sabrı, sevgisi ve varlığı, bu zorlu sürecin en değerli dayanağı olmuştur.

Muhammed KALAYCI

19/06/2025

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR.....	iv
TABLO LİSTESİ.....	v
ŞEKİL LİSTESİ	vi
GRAFİK LİSTESİ.....	vii
ÖZET	ix
ABSTRACT	x
GİRİŞ.....	1
1.BÖLÜM: ULUSLARARASI ÖĞRENCİ HAREKETLİLİĞİNİN TEORİK ÇERÇEVESİ VE EKONOMİK KALKINMA-BEŞERİ SERMAYE İLİŞKİSİ...	13
1.1. Uluslararası Eğitim	15
1.2. Uluslararası Öğrenci	22
1.2.1. Uluslararası Öğrencilerin Eğitim Sonrası Hedefleri ve Kariyer Arayışı.....	26
1.2.2. Dünyada Uluslararası Öğrenciler	29
1.2.3. Türkiye’de Uluslararası Öğrenciler	34
1.3. Beşeri Sermaye ve Uluslararası Eğitim İlişkisi	42
1.3.1. Beşeri Sermaye Kavramı	44
1.3.2. Eğitim ve Beşeri Sermaye İlişkisi	47
1.3.3. Ekonomik Kalkınma ve Beşerî Sermaye İlişkisi.....	51
1.4. Literatür Taraması	60
1.4.1. Uluslararası Öğrencilerin Ekonomiye Katkısı.....	61
1.4.2. Uluslararası Öğrencilerin İşgücü Piyasasına Entegrasyonu	63
1.4.3. Uluslararası Öğrencilerin Türkiye’deki Deneyimleri ve Politikalar	68
1.4.4. Göç Politikaları, Kalıcı İkamet ve Uluslararası Mezunlar	71
1.4.5. Bölgesel Kalkınma ve Beşeri Sermaye Dinamikleri	73
1.4.6. Uluslararası Öğrenci Politikaları ve Yükseköğretimin Küreselleşmesi	74
2.BÖLÜM: ULUSLARARASI ÖĞRENCİ HAREKETLİLİĞİ VE MEZUNİYET SONRASI İSTİHDAM: İYİ UYGULAMA ÖRNEKLERİ VE ÜLKE DENEYİMLERİ	80
2.1. Amerika Birleşik Devletleri’nde Uluslararası Öğrenci Hareketliliği	85

2.1.1. Amerika Birleşik Devletleri’nde Uluslararası Öğrencilerin Mezuniyet Sonrası İşgücü Piyasasına Entegrasyonu.....	91
2.1.2. Amerika Birleşik Devletleri’nde Uluslararası Öğrenci Hareketliliğinin Yıllara Göre Gelişimi	97
2.2. Avrupa Birliği’nde Uluslararası Öğrenci Hareketliliği	109
2.3. Almanya’da Uluslararası Öğrenci Hareketliliği	119
2.3.1. Almanya’da Uluslararası Öğrencilerin Mezuniyet Sonrası İşgücü Piyasasına Entegrasyonu	123
2.3.2. Almanya’da Uluslararası Öğrenci Hareketliliğinin Yıllara Göre Gelişimi ..	129
2.4. İngiltere’de Uluslararası Öğrenci Hareketliliği	140
2.4.1. İngiltere’de Uluslararası Öğrencilerin Mezuniyet Sonrası İşgücü Piyasasına Entegrasyonu	143
2.4.2. İngiltere’de Uluslararası Öğrenci Hareketliliğinin Yıllara Göre Gelişimi ..	151
3.BÖLÜM: TÜRKİYE’DE ULUSLARARASI ÖĞRENCİ HAREKETLİLİĞİ VE ALAN ARAŞTIRMASI	161
3.1. Türkiye’de Uluslararası Öğrenci Hareketliliği	167
3.1.1. Türkiye’deki Uluslararası Öğrencilerin Mezuniyet Sonrası İşgücü Piyasasına Entegrasyonu	170
3.1.2. Türkiye’de Uluslararası Öğrenci Hareketliliğinin Yıllara Göre Gelişimi ...	180
3.2. Alan Araştırması.....	198
3.2.1. Araştırmanın Yöntemi ve Tasarımı	201
3.2.2. Yöntemin Önemi ve Seçilme Gerekçesi.....	203
3.2.3. Örneklem ve Örneklem	203
3.2.4. Veri Toplama Araçları.....	204
3.2.4.1. Mülakat Sorularının Belirlenmesi	205
3.2.4.2. Veri Toplama Süreci	206
3.2.5. Geçerlik ve Güvenirlik	208
3.2.5.1. İç Geçerlik (İnandırıcılık)	209
3.2.5.2. Dış Geçerlik (Aktarılabirlik).....	210
3.2.5.3. Güvenirlik (Tutarlılık).....	211
3.2.6. Araştırmanın Analiz Süreci	211
3.2.6.1. Verilerin Deşifre Edilmesi ve Kodlanması	212

3.2.6.2. Temaların Belirlenmesi.....	213
3.2.6.3. MAXQDA Programı.....	214
3.2.7. Nitel Veri Analizi	215
3.2.8. Kodlama Sürecine İlişkin Betimsel Bulgular	216
3.2.9. Analizlerin Sunumu.....	221
3.2.9.1. Veri Setinin Kavramsal Odağı	221
3.2.9.2. Kod ve Gruplar Üzerinden Yapılan Analizler	226
4.BÖLÜM: ULUSLARARASI ÖĞRENCİ HAREKETLİLİĞİNİN BEŞERİ	
SERMAYE VE EKONOMİK KALKINMAYA ETKİSİNE YÖNELİK MODEL	
ÖNERİSİ	248
4.1. Modelin Gerekçesi.....	248
4.2. Modelin Amaç ve Hedefleri	250
4.3. Modelin Hedef Kitlesi	251
4.4. Modelin Genel Çerçevesi	253
4.5. Modelin Hukuki Altyapısı.....	259
4.6. Modelin Organizasyon Yapısı	269
4.7. Modelin Risk Yönetimi	276
4.8. Modelin Uygunluğu.....	285
4.9. Genel Değerlendirme.....	287
SONUÇ	292
KAYNAKÇA.....	309
ÖZ GEÇMİŞ	356

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
EHEA	: Avrupa Yükseköğretim Alanı
EIC	: European Innovation Council
GMM	: Genişletilmiş Momentler Yöntemi
GSYİH	: Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla
ICS	: Uluslararası Kariyer Hizmetleri
IIE	: Institute of International Education
MSCA	: Marie Skłodowska-Curie Actions
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
NAFSA	: Association of International Educators
OECD	: Organisation for Economic Co-operation and Development
OPT	: Optional Practical Training
PGWP	: Post-Graduation Work Permit Program
PSW	: Post-Study Work
STEM	: Science, Technology, Engineering, Mathematics
TİKA	: Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı
TİM	: Türkiye İhracatçılar Meclisi
TÜBİTAK	: Türkiye Bilimsel Araştırma Destek Kurumları
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
UDEF	: Uluslararası Öğrenci Dernekleri Federasyonu
UNESCO	: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
USCIS	: United States Citizenship and Immigration Services
YÖK	: Yükseköğretim Kurulu
YÖS	: Yabancı Uyruklu Öğrenci Sınavı
YTB	: Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Seçilmiş Ülkelerde Gelen Öğrenci Sayısı	33
Tablo 2: Türkiye'ye Gelen ve Giden Öğrenci Sayıları.....	37
Tablo 3: Yabancı Uyruklu Öğrencilerin Uyruklarına Göre Sayıları, 2022 – 2023	41
Tablo 4: Kodlu Bölümler.....	217
Tablo 5: Çapraz Tablolar	226
Tablo 6: Modelin Temel Bileşenleri.....	258
Tablo 7: Modelin Hukuki Altyapı Hedefleri	269
Tablo 8: Modelin Kurumsal Aktörleri ve Rollerini	275
Tablo 9: Modelin Temel Risk Alanları ve Müdahale Stratejileri	284
Tablo 10: Model Önerisi ve Amaçları	290

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1: Kelime Bulutu.....	222
Şekil 2: Kod Birlikte Oluşum Modeli (Çakışan Kodlar)	242
Şekil 3: Kod Birlikte Oluşma Modeli (Kod Yakınlığı Analizi).....	244

GRAFİK LİSTESİ

Grafik 1: Ev Sahibi Ülkeler (%).....	24
Grafik 2: Seçili Ülkelerdeki Uluslararası Öğrenci Sayısı, 2018 – 2022	31
Grafik 3: Türkiye’deki Uluslararası Öğrenci Sayısı	35
Grafik 4: Uluslararası Öğrencilerin En Çok Tercih Ettiği Devlet Üniversiteleri (2023)	38
Grafik 5: Uluslararası Öğrencilerin En Çok Tercih Ettiği Vakıf Üniversiteleri (2023)	40
Grafik 6: ABD'deki Toplam Uluslararası Öğrenci Sayısı.....	99
Grafik 7: Yıllara Göre Gelen ve Giden Öğrenci Sayısı	100
Grafik 8: Uluslararası Öğrencilerin Geldikleri Ülkeler ve Öğrenci Sayısı	102
Grafik 9: ABD’den Giden Öğrencilerin Gittikleri Ülkeler ve Öğrenci Sayısı.....	103
Grafik 10: Uluslararası Öğrencilerin Eğitim Durumuna Göre Dağılımı.....	104
Grafik 11: Mezuniyet Programlarına Katılan Yabancı Öğrenci Sayısı.....	106
Grafik 12: OPT Programı Başvuru Durumu	108
Grafik 13: Almanya’nın Yıllara Göre Uluslararası Öğrenci Sayısındaki Değişimi....	130
Grafik 14: Uluslararası Öğrencilerin Geldikleri Ülkeler ve Öğrenci Sayısı	132
Grafik 15: Almanya’dan Giden Öğrencilerin Gittikleri Ülkeler ve Öğrenci Sayısı ...	134
Grafik 16: Almanya’da Uluslararası Öğrencilerin Eğitim Durumuna Göre Dağılımı	135
Grafik 17: Blue Card Kabul Edilen Başvuru Sayısı.....	136
Grafik 18: Almanya’da Mezun Öğrencilerin Kalma Oranı ve Kalma Sayısı	138
Grafik 19: İngiltere’nin Yıllara Göre Uluslararası Öğrenci Sayısındaki Değişimi.....	153
Grafik 20: İngiltere’de Uluslararası Öğrencilerin Geldikleri Ülkeler ve Öğrenci Sayısı	154
Grafik 21: İngiltere’de Giden Öğrencilerin Gittikleri Ülkeler ve Öğrenci Sayısı	155
Grafik 22: İngiltere’de Uluslararası Öğrencilerin Eğitim Durumuna Göre Dağılımı.	156
Grafik 23: Tier-2 ve Skilled Worker Vizelerinin Kabul ve Başvuru Durumu.....	157
Grafik 24: Graduate Route Vizesi Başvuru ve Kabul Sayıları.....	159
Grafik 25: Yıllara Göre Türkiye’ye Gelen Uluslararası Öğrenci Sayısı.....	185
Grafik 26: Yıllara Göre Türkiye’den Giden Öğrenci Sayısı	186
Grafik 27: Türkiye’ye Öğrencilerin Geldiği Ülkeler ve Öğrenci Sayıları	188
Grafik 28: Türkiye’den Öğrencilerin Gittiği Ülkeler ve Öğrenci Sayıları.....	190
Grafik 29: Mezuniyet Türüne Göre Uluslararası Öğrenci Sayıları	191

Grafik 30: Öğrenci Değişim Programlarına Katılan Öğrenci Sayıları.....	193
Grafik 31: Eğitim Düzeyine Göre Verilen Çalışma İzni Sayıları (2023).....	194
Grafik 32: Yıllara Göre Yabancılar Verilen Çalışma İzni Sayısı.....	196
Grafik 33: Ana Kod Dağılım Grafiği	218
Grafik 34: Kelime Trendleri-Çoklu Belgeler	223
Grafik 35: Kod Matris Tarayıcısı	229
Grafik 36: Kod İlişkiler Tarayıcısı (Satır ve sütuna göre büyüklük)	232
Grafik 37: Kod İlişki Tarayıcısı (Sütunlara Göre Büyüklük)	233
Grafik 38: İki Vaka Modeli	236
Grafik 39: Tek Vaka Modeli (Firmalar).....	237
Grafik 40: Tek Vaka Modeli (Kurum Mülakatları)	239

ÖZET	
Başlık: Uluslararası Öğrenci Hareketliliği, Beşeri Sermaye ve Ekonomik Kalkınma İlişkisi: Türkiye İçin Bir Model Önerisi	
Yazar: Muhammed KALAYCI	
Danışman: Prof. Dr. Mehmet Emin ALTUNDEMİR	
Kabul Tarihi: 19/06/2025	Sayfa Sayısı: x (ön kısım) + 356 (ana kısım)
Küreselleşme olgusu, ülkeler arasındaki sınırların ekonomik, kültürel ve sosyal düzeyde giderek daha geçirgen hale gelmesini sağlarken; bilgi, sermaye ve insan hareketliliğini de artırmıştır. Bu çerçevede, uluslararası öğrenci hareketliliği, küreselleşmenin hem bir sonucu hem de taşıyıcısı niteliğini kazanmıştır. Eğitim alanında uluslararasılaşmanın hızla yayılması, yükseköğretimi sadece yerel bir hizmet olmaktan çıkararak, küresel ölçekte rekabetin ve iş birliğinin bir unsuru haline getirmiştir. Bu durum, yükseköğretim kurumlarının uluslararası öğrencileri çekme stratejilerini önceliklendirmelerine ve ulusal politikaların da bu yönde şekillendirilmesine neden olmuştur. Bu bağlamda, uluslararası öğrenci hareketliliği, küresel bilgi akışının sürekliliğini sağlaması, kültürlerarası etkileşimi artırması ve uluslararası iş gücü piyasasının dinamiklerini etkilemesi bakımından küreselleşme süreçleri için temel öneme sahiptir. Özellikle bilgi temelli ekonomilere geçişin hızlandığı günümüzde, yükseköğretim sistemleri arasında artan bağlantı, ülkelerin küresel yetenek havuzundan pay alma çabalarını da yoğunlaştırmıştır. Uluslararası öğrenci hareketliliği, ekonomik kalkınma ve beşeri sermaye birikimi bağlamında değerlendirildiğinde de stratejik bir öneme sahiptir. Nitelikli insan gücünün dolaşımını sağlayan bu süreç, hem ev sahibi ülkelerin işgücü niteliğini artırmakta hem de inovasyon kapasitesine katkı sunmaktadır. Uluslararası öğrencilerin mezuniyet sonrası ev sahibi ülkede kalmaları, hem bireysel kariyer hedefleri hem de ülkenin kalkınma ve rekabet gücü açısından stratejik önemdedir. Bu çalışma, uluslararası öğrencilerin mezuniyet sonrası ev sahibi ülkelerdeki istihdam süreçlerine entegrasyonlarını ve bu sürecin ekonomik kalkınma üzerindeki etkilerini Türkiye bağlamında çok boyutlu olarak analiz etmeyi amaçlamaktadır. Araştırmada, Türkiye'nin mevcut yasal ve kurumsal çerçevesi, istihdam ve çalışma izinleri bağlamında ele alınmış; bu çerçevenin mezun uluslararası öğrenciler için ne derece erişilebilir ve işlevsel olduğu değerlendirilmiştir. Ayrıca, ABD, İngiltere ve Almanya başta olmak üzere iyi uygulama örnekleri ülkelerle Türkiye'nin yaklaşımı karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Bu karşılaştırma, hem politika farklılıklarını hem de uygulamaların mezunların ülkede kalma oranları üzerindeki etkilerini ortaya koymaktadır. Çalışmanın teorik altyapısı; beşeri sermaye teorisi, göç ve kalkınma literatürü ile yükseköğretimin uluslararasılaşması politikaları çerçevesinde yapılandırılmıştır. Beşeri sermaye teorisi, bireylerin eğitim ve beceri yoluyla kazandıkları niteliklerin ekonomik büyümeye katkı sunduğu varsayımı üzerine kuruludur. Bu bağlamda, uluslararası öğrencilerin edinmiş oldukları bilgi ve becerilerin, ev sahibi ülkelerin kalkınma süreçlerinde nasıl bir rol oynadığı kuramsal bir zemin oluşturmuştur. Uygulama kısmında ise nitel araştırma yöntemlerine başvurulmuştur. Araştırma kapsamında, çok aktörlü bir perspektifin sağlanabilmesi amacıyla kamu kurumları, sivil toplum kuruluşları ve firmalar ile mülakatlar gerçekleştirilmiştir. Araştırma bulguları, Türkiye'de uluslararası öğrencilerin mezuniyet sonrası ülkede kalma ve istihdama katılma yönünde güçlü bir motivasyona sahip olduklarını ancak karşılaştıkları bürokratik engeller, yetersiz bilgilendirme ve kurumsal destek eksikliği nedeniyle bu potansiyelin büyük ölçüde atıl kaldığını ortaya koymaktadır. Çalışma sonucunda, Türkiye'nin uluslararası mezun politikasının sistematik bir yaklaşımla yeniden yapılandırılması, özellikle mezuniyet sonrası istihdam süreçlerini destekleyecek düzenleyici ve teşvik edici mekanizmaların oluşturulması gerektiği vurgulanmaktadır. Bu yöndeki reformların, Türkiye'nin küresel yetenek havuzundan daha fazla pay almasına ve beşeri sermaye tabanlı kalkınma hedeflerine ulaşmasına katkı sağlayacağı hedeflenmiştir.	
Anahtar Kelimeler: Uluslararası Öğrenci Hareketliliği, Beşeri Sermaye, Ekonomik Kalkınma, Mezuniyet Sonrası İstihdam, Politika Önerileri	

ABSTRACT	
Title of Thesis: The Relationship Between International Student Mobility, Human Capital, and Economic Development: A Model Proposal for Türkiye	
Author of Thesis: Muhammed KALAYCI	
Supervisor: Prof. Dr. Mehmet Emin ALTUNDEMİR	
Accepted Date: 19/06/2025	Number of Pages: x (pre text) + 356 (main body)
The phenomenon of globalization has led to national borders becoming increasingly permeable on economic, cultural, and social levels, while also increasing the mobility of information, capital, and people. In this context, international student mobility has become both a result and a driver of globalization. The rapid spread of internationalization in the field of education has transformed higher education from being merely a local service into an element of global competition and cooperation. This development has prompted higher education institutions to prioritize strategies for attracting international students and has influenced national policies in that direction. In this regard, international student mobility holds fundamental importance for globalization processes, as it ensures the continuity of global knowledge flows, enhances intercultural interaction, and affects the dynamics of the international labor market. Especially today, as the transition to knowledge-based economies accelerates, the growing interconnectivity among higher education systems has intensified countries' efforts to secure a share of the global talent pool. International student mobility also holds strategic importance in the context of economic development and human capital accumulation. This process, which facilitates the circulation of skilled human resources, enhances the quality of the workforce in host countries and contributes to their innovation capacity. The retention of international students in the host country after graduation is strategically significant both for their individual career goals and for the host country's development and competitiveness. This study aims to analyze, from a multidimensional perspective, the integration of international graduates into employment processes in host countries and the impact of this integration on economic development, specifically in the context of Turkey. The research evaluates Turkey's current legal and institutional framework in terms of employment and work permits, and assesses how accessible and functional this framework is for international graduates. Additionally, Turkey's approach has been compared with best practice examples from countries such as the United States, the United Kingdom, and Germany. This comparison reveals both policy differences and the effects of these practices on graduates' retention rates in the host country. The theoretical framework of the study is structured around human capital theory, migration and development literature, and policies regarding the internationalization of higher education. Human capital theory is based on the assumption that the qualifications individuals gain through education and skills contribute to economic growth. In this context, the knowledge and skills acquired by international students provide a theoretical basis for understanding their role in the development processes of host countries. In the practical part of the study, qualitative research methods were employed. To ensure a multi-actor perspective, interviews were conducted with public institutions, non-governmental organizations, and companies. The research findings indicate that international students in Turkey have strong motivation to remain in the country and participate in employment after graduation. However, due to bureaucratic obstacles, insufficient information, and lack of institutional support, this potential remains largely untapped. The study concludes that Turkey's policy on international graduates needs to be restructured through a systematic approach, and that regulatory and incentive mechanisms should be developed to support post-graduation employment processes. It is aimed that the reforms in this direction will contribute to Turkey receiving a greater share from the global talent pool and achieving its human capital-based development goals.	
Keywords: International Student Mobility, Human Capital, Economic Development, Post-Graduation Employment, Policy Recommendations	

GİRİŞ

Araştırmanın Konusu

21. yüzyılın başından itibaren küreselleşmenin ivme kazanması, yalnızca ticaret ve teknoloji gibi alanları değil, yükseköğretimde de derin bir dönüşüm sürecinin başlamasına sebep olmuştur. Küreselleşme veya uluslararasılaşma kavramı, mal ve hizmet akışlarının ötesinde, bilgi, insan ve kültür hareketliliğini de hızlandırarak toplumların ve ekonomilerin birbirine daha bağımlı hale gelmesinin öncü rolünü üstlenmiştir. Ekonomik entegrasyonun yanı sıra teknolojik gelişmelerin ivmelenmesi, ülkeler arasındaki sınırların esnekleşmesine ve bilgiye erişimin küresel ölçekte demokratikleşmesine katkı sağlamıştır. Bu dönüşüm süreci, yükseköğretim alanını da derinden etkilemiş; üniversiteler bilgi üretiminde küresel aktörler haline gelirken, öğrenciler de ulusal sınırların ötesinde kariyer planlamaları yapmaya başlamıştır. Uluslararası öğrenci hareketliliği, bu bağlamda küreselleşmenin en görünür boyutlarından biri olarak ön plana çıkmıştır. Artık eğitim, sadece bireysel gelişimin değil, ülkelerin beşeri sermaye kapasitelerini artırma ve küresel ekonomide rekabet avantajı sağlama stratejilerinin de önemli bir parçası haline gelmiştir. Dolayısıyla küreselleşme, yükseköğretileri hem arz hem de talep boyutunda dönüştürerek uluslararası öğrencilerin hareketliliğini nicelik ve nitelik açısından artırmıştır.

Bu çerçevede yükseköğretimin uluslararasılaşması, yalnızca öğrenci, akademisyen ve program hareketliliği ile sınırlı kalmamış; bilgi üretimi ve paylaşımının küresel düzeyde yeniden tanımlandığı bir alan haline gelmiştir. Uluslararası öğrenci hareketliliği ise bu sürecin en görünür ve en dinamik unsurlarından biri olarak öne çıkmıştır. Öğrenciler, farklı ülkelerde edindikleri eğitim ve deneyimlerle sadece bireysel düzeyde beceri ve bilgi kazanımı sağlamakla kalmamakta ve ev sahibi ülkelerin iş gücü piyasalarına, toplumsal yapısına ve küresel rekabet gücüne doğrudan katkıda bulunmaktadır. Bu nedenle uluslararası öğrenci hareketliliği, yükseköğretimin uluslararasılaşma stratejilerinin hem bir sonucu hem de itici gücü olarak değerlendirilmelidir. Özellikle bilgi ekonomisinin ve nitelikli insan gücü rekabetinin belirleyici olduğu günümüz küresel düzleminde, uluslararası öğrencilerin tercihleri ve hareketliliği, ülkelerin yükseköğretim politikalarının yanı sıra ekonomik ve diplomatik açılımlarını da şekillendiren kritik bir faktör haline gelmiştir.

Uluslararası öğrenci kavramı, ilk kez 20. yüzyılın başlarında, öğrencilerin kendi ülkeleri dışında eğitim almak üzere hareket etmeleri süreciyle literatüre girmiştir. Bu kavram, eğitim almak amacıyla ikamet ettikleri ülke dışında bir ülkede belirli bir süreliğine bulunan bireyleri tanımlamaktadır (UNESCO, 2006). Yapılan tanımlamalarda, uluslararası öğrenciler çoğunlukla başka bir ülkeye yalnızca eğitim amacıyla gelen, yasal statüleri bu doğrultuda düzenlenen ve eğitim sonunda ülkelerine dönme ya da ev sahibi ülkede kariyerlerini sürdürme seçenekleriyle karşı karşıya kalan bireyler olarak ele alınmaktadır (Arthur ve Flynn, 2013; Bodine Al-Sharif vd., 2024; Fernandes vd., 2021). Uluslararası eğitim ise, eğitim süreçlerinin ulusal sınırları aşarak kültürlerarası etkileşimi ve bilgi transferini artırdığı bir yaklaşımı ifade etmektedir (Beutter, 2022). Bu kapsamda, öğrenci, öğretim elemanı ve akademik program değişimleri ile çokuluslu iş birlikleri, uluslararası eğitimin temel unsurları arasında yer almaktadır. Uluslararası eğitim, bireysel gelişimin yanı sıra ülkeler arasındaki sosyal, kültürel ve ekonomik ilişkilerin güçlendirilmesini de hedeflemektedir (Altbach ve Knight, 2007:293).

Özellikle son yıllarda, küresel demografik değişimler, bilgi ekonomisinin yükselişi ve uluslararası rekabetin yoğunlaşması, uluslararası öğrenci hareketliliğini hem nicelik hem de nitelik açısından farklı bir boyuta taşımıştır. Gelişmiş ülkeler için bu hareketlilik, sadece eğitim ihracı yoluyla ekonomik getiri sağlamaktan öte, nitelikli iş gücü temini ve beşeri sermayeyi uzun vadeli olarak ülkeye kazandırma stratejisinin de merkezinde yer almaktadır (Jašková ve Havierníková, 2021). Diğer yandan gelişmekte olan ülkeler açısından uluslararası öğrenciler, küresel bilgi ağlarına erişim, diplomatik ilişkilerin güçlendirilmesi ve yurtdışı eğitim deneyimiyle donanmış bireylerin ülkeye dönüşleriyle ulusal kalkınmaya katkı sağlama potansiyeli taşımaktadır. Bu çok yönlü yararlar, uluslararası öğrenci politikalarının ülkelerin dış politika ve kalkınma stratejilerinde giderek daha fazla yer bulmasına neden olmuştur.

Uluslararası öğrenci hareketliliğinin artışı, sadece akademik alışverişle sınırlı kalmamakta; öğrencilerin mezuniyet sonrası ev sahibi ülkelerde istihdam edilmesi, girişimcilik faaliyetlerine yönelmesi ve kalıcı olarak yerleşmesi gibi çok boyutlu etkiler ortaya çıkarmaktadır (Knight, 2012:24). Bu durum, yükseköğretimi hem ekonomik hem de sosyo-kültürel kalkınma aracı olarak yeniden konumlandırmıştır. Eğitim alanında yaşanan bu dönüşüm, öğrenci hareketliliğini yalnızca bireysel kariyer tercihlerinin

sonucu olmaktan çıkarıp ulus devletlerin politika yapma alanına dahil etmiştir (Zherebtsov, 2022:55).

Özellikle sanayileşmekte olan ülkelerde gelir artışı, bilgiye erişim olanaklarının genişlemesi ve ulaşım maliyetlerindeki azalma, öğrencilerin yurt dışında eğitim alma eğilimini artırmıştır. Bu eğilim, gelişmiş ülkelerin yükseköğretim kurumlarını küresel eğitim pazarında rekabetçi aktörler haline getirirken; birçok hükümet de uluslararası öğrenci çekimini destekleyen politika reformlarına yönelmiştir (Abella, 2015:182).

Öte yandan, uluslararası öğrencilerin ev sahibi ülkelere sağladığı ekonomik ve sosyo-kültürel katkılar da bu eğilimin hızlanmasında belirleyici olmuştur. Eğitim ihracatı yoluyla elde edilen gelirler, istihdam yaratma ve hizmet sektörünü canlandırma gibi doğrudan ekonomik faydaların yanı sıra, uluslararası öğrenciler bilimsel araştırmalara ve yenilikçi projelere katkıda bulunarak bilgi ekonomisinin gelişimine de destek sağlamaktadır (Ogweny, 2012). Ayrıca, kültürel çeşitlilik ve küresel ağların genişlemesi sayesinde üniversite kampüslerinde ve şehir yaşamında uluslararasılaşma düzeyi artmakta, bu durum uzun vadede ülkenin küresel prestijine ve yumuşak gücüne olumlu yansımaktadır. Tüm bu nedenlerle birçok ülke, uluslararası öğrenci çekimini yalnızca ekonomik bir getiri olarak değil, stratejik bir kalkınma politikası olarak görmektedir (Levent, 2016:3857).

Uluslararası öğrencilerin eğitim aldıkları ülkelerde ekonomik büyümeye, iş gücü piyasasının esnekleşmesine ve üniversitelerin finansal sürdürülebilirliğine katkı sunduğu yönündeki bulgular bu politikaları desteklemektedir (Gribble, 2008; Krannich, 2023; Owens vd., 2011; Yasir vd., 2018). Bununla birlikte bu katkının yalnızca eğitim süreciyle sınırlı kalmadığı, öğrencilerin mezuniyet sonrası ülkeye entegre olmasıyla çok daha uzun vadeli ve derin etkiler doğurduğu görülmektedir.

Bu bağlamda, uluslararası mezunların ev sahibi ülkelerde kalıcı olarak istihdam edilmesi ve topluma entegre olması, günümüzde birçok ülkenin yükseköğretim ve göç politikalarının öncelikli hedefleri arasında yer almaktadır. Mezuniyet sonrası çalışma izinleri, oturum hakkı ve vatandaşlığa geçiş gibi uygulamalar, bu süreci teşvik eden temel araçlar haline gelmiştir (Gribble, 2008:30). Nitelikli uluslararası mezunların iş gücüne dahil edilmesi, sadece iş piyasasında arz-talep dengesine katkı sağlamakla kalmamakta; inovasyon kapasitesini artırmakta, girişimcilik faaliyetlerine ivme kazandırmakta ve demografik yapının sürdürülebilirliği açısından da stratejik bir rol üstlenmektedir. Bu çok

boyutlu etkiler, uluslararası öğrenci politikalarının yalnızca ekonomik gerekçelere dayandırılmadığını, sosyal bütünleşme ve uzun vadeli kalkınma hedefleri doğrultusunda da şekillendiğini ortaya koymaktadır (Betáková vd., 2021:563).

Günümüzde yükseköğretimin uluslararasılaşması yalnızca eğitim kurumları ve öğrenciler açısından değil, ulusal ekonomiler bakımından da kritik bir stratejik unsur haline gelmiştir. Uluslararası öğrencilerin sağladığı ekonomik katkılar; eğitim harcamaları, tüketim ve hizmet sektöründe yaratılan istihdam gibi kısa vadeli unsurların ötesinde, ülkelerin uzun vadeli kalkınma vizyonlarına doğrudan etki eden bir boyut kazanmıştır (Maciej Serda vd., 2012:346). Özellikle bilgi temelli ekonomilere geçiş sürecinde, ülkeler nitelikli insan kaynağını çekerek küresel rekabette avantaj sağlama arayışındadır. Bu nedenle uluslararası öğrenci hareketliliği, yalnızca bireysel eğitim tercihlerinin değil, ülkelerin ekonomik kalkınma stratejilerinin de ayrılmaz bir parçası olarak değerlendirilmektedir.

Ekonomik kalkınma, yalnızca gelir artışı, üretim hacmi ve sanayileşme gibi klasik göstergelerle sınırlı kalmamakta, toplumların bilgi, teknoloji ve yenilik üretme kapasitesiyle de doğrudan ilişki kurmaktadır (Keskin, 2011:126). Bu doğrultuda çağdaş kalkınma anlayışı, eğitimin bireyler ve toplumlar üzerindeki dönüştürücü gücünü merkeze alan daha kapsayıcı bir perspektifi zorunlu kılmaktadır. Eğitim düzeyinin yükselmesi, yalnızca bireylerin yaşam standartlarını ve toplumsal refahı artırmakla kalmaz. Üretkenlik, istihdam niteliği ve inovasyon gibi makroekonomik göstergeler üzerinde de belirleyici rol oynar. Nitekim bilgi ekonomisine dayalı yeni kalkınma paradigması, bireylerin sahip olduğu bilgi, beceri ve yetkinlikleri ekonominin itici gücü olarak görmekte ve beşeri sermayeyi kalkınmanın sürdürülebilirliğinde temel bir unsur olarak öne çıkarmaktadır (Mahmood, 2012). Bu bağlamda eğitime yapılan yatırımlar, uzun vadede sadece ekonomik büyümeyi desteklemektedir. Bununla birlikte toplumsal eşitliği ve sosyal bütünleşmeyi sağlayan stratejik bir araç olarak da önem kazanmaktadır. Bu çerçevede uluslararası öğrenci hareketliliğinin en önemli çıktılarından biri, ev sahibi ülkelerin beşeri sermaye stoklarına olan katkısıdır (Bangun, 2018). Eğitim süreçleri boyunca kazanılan bilgi ve beceriler, mezuniyet sonrası iş gücüne entegrasyonla birlikte ülke ekonomisine somut değerler olarak geri dönmektedir. Uluslararası mezunların sahip olduğu çok kültürlü deneyim ve küresel bakış açısı, inovasyon ve girişimcilik

ekosistemine dinamizm katmakta; böylelikle uluslararası öğrenci politikaları, beşeri sermaye gelişiminin destekleyici bir aracı haline gelmektedir.

Beşeri sermaye ise, bireylerin sahip olduğu bilgi, beceri, deneyim, yaratıcılık, motivasyon ve sağlık gibi unsurların toplamı olarak tanımlanmakta olup, ekonomik büyümenin ve toplumsal refahın sürdürülebilirliğinde temel bir kaynak olarak değerlendirilmektedir (Becker, 1982). Günümüz ekonomilerinde fiziki sermayeden çok beşeri sermayenin niteliği ön plana çıkmakta; yenilikçilik, verimlilik ve rekabet gücü gibi faktörler büyük ölçüde nitelikli insan kaynağına bağlı hale gelmektedir. Bu çerçevede, eğitim düzeyinin artması ve farklı kültürel ve akademik deneyimlerle zenginleşmiş bireylerin iş gücüne katılımı, hem mikro düzeyde bireylerin kariyer fırsatlarını artırmakta hem de makro düzeyde ülkelerin kalkınma kapasitelerini güçlendirmektedir (Güney ve Aykut, 2022:25). Uluslararası öğrenci hareketliliği ise, bu sürecin en dinamik ve etkili bileşenlerinden biri olarak dikkat çekmektedir. Farklı ülkelerden gelen öğrencilerin edindikleri bilgi ve yetkinlikleri ev sahibi ülke ekonomisine taşınmaları, kültürel çeşitliliği artırmaları ve yenilikçi düşünce biçimlerini beslemeleri, beşeri sermaye stokunu yalnızca niceliksel değil, niteliksel açıdan da zenginleştirmektedir (Keskin, 2011). Dolayısıyla, uluslararası öğrenci hareketliliği, ev sahibi ülkelerin beşeri sermaye politikalarında stratejik bir konum elde etmiş ve uzun vadeli kalkınma hedeflerinin ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir.

Bu tez çalışması, uluslararası öğrenci hareketliliğinin akademik bir değişim süreci ile ev sahibi ülkenin beşeri sermayesini güçlendirme potansiyeli taşıyan bir kalkınma aracı olduğunu varsaymaktadır. Bu bağlamda çalışma, uluslararası öğrencilerin mezuniyet sonrası istihdam süreçlerine entegrasyonunu, ülkelerin göç, eğitim ve iş gücü politikaları çerçevesinde Türkiye özelinde analiz etmeyi ve Türkiye’de eğitim almış uluslararası mezunların işgücü piyasasına sürdürülebilir biçimde katılımını sağlayacak bütüncül ve yapısal bir entegrasyon modeli önerisinde bulunmayı hedeflemektedir.

Araştırmanın Amacı

Uluslararası eğitim ve işgücü piyasalarının artan etkileşimi çerçevesinde, uluslararası öğrenciler sadece eğitim alan bireyler olarak görülmemekte, vasıflı iş gücünün gelecekteki aktörleri olarak değerlendirilmektedir. Ancak, uluslararası öğrencilerin eğitim alma kararları ile mezuniyet sonrası ev sahibi ülkelerde kariyer yapma eğilimleri

arasındaki ilişki henüz tam anlamıyla anlaşılabilmiş değildir. Uluslararası öğrenci hareketliliği, hem ev sahibi ülkelerin beşeri sermaye birikimine hem de öğrencilerin menşe ülkelerine yönelik potansiyel geri dönüş etkileriyle küresel kalkınma süreçlerine çok boyutlu katkılar sunmaktadır.

Bu araştırmanın temel amacı, uluslararası öğrencilerin mezuniyet sonrası istihdam süreçlerine entegrasyonunu analiz etmek ve bu sürecin ev sahibi ülke olan Türkiye'nin ekonomik kalkınma dinamikleri üzerindeki etkilerini değerlendirmektir. Araştırmada, uluslararası öğrencilerin yalnızca bireysel kariyer gelişimleri değerlendirilmemektedir. Uluslararası öğrencilerin iş gücü piyasasına entegrasyon süreçleri, beşeri sermaye katkıları ve ekonomik büyümeye olan etkileri de bütüncül bir bakış açısıyla ele alınmaktadır.

Bu kapsamda çalışmanın özel hedefleri şunlardır:

- Uluslararası öğrencilerin mezuniyet sonrası kariyer ve yerleşim kararlarını etkileyen faktörleri analiz etmek,
- Türkiye’de uluslararası mezunların işgücü piyasasına katılım süreçlerini değerlendirmek,
- Uluslararası öğrenci göçünün hem ev sahibi ülkeye hem de menşe ülkelere yönelik uzun vadeli etkilerini ortaya koymak,
- Elde edilen bulgular doğrultusunda politika yapıcılara uluslararası öğrenci entegrasyonu ve istihdamı konusunda öneriler geliştirmek.

Bu çerçevede çalışma, yalnızca ekonomik fayda-zarar eksenini üzerinden bir değerlendirme yapmakla sınırlı kalmayıp, bireylerin karar verme süreçlerinin insani ve dinamik boyutlarını da dikkate alarak uluslararası öğrenci hareketliliğine ilişkin mevcut kavramsal çerçeveye eleştirel bir katkı sunmayı amaçlamaktadır. Bununla birlikte, çalışmanın temel hedefi, mezuniyet sonrası Türkiye’de kalmayı tercih eden uluslararası öğrencilerin iş gücü piyasasına etkin biçimde entegre olmalarını destekleyecek politika önerileri geliştirmektir. Böylece bu grubun, sahip oldukları bilgi ve beceriler doğrultusunda Türkiye’nin kalkınma sürecine ve beşeri sermaye kapasitesinin güçlendirilmesine uzun vadeli katkılar sunmaları hedeflenmektedir.

Araştırmanın Problemi ve Soruları

Uluslararası öğrenci hareketliliği, günümüzde yalnızca bireysel akademik gelişim süreçleriyle sınırlı kalmayıp, ev sahibi ülkelerin beşeri sermaye stoklarının geliştirilmesi, ekonomik kalkınma hedeflerinin desteklenmesi ve sosyal uyum politikalarının şekillendirilmesi açısından stratejik bir önem kazanmıştır. Ancak, uluslararası öğrencilerin eğitim alma kararları ile mezuniyet sonrası ev sahibi ülkelerde kariyer yapma eğilimleri arasındaki ilişki henüz tam anlamıyla anlaşılabilmiş değildir.

Bu noktada, özellikle Türkiye gibi uluslararası öğrenci sayısında artış yaşayan ülkelerde nitelikli yabancı uyruklu öğrencilerin mezuniyet sonrasında ülkede kalmalarının sağlanması, ekonomik kalkınma ve beşeri sermaye açısından büyük önem taşımaktadır. Ancak, mevcut durumda bu öğrencilerin mezuniyet sonrasında Türkiye’de kalmakta çeşitli zorluklar yaşadığı, iş gücü piyasasına entegrasyonlarının sınırlı olduğu ve çoğunlukla başka ülkelere yöneldikleri görülmektedir. Dolayısıyla, Türkiye’nin uluslararası öğrenciler açısından yalnızca eğitim sürecinde değil, mezuniyet sonrasında da cazip ve kalıcı bir seçenek haline getirilmesi büyük bir gereklilik olarak ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda, öğrencilerin ülkede kalmasının önündeki engellerin belirlenmesi ve nitelikli iş gücünün Türkiye’de tutulmasını sağlayacak politika önerilerinin geliştirilmesi, araştırmanın temel problemini oluşturmaktadır.

Özellikle Türkiye gibi uluslararası öğrenci sayısında hızlı artış gösteren ülkelerde, öğrencilerin mezuniyet sonrası işgücü piyasasına entegrasyon süreçleri, uzun vadeli ikamet eğilimleri ve bu süreçlerin ekonomik kalkınma üzerindeki etkileri konusunda kapsamlı ampirik araştırmaların sınırlı olduğu görülmektedir. 2013-2023 dönemi uluslararası öğrencilere yönelik istatistik veriler kullanılarak iyi uygulama örnekleri ülkelerin ve Türkiye’nin mevcut durumu gösterilmekte ve Türkiye’nin uluslararası öğrenci istihdam ve ekonomik katkı potansiyelleri değerlendirilmektedir.

Bu bağlamda araştırmada aşağıdaki sorulara yanıt aranacaktır:

- Türkiye’de eğitim görmüş uluslararası mezunların işgücü piyasasına entegrasyon süreçlerinde karşılaştıkları temel fırsatlar ve engeller nelerdir?
- Türkiye’de uluslararası öğrencilere yönelik istihdam ve kalıcı ikamet politikaları mevcut ekonomik kalkınma hedefleriyle nasıl ilişkilendirilmektedir?
- Mezuniyet sonrası Türkiye’de kalan uluslararası öğrenciler, yerel işgücü piyasası dinamiklerini (rekabet, iş birliği vb.) nasıl etkilemektedir?

- Türkiye’de yükseköğretimin uluslararasılaşması ve mezun entegrasyonu politikaları, uluslararası öğrencilerin Türkiye’de kalıcı olmalarını teşvik etmede ne kadar etkilidir?
- Uluslararası öğrencilerin istihdam katılımı ve uzun dönemli yerleşim kararları, Türkiye’nin beşeri sermaye ve ekonomik büyüme hedefleri açısından nasıl bir potansiyel taşımaktadır?

Bu araştırma, belirlenen sorular doğrultusunda, uluslararası öğrencilerin Türkiye’deki istihdam süreçlerini, ekonomik kalkınmaya katkılarını ve mezuniyet sonrası entegrasyonlarını çok boyutlu bir perspektifle analiz etmeyi amaçlamaktadır. Çalışmada, hem bireysel düzeyde (öğrenci tercihleri ve deneyimleri) hem de yapısal düzeyde (politikalar, işgücü piyasası dinamikleri, ekonomik göstergeler) elde edilen veriler ışığında değerlendirmeler yapılacak; böylece uluslararası öğrenci hareketliliğinin Türkiye ekonomisi üzerindeki etkileri bütüncül bir bakış açısıyla ortaya konulacaktır.

Araştırmanın Önemi

Uluslararası öğrenci hareketliliği, yükseköğretimin uluslararasılaşması, vasıflı iş gücü göçü ve ekonomik kalkınma arasındaki çok boyutlu ilişkileri anlamak açısından günümüzde giderek daha fazla önem kazanmaktadır. Özellikle uluslararası öğrencilerin mezuniyet sonrası ev sahibi ülkelerde istihdama katılımları ve uzun vadeli yerleşim kararları, hem eğitim politikalarının hem de ekonomik kalkınma stratejilerinin yeniden şekillendirilmesinde kritik bir rol oynamaktadır.

Bu çalışmanın bilimsel önemi, uluslararası öğrenci hareketliliği ile mezuniyet sonrası istihdam süreçleri arasındaki ilişkiyi Türkiye özelinde derinlemesine inceleyen sınırlı sayıdaki çalışmalara özgün bir katkı sunmasından kaynaklanmaktadır. Türkiye’de uluslararası öğrencilerin istihdamı, ekonomik kalkınmaya katkıları ve işgücü piyasasına entegrasyon süreçleri gibi alanlarda mevcut literatür henüz yeterince gelişmemiştir. Bu araştırma, bu boşluğu doldurmayı hedeflemekte ve uluslararası öğrencilerin Türkiye’nin beşeri sermaye birikimi ve ihracat performansı üzerindeki etkilerini çok boyutlu bir bakış açısıyla ortaya koyması açısından önemlidir.

Çalışmanın pratik önemi ise, uluslararası öğrenci politikalarının tasarımı ve uygulanmasında politika yapıcılara yol gösterici olacak somut bulgular sunmasında yatmaktadır. Uluslararası öğrencilerin eğitim sonrası ülkede kalmaları, istihdam edilmeleri ve ekonomik kalkınmaya katkı sağlamaları, Türkiye’nin yükseköğretim ve göç

politikaları açısından stratejik bir öneme sahiptir. Araştırmadan elde edilecek sonuçlar, özellikle uluslararası mezunların iş gücüne katılımını artırmaya yönelik politikaların geliştirilmesi, bölgesel kalkınma stratejilerinin desteklenmesi ve Türkiye'nin küresel eğitim pazarındaki rekabet gücünün artırılması açısından önemli bir referans noktası oluşturacaktır.

Bilimsel ve pratik öneminin yanı sıra çalışma toplumsal açıdan da oldukça önemlidir. Uluslararası öğrencilerin başarılı bir şekilde istihdama katılımı ve entegrasyonu, sosyal uyumun güçlenmesine, kültürlerarası etkileşimin artmasına ve Türkiye'nin uluslararası alanda daha açık ve kapsayıcı bir toplum imajı kazanmasına katkı sağlayacaktır.

Bu yönleriyle çalışma, uluslararası öğrenci hareketliliğinin bireysel kariyer yollarının yanında ev sahibi ülkelerin ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınma dinamikleri üzerindeki etkilerini anlamaya yönelik bütüncül bir yaklaşım sunması açısından önem arz etmektedir.

Araştırmanın Katkısı

Uluslararası öğrenci hareketliliği üzerine yapılan çalışmalar, ağırlıklı olarak öğrencilerin entegrasyon süreçlerine, sosyal, kültürel ve akademik uyum deneyimlerine ve bu süreçlerde karşılaşılan zorluklara odaklanmaktadır. Ayrıca, uluslararası öğrencilerin ev sahibi ülke ve şehir ekonomilerine gerçekleştirdikleri harcamalar üzerinden ekonomik katkılarını inceleyen araştırmalar da literatürde önemli bir yer tutmaktadır. Ancak uluslararası öğrencilerin mezuniyet sonrasında işgücü piyasasına katılımı ve bu katılımın ekonomik kalkınma süreçleri üzerindeki etkileri, özellikle Türkiye bağlamında sınırlı sayıda çalışmada ele alınmıştır.

Bu tez çalışması, uluslararası öğrencilerin mezuniyet sonrasında ev sahibi ülkelerdeki istihdam süreçlerine katılımını, işgücü piyasasına entegrasyonlarını ve ekonomik kalkınma üzerindeki olası katkılarını analiz ederek literatüre özgün bir katkı sağlamayı amaçlamaktadır. Öğrencilerin mezuniyet sonrası işgücüne katılımı ve yerleşim eğilimleri, ihracat performansı, milli gelir artışı ve beşeri sermaye birikimi gibi ekonomik kalkınma göstergeleriyle ilişkilendirilerek çok boyutlu bir analiz gerçekleştirilmiştir.

Çalışma kapsamında, uluslararası öğrenci hareketliliğinde öne çıkan Amerika Birleşik Devletleri (ABD), İngiltere ve Almanya gibi ülkelerin iyi uygulama örnekleri incelenmiş; bu ülkelerin mezuniyet sonrası istihdam politikalarının uluslararası öğrencilerin ülkeye

entegrasyonunu ve ekonomik katkılarını artırmadaki etkileri değerlendirilmiştir. Böylece, Türkiye'nin uluslararası öğrenci politikalarını geliştirme sürecinde yararlanabileceği örnek modeller ortaya konulmuştur.

Bu yönüyle çalışma, hem akademik literatüre hem de uygulamaya yönelik politika geliştirme süreçlerine katkı sağlamaktadır. Özellikle Türkiye'nin uluslararası öğrenci hareketliliği stratejilerinde, mezuniyet sonrası istihdam olanaklarının artırılması ve ekonomik verimliliğin güçlendirilmesi için yapılabilecek düzenlemelere ışık tutmaktadır. Bu kapsamda, mezun öğrencilerin ister Türkiye'de kalarak işgücüne katılmaları ister kendi ülkelerine dönerek Türkiye ile ekonomik ilişkilerini sürdürmeleri durumunda, oluşturulacak stratejik zeminin ekonomik kalkınmaya katkı sağlayacak şekilde yapılandırılması hedeflenmektedir.

Ayrıca çalışmada, uluslararası öğrenci hareketliliğinin ekonomik kalkınma üzerindeki etkilerini ölçmek amacıyla nicel analizlere de yer verilerek, literatürde eksik kalan ampirik veri temelli değerlendirmelere katkı sağlanması amaçlanmaktadır.

Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışmada, uluslararası öğrenci hareketliliğinin mezuniyet sonrası istihdam süreçlerine entegrasyonu ve bu entegrasyonun ekonomik kalkınma üzerindeki etkileri Türkiye özelinde analiz edilmiştir. Araştırmanın temel yöntemi, nitel araştırma yaklaşımıdır. Çalışma kapsamında, yarı yapılandırılmış mülakat formu kullanılarak veri toplanmış ve elde edilen veriler tematik analiz yöntemiyle değerlendirilmiştir.

Veri toplama sürecinde, ilgili kamu kurumları temsilcileri, uluslararası öğrenci mezunları ve iş dünyası aktörleri (firma temsilcileri) ile gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış mülakatlar yoluyla, uluslararası öğrencilerin mezuniyet sonrası işgücü piyasasına entegrasyon süreçleri, karşılaştıkları fırsatlar ve engeller ile bu süreçlerin ekonomik kalkınmaya etkileri üzerine derinlemesine bilgiler elde edilmiştir. Mülakatlardan elde edilen nitel veriler, MAXQDA gibi nitel veri analiz yazılımları kullanılarak kodlanmış ve temalar altında sistematik bir biçimde analiz edilmiştir.

Çalışmada ayrıca, analizlere destek sağlamak amacıyla ikincil verilere başvurulmuştur. Türkiye'nin 2013-2023 dönemi uluslararası öğrenci hareketliliği verileri ve bu alandaki mevcut gelişmelere ilişkin istatistiki bilgiler değerlendirilmiş; böylece son on yıllık süreçte Türkiye'deki değişim ve gelişim dinamikleri ortaya konulmuştur. Bunun yanı

sıra, ABD, İngiltere ve Almanya gibi uluslararası öğrenci çekiminde öne çıkan ülkelerdeki iyi uygulama örneklerinin analizinde de ikincil verilerden yararlanılmıştır. Bu ülkelerin mezuniyet sonrası istihdam politikaları, ikincil kaynaklardan elde edilen veriler ve resmi raporlar ışığında incelenmiş; uluslararası öğrenci hareketliliğine yönelik stratejiler bağlamında Türkiye için çıkarımlar yapılmıştır.

Bu yöntemsel yaklaşım, çalışmanın hem saha verileri üzerinden nitel çözümlemeler yapmasına hem de ulusal ve uluslararası ikincil verilerle desteklenmiş karşılaştırmalı analizler geliştirmesine olanak sağlamış; böylece uluslararası öğrenci hareketliliğinin ekonomik ve sosyal etkileri bütüncül bir perspektifle ortaya konulmuştur.

Araştırmanın Kapsamı

Bu çalışma, uluslararası öğrencilerin mezuniyet sonrası ev sahibi ülkedeki istihdam süreçlerine entegrasyonlarını ve bu süreçlerin ekonomik kalkınma ile beşeri sermaye birikimi üzerindeki etkilerini Türkiye özelinde analiz etmeyi amaçlamaktadır. Çalışmanın temel odak noktası, uluslararası öğrenci hareketliliğinin yalnızca bireysel eğitim deneyimi düzeyinde değil, mezuniyet sonrası istihdam ve uzun vadeli ekonomik katkı boyutunda değerlendirilmesidir.

Araştırma, 2013-2023 dönemi arasındaki Türkiye'deki uluslararası öğrenci hareketliliği dinamiklerini ve bu alandaki gelişmeleri kapsamaktadır. Çalışmada, yarı yapılandırılmış mülakatlar yoluyla elde edilen nitel veriler temel veri kaynağını oluşturmaktadır. Mülakatlar, kamu kurumları temsilcileri, uluslararası mezunlar ve firma temsilcileri ile gerçekleştirilmiş olup, uluslararası öğrencilerin işgücü piyasasına entegrasyon süreçleri, ekonomik katkı potansiyelleri ve beşeri sermaye oluşumu üzerindeki etkileri çerçevesinde sınırlandırılmıştır.

Buna ek olarak, analizlere destek sağlamak amacıyla Türkiye'ye ilişkin uluslararası öğrenci verileri ile ABD, İngiltere ve Almanya gibi iyi uygulama örneği ülkelerdeki mezuniyet sonrası istihdam politikalarına dair ikincil veriler değerlendirilmiştir. Ancak çalışma, kültürel uyum, sosyal entegrasyon veya eğitim sürecindeki bireysel deneyimler gibi farklı boyutları kapsamamaktadır.

Çalışmanın kapsamı, uluslararası öğrencilerin mezuniyet sonrası süreçlerine ve bu süreçlerin ekonomik göstergeler üzerindeki etkilerine odaklanacak şekilde belirlenmiş olup, elde edilen bulgular Türkiye bağlamı ile sınırlıdır.

Araştırmanın Kısıtları

Bu çalışmada, uluslararası öğrenci hareketliliğinin mezuniyet sonrası istihdam süreçlerine entegrasyonu ve ekonomik kalkınmaya katkıları Türkiye özelinde nitel bir yaklaşımla analiz edilmiştir. Ancak her bilimsel çalışmada olduğu gibi, bu araştırmanın da belirli kısıtları ve sınırlılıkları bulunmaktadır.

Çalışmanın temel veri toplama yöntemi olan yarı yapılandırılmış mülakatlar, derinlemesine ve nitel veri sağlama açısından önemli avantajlar sunmakla birlikte, elde edilen bulguların tüm uluslararası öğrenci kitlesine genellenebilirliği sınırlıdır. Mülakatlar belirli bir örneklem üzerinden gerçekleştirilmiş olup, katılımcıların deneyim ve algılarına dayalı olarak şekillenmiştir. Bu durum, farklı coğrafyalardan veya farklı eğitim düzeylerinden gelen öğrencilerin tüm deneyimlerini yansıtmayı kısıtlamaktadır.

Çalışmada kullanılan ikincil veriler, Türkiye'nin 2013-2023 dönemine ve iyi uygulama örnekleri olarak seçilen ülkelere (ABD, İngiltere, Almanya) ilişkin mevcut istatistikler ve raporlar çerçevesinde sınırlıdır. Bu veriler, dinamik değişimleri veya bölgesel farklılıkları tam anlamıyla yansıtmayabileceği için yorumlanırken bağlamsal faktörlerin dikkate alınması gerekmektedir.

Araştırmanın kapsamı, bilinçli tercihler doğrultusunda yalnızca uluslararası öğrencilerin mezuniyet sonrası istihdam süreçlerine ve bu süreçlerin ekonomik kalkınma ve beşeri sermaye birikimi üzerindeki etkilerine odaklanacak şekilde sınırlandırılmıştır. Çalışmada, uluslararası öğrencilerin eğitim öncesi motivasyonlarına, akademik başarılarına veya kültürel uyum deneyimlerine doğrudan yer verilmemiştir. Ayrıca, mülakat soruları bu çerçevede belirlenmiş ve çalışmanın genel amacı doğrultusunda yapılandırılmıştır.

Bununla birlikte, iyi uygulama örneklerinin analizinde ülkeler arasındaki sosyal, ekonomik ve hukuki bağlam farklılıkları göz önünde bulundurulmuş; ancak bu bağlamsal faktörlerin tüm etkilerini kapsamak araştırmanın kapsamı dışında bırakılmıştır. Tüm bu kısıtlar ve sınırlılıklar, çalışmanın bilimsel katkısını ve özgün değerini azaltmamakta; aksine, araştırmanın belirli bir odak çerçevesinde derinlemesine analiz yapmasını sağlamaktadır.

1.BÖLÜM: ULUSLARARASI ÖĞRENCİ HAREKETLİLİĞİNİN TEORİK ÇERÇEVESİ VE EKONOMİK KALKINMA-BEŞERİ SERMAYE İLİŞKİSİ

Nitelikli insanların bir ülkenin sosyoekonomik kalkınması için taşıdığı hayati önem nedeniyle, nitelikli göç uzun süredir önemli bir sorun olarak görülmektedir. Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin gündemlerinde bu konu bir süreliğine yer almasa da, doksanlı yıllar itibariyle esas olarak gelişmiş ekonomilerin yurt dışından vasıflı işgücünü çekme konusundaki artan ilgileri nitelikli göç konusunu hem akademisyenlerin hem de politikacıların gündemine çekmiştir. Bununla birlikte nüfusun sürekli yaşlandığı gelişmiş ülkeler, ulusal refah sistemlerini sürdürülebilir kılma konusundaki endişelerini giderebilmek amacıyla mevcut göç sistemleri ve politikalarını beceri odaklı hale getirme ve vasıflı göçmenleri aktif olarak cezbetmeye yönelik politikalar benimseme eğilimine girmişlerdir (Kuptsch, 2006:37).

Bu bağlamda, uluslararası öğrenciler, eğitim gördükleri ülkeler için giderek daha fazla takdir edilen potansiyel vasıflı göçmen kaynağı olarak görülmektedir. Öğrenim görmek amacıyla gelen ülkenin eğitim kurumlarında geçirdikleri süre zarfında ilgili ülkenin dili, kültürü ve toplumsal yapısı ile entegrasyon sürecini mezuniyetine kadar tamamlayan öğrenciler, çalışma hayatına katılabilmesi için önemli bir adımı atmış, ev sahibi ülke ile adaptasyonu sağlamış olarak görülmektedir. Öğrenim süresince sosyal bağların oluşması, yabancı uyruklu öğrencilerin ülke değiştirmekten dolayı yaşayabileceği muhtemel sorunları öğrenim süresince yaşayarak deneyimlemesi ve bu süreci atlattığı olarak mezun olması, direkt olarak yurt dışından nitelikli göç istihdam etmenin yanında daha avantajlı bir durum olarak politika yapıcıların dikkatini çekmektedir. Bu ve bunun gibi nedenlerden dolayı pek çok gelişmiş ve gelişmekte olan ülke, uluslararası öğrencilerin eğitimlerini tamamladıktan sonra ev sahibi ülkede kalmalarına olanak sağlayacak şekilde göç politikalarını gevşetmiş ve yurt dışından öğrenci çekmeyi artıracak önlemler almıştır. Öğrenci hareketliliği ve vasıflı göç üzerine yapılan son araştırmalar, uluslararası öğrencilerin eğitimlerini tamamladıktan sonra okudukları ülkede kalma olasılıklarının ne kadar yüksek olduğunu etkili bir şekilde göstermiştir (Levatino, 2015:107)

Küreselleşmenin de etkisiyle uluslararası öğrenci hareketliliğinin niceliksel olarak artışının yanı sıra, gelişmiş ülkelerin bu konu özelinde gerçekleştirdiği düzenlemeler ve

geliştirdikleri programların sayıları ve içeriklerinin zenginliği gittikçe artmakta ve daha fazla iş gücü kaynağına hitap etmektedir. Öğrenci hareketliliği tüm dünyada farklı bir boyut kazanmış, gönderen ülke ve alıcı ülke açısından küreselleşme bağlamında değerlendirilerek her iki taraf için de politika üretilebilir bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır (Yüksel, 2020:35).

Uluslararası öğrenci hareketliliği, yüksek vasıflı göç araştırmalarında bir konu olarak ortaya çıksa da çok az çalışma öğrenci hareketliliğini yönetmeye yönelik farklı ulusal stratejileri ortaya çıkarmaya çalışmaktadır. İnsan sermayesi teorisi, vasıflı göç araştırmalarının altında yatan temel bir yaklaşım olmaya devam ettiğinden, uluslararası öğrenci hareketliliğine odaklanan önceki karşılaştırmalı çalışmalar, uluslararası öğrencileri işe almaya yönelik belirli hedefleri hesaba katmadan, hükümetlerin uluslararası öğrencileri çekme ve elde tutma konusundaki performanslarının karşılaştırmasıyla sınırlıdır (She ve Wotherspoon, 2013:14).

Ekonomik kalkınmaya etkisinin tartışılmasından önce uluslararası eğitim ve uluslararası öğrenci kavramının neler olduğu, eğitimin uluslararasılaşma sürecinde hangi aşamalardan geçtiği konularına değinmesi gerekmektedir. Çalışmanın bu bölümünde uluslararası eğitim ve uluslararası eğitimin hedeflerine değinilecektir. Gelişmekte olan ve gelişmiş ülkelerin uluslararasılaşma hedefleri bağlamında uluslararası eğitime olan bakış açısı değerlendirilecektir. Ayrıca ülkelerin uluslararası eğitim hedefleri ve bu hedefler doğrultusunda varılmak istenen nihai hedef göz önünde bulundurulacaktır. Her ne kadar benzer kavramlar gibi gözükse de aynı amaç doğrultusunda hareket eden küreselleşme ve uluslararasılaşma kavramları çatısı altında politika üreten ülkeler bu kavramların amacına ulaşmada uluslararası eğitimi yönlendirme biçimleri ele alınarak uluslararası eğitim kavramı açıklanmaya çalışılacaktır. Uluslararası eğitimin açıklanmasının ardından, eğitimin temel unsuru olan öğrencinin uluslararasılaşması sürecine değinilecektir. Uluslararası öğrenci ve uluslararası öğrenci hareketliliği kavramları açıklanacak ve dünyada uluslararası öğrenci hareketliliğinin gelişimi ve değişimi incelenerek tarihsel süreci ve gelişimi ele alınacaktır. Uluslararası eğitim ve uluslararası öğrenci kavramlarının incelenmesinin ardından bu kavramların ekonomik etkileri üzerinde durulacaktır. İlk olarak ekonomik kalkınma ve beşerî sermaye kavramları açıklanarak aralarındaki ilişki gözlemlenecektir. Ayrıca ekonomik kalkınma ile beşerî sermaye ilişkisi

ve uluslararası öğrencilerin entegrasyon süreçleri gibi temel kavramlar üzerinde durulacaktır.

1.1. Uluslararası Eğitim

Eğitim kavramı, farklı eğitim teorilerine, felsefi perspektiflere ve bilimsel olarak kanıtlanmış kabullere kadar birçok farklı kaynaktan etkilenerek günümüze ulaşmıştır. Birçok farklı kaynaktan beslenen ve tarihsel süreç içerisinde kavramsal olarak varlığını derinleştiren bu kavram için pek çok farklı tanımlama yapılabilmektedir. En genel tanımıyla eğitim; bilgi, kabiliyet, inanç ve toplumsal normların gelişmesini sağlayan sistemsel bir süreçtir (Baş ve Eti, 2020:108). Başka bir tanımlamada ise eğitim, toplumu oluşturan bireylerin vasıf kazanabilme ile hayatlarını bütünleştirme sürecinin bütünü olarak tanımlanmaktadır (Edwards ve Edwards, 2001:79). Bu tanımlardan hareketle eğitim kavramı gerek teorik olarak gerekse pratik olarak sosyal ve ekonomik açıdan birbirleriyle doğrudan ilişkilidir ve süreç gerektiren bir eylemdir.

Eğitim kavramının tanımından da anlaşılacağı üzere pek çok çıktısı bulunmaktadır. Bu çıktılar arasında eğitime sınır ötesi anlam kazandıran yönü ise eğitimin ekonomik önemidir. Eğitimin ekonomik yönü, eğitim esnasında kazanılan niteliklerin istihdam ve dolayısıyla üretim sürecinde çıktı olarak kullanılması şeklinde ifade edilebilmektedir (Öztürk, 2005:30). Üretim faaliyetlerini artıran, istihdamı ve dolayısıyla milli geliri artırıcı bir etkiye sahip olan eğitim faktörü, beşerî sermayesi yüksek kişilerin artması ile bilimsel ve teknolojik üretimi sayesinde ülke ekonomilerinde olumlu dönüşümler ve değişimler sağlamaktadır. Böylece eğitim, ülke ekonomilerinin kalkınmasında tetikleyici bir etki üretmektedir (Çakmak, 2008:35).

Uluslararası eğitim, başlangıçta UNESCO tarafından farklı sosyal ve politik sistemlere sahip devletler arasında temel hak ve özgürlüklerin merkezinde uluslararası iş birliğinin bir parçası olarak tanımlanmıştır. Bu kavram zamanla, küresel iş birliğini vurgulayan ve temel haklara odaklanan bir nitelik kazanmıştır. UNESCO'nun eğitimi temel bir insan hakkı ve toplumsal temelin temel taşı olarak görmesi, uluslararası eğitim kavramının şekillenmesinde belirleyici bir rol oynamıştır. Uluslararası eğitim programları, çok dilli ve çok kültürlü öğrencileri yetiştirmeyi, hoşgörüyü teşvik etmeyi ve dünya barışına katkıda bulunmayı hedefler. Bu eğitim yaklaşımı ayrıca kültürel gruplar arasında adil ilişkileri desteklemeyi, eşitsizlikleri anlamayı, saygıyı teşvik etmeyi ve kültürler arası

iletişim becerilerini geliştirmeyi amaçlar, böylece öğrencileri farklı toplumlarda yaşamaya hazırlar (Altbach ve Teichler, 2001; Eleuken, 2021:36; Gultekin, 2021:103). Uluslararası eğitim kavramı küreselleşme ve uluslararasılaşma politikaları ile günümüzde çok daha sık kullanılmaya başlansa da kavramın tanımı konusunda birçok farklı yaklaşım bulunmaktadır. Hayden ve Thompson, 1995:328 çalışmalarında; uluslararası eğitimi, öğrencilerin bir değişim programı yoluyla veya farklı eğitim programları ile kendi ülkelerinden ayrılarak farklı ülkelerde eğitim almaları olarak tanımlamışlardır. Uluslararası eğitimin bu tanımında daha çok yükseköğrenim ile ilişki kurularak bu tanımlama yapılmıştır. Genel olarak uluslararası eğitim, kendi ülkesinden ayrılarak farklı bir ülkede öğrenim görülmesi olarak da tanımlanmaktadır (Madge vd., 2014: 696; DEİK, 2013:7;Atakan, 2009:50). Uluslararası eğitim kavramından bahsedilmesinin asıl gerekçesi olan niversiteler ise tanımlama yaparken organizasyon yapılarına ilişkin farklı tanımlamalar yapmışlardır. Bazı niversiteler, ğrenci vizesine sahip ve göçmen olmayan öğrencilerin katıldığı eğitim sistemi olarak tanımlarken bazı niversiteler ise ülke vatandaşı olmayan ve öğrenim amacıyla ülkede bulunan geçici ikamet veya kalıcı ikamet sahibi öğrencilerin tabi olduğu eğitim sistemi olarak tanımlamaktadırlar (LSU, 2024). En genel tanımlamasıyla uluslararası eğitim, uluslararası çalışmaların gerçekleştirildiği, uluslararası eğitim alışverişinin ve teknik iş birliklerinin kapsama alınarak ortaya konduğu çoklu faaliyet, program ve hizmetler olarak tanımlanmaktadır (Kelly, 2012:5). Uluslararası eğitim, yeni fikirlerin kontrollü olarak etkileşimi olarak görülebilir. Amacı, yeni bilgilerin hızlı, düzenli bir şekilde öğrenilmesi, özümsenmesi ve uygulanmasının sağlanması olarak gösterilebilmektedir. Bu sürecin sağlıklı bir şekilde hızlı ve sonuçlarının kontrol edilebildiği bir ortamda gerçekleşmesi amaçlanan hedefe ulaşılmasında önemli yer tutmaktadır. Uluslararası eğitimin temelinde, öğrencilerin dünya ile bağlarını güçlendirmek ve bu amaçla yapacakları faaliyetlere ilişkin gereklilikleri temin etmek amacıyla kapsamlı program uygulamalarının gerçekleştirilmesi yatmaktadır. Uluslararası eğitimin yüklenmiş olduğu bu misyon ve öğrencilerin uluslararası eğitime göstermiş olduğu ilgi ve talep küreselleşme kavramının gelişimine ve etkisini artırmasına katkı sağlamıştır. Küreselleşmenin de etkisi uluslararası eğitimi, dünya vatandaşlarını eğiten eğitim sistemi olarak görülmesini sağlamıştır (Eleuken, 2021:37; Hayden, 2006:103; Smart, 1971:449).

Uluslararası eğitim, ülke sınırlarını aşan hareket kabiliyetini temsil etmektedir. Küreselleşme olgusuyla bu kabiliyet dünya genelinde yükseköğretime olan talebi artırmıştır. Bu artış, uluslararası eğitim veren kuruluşları çeşitlenirmiş, sayılarının artmasına katkı sağlamıştır. Yurtdışında eğitimin itibari değeri, daha nitelikli ve etkin bir eğitime tabi olma talebi ve kendi ülkesine göre daha kaliteli bir eğitim alma gibi düşünce ve durumlar vasıtasıyla yurtdışında eğitim talep eden öğrenciler, uluslararası eğitimin yaygınlaşmasında etken olmaktadır (Baş ve Eti, 2020: 108). Bununla birlikte iş imkânları, eğitim ücretleri, eğitim dili ve ülkenin eğitim politikaları gibi parametreler de öğrencilerin ilgisini çeken ve farklı bir ülkede eğitim alma düşüncesinde karar verme potansiyelini etkileyen diğer unsurlar olarak ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda uluslararası eğitime önem veren, nitelikli öğrenci alımına odaklanan ülkeler uygulamalarını bu doğrultuda geliştirmeye devam etmektedirler (Enterieva ve Sezgin, 2016:103)

Uluslararası eğitim, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler tarafından bir pazar olarak görülmektedir ve yükseköğrenimini yurt dışında görmek isteyen, sayıları hızla artan, öğrenciyi çekmek için eğitim kurumları tarafından uygulanan farklı pazarlama stratejileriyle son derece rekabetçi hale gelmiştir. Küreselleşme kavramı ile ortaya çıkan yeni kavramlar ve zorunluluklara karşı etkin çözüm önerileri bilgi ve iletişim kanallarının güncellenmesi yoluyla aşılabilmektedir. Bilginin artan rolü ve bilgiye olan talebin karşılanma gereksinimi yükseköğretim sistemleri açısından dönüşüm ve reform geçirme gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Oluşan rekabetçi piyasa ve dönüşüme uğraması gereken eğitim politikaları ile ülkeler için uluslararası eğitim fırsatlar oluşturabiliyorken tehdit olarak da görülebilmektedir (Arambewela ve Hall, 2006:141).

Küreselleşmenin neden olduğu bu dönüşümü tehdit olmaktan çıkartıp fırsata dönüştürmek isteyen devletler, yükseköğrenime gereken önemi vererek, öğrencilerin bakış açılarını geliştirmeyi ve dünya çapında ortak bir dil, kültür ve çalışma tekniklerini kavramalarına yönelik önemi artırmışlardır. Yükseköğrenim için atfedilen bu önem, nitelikli iş gücüne duyulan ihtiyacın karşılığı olarak tanımlanabilir. Küresel piyasalarla etkileşimini artırmak isteyen ülkelerin uluslararası perspektife sahip bir iş gücü ihtiyacı bulunmaktadır (DEİK, 2013:9). Bu ihtiyacın karşılanabileceği kişilerin eğitimi ve yetiştirilmesi uluslararası eğitim konusunda atılması gereken adımları ve hayata geçirilmesi gereken politikaları önemli hale getirmektedir. Dolayısıyla uluslararası eğitim vasıtasıyla “dünya vatandaşı” olarak tanımlanabilecek kişilerin eğitimi küresel

piyasalarda var olma amacına hizmet eden önemli bir yapı taşı konumundadır. Uluslararası öğrenci sayılarının hızlı bir şekilde artması, küreselleşmeye ve dolayısıyla uluslararası eğitime olan bu gereksinim üzerine gerçekleştirilen uyguma ve politikalar ile sağlanmıştır (Eleuken, 2021:35).

Ekonomik ve siyasi dönüşümler, gelişen sosyo-kültürel normlar ve bilimsel-teknolojik ilerlemeler, yükseköğretim başta olmak üzere birçok sektörü dinamik bir şekilde güncellenmekte ve şekillenmektedir. Bu dönüşüm, yükseköğretimin, geleneksel üniversite yönetim modeli ve öğretim stratejilerinin yeniden tasarlanmasını tetiklemiştir. Dönüşümün gerekliliğini fark eden üniversiteler bu yeni paradigmaya uyum sağlamakta ve küreselleşme ve uluslararasılaşma süreçlerinde önemli rol oynamaktadır (Eser, 2014:213; Wit ve Altbach, 2021:317). Bu değişim süreci, uluslararası iş birliklerinin artan eğiliminde, küresel kampüslerin kurulmasında ve öğrenciler ile öğretim üyeleri arasında kültürler arası etkileşimlerin teşvik edilmesinde açıkça görülmektedir. Üstelik bu değişikliklerin etkisi, özellikle son on yılda uluslararası eğitim sektörünün hızlı gelişimine canlı bir şekilde yansıtmaktadır. Üniversitelerin küreselleşme süreçleriyle ilgili rollerini benimsemesi, eğitim-öğretim yöntemlerinin küresel toplumun taleplerini karşılayacak şekilde gelişimine katkı sağlamaktadır (Atakan, 2009:50)

Uluslararası eğitimi doğrudan etkileyen birtakım eğilimler vardır. Bu eğilimler uluslararası eğitimin gelişimine ve dinamikleri oluşturmaya doğrudan katkı sağlamakta ve uluslararası eğitime yönelik kazanımların çoğaltılması yönünde çalışmaların artmasına sebep olmaktadır (Gültekin, 2019:35). Küreselleşme dünya genelinde ekonomik, politik ve kültürel bütünleşmeyi sağlamaktadır. Bu bütünleşme ile görüş ve düşünceler, uygulanan politikalar ve teknolojik atılımlar küresel ölçekte benimsenmektedir. Bu süreç, sermayenin uluslararası piyasalarda dolaşımını artırmakta ve uluslararası ilişkilerin ve etkileşimin yeni biçimlerini meydana getirmektedir. Bununla birlikte, rekabetin sınırsız olduğu, serbest dolaşımın ve küresel pazarın genişlediği bir ortam oluşturmaktadır (Edwards ve Edwards, 2001:79; Mok, 2007:446; Portnoi ve Bagley, 2013:21). Küreselleşmenin bu etkisi, insanlar arasında ortak bir iletişim aracı olarak kullanılan dilin önemini artırmaktadır. Bu durum, insanların bu ortak dil olan İngilizce ile iletişim kurmayı ve eğitim almayı tercih etmelerine sebep olmaktadır. Küreselleşme kavramı ve ortak dil ihtiyacı uluslararası eğitime olan talebin büyümesine ve sektörün gelişmesine katkıda bulunur (Knight ve Morshidi, 2011:599).

Uluslararası rekabetin artması, küreselleşme sürecinin ortaya çıkardığı bir kavramdır. Rekabet kavramı, ülkelerin ulusal politikalarını küresel pazar dinamikleri ile etkin bir şekilde sürdürebilme yeteneğini ifade eder. Uluslararası rekabet ortamı devletlerden ziyade uluslararası faaliyet gösteren şirketler arasında gerçekleşmesi sebebiyle bireylerin ve işgücünün bu küresel rekabet gereksinimlerine uyum sağlama çabası artmaktadır. Uluslararası eğitim de misyonu itibarıyla küresel rekabeti doğrudan etkileyecek donanımı sağlaması sebebiyle kritik rol oynamaktadır (Stewart, 1996:329; Taylor, 2004:158).

Bilgisayar, yazılım, tıp gibi birçok alanda yeni teknolojilerin kullanılabilirliği ve teknolojik gelişmelerin etkisi, bilişim teknolojilerinde maliyetlerin düşmesini ve dolayısıyla yaygınlaşmasını hızlandırmıştır. Bu süreç, zaman, mekân ve mesafe algıları değişmekte ve küreselleşme sürecine hız kazandırmaktadır. Birbirini doğrudan etkileyen bu aşamalar, işgücünün bu alanlarda istihdam edilebilmesi için yükseköğrenime olan talebi doğurmuştur (Crush, 2002:161). Teknolojik yeniliklerin getirisi olarak bireylerin kazandığı yetkinlikler, işletmeler ve devletlerin ihtiyaç duyduğu personeli istihdam etme noktasında önemli bir yer tutmaktadır. İşe alım süreçlerinde diploma ve sertifika ile işe alımların gerçekleştirilmesi eğitimin ve üniversitelerin önemini göstermekte ve bu kurumların küreselleşme süreçlerindeki kritik etkisini vurgulamaktadır (Bartell, 2003: 64). Teknolojik gelişmeler, kullanımı ve takibi noktasında istihdam sürecini doğrudan etkileyen bir unsur olması nedeniyle uluslararası eğitimi etkileyen bir diğer unsur olarak belirtilmektedir (DEİK, 2013:43).

Eğitim, yükseköğretimin öğrencileri daha bağlantılı, küresel ve birbirine bağımlı bir dünyada yaşamaya hazırlaması gerektiği uluslararası eğitimin temel görevi olarak gösterilebilmektedir. Ayrıca eğitim, yurtdışında uluslararası öğrenci alımı ve eğitimin ticari dağıtımını yoluyla yükseköğrenimin kâr amacıyla satılacak bir ürün olarak pazarlanması eğilimi nedeniyle küreselleşmenin bir aracı ve katalizörüdür. Küreselleşme, ekonomik ve akademik eğilimler üzerinde etkisi olan genel bir olgu olarak değerlendirildiğinde, uluslararasılaşma, akademik sistem ve kurumların uyguladığı politika ve uygulamaları içermektedir. Üstelik bir süreç olarak uluslararasılaşma, hükümetler tarafından küreselleşmeye göre daha fazla yönlendirilebilir. Uluslararasılaşma; küreselleşmeden, küreselleşmenin sınırlarının ve ulusal sistemlerin eninde sonunda bulanıklaşacağını ve hatta ortadan kaybolacağını öngörmesi açısından da farklılık göstermektedir; ancak uluslararasılaşma, ulusal yükseköğretim sistemlerinin

kalıcılığını ve öğrenci veya program hareketliliğinin sınır ötesi karakterini varsayar (Gültekin, 2019:25; Tilak, 2008:459)

Küreselleşme ve bilgi ekonomisinin artan önemi, son yıllarda tüm ülkelerin karşılaştığı bir potansiyel haline gelmektedir. Yeni milenyumdaki şiddetli küresel rekabette, yüksek düzeyde uluslararası bilgi ve beceri gerekliliği önemli bir gerçekliktir. Üniversiteler doğası gereği bilgi üretme merkezleri ve insan kaynaklarının yetiştirilmesi için temel yapı taşlarından birisi olduğundan, uluslararasılaşmayı teşvik etmede temel nokta olarak çoğu hükümet tarafından hedef nokta olarak görülmüştür (Ho vd., 2015:57; Altbach ve Knight, 2007:298).

Uluslararası eğitim temel olarak, evrensel ilkelere dayanan, tamamlayıcı ve nitelikli eğitime erişimi sağlamayı hedeflemektedir. Küresel düzeyde toplumların ve ülkelerin gelişimine katkı sağlamak, uluslararasılaşma anlayışını benimsemek ve dünya çapında sürdürülebilir kalkınmayı desteklemek uluslararası eğitimin hedefleri arasındadır (Clemens, 2004:35). Bu temel hedeflerden hareketle uluslararası eğitim, öğrencilerin kültürlerarası entegrasyon kazanımlarını sağlar. Bu kazanım uluslararası ilişkilerin daha iyi anlaşılmasına ve küreselleşme sürecini yönetmeye yönelik bir perspektif geliştirir (Qiang, 2003:257; Smart, 1971:449). Uluslararası eğitim alanında belirlenen temel hedefler, yeni fikirlerin etkin bir biçimde benimsenmesini, dünya kültürünün sentezini, ulusal kalkınma ve iş birliğini küresel anlamda geliştirmeyi amaçlamaktadır. Uluslararası düzeyde eğitim sisteminin güçlendirilmesi ve daha geniş kapsamlı bir yapıya kavuşturulması da uluslararası eğitimin temel hedefleri arasında yer almaktadır. Uluslararası eğitimin bu genel hedeflerinin yanı sıra evrensel erişim hedefi, eğitimde kalitenin artırılmasına yönelik hedefler, eğitimde fırsat eşitliği yaratılması, eğitimde sürdürülebilirliğin sağlanması gibi hedefler de belirlenmiştir (Kelly, 2012:28).

Evrensel bilgiye erişim hedefiyle, din, dil, ırk, cinsiyet gibi ayrımcı unsurları gözetmeksizin tüm bireylerin kaliteli eğitim alma hakkına sahip olması ve eğitimin erişilebilir olması hedeflenmektedir. Hedeflenen eğitim sisteminin her bir bireye eşit fırsatlar sunması ve toplumsal, kültürel çeşitliliğin normalleşmesini temel almaktadır (Yang vd., 2011:73). Eğitimde kaliteyi artırma hedefi ise, eğitimde kalitenin artırılması hedefi ise, öğrencilerin bireysel öğrenme gereksinimlerini karşılamak maksadıyla, evrensel bir eğitim ortamı oluşturmak ve etkili eğitim sistemini meydana getirme amacı taşımaktadır. Bilgiye ve eğitime ulaşmanın artırılması anlamını taşıyan kalitenin

artırılması hedefi, niceliksel bir gelişimden ziyade, niteliksel gelişimi içermekte ve öğrencilerin bilgiyi edinmelerine imkan sunmanın yanında etkili iletişim kurma becerilerine, problem çözme yeteneklerine ve eleştirel bakış açısına sahip olma gibi özellikler kazandırmayı da hedeflemektedir (Marginson, 2010:6963).

Eğitimde fırsat eşitliği sağlama hedefi ise, sosya, kültürel, ekonomik menşee bakılmaksızın tüm bireylerin eşit şartlarda eşit fırsatlar sunmayı amaçlamaktadır. Oluşturulacak olan eğitim sistemi, toplumsal adaleti desteklemeli ve tüm öğrencilerin potansiyelini maksimum düzeye çıkacak bir alan oluşturmalıdır. Bu hedef neticesinde eğitimde bulunan eşitsizliklerin ortadan kalkması ve tüm bireylerin kabiliyetlerine uygun olarak desteklenmesi amaçlanmaktadır (Hanna ve Latchem, 2002:122; Jean-François, 2016:16). Eğitimde sürdürülebilirliğin sağlanması hedefi ise, eğitimin sürekli olarak değişen toplumsal, teknolojik ve ekonomik ihtiyaçlara karşılık verebilmesini amaçlamaktadır. Sürdürülebilirlik politikalarının paralelinde bir yöntem izlenerek, eğitim politikalarının yeniliğe açık, esnek bir yapıya sahip ve sürekli gelişim içerisinde olan bir yapıda olması gerekmektedir. Eğitim politikalarının sürdürülebilir olmasından bahsedebilmemiz için gerçekleştirilen uygulamaların günümüz nesli ile birlikte gelecek nesiller için de etkin ve anlaşılır bir sistem olması gerekmektedir (Marginson, 2010:6973).

Uluslararası eğitim sisteminin temel hedefleri olarak sayılan unsurların birleşimi, uluslararası düzeyde eğitim sisteminin daha adil, kaliteli, kapsayan ve sürdürülebilir bir yapıya erişmesini sağlama amacı gütmektedir. Amaçlara ulaşılması noktasında, uluslararası düzeyde iş birliği, teknoloji transferi, etkin öğretim metotlarının yaygınlaştırılması ve uyum çalışmaları kritik öneme sahiptir. Ortak bir dil ve belirli standartların gerçekleştirilmesi gibi temel yetkinlikler, ülkeler arası eğitim verilerinin karşılaştırılabilirliğini artırabilmekte ve sorunlara karşı etkin çözüm politikaları üretilmesini sağlayabilmektedir. Uluslararası eğitime ilişkin hedefler, sorunları ele alma ve çözüm önerileri geliştirme ile ilgili süreçleri yürütmek üzere küresel düzeyde koordinasyonun sağlanması ve ilişkilerin güçlendirilmesi ile mümkün hale gelecektir (Arshad-Ayaz, 2012:82; Gürüz, 2011:117; Naidoo, 2008:19).

Ulusal düzeyde faaliyet gösteren üniversiteler uluslararası eğitimin yaygınlaştırılmasına yönelik yapılan ve yapılacak olan faaliyetlerin başlangıç noktası olarak kabul edilmektedir. Özellikle gelişmiş ülkelerin üniversitelerinde bu alanda çalışma

yapılmasına imkân sağlanan merkezler kurulmuş ve bu merkezlerde yürütülen programlar uluslararası eğitimin hedeflerine hizmet edecek şekilde tasarlanmıştır. Bu merkezler ve programlar uluslararası eğitimi talep eden grupların ihtiyaçları ve yeterlilikleri belirlemesi, bu alanlara yönelik geliştirme faaliyetleri uygulaması ve uluslararası öğrencilerin teşvik edilmesini sağlaması, uluslararası eğitimin hedeflerine ulaşmasında başlangıç rolü üstlenmektedir (Becker, 1982:230).

1.2. Uluslararası Öğrenci

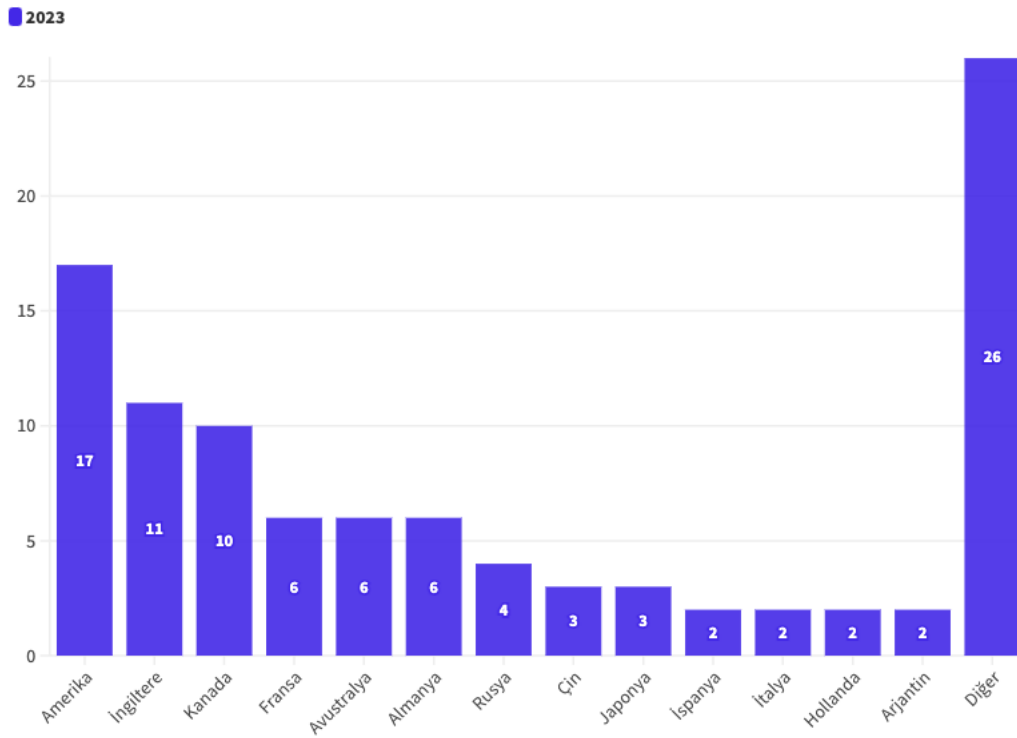
Literatürde uluslararası öğrenci kavramı, yabancı öğrenci, misafir öğrenci, değişim programı öğrencisi gibi farklı isimlerle nitelendirilmektedir. Çalışmamızda ‘uluslararası öğrenci’ ifadesi tercih edilmektedir. Uluslararası öğrenci kavramı ile ilgili farklı tanımlamalar bulunmakla birlikte literatür genişlemeye devam etmektedir. Uluslararası öğrenci, yaşadığı ülke dışında farklı bir ülkede öğrenim gören öğrenci olarak tanımlanmaktadır (Demirhan, 2017:548; Uzuner, 2019:4; Wu ve Wilkes, 2017:129). OECD, eğitim faaliyetlerini gerçekleştirmek amacıyla vize ya da özel izinler çerçevesinde ikamet ettiği ülkenin ulusal sınırlarından çıkan ve uyruğunun bulunduğu ülke dışında belirli bir kurum ve belirli bir programda eğitim gören öğrenci olarak tanımlamaktadır (OECD, 2023:322). (Dato-on, 2000:429), ise, çalışmasında uluslararası öğrenciyi, yaşadığı ülkenin dışında farklı bir ülkede eğitim almak için bulunan öğrenci olarak tanımlamaktadır. Avrupa İstatistik Ofisi (EUROSTAT) ise uluslararası öğrenci kavramını şu şekilde tanımlamaktadır; ülke sınırlarını aşarak, öğrenim görmek maksadıyla bir eğitim kurumuna başvuruda bulunmuş olan, ikamet ettiği ülke dışında bir ülkede eğitim gören kişilerdir (European Commission, 2012:10). En geniş tanımıyla uluslararası öğrenci; kendi ülkesinde öğrenci olma imkânı olmasına rağmen, farklı bir ülkede öğrenim görmeyi tercih eden, almak istediği eğitimi yerel düzeyden ziyade uluslararası düzeyde değerlendirmek isteyen ve mezuniyeti sonrasında uluslararası yeterliliğe sahip olmayı amaçlayan bireylerin gerçekleştirdiği eğitim hareketidir (Belle vd., 2022:956; Pottie-Sherman, 2018:33; Tekin, 2019:53).

Uluslararası öğrenci hareketliliği, akademik literatürde genel olarak iki ana kategori altında incelenmektedir: “kredi hareketliliği” ve “derece hareketliliği”. Kredi hareketliliği, öğrencinin kendi ülkesindeki yükseköğretim programının bir bölümünü başka bir ülkede, sınırlı bir süre boyunca sürdürmesini ifade eder. Bu tür hareketlilik

genellikle bir ya da birkaç yarıyıl ile sınırlı kalmakta; öğrencinin bu süre zarfında elde ettiği krediler, kendi ülkesindeki yükseköğretim kurumu tarafından tanındıktan sonra öğrenci, eğitiminin kalan kısmını tamamlayarak mezun olmaktadır. Avrupa'daki Erasmus gibi öğrenci değişim programları, bu hareketlilik türünün en yaygın örneklerindendir. Öte yandan derece hareketliliği –bir diğer adıyla program hareketliliği– öğrencinin lisans, yüksek lisans ya da doktora gibi akademik derecelerinin tamamını kendi ülkesi dışındaki bir ülkede tamamladığı ve bu süreç boyunca ilgili ülkede öğrenci-göçmen statüsünde bulunduğu durumu tanımlamaktadır. Uluslararası öğrenci hareketliliği yalnızca fiziksel yer değiştirme ile sınırlı olmayıp, yükseköğretim kurumlarının farklı ülke sınırları içerisinde kampüs açmaları ya da uzaktan öğretim yoluyla yürüttükleri faaliyetler aracılığıyla da gerçekleştirilebilmektedir. Bu çerçevede, menşe ülkeden farklı bir ülkede eğitim almak amacıyla hareket eden bireyler de “uluslararası öğrenci” tanımı içinde değerlendirilmektedir (Yüksel, 2020:37).

Uluslararası öğrenci kavramı yalnızca eğitim görmek amacıyla hareketlilik sağlayan bireyler için değil makro bazda bakıldığında öğrenci gönderen ve öğrenci kabul eden ülkeler için de önemli bir kavramdır. Gerek öğrenci gönderen ülkeler gerekse de öğrenci kabul eden ülkeler uluslararası öğrencileri nitelikli göçmenlerden oluşan bir işçi grubu olarak görmektedirler. Bu şekilde görülmesi temelde iki nedene bağlanmaktadır. Birincisi, ar-ge çalışmalarının teknolojik gelişmelerin hız kazanmasıyla daha önemli hale gelmesi ve imalat sürecinden ziyade ar-ge süreçlerinin daha önemli olduğunun benimsenmesidir (Baş ve Eti, 2020:108). Ar-ge çalışmalarına verilecek ağırlık ile yenilikçi insan kaynağının karşılanabileceği alan olarak uluslararası öğrenciler ülkelerin dikkatini çekmektedir. İkinci olarak ise, öğrencilerin farklı ülkelere öğrenim görmek için gerçekleştirdiği hareketlilik yoğunlukla bilgi teknolojileri, ar-ge çalışmalarının kapsamında olan eğitim programlarına yönelik olmasıdır. Uluslararası öğrenci olmayı talep eden öğrencilerin tercih ettiği bölümlerin de ülkelerin insan kaynağı ihtiyacı hissettiği alanlara yönelik bölümleri tercih etmesi ve bu programlardan mezun olmaları, ülkelerin uluslararası öğrencilere yönelik politikalar geliştirmesi ve mezuniyet sonrası bu alanlarda istihdam hedeflerine yönelik bir tercih olmaktadır (Tremblay, 2005:201). Hem öğrenci hem de ülke bazında birbirini tamamlar nitelikte olan bu nedenler uluslararası öğrenci hareketliliğine yönelik talebin artmasına ve bu alanda politikalar geliştirilmesine yönelik temel gerekçe oluşturmaktadır.

Ülkelerin ve uluslararası faaliyet gösteren kuruluşların nitelikli personel istihdamı hedeflerini karşılar nitelikte olan uluslararası öğrenci hareketliliği, öğrencilerin, uluslararası eğitimin bireylere kazandırdığı mesleki yetkinlik, prestij ve uluslararası kariyer gibi olanakları sebebiyle her geçen gün daha fazla talep göstermelerine sebep olmaktadır. Aynı programı kendi ülkesindeki eğitim kurumunun yerine farklı ülkede alma eğiliminin temel nedeni, yurtdışındaki üniversitelerin prestij derecesi ve uluslararası kuruluşların dil becerileri olan, yurtdışında öğrenim görmüş ve prestijli üniversitelerden mezun olan öğrencileri tercih etmeleri olarak belirtilmektedir (Enterieva ve Sezgin, 2016:103).

Grafik 1: Ev Sahibi Ülkeler (%)

Kaynak: Project Atlas, 2023

Unesco tarafından paylaşılan Atlas Projesi verileri grafik üzerinden incelendiğinde, son on yıl içerisinde ülkeler arasındaki dağılımın kısmen değiştiği görülmektedir. ABD'nin toplam uluslararası öğrenci sayısında düşüş meydana geldiğini göstermektedir. İlk beş ülke sıralamasında da değişimler meydana geldiği, Kanada'nın son on yılda uluslararası öğrenci hareketliliğinde önde gelen ülkeler arasına girdiği görülmektedir. Geçtiğimiz on yıl içerisinde uluslararası öğrenci hareketliliğinin yoğunlukla belirli ülkelerde toplanmasının azaldığını ve ortalama on ülkeye dağıldığını tablo üzerinden anlamaktayız.

Rusya, Çin, Japonya, İspanya gibi ülkelerin de uluslararası öğrenci hareketliliğinde pay aldığını ve öğrenci çekim merkezi olma yolunda ilerlediği anlaşılmaktadır.

Özoğlu vd., yapmış oldukları çalışmada 2012 yılı itibarıyla uluslararası öğrenci sayılarına ilişkin en fazla uluslararası öğrenciye sahip ülkeler ile ilgili bilgiler vermişlerdir. Bu çalışmaya göre ABD, sayı olarak en çok uluslararası öğrenciye ev sahipliği yapan ülke olarak öğrencilerin çekim merkezi konumunda bulunmaktadır. Tüm öğrenciler arasında %18’lik bir pay ile en fazla öğrenciye sahip ülkedir. ABD 2. Dünya savaşı sonrasında en fazla araştırma üniversitesi bulunan ülke konumuna gelmiş ve dünyanın her yerinden uluslararası öğrenci için ilk tercih sebebi olmuştur. Öğrencilerin 70’li yıllardan sonra yoğunlukla talep etmesi ve öğrenci sayısının giderek artması ABD’nin uluslararası öğrenciler ile ilgili deneyimini de artırmıştır. Uluslararası öğrenciler nezdinde Amerika Birleşik Devletlerinden sonra en çok talep edilen ülkeler 2012 yılına göre; İngiltere (% 10), Avustralya (% 7), Almanya (% 7) ve Fransa (% 6,8) şeklinde sıralanmaktadır. Tüm uluslararası öğrenciler içerisinde bu beş ülke tüm öğrencilerin yaklaşık %50’sini kendi içerisinde barındırmaktadır (Özoğlu vd., 2012:216).

Türkiye için durum biraz daha farklı bir seyir izlemektedir. Türkiye’nin uluslararası öğrenci hareketliliğinde aldığı pay 2012 yılı verilerine göre ve 2023 yılı verilerine göre yaklaşık % 1’lik bir paya sahiptir. Öğrenci sayısı trend olarak artış içerisinde olsa bile tüm uluslararası öğrenci hareketliliği içerisindeki payı yüzdesel olarak değişmemiştir. Türkiye’de uluslararası öğrenci hareketliliğine ilişkin düzenlemeler diğer ülkelere nazaran daha geç başlamıştır. İlk düzenleme 1983 yılında kanuni düzenlemeyle gerçekleştirilmiştir. 2922 sayılı kanun ile yabancı ülkeler ve kurumlar ile yapılacak olan anlaşmalar üzerinden Türkiye’de öğrenim görmek amacıyla gelen öğrencilere sağlanacak olan burs ve diğer kolaylıklara ilişkin bir kapsam belirlenmiştir.

Yine 1985 yılında çıkartılan “Öğrenim Gören Yabancı Uyruklu Öğrencilere İlişkin Yönetmelik” ile ilk defa uluslararası öğrenci kavramı tanımlanmıştır (Eleuken, 2021:38). Yönetmelikte yapılan tanımlamaya göre uluslararası öğrenci; “her derece ve daldaki eğitim kurumlarında öğrenim gören veya Türkçe kurslarına katılan T.C. uyruğunda bulunmayan kişi” dir (Resmî Gazete Sayı: 27544, 2010). Ayrıca farklı bir tanımlama daha yapılan 2010 tarihli Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB) Teşkilat ve Görevleri Hakkındaki Kanun’a göre ise yabancı öğrenci, “kamu kurum ve kuruluşlarınca ülkemizde eğitim görmesi uygun görülenler ile uluslararası anlaşmalar

çerçevesinde eğitim amacıyla Türkiye'ye gelen yabancı uyruklu öğrenci" dir (Büyük, 2015:192).

Türkiye, diğer ülkelere nazaran kanuni düzenlemeleri ve operasyonel süreci itibariyle daha geç bir entegrasyon süreci yaşamakta olduğu için öğrenci sayılarının daha az kalması kabul edilebilir düzeydedir. Son yıllarda yapılan çalışmalar ve kanuni düzenlemeler uluslararası öğrenci hareketliliğinin Türkiye için çekim merkezi haline getirilmesine yönelik atılımlar mevcuttur.

1.2.1. Uluslararası Öğrencilerin Eğitim Sonrası Hedefleri ve Kariyer Arayışı

Yurtdışında öğrenim görmek, günümüzde tüm öğrenciler için sunulan önemli ve benzersiz bir deneyimdir. UNESCO verilene göre yaklaşık 6.4 milyon öğrenci vatandaşı olduğu ülkenin dışında eğitim görmekte ve bu sayı yaklaşık olarak yıllık %10 oranında büyümektedir (Project Atlas, 2023). Uluslararası öğrenci hareketliliğine katılan öğrenci sayısının artması ile küresel anlamda nitelikli iş gücü potansiyeli olan bireylerin sayısının artması anlamına gelmektedir. Uluslararası alanda bir eğitim deneyimi kazanan öğrenciler, akademik çalışmalarını ve genel hayat perspektiflerini zenginleştirmektedirler. Bu kazanım öğrencilerin genel hayat düzeylerini etkilemekle birlikte asıl etkisinin olması beklenen alanın, mezun olduktan sonra istihdama katılma süreçleridir. Yapılan bazı çalışmalarda, yurtdışında eğitim almanın gelecekteki kariyer olanaklarını ve fırsatlarını artırmaya yardımcı olabileceğini göstermektedir (Nilsson ve Ripmeester, 2016:615).

Benzer şekilde yapılmış olan başka bir çalışmada, Norris ve Gillespie, uluslararası öğrencilerin yurtdışında eğitim deneyiminin, gelecekteki uluslararası arenada çalışması söz konusu olduğunda kariyerlerine etkisi olduğu sonucuna varmaktadır (Norris ve Gillespie, 2008:386). Ayrıca, Wiers-Jenssen, tarafından yapılan çalışma, uluslararası hareketliliğe katılan öğrencilerin daha fazla sıklıkta uluslararası iş yerlerinde iş bulunduğunu göstermiştir. Bu ve benzeri çalışmalar gösteriyor ki, bir üniversiteden mezun olmaktan ziyade uluslararası öğrenci hareketliliğine katılarak mezun olmak bireyde gerek teknik becerilerin artması gerekse sosyal becerilerin artmasına olanak tanımaktadır. Bireylerin bu anlamda kişisel özelliklerini geliştirebilmesi ise yurtdışında istihdam edilebilirlik ihtimalini artırmaktadır. Ayrıca öğrenciler yurtdışında eğitim almanın "katma değerini" vurgulamakta ve dilsel ve kültürel yeterlilik gibi ders dışı becerilerin

işverenler tarafından takdir edilmesini beklemektedir. Bu nedenle yurt dışında okumak büyük olasılıkla mezunların istihdam edilebilirliğini destekleyecektir (Wiers-Jenssen, 2013:485).

Mevcut araştırmaların da gösterdiği gibi, istihdam edilebilir olmak hem mevcut hem de potansiyel uluslararası öğrenciler için bir itici güçtür. Mezun olduktan sonra iş dünyasına geçiş yapabilmek hem potansiyel hem de mevcut öğrencileri belirli bir Yükseköğretim Kurumunda yurtdışında eğitim deneyimi seçmeye iten önemli bir faktördür. Bu nedenle mezun olduktan sonra nasıl iş bulunacağı günümüz öğrencileri için büyük bir endişe kaynağı olmaktadır. Öğrenci hareketliliği, farklı kültürleri ve iş yöntemlerini analiz etme fırsatı sunmaktadır. Bu imkân ile uluslararası öğrenciler küresel anlamda bilgi ve deneyimlerini çeşitlendirmiş olmaktadırlar. İkamet ettiği ülkede öğrenim gören öğrencilere göre oluşturdukları fark istihdam süreçlerine de yansımaktadır. İstihdam edilebilirliğin uluslararası öğrenci olma potansiyeli olan öğrenciler ve mevcut uluslararası öğrenciler tarafından mezuniyetleri akabinde ön plana çıkması, küresel anlamda çoğu öğrencilerin eğitim tercihlerinde önemli ölçüde belirleyici rol oynamaktadır (Nilsson ve Ripmeester, 2016:626).

Mezun olduktan sonra nasıl iş bulacağı günümüz öğrencileri için büyük bir endişe kaynağı olmaktadır. Bu durum uluslararası öğrencilerin, uluslararası eğitim tercihlerinde büyük ölçüde belirlemektedir. Uluslararası öğrencilerin mezuniyetlerinden sonraki aşama ile ilgili aksiyon planlarını destekleyecek ve istihdamlarıyla ilgili süreçte çözüm önerileri sunma noktasında Yükseköğretim kurumlarının da sorumluluğu bulunmaktadır. Günümüzün uluslararası öğrencileri, diplomalarını almaktan iş piyasasına geçişte destek bekledikleri için, Yükseköğretim kurumlarının öğrencilerinin mezun olmasıyla görevlerinin sona erdiği eğitim sisteminin sonuna geldiği, küreselleşme, uluslararasılaşma ve nitelikli istihdam politikalarının güdülmeye başlanması ile nitelikli istihdam potansiyeli taşımaları sebebiyle uluslararası öğrencilerin mezuniyet sonrasında da hangi pozisyonda istihdam edilebileceği yönünde planlama yapma misyonu Yükseköğretim kurumlarına doğal bir süreç ile yüklenmiştir (Nilsson ve Ripmeester, 2016:614).

Uluslararası öğrenciler üzerine yapılan araştırmaların sunduğu bir zayıflık olarak, eğitim deneyimlerinin uluslararası öğrencilerin eğitim sonrası hareketliliği üzerindeki etkisinin ve özellikle bireysel kurumların bu süreçteki rolünün göreceli olarak ihmal edilmesidir.

Araştırmalar genellikle uluslararası öğrencilerin mezuniyet sonrası beklentileri ve geçişleri üzerindeki ailesel, sosyal ve politik etkileri daha geniş bir şekilde ele almaktadır (Fernandes vd., 2021:6988). Aile üyelerinin, özellikle de ebeveynlerin, öğrencilerin daha sonraki uluslararası göçe katılma beklentilerini belirlemede oynadığı kültürel rol coğrafi olarak farklılık gösterse de yapılan çalışmalar, bu sosyal ağların, eğitim sonrası uluslararası öğrenci hareketliliğini şekillendirmede önemli bir rol oynadığını vurgulamaktadır. Sosyal ilişkilerin önemi gelecekteki aile hususlarıyla da desteklenmektedir. Bu, devlet refahı ve sosyal politikaların, uluslararası öğrencilerin mezuniyet sonrası hareketlilik modellerinde önemli olduğu anlamına gelmektedir (Freeman, 2010:399; Lee vd., 2006:550).

Uluslararasılaşma kavramını gündemine alan birçok kurum, iş deneyimi ve öğrenmenin entegrasyonunu giderek daha fazla önceliklendirmektedir. Bu durum özellikle uluslararası öğrenci hacmini artırmaya yönelik kurumsal isteklerin artmasıyla dikkat çekmektedir. Bu bağlamda, uluslararası öğrencilere yönelik iş deneyimi sağlanmasında, erişim ve eşitlik konularına önem verilmelidir. Her ne kadar Yükseköğretim kurumları uluslararasılaşma stratejileriyle bütünleşik politikalar üretme gayreti içerisinde olsalar da öğrencilerine yönelik mezuniyet sonrası istihdam entegrasyon, tatmin edici bir seviyede olmaktan uzak olduğunu gösteren literatür bulunmaktadır (Abbas vd., 2021: 3; Kozula, 2021:24; Nilsson ve Ripmeester, 2016:615).

Connor ve Brown'ın yapmış olduğu ampirik çalışmanın sonucu literatürü destekler niteliktedir. İngiltere'ta iş deneyimi ve kariyer desteğinin eksikliği, uluslararası öğrencilerin kendilerini yetersiz hissettikleri temel olarak belirlenmiştir (Connor ve Borwn, 2009:35). Uluslararası öğrencilere yönelik gerçekleştirilebilecek istihdam süreç geliştirmeleri, Yükseköğretim kurumları için karmaşık bir hal alabilmektedir. Üniversitelerde bulunan uluslararası öğrencilere yönelik kurulmuş ofisler, koordinatörlükler ve merkezler, kariyer planlaması, staj hareketliliği, iş arama süreçleri gibi konularda etkinlikler düzenleyerek bu alandaki zayıf yönlerini geliştirmeye odaklanmaktadır. Üniversiteler bu tarz etkinlik ve ofis çalışmaları ile uluslararası öğrencilerin mezuniyetleri sonrasında istihdama entegre olma fırsatlarını artırmayı ve öğrencilerin bu alandaki beklentilerini karşılamayı hedeflemektedirler (Tran ve Soejatminah, 2017:197).

1.2.2. Dünyada Uluslararası Öğrenciler

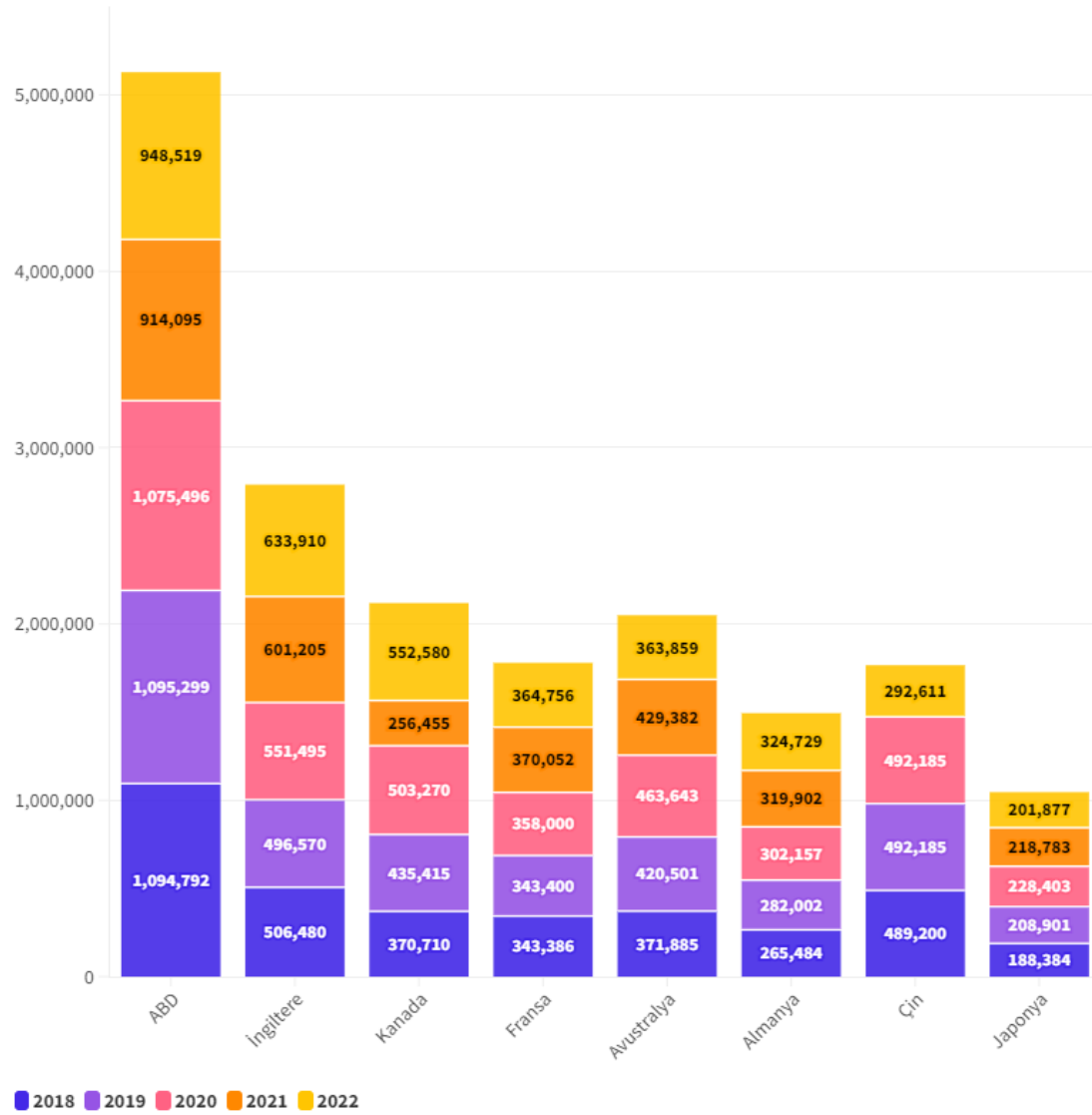
Küreselleşme ve yükseköğretimdeki uluslararasılaşma eğilimlerinin etkisiyle, dünya genelinde yükseköğretim öğrencilerinin ulusötesi hareketliliği istikrarlı bir şekilde artış göstermektedir. 1980 yılında yaklaşık 1 milyon olan uluslararası yükseköğretim öğrenci sayısı, 2000 yılında 2,1 milyona, 2005 yılında 3 milyona ve 2009 yılında ise 3,7 milyona ulaşmıştır (OECD, 2011:310). 2018 yılında, dünya çapında 5,6 milyon yükseköğrenim öğrencisi öğrenim görmek için sınırı geçmiştir (OECD, 2020:22). 2000 yılında 2,1 milyon olan toplam uluslararası öğrenci sayısının 2021 yılında üç kat artarak 6,3 milyonu geçtiğini görülmektedir (YÖK, 2022). 2023 yılı verilerine göre ise tüm dünyadaki uluslararası öğrenci sayısı 6,4 milyon olarak belirtilmektedir (Project Atlas, 2023).

Tarihsel süreç içerisinde incelendiğinde uluslararası öğrenci hareketliliğinin uzun bir geçmişi olduğu söylenebilmektedir. Mezopotamya, Mısır ve Yunan Uygarlığında bulunan eğitim merkezlerinde yetişen filozoflar uluslararası öğrenci kavramının ne denli köklü olduğunu göstermektedir. Tarihsel süreç içerisinde filozofların yetiştiği dönemden günümüze kadar ülkelerin birbirleri arasında öğrenci ve öğretmen değişimi gerçekleştirildiği bilinmektedir (Özek, 2019:44). Öğrenci hareketliliğinin son elli yılına baktığımızda yükseköğretim özelinde bir hareketlilik göze çarpmaktadır. Uluslararasılaşma kavramı ile yükseköğretimde uluslararası öğrencilerin ülkeler arası dolaşımı her geçen gün daha önemli hale gelmiştir. Farklı bir ülkede öğrenim görmenin uluslararası öğrenciler için belirli bir maliyeti vardır. Bu maliyeti çeşitli burs ve yardımlarla karşılayabildikleri gibi kendi imkânları dâhilinde de maliyetlere katlanabilmektedirler. Yaşam maliyetlerinin uluslararası öğrenciler için bir yük gibi görünüyorsa olmasının yanında kültürler arası etkileşimin artmasında, entelektüel, Sosyo-kültürel çeşitliliğin artmasında öğrenci dolaşımının hem toplumsal hem de uluslararası öğrenci özelinde bireysel katkısı bulunmaktadır (Eleuken, 2021:39).

Bilgiye ulaşmanın kolaylaşmasını sağlayan teknolojik gelişmeler, birçok farklı alanda olduğu gibi eğitim alanında da yeniliklerin doğmasına yol açmış ve uluslararasılaşma kavramının doğmasına alt yapı hazırlamıştır. Knight, uluslararasılaşma kavramının yükseköğrenim için neden önemli olduğunu dört temel gerekçe ile analiz etmiştir. Dört temel gerekçe; sosyal, siyasal, ekonomik ve akademik olarak gösterilmektedir. Sosyal gerekçeler kültürler arası uyum, vatandaşlık bilincinin gelişmesi ve ulusal kültür kimliğinin gelişimi olarak ifade edilmektedir. Siyasal gerekçeler ise ülkeler arası dış

politikanın gelişimi ve ulusal güvenliğin temini hususunda ele alınmıştır. Ekonomik gerekçeler olarak ise iş gücü, piyasa rekabeti ve ekonomik kalkınma olarak gösterilmiştir. Akademik gerekçeler olarak ise Knight, akademik araştırmaların gelişimi, kurumsal yapının zenginleştirilmesi, öğrenim faaliyetlerinin uluslararası boyut kazanmasıyla kalitesinin artırılması gibi unsurlar ile ifade etmiştir (Knight, 2005:6).

Uluslararası öğrencileri yurt dışında öğrenim görmeye teşvik eden birçok unsur bulunmasının yanında ülke tercihi de etkileyen birçok unsur bulunmaktadır. Yaşam maliyetleri, eğitim ücretleri gibi zorunlu giderler öğrencilerin ülke seçiminde etkili faktörler olarak bilinmektedir. Finlandiya ve Norveç uluslararası öğrencilerin eğitimleri için herhangi bir ücret talep etmemektedir. Bunun yanında Almanya, İtalya, İspanya, Fransa gibi ülkeler öğrenci ayırımı yapmaksızın, kendi vatandaşı olan öğrencilerden aldığı öğrenim ücreti kadar uluslararası öğrencilerden de eğitim ücreti talep etmektedirler. Kanada, ABD, Avustralya, Türkiye, Rusya, İngiltere gibi bazı ülkeler ise vatandaşı olan öğrencilere göre uluslararası öğrencilerden daha fazla eğitim ücreti talep etmektedirler (Yakupoğlu, 2014:14). Ülkelerin uluslararasılaşma politikaları, eğitim politikaları ve uluslararası öğrenci hareketliliğine ilişkin yürüttükleri yol haritasına göre eğitim ücretleri, burslar, kolaylıklar ve imkânlar uluslararası öğrenciler için değişiklik gösterebilmektedir. Bu da öğrencilerin ülke tercihlerinde önemli rol oynamaktadır.

Grafik 2: Seçili Ülkelerdeki Uluslararası Öğrenci Sayısı, 2018 – 2022

Kaynak: (İEE, 2024, Erişim Tarihi: 26.03.2024)

Uluslararası öğrencilerin en çok tercih ettiği ülkelerin başında ABD gelmektedir. Bunun başlıca nedenlerinden birisi yükseköğretim sisteminin büyüklüğü bulunmaktadır. Ayrıca ABD, uluslararası öğrenci kabulü noktasında diğer ülkelere nazaran daha etkili ve pratik hareket edebilmektedir. Bu sebepler ABD'yi en çok tercih edilen ülke konumuna getirmektedir (Choudaha ve Chang, 2012:5). Grafik 1'de verilen ev sahibi ülkeler verilerinden yola çıkarak dünya genelinde en fazla uluslararası öğrenciyi barındıran ülke %15'lik hacmiyle ABD'dir. ABD'yi sırasıyla İngiltere, Kanada, Fransa ve Avustralya takip etmektedir. Grafik 2'de gösterilen son beş yıllık uluslararası öğrenci sayıları da

incelendiğinde ABD yükseköğretimde uluslararası öğrenci hareketliliğinde lider konumunu sürdüren ülke olarak karşımıza çıkmaktadır.

ABD, İngiltere, Kanada gibi ülkelerin uluslararası öğrenciler tarafından tercih edilme sebepleri çeşitli nedenlerden kaynaklanabilmektedir. İlgili ülkelerin birçoğunda uluslararası öğrencilere yönelik farklı imkânlar bulunması, küresel anlamda akademik başarı sıralamasında lider konumda olan başarılı üniversitelere sahip olmaları ve çeşitli burs programlarının uzun dönemdir uygulanıyor olması öğrenciler için birer çekim gücü olmasını sağlamaktadır. Ülkelerin gelişmişlik seviyeleri, toplumsal refah düzeyinin yüksek olması bu ülkelerin tercih edilmesinde diğer faktörler olarak sayılabilmektedir (Geddie, 2015:241). US News & World Report (En İyi Küresel Üniversiteler), The Times Higher Education (Dünya İtibar Sıralaması), QS En İyi Üniversiteler (Dünya Üniversitesi) Sıralamaları ve Dünya Üniversite Sıralamaları Merkezi her yıl en iyi 20 üniversite sıralaması yayınlamaktadır. 2023 yılı için en iyi 20 üniversite sıralaması incelendiğinde üniversitelerin dünya genelinde tanınırlığı ve her yıl düzenli olarak gerçekleştirilen en iyi üniversite listelerine giren üniversitelerin çoğunluğunun ABD ve İngiltere ağırlıklı olduğu görülmektedir (Wold Top, 2023).

Küreselleşme, uluslararasılaşma, nitelikli istihdam gibi kamu stratejileri özelinde ülkeler ekonomik rekabetlerinin yanı sıra uluslararası öğrencilere ev sahipliği yapmak için de rekabet içerisinde olduğu söylenebilmektedir (Yakupoğlu, 2014:13). Bu anlamda etkin olmak ve çekim merkezi haline gelmek isteyen ülkeler öğrenci değişim programları dâhilinde burs imkânları, sosyal imkânlar gibi farklı faaliyetler gerçekleştirmektedir.

Kültürel diplomasi perspektifinden bakıldığında, uluslararası öğrenci hareketliliğine yönelik geliştirilen değişim programları, ülkelerin milyonlarca genç birey üzerinde doğrudan etki yaratma potansiyeli taşıması bakımından stratejik bir araç olarak öne çıkmaktadır. Bu programlar sayesinde ev sahibi ülkeler, farklı coğrafyalardan gelen gençlerle doğrudan temas kurarak yumuşak güç unsurlarını küresel ölçekte daha görünür kılmakta; böylece uluslararası alandaki kültürel ve politik etkilerini artırma fırsatı elde etmektedir. Farklı ülkelerden gelen uluslararası öğrencilere mezuniyetleri sonrası kendi ülkelerinin potansiyel yöneticileri gözüyle bakan ülkeler, uluslararası öğrencilere karşı ülke imajını yükseltmeyi hedeflemektedirler. Uluslararası öğrencilerin öğrenim gördükleri ülkede edinmiş olduğu tecrübeler o ülkeye karşı oluşan algıyı oluşturmaktadır.

Bu nedenle kültürel diplomasi ilişkileri de uluslararası öğrenci kabul eden ülkeler için oldukça önemlidir (Eleuken, 2021:41).

Ülkeler	2022	2023	% Değişim
ABD	948,519	1,057,118	11.5%
İngiltere	633,910	718,085	13.3%
Kanada	552,580	660,230	19.5%
Fransa	364,756	392,630	7.6%
Avustralya	363,859	361,247	-0.7%
Almanya	324,729	349,438	7.6%
Rusya	262,416	282,922	7.8%
Çin	221,653	210,903	-4.8%
Japonya	201,877	181,741	-10.0%
İspanya	91,558	135,478	48.0%
İtalya	125,470	132,521	5.6%
Hollanda	115,068	122,287	6.3%
Arjantin	108,180	117,820	8.9%
Polonya	84,689	85,897	1.4%
Meksika	51,659	53,801	4.1%
İsveç	33,298	39,806	19.5%
Danimarka	25,366	27,391	8.0%
Filipinler	22,247	24,520	10.2%
Yeni Zelanda	29,790	24,515	-17.7%
Norveç	22,540	24,154	7.2%

Tablo 1: Seçilmiş Ülkelerde Gelen Öğrenci Sayısı

Kaynak: Project Atlas, 2023

Tabloya göre, 2022 ile 2023 arasında uluslararası öğrenci hareketliliğinde önemli değişimler yaşanmıştır. Bazı ülkelerde önemli artışlar görülürken, bazılarında ise azalışlar meydana gelmiştir. Özellikle İspanya gibi bazı ülkelerde büyük oranda artış gözlemlenmiştir. En yüksek öğrenci sayısına sahip olan ABD ve İngiltere, sırasıyla %11.5 ve %13.3'lük artışlarla öne çıkmaktadır. Kanada ise %19.5'lik büyük bir artışla dikkat çekmektedir. Diğer yandan, Japonya ve Yeni Zelanda gibi ülkelerde önemli düşüşler yaşanmıştır. Yeni Zelanda %17.7'lik bir azalışla öne çıkmaktadır. Gelişmiş ülkelerin uluslararası öğrenci hareketliliğine verdiği önemi yansıtan önemli bir göstergedir. Gelişmiş ülkeler, yükseköğrenim kurumlarına uluslararası öğrencileri çekmek için çeşitli stratejiler geliştirirler ve bu genellikle eğitim sektörlerine önemli bir gelir kaynağı sağlar. Tablodaki verilere göre, özellikle ABD, İngiltere, Kanada ve Avustralya gibi ülkeler, uluslararası öğrenci hareketliliğini artırmak için aktif çaba sarf etmektedir. Örneğin, Kanada'daki %19.5'lik büyük artış, ülkenin uluslararası öğrenci politikalarının etkinliğini ve üniversitelerinin uluslararası öğrencilere çekiciliğini göstermektedir. Aynı şekilde, İspanya'daki %48.0'lik artış da ülkenin eğitim sektöründeki uluslararası pazarlama

abalarının başarılı olduğunu göstermektedir. Diğer yandan, bazı ülkelerde düşüşler yaşanması, uluslararası ğrenci hareketliliğindeki değişkenliğin ve rekabetin farkındalığını artırır. Örneğin, Japonya ve Yeni Zelanda'daki düşüşler, bu ülkelerin uluslararası öğrenciler için daha rekabetçi hale gelmesi gerektiğini göstermektedir.

1.2.3. Türkiye’de Uluslararası ğrenciler

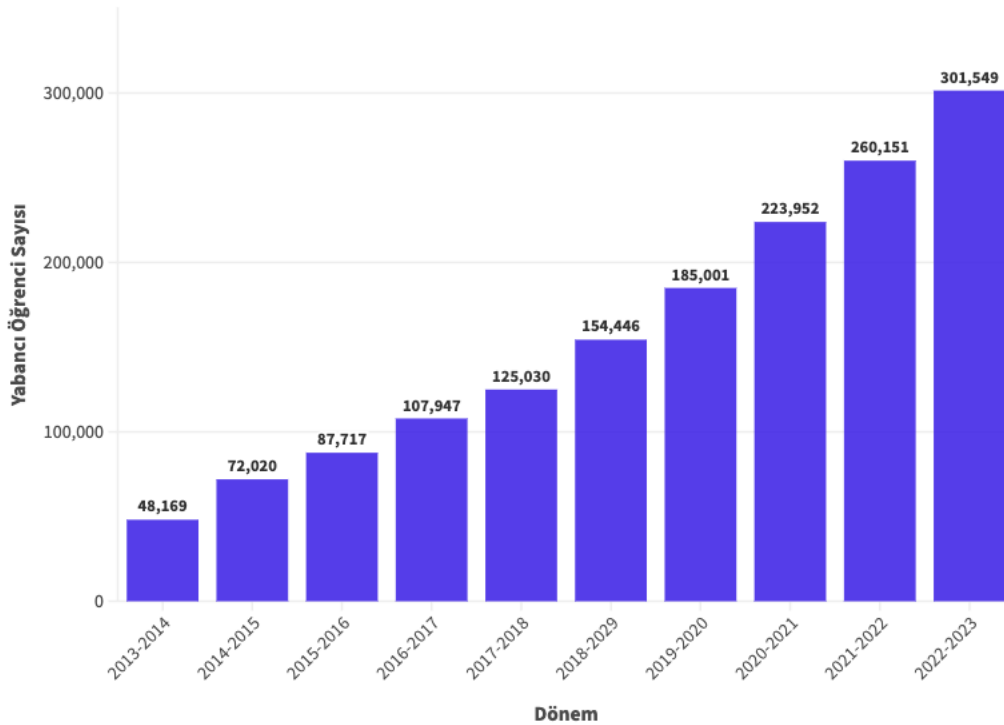
Türkiye’de uluslararası ğrenci hareketliliği sadece son yıllar ile sınırlandırılmayacak kadar derin bir geçmişe sahiptir. Osmanlı dönemi, Cumhuriyet dönemi ve yakın tarih olmak üzere ortak bir çerçevede incelemek uluslararası ğrenci hareketliliğinin Türkiye için yol haritasını çıkartmak bağlamında daha doğru olacaktır. Osmanlı döneminde yükseköğretim faaliyetleri medrese eğitim sistemiyle yürütülmüştür. Osmanlı, kurulduğu tarihten itibaren Medine, şam, Kahire, Kudüs gibi şehirlere ğrenci gönderme geleneğini benimsemiş ve bu doğrultuda hareket edildiği Osmanlı tarihi süresince gözlemlenmiştir (Kim ve Sarı, 2013:280).

Osmanlı devleti, eğitim anlayışını kitle eğitimi ile yürütmüş ve bu anlayışın getirisi olarak Enderun Mektebi sistemi ortaya çıkmıştır. Zaman içerisinde Enderun mektebi devşirme eğitim sistemi yapan bir kurum olmaktan ziyade idari kadronun yetiştirilmesine yönelik eğitim politikaları izleyen bir kurum haline dönüşmüştür. Enderun mektebinin uluslararası ğrenci hareketliliği bağlamında değerlendirilmesini sağlayan yönü ise, farklı ülkelerden getirilerek eğitim alması sağlanan öğrencilerin kendi ülkelerinde idari ve yönetsel görevlere yükselmesine olanak sağlayan bir misyona sahip olmasıdır (Kırpık, 2015:14). Türkiye için uluslararası ğrenci politikalarının ilk adımlarının Osmanlı döneminde Enderun Mektebinin kuruluş amacı ve eğitim politikaları ile atılmış olduğu söylenebilmektedir.

Cumhuriyet dönemi uluslararası ğrenci hareketliliği bağlamından ziyade Türkiye için ğrenci gönderen ülke konumunda bir seyir izlemiştir. Yeni yükseköğretim sahalarının kurulması, eğitim politikalarında reformlarla birlikte yabancı ğretim üyelerinin üniversitelerde çalışma imkânı tanınmıştır. Cumhuriyet tarihinin ilk yıllarında yabancı ğrenci çekiminden ziyade ülke içerisindeki yükseköğretim kurumlarının niteliklerinin artırılmasına yönelik faaliyetler ön plana çıkmıştı. Bu planlamalar dâhilinde de yurt dışında eğitim almak üzere gönderilen öğrencilerin döndüklerinde akademik yenilikleri

ülkeye taşıyarak uluslararasılaşma politikalarının ilk adımları atılması hedeflenmiştir (Baş, 2020:28).

Yakın tarih incelendiğinde ise, Türkiye’de uluslararası öğrencilere yönelik sürecin başlaması 1960’lı yıllara dayanmaktadır. Karşılıklı olarak imzalanan protokoller kapsamında öğrenci hareketliliğinin dinamikleştirilmesine yönelik faaliyetler bu süre zarfında hızlanmıştır. Hükümet Bursu adıyla lisans, yüksek lisans, doktora ve Türk dili eğitimi kurslarında öğrenim gören öğrencilere burs ödemeleri gerçekleştirilmiştir. 2010 yılına kadar yürürlükte olan Yabancı Öğrenci Sınavı (YÖS) sınavı ile Türkiye’ye gelen ve Türkiye Bursları kapsamında öğrenim gören öğrenciler uluslararası öğrenci hareketliliğinin ilk kapsamlı uygulaması olmuştur. 2010 yılında YÖS sınavının kaldırılması ile birlikte uluslararası öğrenci hareketliliği yeni bir şekil kazanmış ve yabancı öğrencilerin öğrenim görmek istedikleri üniversitelere başvuruları ve kabul almaları seçeneği oluşmuştur (Eleuken, 2021:44; Özoğlu vd., 2012:58; Yakupoğlu, 2014:58).

Grafik 3: Türkiye’deki Uluslararası Öğrenci Sayısı (2023)

Kaynak:(YÖK, 2024)

Grafik 3 incelendiğinde, son on yıl içerisinde Türkiye’deki uluslararası öğrenci sayısı 48.169’dan 301.549’a kadar yükseldiği görülmektedir. 2016-2017 eğitim döneminde

100.000'i, 2020-2021 eğitim döneminde ise 200.000'i aşmış, 2022-2023 eğitim döneminde 300.000 sınırını aşarak on yıllık süre içerisinde uluslararası öğrenci sayısının toplamda 6 kat arttığı görülmektedir.

Türkiye'deki uluslararası öğrenci akışının hızlanmasına, uluslararası alandaki itibarın artması ve Türkiye'de izlenen aktif dış politikaların rolü son derece önemlidir. Daha özellikli bir neden olarak ise YÖK'ün öğrenci kabulünü yönelik gerçekleştirmiş olduğu mevzuat değişikliği ile üniversitelere öğrenci kabulü açısından esneklik tanınması gösterilebilir. Bu değişiklik uluslararası öğrencilerin Türkiye'yi daha fazla tercih etmelerine sebebiyet vermiştir. Türkiye'nin yükseköğrenim maksadıyla uluslararası öğrenciler tarafından tercih edilmesi, yükseköğretim sistemimize önemli bir avantaj kazandırmıştır. Üniversitelerin uluslararası öğrenci kontenjanını kendilerinin belirlemesi ve öğrenci alımı konusunda belirleyici uygulamayı kendilerinin yapması üniversiteler için fırsat oluşturmıştır. Bu fırsatın en önemli göstergesi 2010 yılı sonrasında artan uluslararası öğrenci sayısıdır. Yeni üniversitelerin açılması ve mevcut üniversitelerin uluslararası öğrenci kontenjanlarını artırmasının da etkisi uluslararası öğrenci sayısının artmasında önemli bir etkiye sahiptir (Çetinsaya, 2014:45; Özoglu vd., 2012:52).

Uluslararası öğrenci hareketliliğinin Türkiye'nin gelişim sürecine katkıları, politika üretme açısından gündem konusu haline gelmiştir. Türkiye'ye öğrenim görmek amacıyla gelen uluslararası öğrencilere sağlanan burs olanakları, sosyal ve kültürel bütünleşmenin sağlanmasına yönelik gerçekleştirilen faaliyetler birçok farklı amaca hizmet etmektedir. Uluslararasılaşma politikalarının temelini oluşturan eğitim politikalarına yönelik atılan adımlar, uluslararası arenada Türkiye'nin bir yumuşak güç unsuru olma noktasında destekleyici unsura sahiptir (Eleuken, 2021:43). Yumuşak güç kavramı çerçevesinde bakıldığında Türkiye'ye öğrenim görmek amacıyla gelen öğrencilerin gelecekte kendi ülkelerinin muhtemel liderleri, yöneticileri olması, en kritik motivasyon kaynağı olarak gösterilebilir. Kosova Başbakan Yardımcısı Hajredin Kuçi, Bosna Hersek'te Bakan olan Salmir Kaplan, Arnavutluk'ta Bakan olan Aldo Tonin Bumçi Türkiye'de öğrenim gördükten sonra kendi ülkesine dönerek yöneticilik, liderlik pozisyonlarına yükselen birkaç örnektir. Bu örnek isimler ve ilgili ülkeler ile Türkiye'nin arasındaki diplomatik ilişkiler, bu liderlerin Türkiye ile ilgili olumlu politikalar yürütmesi yumuşak güç bağlamında eğitim faaliyetlerinin ve politikalarının ne denli önemli olduğunun en belirgin örneği olarak karşımıza çıkmaktadır (Çalışkan, 2019:39).

Türkiye, uluslararası öğrencilere ev sahipliği yaparak ve kendi vatandaşlarını eğitim için yurt dışına göndererek uluslararası eğitimde önemli bir rol oynamaktadır. Uluslararası öğrencilerin Türkiye'ye gelişi ülkenin eğitim kalitesine, kültürel çeşitliliğine ve uluslararası ilişkilerine katkı sağlamaktadır. Benzer şekilde, yurt dışında eğitim gören Türk öğrenciler, uluslararası deneyim, farklı kültürlerle tanışma ve uluslararası ilişkilerde genişleyen ağlar sayesinde ülkenin genç nüfusunu zenginleştirmektedir. Bu bağlamda çift yönlü öğrenci hareketliliği, eğitimde küresel bir bakış açısının oluşmasını teşvik etmekte ve uluslararası iş birliğini geliştirmektedir. Aşağıdaki tabloda Türkiye'ye gelen öğrenciler ve Türkiye'den öğrenim görmek amacıyla yurtdışına çıkan öğrencilere yönelik hangi ülkelere gittikleri ve kaç öğrenci gittiğine dair bilgiler paylaşılmaktadır.

Gelen Ülke	Sayı	Giden Ülke	Sayı
Suudi Arabistan	47,483	Almanya	11.588
Azerbaycan	23,772	ABD	7.816
Türkmenistan	19,384	İngiltere	4.963
Irak	14,809	Ukrayna	2.977
İran	11,223	Azerbaycan	2.870
Afganistan	8,429	İtalya	2.483
Somali	8,142	Fransa	2.425
Yemen	5,860	Makedonya	2.283
Mısır	5,822	Polonya	2.264
Ürdün	5,317	Kanada	2.121
Almanya	4,973	Avusturya	1.638

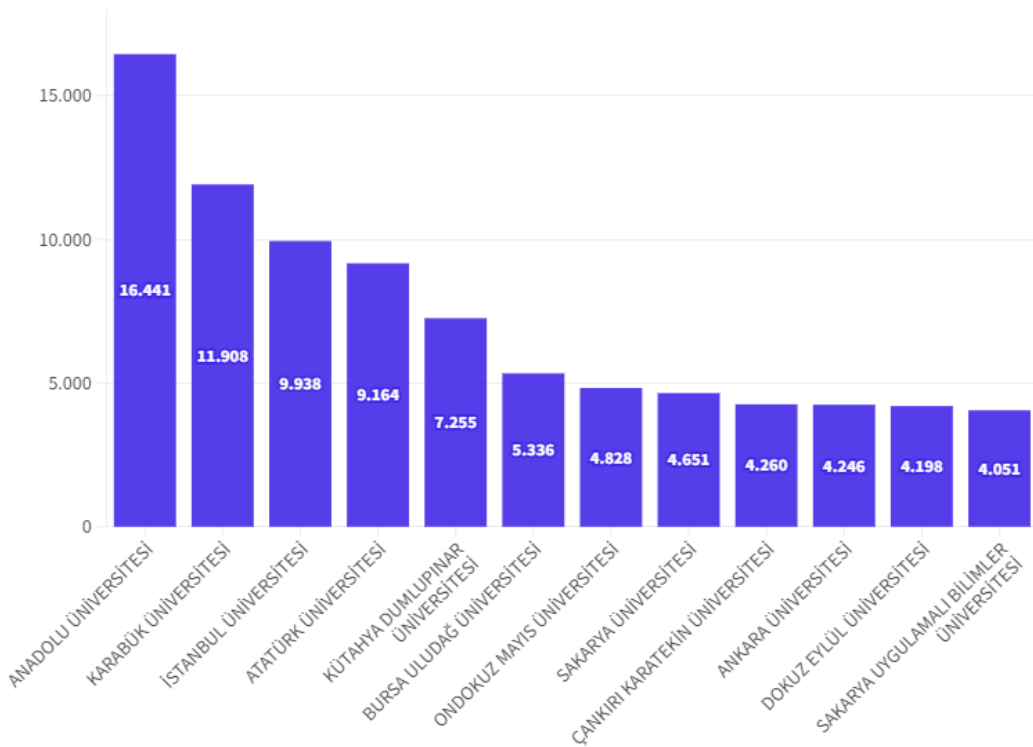
Tablo 2: Türkiye'ye Gelen ve Giden Öğrenci Sayıları (2023)

Kaynak: (UNESCO, 2024)

Türkiye'ye eğitim almak amacıyla gelen öğrenciler genel olarak, tarihi ve kültürel bağların kurulmuş ve kuvvetlenmiş olduğu ülkelerden gelen öğrencilerin çoğunlukta olduğu görülmektedir. Ayrıca bakımından Türkiye'ye yakın olan ülkeler de Türkiye'yi öğrenim görmek için tercih edebilmektedirler. Yukarıda belirtilen tablo 2'de 2022/2023 eğitim döneminde Türkiye'de öğrenim gören uluslararası öğrencilerin ülkelere göre sayıları verilmiştir. Türkiye'ye gelen ülke sütunu incelendiğinde özellikle ilk beş ülkenin dini, tarihi ve kültürel bağların geçmişten günümüze sıkı bir şekilde kurulu olan ülkeler olduğu görülmektedir. Türkiye'den öğrenim görmek için ayrılan öğrenciler ise uluslararası öğrencilerin dünya genelinde en çok tercih ettiği ülke olan ABD'den önce en fazla Almanya'yı tercih ettiği görülmektedir. Ülkelerin eğitim kalitesi, yaşam standartları ve refah seviyelerinin göz önünde bulundurularak tercih yapıldığı düşünülmektedir. Almanya'nın ABD ve İngiltere'ye göre daha fazla öğrenci tarafından tercih edilme sebebini Almanya'da yaşayan Türk vatandaşların sayıca fazla olması, buna bağlı olarak

Türk kültürüne yakın bir yaşam sürebilme ihtimali ve fiziki olarak diğer ülkelere göre Türkiye'ye daha yakın olması Almanya'yı öncelikli seçenek olarak ön plana çıkartmaktadır (Çetinsaya, 2014:47).

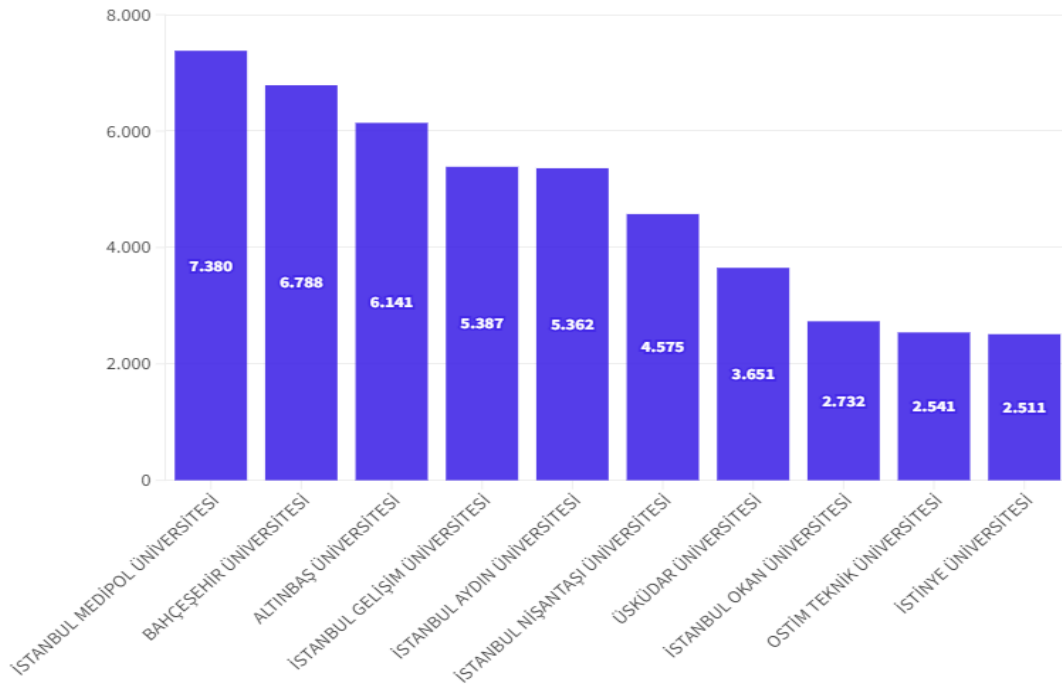
Grafik 3, uluslararası öğrencilerin en fazla tercih ettikleri üniversiteleri göstermektedir. Gerek öğrenim görmek istedikleri bölümün var olması gerekse okulun bulunduğu bölge dikkate alınarak tercih üniversite tercihlerinde en önemli etkiyi oluşturmaktadır (Çetinsaya, 2014:55). Türkiye'deki devlet üniversitelerinin 2023 yılındaki yabancı uyruklu öğrenci sayılarına bakıldığında, Anadolu Üniversitesi'nin 16,441 yabancı öğrenci ile önemli bir öğrenci çekme gücüne sahip olduğu görülmektedir. Karabük Üniversitesi'nin 11,908 öğrenci ile ikinci sırada olması dikkat çekicidir. İstanbul ve Atatürk Üniversiteleri ise sırasıyla 9,938 ve 9,164 yabancı öğrenci sayısı ile üçüncü ve dördüncü sıralarda yer almaktadır. Diğer üniversiteler de çeşitli başarılar elde etmiş olsa da, Anadolu Üniversitesi'nin belirgin bir şekilde öne çıkması, uluslararası öğrenci çekme stratejileri ve kaynakları konusunda diğer üniversitelere örnek teşkil edebilecek potansiyeli yansıtmaktadır. Bu tablo, Türkiye'nin yükseköğretim alanındaki uluslararasılaşma çabalarını ve çeşitliliği artırma hedeflerini göstermektedir.

Grafik 4: Uluslararası Öğrencilerin En Çok Tercih Ettiği Devlet Üniversiteleri (2023)

Kaynak:(YÖK, 2024)

Devlet üniversitelerinin yanı sıra vakıf üniversiteleri de uluslararası öğrenci kabulünde etkin stratejiler yürüttüğünü göstermektedir. Grafik 4'e göre vakıf üniversiteleri arasında uluslararası öğrenci kabulünü yapan üniversiteler çoğunlukla İstanbul'da bulunmaktadır. En fazla uluslararası öğrenci kabul eden ilk 10 vakıf üniversitesi incelendiğinde yalnızca İstanbul'da bulunan vakıf üniversitelerine ilişkin veri çıkmaktadır. İstanbul'daki vakıf üniversitelerinin 2023 yılındaki yabancı uyruklu öğrenci sayılarına bakıldığında, İstanbul Medipol Üniversitesi'nin 7,380 öğrenci ile listenin başında yer aldığı görülüyor. Bu, üniversitenin uluslararası alanda tanınmışlığı ve çekiciliğinin bir göstergesi olabilir. Bahçeşehir Üniversitesi ve Altınbaş Üniversitesi, sırasıyla 6,788 ve 6,141 yabancı öğrenci sayısı ile ikinci ve üçüncü sıralarda yer alıyor. İstanbul'da bulunan birçok vakıf üniversitesi, şehrin kültürel ve tarihi zenginliği ile birlikte eğitim kalitesi ve çeşitliliği sunarak uluslararası öğrencilerin dikkatini çekmektedir. Bu üniversiteler, çeşitli programlar, burs imkânları ve uluslararası ortaklık fırsatları sunarak yabancı öğrencilerin ilgisini çekmekte ve İstanbul'u eğitim için cazip bir merkez haline getirmektedir. Ancak, vakıf üniversiteleri arasında yabancı öğrenci sayıları açısından büyük farklar görülmektedir. Örneğin, Üsküdar Üniversitesi 3,651 yabancı öğrenci ile listenin alt sıralarında yer alırken, İstinye Üniversitesi ise 2,511 yabancı öğrenci ile son sıralarda yer almaktadır. Bu durum, vakıf üniversitelerinin uluslararası öğrenci çekme stratejileri ve kaynakları konusunda farklı yaklaşımları olduğunu göstermektedir. Bazı üniversiteler uluslararası alanda daha fazla tanınırlık kazanmışken, diğerleri henüz bu alanda daha az bilinmektedir.

Grafik 5: Uluslararası Öğrencilerin En Çok Tercih Ettiği Vakıf Üniversiteleri (2023)

Kaynak:(YÖK, 2024)

Üniversite bazında uluslararası öğrenci sayılarının durumu genel olarak öğrencilerin tercih etkileri şehir ve üniversiteleri yansıtmaktadır. Uyruklarına ve öğrenim gördükleri programa göre uluslararası öğrencilerin dağılımı ise farklı bir bakış açısı sunmaktadır. Grafik 5'e göre, Suriye'nin Türkiye'deki en büyük uluslararası öğrenci grubunu oluşturması, bölgesel istikrarsızlık ve çatışmaların eğitim fırsatlarını kısıtlamasının yanı sıra Türkiye'nin yükseköğretim alanında uluslararası bir cazibe merkezi olmasının da bir yansımasıdır. Azerbaycan, İran, Türkmenistan ve Irak gibi komşu ülkelerden gelen öğrenci sayıları da dikkate değerdir. Bu durum, Türkiye'nin bölgesel iş birliği ve yakınlık bağlarının eğitim alanında da güçlü olduğunu göstermektedir. Ayrıca, Afrika ve Asya'dan gelen öğrencilerin sayısının artması, Türkiye'nin bu bölgelerle olan diplomatik ilişkilerinin ve eğitim politikalarının etkili olduğunu göstermektedir. Bu veriler, Türkiye'nin yükseköğretim alanında uluslararasılaşma çabalarının başarılı olduğunu ve ülkenin küresel ölçekte rekabet edebilir bir eğitim ortamı sağlamak için çeşitli ülkelerden öğrencilere kapılarını açtığını göstermektedir. Türkiye'deki uluslararası öğrenci hareketliliği, akademik ve kültürel alışverişi teşvik ederken ülkenin uluslararası alanda daha etkin bir oyuncu olmasına da katkı sağlamaktadır.

	TOPLAM ÖĞRENCİ SAYISI				TOPLAM ÖĞRENCİ SAYISI
	ÖNLİSANS	LİSANS	YÜKSEK LİSANS	DOKTORA	
TOPLAM	40.832	217.810	31.980	11.072	301.694
SURİYE	19.175	35.552	2.870	616	58.213
AZERBAYCAN	1.122	27.882	4.254	989	34.247
İRAN	2.476	16.082	2.318	1.756	22.632
TÜRKMENİSTAN	3.795	13.667	714	74	18.250
IRAK	1.485	7.457	5.607	1.623	16.172
SOMALİ	1.676	7.369	893	105	10.043
MISIR	591	8.223	612	171	9.597
AFGANİSTAN	734	6.064	1.873	532	9.203
KAZAKİSTAN	601	7.329	630	304	8.864
YEMEN	714	6.714	572	198	8.198
ÜRDÜN	363	5.975	668	260	7.266
FİLİSTİN	457	4.225	634	389	5.705
BULGARİSTAN	584	4.392	106	38	5.120
FAS	480	3.622	784	72	4.958
ÖZBEKİSTAN	489	3.947	277	81	4.794
ENDONEZYA	119	4.124	333	86	4.662
ALMANYA	509	3.519	298	122	4.448
PAKİSTAN	101	2.837	851	382	4.171
NİJERYA	329	2.617	584	139	3.669
LİBYA	98	1.816	844	586	3.344
RUSYA	362	2.390	256	75	3.083
YUNANİSTAN	205	2.167	172	70	2.614
CEZAYİR	278	1.310	373	235	2.196

Tablo 3: Yabancı Uyruklu Öğrencilerin Uyruklarına Göre Sayıları, 2022 – 2023

Kaynak: YÖK,2024

Ayrıca tabloya bakıldığında, ön lisans, lisans, yüksek lisans ve doktora düzeylerinde Türkiye'deki öğrenci popülasyonunun dağılımı görülmektedir. Özellikle lisans düzeyindeki öğrenci sayısı oldukça yüksektir ve Türkiye'deki yükseköğrenim sisteminin ana bileşenini oluşturmaktadır. Lisans düzeyindeki toplam öğrenci sayısı 217.810'dur. Yüksek lisans düzeyinde de önemli bir öğrenci kitlesi bulunmaktadır ve toplam öğrenci sayısı 31,980'dir. Yüksek lisans programları, lisans eğitimini tamamlayarak akademik kariyerlerini veya uzmanlık alanlarını geliştirmek isteyen öğrenciler için önemli bir tercih sebebidir. Doktora düzeyindeki öğrenci sayısı ise daha düşüktür ancak yine de dikkate değerdir. Toplamda 11.072 öğrenci doktora eğitimine devam etmektedir. Doktora programları, akademik araştırma ve uzmanlık alanlarında ileri düzeyde eğitim almak isteyen öğrenciler için önemli bir seçenektir. Ön lisans düzeyinde ise öğrenci sayısı 40.832'dir. Ön lisans programları, meslekî eğitim veya lisans eğitimine geçiş için önemli bir basamak oluşturur. Bu sayılar, Türkiye'deki yükseköğrenimdeki farklı eğitim

düzeylerinin önemli bir dengede olduğunu ve çeşitli eğitim fırsatlarının mevcut olduğunu göstermektedir.

1.3. Beşeri Sermaye ve Uluslararası Eğitim İlişkisi

Uluslararası öğrenci hareketliliği, hem ev sahibi ülke ekonomisi hem de öğrenciler üzerinde önemli ekonomik etkilere sahiptir. Araştırmalar, uluslararası öğrencilerin eğitim ücretlerini ödemelerinin yanı sıra eğitim dışı harcamalar yaparak ve bilgi ile teknoloji üretimini artırarak ekonomiye katkı sağladığını göstermektedir. Öğrenciler, ev sahibi ülkede barınma, yiyecek içecek, ulaşım gibi hizmetler için harcama yaparken, bunlar yerel işletmelere ve ekonomiye canlılık kazandırmaktadır. Ayrıca, uluslararası öğrencilerin kültürel etkileşimi ve bilgi alışverişi, yerel ekonomi ve kültür endüstrisini destekleyebilmektedir. Bununla birlikte, uluslararası öğrencilerin mezun olduktan sonra veya staj yaparken, yerel işgücüne katkıda bulunarak, ülkelerin yetenek havuzunu çeşitlendirme ve genişletme potansiyeline sahiptirler. Bu şekilde, uluslararası öğrencilerin eğitimleri sırasında ve sonrasında ekonomik olarak katkı sağlaması, uluslararası öğrenci hareketliliğinin ekonomik önemini vurgular (Stamenovic, 2020:114). Bunun yanında, bir ülkede uluslararası öğrencilerin varlığı, daha yüksek ihracat ve ithalat hacmini genişletmesiyle birlikte GSYİH büyümesine olanak sağlayacak bir hareketliliğe de dönüşmesine ve ticaret hacminin artmasına yol açabilmektedir. Özellikle, uluslararası öğrencilerin eğitim gördüğü ülkede edindikleri deneyimler ve ilişkiler, gelecekte iş birliği fırsatları ve ticari ilişkiler için bir temel oluşturabilmektedir (Apsite-Berina vd., 2023:138; Yue vd., 2023). Ayrıca, uluslararası öğrencilerin eğitim sonrası kariyerlerinde liderlik pozisyonlarına yükselmeleri ve küresel iş ağlarını genişletmeleri, ev sahibi ülke ile olan ticari ilişkilerin güçlenmesine katkıda bulunabilmektedir. Bu şekilde, uluslararası öğrenci hareketliliği, eğitim sektörü ile birlikte ülke ekonomisinin daha geniş bir yelpazesine de olumlu katkılarda bulunmaktadır (Yasir vd., 2019).

Ek olarak, uluslararası öğrenci hareketliliği yetenek yetiştirme ve arzında çok önemli bir rol oynamaktadır. Hem genel hem de vasıflı yetenekler uluslararası öğrenciler nezdinde mezuniyet sonrası kararları etkiler. Kısa vadeli deneyimler ileri eğitim arayışını etkileyebilmekte ve istihdam fırsatlarına yardımcı olan uzun vadeli deneyimler oluşmasına olanak sağlayabilmektedir (Ortiz vd., 2015). Özellikle, uluslararası öğrenciler farklı kültürel, dil ve iş yapma biçimleriyle tanışarak küresel bakış açısını

geliştirmektedirler. Bu deneyimler, mezuniyet sonrası kariyerlerinde rekabet avantajı sağlayabilir ve uluslararası şirketlerde veya küresel pazarlarda başarılı bir şekilde çalışabilmelerine olanak tanımaktadır. Ayrıca, uluslararası öğrencilerin bulundukları ülkelerdeki iş deneyimleri, yerel işgücüne katkıda bulunmakta ve uzun vadede ekonomik büyümeyi teşvik edebilmektedir. Bu nedenle, uluslararası öğrenci hareketliliği sadece eğitim sektörüne değil, aynı zamanda iş gücü ve yetenek havuzunun çeşitlendirilmesine de katkıda bulunmaktadır (Bessey, 2012:347; Kahanec ve Králiková, 2011:9; Levent, 2016:3861).

Uluslararası öğrenci hareketliliği küresel anlamda kritik ekonomik etkilere sahiptir. Uluslararası öğrenci sektörü yılda 500 milyar ABD doları aşmaktadır. Özellikle Çin, Hindistan, Bangladeş, Vietnam ve Endonezya gibi ülkelerden Asyalı öğrenciler yurtdışında eğitim almayı tercih etmektedirler (Császár vd., 2022:291; Niroshini Simonds vd., 2023:129). Araştırmalar, uluslararası öğrenci hareketliliğinin yetenek yetiştirme ve arzında kritik bir rol oynadığını ve genel olarak, hem de nitelikli yetenekler için mezuniyet sonrası kararları etkilediğini belirtmektedir. Üniversiteler ve ülkeler, uluslararası öğrencilere ev sahipliği yapmanın sağladığı finansal faydaları ve nitelikli işgücü havuzunun genişlemesini kabul ederken, öğrenciler ve aileler uluslararası diplomaların istihdama kabiliyetlerini artırdığını ve üçüncül düzey eğitimsel hareketlilik zorunluluklarını şekillendirdiğini görmektedirler (Császár vd., 2022:290; Dennis, 2022:8; Pham, 2020:11).

Eğitim, ulusal ekonomilerin gelişiminde kilit bir role sahiptir. Bireylere kurumsal, ekonomik, sosyal, politik ve teknolojik güçlerle ilgili anlayış kazandırarak durağan ve geri kalmış yapıların yerine dinamik ve sağlıklı bir ekonomik büyüme oluşturulmasına yardımcı olur. Eğitim sadece bireylere özel yararlar sağlamakla kalmaz, toplumsal açıdan dışsallıklar yaratır ve ülkelerin ekonomik kalkınmasında önemli bir rol oynar. Eğitim seviyesinin yükselmesi, nitelikli işgücü arzını artırır, bilimsel ve teknolojik yenilikleri hızlandırır, emeğin verimliliğini artırarak ulusal gelir düzeyini yükseltir ve gelir dağılımını daha adil hale getirir. Eğitim ayrıca yönetimde demokratik bir nitelik kazandırır, ekonomik ve siyasal istikrarı sağlar, suç oranlarını azaltır ve ekonomik yatırımlardan daha hızlı geri dönüş sağlar. Uluslararası eğitim, yüksek nitelikli iş gücünün sağlanmasının önemli bir yoludur ve uluslararası öğrenci hareketliliği, bilgi ve teknoloji transferi yoluyla ülkelerin ekonomik kalkınmasına önemli katkılarda bulunur. Örneğin,

ABD, Avustralya, İngiltere, Kanada ve Yeni Zelanda gibi ülkelerde uluslararası öğrencilerin ekonomiye olan katkıları önemli derecede yüksektir (DEİK, 2013: 28)

Ulusal göç politikaları, yüksek gelirli ülkelerin yetenek çekme ve elde tutma hedeflerini karşılamak için seçici bir yaklaşım benimser. Bu politikalar genellikle uluslararası öğrenciler gibi mobil yetenekleri rasyonel, kâr maksimizasyonu odaklı bireyler olarak ele alır. Ancak, bu yaklaşım, mobil yetenekleri homojen ve basitleştirilmiş bir şekilde anlamaya yönelik bir eğilime yol açar. Ayrıca, göç politikalarının temel nedenlerinin ekonomik olduğu vurgulanırken, yaşam tarzı, çevresel faktörler ve hoşgörü gibi ikincil faktörlerin de etkili olduğu belirtilir. Ancak, genellikle genç, bekâr işçilerin kariyer ve servet oluşturma hedeflerine odaklandığı gözlemlenir (Mosneaga ve Winther, 2013:188).

1.3.1. Beşeri Sermaye Kavramı

Günümüzde, iktisadi açıdan bilginin ve nitelikli insan gücünün önemi giderek artmaktadır. Bu konuda çeşitli öneriler sunulmakta ve tartışmalar yürütülmektedir. Uluslararası literatürde genellikle "human capital" olarak adlandırılan kavram, Türkçe literatürde ise "beşeri sermaye", "insani sermaye", "insan sermayesi", "nitelikli emek" gibi terimlerle ifade edilmektedir. Bu terimler, bireylerin sahip olduğu bilgi, beceri ve yetenek gibi unsurları kapsayan insan kaynaklarının ekonomik değerini ifade etmektedir. Bu kavramlar, ekonomik büyüme, işgücü verimliliği ve rekabet gücü gibi konularda analizler yapmak ve politika önerileri geliştirmek için önemli araçlar olarak kullanılmaktadır. Ancak, bu kavramlar üzerinde çeşitli eleştiriler de bulunmaktadır ve tartışmalar devam etmektedir (Harris, 2023:176; Sibagariang vd., 2023; Yumuşak, 2010). Beşerî sermaye genellikle insanın veya toplumun sahip olduğu bilgi, beceri, kabiliyet, iş tecrübesi, sağlık düzeyi, eğitim seviyesi, toplumsal ilişkilerdeki konumu gibi değerlerin bütünü olarak tanımlanır (Keskin, 2011:130). Başka bir tanımlamaya göre ise, beşerî sermaye, üretim süreciyle ilgili olarak bireylerin sahip oldukları bilgi, beceri, yetenek, tecrübe, işlerine olan duygusal bağlılık, davranış ve değerler seviyesi, bedensel ve zihinsel zindelik düzeyi gibi unsurları içerir. Bu tanımlamalar beşerî sermayenin temel bileşenlerini ve önemli unsurlarını vurgulamaktadır (Guleva, 2023:175).

Beşerî sermaye kavramı, ekonomi literatüründe önemli bir yer edinmiştir ve birçok ekonomistin çalışmalarında ele alınmış ve geliştirilmiştir. Adam Smith, Alfred Marshall ve John Stuart Mill gibi klasik iktisatçılar, beşeri sermayenin birikimine dair değinilerde

bulunmuşlardır. Özellikle Adam Smith, verimlilik kavramını tanımlarken beşeri sermayenin önemine vurgu yapmıştır (England ve Folbre, 2023:181). Ona göre, bireylerin yeteneklerine ve becerilerine yapılan yatırımlar, bir makineye yapılan yatırımlar gibi çıktıda artış sağlar ve hatta daha yüksek getiri sağlayabilir. Smith, üretimde etkinliği belirleyen faktörler arasında işgücünün eğitimi ve emeğin öğrenme sürecini öne çıkarmıştır (Dorokhov, 2022:87; Khamidovich ve Ogli, 2022:54).

Marks ve David Ricardo gibi klasik iktisatçılar da benzer görüşleri paylaşmıştır. Marx, emeğin farklı iş dallarında eğitilmesinin ve işsiz kalan işçilerin kolaylıkla başka bir işte çalışabilmesinin önemini vurgulamıştır. Ricardo ise, üretimde makineleşmenin yaygınlaşması durumunda bile eğitilmiş işçilerin tercih edileceğini ifade etmiştir (Mayilman ve Yedigaryan, 2022). 1960'lardan önce neo-klasik iktisatçılar, ekonomik gelişme, yoksulluk ve işsizlik gibi konular üzerine yaptıkları çalışmalarla beşeri sermaye literatürünün gelişimine katkı sağlamışlardır. Schultz ve Becker gibi iktisatçılar, Smith ve Mill'in görüşlerini yeniden keşfetmiş ve bu görüşleri temel alarak Beşeri Sermaye Kuramını geliştirmişlerdir. Bu sayede, beşeri sermaye kavramı 20. yüzyılın ikinci yarısında önemli bir araştırma konusu haline gelmiş ve gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde birçok araştırmaya konu olmuştur (England ve Folbre, 2023:190; Peçe, 2020:11).

Beşeri sermaye, üretim sürecine katılan işgücünün sahip olduğu bilgi, beceri, deneyim ve yetkinlikler gibi olumlu nitelikleri ifade etmektedir. Bu kavram, işgücünün niteliklerine ve vasıflarına atıfta bulunur. OECD'nin 1998 yılında düzenlediği bir raporda, Beşeri sermaye; ekonomik faaliyetlerle ilişkili bireylerde bulunan bilgi, beceri, yetkinlik ve diğer nitelikler olarak tanımlanmıştır (OECD, 1998). Bu tanım, üretim odaklı bir perspektiften değerlendirildiğinde, ekonomik değer üreten işgücünün sahip olduğu bilgi ve beceri birikimini ifade eder. Bazı araştırmacılar ise Beşeri sermayeyi kişisel, sosyal ve ekonomik refahın oluşturulmasını kolaylaştıran bilgi, beceri, yetkinlik ve nitelikler olarak tanımlarlar. Frank ve Bernanke gibi bazı iktisatçılara göre beşeri sermaye; bireylerin marjinal ürün değerini etkileyen eğitim, öğretim, deneyim, zeka, enerji, çalışma alışkanlıkları, güvenilirlik ve girişimcilik gibi faktörlerin bileşimi olarak tanımlanmaktadır (Eser ve Gökmen, 2009:49; Kazancıgil, 2019:18).

Ekonomistler, tarih boyunca Beşeri Sermaye kavramıyla ilgilenmişlerdir, ancak bu kavramı insan ve yeteneklerini içeren bir şekilde tanımlamışlardır. İnsanın sermaye

olarak kabul edilmesi ve bu sermayeye parasal bir değer atfetmenin çeşitli nedenleri vardır; bunlar arasında iş gücüyle ilgili kararlar verme veya bu kararları etkileme gibi faktörler yer alır (Antonenko, 2022:65). Beşeri sermayenin tarihsel ölçümlerinde, genellikle insani sermaye birikimiyle ilişkilendirilen uzun dönemli veriler kullanılırdı. Ancak, Beşeri Sermaye'nin araştırılmasında en önemli zorluklardan biri, kullanılan verilerin sınırlı olmasıdır. Bu tür araştırmalarda genellikle mevcut basit veriler kullanılır ve sonuçların doğruluğu veya talep edilebilirliği konusunda belirsizlikler bulunurdu. Beşeri Sermaye'nin ölçümünde, eğitim süresi ortalaması ve diğer göstergelerin kısıtlı olması, alternatif yöntemlerin popüler hale gelmesine neden olmuştur. Temel olarak, bu yöntemler retrospektif (geçmişe dönük) veya prospektif (geleceğe dönük) niteliktedir. Retrospektif yöntemde, Beşeri Sermaye'nin eğitim sürecinde meydana gelen maliyetler hesaplanırken, prospektif yöntem gelir temellidir ve bireylerin gelecekteki beklenen gelirlerinin bugünkü değeri hesaplanır (Jašková, 2022:1469; Khuskivadze ve Totladze, 2022:96).

Beşeri sermaye yatırımları, yalnızca ekonomik büyümeye ve bireylerin gelir düzeylerine katkı sağlamakla kalmayıp, fiziki sermayeden farklı olarak bireylerin yaşam kalitesini de doğrudan olumlu yönde etkilemektedir. Bu tür yatırımlar, işgücünün hem niteliğinde hem de niceliğinde dönüşüme yol açarak üretkenliği artırmakta ve toplumsal kalkınmayı desteklemektedir. Beşeri sermayeyi diğer sermaye türlerinden ayıran temel özelliklerden biri, zamanla geliştirilebilir ve dönüşebilir bir yapıya sahip olmasıdır. Bu sermayenin bir diğer önemli özelliği ise stoklanamamasıdır; yani fiziki sermaye gibi depolanamaz. Beşeri sermaye stoklanamadığı için kullanılmaması veya yetersiz kullanılması durumunda ekonomik olarak bir kayıp söz konusu olabilir. Toplumun ve Beşeri sermayenin unsuru olan insan, hangi işte, hangi şartlar altında ve hangi koşullarda çalışacağına ilişkin kararı genellikle kendisi verir. Böylece insan, üretim sürecinde aktif bir rol üstlenmiş olur (Eser ve Gökmen, 2009:55; Khuziakhmetov, 2022:48).

Bireylerin çalışma yaşamlarını, üretkenlik veya verimlilik kriterlerine göre değil, kendi kararlarına ve tercihlerine göre belirlemeleri, Beşeri sermaye kavramının bir diğer önemli özelliğidir. Beşeri sermaye yatırımları, diğer yatırımların verimliliğini arttırdığı gibi fiziki sermaye yatırımları gibi etkiler gösterir. Beşeri sermaye yatırımları, yarı kamusal bir yapıya sahip olup, sağladıkları faydanın niteliğine göre kamu ve özel sektör tarafından gerçekleştirilebilmektedir. Toplumsal faydayı önceleyen yatırımlar genellikle kamu

tarafından, bireysel faydayı öne çıkaran yatırımlar ise özel sektör tarafından finanse edilmektedir. Eğitim, sağlık ve beslenme gibi bireylerin verimliliğini doğrudan etkileyen alanlardaki yatırımlar birbirini tamamlayıcı özellik taşımaktadır. Bununla birlikte, ekonomik büyüme ve kalkınma süreçlerinde eğitim yatırımları merkezi bir rol üstlenirken; sağlık, beslenme ve konut gibi diğer yatırımlar daha çok bu süreci destekleyen tamamlayıcı unsurlar olarak değerlendirilmektedir (Lopatynskyi vd., 2021:6; Kazancıgil, 2019:15).

Lewin yapmış olduğu çalışmada, beşeri sermayenin fiziki sermaye gibi heterojen bir özelliğe sahip olduğunu belirtmiş ve emeğin homojen olmadığını ve sonsuz bir şekilde ikame edilebilen bir hizmet stoğu olmadığını vurgulamıştır. Dolayısıyla, beşeri sermayede yaşanan değişimler, sermayede kazanımlara ve kayıplara neden olur. Bu durum, günümüz dünyasında hızlı değişimlere ve teknolojik gelişmelere sahip bir ortamda değişime uyum sağlama becerisinin ve ömür boyu süren eğitim anlayışının önemini ortaya koymaktadır. Farklı sermaye türleri arasında önemli tamamlayıcılıklar olduğu gibi, farklı bilgi türleri arasında ve bilgi ile fiziksel sermaye arasında da tamamlayıcılıklar bulunmaktadır. Bir tür emeği etkileyen beklenmedik değişiklikler, diğerlerini farklı yönde etkileyebilir (Lewin, 1997:10).

Beşeri sermaye birikiminin önemli bir sonucu olan "yeterlilik", sürekli öğrenme ve deneyim yoluyla elde edilen bir bilgidir. Diğer üretim faktörleri olan emek ve fiziksel sermayeden farklı olarak, yeterlilik şu özelliklere sahiptir: Kullanıldıkça genişletilebilir ve kendini üretebilir. Örneğin, doktorlar daha fazla çalıştıkça daha fazla deneyim kazanır ve yeterlilik düzeyleri artar. Bu durum, kıtlık ekonomisinden kendini üreten bir ekonomiye geçişi simgeler. Ayrıca, yeterlilik taşınabilir ve paylaşılabılır bir niteliğe sahiptir, özellikle bilgi odaklı olduğunda. Ancak, dışsallık etkisi varsayımıyla birlikte, bilginin aktarılması, bu bilginin kıtlık değerini orijinal sahipleri için azaltabilir (Peçe, 2020:8).

1.3.2. Eğitim ve Beşeri Sermaye İlişkisi

Eğitim ve beşeri sermaye, çeşitli araştırma makalelerinde vurgulandığı gibi simbiyotik bir ilişkiyi paylaşır. Eğitim, zaman içinde bilgi, beceri ve deneyim sağlayarak üretkenliği ve performansı artıran insan sermayesine önemli bir yatırımdır. Bu yatırım, bireylerin iş piyasasına katılımını kolaylaştırırken ekonomik büyüme ve gelişmeyi destekler.

Dolayısıyla, eğitim ve beşeri sermaye arasındaki ilişki, karşılıklı olarak destekleyici ve güçlendirici bir etkileşimi yansıtır (Sibagariang vd., 2023:645). Araştırmalar, eğitim harcamalarının insan sermayesi birikimini teşvik ederek Bilim ve Teknoloji inovasyonunu olumlu yönde etkilediğini ve yeni teknolojilerin kabulüne ve uygulanmasına yol açtığını göstermektedir. Bu bulgular, eğitimin bilgi ve becerilerin gelişimi üzerindeki etkisinin yanı sıra, teknolojik ilerlemenin yayılması ve uygulanmasındaki rolünü vurgular. Eğitim harcamalarının artmasıyla birlikte, işgücünün niteliği ve yenilik kapasitesi artar, bu da toplumun genel rekabet gücünü ve ekonomik büyümeyi destekler. Bu nedenle, eğitim harcamalarının S&T inovasyonunu destekleme yeteneği, modern ekonomilerin sürdürülebilir büyümesi ve kalkınması için kritik öneme sahiptir (Rothomi ve Rafid, 2023:28).

Araştırmalar, beşeri sermayenin yenilikçi kapasitesi ve çalışan niteliklerinin ekonomik büyüme ile önemli bir olumlu ilişkisi olduğunu ve sosyo-ekonomik sistemlerde beşeri sermayenin önemini vurgulamaktadır. Bu durum, beşeri sermayenin geliştirilmesinin ve kullanılmasının bireysel ve örgütsel başarı için kritik bir role sahip olduğunu göstermektedir. Özellikle, öğrenme, deneyim edinme ve teknoloji kullanımı yoluyla insan sermayesini artırmak, özellikle gelişmekte olan ülkelerde ekonomik büyüme için hayati öneme sahiptir. Bu birbirine bağlılık, eğitimin beşeri sermayeyi besleme ve kullanma sürecindeki kritik rolünü altını çizmektedir. Eğitim, bireylerin ve kurumların yenilikçilik yeteneklerini güçlendirerek, rekabet avantajı elde etmelerini sağlar ve böylece ekonomik büyümeyi destekler. Bu nedenle, beşeri sermayenin geliştirilmesi ve kullanımı, ekonomik kalkınma ve sosyal ilerleme için stratejik bir öncelik haline gelmektedir (Rothomi ve Rafid, 2023:28; Yu vd., 2023:132).

Toplumun eğitim seviyesi hakkında genel bilgilere ulaşmamızı sağlayan veriler arasında eğitim düzeyi, okuryazarlık oranı, eğitim kayıtları, mali göstergeler ve fiziki göstergeler bulunmaktadır. Söz konusu göstergeler yalnızca bireylerin ya da toplumun eğitim düzeyine ilişkin bilgi sunmakla kalmaz, bunun yanında beşeri sermayenin niteliği ve etkinliği konusunda da önemli veriler sağlar. Okuryazarlık oranı, öğrenim seviyesi ve teknik eğitim düzeyi gibi ölçütler, beşeri sermayenin kalite düzeyine dair anlamlı ipuçları sunmaktadır. Bu bağlamda, eğitimin emeğin verimliliği ve çalışma kapasitesi üzerinde doğrudan bir etkisi olduğu ve teknolojik gelişmeye olanak sağladığı ifade edilmektedir. Eğitimin beşeri sermaye birikimine katkısının tespit edilmesinde okula giden öğrenci

sayısı, ortalama eğitim seviyesi, yapılan eğitim harcamaları gibi ölçütler göz önüne alınmaktadır. Bu çerçevede, eğitim yoluyla elde edilen beşeri sermayenin etkisi, toplumun genel refah düzeyi ve ekonomik performansı ile doğrudan ilişkilidir (Canpolat, 2000:275; Yumuşak, 2010:12).

Eğitim düzeyine ilişkin veriler, bireylerin ortalama eğitim süresi hakkında bilgi edinilmesine olanak tanır. Okuryazarlık oranı ise, bir toplumun genel eğitim seviyesi hakkında temel bir gösterge niteliği taşır. Eğitim kayıtları aracılığıyla, toplumu oluşturan bireylerin farklı eğitim kademelerine göre nasıl dağıldığına dair kapsamlı verilere ulaşmak mümkündür. Eğitim için gerçekleştirilen harcamalar ise, mali göstergeler başlığı altında ele alınır. Mali göstergeler, eğitime yapılan harcamaların Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYİH) içerisindeki payı, kişi başına yapılan eğitim harcamaları ve ülkeler arasındaki eğitim harcamaları açısından karşılaştırmaları içerir. Fiziki göstergeler ise öğrenci ve öğretmen sayıları, öğrenci ve öğretmen oranları, okul sayısı, laboratuvar ve bilgisayar sayısı gibi verileri içerir. Sermayede yaşanan kazanımlar ve kayıplar, günümüz dünyasındaki öngörülemeyen gelişmelerle yakından ilişkilidir ve daha çok beşeri sermayeye bağlıdır. Sermaye yapısındaki hızlı değişim, beşeri sermaye yapısındaki hızlı değişim ile ilişkilidir ve bu değişim oldukça hızlıdır. Çünkü emek, homojen, sonsuz bir şekilde ikame edilebilen hizmet stoku değildir. Teknolojik gelişmelerin etkisiyle bazı mesleklerin talebi artarken, diğerlerinin ise azalabilir veya dönüşebilir. Bu durum, ömür boyu süren bir eğitim anlayışının yaygınlaşmasını gerektirir ve değişime uyum sağlama becerisine vurgu yapar. Günümüz dünyasında teknolojik gelişmeler, geleneksel meslekleri dönüştürerek iş ve finansal güvencelerini etkileyebilir. Örneğin, önleyici diş bakımının gelişmesi diş hekimliği talebini azaltabilir, elektronik muhasebe programları geleneksel muhasebe işlevlerini değiştirebilir. Bu nedenle, beceri gereksinimleri ve iş piyasasındaki talepler de sürekli değişmektedir (Harris, 2023; Lewin, 1997; Peçe, 2020). Uluslararasılaşma süreci bağlamında, uluslararası öğrenci hareketliliği, farklı bir metodolojiyle ele alınmaktadır. Küreselleşme üzerine yapılan araştırmalardan farklı olarak, yükseköğretimin uluslararası boyutunu inceleyen çalışmalar, yurtdışındaki yabancı kurumların varlığı, e-öğrenme unsurlarının kurslara entegrasyonu, uluslararası unsurların yükseköğretim müfredatına dahil edilmesi, bilimsel araştırmalarda uluslararası iş birliğiyle kurumlar, kurslar, personel ve öğrenciler arasında sınır ötesi hareketliliği ve

uluslararası yükseköğretim hükümleri konularını ele almaktadır (Bulatova ve Zaikovsky, 2020:169; Geddie, 2015:240; Huang vd., 2023:9)

Küreselleşme ve uluslararasılaşma süreçleri, uluslararası öğrenci hareketliliğinin analitik yaklaşımlarını etkilemektedir. Küreselleşme bağlamında, uluslararası öğrenci hareketliliği genellikle uluslararası öğrenci akışlarını incelemekle sınırlıdır. Ancak uluslararasılaşma sürecinde, odak insan sermayesinin araştırılması ve ulusal sınırların ötesine yayılması için kanalların keşfedilmesi haline gelir. Bu yaklaşımın temelini oluşturan kavramsal çerçeve ise Beşerî Sermaye Teorisi'dir (Gürüz, 2003). Beşerî sermaye teorisi, çalışanların eğitim ve öğretim yatırımlarına dayanarak kişisel gelirlerin arttığına ilişkin bir perspektife dayanır. Bu teori, bireylerin eğitim düzeylerinin ve becerilerinin artmasıyla birlikte ekonomik kalkınma ve büyüme üzerindeki etkilerini inceler. Dolayısıyla, uluslararası öğrenci hareketliliği, beşerî sermaye teorisiyle bağlantılı olarak insan sermayesi yatırımlarının uluslararası boyutta nasıl etkileşime girdiğini anlamak için önemli bir araç haline gelmektedir. Bu bakış açısı, uluslararası öğrenci hareketliliğinin, insan sermayesi akışlarını ve bunun sonucunda ev sahibi ülkenin ekonomik ve sosyal dokusuna olan etkilerini anlamak için önemli bir çerçeve sunmaktadır (Adamyk ve Dyachuk, 2023:80; Wells, 2013:44).

Eğitim, ekonomik anlamda yatırım getirisi sağlayan bir araç olarak değerlendirilir. Bu bakış açısı, 1961 yılında Schultz tarafından ortaya atılan beşerî sermaye kuramı ile açıklanmıştır. Bu kurama göre, bireyler eğitim faaliyetleri için mali kaynaklarını harcamak suretiyle bir yatırım kararı alırlar ve bu yatırımların getirisi olacaktır (England ve Folbre, 2023:188). Beşerî sermaye perspektifinden bakıldığında, Rosenzweig, öğrencilerin gelişmiş ülkelere uluslararası hareketliliğini açıklamak için iki model önermektedir. Birinci modelde, göç, ülkedeki eğitim olanaklarının yetersizliği nedeniyle gerçekleşmektedir. Bu durumda, öğrenciler, beşerî sermaye için göç eder ve eğitim yatırımının avantajlarından yararlanmak için kendi ülkelerine dönerler. İkinci modelde ise, öğrenci vizesi altında gerçekleşen göç, öğrencinin menşe ülkesindeki düşük getiriden kaçmak için yabancı bir ülkeye girmesi ve orada kalması üzerine odaklanmaktadır. Bu göç modelinde, öğrenci göçlerinin temel belirleyicisi daha yüksek gelir arayışıdır (Rosenzweig vd., 2006:82).

Beşerî Sermaye Teorisi, bireyin eğitime yönelik harcamaların ekonomik getirilerini odaklanan bir perspektif sunar. Bu teori, eğitim ve göç gibi faaliyetlerin kısa vadeli

maliyetlerine odaklanmak yerine, uzun vadeli getirilerini vurgular. Örneğin, eğitim için yapılan harcamaların maliyeti başlangıçta yüksek olabilir, ancak bireyin gelecekteki geliri ve kazancı üzerinde olumlu bir etkisi olabilir. Bu, ekonomik kalkınma, gelir dağılımı ve üretimdeki verimlilik gibi alanlarda doğrudan veya dolaylı olarak etkili olabilir. Beşerî Sermaye Teorisi'nin bu çerçevesi, bireyin eğitime yaptığı yatırımların, uzun vadede bireyin gelirini artırarak ekonomik büyümeye katkı sağladığını öne sürer. Ayrıca, eğitim için harcanan kaynakların geri dönüşü, bireyin sadece kişisel kazanımlarını değil, toplumsal ve ekonomik sonuçları da etkiler. Bu, eğitimin sadece bireyin kişisel gelişimine katkıda bulunmakla kalmayıp, genel ekonomik refaha da katkı sağlayabileceğini gösterir (Rothomi ve Rafid, 2023:28; Yüksel, 2020:39).

Ulusal ve uluslararası düzeyde, öğrenci göçü olgusu, becerilerin kazanılması ve insan sermayesinin transferi açısından önemli bir rol oynamaktadır. Bu bağlamda, "beyin göçü" ve "beyin kazancı" kavramları, öğrenci göçünün etkilerini anlamada temel bir rol oynar. Beyin göçü, bir ülkede var olan insan sermayesi stoğunun azalmasına neden olan bir etkidir. Diğer yandan, beyin kazancı, eğitim eksikliği olan bireylerin yurtdışında eğitim alarak gelirlerini artırma teşvikinde bulunan bir etkidir (M. Yıldırım, 2021). Öğrencilerin yurtdışında aldıkları eğitim seviyeleri farklılık gösterse de, bu olgunun her iki etkiyi de yarattığı görülmektedir. Bazı yabancı öğrencilerin kalıcı göçmen olma potansiyeli, beyin göçü etkisini yansıtmaktadır. Ancak, beyin kazancı etkisi daha net bir şekilde gözlemlenmektedir. Bu, özellikle bazı becerilerin belirli ülkelerde edinilememesi ve eğitim kalitesinin uluslararası düzeyde farklılık göstermesi nedeniyledir. Dolayısıyla, yurtdışında eğitim gören öğrenciler, kendi ülkelerine döndüklerinde daha iyi bir eğitim seviyesine sahip olabilirler ve bu durum, ülkenin büyüme potansiyeli açısından önemli sonuçlar doğurabilir (Adamyk ve Dyachuk, 2023: 82; Yılmaz, 2020: 225).

1.3.3. Ekonomik Kalkınma ve Beşerî Sermaye İlişkisi

Ekonomik kalkınma ve beşeri sermaye arasındaki ilişki, çeşitli araştırma makalelerinde incelenen çok önemli bir konudur. Beşeri sermaye, bir nüfusun bilgi, beceri ve deneyimini ifade eder ve ekonomik büyüme ve kalkınmada kritik bir rol oynar. Beşeri sermayenin artması, işgücünün niteliğinin ve verimliliğinin artmasına, yenilikçilik ve teknolojik gelişmelerin teşvik edilmesine ve dolayısıyla ekonomik büyüme potansiyelinin artmasına katkı sağlar. Bu nedenle, ekonomik kalkınma çabalarında beşeri

sermayenin geliştirilmesi ve yatırım yapılması büyük önem taşır. Beşeri sermayenin güçlendirilmesi, eğitim, sağlık hizmetleri ve işgücü piyasasının etkinliğini artırmayı içerir ve bu da toplumun genel refahını ve ekonomik performansını iyileştirebilir. Dolayısıyla, beşeri sermayenin ekonomik kalkınma üzerindeki etkisi, akademik literatürde geniş çapta araştırılan ve vurgulanan bir konudur (Aydın ve Demiröz, 2023:438; Erokhin vd., 2023:637; Saroj vd., 2023).

Araştırmalar, insan sermayesine yapılan yatırımın finansal kalkınmayı ve GSYİH büyümesini olumlu yönde etkilediğini ve genel ekonomik büyümeye önemli ölçüde katkıda bulunduğunu öne sürmektedir. Ayrıca, yetenekli bireylerin varlığı, ekonomik ilerleme için hayati önem taşıyan bilginin kullanımı ve temini için gereklidir. Sanayi sonrası ekonomi, üretkenliği ve yeniliği artırmada beşeri sermayenin önemini vurgulayarak onu hükümet politikaları için önemli bir endişe haline getirmektedir. Ek olarak, Visegrad ülkeleri üzerinde yapılan araştırmalar, ekonomik büyüme ile yenilikçi kapasite ve çalışan nitelikleri gibi insan sermayesinin özellikleri arasında olumlu bir ilişki olduğunu göstermektedir. Bu bulgular, insan sermayesine yapılan yatırımın ekonomik büyüme ve kalkınma açısından önemli bir itici güç olduğunu vurgulamaktadır (Bayar ve Şaşmaz, 2023:52; Daňová ve Širá, 2023:117).

Beşeri sermaye olarak kabul edilen insan kaynağının ülke gelişmesi üzerindeki belirgin etkisi, ekonomi literatüründe önemli bir konu olarak ele alınmaktadır. İktisat düşüncesinin evrimi, bir milletin refahını ve zenginliğini artırmak için insan kaynaklarından daha fazla yararlanması gerektiğini vurgular (Karataş ve Çankaya, 2011:115; Kibayeva vd., 2022:190). Klasik iktisadi düşünceye göre, üretim faktörleri genellikle sermaye, emek, girişimcilik ve doğal kaynaklar olarak sıralanır. Ancak, bu faktörlerin ikisi - emek ve girişimcilik - doğrudan insan varlığıyla ilişkilendirilir (Abdelli ve Saadaoui, 2019:4). Klasik iktisatçıların emek değer teorisine göre, fiziksel sermaye, birikmiş emeğin bir ürünü olarak kabul edilir ve bu da üretim faktörlerini temelde tek bir faktöre indirger. Emek faktörü, sermayeyi harekete geçiren, doğal kaynakları keşfeden, ekonomik ve sosyal organizasyonları kurarak ulusal kalkınmaya katkıda bulunan ve ona yön veren kilit bir faktördür. Sanayi ve tarım toplumlarında, bedensel emek üretim sürecinde önemli olsa da, bilgi toplumunda teknoloji ve bilgi üretimiyle zihinsel güce daha fazla önem verilir (Atik, 2006; Choriyevech ve Khushbakovich, 2022:12).

Kalkınma sürecinde insan faktörünün önemi, kalkınma kavramının temel unsurlarıyla beşeri sermayenin ilişkisini analiz etmek gereklidir. Gelişmekte olan ülkelerde kalkınmayı etkileyen unsurlardaki ilerlemeler genellikle insana yapılan yatırımlar ve beşeri sermayenin gelişimi ile yakından ilişkilidir. Kalkınma kavramı, ilerleme veya iyileşme anlamına gelirken, ülkelerin üretim faaliyetlerine daha fazla önem vermesi gerektiğini belirtir. Uluslararası iş birliği ve teknolojik ilerlemelerle birlikte, insan faktörünün üretimdeki önemi giderek deneyim ve bilgi odaklı hale gelmektedir. Kısacası, insanların üretim sürecine kattığı değer, kazanımlarının üretimdeki etkisi daha açık bir şekilde gözlemlenebilir hale gelmiştir (Nezhnikova, 2020:4; Şolt, 2020:62).

Beşeri sermaye, bireylerin bilgi, beceri ve yetkinlik düzeylerinin yanı sıra fiziksel ve zihinsel sağlık durumlarını da içeren çok boyutlu bir kavram olarak, kalkınma süreçlerinde belirleyici bir rol oynamaktadır. Türkiye'nin son dönem kalkınma politikalarında, özellikle insan odaklı yaklaşımların güç kazandığı görülmektedir. Bu bağlamda, güncel kalkınma planlarında nitelikli insan kaynağının yetiştirilmesi, toplumsal refahın geniş kitlelere yayılması ve bireylerin sosyal hayata aktif katılımını destekleyici politikaların önceliklendirildiği dikkat çekmektedir. Beşeri sermayenin yalnızca ekonomik değil, aynı zamanda sosyal kalkınmanın da temel taşı olarak konumlandırıldığı bu yaklaşım, çalışmamızın temel varsayımlarıyla örtüşmektedir. Özellikle birey, aile ve toplum düzeyinde güçlenmenin eş zamanlı hedeflenmesi, kapsayıcı büyüme çerçevesinde değerlendirildiğinde beşeri sermayeyi yalnızca üretkenlik artışı bağlamında değil, aynı zamanda sosyal bütünleşme ve fırsat eşitliği perspektifinden de ele almayı gerekli kılmaktadır (On İkinci Kalkınma Planı, 2023).

Ülkeler arasındaki gelişmişlik farklarının temel nedenlerinden biri, sahip oldukları beşeri sermaye düzeylerindeki farklılıklardır. Beşeri sermaye, bir ülkenin insan kaynaklarının niteliği, eğitim düzeyi, sağlık durumu, bilgi ve beceri seviyesi gibi unsurları ifade eder. Gelişmişlik farkının arkasındaki ana nedenlerden biri teknolojik gelişme farklılıklarıdır. Ancak, teknolojik gelişmenin itici gücü olan beşeri sermayenin önemi, sıklıkla göz ardı edilmektedir (Nezhnikova, 2020:4). Beşeri sermaye, teknolojik inovasyonların ve ilerlemelerin arkasındaki temel faktörlerden biri olarak kabul edilir. İnsanların eğitim, deneyim ve bilgi birikimi, yeni teknolojilerin geliştirilmesine, benimsenmesine ve kullanılmasına olanak tanır. Dolayısıyla, beşeri sermayenin ülkelerin gelişimine olan katkısı oldukça önemlidir ve bu faktörün göz ardı edilmemesi gerekir. Beşeri sermayenin

güçlendirilmesi, eğitim ve sağlık sistemlerinin iyileştirilmesi, bilgi ve beceri tabanının genişletilmesi gibi politikalar aracılığıyla gerçekleştirilebilir ve bu da uzun vadeli ekonomik büyümeyi destekleyebilir. Bu nedenle, ülkelerin gelişmişlik düzeylerini anlamak ve gelişim çabalarını yönlendirmek için beşeri sermayenin rolünün dikkate alınması önemlidir (Baláz ve Williams, 2004:226; Çelik, 2023:50).

Eğitim ve sağlık alanlarına yapılan yatırımlarla desteklenen beşeri sermaye, teknoloji alanında daha etkin ve verimli bir şekilde faaliyet gösterir. Beşeri sermaye, Ar-Ge çalışmalarıyla yeni teknolojik buluşların keşfedilmesine ve mevcut teknolojilerin geliştirilmesine katkı sağlar. Az gelişmiş ülkeler, beşeri sermaye faktörüne daha fazla önem vermelidir çünkü beşeri sermayenin teknoloji üzerindeki olumlu etkisi oldukça belirgindir (Faggian, 2005:35). Ekonomik kalkınmanın temelinde yatan dinamikler, beşeri sermayenin etkin bir şekilde harekete geçirilmesiyle gerçekleşebilir. Teknolojik gelişme, bu temel dinamiklerden biridir ve ekonomik kalkınmayı destekleyen unsurların verimliliğini artırır. Teknolojinin üretim sürecinde etkin bir şekilde kullanılabilmesi için nitelikli işgücü gereklidir. Yüksek beşeri sermaye birikimi, nitelikli işgücünün daha fazla esneklik, mobilité ve girişimcilik özelliklerine sahip olmasını sağlar. Bu durum, nitelikli işgücünün işsizlik sürelerini azaltır ve yeni iş alanlarında istihdam edilmeleri için fırsatlar sunar (Kuandyk vd., 2022:121; Soyer vd., 2020:425; Yüksel, 2020:39).

Beşeri sermaye, uygun iş fırsatları oluşturarak yeni istihdam alanları yaratır ve bu da ekonomik dönüşüme uygun sektörel değişimlere yol açar. Ülkelerin uzun vadeli gelişimlerini sağlamak amacıyla beşeri sermayeye yatırım yapmaları kaçınılmazdır. Yüksek eğitim seviyesi ve sağlık düzeyine sahip toplumlar, yeniliklere uyum sağlayabilen, insan haklarına saygı duyan, analitik düşünme becerisine sahip, çevreye duyarlı ve üretken bireylerin yetişmesine olanak tanır (Asadi ve Marin, 2019:40). Bu durum, hem sosyal refahın artmasına hem de ekonomik kalkınmanın gerçekleşmesine katkı sağlar. Ülkelerin beşeri sermayeye yönelik yatırımlarının artması ve çeşitli göstergelerle beşeri sermayenin ölçülmesi, ülkeler arasında karşılaştırma yapılabilme imkânı sunar. Beşeri sermayenin ekonomik kalkınmaya katkıları, eğitim, sağlık ve benzeri alanlara yapılan yatırımların artırılmasıyla mümkün olmaktadır (Jašková ve Havierníková, 2021:1470; Şimdi ve Aydın, 2020:148).

Beşeri sermayenin oluşturulması, bir ülkenin kalkınma sürecinde önemli bir stratejik adımdır. Ancak, beşeri sermaye oluştururken, ülkeler bazı maliyetleri göze almak

zorundadır. Özellikle, beyin göçü yaşayan ülkeler, beşeri sermaye kazanmak için bu maliyetleri katlanmadan elde edebilirler. Beyin göçü alan ülkeler, bu süreçte olumlu etkilenirken, beyin göçü veren ülkeler ise olumsuz etkilenirler. Gelişmiş ülkelerin sosyal göstergelerine bakıldığında benzerlikler görülür. Yüksek refah seviyeleri, eğitim seviyelerinin yüksekliği ve ortalama yaşam süresinin uzunluğu, bu ülkelerin beşeri sermayelerinin önemli birer göstergesidir (Bangun, 2018; Çelik, 2023:49; Keskin, 2011:130).

Ekonomik kalkınmada beşeri sermayenin oynadığı merkezi rol, yalnızca mevcut iş gücünün niteliklerini değil, aynı zamanda bu sermayenin zaman içinde nasıl biriktiğini ve geliştiğini anlamayı da gerektirir (Adeleke ve Moses O., 2023:2588). Bu noktada, beşeri sermayenin stoku, insan kaynağının etkin bir şekilde yönetilmesi ve uzun vadeli kalkınmaya olan katkısının anlaşılması açısından kritik bir öneme sahiptir. Beşeri sermaye birikiminin dinamikleri ve insan kaynağının gelişimi, kalkınmanın sürdürülebilirliği için vazgeçilmez unsurlar olarak öne çıkmaktadır (Yu, 2022:628). Bu bağlamda beşeri sermaye stoku, bir ülkenin sahip olduğu iş gücünün eğitim, bilgi, beceri ve deneyim düzeylerini ifade etmektedir. Bu kavram, bir toplumun ekonomik büyüme ve kalkınma potansiyelini artıran nitelikli iş gücü kapasitesini ölçmeyi amaçlamaktadır. Beşeri sermaye stoku, özellikle eğitim, sağlık, bilgi birikimi ve teknolojik yetkinlikler gibi unsurlar üzerinden değerlendirilmektedir. Bir ülkenin eğitim sistemine yaptığı yatırımlar, sağlık hizmetlerinin kalitesi, yaşam boyu öğrenme imkanları ve mesleki gelişim fırsatları, bu stokun büyüklüğünü doğrudan etkileyebilmektedir (Jones, 2014:3763).

Beşeri sermaye stoku, üretkenliği ve inovasyonu artırarak ekonomik büyümeye katkı sağlamaktadır. Yüksek beşeri sermaye stoku olan ülkeler, nitelikli iş gücünü verimli bir şekilde kullanarak ekonomik performanslarını geliştirmektedirler. Örneğin, Dünya Bankası'nın 2022 verilerine göre, yüksek beşeri sermaye stoku ile öne çıkan ülkeler arasında Singapur, Güney Kore ve İsviçre gibi ülkeler bulunmaktadır. Bu ülkelerde eğitim ve sağlık hizmetlerine yapılan yatırımlar, ekonomik büyüme ile güçlü bir korelasyon göstermektedir (Caselli ve Ciccone, 2019:1159). Beşeri sermaye stoku kavramı, iş gücünün eğitim, bilgi ve beceri düzeylerinin ekonomik kalkınmadaki önemini vurgulamakla birlikte, bu kavrama benzer ya da ilişkilendirilebilecek başka önemli kavramlar da mevcuttur. Bu kavramlardan biri olan insan kaynağı, genelde beşeri

sermaye stoku ile karıştırılsa da, aslında daha geniş bir anlam taşımaktadır. İnsan kaynağı, bir ülkenin ya da organizasyonun tüm iş gücünü kapsarken, bireylerin eğitim ya da beceri seviyelerinden bağımsız olarak iş gücünün toplamını ifade etmektedir. Buna karşılık, beşeri sermaye stoku, iş gücünün niteliklerine ve yetkinliklerine daha fazla odaklanmaktadır (Lajuni ve Samsu, 2022).

Bir başka önemli kavram olan beşeri sermaye gelişimi, beşeri sermayenin zamanla iyileştirilmesine yönelik bir süreci temsil etmektedir. Ülkeler, eğitim ve sağlık gibi alanlara yaptıkları yatırımlarla iş gücünün verimliliğini ve becerilerini artırmayı amaçlamaktadırlar. Bu süreç, beşeri sermaye stokunun güncel durumuna kıyasla daha dinamik bir yapıya sahiptir. Beşeri sermaye gelişimi, bir ülkenin gelecekteki ekonomik büyüme potansiyelini artırırken, mevcut beşeri sermaye stokunu da güçlendirmektedir (Tandoğan, 2017). Buna paralel olarak, beşeri sermaye birikimi kavramı ise, uzun vadede eğitim ve öğretim yoluyla kazanılan bilgi ve becerilerin toplumsal düzeyde birikmesini ifade etmektedir. Zaman içinde yapılan bu yatırımlar, iş gücünün bilgi ve yetenek seviyesinin artmasına olanak tanımakta ve bu da ülkelerin küresel rekabet gücünü pekiştirmektedir. Beşeri sermaye birikimi, özellikle gelişmiş ülkelerde, teknoloji ve inovasyon odaklı politikalarla iş gücünün sürekli olarak gelişmesini sağlamaktadır (Lima vd., 2021).

Diğer bir beşeri sermaye kavramı olan sosyal sermaye ise beşeri sermayeden farklı bir boyut sunarak, bireyler arasındaki güven, ilişki ağları ve iş birliği seviyelerini temel almaktadır. Sosyal sermaye, bireylerin sahip olduğu bilgi ve becerilerden ziyade, toplumdaki sosyal bağlar üzerinden ekonomik kalkınmayı desteklemektedir. Güçlü bir sosyal sermaye, bireyler arasındaki iş birliğini teşvik ederek, toplumların daha verimli ve dayanıklı ekonomik yapılar kurmalarına katkı sağlamaktadır (Karagül ve Masca, 2005:47). Bilgi ekonomisi kavramı, ekonomik faaliyetlerin bilgi üretimi ve dağıtımı ekseninde şekillendiği bir yapıyı tanımlamaktadır. Bilgi ekonomisi, yüksek beşeri sermaye stoku olan ülkelerde daha belirgin bir şekilde görülmektedir. Bu ülkeler, yüksek eğitim düzeyi ve ileri teknoloji kullanımı sayesinde bilgi temelli bir ekonomik yapı oluşturmaktadırlar. Bu bağlamda, bilgi ekonomisi, beşeri sermaye stokunun ekonomik büyümeye doğrudan etkisini göstermekte ve bilginin üretkenliğe dönüşümünü hızlandırmaktadır (Özütler, 2009:36).

Az gelişmiş ülkelerin bu göstergelerde iyileşme sağlaması ve gelişmiş ülkeler kategorisine girmesi için beşeri sermayeye önem vermesi ve gelişimine katkıda bulunması gerekmektedir. Çünkü bu göstergeler, kalkınmanın hedefleri arasında yer alan refah artışını simgeler. Ekonomik kalkınmadaki beşeri sermayenin diğer bir önemli rolü ise, ülkenin üretim kapasitesini artıran unsurların ülkeye çekilmesinde etkili olmasıdır. Fiziksel sermaye ve diğer unsurlar, beşeri sermayeyi tamamlayabilecek uygun şartların ve yetenekli iş gücünün olduğu ülkeleri tercih ederler. Bu unsurların ülkeye gelmesi, kişi başına gelirin artmasına ve dolayısıyla ülkenin refah seviyesinin yükselmesine katkı sağlar. Artan kişi başına gelir, ülkenin kalkınması için gerekli yatırımların ve unsurların sağlanmasına olanak tanır (Benhabib ve Spiegel, 1994:156; Mahmood, 2012:167).

Ekonomik büyüme, beşeri sermayenin oluşturulması sürecinde önemli bir faktör olarak dikkate alınır. Ekonomik büyüme, genellikle bir ülkenin milli gelirinin reel olarak artması veya yapısal reformlarla ekonominin büyümesi olarak tanımlanır. Bu olgu, ülkelerin en temel makroekonomik hedefleri arasında yer alır. Ancak, ekonomik büyümenin sağlanmasının yanı sıra sürdürülebilir olması da önem taşımakta ve politika yapıcıların öncelikli gündemini oluşturmaktadır (Rana, 2022). Günümüzde, ekonomik büyüme kavramı, yeni büyüme modelleriyle birlikte daha karmaşık bir boyut kazanmıştır. Bu modellerde, beşeri sermayenin toplam faktör verimliliği üzerindeki etkisi ve azalan verimler yasasının sabit veya artan verimler yasasına dönüşümü gibi unsurlar ön plana çıkar. Azalan verimler yasası, neoklasik modellerin uluslararası gelir farkını açıklamada kullandığı yakınsama hipotezini kısmen geçersiz kılmıştır (Keskin, 2011:140). Bu metinde, ekonomik büyüme ve beşeri sermayenin etkisi gibi konulara atıfta bulunmak için makroekonomi ve büyüme teorileri gibi literatüre göndermeler yapılabilir. Örneğin, "azalan verimler yasası" ve "sürdürülebilir ekonomik büyüme" gibi terimler neoklasik iktisat literatüründe sıkça geçerli olan kavramlardır. Bu nedenle, atıfta bulunurken bu terimleri vurgulamak ve ilgili teorileri açıklamak yararlı olabilir (Pelsa ve Balina, 2022:97).

Beşeri sermaye yatırımları, ekonomik büyüme üzerinde önemli etkilere sahip olabilir ve içsel büyüme teorisi, bu etkileri açıklamak için kullanılabilir. Bu teori, gelişen endüstrilerde rekabetçi bir bilgi ekonomisinin oluşumunu ve yüksek katma değerli bilgi ekonomisinin yayılcı etkilerini vurgular. Bu bağlamda, bilginin büyümeye merkezi bir rol oynadığı kabul edilir. İçsel büyüme teorisi, verimlilik artışlarının, daha hızlı

yenilenme adımları ve beşeri sermayeye yapılan yeni yatırımlarla ilişkili olduğunu öne sürer. Dolayısıyla, kamu ve özel sektör kuruluşları ile piyasalar için, yenileşme eğitimi ve bireylerin keşif yeteneklerini teşvik eden uygulamaların artırılması ekonomik kalkınmada önemli bir rol oynayabilir (Aydın ve Demiröz, 2023:440).

Beşeri sermaye yatırımları, ekonomik büyüme ve kalkınma üzerinde önemli etkilere sahip olabilir. İçsel büyüme teorisi, bu etkileri açıklamak için kullanılan bir yaklaşımdır. Bu teori, küresel ekonomide rekabetçi endüstrilerin gelişmesiyle birlikte yüksek katma değerli bir bilgi ekonomisinin oluşumunun, ekonomik büyüme üzerindeki olumlu etkilerini vurgular. Bu bağlamda, bilginin büyümeye merkezi bir rol oynadığı kabul edilir. İçsel büyüme teorisi, ekonomide verimliliğin artması için daha hızlı yenilenme adımları ve beşeri sermayeye yapılan yatırımların gerekliliğini savunur. Dolayısıyla, kamu ve özel sektör kuruluşları ile piyasalar için, yenileşme eğitimi ve bireylerin keşif yeteneklerini teşvik eden uygulamaların önemi vurgulanmaktadır. Bu tür uygulamaların artırılması, ekonomik kalkınma sürecinde önemli bir rol oynayabilir (Benhabib ve Spiegel, 1994:164; Canpolat, 2000:269; Ojima ve Anyanwu, 2021:2019).

Günümüzde ekonomik büyümenin en önemli dinamiklerinden biri olarak kabul edilen beşeri sermaye, üretim sürecindeki verimliliğin artırılmasında giderek daha fazla önem kazanmaktadır. Beşeri sermaye, genel olarak bireylerin veya toplumun sahip olduğu bilgi, beceri, deneyim, sağlık durumu, eğitim seviyesi ve sosyal ilişkiler gibi değerlerin tümünü ifade eder. Bu kavram, ekonomik büyümenin öncü unsurlarından biri olarak kabul edilir ve ekonomik literatürde geniş bir yer bulur. Beşeri sermayenin güçlendirilmesi, bir ülkenin ekonomik büyüme potansiyelini artırabilir ve daha rekabetçi bir ekonomik yapı oluşturabilir. Bu nedenle, bireylerin eğitim, sağlık ve yeteneklerinin geliştirilmesine yönelik politikalar ve yatırımlar, ekonomik büyümeyi destekleyen önemli araçlardır (Aydın ve Demiröz, 2023:439; Erokhin vd., 2023:640).

Beşeri sermayenin ekonomik büyüme ve kalkınma üzerindeki etkileri, birçok araştırmacı tarafından incelenmiştir. Beşeri sermayenin istihdam, gelir dağılımı, sermaye birikimi ve dış ticaret gibi alanlardaki rolü de araştırma konusu olmuştur (Jiang ve Wang, 2023; Yu, 2022). Özellikle 1960'lardan itibaren beşeri sermayenin ekonomik kalkınma üzerindeki önemi fark edilmeye başlanmıştır. Beşeri sermayenin ekonomik büyümeye katkısını ölçmek için beşeri sermaye stoku kavramı geliştirilmiştir. Bu stok, insanı faydalı ve üretken yapan insani özelliklerin birikimidir (Adeleke ve Moses, 2023:2587; Aykırı,

2017:691). Beşeri sermayenin ekonomik büyümeye katkıları arasında, çalışanların verimliliğini artırması, yeni fikirlerin ve yeniliklerin kaynağı olması ve ekonomik performansı artırıcı yeni fikirlerin ve uygulamaların yayılmasını kolaylaştırması yer almaktadır. Araştırmacılar, bu unsurların ekonomik büyümeye sağladığı katkının önemini vurgulamaktadır. Çalışanların sahip olduğu bilgi ve becerilerin artması, iş süreçlerinin daha etkin bir şekilde yönetilmesine ve üretkenliğin artmasına yol açmaktadır. Ayrıca, beşeri sermaye, yeni fikirlerin ve inovasyonların ortaya çıkmasına ve yayılmasına zemin hazırlayarak ekonomik büyümeyi desteklemektedir. Bu nedenle, beşeri sermayeye yapılan yatırımların ekonomik büyüme üzerinde önemli bir etkisi olduğu kabul edilmektedir (Canpolat, 2000:270; Daňová ve Širá, 2023:116).

Klasik iktisatta üretim faktörleri olarak emek, sermaye ve doğal kaynaklar ön plandayken, yeni büyüme teorileri beşeri sermayenin önemine vurgu yapmaktadır. Bu modeller, beşeri sermayenin uzun vadeli ekonomik büyüme üzerindeki etkisini önemseyerek, fiziki sermayenin yanı sıra insan sermayesinin de büyümeyi etkileyebileceğini belirtmektedir. Beşeri sermayenin diğer üretim faktörlerinin verimliliğini artırarak ekonomik büyümeye katkı sağladığına dair literatürde birçok bulgu vardır. Beşeri sermayenin artırılması için yapılan politika girişimlerinin, sosyal entegrasyonu artırıcı etkileri olduğu belirtilmektedir (Eser ve Gökmen, 2009:50; Özyakışır, 2011:52; Turganbayev, 2023:389).

Gelişmiş ülkelerde beşeri sermayenin inovasyon üzerindeki etkileri de dikkat çekmektedir. İnovasyon, bilgiye dayalı ekonomilerde önemli bir büyüme motoru olarak öne çıkmaktadır ve yüksek nitelikli iş gücüne olan talebi artırmaktadır. İsveç, Finlandiya ve Güney Kore gibi ülkeler bu bağlamda başarılı örnekler sunmaktadır. İsveç, Ar-Ge harcamalarının GSYİH'ye oranı bakımından dünya liderlerinden biridir ve 2022 yılında bu oran %3.4 olmuştur. Yüksek Ar-Ge harcamaları, İsveç'in dünya genelinde birçok teknoloji ve ilaç şirketinin merkezi olmasına katkı sağlamaktadır (Leyton, 2024). Güney Kore, eğitime yapılan yatırımlar ve inovasyon odaklı ekonomi politikaları sayesinde son 50 yılda hızlı bir ekonomik kalkınma süreci geçirmiştir. Güney Kore'de yükseköğretime katılım oranı %70'in üzerindedir ve bu oran, ülkede teknoloji tabanlı bir iş gücü oluşturmanın temelini teşkil etmektedir. 2023 verilerine göre, Güney Kore'nin Ar-Ge harcamaları da GSYİH'nin %4.8'ini oluşturarak dünyanın en yüksek seviyelerinden biridir (Statista, 2024).

Beşeri sermaye yatırımlarının ekonomik büyüme üzerinde önemli bir etkisi olduğu bir diğer örnek, Japonya'dır. Japonya, yaşlanan nüfusa rağmen beşeri sermayeye yaptığı yatırımlar sayesinde üretkenliğini artırmaya devam etmektedir. Japonya'da eğitim ve teknolojik yeniliklere yapılan yatırımların bir sonucu olarak, 2022 yılında işsizlik oranı %2.6 gibi düşük bir seviyede kalmıştır. Japonya'nın iş gücüne katılım oranı da %77 ile OECD ortalamasının üzerindedir (OECD, 2024). Sonuç olarak, beşeri sermaye yatırımları, gelişmiş ülkelerde ekonomik büyümenin ve rekabet gücünün anahtarı olarak karşımıza çıkmaktadır. Eğitim, inovasyon ve istihdam odaklı politikalar sayesinde bu ülkeler, sürdürülebilir bir ekonomik büyüme modeli oluşturmuş ve dünya ekonomisinde güçlü bir yer edinmişlerdir. Bu bağlamda, beşeri sermayeye yapılan yatırımların, uzun vadede ekonomik kalkınmanın en önemli faktörlerinden biri olduğu açıktır.

1.4. Literatür Taraması

Bu bölümde, çalışmanın temelini oluşturan teorik ve ampirik çerçeveyi belirlemek amacıyla ulusal ve uluslararası literatürdeki ilgili çalışmalar incelenmiştir. Tez kapsamında ele alınan uluslararası öğrenci hareketliliği, mezuniyet sonrası işgücü piyasasına entegrasyon ve ekonomik kalkınma ile beşeri sermaye arasındaki ilişki gibi konular üzerine yapılan araştırmalar, ilgili akademik kaynaklar doğrultusunda değerlendirilmiştir.

Bu bağlamda, literatür taraması kapsamında uluslararası öğrenci hareketliliği, mezuniyet sonrası istihdam entegrasyonu ve ekonomik kalkınma ilişkisi gibi temel konular ele alınmıştır. Türkiye ve dünya genelinde uluslararası öğrencilerin ekonomik katkıları, göç politikaları ve iş gücü piyasasındaki yerleri üzerine yapılan akademik çalışmalar detaylı olarak incelenmiştir. ABD, İngiltere, Almanya, Kanada, Avustralya, Fransa ve Japonya gibi ülkelerde uygulanan politikalar karşılaştırmalı bir şekilde değerlendirilerek, mezuniyet sonrası istihdam entegrasyonuna dair araştırmaların eksiklikleri tespit edilmiştir. Özellikle, OECD ülkelerinin uluslararası öğrencileri vasıflı göçmen olarak değerlendirme süreçleri, COVID-19 salgınının hareketlilik ve istihdam üzerindeki etkileri, öğrenci hareketliliğinin ticaret ve ekonomik büyüme ile ilişkisi gibi konular üzerinde duran çalışmalar ele alınmıştır. Bununla birlikte, Türkiye'deki uluslararası öğrencilerin işgücü piyasasına entegrasyonu, Erasmus+ ve benzeri programların etkisi, ve bölgesel kalkınmaya olan katkıları gibi konulara odaklanan çalışmalar analiz

edilmiştir. Literatür taramasında, uluslararası öğrencilerin mezuniyet sonrası istihdam süreçlerine dair teorik yaklaşımlar ele alınarak, ülkeler arası politikaların kıyaslamalı analizi sunulmuştur. Son olarak, Brexit sonrası değişen uluslararası öğrenci politikaları ve Türkiye’deki öğrenci politikalarının dönüşüm süreci, mevcut literatürdeki boşluklar üzerinden tartışılmıştır. Bu kapsamda literatürde tespit edilen kaynaklar aşağıda özetlenmiştir:

1.4.1. Uluslararası Öğrencilerin Ekonomiye Katkısı

Uluslararası öğrenciler, ev sahibi ülkelerin ekonomik sistemlerinin de önemli bir parçası haline gelmiştir. Gerek doğrudan harcamaları gerekse mezuniyet sonrası işgücü piyasasına katılımları yoluyla ekonomik büyüme üzerinde çok yönlü etkiler yaratmaktadırlar. Bu katkılar; gayrisafi yurt içi hasıla (GSYİH), istihdam, girişimcilik, bölgesel kalkınma ve dış ticaret gibi pek çok makroekonomik gösterge üzerinden değerlendirilebilmektedir. Nitekim son yıllarda yapılan akademik çalışmalar da, uluslararası öğrenci hareketliliği ile ekonomik performans arasındaki ilişkileri hem ülke düzeyinde hem de sektörel ve bölgesel bağlamda ortaya koyan bulgular sunmaktadır. Bu bölümde, uluslararası öğrencilerin ev sahibi ülkelerin ekonomilerine sağladığı katkıları farklı ülke örnekleri üzerinden inceleyen güncel literatür çalışmalarına yer verilmektedir. (Durnali ve Orakci, 2023) çalışmalarında, uluslararası öğrenciler ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiye dair literatürdeki bilgileri Türkiye bağlamında genişletmeyi amaçlamaktadır. Araştırmada, uluslararası öğrenci hareketliliğinin ekonomik çıktıları nasıl etkilediği ve ekonomik büyümenin temel belirleyicileri ele alınmıştır. Çalışma, Türkiye ekonomisinin son dönemdeki büyüme göstergelerini inceleyerek, uluslararası öğrencilerin bu süreçteki rolünü değerlendirmektedir. Özellikle, GSYİH’nin cari fiyatlarla ve reel bazda karşılaştırılması yoluyla ekonomik büyümenin göstergeleri analiz edilmiştir. Çalışmada nitel belge analizi yöntemi kullanılmış olup, uluslararası öğrenci hareketliliğinin Türkiye ekonomisi üzerindeki etkisini anlamaya yönelik sistematik bir çerçeve sunulmaktadır.

(Bhattacharya, 2020) çalışmasında, uluslararası öğrenci kayıtlarının ABD’nin reel GSYİH üzerindeki etkisini analiz etmektedir. Araştırma, uluslararası öğrenci kayıtlarındaki artışın ABD ekonomisi üzerinde olumlu bir etki yarattığı hipotezine dayanmaktadır. Çalışmada, uluslararası öğrencilerin ekonomik katkılarındaki artışın

GSYİH üzerindeki etkisini ölçmek amacıyla bir regresyon modeli oluşturulmuştur. Bağımlı değişken olarak reel GSYİH'deki yıllık artış oranı kullanılırken, bağımsız değişkenler uluslararası öğrenci kayıtlarının yıllık değişim oranı ve ekonomik katkılarındaki büyüme olarak belirlenmiştir. 2009-2015 yılları arasında Ekonomik Analiz Bürosu ve NAFSA verileri kullanılarak yapılan analiz, uluslararası öğrencilerin yüksek vasıflı göçmen olarak girişimcilik ve inovasyonun teşvik edilmesine katkı sağladığını göstermektedir. Ancak, çalışmada ABD yönetiminin göç politikalarındaki değişikliklerinin ve siyasi iklimin uluslararası öğrenci akışını olumsuz etkileyebileceğine dikkat çekilmektedir. Bu bağlamda, ABD üniversitelerinin gelir kaybını ve araştırma fonlarındaki azalmayı önlemek amacıyla uluslararası öğrenci kayıtlarını artırmaya yönelik stratejiler geliştirilmesi gerekliliği vurgulanmaktadır.

(Faisal vd., 2019) yapmış oldukları çalışma, uluslararası işgücü hareketliliği ve işsizliğin ekonomik büyüme üzerindeki etkisini kapsamlı bir şekilde ele almaktadır. 1992-2017 yılları arasındaki veriler, ABD, Avustralya, Kanada, İsviçre, Almanya, Fransa İngiltere için beşer yıllık dönemler halinde toplanarak analiz edilmiştir. Bulgular, işgücü hareketliliği ile ekonomik kalkınma arasında pozitif bir korelasyon olduğunu göstermektedir. Ancak, işsizlik ve işgücü hareketliliği ile ekonomik kalkınma arasındaki korelasyon analizi, işsizlik ve işgücü hareketliliğinin ekonomik kalkınmayı doğrudan etkilemediğini ortaya koymaktadır.

(Yasir vd., 2018) çalışmalarında, öğrenci hareketliliğinin ev sahibi ülkeye bilgi birikimi kazandırarak veya yeni pazar fırsatlarına erişim sağlayarak menşe ülkeleriyle ticareti artırabileceği hipotezini öne sürmektedir. Araştırma, uluslararası öğrenci hareketliliğinin Çin'in ticaret hacmi ve ekonomik büyümesi üzerinde olumlu bir etki yarattığını ortaya koymaktadır. 1999-2017 yılları arasındaki Çin ticaret verileri kullanılarak yapılan analizde, uluslararası öğrenci hareketliliğindeki yüzde 1,24'lük artışın, Çin'in ihracat ticaretinde yüzde 1'lik bir artışla ilişkili olduğu bulunmuştur. Benzer şekilde, Çin'e gelen uluslararası öğrenci sayısındaki yüzde 1,18'lik artışın ithalat ticaretinde yüzde 1'lik bir artışla, yüzde 1,13'lük bir artışın ise GSYİH büyüme oranında yüzde 1'lik bir yükselişle ilişkili olduğu belirlenmiştir. Bu bulgular, uluslararası öğrencilerin eğitim alanının yanı sıra ticaret ve ekonomik büyüme üzerinde de güçlü bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir.

(Wendt, 2016) çalışmasında, uluslararası öğrenci kayıtlarını hem gönderen hem de alıcı ülkenin ekonomik koşulları çerçevesinde analiz etmektedir. Çalışma, ekonomik döngüler ile uluslararası öğrenci kayıtları arasındaki ilişkiyi inceleyerek, mevcut literatüre yeni bir perspektif kazandırmayı amaçlamaktadır. Kişi başına düşen GSYİH'nin ötesinde, öğrenci kayıtlarını etkileyebilecek diğer ekonomik göstergeleri ele alarak, öğrencilerin yurt içinde veya yurt dışında eğitim alma kararlarını belirleyen "itici" ve "çekici" faktörleri değerlendirmektedir. Araştırma, ekonomik göstergelerle desteklenen bu faktörlerin, ABD'deki uluslararası öğrenci kayıt modellerinin anlaşılmasına katkı sağladığını ve öğrenci hareketliliğini etkileyen temel ekonomik dinamikleri ortaya koyduğunu göstermektedir.

(Felbermayr ve Reczkowski, 2014) çalışmalarında, 150 menşe ülke ve 23 ev sahibi ülke için 1970-2000 yılları arasındaki uluslararası öğrenci hareketliliğine ilişkin yeni bir dengeli panel veri seti oluşturmuştur. Bu veriler, 1990 ve 2000 yıllarına ait nüfus sayımı sonuçlarından elde edilen eğitim seviyeleri ile uluslararası göçmenlerin iki taraflı stoklarıyla eşleştirilmiştir. Çalışmada, yabancı öğrencileri çeken ülkelerin artan eğitilmiş yabancı iş gücü stokundan ne ölçüde faydalandığı sorusuna yanıt aranmaktadır. Bulgular, öğrenci sayısındaki yüzde 10'luk bir artışın, ev sahibi ülkelerdeki yüksek eğitilmiş işçi stokunu yaklaşık yüzde 0,9 oranında artırdığını göstermektedir. Ayrıca, uluslararası öğrencilerin ortalama yüzde 70'inin mezuniyet sonrası eğitim aldıkları ülkede kaldığını ortaya koymaktadır. Bu sonuçlar, yabancı öğrencilerin eğitim maliyetlerinin, ülkedeki yetenek havuzunun genişlemesiyle en azından kısmen dengelendiğini göstermektedir.

(Kelly, 2012) yapmış olduğu çalışma, uluslararası öğrencilerin eğitim aldıkları üniversite ve bulundukları bölgenin ekonomisi üzerindeki etkilerini incelemektedir. Louisiana Eyalet Üniversitesi ve Baton Rouge topluluğundaki uluslararası öğrencilerin harcamalarının yerel ekonomi üzerindeki doğrudan ve dolaylı etkileri, anket verileri ve kurumsal raporlar kullanılarak analiz edilmiştir. Bulgular, uluslararası öğrencilerin eğitim dışı harcamalarının bölgesel ekonomik büyümeye katkı sağladığını ve yükseköğretim kurumlarının ekonomik yapısında önemli bir rol oynadığını göstermektedir.

1.4.2. Uluslararası Öğrencilerin İşgücü Piyasasına Entegrasyonu

Uluslararası öğrencilerin mezuniyet sonrası işgücü piyasasına entegrasyonu, son yıllarda yükseköğretim, göç politikaları ve ekonomik kalkınma literatüründe artan bir ilgiyle ele

alınan çok boyutlu bir konudur. Bu süreç, ev sahibi ülkelerin vasıflı iş gücü ihtiyaçlarının karşılanması ve beşeri sermaye birikiminin sürdürülebilirliği açısından da stratejik önem taşımaktadır. Ancak, uluslararası öğrencilerin mezuniyet sonrası istihdam süreçleri çeşitli yapısal engeller, vize kısıtlamaları ve işveren algıları nedeniyle her zaman kolay ilerlememektedir. Bu bağlamda, farklı ülke örnekleri üzerinden yapılan çalışmalar; geçici göçmen statüsü, iş deneyimi eksikliği, ayrımcılık, dil yeterliliği ve politika belirsizlikleri gibi faktörlerin entegrasyon sürecini nasıl etkilediğini ortaya koymaktadır. Bu bölümde, uluslararası öğrencilerin eğitim sonrası istihdam ve kalıcı göç süreçlerine dair güncel akademik literatürden örnekler sunularak, işgücü piyasasına entegrasyonun dinamikleri bütüncül bir bakışla değerlendirilmektedir.

(Han vd., 2022)'ye göre, uluslararası öğrencilerin işgücü piyasasına entegrasyonu üzerine yapılan araştırmalar, farklı disiplinlere dağılmış olup özellikle yönetim, eğitim, göç, sosyoloji ve psikoloji alanlarında ele alınmaktadır. Yükseköğretim literatüründe, uluslararası öğrenciler genellikle akademik, sosyokültürel ve psikolojik uyum süreçleri bağlamında incelenmiştir. Araştırmalar, ev sahibi ülkedeki eğitim deneyimleri ve sosyal çevreye uyum sürecinin, uluslararası öğrenciler için çeşitli zorluklar içerdiğini göstermektedir. Ayrıca, COVID-19 salgını ve seyahat kısıtlamalarının belirsizlik ve kaygıyı artırarak uluslararası öğrencilerin refah seviyelerini düşürdüğü ve iş bulma süreçlerini olumsuz etkilediği tespit edilmiştir. Bununla birlikte, uluslararası öğrencilerin mezuniyet sonrası işgücü piyasasına entegrasyonlarını sistematik olarak ele alan çalışmaların sınırlı olduğu belirtilmektedir.

(Tran vd., 2022) yapmış oldukları çalışmada, uluslararası mezunların istihdam deneyimlerini ve iş gücü piyasasındaki konumlarını inceleyerek bu alandaki önemli bir boşluğu doldurmaktadır. İşverenler, mezunlar ve ilgili paydaşlarla yapılan 50 derinlemesine görüşme ve 35 Avustralya üniversitesinden 1156 uluslararası mezunun katıldığı bir anketten elde edilen veriler doğrultusunda, uluslararası mezunların istihdam sürecindeki zorlukları ve fırsatları analiz edilmiştir. Araştırma, uluslararası mezunların iş piyasasında tam zamanlı, yarı zamanlı ve geçici pozisyonlarda yer aldığını ve bu sürecin farklı sektörlerde değişkenlik gösterdiğini ortaya koymaktadır. Bilgi ve Teknoloji eğitimi alan mezunların, İşletme ve Mühendislik bölümlerinden mezun olanlara kıyasla kendi alanlarında daha hızlı istihdam edildiği tespit edilmiştir. Çalışma ayrıca, geçici vize statüsüne sahip uluslararası mezunların iş piyasasında kırılganlık, vasıfsızlaşma ve

güvencesizlik gibi sorunlarla karşılaştığını vurgulamaktadır. Bu bulgular, uluslararası mezunların ev sahibi ülke iş gücüne entegrasyonu ve kariyer yollarının sürdürülebilirliği açısından önemli politika önerileri sunmaktadır.

(Coffey vd., 2021) bu makalede, uluslararası mezunların ev sahibi ülkede iş arama süreçlerinde karşılaştıkları engelleri ve deneyimlerini incelemektedir. Mezun olduktan sonra iş arama sürecine ilişkin 696 katılımcıdan elde edilen niteliksel veriler, en büyük zorlukların vize durumu, iş deneyimi eksikliği ve işverenlerin algılanan ayrımcı uygulamaları olduğunu ortaya koymaktadır. Çalışma, uluslararası mezunların işe alım süreçlerinde karşılaştıkları ayrımcılığın, kültürel çeşitliliğe sahip işgücü piyasalarıyla uyumsuzluk oluşturduğunu öne sürmektedir. Bu durum, yüksek vasıflı ve kültürel açıdan bilinçli çalışanların iş piyasasına girişini sınırlamakla kalmamakta, işyerinde çeşitliliği artırma potansiyelini de azaltmaktadır. Sonuç olarak, küresel rekabet ortamında işgücü piyasalarının uluslararası mezunların entegrasyonunu kolaylaştıracak stratejiler geliştirmesi önerilmektedir.

(Choi vd., 2021) çalışmalarında, Kanada'daki uluslararası öğrencileri iş gücüne entegre edilebilecek nitelikli göçmen adayları olarak görmektedir. Bu durum, öğrencilere kalıcı oturma izni sağlama politikalarını teşvik eden önemli bir faktör haline gelmiştir. Yapılan araştırmalar, 2000'li yıllarda ve 2010'lu yılların başlarında Kanada'ya gelen uluslararası öğrencilerin, ilk eğitim izinlerini aldıktan beş yıl sonra daimi ikamete geçiş oranlarının benzer olduğunu ortaya koymaktadır. Özellikle yüksek lisans ve doktora seviyesinde eğitim alan öğrencilerde, göçmen statüsüne geçiş oranının daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Mezuniyet sonrası istihdam edilen uluslararası öğrencilerin iş gücüne katılım oranlarının arttığı ve bu süreçte elde edilen kazanç seviyelerinin kalıcı ikamete geçiş olasılığını artırdığı görülmüştür. Çalışma, Kanada'nın uluslararası öğrencileri ülkeye uzun vadeli olarak çekme ve iş gücü piyasasına entegre etme stratejilerini destekleyen bulgular sunmaktadır.

(Tran vd., 2020) yapmış oldukları araştırmada, Avustralya'daki eğitim sonrası çalışma politikasının uluslararası mezunlar üzerindeki etkilerini incelemektedir. Bulgular, geçici lisansüstü vizesinin uluslararası mezunlara işgücü piyasasında beklenen rekabet avantajını sağlamadığını, çünkü işverenlerin ya bu vize konusunda belirsiz olduğunu ya da vizeye sahip mezunları işe alma konusunda tereddüt yaşadıklarını göstermektedir. Bununla birlikte, eğitim sonrası çalışma vizesinin mezunlara istihdam edilebilirlik

becerilerini geliştirme, İngilizce yeterliliklerini artırma ve yurt dışındaki eğitim yatırımlarının karşılığını alma gibi çeşitli yan faydalar sunduğu tespit edilmiştir. Pek çok uluslararası mezun, doğrudan eğitim-göç yolunu zorlaştıran vize reformlarına rağmen, eğitim sonrası çalışma vizesini kalıcı ikamete giden bir adım olarak değerlendirmektedir. Çalışma, uluslararası mezunların işgücü piyasasında entegrasyonunu kolaylaştıracak politika değişikliklerine ihtiyaç duyulduğunu vurgulamaktadır.

(Moltaji, 2019) çalışmasında, uluslararası öğrencilerin mezuniyet sonrası Kanada'da yaşamalarına ve çalışmalarına olanak tanıyan Mezuniyet Sonrası Çalışma İzni Programı'nın (PGWPP) çok yönlü bir analizini sunmaktadır. Araştırma, programın tarihsel gelişimini, öğrencilerin daimi ikamete geçiş sürecindeki deneyimlerini ve bu sürecin sanat temelli otoetnografik bir değerlendirmesini ele almaktadır. Çalışma, PGWPP'nin uluslararası öğrencilerin sosyal ve ekonomik entegrasyonu üzerindeki etkisini değerlendirmekte olup, hareketlilik paradigması çerçevesinde üç farklı açıdan incelenmiştir. İlk olarak, programın uluslararası mezunları kalıcı ikamet eden bireyler olarak yerleştirme kapasitesi tarihsel bir perspektiften analiz edilmiştir. İkinci olarak, uluslararası mezunların PGWPP aracılığıyla daimi ikamete geçiş sürecindeki deneyimleri araştırılmıştır. Ayrıca, göç sürecinde karşılaşılan zorlukların mezun öğrencilerin uzun vadeli göç stratejileri üzerindeki etkileri incelenmiştir. Çalışma, PGWPP'nin uluslararası mezunlar için daimi ikamete geçişi kolaylaştırmada önemli bir araç olduğunu vurgulamakta ve bu sürecin iyileştirilmesine yönelik öneriler sunmaktadır.

(Monahan, 2018) çalışmasında, Science, Technology, Engineering, Mathematics (STEM) Optional Practical Training (OPT) programına katılan uluslararası öğrencilerin akademik ortamdan iş hayatına geçiş sürecini incelemiştir. Çalışmada, OPT programına dahil sekiz öğrenciyle mülakat yapılarak, kariyer kararlarını etkileyen faktörler ve ABD'nin göç politikalarının bu sürece olan etkisi değerlendirilmiştir. Bulgular, öğrencilerin OPT'nin sunduğu profesyonel fırsatlardan yararlanma eğiliminde olduklarını, ancak programın geçici yapısının kariyer seçimlerini sınırladığını göstermektedir. Ayrıca, OPT düzenlemelerinin karmaşıklığı ve göç politikalarındaki belirsizliklerin, uluslararası öğrencilerin ABD'de istihdam edilme olasılığını azalttığı tespit edilmiştir. Çalışma, işverenlerin OPT programı hakkında daha fazla bilgilendirilmesi gerektiğini ve üniversitelerin bu konuda daha aktif bir rol üstlenmesi gerektiğini vurgulamaktadır.

(Levatino, 2015) alışmasına göre, uluslararası öğrenciler, eğitim aldıkları ülkeler için önemli bir vasıflı göçmen kaynağı olarak değerlendirilmektedir. Bu ğrenciler, tanıdık eğitim sistemlerine aşına olmaları, ev sahibi ülkenin dilini öğrenmeleri ve sosyal bağlarını burada geliştirmeleri nedeniyle iş gücü piyasasına daha hızlı entegre olabilmektedirler. Bu doğrultuda, birçok OECD lkesi uluslararası öğrencilerin mezuniyet sonrası ülkelerinde kalmasını teşvik edecek gç politikaları geliştirmiş ve ğrenci çekme stratejilerini genişletmiştir. Yapılan araştırmalar, uluslararası öğrencilerin mezuniyet sonrası eğitim aldıkları ülkede kalma olasılığının oldukça yüksek olduğunu ve bu durumun vasıflı gç akışlarını güçlendirdiğini göstermektedir.

(Shih, 2016) yapmış olduğu araştırmada, uluslararası ğrenci kayıtları ile ABD'nin H-1B programı kapsamında düzenlenen vasıflı işgücü piyasasının açıklığı arasındaki ilişkiyi incelemektedir. Yerçekimi regresyon analizleri, bir ülkeye verilen H-1B vizesi ile o ülkeden gelen uluslararası ğrenci sayısı arasında pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğunu göstermektedir. Çalışma, işgücü piyasasının açıklığının uluslararası ğrenci akışına etkisini değerlendirmek için Ekim 2003'te H-1B vize tavanındaki keskin düşüşü doğal bir deney olarak kullanmıştır. Üçlü fark tahminleri, H-1B vize tavanındaki azalmanın yabancı ğrenci kayıt oranlarında %10'luk bir düşüşe neden olduğunu ortaya koymaktadır. Bu sonuçlar, uluslararası ğrencilerin ABD'de kalma ve çalışma fırsatlarının, vasıflı gç politikalarındaki değişimlerden doğrudan etkilendiğini göstermektedir.

(Nunes ve Arthur, 2013) yaptıkları araştırmada, uluslararası öğrencilerin üniversiteden istihdama geçiş sürecinde karşılaştıkları yardımcı ve engelleyici faktörleri incelemektedir. Uluslararası ğrencilerin eğitim ve ev sahibi ülke ekonomisine katkılarına genel bir bakış sunan çalışma, kalıcı gç için mevcut işe alım eğilimlerine odaklanmaktadır. Kanada işgücüne katılan 16 uluslararası öğrencinin entegrasyon deneyimlerini analiz etmek amacıyla yarı yapılandırılmış görüşmeler ve sürekli karşılaştırma yöntemi kullanılmıştır. Bulgular, uluslararası öğrencilerin istihdam sürecinde karşılaştıkları kültürel engelleri ve kalıcı gç umudunu koruma çabalarını ortaya koymaktadır. Çalışma, okuldan işe geçiş sürecinde uluslararası öğrencilerin desteklenmesine yönelik politika önerileri geliştirmektedir.

(Arthur ve Flynn, 2011) yapmış oldukları çalışmada, uluslararası öğrencilerin geçici göçmen olarak eğitimlerini tamamladıktan sonra istihdam ve kalıcı göçmenlik süreçlerine

nasıl yönelediklerini incelemektedir. Kanada'daki bir üniversitede öğrenim gören 19 lisans ve lisansüstü uluslararası öğrencinin kariyer yolculukları, Kritik Olay Tekniği kullanılarak gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış görüşmelerle değerlendirilmiştir. Bulgular, artan iş fırsatları ve yüksek yaşam standardının, öğrencilerin Kanada'da kalma motivasyonlarını güçlendirdiğini göstermektedir. Çalışma, uluslararası mezunların kalıcı göçmen statüsüne geçişinde istihdamın belirleyici bir faktör olduğunu ortaya koymakta ve entegrasyon sürecinin teşvik mekanizmaları ile desteklenmesi gerektiğini savunmaktadır.

1.4.3. Uluslararası Öğrencilerin Türkiye'deki Deneyimleri ve Politikalar

Türkiye, son yıllarda uluslararası öğrenci hareketliliğinde önemli bir hedef ülke haline gelmiş; bu doğrultuda hem öğrenci deneyimlerine hem de uygulanan politikalara ilişkin araştırmalar akademik literatürde giderek daha fazla yer bulmuştur. Uluslararası öğrencilerin Türkiye'yi tercih etme nedenleri, eğitim süreçlerinde karşılaştıkları fırsat ve zorluklar, mezuniyet sonrası kariyer planları ve işgücü piyasasına entegrasyon olanakları bu alandaki çalışmaların temel odak noktalarını oluşturmaktadır. Ayrıca, Türkiye'nin uluslararası öğrenci politikalarının beşeri sermaye birikimi ve sürdürülebilir kalkınma hedefleriyle nasıl ilişkilendiği de giderek önem kazanmaktadır. Bu çerçevede, uluslararası öğrencilerin deneyimlerine dair yapılan ampirik araştırmalar ile Türkiye'nin eğitim ve göç politikalarının kesişiminde şekillenen stratejiler, hem politika yapıcılar hem de akademik çevreler için değerli çıkarımlar sunmaktadır. Bu bölümde, Türkiye'deki uluslararası öğrencilerin eğitim ve istihdam deneyimlerini ve bu deneyimlerin şekillenmesinde etkili olan politik yaklaşımları ele alan güncel çalışmalara yer verilmektedir.

(Yılmaz, 2021) yapmış olduğu araştırmada, uluslararası öğrencilerin mezuniyet sonrası hareketlilik eğilimlerini ve Türkiye işgücü piyasasındaki potansiyel rollerini incelemektedir. Nitel yöntem kullanılarak gerçekleştirilen çalışmada, 52 uluslararası öğrenciyle görüşmeler yapılmış ve içerik analizi uygulanmıştır. Bulgular, uluslararası öğrencilerin mezuniyet sonrası büyük ölçüde üçüncü bir ülkeye yönelme eğiliminde olduklarını göstermektedir. Kaynak ülkelerine dönen öğrencilerin bu kararı genellikle kişisel nedenlerle aldığı, Türkiye'de kalmayı tercih edenlerin ise özellikle dil avantajı gibi faktörlerden etkilendiği belirlenmiştir. Çalışma, uluslararası öğrencilerin vasıflı göçmen

olarak Türkiye’de istihdam edilme potansiyelini tartışarak, ülkenin işgücü piyasasının uluslararası yetenekleri ne ölçüde entegre edebileceğine dair önemli çıkarımlarda bulunmaktadır.

(Yılmaz ve Güçlü, 2021) tarafından yapılan çalışmada, Türkiye'deki uluslararası öğrenci hareketliliğinin genel görünümünü ve yükseköğretime etkilerini ele almaktadır. Türkiye'yi tercih eden uluslararası öğrencilerin dağılımı, ekonomik katkıları ve ülkeler arası rekabet üzerindeki etkileri literatürde değerlendirilen temel konular arasındadır. Çalışma, uluslararasılaşmanın yükseköğretimdeki rolü ve stratejik uygulamaları bağlamında incelenmiş olup, bu alandaki mevcut araştırmalara katkı sağlamaktadır.

(Süygün ve Kaplan, 2021) çalışmalarında, Türkiye'deki uluslararası öğrencilerin ticaret üzerindeki etkileri farklı açılardan ele alınmıştır. Yazarlar, uluslararası öğrencilerin eğitim aldıkları ülkenin ekonomisine ve bu ülkenin uluslararası ticaret ağlarına da katkı sağladığını vurgulamaktadır. Çalışmada, yabancı uyruklu öğrenci sayısındaki artışın, yerel illerin ihracat performansını olumlu yönde etkilediği tespit edilmiştir. Ayrıca, uluslararası öğrencilerin ticarete yönelik farkındalıklarının artırılması ve bu öğrencilere uygun hukuki altyapının sağlanmasının gerekliliği vurgulanmıştır.

(Özden Çermik, 2020) çalışmasında, uluslararası öğrencilerin Türkiye’deki eğitim deneyimlerini ve mezuniyet sonrası kariyer planlarını değerlendirmiştir. Çalışma, öğrencilerin Türkiye’yi bir eğitim merkezi mi yoksa geçici bir durak mı olarak gördüklerini anlamaya yönelik yarı yapılandırılmış mülakat tekniği ile gerçekleştirilmiştir. Bulgular, öğrencilerin üniversite ve bölüm seçimlerinde bilinçli kararlar aldığını ve Türkiye’yi tercih ederken dil, din, kültürel yakınlık, siyasi faktörler ve kişisel referansların önemli rol oynadığını göstermektedir. Ancak, eğitim sürecinde karşılaştıkları ayrımcılık ve ekonomik istikrarsızlık gibi faktörler memnuniyetlerini olumsuz etkilemiştir. Buna karşılık, eğitim kalitesi ve kariyer fırsatları olumlu unsurlar olarak öne çıkmıştır. Mezuniyet sonrası planlarına bakıldığında, öğrencilerin çoğunluğunun Türkiye’yi geçici bir durak olarak gördüğü, kısa vadede deneyim kazanmayı amaçladıkları ancak uzun vadede kendi ülkelerine dönmeyi veya gelişmiş ülkelere yerleşmeyi hedefledikleri ortaya konmuştur.

(Birekul ve Alkın, 2019) yapmış oldukları çalışmada, Türkiye’nin 2010’lu yıllardaki uluslararası öğrenci politikasını beşeri sermaye perspektifinden ele alarak, bu politikanın tarihsel, siyasal, sosyolojik ve ekonomik arka planını analiz etmektedir. Uluslararası

öğrenci hareketliliğinin iki yönlü yapısını inceleyen araştırma, Türkiye'nin uluslararası öğrencileri beşeri sermaye olarak değerlendirme süreçlerini ve bu öğrencilere yönelik beklentilerini tartışırken, aynı zamanda öğrencilerin beşeri sermaye birikimlerinde Türkiye'nin rolünü değerlendirmektedir. Çalışmada, YTB, TİKA, Yunus Emre Enstitüsü ve UDEF gibi kurumların uluslararası öğrencilerle ilgili faaliyetleri incelenerek, Türkiye'nin eğitim politikalarının uluslararası öğrenci hareketliliği üzerindeki etkileri değerlendirilmektedir. Araştırma, uluslararası öğrenci politikalarının beşeri sermaye gelişimi bağlamında sürdürülebilir kalkınma ile ilişkisini ortaya koymaktadır.

(Levent, 2016) bu çalışmada, uluslararası öğrenci hareketliliğinin dinamikleri ve Türkiye'deki uluslararası öğrencilerin deneyimleri ele almaktadır. Araştırma, uluslararası öğrencilerin Türkiye'yi tercih etme nedenlerini, eğitim süreçlerinde karşılaştıkları fırsat ve zorlukları ve mezuniyet sonrası kariyer planlarını incelemektedir. Çalışmada, Türkiye'deki uluslararası öğrencilerin akademik, sosyal ve ekonomik entegrasyon süreçlerine odaklanılarak, öğrenci hareketliliğinin bireysel ve toplumsal düzeyde yarattığı etkiler analiz edilmiştir. Bulgular, Türkiye'nin kültürel yakınlık, eğitim kalitesi ve ekonomik faktörler açısından cazip bir destinasyon olarak öne çıktığını, ancak mezuniyet sonrası işgücü piyasasına entegrasyon konusunda bazı engellerin bulunduğunu ortaya koymaktadır. Araştırma, Türkiye'nin uluslararası öğrencilere yönelik politikalarının geliştirilmesi ve onların uzun vadeli katkılarının artırılması yönünde önemli çıkarımlarda bulunmaktadır.

(Özoğlu vd., 2012) araştırmalarında, Türkiye'de yükseköğrenim gören uluslararası öğrencilerin başvurudan mezuniyete kadar geçen süreçte yaşadıkları deneyimleri incelemiş ve uluslararası öğrenci sayısını artırmaya yönelik politika önerileri geliştirmiştir. Çalışmada, küresel eğilimler ve farklı ülkelerin politikaları ışığında Türkiye'nin uluslararası öğrenciler için cazip yönleri değerlendirilmiştir. Bulgular, öğrencilerin Türkiye'yi tercih ederken eğitim kalitesi, maliyet avantajları, burs imkânları, kültürel ve dini yakınlık gibi faktörleri göz önünde bulundurduklarını göstermektedir. Ayrıca, kendi ülkelerindeki Türk eğitim kurumlarıyla olan bağlantılar ve yetkililerin yönlendirmelerinin de tercih sürecinde etkili olduğu belirlenmiştir. Çalışma, Türkiye'nin uluslararası öğrenci çekme potansiyelini artırmak için uygulanabilecek stratejik adımlara dair önemli çıkarımlarda bulunmaktadır.

1.4.4. Göç Politikaları, Kalıcı İkamet ve Uluslararası Mezunlar

Uluslararası öğrencilerin mezuniyet sonrası ev sahibi ülkede kalma ya da başka bir ülkeye yönelme kararları, göç politikaları, işgücü piyasası koşulları ve bireysel motivasyonlar gibi çok sayıda etkenin kesişiminde şekillenmektedir. Yükseköğretim yoluyla gelen bu bireyler, birçok ülke açısından nitelikli insan kaynağı olarak görülmekte ve kalıcı ikamete geçişleri teşvik edilmektedir. Özellikle gelişmiş ülkeler, eğitim sistemleri ile vasıflı göç politikaları arasında doğrudan bağlantılar kurarak, uluslararası mezunları uzun vadeli göçmen adayları olarak değerlendirmektedir. Bu süreçte, ekonomik fırsatlar, kültürel uyum, ailevi bağlar ve göç düzenlemelerinin netliği gibi faktörler mezunların karar alma sürecinde belirleyici olmaktadır. Bu bölümde, çeşitli ülke örnekleri üzerinden uluslararası öğrencilerin mezuniyet sonrası kalıcılık eğilimlerini, göç politikalarının bu sürece etkisini ve kalıcı ikametın nasıl şekillendiğini irdeleyen literatür çalışmalarına yer verilmektedir. (Netierman vd., 2022) yaptıkları çalışmada, uluslararası öğrencilerin mezuniyet sonrası Kanada'da kalma veya başka bir ülkeye göç etme kararlarını nasıl verdiklerini ve bu süreçte hangi faktörlerin etkili olduğunu incelemektedir. Kanada'daki ortaöğretim sonrası programlara kayıtlı 60 uluslararası öğrenciyle yapılan yarı yapılandırılmış görüşmeler, sembolik etkileşimci bir yaklaşımla analiz edilmiştir. Bulgular, öğrencilerin Kanada'da kalma motivasyonlarının kalıcı oturma izni alma, kısa süreli çalışma deneyimi kazanma veya uzun vadeli kariyer fırsatları gibi farklı şekillerde ortaya çıktığını göstermektedir. Ayrıca, öğrencilerin bu kararları genellikle aşamalı olarak oluşturduğu, kültürel uyum süreçleri, ailevi yükümlülükler, iş fırsatları ve göç politikalarının kalıcılık kararlarını şekillendirdiği belirlenmiştir. Çalışma, uluslararası öğrencilerin mezuniyet sonrası iş gücüne entegrasyonunu ve göç eğilimlerini anlamaya yönelik önemli veriler sunmaktadır. (Choi, 2021) bu çalışmada, 1999-2017 yılları arasında 200'den fazla ülkede uluslararası öğrenci hareketliliğini ve yükseköğretimin uluslararasılaşmasını incelemektedir. Panel veri analizi sonuçlarına göre, uluslararası öğrenci akışının hacmi ekonomik, eğitimsel ve demografik faktörlerle doğrudan ilişkilidir. GSYİH ve kişi başına düşen gelir, öğrenci hareketliliğinde belirleyici unsurlar olarak öne çıkarken, ağ etkileri ve olumlu göç politikalarının da bu süreci desteklediği görülmektedir. Gelişmiş ülkelerde maliyet faktörü öğrenci çekmede önemli bir unsurken, gelişmekte olan ülkelerde yükseköğretim kalitesi ve kapasitesi daha belirleyici bir rol oynamaktadır. Bulgular, uluslararası öğrenci

pazarında gelişmekte olan bazı ülkelerin küresel düzeyde güçlü aktörler haline geldiğini ortaya koymaktadır.

(Guo ve Guo, 2017) yapmış oldukları çalışmada, Batı Kanada'daki bir niversitenin uluslararasılaşma politikalarının uluslararası lisans öğrencileri tarafından nasıl algılandığını ve deneyimlendiğini incelemektedir. Dokuz farklı ülkeden 26 öğrenciyle gerçekleştirilen görüşmeler, öğrencilerin uluslararasılaşma sürecine dair farklı bakış açılarına sahip olduklarını ve bu süreci hem akademik hem de kişisel gelişimleri açısından olumlu bir deneyim olarak değerlendirdiklerini göstermektedir. Ancak bulgular, uluslararasılaşmayı bir pazarlama stratejisi olarak ele alan neoliberal yaklaşım, müfredatın sınırlı uluslararasılaştırılması ve uluslararasılaşma politikaları ile ğrenci deneyimleri arasındaki boşluklar gibi kalıcı sorunlara da işaret etmektedir. Çalışma, uluslararası öğrencilerin yükseköğrenim sürecinde daha iyi desteklenmesi gerektiğini vurgulamakta ve uluslararasılaşma politikalarının etkinliğini artırmak için politika yapıcılara önemli öneriler sunmaktadır.

(Ziguras ve Law, 2006) bu çalışmada, Avustralya ve Malezya'da uluslararası öğrencilerin vasıflı göçmen olarak istihdam edilme süreçlerini karşılaştırmaktadır. Her iki ülke de beyin göçü ve beyin kazanımı kapsamında önemli miktarda vasıflı g alırken, işgücü büyüklüğü ve eğitim düzeylerindeki farklılıklar nedeniyle ğrenci göçüne yönelik politikalarında ayrışmaktadır. Avustralya, ekonomik kalkınmasını sürdürmek için yüksek vasıflı göçmenleri teşvik ederken, Malezya büyük iş gücünün şirket içi eğitim seviyesini artırmayı hedeflemektedir. Avustralya hükümeti, üniversitelerinden mezun olan uluslararası öğrencilere kalıcı ikamet imkanı sunarak eğitim ile vasıflı g arasında doğrudan bir bağlantı kurmaktadır. Çalışma, uluslararası eğitim ve vasıflı g arasındaki bu ilişkinin ekonomik ve demografik faydalarını vurgulamakta ve Avustralya'nın yabancı mezunları ülkede tutmaya yönelik politikalar geliştirmesi gerektiğini, Malezya'nın ise daha çok yabancı öğrencileri eğitim merkezi olarak çekmeye odaklandığını ortaya koymaktadır.

(Alberts ve Hazen, 2005) bu çalışmada, uluslararası öğrencilerin mezuniyet sonrası ABD'de kalma veya kendi ülkelerine dönme kararlarını etkileyen faktörleri incelemektedir. Araştırmada, ğrencilerin motivasyonları profesyonel, toplumsal ve kişisel olmak üzere üç kategoride sınıflandırılmıştır. Odak grup görüşmeleri sonucunda, mesleki faktörlerin ğrencileri ABD'de kalmaya teşvik ettiği, buna karşın toplumsal ve

kişisel faktörlerin kendi ülkelerine dönme eğilimini artırdığı belirlenmiştir. Ancak bireyler arasında bu eğilimlerde farklılıklar gözlemlenmiştir. Genel olarak, mezun öğrencilerin profesyonel açıdan ABD’de kalmaya istekli oldukları, ancak toplumsal ve kişisel nedenlerin onların ülkelerine dönme olasılığını artırdığı tespit edilmiştir.

1.4.5. Bölgesel Kalkınma ve Beşeri Sermaye Dinamikleri

Uluslararası öğrencilerin eğitim gördükleri bölgelerde oluşturduğu etkiler, yerel düzeyde beşeri sermaye birikimi, ekonomik canlanma ve sosyal dönüşüm gibi çeşitli alanlara yansımaktadır. Üniversitelerin konumu, öğrencilerin mekânsal tercihlerinde belirleyici olurken, mezuniyet sonrası bölgesel işgücü dağılımı da bu tercihlere bağlı olarak şekillenmektedir. Sosyoekonomik yapısı güçlü olan bölgeler, nitelikli mezunları çekme ve tutma konusunda daha avantajlı bir konumda yer almakta, bu da uzun vadeli kalkınma potansiyelini artırmaktadır. Yapılan çalışmalar, uluslararası öğrenci akışlarının dış ticaret, istihdam ve yerel inovasyon kapasiteleriyle ilişkili olduğunu göstermektedir. Bu bölümde, uluslararası öğrencilerin bölgesel ölçekte yarattığı etkileri ve beşeri sermayeye katkılarını inceleyen araştırmalara yer verilmektedir.

(J. Lee, 2021) tez çalışmasında, İngiltere’deki farklı üniversiteler arasında sosyal ve mekânsal olarak farklılaşan uluslararası öğrenci akışını incelemiştir. Araştırma, öğrencilerin üniversite seçim süreçlerinin, yaşam koşulları ve erişim sağladıkları kaynaklara bağlı olarak niteliksel farklılıklar gösterdiğini ortaya koymaktadır. Karar alma süreçlerinde sınıf, yaş, cinsiyet ve etnik köken gibi sosyal faktörlerin kesişmesi, bu süreci daha karmaşık hale getirmektedir. Çalışma ayrıca, mezuniyet sonrası uluslararası öğrenciler için farklı kariyer ve göç olasılıklarını şekillendiren kurumsal bağamları da ele almaktadır. Farklı üniversitelere devam eden öğrencilerin mezuniyet sonrası geçiş süreçlerindeki farklılıkları analiz ederek, bu süreçlerin nasıl şekillendiğini detaylandırmaktadır.

(Khan ve Bin, 2020) yaptıkları çalışmada, 2000-2016 yılları arasında Çin’deki 28 ilin panel verilerine dayanarak uluslararası öğrenci akışının ihracat ve ithalat ticareti üzerindeki etkisini incelemektedir. Bulgular, uluslararası öğrenci hareketliliğinin ev sahibi ülkenin dış ticaret hacmini artırmada önemli bir rol oynadığını ve uluslararası öğrenci akışının ihracat ve ithalat gelişimini desteklediğini göstermektedir. Sabit Etki (FE) ve Genelleştirilmiş Momentler Yöntemi (GMM) tahminleri, uluslararası öğrenci

akışının ticaret üzerinde pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı bir etkiye sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Ancak, Çin'in farklı bölgelerinde ekonomik ve sosyal kalkınmadaki farklılıklar nedeniyle uluslararası öğrenci girişlerinin ticaret üzerindeki etkisinin bölgesel düzeyde değişiklik gösterdiği belirlenmiştir. Çalışma, Çin hükümetinin ithalat ve ihracatı teşvik etmek amacıyla uluslararası öğrenci hareketliliğini daha stratejik bir şekilde değerlendirmesi gerektiğini vurgulamakta ve özellikle az gelişmiş bölgelerin ihracat potansiyelini artırmaya yönelik etkili stratejiler geliştirilmesi gerektiğini önermektedir.

(Faggian, 2005) yapmış olduğu çalışmada, uluslararası öğrencilerin yerel ekonomilere etkisini beşeri sermaye ve bölgesel göç dinamikleri çerçevesinde incelemiştir. Araştırma, 1996-97 ve 1999-00 akademik yıllarında mezun olan yaklaşık 800.000 İngiliz öğrencinin mikro ekonometrik verilerini analiz etmektedir. İkili, çok terimli ve koşullu logit modelleri kullanılarak, mezunların göç kararlarını etkileyen bireysel, kurumsal ve bölgesel faktörler değerlendirilmiştir. Bulgular, üniversitelerin yüksek kaliteli insan sermayesini belirli bölgelere çekmede önemli bir rol oynadığını göstermektedir. Ekonomik açıdan canlı bölgelerde mezunların büyük çoğunluğunun kariyerlerini burada sürdürdüğü ve bu durumun bölgesel inovasyona katkı sağladığı tespit edilmiştir.

(Noja vd., 2018), uluslararası öğrencilerin ev sahibi ülkenin iş gücü piyasasına entegrasyonunu sürdürülebilirlik perspektifinden ele almışlardır. Çalışmada, uluslararası yükseköğretim hareketliliğinin bireysel faydaalar sağlamasının yanında ev sahibi ülkeler için de uzun vadeli ekonomik ve sosyal faydalar sunduğu vurgulanmaktadır. Araştırma, uluslararası öğrencilerin eğitim süreçlerinde kazandıkları becerilerin, mezuniyet sonrası istihdam fırsatlarıyla nasıl örtüştüğünü ve sürdürülebilir kalkınma hedefleri doğrultusunda göç politikalarının nasıl şekillendirilmesi gerektiğini incelemektedir. Özellikle, uluslararası öğrencilerin iş gücüne katılımını artıran faktörler ve istihdam edilebilirliklerini etkileyen politik unsurlar detaylandırılmıştır. Çalışmanın bulguları, uluslararası öğrenci politikalarının sürdürülebilir kalkınma ile ilişkilendirilerek ele alınmasının önemini vurgulamaktadır.

1.4.6. Uluslararası Öğrenci Politikaları ve Yükseköğretimin Küreselleşmesi

Yükseköğretimin uluslararası boyutta yeniden yapılanması, ülkelerin öğrenci politikalarında önemli değişimleri beraberinde getirmiştir. Üniversiteler, küresel ölçekte rekabet edebilmek için uluslararası öğrenci akışını stratejik bir hedef olarak

değerlendirmeye başlamış, buna uygun kurumsal ve hukuki düzenlemelere yönelmiştir. Öğrenci hareketliliğini etkileyen faktörler arasında eğitim kalitesi, yaşam koşulları, mezuniyet sonrası kariyer imkânları ve yasal düzenlemeler belirleyici konuma gelmiştir. Uluslararası öğrencilerin eğitim süreçleriyle birlikte iş gücü piyasasına geçişleri, ekonomik katkıları ve toplumsal uyumları da tartışma konuları arasındadır. Bu bölümde, yükseköğretimin küreselleşmesine paralel olarak şekillenen uluslararası öğrenci politikaları ve bu politikaların uygulamadaki yansımaları ele alınmaktadır.

(Benefo ve Inkabi, 2024) çalışmalarında, yükseköğretimin küresel boyutta dönüşümü ve uluslararası öğrenci hareketliliğinin artan önemi ele almaktadırlar. Araştırma, uluslararası öğrencilerin yükseköğretime erişimini etkileyen temel faktörleri, ev sahibi ülkelerin eğitim politikalarını ve uluslararası öğrencilerin akademik ve profesyonel entegrasyon süreçlerini incelemektedir. Özellikle, küreselleşmenin yükseköğretim üzerindeki etkisi ve üniversitelerin uluslararası öğrenci çekme stratejileri vurgulanmaktadır. Çalışmanın bulguları, uluslararası öğrenci hareketliliğinin bireysel akademik ilerlemenin ötesinde, ev sahibi ülkenin iş gücü piyasası ve ekonomik kalkınması üzerinde de olumlu etkiler yarattığını ortaya koymaktadır. Araştırma, yükseköğretim politikalarının küresel eğilimler doğrultusunda nasıl şekillendirilmesi gerektiğine dair önemli çıkarımlarda bulunmaktadır.

(Metin ve Sevinç, 2024) yapmış oldukları çalışmada, küreselleşme ve teknolojik ilerlemelerin etkisiyle hız kazanan uluslararası öğrenci hareketliliğini kamu diplomasisi bağlamında ele almaktadır. Uluslararası öğrencilerin ev sahibi ülkelere hem ekonomik hem de beşeri sermaye açısından katkı sağladığı vurgulanmakta, bu bağlamda gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin uluslararası öğrenci sayısını artırma yönündeki politikaları incelenmektedir. Çalışmada, uluslararası öğrenci hareketliliğinin gelişimi öz bir şekilde ele alınarak, Türkiye ve dünya genelindeki eğilimler karşılaştırmalı bir perspektifle analiz edilmiştir. Ayrıca, Türkiye'nin uluslararası öğrenci hareketliliğinde daha fazla pay sahibi olabilmesi için öneriler sunularak yapısal sorunların giderilmesine katkı sağlanması amaçlanmaktadır.

(Liu vd., 2024) yapmış oldukları çalışmada, uluslararası değişim öğrencilerinin ev sahibi ülkelerde çalışma istekliliğini etkileyen faktörleri incelemiştir. Almanya'daki 167 değişim öğrencisinden toplanan veriler, öğrencilerin yurt dışı eğitim motivasyonunun yerel halkla doğrudan temaslarını artırdığını, ev sahibi ülke dil yeterliliklerinin ise dolaylı

temas fırsatlarıyla ilişkili olduğunu göstermektedir. Çalışmada, dolaylı temas fırsatlarının öğrencilerin ev sahibi ülkede çalışma istekliliğini artırdığı, ancak doğrudan temasın bu isteklilik üzerinde belirgin bir etkisinin olmadığı tespit edilmiştir. Ayrıca, dil yeterliliği, eğitim motivasyonu ve dolaylı temas fırsatlarının iş gücü piyasasına entegrasyonu nasıl şekillendirdiği incelenmiştir. Bulgular, uluslararası öğrencilerin istihdam edilebilirliğini artırmaya yönelik politikalar açısından önemli çıkarımlar sunmaktadır.

(Simonds vd., 2023) yapmış oldukları bu çalışmada, uluslararası öğrencilerin ev sahibi ülkenin iş gücü piyasasına entegrasyonu ve hukuki düzenlemelerin bu süreçteki rolünü incelemektedir. Araştırma, uluslararası öğrencilerin mezuniyet sonrası istihdam olanaklarını etkileyen yasal çerçeveleri ve bu çerçevelerin öğrencilerin çalışma hakları üzerindeki etkilerini ele almaktadır. Çalışmada, farklı ülkelerdeki göç ve çalışma izinlerine ilişkin düzenlemeler karşılaştırılarak, uluslararası öğrencilerin iş piyasasına girişlerini kolaylaştıran veya zorlaştıran faktörler analiz edilmiştir. Bulgular, hukuki düzenlemelerin uluslararası mezunların istihdam süreçlerinde kritik bir rol oynadığını ve iş gücü piyasasına katılım oranlarını doğrudan etkilediğini göstermektedir. Çalışma, politika yapıcılar için uluslararası öğrencilerin iş gücüne entegrasyonunu destekleyici düzenlemeler geliştirilmesi yönünde öneriler sunmaktadır.

(Vickers ve Bekhradnia, 2007) hazırlamış oldukları raporda, İngiltere'deki uluslararası öğrencilerin ekonomik katkılarını ve bu katkıların, özellikle AB öğrencileri için sağlanan sübvansiyonlarla karşılaştırılmasını ele almaktadır. Uluslararası öğrencilerin ev sahibi ülkeye sağladığı tüm ekonomik ve toplumsal faydaları tam olarak ölçmek mümkün olmasa da, rapor temel maliyetleri ve faydaları belirleyerek bazı politika sonuçlarına ulaşmayı amaçlamaktadır. En belirgin ekonomik etki, uluslararası öğrencilerin öğrenim ücretleri ve yaşam giderleriyle yükseköğretim sektörüne ve yerel ekonomiye sağladıkları katkıdır. Ayrıca, her yıl İngiltere üniversitelerinden mezun olan binlerce uluslararası öğrencinin ülkede kalarak iş gücüne katılması, uzun vadede ekonomiye olan katkıyı artırmaktadır. Rapor, uluslararası öğrencilerin ekonomik etkilerini analiz eden mevcut literatüre ek olarak, bu etkinin büyüklüğünü tahmin ederek politika yapıcılar için önemli çıkarımlar sunmaktadır.

Uluslararası öğrenci hareketliliği, yalnızca bireysel öğrenme süreçlerini desteklemekle kalmayıp, ev sahibi ülkeler açısından da çok yönlü katkılar sunan stratejik bir alan olarak öne çıkmaktadır. Bu katkılar; ekonomik gelişmeden yükseköğretimin niteliğine, kültürel

çeşitlilikten diplomatik ilişkilere kadar geniş bir yelpazede kendini göstermektedir. Nitekim pek çok ülke, uluslararası öğrencileri yalnızca geçici ziyaretçiler olarak görmemekte, bunun yanında uzun vadeli beşeri sermaye yatırımları ve dış politika aracı olarak değerlendirmektedir.

Ekonomik düzeyde bakıldığında, uluslararası öğrencilere ev sahipliği yapmak, ev sahibi ülkeler için önemli finansal faydalar sağlamaktadır. Bu öğrenciler, eğitim kurumlarına ödedikleri öğrenim ücretleri ve yaşadıkları şehirlerdeki yaşam giderleri aracılığıyla doğrudan ekonomiye katkıda bulunmaktadır (Krannich, 2023; França ve Padilla, 2021). Uluslararası öğrencilerin oluşturduğu bu ekonomik girdi yalnızca üniversitelerin gelir yapısını güçlendirmekle kalmamakta, aynı zamanda yerel istihdam ve hizmet sektöründe de canlılık yaratmaktadır. Öte yandan, birçok uluslararası öğrenci mezuniyet sonrasında ev sahibi ülkede kalmayı tercih ederek vasıflı işgücü havuzuna dâhil olmakta, böylece ekonomik büyümeye ve yenilikçiliğe katkı sunmaktadır (Wright ve Wright, 2022; Bergerhoff vd., 2013). Bu durum, hem kısa vadeli ekonomik canlanmayı hem de uzun vadeli nitelikli iş gücü arzını desteklemektedir.

Eğitim ve kültürel düzeyde de uluslararası öğrencilerin etkisi oldukça belirgindir. Farklı coğrafyalardan ve kültürel geçmişlerden gelen öğrenciler, eğitim ortamlarına yeni bakış açıları ve kültürel içgörüler kazandırarak akademik kaliteyi ve çeşitliliği artırmaktadır (Dassin vd., 2014; Dassin vd., 2012). Eğitim kurumlarının uluslararasılaşması, yalnızca müfredat düzeyinde değil, aynı zamanda pedagojik yaklaşımlarda ve araştırma iş birliklerinde de kendini göstermektedir. Ayrıca, bu çeşitlilik yerli öğrencilerin kültürlerarası duyarlılıklarını geliştirerek onları küreselleşen iş gücüne daha iyi hazırlamaktadır (Dassin vd., 2014). Böylece üniversiteler, sadece bilgi aktaran kurumlar değil, aynı zamanda çok kültürlü etkileşimlerin merkezi haline gelmektedir.

Diplomatik ve stratejik açıdan değerlendirildiğinde, uluslararası öğrenci hareketliliği ülkeler arası ilişkileri güçlendiren bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Uluslararası öğrenciler, ev sahibi ülkede edindikleri deneyimleri kendi ülkelerine taşıyarak gayri resmi kültürel elçiler rolü üstlenmekte, böylece kültürel alışverişi ve karşılıklı anlayışı pekiştirmektedir (Amendola ve Restaino, 2017; França ve Padilla, 2021). Bu süreç, uzun vadede ülke imajının güçlenmesine ve dış politika hedefleriyle eğitim politikaları arasında bir bütünlük sağlanmasına olanak tanımaktadır. Ayrıca, uluslararası öğrencileri

başarıyla çekebilen ülkeler, yükseköğretimde küresel liderlik konumuna ulaşarak itibar ve etki gücü kazanabilmektedir (Hombres ve Schnepf, 2021).

Her ne kadar uluslararası öğrenci hareketliliği birçok fayda sunsa da, bu sürecin yönetimi belirli maliyetler ve zorluklar da içermektedir. Özellikle yükseköğretimin devlet tarafından yoğun şekilde sübvansede edildiği ülkelerde, artan öğrenci sayısı kamu bütçesi üzerinde baskı yaratabilmekte ve bu yük çoğu zaman vergi mükelleflerinin omzuna binmektedir (Bergerhoff vd., 2013). Ayrıca, ev sahibi ülkede sosyal uyum, konut sıkıntısı veya istihdam rekabeti gibi olası olumsuzlukların önüne geçmek adına, uluslararası öğrencilerin entegrasyonunu önceleyen bütüncül ve kapsayıcı politikalara ihtiyaç duyulmaktadır. Bu bağlamda, hem ekonomik hem de sosyal faydaların sürdürülebilirliğini sağlamak adına çok düzeyli politika yaklaşımları geliştirilmeli ve uygulanmalıdır.

Literatür taramasında, uluslararası öğrenci hareketliliğinin ekonomik kalkınma ve beşeri sermaye üzerindeki etkilerine dair geniş bir çerçeve sunulmuş, farklı ülkelerde uygulanan politikalar, öğrenci hareketliliğinin istihdam entegrasyonu ve ticaretle ilişkisi kapsamlı şekilde ele alınmıştır. Çalışmalar, uluslararası öğrencilerin ev sahibi ülkelere akademik, ekonomik ve toplumsal katkılar sunduğunu göstermektedir. Uluslararası öğrenciler, mezuniyet sonrası iş gücüne katılımlarıyla beşeri sermayeyi artırmakta, yerel iş piyasalarına entegre olarak ekonomik büyümeye katkı sağlamakta ve uzun vadede nitelikli göçmen olarak ülkelerin inovasyon ve bilgi üretimine katkıda bulunmaktadır. Bununla birlikte, ülkeler arası politikaların bu entegrasyon sürecinde kritik bir rol oynadığı, mezuniyet sonrası iş gücü piyasasına katılım oranlarının büyük ölçüde göç politikaları, hukuki düzenlemeler ve işverenlerin uluslararası mezunlara yönelik tutumları ile şekillendiği görülmektedir.

Bu bağlamda, Türkiye’de uluslararası öğrenci hareketliliğinin ekonomik kalkınma ve beşeri sermaye üzerindeki etkilerini incelemek, hem akademik literatüre katkı sağlamak hem de bu alandaki politikaların etkinliğini değerlendirmek açısından önem arz etmektedir. Türkiye, uluslararası öğrenci sayısını artırma konusunda önemli politikalar geliştirmiş ve eğitimde uluslararasılaşmayı teşvik eden yapısal reformlar gerçekleştirmiştir. Ancak, uluslararası öğrencilerin Türkiye’de mezuniyet sonrası iş gücüne entegrasyonu ve ülkenin uzun vadeli kalkınma hedefleri doğrultusunda bu öğrencilerin nasıl değerlendirileceğine dair çalışmalar sınırlıdır. Türkiye’nin uluslararası

öğrenci politikalarının ekonomik büyüme ve beşeri sermaye üzerindeki etkilerini analiz etmek, yükseköğretim, iş gücü piyasası ve göç politikaları arasındaki ilişkiyi anlamak açısından kritik bir araştırma alanı sunmaktadır.

Bu çalışma, literatürde tespit edilen boşlukları doldurmayı hedefleyerek Türkiye’de uluslararası öğrenci hareketliliğinin ekonomik ve beşeri sermaye üzerindeki etkilerini ölçmeye yönelik bir model önermektedir. Model, uluslararası öğrencilerin Türkiye’de eğitim aldıkları süre boyunca ve mezuniyet sonrası iş gücü piyasasındaki entegrasyonlarını analiz etmeye odaklanacaktır. Bunun yanı sıra, uluslararası öğrencilerin Türkiye’deki ekonomik faaliyetlere doğrudan ve dolaylı etkileri incelenecek, iş gücü piyasasına giriş süreçlerini şekillendiren faktörler değerlendirilecektir. Bu kapsamda, Türkiye’nin uluslararası öğrenci hareketliliğini sürdürülebilir kalkınma ve beşeri sermaye perspektifinden nasıl daha etkin bir şekilde yönetebileceği üzerine politika önerileri geliştirilerek, çalışmanın hem teorik hem de pratik katkılar sağlaması amaçlanmaktadır.

2.BÖLÜM: ULUSLARARASI ÖĞRENCİ HAREKETLİLİĞİ VE MEZUNİYET SONRASI İSTİHDAM: İYİ UYGULAMA ÖRNEKLERİ VE ÜLKE DENEYİMLERİ

Uluslararası öğrencilerin mezuniyet sonrası istihdama katılımı, hem bireysel kariyer gelişimi hem de ev sahibi ülkelerin ekonomik büyümesi için çok önemlidir. Araştırmalar, uluslararası öğrenci hareketliliğinin mezuniyet sonrası kararları etkilediğini ve kısa vadeli uluslararası öğrenci hareketliliğinin ileri eğitim almada genel yeteneklere fayda sağladığını göstermektedir (Yue vd., 2023). Uluslararası mezunlar, göç çıkışlarını değiştirerek ve ekonomik büyümeyi teşvik ederek, özellikle çevre bölgelerdeki bölgesel ekonomilere önemli ölçüde katkıda bulunurlar. Bununla birlikte, yerel işgücü piyasalarında gezinme, kültürel normlar ve dil becerileri gibi zorluklar, uluslararası öğrencilerin işgücüne girmesini engelleyerek destekleyici politika ve hizmetlere duyulan ihtiyacı vurgulamaktadır (Kim vd., 2022:9; Tran vd., 2022:12).

Mezun olduktan sonra iş arayan uluslararası öğrenciler çeşitli şekillerde iş bulma imkânı yakalayabilirler. Araştırmalar, uluslararası öğrenci hareketliliğinin mezuniyet sonrası kararları olumlu yönde etkileyebileceğini, kısa vadeli uluslararası öğrenci hareketliliği deneyimlerinin genel yetenekler için ileri eğitimi ve yetenekli bireyleri iş bulmada yardımcı olan uzun vadeli deneyimlerin desteklediğini göstermektedir. Ek olarak, uluslararası mezunların öğrenim gördükleri bölgelerdeki istihdamı, göç çıkışlarını azaltmaya yardımcı olabilir ve yerel ekonomiye önemli ölçüde katkı sağlayabilmektedir. Bu bağlamda, uluslararası öğrencilerin mezuniyet sonrası istihdamına odaklanan araştırmalar, bu öğrencilerin ekonomik ve toplumsal entegrasyonunu incelemekte ve ev sahibi ülkelerin beşeri sermaye yeterliliğine olan katkılarını değerlendirmektedir (Arthur vd., 2022:49; Makhotaeva ve Bakumenko, 2022:97; Yue vd., 2023).

Uluslararası öğrencilerin istihdama yönelik niyeti, ekonomik büyüme için son derece önemlidir. Öncelikle, özellikle gelişmekte olan ekonomilerden gelen uluslararası öğrencilerin girişimcilik potansiyeli yüksektir ve küresel girişimcilik faaliyetlerine önemli katkılar sağlarlar (Jannesari vd., 2022:1403). İkincisi, uluslararası girişimcilik bir ülkenin gelişimi için kritik öneme sahiptir ve öğrencilerin bu alandaki niyetlerini anlamak, girişimciliği teşvik etmek için oldukça önemlidir (Cameron vd., 2019). Ayrıca, mezuniyet sonrası istihdam fırsatları sunarak uluslararası öğrencilerin ülkeye çekilmesi,

mezunların istihdam edilebilirliğini artırır ve ekonomik büyümeye katkıda bulunur. Bununla birlikte, uluslararası öğrenci hareketliliği, istikrarlı ekonomik büyümeyi artırabilir ve ekonomik büyümeye katkıda bulunabilir (Bergerhoff vd., 2013:10; Yasir vd., 2019).

Bununla birlikte uluslararası öğrencilerin mezun olduktan sonra istihdama katılma niyetleri, aldıkları eğitimin niteliği ve mezuniyet sonrası kariyer olanaklarıyla yakından ilişkilidir. Öğrenciler, öğrenim gördükleri alanda yeterli bilgi ve beceri kazandıklarında, mezuniyet sonrası iş bulma ve kariyer geliştirme konusunda kendilerine daha fazla güven duyarlar. Dolayısıyla, ev sahibi ülkelerin eğitim kalitesi ve mezuniyet sonrası istihdam olanakları, uluslararası öğrencilerin istihdama katılma niyetlerini etkileyen önemli faktörler arasında yer almaktadır (Gribble ve Blackmore, 2012:346).

Uluslararası öğrencilerin mezuniyet sonrası istihdama girme niyetleri, ev sahibi ülkelerin göçmenlik politikalarından ve çalışma izni uygulamalarından da önemli ölçüde etkilenmektedir. Bu politikalar, geçici vize alan uluslararası mezunların çalışma sonrası deneyimlerini ve istihdama katılma sonuçlarını şekillendirmede de çok önemli bir rol oynamaktadır (Tran vd., 2022:15). Üniversitelerin geçici vize ile uluslararası mezunlara sağladığı destek mekanizmaları, mezuniyet sonrası çalışmaların, vize başvurularının ve göç yollarının karmaşıklığını çözmede de önemlidir. Öğrencilerin mezuniyet sonrası istihdam edilebilme olanaklarının bulunması ve çalışma izni alabilmeleri, istihdama katılma niyetlerini artırıcı bir etken olarak görülmektedir. Bu bağlamda, bazı ülkeler uluslararası öğrencilere mezuniyet sonrası çalışma izni sağlarken, bazı ülkeler ise uluslararası öğrencilerin iş bulmalarını teşvik etmek amacıyla çeşitli teşvik ve destek programları sunmaktadır (Tran vd., 2022:15; Vu vd., 2023:2074)

Uluslararası öğrencilerin mezun olduktan sonra o ülkede yaşamaya devam etme niyetleri, ev sahibi ülkelerin kültürel ve sosyal entegrasyon politikaları da dahil olmak üzere çeşitli faktörlerden etkilenmektedir. Araştırmalar, uluslararası öğrencilerin yurtdışında çalışma ve kariyerlerine yönelik algılarının, iş bulma sonuçlarını önemli ölçüde etkilediğini göstermektedir (Liu, 2022). Öğrencilerin kendilerini ev sahibi ülkede hoş karşılanmış ve gerek eğitim sistemi gerekse toplumsal alanlarda entegre edilmiş hissetmeleri, istihdama katılma niyetlerini olumlu yönde etkileyebilmektedir. Bu nedenle, ev sahibi ülkelerin kültürel çeşitliliği destekleyen ve sosyal entegrasyonu teşvik eden politikaları,

uluslararası öğrencilerin istihdama katılma niyetlerini artırıcı bir rol oynamaktadır (Betáková vd., 2021:565; Fakunle, 2023:193; Koenings vd., 2021:340).

Uluslararası öğrencilerin mezun olduktan sonra öğrenim gördükleri ülkelerde istihdama katılma niyetleri, öğrencilerin kariyer hedefleri, ev sahibi ülkelerin göç politikaları ve kültürel/sosyal entegrasyon politikaları gibi çeşitli faktörlerle etkileşim halindedir (Tran vd., 2022:16). Bu nedenle, ev sahibi ülkelerin uluslararası öğrencilere yönelik politika ve uygulamalarının, istihdama katılma niyetlerini artırıcı ve kariyer gelişimini destekleyici bir şekilde tasarlanması önem arz etmektedir (Petzold, 2021:1109; Zhao ve Cox, 2023:210).

Devletler, küresel bilgi ekonomisi ve demografik değişimler nedeniyle vize ve göç politikaları yoluyla uluslararası öğrencileri çekmeye ve tutmaya giderek daha fazla odaklanmaktadır. Yetenek rekabeti, politika yapıcılar uluslararası öğrencileri geleceğin nitelikli iş gücü olarak tutmayı ve bu şekilde insan sermayesi ile ulusal kalkınmaya katkıda bulunmayı amaçlayan stratejileri entegre etmeye yönelmektedir. (Apsite-Berina vd., 2023:139; Crumley-Effinger, 2024:85). Vize politikaları, uluslararası öğrencilerin nerede ve ne tür bir eğitim alacakları konusundaki kararlarını şekillendirmede, eğitim düzeyini ve çalışma alanı seçimlerini etkilemede çok önemli bir rol oynamaktadır. Devletler, uluslararası öğrencileri potansiyel vatandaşlar ve ekonomilerine katkıda bulunanlar olarak görmeleri, kalıcı ikamet edenlere geçişlerini kolaylaştıran politikaların uygulanmasını sağlayan önemli bir adım olarak görülebilmektedir. Genel olarak, göç politikaları uluslararası öğrenci akışlarını düzenlemede, eğitim sistemlerinin yakınsamasını ve farklılaşmasını etkilemede oldukça önemlidir (Adamyk ve Dyachuk, 2023:87; Jacobs, 2022:345; Zharebtsov, 2022:62).

Bu çalışma, farklı ülkelerdeki iyi uygulama örneklerini inceleyerek, uluslararası öğrencilerin mezuniyet sonrası istihdama katılma niyetlerinin güçlendirilmesine yönelik politika önerileri sunmayı amaçlamaktadır. ABD, İngiltere, ve Almanya'nın iyi uygulama örneği olarak seçilerek politikalarının incelenmesi, uluslararası öğrencilerin mezuniyetleri sonrası bu ülkelerde istihdama katılması, beşeri sermayeye katkısı ve dolayısıyla ekonomik kalkınmaya katkısının ülkeler özelinde incelenerek Türkiye için ne tür politikaların izlenebileceğine yönelik fikir vereceği düşünülmektedir. ABD'nin OPT programı ve İngiltere'nin Öğrenim Sonrası Çalışma programı gibi önlemler, uluslararası öğrencilerin yerel iş piyasalarına entegrasyonunu test etmekte ve sadece yüksek vasıflı

olanların bu alanda başarılı olmalarını teşvik etmektedir. Topluma uyum sağlama, nihayetinde kalıcı olarak yerleşme niyetlerini gerçekleştirme sürecinde önemli bir faktördür.

Ülkelerin uluslararası öğrenci politikaları, açıklık ve kontrol dengesini kurma eğilimindedir, ancak bu politikaların şekillenmesinde ülkeye özgü düzenlemeler ve değişen politika ortamları da oldukça etkilidir (She ve Wotherspoon, 2013:10). Genel göç politikası bağlamında, Kanada ve ABD, klasik göç ülkeleri olarak kabul edilir; burada göç, ulusal kimliğin temel bir parçası olarak görülür. Ancak, 11 Eylül saldırılarından bu yana ABD'nin göç politikalarında daha kısıtlayıcı bir eğilim gözlemlenmektedir (Frederking, 2012:289; Triadafilopoulos, 2010:187). Öte yandan, Kanada'nın vasıf temelli göç politikası, ülkenin insan sermayesi birikimini artırarak ve istikrarlı bir nüfus yapısı sağlayarak ulus inşa etme hedefiyle uyumlu bir şekilde devam etmektedir. Avustralya ve Almanya gibi diğer ülkeler de uluslararası öğrencileri çekme ve göç politikalarını şekillendirme konusunda önemli adımlar atmaktadır (Robinson vd., 2024:11; Sabzalieva vd., 2022:190). Bu ülkelerin uluslararası öğrenci programları, çeşitli teşvikler ve destekler sunarak uluslararası öğrencileri cezbetmeyi amaçlamaktadır. Bu programlar, öğrencilere eğitimleri boyunca çalışma izni ve mezuniyet sonrası iş bulma desteği sağlayarak, öğrencilerin ülkede kalma olasılığını artırmayı hedeflemektedir (Bitschnau, 2023:11).

İyi uygulama örnekleri olarak seçilen ülkelerin haricinde uluslararası öğrencilerin mezuniyetleri sonrası istihdam edilebilmesine yönelik çeşitli program ve vize uygulamaları bulunan ülkelerden de bahsetmek gerekmektedir. Gelişmiş ülkeler iş gücü potansiyelini nitelikli bir seviyede tutmak ve Ar-Ge çalışmalarını ileri seviyelere taşıyabilmek amacıyla özellikle STEM alanlarında nitelikli iş gücünü barındırmak için benzer uygulamalar gerçekleştirmektedirler. Çalışmamızda detaylı olarak incelediğimiz ülkeler haricinde diğer ülkeler de ABD, İngiltere ve Almanya'nın uyguladığı politikalarla benzeşen uygulamaları yürütmektedirler. Uluslararasılaşmanın da önem kazanmasıyla gerek gelişmiş ülkeler gerekse gelişmekte olan ülkeler nitelikli iş gücü pazarından paylarını alabilmek adına politika üreterek adım atma gayreti içerisinde oldukları görülmektedir.

Bu ülkeler arasında Kanada, Avustralya, Fransa, Japonya gibi ülkeleri örnek gösterebiliriz. Kanada, uluslararası mezunlara yönelik en çekici politikaları sunan ülkelerden biri olarak öne çıkmaktadır. "Post-Graduation Work Permit" (PGWP)

programı, uluslararası öğrencilerin mezuniyet sonrasında üç yıla kadar Kanada’da çalışma izni alabilmelerine olanak sağlamaktadır. 2022 yılında 145.000’den fazla PGWP başvurusu yapılmış ve bu başvuruların %90’ı kabul edilmiştir. Kanada’nın mezuniyet sonrası çalışma politikasının cazibesi, uzun vadeli ikamet fırsatları sunmasıyla da güçlenmektedir. PGWP deneyimi, Kanada’nın Express Entry sisteminde kalıcı ikamet başvurusu için puan kazandıran faktörlerden biri olarak kabul edilmektedir. Kanada hükümeti, bu program sayesinde uluslararası mezunların yerel işgücü piyasasına entegre olmasını ve beşeri sermayeye katkıda bulunmasını hedeflemektedir (Government of Canada, 2024; Tremblay, 2005)

Avustralya, uluslararası mezunlara "Temporary Graduate Visa (subclass 485)" uygulamasıyla iki ile dört yıl arasında çalışma izni sunarak, mezunların Avustralya işgücü piyasasına katılmalarını teşvik etmektedir. 2023 verilerine göre, yaklaşık 85.000 uluslararası mezun bu vizeyi alarak Avustralya’da çalışma fırsatı elde etmiştir. Özellikle STEM alanında mezun olanlara yönelik fırsatlar ve ülkenin kırsal bölgelerinde çalışmayı tercih eden uluslararası mezunlar için ek teşvikler bulunmaktadır. Avustralya’nın uluslararası öğrencilere yönelik bu politikası, hem işgücü piyasasındaki boşlukları doldurmayı hem de uzun vadeli göç stratejilerini desteklemeyi amaçlamaktadır (Home Affairs, 2023; Levatino, 2017:645).

Fransa, uluslararası öğrencilerin mezuniyet sonrası istihdama katılmasını teşvik etmek için "Autorisation Provisoire de Séjour" (APS) adı verilen bir izin sunmaktadır. Bu izin, mezunlara Fransa’da 12 aya kadar kalma ve çalışma izni sağlayarak yerel iş piyasasında iş bulmalarına olanak tanımaktadır. 2022 verilerine göre, yaklaşık 30.000 uluslararası mezun bu programdan yararlanmıştır. Fransa ayrıca "Passeport Talent" vizesi ile yüksek nitelikli mezunların Fransa’da kalıcı olarak çalışmasına ve yerleşmesine olanak tanımaktadır. Bu politikalar, Fransa’nın uluslararası yetenekleri çekme stratejisi kapsamında önemli bir yere sahiptir (Interieur, 2024).

Japonya, uluslararası öğrencilerin mezuniyet sonrası işgücüne katılmalarını teşvik etmek amacıyla "Designated Activities Visa" programını sunmaktadır. Bu program, mezunların Japonya’da 12 aya kadar iş arama izni almasına ve iş bulduktan sonra "Engineer/Specialist in Humanities/International Services" vizesine başvurarak uzun vadeli çalışma iznine geçmesine olanak tanımaktadır. 2023 yılında yaklaşık 17.000 uluslararası mezun Japonya’da bu vizeyle çalışma izni almıştır. Japonya, hızla yaşlanan

nüfusu nedeniyle, özellikle teknoloji ve mühendislik alanlarında uluslararası yetenekleri çekmek için bu programları genişletmeyi planlamaktadır (Ministry of Foreign Affairs of JAPAN, 2024)

Çalışmanın bu bölümünde, uluslararası öğrencilerin mezuniyet sonrası istihdamına yönelik yapılan araştırmaların önemi vurgulanarak bu öğrencilerin ev sahibi ülkelerin ekonomik kalkınmasına olan katkıları incelenecektir. Ayrıca, farklı ülkelerdeki iyi uygulama örnekleri ve başarılı stratejiler de ele alınarak, uluslararası öğrencilerin mezuniyet sonrası istihdamının ekonomik büyüme ve beşeri sermaye gelişimine olan etkisinin güçlü bir şekilde kanıtlanması amaçlanmaktadır.

2.1. Amerika Birleşik Devletleri'nde Uluslararası Öğrenci Hareketliliği

Amerika Birleşik Devletleri'ndeki uluslararası öğrenci hareketliliği, tarihsel olarak zengin ve karmaşık bir evrim sürecine sahiptir. Bu süreç, 18. yüzyıldan itibaren göçmenlik politikaları, küresel rekabet ve yabancı ülkelerdeki siyasi hareketlilik gibi çeşitli faktörler tarafından şekillendirilmiştir. Özellikle son on yılda, ABD'ye uluslararası öğrenci akını önemli ölçüde artmış ve ABD, küresel hareketlilik gösteren öğrencilerin %19'unu barındırarak bu alanda merkezi bir konum elde etmiştir (Rootes, 2022:5). ABD'deki uluslararası öğrenci değişiminin gelişimi, dünya tarihindeki önemli olaylardan da derinlemesine etkilenmiştir. Birinci Dünya Savaşı, İkinci Dünya Savaşı, Büyük Buhran ve Soğuk Savaş gibi dönemler, uluslararası eğitim politikalarını ve öğrenci hareketliliğini doğrudan etkilemiştir. Özellikle savaş dönemlerinde ABD, bilim ve teknoloji alanındaki yetenekleri çekmeye yönelik politikalar geliştirmiş, bu da ülkeye gelen uluslararası öğrenci sayısında artışa yol açmıştır (Gill ve DeFronzo, 2009:215; Macmillan, 2012:126). Büyük Buhran sırasında, ekonomik zorluklara rağmen, eğitim fırsatlarının genişletilmesi ve uluslararası iş birliklerinin artırılması hedeflenmiş, böylece uluslararası öğrenci değişimi desteklenmiştir. Soğuk Savaş döneminde ise, ideolojik rekabetin bir parçası olarak, ABD uluslararası öğrencileri çekmek için burs programları ve değişim programları oluşturmuştur. Bu stratejiler, ABD'nin küresel liderlik pozisyonunu pekiştirmek ve bilimsel ilerlemeyi teşvik etmek amacıyla gerçekleştirilmiştir (Farrugia ve Villarreal, 2013:15; Yao vd., 2019:40).

Son yıllarda ise, küreselleşmenin hız kazanması ve bilgi ekonomisinin önem kazanmasıyla birlikte, ABD'ye gelen uluslararası öğrenci sayısında belirgin bir artış

görülmüştür (Rajabbeigi vd., 2023:9). Bu artış, ABD'nin yükseköğretim kurumlarının sunduğu çeşitli akademik ve araştırma olanakları ile de desteklenmektedir. ABD, dünyanın dört bir yanından gelen öğrenciler için cazip bir eğitim merkezi haline gelmiş ve bu durum, ülkenin akademik ve kültürel çeşitliliğini daha da artırmıştır. Günümüzde de ABD, uluslararası öğrenciler için önemli bir eğitim merkezi olmaya devam etmekte ve bu durum, ülkenin akademik ve kültürel zenginliğine önemli katkılar sağlamaktadır (Krsmanovic, 2022:154; Stiglitz, 2002:322).

ABD dünyanın en yenilikçi ve bilimsel açıdan gelişmiş ekonomileri arasında yer almaktadır. Ancak, Çin ve Hindistan gibi yeni ekonomik güç merkezlerinin ortaya çıkışı, inovasyonun ve ekonomik rekabet gücünün küresel dağılımını bozma tehdidi oluşturmaktadır (Agarwal vd., 2023:4; Jeong vd., 2021:3). ABD'li politika yapıcılar arasında, özellikle STEM alanında ileri eğitimin teşvik edilmesi, ABD'nin yenilikçi bir ekonomik lider olarak konumunu güvence altına almak için temel bir strateji haline gelmiştir. ABD'deki bilim ve mühendislik lisansüstü öğrencilerinin yaklaşık üçte biri yabancı doğumlu olduğundan, ABD STEM eğitim sisteminin geleceği küresel sorunlarla yakından bağlantılıdır. Bu durum, ABD'nin rekabet gücü ve göç politikalarını da etkilemektedir (Han vd., 2015:317; Özoğlu vd., 2012:38).

Uluslararası eğitim pazarında en büyük paya sahip olan ABD'nin bu denli cazip bir destinasyon olarak algılanmasının ardında, ülkenin küresel platformdaki siyasi konumunun ve eğitim dilinin İngilizce olmasının ötesinde, bir dizi etkili politika ve stratejiler yer almaktadır. ABD hükümetinin, uluslararası öğrencilere yönelik uyguladığı kapsayıcı ve destekleyici politikalar, bu cazibeyi artırmada önemli bir rol oynamaktadır. Her ülkeden gelen öğrencilere kapılarını ardına kadar açan ABD, vize işlemlerini kolaylaştırarak başvuruları teşvik etmektedir. Ayrıca, mezuniyet sonrası öğrencilere sunduğu göçmen vize uygulamaları, onlara ülkede çalışma ve kalma fırsatları tanıyarak ABD'yi daha da çekici hale getirmektedir. Bu politikaların yanı sıra, ABD yükseköğretimini teşvik eden ve tanıtıcı faaliyetler yürüten Uluslararası Eğitimciler Birliği (NAFSA) ve Uluslararası Eğitim Enstitüsü (IIE) gibi sivil toplum kuruluşlarının desteği de büyük önem taşımaktadır. Hükümetin, bu tür kuruluşları ve yükseköğretim kurumlarını desteklemesi, uluslararası öğrencilerin ABD'yi tercih etmesinde etkili olmaktadır. Ayrıca, yükseköğretim kurumlarının sunduğu programların süre ve müfredat bakımından esnek hale getirilmesi, öğrencilere çeşitli akademik ve araştırma olanakları

sunarak ABD'yi uluslararası eğitimde öncü bir ülke konumuna getirmektedir. Tüm bu etmenler, ABD'nin uluslararası eğitim pazarındaki liderliğini sürdürmesine ve her yıl milyonlarca öğrenci tarafından tercih edilen bir ülke olmasına katkıda bulunmaktadır (Bonney, 2022:51; Cao ve Zhang, 2023:30; Gift ve Lastra-Anadón, 2023:379; Özoğlu vd., 2012:38).

Eğitim, Amerika'nın en büyük beşinci ihracat kaynağıdır, bu da uluslararası öğrencilerin ülke ekonomisine katkısını göstermektedir (Douglass ve Edelstein, 2009:38). NAFSA'nın 2023 raporuna göre, 2022-2023 akademik yılında uluslararası öğrenciler ABD ekonomisine 40 milyar doların üzerinde katkıda bulundu. Bu, bir önceki akademik yıla göre yaklaşık 6,3 milyar dolarlık bir artışı temsil ediyor ve 368.000'den fazla işi destekledi. Uluslararası öğrencilerin ekonomik katkıları öğrenim harcı, konaklama, yemek, perakende satış, ulaşım, telekomünikasyon ve sağlık sigortası harcamalarını içermektedir. Bu büyümeye rağmen toplamlar 2018-2019 akademik yılında pandemi öncesi seviyelerin altında kalıyor. (NAFSA, 2023). Bu gelirin tamamı uluslararası öğrencilerden elde edilmiştir. Devlet politikasına uygun olarak bu alandaki faaliyet ve projelere harcanmaktadır. Bu yatırımlar ekonomik geliri daha da artırmaktadır (Douglass ve Edelstein, 2009:39). 2022-2023 akademik yılında uluslararası öğrenciler ABD ekonomisine önemli katkılarda bulundu. NAFSA'ya göre yaklaşık bir milyon uluslararası öğrenci ABD ekonomisine yaklaşık 39 milyar dolar katkıda bulundu ve 335.000'den fazla işe destek verdi (NAFSA, 2023). Bu nedenle uluslararası öğrenciler, eğitimleri süresince hem Amerikan ekonomisine katkıda bulunurlar hem de Amerika'da bilimsel, teknolojik ve askeri alanların gelişmesine katkı sağlarlar (Levent, 2016).

ABD, yarım yüzyıldan fazla bir süredir uluslararası öğrenciler ve akademisyenler için önde gelen destinasyon olmuştur. ABD eğitim sisteminin uluslararasılaşması federal bir birim tarafından merkezi olarak yönetilmez, bunun yerine çeşitli paydaşlar arasında dağıtılır ve bu da yönetimine yerelleştirilmiş bir yaklaşıma yol açar (Goodman ve Gutierrez, 2011). Üniversiteler, uluslararası öğrenci alımını ve destek hizmetlerini kendi bünyelerinde organize ederken, eyalet hükümetleri, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları ve özel sektör bu süreçte katkıda bulunmaktadır. Bu yerelleştirilmiş yaklaşım, kurumların kendi ihtiyaçlarına ve hedeflerine uygun stratejiler geliştirmesine olanak tanımakta ve esneklik sağlamaktadır. Ayrıca, bu yapı, üniversitelerin kendi uluslararası programlarını, araştırma iş birliklerini ve öğrenci destek hizmetlerini daha etkin bir

şekilde yönetmelerini mümkün kılmaktadır. ABD eğitim sisteminin bu dinamik ve yerelleştirilmiş yapısı, uluslararası öğrencilerin ve akademisyenlerin ülkeye çekilmesinde ve burada başarılı olmalarında kritik bir rol oynamaktadır. Bu stratejik çeşitlilik, ABD'nin eğitimdeki küresel liderliğini sürdürmesine ve uluslararası eğitim pazarındaki rekabet gücünü artırmasına katkıda bulunmaktadır (DEİK, 2013; Zakaria vd., 2024:237).

Uluslararası öğrenciler bağlamında ABD, öğrenci çekme ve elde tutma konusunda en seçici ülkelerden biridir. Özellikle STEM alanlarında ve ileri araştırma programlarında öğrencilere güçlü bir tercih sunmaktadır. Bununla birlikte, en yetenekli öğrenciler dahi eğitimlerini tamamladıktan sonra çalışma izni veya daimi oturma izni alma hususunda ciddi zorluklarla karşılaşmaktadır (Carr, 2012:15; Demirci, 2019:1385). ABD'nin, STEM alanlarındaki uluslararası öğrencileri çekme konusundaki başarısına rağmen, bu öğrencilerin eğitim sonrası ülkede kalma ve çalışma süreçlerindeki engeller, ülkenin inovasyon kapasitesini ve ekonomik rekabet gücünü olumsuz yönde etkileme potansiyeline sahiptir. Dolayısıyla, ABD'nin uluslararası öğrenciler için daha kapsayıcı ve esnek göç politikaları geliştirmesi, hem ülkenin bilimsel ve teknolojik ilerlemesine katkı sağlamak hem de küresel yetenekleri elde tutmak açısından kritik öneme sahiptir (She ve Wotherspoon, 2013:7).

Uluslararası öğrenciler, özellikle STEM alanlarında, ABD'nin yenilikçi kapasitesini ve ekonomik rekabet gücünü artırmada kritik bir rol oynamaktadır. Bu öğrenciler, ABD'deki teknolojik gelişmelere ve yenilikçi projelere önemli katkılar sağlayarak, ülkenin küresel rekabet gücünü pekiştirmektedir. Bilim, teknoloji, mühendislik ve matematik gibi alanlarda uzmanlaşan uluslararası öğrenciler, ABD'nin inovasyon ekosistemine katılarak yeni fikirlerin, teknolojilerin ve yöntemlerin geliştirilmesine öncülük etmektedir (Rovito vd., 2021:19). Göçmenlerin, özellikle STEM disiplinlerinde faaliyet gösterenlerin, ABD'deki teknolojik yeniliklerin yaklaşık dörtte birini temsil ettiği göz önünde bulundurulduğunda, bu katkının önemi daha da belirgin hale gelmektedir. Uluslararası öğrencilerin araştırma laboratuvarlarında, yüksek teknoloji şirketlerinde ve akademik kurumlarda üstlendikleri roller, ABD'nin bilimsel ilerlemelerine ve ekonomik büyümesine doğrudan etki etmektedir. Bu öğrenciler, küresel bilgi ağlarının genişlemesine ve kültürel çeşitliliğin artmasına da katkıda bulunarak, ABD'nin dünya çapındaki bilimsel ve teknolojik liderliğini sürdürmesine yardımcı olmaktadır. Bu bağlamda, uluslararası öğrencilerin STEM alanlarındaki varlığı, ABD'nin yenilikçilik ve

rekabet gücünü artıran temel unsurlardan biri olarak değerlendirilmektedir (Jahani ve Soto, 2024:76).

Bununla birlikte, ABD, uluslararası lisansüstü öğrencileri, özellikle yeniliklerle ülke ekonomisini besleyen STEM alanlarında tutma konusunda tarihsel olarak çeşitli zorluklarla karşı karşıya kalmıştır. Uluslararası bilim insanları ve akademisyenler, ABD'nin keşif ve bilgi üretiminin ön saflarında yer almasını sağlamak için hayati bir öneme sahiptir. Bu nedenle, ABD'nin yaratıcı ve inovatif liderliğini sürdürmek amacıyla dünyanın dört bir yanından yetenekleri çekme ve elde tutma gerekliliği vurgulanmaktadır (Bernstein vd., 2022:25; Jeong vd., 2021:3). Politika yapıcılar, ABD ekonomisinin ve toplumunun başarısının devam etmesini sağlamak için, göçmenler için hoş bir ortam teşvik eden önlemleri desteklemeye çağrılmaktadır. Bu bağlamda, göç politikalarının esnek ve kapsayıcı hale getirilmesi, öğrenci vizelerinin verilmesinde kolaylık sağlanması ve mezuniyet sonrası çalışma izinlerinin genişletilmesi gibi adımlar, uluslararası yeteneklerin ABD'yi tercih etmesini ve burada kalmasını teşvik edecektir. Ayrıca, akademik ve araştırma kurumlarının uluslararası öğrencilere sunduğu imkânların artırılması, ABD'nin bilimsel ve teknolojik gelişmelerdeki liderliğini pekiştirecek ve ülkenin inovasyon kapasitesini sürdürülebilir kılacaktır. Bu stratejiler, uluslararası öğrencilerin ve bilim insanlarının ABD'ye katkılarını en üst düzeye çıkararak, ülkenin küresel rekabet gücünü ve ekonomik büyümesini destekleyecektir (Anelli vd., 2023:544; Han ve Hwang, 2015:9; Rovito vd., 2021:18; Suter ve Camilli, 2019:55).

STEM disiplinlerinde faaliyet gösteren uluslararası öğrenciler, ABD'nin teknolojik gelişmelerine önemli ölçüde katkıda bulunarak ülkenin inovasyonunun yaklaşık dörtte birini temsil etmektedir (Jeong vd., 2021:7). Ancak, ABD, uluslararası lisansüstü öğrencileri, özellikle yeniliklerle ülke ekonomisini besleyen STEM alanlarında tutma konusunda tarihsel olarak zorluklarla karşı karşıyadır. Bu öğrenciler, ABD'nin keşif ve bilgi üretiminin ön saflarında kalmasını sağlamak için hayati öneme sahip olup, Amerikan yaratıcılığını ve liderliğini destekleyen önemli bir yetenek kaynağı olarak hizmet etmektedir. Uluslararası STEM öğrencilerini ülkede tutma konusundaki zorlukları ele almak amacıyla, en iyi küresel yetenekleri çekmeye ve elde tutmaya odaklanan politika çözümleri geliştirilmesi gerekmektedir. Bu tür stratejiler, ABD'nin inovasyon ve ekonomik büyümedeki rekabet avantajını sürdürebilmesi için büyük önem taşımaktadır (Atobatele vd., 2024:39; Neufeld, 2024:142; Shi vd., 2023).

Uluslararası öğrenciler, ABD’de kültürel çeşitliliği artırmada ve Amerikan toplumuna entegrasyona katkıda bulunmada kilit bir rol oynamaktadır. Eğitim ortamlarına zenginleştirici benzersiz bakış açıları, deneyimler ve bilgiler getirerek, akademik ve sosyal alanlarda önemli bir etkileşim sağlamaktadırlar (Pearce, 2013). Yerli öğrencilerle kurdukları etkileşimler, önemli eğitim alışverişlerini kolaylaştırmakta, geleneksel bakış açılarını sorgulamakta ve farklı kültürlerin daha derinlemesine anlaşılmasını teşvik etmektedir. Bu etkileşimler, akademik başarının yanında sosyal ve kültürel uyumu da artırmaktadır. Özellikle gönüllü deneyimlerin, Amerikan üniversitelerindeki uluslararası öğrenciler için sosyal entegrasyonu ve adaptasyonu geliştirdiği, kapsayıcılığı artırdığı, kendini doğrulama ve sosyal, kültürel ve beşeri sermaye edinme duygularını pekiştirdiği gösterilmiştir (Manguvo vd., 2013:120). Uluslararası öğrencilerin varlığı, katkıları ve etkileşimleri, sadece akademik ortamları çeşitlendirmekle kalmamakta, kültürler arası anlayışı ve karşılıklı hoşgörüyü teşvik etmektedir. Bu öğrenciler, farklı kültürlerin ve perspektiflerin bir araya gelmesine olanak tanıyarak, Amerikan toplumunun dokusunu zenginleştirmekte ve daha kapsayıcı, anlayışlı bir toplumsal yapı oluşmasına katkı sağlamaktadırlar. Bu bağlamda, uluslararası öğrencilerin ABD'deki varlığı, eğitim sisteminin ve genel olarak toplumun dinamiklerini olumlu yönde etkilemektedir (Okai ve Mandayam, 2024:310).

Uluslararası öğrenciler, Amerikan toplumuna entegrasyon ve kültürel çeşitliliğin artırılması konusunda kritik bir rol oynamaktadır. Eğitim süreçlerine getirdikleri özgün perspektifler, dil becerileri ve anlama yetileri, öğrenme deneyimlerini zenginleştirmekte ve akademik topluluklara değerli katkılar sağlamaktadır (Alba, 2024:32; Pearce, 2013). Ayrıca, uluslararası öğrenciler, çeşitlilikleri ve başarı odaklı motivasyonları sayesinde, bölgesel ekonomik gücü destekleyen “yaratıcı sınıf” içerisinde değerlendirilmektedir (DeVries vd., 2022:3). Okullarda yürütülen çok kültürlü edebiyat projeleri de öğrencileri farklı kültürel bakış açılarına maruz bırakarak, çeşitlilik anlayışını geliştirmekte ve onları çok kültürlü bir toplumda yaşamaya hazırlamaktadır. Uluslararası öğrencilerin varlığı, yalnızca eğitimsel ve ekonomik değişimlere katkı sağlamakla kalmamakta, toplumsal perspektifleri genişleterek, kültürel dokunun zenginleşmesine ve çeşitli nüfusların Amerikan toplumuna entegrasyonuna önemli ölçüde katkıda bulunmaktadır (Linder, 2009:16).

Son dönemde ABD’de uygulanan politikalar, uluslararası öğrenci hareketliliği üzerinde önemli etkiler yaratmıştır. Ulusal güvenlik kaygıları ve COVID-19 salgını ile daha da yoğunlaşan bu politikalar, uluslararası öğrenci başvurularında azalmaya, uluslararası akademisyenlerin istihdamında kısıtlamalara, araştırma iş birliklerinde aksamalara ve uluslararası öğrencilerin işe alınması ve tutulması üzerinde olumsuz etkilere yol açmıştır (Feeney vd., 2023:1039). Vize politikalarındaki değişiklikler, STEM alanlarındaki hem uluslararası hem de yerli istihdamın işgücü piyasası sonuçlarını da etkileyerek, benzer eğitilmiş göçmenler ile aynı yaş grubundaki yerli bireyler arasında bir ikame olduğunu ortaya koymuştur (Demirci, 2020:1510). Ayrıca, artan vize ücretleri ve sınır dışı edilme tehditleri gibi uluslararası öğrencilere yönelik kısıtlamalar, ABD'deki eğitim sektörü üzerindeki etkiler konusunda endişeleri artırmıştır. Bu bağlamda, uluslararası öğrenci hareketliliği ve göç politikaları üzerine yapılan çalışmalar, bu politikaların uluslararası öğrencilerin yaşamlarını çeşitli şekillerde nasıl etkilediğini vurgulamakta ve küresel olarak bu etkiler üzerinde daha fazla araştırma yapılması gerektiğini ortaya koymaktadır (Alaklabi vd., 2021:38; Crumley-Effinger, 2024:81; McKivigan, 2020:63).

2.1.1. Amerika Birleşik Devletleri’nde Uluslararası Öğrencilerin Mezuniyet Sonrası İşgücü Piyasasına Entegrasyonu

Uluslararası öğrencilerin Amerika Birleşik Devletleri’nde mezuniyet sonrası işgücüne entegrasyonu, ülkenin ekonomik kalkınmasına, işgücü piyasasının çeşitlenmesine ve bilgi ekonomisine önemli katkılar sağlayan çok yönlü bir konudur. 2021/2022 akademik yılında, ABD yükseköğretim demografisinin yaklaşık %4,7'sini oluşturan uluslararası öğrenciler, yalnızca akademik ortama katkıda bulunmakla kalmamış, bunun yanında ekonomiye milyarlarca dolar kazandırmıştır (Bodine Al-Sharif vd., 2024:3; Okai ve Mandayam, 2024:312). Bununla birlikte, bu öğrencilerin ABD işgücü piyasasında kalıcı bir yer edinmeleri ve başarılı olmaları, yalnızca ekonomik katkılarla sınırlı değildir. Akademik başarılarının sürekliliğini sağlamak, sosyal entegrasyonlarını kolaylaştırmak ve sosyo-ekonomik zorlukların üstesinden gelmek için kapsamlı destek sistemlerine ihtiyaç duyulmaktadır (Okai ve Mandayam, 2024:312). Özellikle, mezuniyet sonrası çalışma vizeleri, işverenlerin uluslararası mezunları istihdam etme süreçleri ve istihdam sonrası sürekli destek programları, bu öğrencilerin ABD’de uzun vadeli bir kariyer inşa etmeleri açısından kritik öneme sahiptir. Bu nedenle, uluslararası öğrencilerin mezuniyet

sonrası işgücü piyasasına entegrasyonunu kolaylaştıracak ekonomik, akademik ve sosyal destekleri birleştiren stratejik bir yaklaşım, hem öğrencilerin hem de genel olarak Amerikan toplumunun yararına olacaktır (Atobatele vd., 2024:67).

Uluslararası öğrencilerin ABD'deki entegrasyon süreci, yalnızca eğitim aldıkları dönemle sınırlı kalmayıp, mezuniyet sonrasında da devam eden dinamik bir süreçtir. Bu süreçte, uluslararası öğrencilerin ABD işgücü piyasasına başarılı bir şekilde dâhil olabilmeleri ve ülkede uzun vadeli bir kariyer inşa edebilmeleri için geliştirilmiş çeşitli programlar kritik öneme sahiptir. Özellikle, OPT programı ve H-1B vizesi, uluslararası öğrencilerin mezuniyet sonrası istihdam edilebilme şanslarını artıran kilit araçlar olarak öne çıkmaktadır (Bodine Al-Sharif vd., 2024:5). Bu programlar, ABD'nin küresel yetenekleri çekme ve elde tutma stratejisinin temel unsurlarıdır ve uluslararası öğrencilerin kariyerlerini ABD'de sürdürebilmeleri için önemli geçiş mekanizmaları sunmaktadır. Dolayısıyla, bu tür programların etkili bir şekilde uygulanması, uluslararası öğrencilerin bireysel kariyer hedeflerine ulaşmalarını sağlamakta ve ABD ekonomisi ve işgücü piyasasına da önemli katkılar sağlamaktadır (Demirci, 2020:1498; Shih, 2016:130).

Bu politikalar ve programlar, uluslararası mezunların ABD'de kalıcı iş bulmalarını ve uzun vadede ülke ekonomisine katkıda bulunmalarını hedeflemektedir. Ancak, bu fırsatların tam anlamıyla değerlendirilebilmesi, öğrencilerin akademik başarıları, dil yetkinlikleri ve ABD işgücü piyasasına dair bilgi birikimleri gibi çeşitli faktörlere bağlıdır. Bu nedenle, uluslararası öğrencilerin mezuniyet sonrası ABD'de kalmalarını teşvik eden stratejiler, öğrencilerin ve ABD'nin karşılıklı fayda sağlamasını amaçlayan bir yapı oluşturmakta ve Amerika'nın küresel yetenek çekme kapasitesini artırmaktadır (Lin, 2023:8; Tran vd., 2022:451). Böyle bir yaklaşım, yalnızca uluslararası mezunların bireysel kariyer gelişimlerine destek olmakla kalmayıp, daha kapsayıcı ve rekabetçi bir Amerikan işgücü piyasasının oluşmasına da katkı sağlamaktadır.

OPT programı, ABD'deki uluslararası öğrencilerin mezuniyet sonrası bir yıla kadar çalışma alanlarıyla ilgili pratik iş deneyimi kazanmalarını sağlayan önemli bir girişimdir. Bu program, mesleki gelişimleri ve işgücüne entegrasyonları için çok önemli olan ABD iş piyasasında uygulamalı deneyim sağlayarak mezunların istihdama edilebilirliğini arttırdığı için özellikle önemlidir (Kaemmerer ve Foulkes, 2022:405). ABD'nin en yaygın uygulamalarından biri olan OPT programı, uluslararası öğrencilerin mezuniyet sonrası 12 ay boyunca ABD'de çalışma imkânı sunarak onlara iş deneyimi kazandırmakta ve

Amerikan iş kültürünü tanımlarına olanak tanımaktadır. Özellikle STEM alanlarında yüksek lisans yapan öğrenciler için bu süre 24 aya kadar uzatılabilmekte, bu da onların daha uzun süre ABD'de kalmalarını ve iş dünyasında daha derinlemesine yer almalarını sağlamaktadır (Kim, 2021:15; Muzumdar vd., 2023:153). Genel olarak, OPT programı, uluslararası öğrencilerin akademik ortamlardan profesyonel ortamlara geçmeleri için bir köprü görevi görerek hem kişisel hem de ekonomik büyümeyi teşvik eder (Kaemmerer ve Foulkes, 2022:405).

OPT'nin amacı, öğrencilere kendi çalışma alanlarında pratik deneyim kazanma ve sınıfta kazandıkları bilgileri gerçek dünyadaki bir çalışma ortamına uygulama fırsatı vermektir. OPT'ye hak kazanabilmek için, öğrencilerin lisans programlarının en az bir akademik yılını tamamlamış olmaları ve ABD Vatandaşlık ve Göçmenlik Hizmetleri'nden (USCIS) yetkilendirme başvurusunda bulunmaları gerekir. Onaylandıktan sonra, öğrenciler eğitim alanlarıyla ilgili bir işte herhangi bir işveren için çalışabilirler. OPT, mezuniyetten önce veya sonra kullanılabilir, ancak mezuniyetten sonraki 14 ay içinde tamamlanması gerekir (USCIS, 2024). STEM alanlarında derece ile mezun olan öğrenciler, toplam 36 aylık OPT olmak üzere 24 aylık ek OPT uzatmasına hak kazanabilirler. Bu uzatma, öğrencilerin kendi alanlarında pratik eğitim ve deneyim kazanmaları ve potansiyel olarak H-1B vizesi gibi bir çalışma vizesine geçiş yapmaları için daha fazla zaman sağlamayı amaçlamaktadır (Demirci, 2019:1370).

OPT programı, özellikle STEM alanlarında, ABD ekonomisine ve işgücü piyasasına kayda değer katkılar sağlamaktadır. Amuedo-Dorantes ve diğerlerinin yapmış olduğu araştırma, 2008 yılında STEM mezunları için eğitim süresini uzatan OPT politika değişikliğinin, uluslararası öğrencilerin STEM disiplinlerinde uzmanlaşma olasılığını %18 oranında artırdığını ortaya koymaktadır. Bu politika değişikliği, daha fazla yabancı yeteneğin ülkeye çekilmesini sağlama rolüyle birlikte STEM dışı alanlarda öğrenim gören öğrencileri de STEM dereceleri almaya teşvik ederek, ABD'nin kritik sektörlerinde ihtiyaç duyulan nitelikli işgücü havuzunun gelişmesine katkıda bulunmuştur (Amuedo-Dorantes vd., 2019). Ayrıca, Kim'in çalışması, OPT vize uzatmalarının STEM programlarına olan talebi ve bu alanlarda derece kazanımını olumlu yönde etkilediğini belirterek, OPT politikalarının ABD'deki STEM eğitiminin büyümesiyle doğrudan ilişkili olduğunu savunmaktadır. Bu nitelikli iş gücü akışı, ekonomik büyüme için temel

bileşenler olan inovasyonu ve üretkenliği desteklemekte ve ABD'nin küresel rekabet gücünü artırmada önemli bir rol oynamaktadır (Kim, 2022:1659).

OPT programının STEM alanlarındaki uluslararası mezunlar için sunmuş olduğu uzantı, ABD'de kalıcı istihdam olanaklarını önemli ölçüde artıran bir fırsat yaratmaktadır. Bu uzantı, mezunların H-1B vizesi gibi kalıcı çalışma izinlerine geçişlerini kolaylaştırarak, toplamda 24 ila 36 ay boyunca ABD'de çalışma imkânı tanımaktadır. Araştırmalar, bu politika değişikliğinin yüksek lisans düzeyinde STEM programlarına olan talebi %62,2 oranında artırarak, bu programların cazibesini ve çeşitliliğini güçlendirdiğini göstermektedir (Kim, 2022:1661). Ayrıca, OPT uzatmasının, uluslararası STEM mezunlarının ABD işgücü piyasasına entegrasyonunu kolaylaştırdığı ve çalışma vizesi elde etme sürecindeki belirsizlikleri azalttığı belirlenmiştir. Özellikle, yabancı BT uzmanlarının OPT uzantısı ile ABD pazarına girişi, yerli BT çalışanları için istihdam olanaklarını artırmış ve doğrudan rekabetten ziyade tamamlayıcı bir etkileşim ortaya koymuştur. OPT uzantısı, STEM mezunlarının istihdam edilebilirliğini artırarak ABD'nin inovasyon kapasitesine ve ekonomik büyümesine önemli katkılar sağlamaktadır (Amuedo-Dorantes vd., 2019; Guo vd., 2019).

OPT programı, uluslararası mezunların ABD iş gücü piyasasına entegrasyonunu sağlarken, bu sürecin devamlılığını ve uzun vadeli istihdam fırsatlarını garanti altına almak için H-1B vizesi önemli bir rol oynamaktadır. OPT sonrası dönemde uluslararası mezunlar, alanlarında kalıcı iş imkânlarına erişebilmek için genellikle H-1B vizesine başvurmakta, bu da onların ABD'deki mesleki kariyerlerini sürdürebilmeleri açısından kritik bir aşamayı teşkil etmektedir. Bu anlamda H-1B çalışma vizesi de uluslararası öğrenciler için önemli bir diğer yol olarak öne çıkmaktadır. H-1B vizesi, yüksek nitelikli işçilerin ABD'de çalışmasına olanak tanırken, sayısının sınırlı olması ve başvuru sürecinin rekabetçi doğası nedeniyle elde edilmesi zor bir vizedir. Ancak, bu vize, bir işverenin uluslararası bir öğrencinin yeteneklerine güven duyduğu durumlarda kritik bir geçiş aracı sunmaktadır (Glennon, 2024:917; Sai Raj vd., 2023:872).

H-1B vizesi, ABD'de uluslararası öğrencilerin tutulmasını önemli ölçüde etkilemektedir. Yapılan çalışmalar, H-1B vizeleri üzerindeki kısıtlayıcı kotanın, uluslararası öğrencilerin özel sektörde sınırlı istihdam fırsatları nedeniyle kendi çalışma alanları dışında akademik kariyere yönelme olasılığını önemli ölçüde artırdığını göstermektedir (Amuedo-Dorantes vd., 2019:411). Ayrıca, H-1B vize kullanılabilirliğindeki bir azalma, uluslararası öğrenci

kayıtlarındaki düşüşle ilişkilendirilmiştir ve tahminler, sınırın uygulanmasını yaklaşık % 9-10'luk bir düşüş olduğunu öne sürmektedir (Shih, 2016:126). Bu düşüş, özellikle yüksek yetenekli öğrenciler arasında daha belirgindir; zira kısıtlayıcı politikalar, bu öğrencilerin ABD kurumlarına başvurmadan kaçınmalarına neden olarak başvuru havuzunun genel kalitesini olumsuz yönde etkilemektedir (Kato ve Sparber, 2013:117). Bu nedenle, H-1B vize politikası, uluslararası mezunların kısa vadeli istihdam beklentilerini etkilediği gibi, ABD yükseköğretim sisteminde uluslararası öğrencilerin uzun vadeli kalıcılığı ve akademik tercihleri üzerinde de belirleyici bir rol üstlenmektedir (Glennon, 2024:910).

H-1B vize programı, ABD'li işverenlerin, özellikle STEM gibi uzmanlık gerektiren alanlarda, nitelikli yabancı işçileri istihdam etmelerine olanak tanıyan bir çalışma vizesidir (Norlander ve Varma, 2019:568). Bu programa uygun olabilmek için, işin en az bir lisans derecesi veya daha yüksek bir derece gerektirmesi ve yabancı işçinin bu pozisyon için gerekli eğitim ve deneyime sahip olması gerekir. H-1B vizesi başlangıçta üç yıl için verilir ve altı yıla kadar uzatılabilir. Bu süre boyunca, yabancı işçi yalnızca sponsor olan işveren için çalışabilir, ABD dışına seyahat edebilir ve H-1B vizesini kullanarak geri dönebilir (Kennedy, 2019:351). Program, ABD iş gücündeki belirli alanlardaki nitelikli işçi açığını kapatmayı amaçlamakta olup, işverenlerin pozisyonun uzmanlık bilgisi gerektirdiğini ve bu pozisyonu dolduracak nitelikli bir ABD'li işçi bulunmadığını kanıtlamaları gerekmektedir. Ancak, H-1B vizeleri her yıl sınırlı sayıda verildiğinden ve bu vizelere olan talep genellikle arzı aştığından, vize alma süreci karmaşık ve zaman alıcı olabilir. Bu süreç, hem işverenlerin hem de yabancı işçilerin uyması gereken çeşitli düzenlemeler ve yönergeleri içermektedir. H-1B vize programı, ABD'de çalışmak isteyen yabancı işçiler ve dünya genelinden yetenekli işçileri istihdam etmek isteyen ABD'li işverenler için yaygın olarak tercih edilen bir seçenektir (Mayda vd., 2023:922; Peri vd., 2015:225; Shih, 2016:125)

OPT ve H-1B vizeleri, uluslararası öğrencilerin ABD iş gücüne entegrasyonu ve uzun vadeli kalışları açısından kritik rol oynamaktadır. Bu programlar, uluslararası öğrencilerin mezuniyet sonrası profesyonel deneyim kazanmalarını ve ABD iş piyasasında kalıcı olarak yer almalarını sağlayan önemli araçlardır. OPT, mezuniyet sonrası iş deneyimi sunarak ve H-1B vizesi, nitelikli iş gücünü ABD'ye çekerek, uluslararası öğrencilerin profesyonel hedeflerine ulaşmalarına ve ABD ekonomisine

katkıda bulunmalarına olanak tanımaktadır (Bodine Al-Sharif vd., 2024). Ancak, bu süreçlerin etkin bir şekilde uygulanması ve uluslararası öğrencilerin ABD'deki deneyimlerin güçlendirilmesine yönelik destek, federal ve eyalet kurumlarının ötesinde yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları ve üniversiteler tarafından da sürdürülmektedir. Bu bağlamda, ABD'deki uluslararası öğrencilere yönelik sunulan çeşitli destekler ve programlar, onların eğitim ve istihdam fırsatlarını artırarak, ülkenin yükseköğretim ve iş gücü stratejilerinin başarısına katkıda bulunmayı amaçlamaktadır. Bu destekleyici yapılar, uluslararası öğrencilerin ABD'de kalış sürelerini ve iş gücüne entegrasyonlarını iyileştirirken, ülkenin küresel akademik ve ekonomik rekabet gücünü de artırmaktadır (Vu vd., 2023).

ABD Dışişleri Bakanlığı'nın Eğitim ve Kültür Bürosu, 2023 itibarıyla 450'nin üzerinde danışmanlık merkezi aracılığıyla ABD üniversitelerini tanıtmakta ve 180'den fazla ülkede aday öğrencilere bilgi aktarmaktadır. Bu merkezler, uluslararası öğrencileri uygun Amerikan üniversiteleriyle eşleştirmenin yanı sıra, Amerikan üniversitelerinin uluslararası bağlantılarını ve iş birliklerini genişletmeyi amaçlamaktadır (U.S. Department of State, 2023). Ayrıca, Fulbright Programı gibi büyük ölçekli eğitim projeleri, hem Amerikalı hem de uluslararası öğrencilerin yükseköğrenim masraflarını karşılamayı sürdürmekte ve federal fonlarla eğitim fırsatlarını desteklemektedir. Fulbright Programı, 160'tan fazla ülkede faaliyet göstermekte olup, her yıl binlerce öğrenciye ve akademisyene burs sağlamaktadır (IIE, 2024).

Yerel hükümetler, uluslararası öğrencileri eyaletlerine çekmek için marka oluşturma ve pazarlama kampanyalarına büyük önem vermekte ve bu süreçte küresel profillerini artırmayı hedeflemektedir. "Study in California" ve "Explore New York" gibi girişimler, bu stratejilere örnek teşkil etmektedir (NACAC, 2023). Ayrıca, birçok üniversite, uluslararası öğrencilere yönelik özel ofisler kurarak ve çeşitli akademik burslar sunarak, uluslararası eğitimi desteklemekte ve uluslararası tanınırlıklarını artırmaktadır. Bu üniversiteler, ayrıca uluslararası değişim programları ve araştırma iş birlikleri ile öğrenci ve öğretim üyesi değişimini teşvik etmektedir (CGS, 2023).

Yerel üniversitelerde uluslararası eğitim ofislerinin kurulması, uluslararası öğrenciler, öğretim üyeleri ve araştırma kuruluşları ile iş birliğini önemli ölçüde geliştirmiştir. Bu girişimler sadece bilgi alışverişini teşvik etmekle kalmaz, uluslararası iş birliği ile araştırma çıktıları arasında olumlu bir ilişki olduğunu gösteren çalışmalarla kanıtlandığı

gibi, üniversitelerin bilimsel araştırma performansını da iyileştirir (Rao ve Huang, 2023:158). Ayrıca üniversiteler, uluslararası öğrencileri devlet dışı harçlardan muaf tutma ve akademik burs sunma, böylece finansal engelleri azaltmak ve çeşitli öğrenci gruplarını çekmek gibi önlemler uygulamıştır (Liu ve Song, 2023:1551).

Sivil toplum kuruluşları ise, ABD'nin uluslararası eğitim alanındaki stratejilerinde önemli bir rol oynamaktadır. American Council on Education, the Association of American Universities ve IIE gibi kuruluşlar, uluslararası eğitim programlarını desteklemek ve stratejik ortaklıklar kurmak için çeşitli projeler yürütmektedir. Bu kuruluşlar, hem yerel hem de federal düzeyde iş birliği yaparak, küresel düzeyde eğitim fırsatlarını artırmakta ve stratejik ortaklıklar kurmaktadır (IIE, 2024). Bu stratejiler, ABD'nin uluslararası öğrencileri çekme ve destekleme konusundaki kapsamlı yaklaşımının bir parçasıdır ve uluslararası öğrencilerin ABD'de eğitim sonrası entegrasyonlarını kolaylaştırmak için sunduğu imkânların bir yansımasıdır. Ayrıca, bu desteklerin ve kaynakların etkin kullanımı, ABD'nin küresel yetenek havuzunu güçlendirme hedefleriyle uyumlu olarak, uluslararası öğrencilerin ABD iş gücü piyasasına entegrasyonunu da önemli ölçüde desteklemektedir.

2.1.2. Amerika Birleşik Devletleri'nde Uluslararası Öğrenci Hareketliliğinin Yıllara Göre Gelişimi

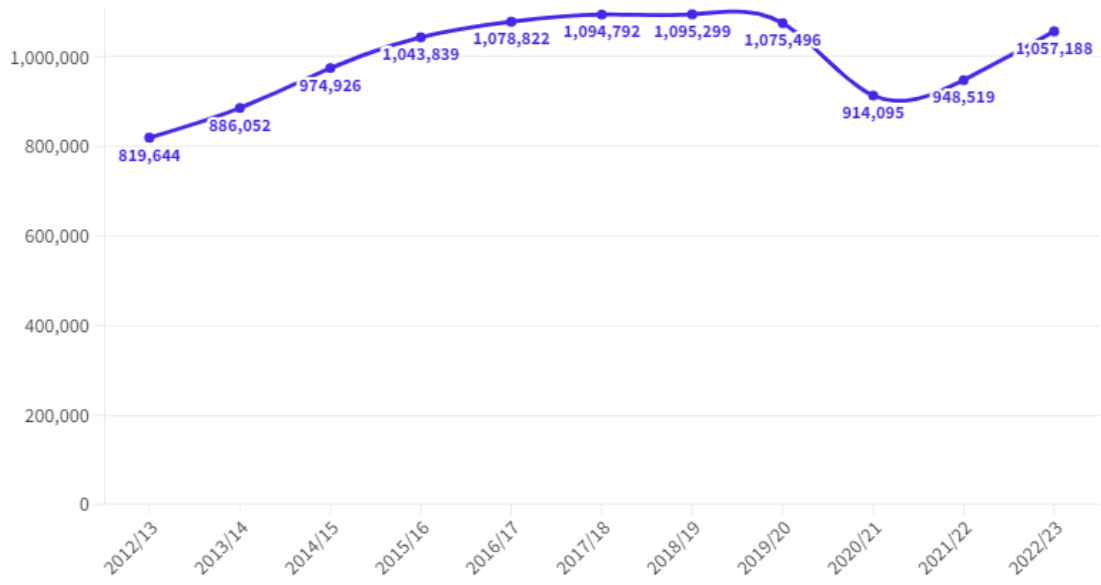
ABD, uluslararası öğrenci hareketliliğinde dünya genelinde önemli bir konuma sahiptir. Yıllar içinde bu konum, hem sayısal büyüklük hem de öğrenci profili açısından değişiklik göstermiştir. Çalışmanın bu bölümünde, ABD'deki uluslararası öğrenci hareketliliğinin zaman içindeki gelişimi detaylı bir şekilde ele alınacaktır. Grafikler ve tablo verileri üzerinden yapılan incelemeler, özellikle yükseköğretim programlarına katılım, öğrencilerin geldikleri ülkeler ve eğitim sonrası programlara katılım gibi konularda kapsamlı bir analiz sunmaktadır. Bu bölüm, ABD'nin uluslararası öğrenci çekim gücünü ve bu gücün nasıl şekillendiğini anlamak için temel bir çerçeve sunmayı amaçlamaktadır. Yıllara göre değişen dinamikler, ülkenin eğitim politikaları ve uluslararası ilişkileri ile değerlendirilecektir.

Uluslararası öğrenci hareketliliğinin yıllar içindeki gelişimi, ABD'nin eğitim sistemindeki dönüşümlerin bir yansıması olmasının yanı sıra, küresel ekonomik, politik ve sosyal dinamikleri de yansıtan önemli bir göstergedir. Bu bağlamda, ABD'nin dünya genelindeki

yükseköğretim alanındaki çekiciliği ve bu çekiciliğin sürdürülebilirliği, uluslararası öğrenci sayılarındaki artış veya azalışların altında yatan faktörlerin incelenmesini gerektirmektedir. Devam eden paragrafta, bu faktörlerin nasıl şekillendiği ve değişen öğrenci profillerinin ABD'nin eğitim politikasına etkisi ele alınacaktır.

ABD'deki uluslararası öğrenci hareketliliği, II. Dünya Savaşı'ndan bu yana önemli ölçüde gelişmiş ve değişen dinamiklerle şekillenmiştir. Başlangıçta, gelişmekte olan ülkelerden gelen öğrencileri çekmek için mali yardım programlarına odaklanan ABD, zamanla ticari çıkarlara dayalı bir modele yönelmiştir (Kumar, 2023). Günümüzde ise, uluslararası öğrenci kayıtları, ABD yükseköğrenim sisteminin vazgeçilmez bir bileşeni olarak kalmakta ve kurumlar, ekonomik ve eğitimsel avantajlar sağlamak amacıyla aktif olarak öğrenci çekmektedir. Ancak, bu hareketliliğin dinamikleri, jeopolitik değişimler ve uluslararası ortaklıklar gibi daha geniş küresel bağlamlar tarafından da etkilenmektedir (Dennis, 2024). ABD, hala birçok uluslararası öğrenci için cazip bir hedef olmaya devam ederken, bu eğilim, karşılıklı faydalara dayalı daha geniş bir perspektifle yeniden şekillenmektedir. Bu gelişmeler, ABD'deki uluslararası öğrenci hareketliliğinin tarihsel eğilimlerini, ekonomik faktörleri ve değişen küresel ilişkileri yansıtan karmaşık bir tablo sunmaktadır (Krannich, 2023:277; Macrander, 2017:12).

2022/2023 akademik yılı itibarıyla, ABD'de yükseköğrenim kurumlarına kayıtlı yaklaşık 1.057,188 uluslararası öğrenci vardır. Dünya çapındaki toplam uluslararası öğrenci kaydının yaklaşık% 25'ini temsil etmektedir (Okai ve Mandayam, 2024). Grafik X incelendiğinde ABD, uluslararası öğrenciler için önde gelen bir destinasyon olmaya devam etmekte ve eğitim kurumlarının ekonomisine ve kültürel çeşitliliğine önemli ölçüde katkıda bulunduğu söylenebilmektedir.

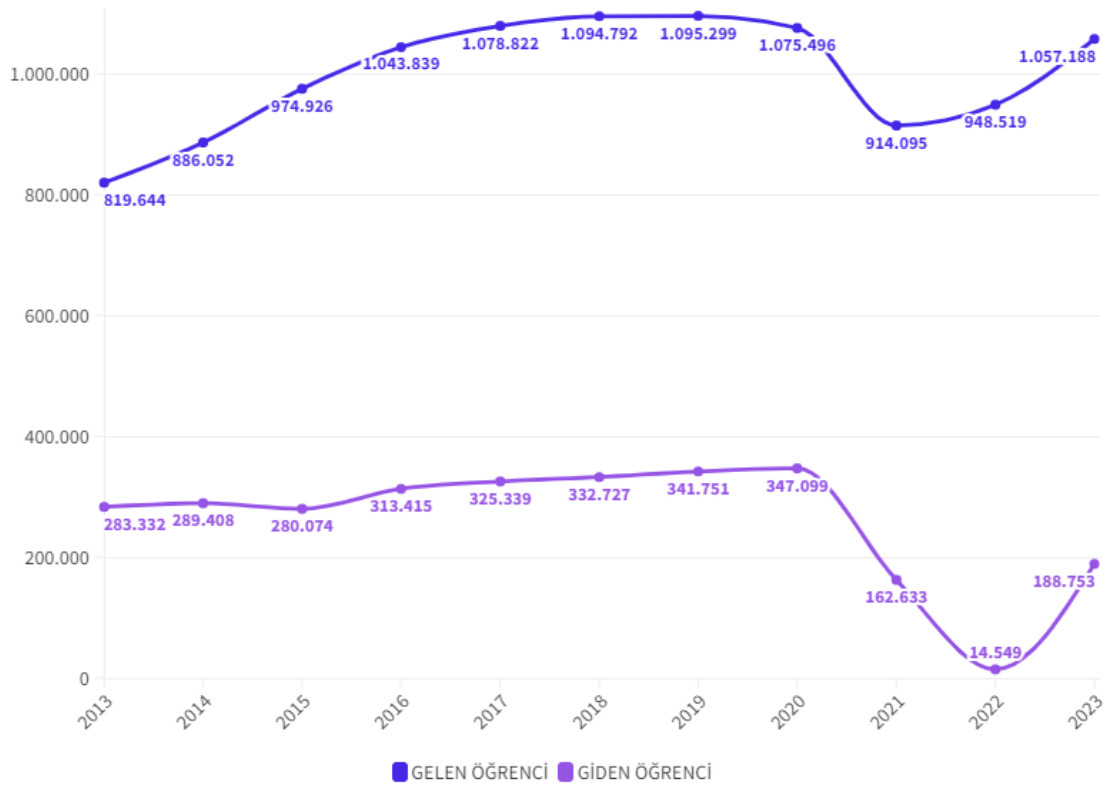
Grafik 6: ABD'deki Toplam Uluslararası Öğrenci Sayısı

Kaynak: Institute of International Education, 2023

Grafik 6, 2012/13'ten 2022/23'e kadar ABD'deki toplam uluslararası öğrenci sayısının yıllar içindeki değişimini göstermektedir. 2012/13 akademik yılında yaklaşık 820,000 olan öğrenci sayısı, 2018/19 yılında zirveye ulaşarak 1,095,299'a çıkmıştır. Ancak, 2019/20 ve sonrasında öğrenci sayısında belirgin bir düşüş gözlemlenmiş ve bu sayı 2020/21'de 914,095'e kadar gerilemiştir. Bu dönemdeki düşüş, COVID-19 pandemisi ve ABD'nin göçmenlik politikalarındaki değişikliklerle ilişkilendirilebilir. 2021/22 itibarıyla toparlanma sürecine giren uluslararası öğrenci sayısı, 2022/23'te tekrar yükselerek 1,057,188 olmuştur. Grafik, uluslararası öğrenci hareketliliğinin ABD'deki yükseköğretim sektörü için ne denli önemli olduğunu ve küresel krizlerin bu hareketlilik üzerindeki etkisini net bir şekilde ortaya koymaktadır.

Bu bağlamda, 2020/21 dönemindeki düşüş, pandemi sürecinin getirdiği seyahat kısıtlamaları, uzaktan eğitim gibi faktörlerden kaynaklandığı düşünülmektedir. Bununla birlikte, 2021/22 akademik yılı itibarıyla yaşanan toparlanma, ABD üniversitelerinin uluslararası öğrencilere yönelik stratejilerindeki esneklik ve adaptasyon kabiliyetinin bir göstergesi olarak değerlendirilmektedir. ABD'nin uluslararası öğrencilere sunduğu imkanlar ve küresel prestiji, bu öğrencilerin ülkedeki varlığının devam etmesini sağlamaktadır. Grafik, ABD'nin uluslararası eğitimdeki lider konumunu ve bu alandaki dinamikleri anlamak için önemli bir referans sunmaktadır.

ABD'deki uluslararası öğrenci hareketliliği, hem gelen uluslararası öğrenci hem de giden yerel öğrenci sayıları açısından küresel eğilimlerin belirleyici olduğu bir dinamiğe sahiptir. Amerika, uzun yıllar boyunca yüksek öğrenim için cazibe merkezi olmayı sürdürürken, farklı ülkelerden gelen öğrenciler de ABD'nin dünya genelindeki akademik etkisini artırmaktadır. Öte yandan, ABD'den yurtdışına öğrenim görmeye giden öğrencilerin sayısı da, ülkenin küresel akademik ilişkilerini ve öğrencilerinin uluslararası deneyim kazanma eğilimlerini yansıtmaktadır (Johnson, 2020).

Grafik 7: Yıllara Göre Gelen ve Giden Öğrenci Sayısı

Kaynak: (IIE, 2024)

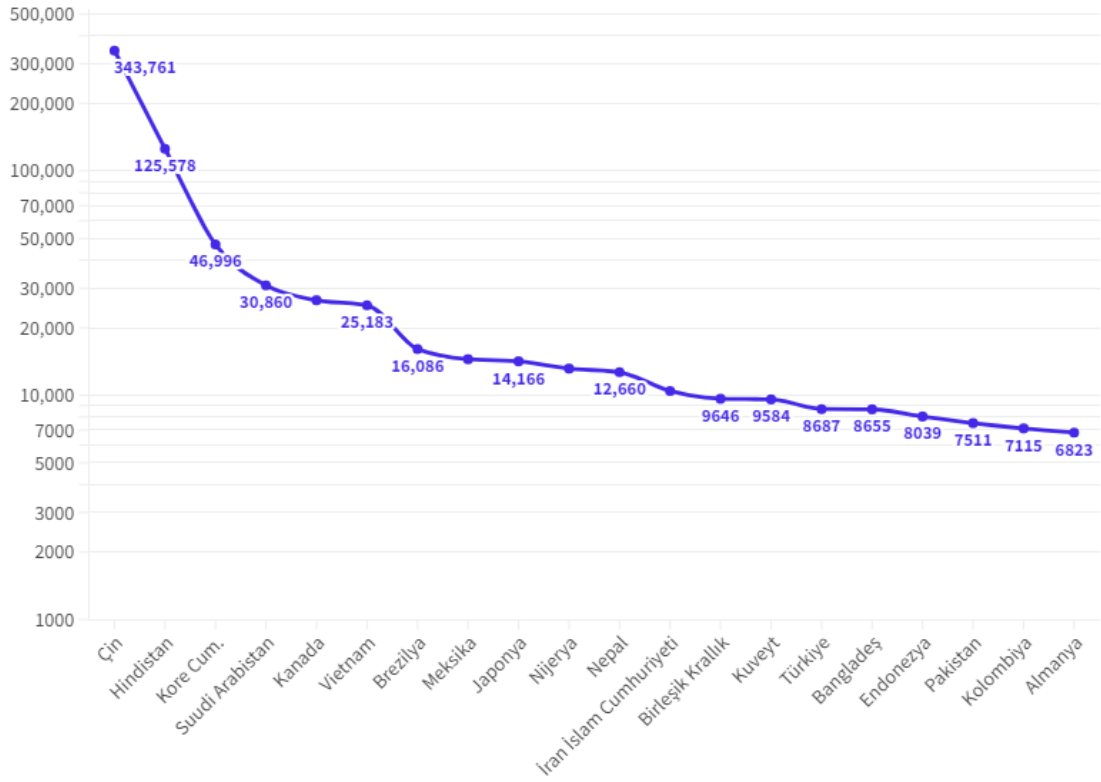
Grafik 7, ABD'de öğrenim görmek için gelen uluslararası öğrenci sayıları ile ABD'den diğer ülkelere öğrenim görmek için giden öğrenci sayılarının yıllar içindeki değişimini göstermektedir. 2013-2023 yılları arasında, ABD'ye gelen uluslararası öğrenci sayılarında genel bir artış trendi görülmekte, ancak 2019 sonrası keskin bir düşüş yaşanmaktadır. Bu düşüş, muhtemelen küresel ekonomik dalgalanmalar ve politikaların bir yansımasıdır. Öte yandan, ABD'den yurtdışına giden öğrenci sayıları daha stabil bir seyir izlemekte, 2020'de yaşanan sert düşüş dışında genel olarak sınırlı bir artış

göstermektedir. Bu eğilimler, ABD'nin uluslararası eğitim pazarındaki rolünün ve öğrencilerin eğitim tercihlerini nasıl etkilediğinin bir göstergesidir.

Bir diğer önemli parametre ise ABD'ye öğrenim görmek için gelen uluslararası öğrencilerin hangi ülkelerden geldiğidir. ABD, yükseköğretim sistemiyle dünya genelinde uluslararası öğrenci hareketliliğinde önemli bir rol oynamaktadır. Özellikle, ABD'nin önde gelen eğitim kurumları, farklı ülkelerden gelen binlerce öğrenciyi çekmektedir. Bununla birlikte, ABD'den diğer ülkelere öğrenim görmek amacıyla giden öğrenci sayıları da dikkat çekicidir. Bu karşılıklı hareketlilik, küresel eğitim ağlarını güçlendirirken, ülkeler arasındaki akademik iş birliğinin artmasına da katkı sağlamaktadır. Aşağıdaki grafik, ABD'deki uluslararası öğrencilerin geldikleri ülkeler ile bu ülkelerden gelen öğrenci sayılarını göstermektedir.

ABD'deki uluslararası öğrenciler ağırlıklı olarak Asya ülkelerinden gelmekte, Çin, Hindistan ve Güney Kore ilk üç gönderen ülke arasında bulunmaktadır. Bununla birlikte, bu ülkeler ABD'deki uluslararası öğrenci nüfusunun yarısından fazlasını (%51) oluşturmaktadır. Çinli öğrenciler tek başına bu demografinin %25'inden fazlasını meydana getirmektedir. Asyalı öğrencilerin genel temsili, Amerikan yüksek öğrenimindeki tüm uluslararası öğrencilerin yaklaşık % 64.3'ünü oluşturdukları için önem arz etmektedir (Ma ve Garcia-Murillo, 2018:1941; Zhang, 2016:180).

Asya ülkelerinin öğrencilerinin yoğunlukla ABD'yi tercih etmelerinin ABD eğitiminin yüksek standartlarda ve uluslararası piyasalarda kabul görmüşlüğüne ispatlar nitelikte olmasının yanı sıra ABD'nin uluslararası öğrenci kabulünde nitelikli öğrenciye öğrenim görme ve oturma izni verdiği göz önünde bulundurulduğunda Asya ülkelerinde bulunan öğrencilerin kriterleri fazlasıyla karşıladığı düşünülmektedir. Uluslararası piyasalar incelendiğinde belirli sektörlerde Asya ülkeleri kökenli bireylerin ağırlıkta olduğu bu düşünceyi destekler niteliktedir (Fang vd., 2022:488; Tabasum Niroo ve Williams, 2022:72; Xiong ve Pillay, 2023:84).

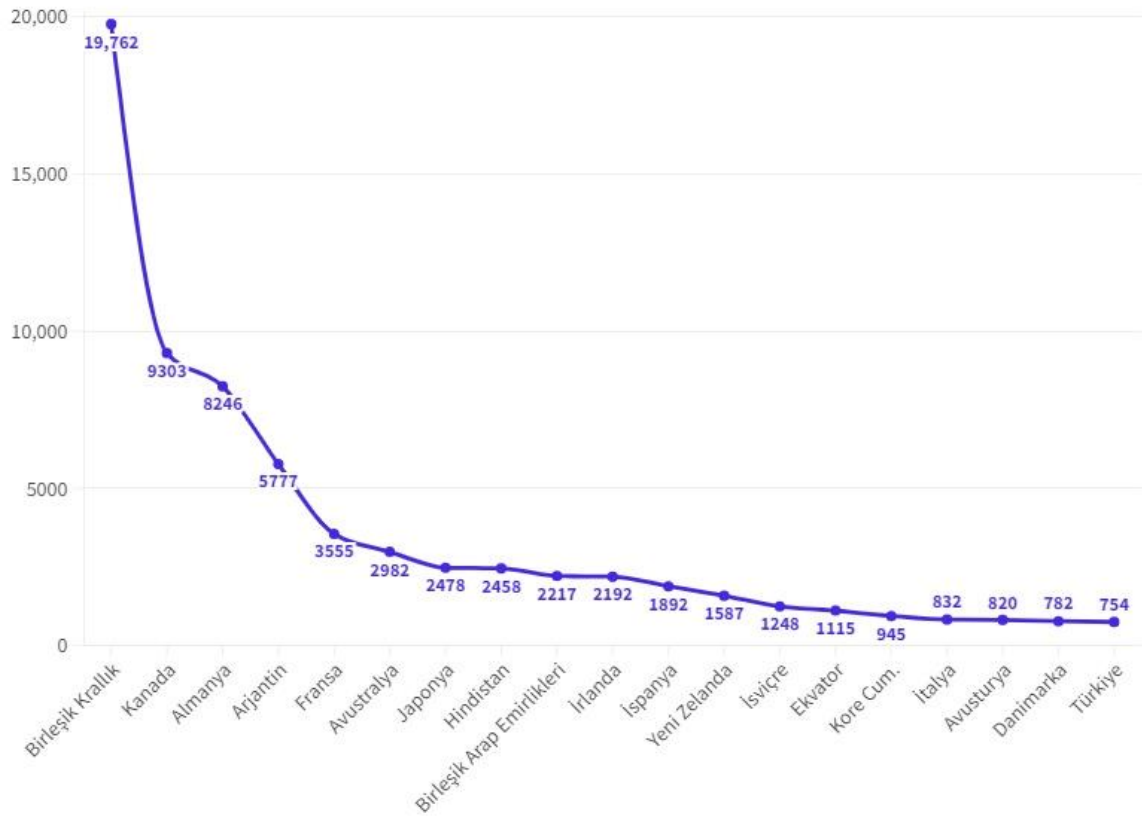
Grafik 8: Uluslararası Öğrencilerin Geldikleri Ülkeler ve Öğrenci Sayısı (2022)

Kaynak: (UNESCO, 2023)

Grafik 8, ABD'deki uluslararası öğrencilerin sayısını menşe ülkelerine göre göstermektedir. Çin ve Hindistan, sırasıyla 343.761 ve 125.578 öğrenciyle en büyük uluslararası öğrenci kaynaklarıdır. Bu sayı diğer ülkelerde önemli ölçüde azalmaktadır. Bu ülkeleri çok daha düşük rakamlarla Güney Kore, Suudi Arabistan ve Kanada takip etmektedir. Bu düşüş eğilimi, ilk iki ülkenin dışındaki ülkelere gelen öğrenci sayısında keskin bir düşüşü göstermekte ve bu da ABD'de uluslararası öğrenci kaydı için birkaç önemli ülkeye olan yoğun bağımlılığı göstermektedir. Uluslararası öğrencilerin ABD'deki menşe ülkeleri, onların akademik deneyimlerini, eğitim ortamına katkılarını ve ABD ekonomisine olan etkilerini büyük ölçüde belirler. Çin, Hindistan ve Güney Kore gibi ülkelere gelen öğrenciler, ABD'deki uluslararası öğrenci nüfusunun yaklaşık yarısını oluşturarak, üniversite kampüslerine farklı bakış açıları ve kültürel çeşitlilik getirir. Bu öğrenciler, akademik başarılarının ötesinde, üniversitelerin kültürel ve sosyal ortamlarının zenginleşmesine de önemli katkılar sunmaktadır (Leong, 2015).

Ekonomik açıdan bakıldığında, uluslararası öğrencilerin ABD'ye sağladıkları finansal katkılar yadsınamaz. Bu öğrenciler, öğrenim ücretleri ve yerel harcamalar aracılığıyla

milyarlarca dolarlık gelir sağlarlar. Bu durum, eğitim kurumlarının yanı sıra yerel ekonomiler için de önemli bir ekonomik girdi oluşturmaktadır. Özellikle büyük şehirlerde ve üniversite kasabalarında, uluslararası öğrenciler hem tüketici harcamalarıyla hem de kiralık konut talebiyle yerel ekonomileri canlandırır. ABD yükseköğretim kurumları, bu öğrencilerin devamlılığını sağlamak adına çeşitli destek hizmetleri ve politikalar geliştirerek hem öğrenci memnuniyetini artırmayı hem de kurumsal başarıyı sağlamayı hedeflemektedir (Okai ve Mandayam, 2024:312; Zhang, 2016:179).

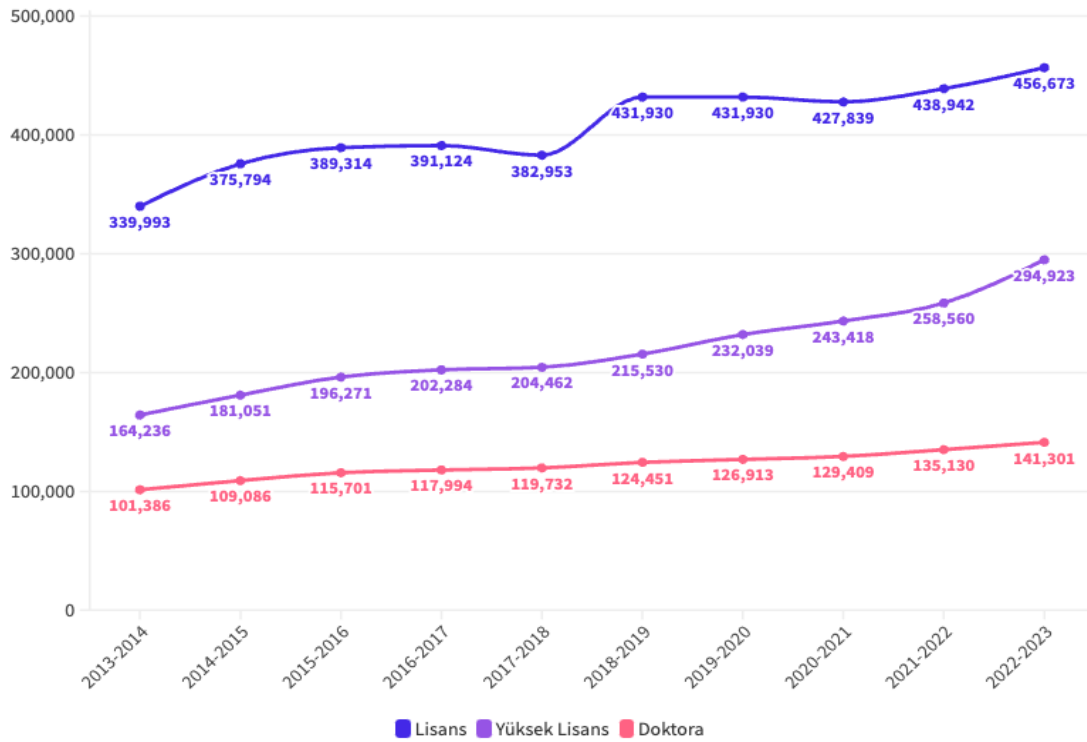

Grafik 9: ABD’den Giden Öğrencilerin Gittikleri Ülkeler ve Öğrenci Sayısı (2022)

Kaynak:(UNESCO, 2023)

Grafik 9, farklı ülkelerde eğitim gören ABD vatandaşı öğrenci sayısını göstermektedir. Meksika, 20.045 öğrenciyle en fazla uluslararası öğrenciye ev sahipliği yapan ülke olarak öne çıkmaktadır. İngiltere ve Kanada, sırasıyla 9.303 ve 8.246 öğrenciyle onu takip etmektedir. İlk üç ülkenin ardından öğrenci sayısında belirgin bir düşüş gözlemlenmektedir. Grafiğin sonunda İtalya, Avusturya, Danimarka ve Türkiye gibi ülkeler, her biri 1.000’in altında öğrenciyle temsil edilmektedir. Bu durum, ABD vatandaşı öğrencilerin akışının birkaç ana ülkeye yoğunlaştığını göstermektedir.

Amerikalı öğrencilerin yurtdışında eğitim görme eğilimleri, uluslararası öğrenci hareketliliğinin genel dinamiklerini yansıtarak belirli ülkelerde yoğunlaşmıştır. ABD, küresel öğrenci akışında merkezi bir rol oynarken, İngiltere, Çin, Avustralya ve Kanada gibi ülkelere yönelen öğrenci hareketliliği dikkat çekmektedir. Bu hareketliliğin arkasında tarihsel bağlar, dil benzerlikleri ve ekonomik ilişkiler gibi faktörler yatmaktadır. Ayrıca, bu eğilimler, küreselleşmenin eğitim fırsatlarını uluslararası ticaret ve hükümet politikaları aracılığıyla şekillendirmesiyle uyumlu olup, ABD'li öğrencilerin İngilizce konuşulan ülkelere olan tercihleriyle daha da belirgin hale gelmektedir. Bu durum, uluslararası eğitim fırsatlarının genişlemesine rağmen, dünya genelinde eşit olarak dağıtılmadığını ortaya koymaktadır (Barnett vd., 2016:539; Bhandari, 2017; Shields, 2013:620).

Grafik 10: Uluslararası Öğrencilerin Eğitim Durumuna Göre Dağılımı

Kaynak: (IIE, 2024)

Grafik 10 ise, son on yılda ABD’de lisans, yüksek lisans ve doktora düzeyinde eğitim gören uluslararası öğrenci sayılarındaki artışı göstermektedir. 2013-2014 akademik yılından başlayarak 2022-2023 akademik yılına kadar olan dönem incelendiğinde, tüm eğitim seviyelerinde belirgin bir artış gözlemlenmektedir. Lisans düzeyinde eğitim gören uluslararası öğrenci sayısı, 2013-2014 akademik yılında 339.993 iken 2022-2023

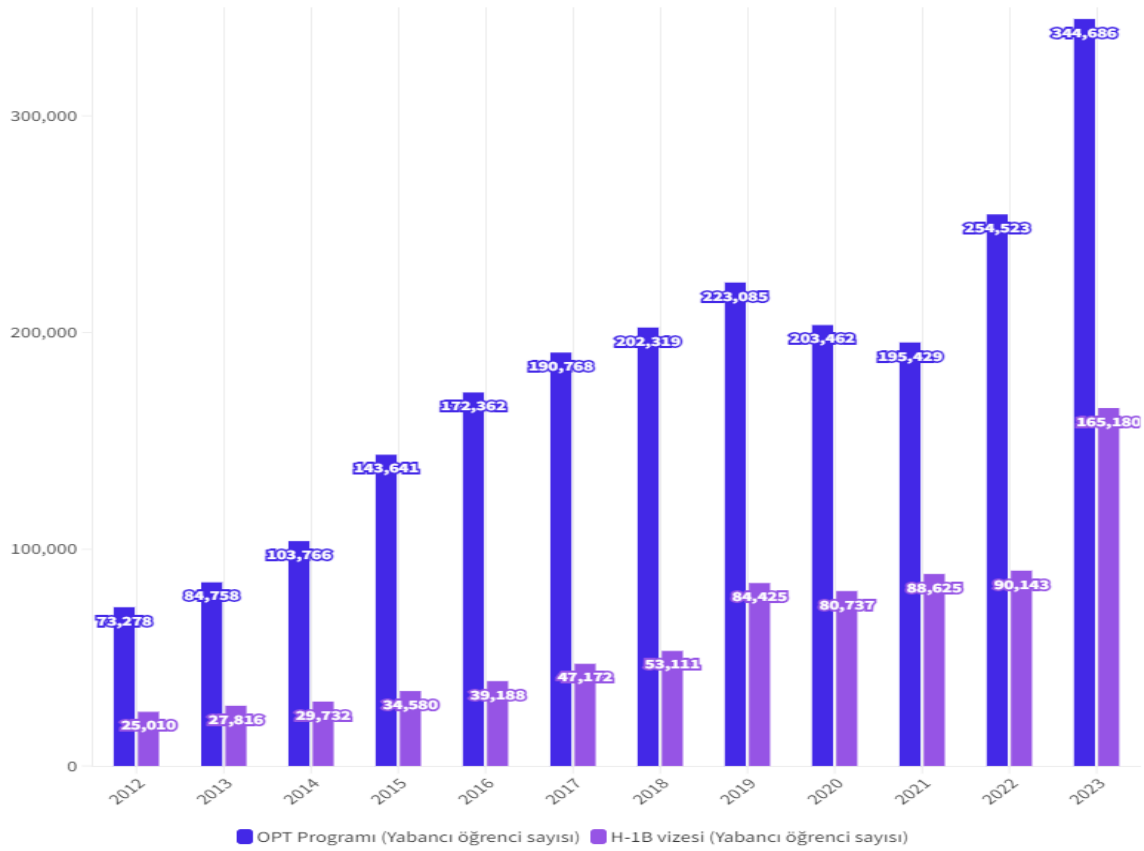
akademik yılında 456.673'e ulaşmıştır. Bu dönemdeki artış eğilimi, lisans seviyesinin uluslararası öğrenciler arasında hala en popüler eğitim seviyesi olduğunu ortaya koymaktadır. Yüksek lisans (Master's) seviyesinde de benzer bir artış gözlemlenmektedir. 2013-2014 akademik yılında 164.236 olan öğrenci sayısı, 2022-2023 akademik yılında 294.923'e çıkmıştır. Yüksek lisans programlarındaki bu büyüme, ABD üniversitelerinin küresel eğitimdeki lider konumlarını koruduğunu ve uluslararası öğrencilerin ileri düzeyde uzmanlaşma fırsatları için ABD'yi tercih ettiğini göstermektedir.

Doktora seviyesinde ise daha yavaş fakat istikrarlı bir artış gözlemlenmektedir. 2013-2014 akademik yılında 101.386 olan öğrenci sayısı, 2022-2023 akademik yılında 141.301'e ulaşmıştır. Doktora programları, genellikle daha uzun süreli ve araştırma odaklı olduklarından, diğer eğitim seviyelerine kıyasla daha düşük bir büyüme oranı sergilemektedir. Bununla birlikte, bu seviyedeki büyüme, ABD'nin Ar-Ge alanında uluslararası yetenekleri çekmeye devam ettiğini göstermektedir. Doktora seviyesindeki artış, aynı zamanda ABD'nin bilimsel inovasyon ve ileri düzey araştırma alanlarında küresel liderliğini sürdürme amacını yansıtmaktadır.

Bu veriler, ABD'nin uluslararası öğrenciler için cazip bir eğitim destinasyonu olarak kalmaya devam ettiğini ve farklı eğitim seviyelerinde küresel eğilimlerin bir yansıması olarak öğrenci sayılarının arttığını göstermektedir. Lisans seviyesindeki büyüme daha dalgalı bir seyir izlerken, yüksek lisans ve doktora seviyelerinde daha istikrarlı bir artış gözlemlenmiştir. Özellikle pandeminin başlangıcında yaşanan düşüslere rağmen, ABD eğitim sisteminin esnekliği ve çekiciliği, uluslararası öğrencilerin geri dönüşünü hızlandırmıştır. Bu durum, ABD'nin küresel eğitim pazarındaki rekabetçiliğini sürdürme kapasitesini ve uluslararası öğrenci hareketliliğindeki dinamiklerin ABD'yi tercih eden öğrenciler tarafından nasıl algılandığını ortaya koymaktadır.

Bu üç düzeydeki uluslararası öğrenci sayılarındaki artış, ABD'nin uluslararası eğitimdeki liderliğini ve bu alandaki artan talebi yansıtmaktadır (Bodine Al-Sharif vd., 2024:2; Bound vd., 2021:168). Bu bağlamda, mezuniyet sonrası iş gücü piyasasında uluslararası yeteneklerin korunmasında OPT programının rolü kritik bir öneme sahiptir. OPT, programı, uluslararası öğrencilere eğitimleri sonrasında ABD'de çalışma ve deneyim kazanma imkanı tanıyan esnek bir yapı sunmaktadır (Amuedo-Dorantes vd., 2019). Bu esneklik, öğrencilere hem teorik hem de pratik bilgi birikimlerini gerçek iş dünyasında uygulama fırsatı vererek, onların kariyer gelişimlerini desteklemekte ve ABD iş gücüne

entegre olmalarını kolaylaştırmaktadır. Ayrıca, OPT'nin uluslararası öğrenciler için giderek daha cazip bir seçenek haline gelmesi, ABD'nin küresel yetenek rekabetinde öne çıkma stratejisini de pekiştirmektedir (Monahan, 2018; Palagashvili ve Salmon, 2022). H-1B vizesinin sınırlı sayıda verilmesi ve rekabetçi yapısı nedeniyle, OPT programı, uluslararası yeteneklerin ABD iş gücüne katılımında daha yaygın ve erişilebilir bir yol sunarak, ABD'deki şirketlerin küresel çapta en yetenekli bireyleri bünyelerine katabilme kapasitesini artırmaktadır (S. W. Kim, 2021). Bu durum, OPT'nin 2023 yılında zirveye ulaşmasının nedenlerinden biri olarak açıklanabilir.

Grafik 11: Mezuniyet Programlarına Katılan Yabancı Öğrenci Sayısı

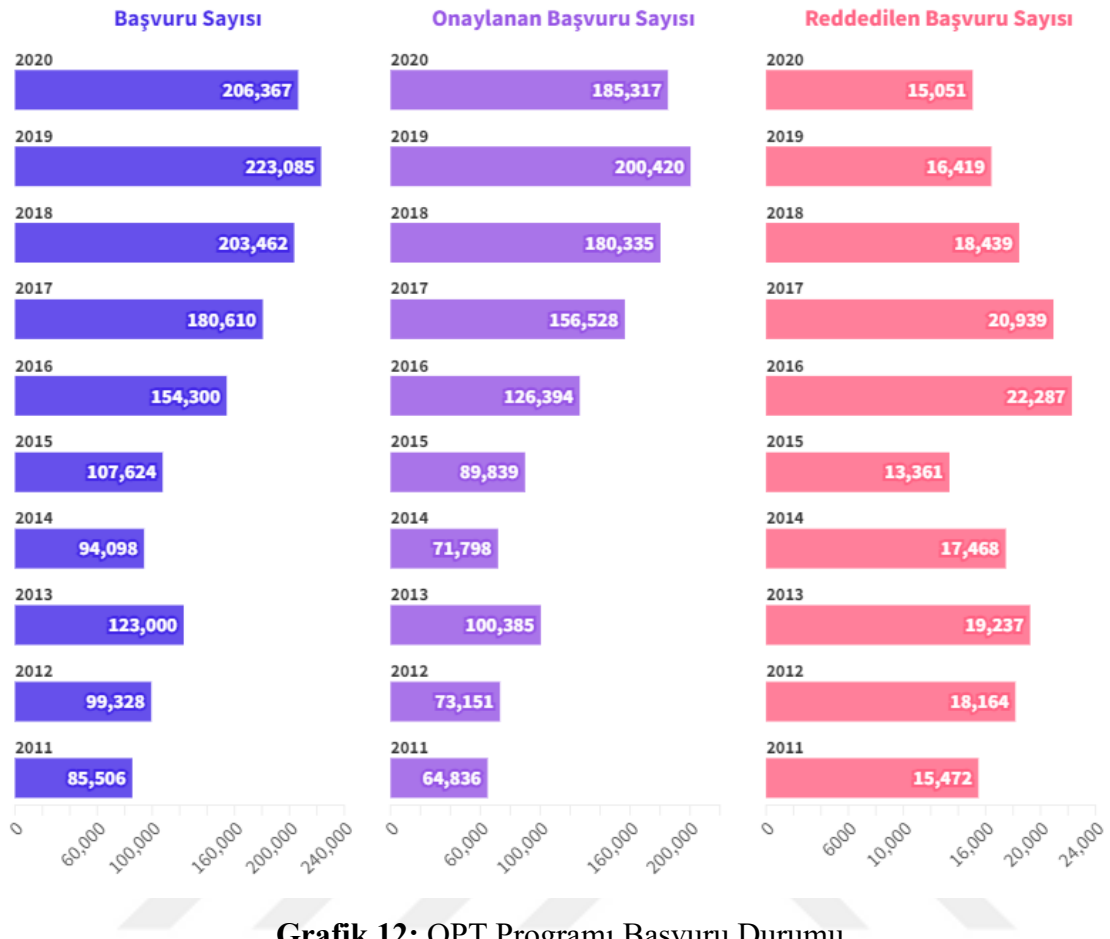
Kaynak: CRS Reports, 2024; USCIS, 2024

H1-B vizesi ve OPT programına katılımın yıllar içerisindeki değişim Grafik 11’de gösterilmektedir. 2012’den 2023’e kadar ABD’de OPT programına katılan uluslararası öğrenci sayısında belirgin bir artış eğilimi ortaya koymaktadır ve bu artış, 2023 yılında 344.686 öğrenci ile zirveye ulaşmıştır. Bu veriler, OPT programının uluslararası öğrenciler için mezuniyet sonrası bir kariyer yolu olarak artan önemini vurgulamaktadır. 2012 yılında OPT programına katılım, 143.641 öğrenciyle sınırlıyken, sonraki yıllarda

katılım sayılarında kademeli bir artış gözlemlenmiş, özellikle 2015 ve 2018 yılları arasında belirgin bir yükseliş yaşanmıştır. 2020 yılında COVID-19 pandemisinin etkisiyle geçici bir düşüş yaşansa da, sonrasında hızlı bir toparlanma görülmüş ve 2023 yılında rekor seviyelere ulaşılmıştır. Bu durum, uluslararası öğrencilerin ABD işgücü piyasasında kalıcı olma arayışlarının bir yansıması olarak değerlendirilebilir (Zhu vd., 2023).

Bu artış eğilimi, ABD'deki işgücü piyasasında uluslararası yetenekleri elde tutma çabalarının bir göstergesi olarak değerlendirilebilir. OPT programı, uluslararası öğrencilerin eğitimlerini tamamladıktan sonra ABD'de belirli bir süre boyunca çalışma fırsatı sunarak, mezuniyet sonrası istihdam arayışlarını desteklemektedir (Kaemmerer ve Foulkes, 2022; Kim, 2021). Buna karşılık, H-1B vizesine katılımda da artış gözlemlenirken, bu artış daha az belirgin olmuştur. H-1B vizesi, sınırlı sayıda kontenjan ve yoğun rekabet nedeniyle daha sınırlı bir büyüme sergilemiştir. Ancak 2023 yılı itibarıyla, OPT ve H-1B vize rakamlarının yakınsaması, ABD'nin uluslararası yetenekleri çekme ve elde tutma politikasının iki ana eksenini olarak her iki programın da önemini koruduğunu göstermektedir (Mayda vd., 2023).

Bu bağlamda, OPT programına yönelik talebin sürekli artışı, uluslararası öğrencilerin ABD'de kalma isteğini ve mezuniyet sonrası kariyerlerini ABD'de sürdürme arayışlarını yansıtmaktadır. Aynı zamanda, H-1B vizesi gibi daha kısıtlayıcı seçenekler karşısında OPT'nin, uluslararası öğrenciler için daha erişilebilir ve esnek bir seçenek olarak öne çıktığı görülmektedir. OPT ve H-1B vizesi, uluslararası yeteneklerin ABD işgücü piyasasında kalıcı olarak yer almasını sağlamak için kritik öneme sahip iki ana araç olarak ABD'nin küresel yetenek çekme ve muhafaza stratejisinin merkezinde yer almaktadır (Laney, 2023; Lin, 2023).

Grafik 12: OPT Programı Başvuru Durumu

Kaynak: USCIS, 2024

Grafik 12, ABD'deki OPT programına yapılan başvuruların yıllara göre dağılımını, onaylanan ve reddedilen başvuru sayıları ile birlikte göstermektedir. 2011-2020 dönemine bakıldığında, toplam başvuru sayılarında istikrarlı bir artış gözlemlenmiştir. 2011 yılında 85,506 olan başvuru sayısı, 2019'da zirve yaparak 223,085'e ulaşmıştır. 2020'de bu sayı 206,367'ye gerilese de, genel trend OPT'nin giderek daha popüler bir seçenek haline geldiğini göstermektedir. Onaylanan başvuru sayılarında da benzer bir artış görülürken, özellikle 2015'ten itibaren önemli bir artış söz konusudur. 2011 yılında 64,836 olan onaylanmış başvuru sayısı, 2019 yılında 200,420'ye yükselmiştir. Ancak 2020'de bu sayı bir miktar düşerek 185,317 olarak kaydedilmiştir. Bu durum, OPT programının uluslararası öğrenciler tarafından ABD'de kalıcı olarak yer edinme arayışlarında önemli bir rol oynadığını ortaya koymaktadır.

Öte yandan, reddedilen başvuru sayıları da bu dönemde değişiklik göstermiştir. 2011 yılında 15,472 olan reddedilen başvuru sayısı, 2017 yılında 20,939 ile en yüksek seviyeye çıkmış, ardından 2020 yılında 15,051'e gerilemiştir. Reddedilen başvuru sayısındaki bu

dalgalanmalar, programın denetim süreçlerindeki sıkılaştırmanın ve başvuru sayısındaki artışın bir yansıması olarak yorumlanabilir. Bu veriler, OPT programının ABD'de uluslararası öğrenciler için mezuniyet sonrası en çok tercih edilen seçeneklerden biri haline geldiğini ve bu sürecin, ABD'deki yabancı iş gücü üzerindeki etkisini gözler önüne sermektedir. Programın sunduğu esneklik ve genişletilmiş fırsatlar, ABD iş gücünde yer almak isteyen uluslararası öğrenciler için kritik bir öneme sahiptir.

Amerika Birleşik Devletleri'nde uluslararası öğrenci hareketliliğinin yıllar içinde artış göstermesi ve bu öğrencilere yönelik uygulanan politikaların etkisi, ABD'nin küresel ekonomik gücünü pekiştiren stratejik hamleler olarak değerlendirilebilir. Özellikle H-1B ve OPT gibi mezuniyet sonrası istihdam programları, ABD'ye gelen yetenekli bireylerin iş gücüne katılmasını sağlayarak, hem bireysel hem de ulusal düzeyde ekonomik kalkınmayı teşvik etmektedir (Bodine Al-Sharif vd., 2024:5; Okai ve Mandayam, 2024:218). Bu programlar, ABD'nin dünya çapında yetenek çekme kapasitesini artırmakta ve uluslararası öğrencilerin inovasyon, girişimcilik ve araştırma gibi alanlarda katkıda bulunarak ABD ekonomisine sağladığı faydaları güçlendirmektedir. Bu bağlamda, ABD'nin uluslararası öğrencilere yönelik politikalarının, küresel rekabette avantaj sağlayan ve ekonomik kalkınmanın temel taşlarından biri olarak görülebilecek önemli adımlar olduğunu söylemek mümkündür. Gelecekte de bu politikaların, ABD'nin küresel ekonomik liderliğini sürdürme ve ekonomik kalkınma hedeflerini gerçekleştirme açısından kritik bir role sahip olacağı öngörülmektedir (Krannich, 2024; Niroshini Simonds vd., 2023).

2.2. Avrupa Birliği'nde Uluslararası Öğrenci Hareketliliği

Avrupa Birliği (AB)'nin uluslararası öğrenci politikalarına yaklaşımı, çok yönlü bir stratejiye dayanmakta ve rekabet gücünü artırmaya, öğrenci hareketliliğini teşvik etmeye ve yükseköğretimde kapsayıcılığı güçlendirmeye odaklanmaktadır (Mukherjee, 2012:4). Bu politikalar, ekonomik faydalar, kültürlerarası yeterlilik ihtiyacı ve uluslararası boyutların eğitim çerçevelerine entegrasyonu gibi çeşitli dinamikler tarafından şekillenir. Uluslararası öğrencilerin artan varlığı, öğrenim gelirleri ve yerel ekonomilere olan katkılarıyla ekonomik açıdan önemli bir temel oluştururken, yükseköğretim kurumlarının giderek şirketleşen yapısı, uluslararasılaşma süreçlerini finansal zorunluluklarla ilişkilendirmiştir (Mathies ve Cantwell, 2022:238). Bununla birlikte, Bologna Süreci gibi

girişimler, öğrenci hareketliliğini kolaylaştırarak Avrupa genelinde yükseköğretim kurumları arasında geçişi desteklemekte ve öğrencilerin deneyimlerini zenginleştiren programlarla Avrupa vatandaşlığı bilincini güçlendirmektedir (Schirmer, 2024:267). Avrupa genelinde uluslararası öğrencilerin giriş ve kalışlarını düzenleyen yasal çerçeveler, ülkelerin eğitim yerleri olarak cazibesini doğrudan etkileyen önemli faktörler arasında yer almaktadır. Özellikle, mezuniyet sonrası çalışma koşullarının uygunluğu, bir ülkenin uluslararası öğrenciler için tercih edilme düzeyini artıran temel unsurlardan biridir. Ancak, bu politikalara rağmen, ulusal kaynaklardaki eşitsizlikler ve üye ülkeler arasındaki bağıllık farklılıkları, uyumlu ve rekabetçi bir eğitim ortamı oluşturulmasında zorluklar oluşturmaktadır. Avrupa Birliği, bu dinamikler arasında denge kurarak uluslararası öğrencilere yönelik politikalarını geliştirmeyi sürdürmektedir (Karunaratne ve Kontopoulos, 2022:160).

AB, uluslararası öğrenci politikalarını ekonomik kalkınma, kültürel çeşitlilik ve beşeri sermaye birikimi hedefleri doğrultusunda şekillendirmektedir. Bu politikalar, özellikle Avrupa Yükseköğretim Alanı'nın (EHEA) oluşturulmasıyla birlikte, uluslararası öğrencilerin Avrupa'da öğrenim görmesini teşvik eden stratejik bir çerçeveye oturtulmuştur. Bologna Süreci, öğrenci hareketliliğini artırmayı, uluslararası diploma tanınırlığını sağlamayı ve ortak bir yükseköğretim standardı oluşturmayı amaçlayan önemli bir yapı taşını temsil eder. Bu süreç, AB üyesi ülkelerin eğitim sistemlerini uyumlu hale getirerek uluslararası öğrenciler için cazip bir öğrenim ortamı yaratmayı hedeflemiştir (Bergan ve Deca Ligia, 2022:31).

AB'nin bu alandaki yaklaşımlarından biri de Erasmus+ programıdır. Bu program, hem AB içinden hem de AB dışından gelen öğrenciler için geniş çapta burs ve değişim fırsatları sunarak, öğrenci hareketliliğini artırmayı ve sınır ötesi akademik iş birliğini güçlendirmeyi amaçlamaktadır. Özellikle yükseköğretimde dijitalleşme, kapsayıcılık ve sürdürülebilirlik temaları, Erasmus+ kapsamında son yıllarda öne çıkan alanlar olmuştur. Ayrıca, AB ülkeleri uluslararası mezunların istihdamına yönelik politikalarını giderek geliştirmekte ve bu mezunların Avrupa işgücü piyasasına entegrasyonunu kolaylaştırıcı düzenlemeler yapmaktadır (Kitiashvili, 2024:12). Örneğin, AB Mavi Kart uygulaması, yüksek vasıflı iş gücünü çekmek ve tutmak amacıyla oluşturulan bir politika aracı olarak dikkat çeker. Bu sistem, uluslararası öğrencilerin mezuniyet sonrası Avrupa'da kariyer yapma potansiyelini artırmakta ve AB'nin küresel rekabet gücünü desteklemektedir.

AB'nin uluslararası öğrenci politikaları, akademik hareketliliğin teşvik edilmesinden işgücü piyasasına entegrasyona kadar geniş bir kapsamda ele alınmaktadır. Bu yaklaşımlar, Avrupa'nın beşeri sermaye birikimini artırmanın yanı sıra kültürel etkileşim ve yenilikçi çözümler geliştirme konularında da önemli katkılar sağlamaktadır (De Lange ve Vankova, 2022:495).

AB, uluslararası öğrenci hareketliliğini destekleyen politikalarını, stratejik bir yaklaşım çerçevesinde geliştirmektedir. Bu çabanın temelinde, bir yandan beşeri sermaye birikimini artırma hedefi, diğer yandan Avrupa'nın küresel bir cazibe merkezi olma vizyonu yer almaktadır. Uluslararası öğrenciler, yükseköğretim alanının ötesinde kültürel etkileşim, yenilikçilik ve ekonomik büyüme gibi alanlarda da Avrupa Birliği'ne önemli katkılar sunmaktadır. Bu nedenle, AB, uluslararası öğrenciler için çekici bir öğrenim ve yaşam ortamı yaratmaya öncelik vermektedir (Block, 2016:273; de Wit vd., 2018:22). Beşeri sermaye birikimini artırma hedefi, AB'nin küresel rekabet gücünü artırma çabalarının önemli bir parçasıdır. Yüksek vasıflı bireylerin Avrupa'ya çekilmesi ve mezuniyet sonrası iş gücü piyasasında kalmalarını teşvik eden politikalar, bu stratejinin temel unsurlarındandır. Erasmus+ ve Horizon Europe gibi programlar, öğrenci ve araştırmacı hareketliliğini artırarak Avrupa üniversitelerinin uluslararasılaşmasını desteklerken, uzun vadede beşeri sermaye kalitesini yükseltmeyi amaçlamaktadır (Karunaratne ve Kontopoulos, 2022).

Avrupa'nın cazibe merkezi olma vizyonu, yalnızca akademik başarılarla sınırlı kalmayıp, Avrupa kültürünün ve değerlerinin tanıtılmasını da içermektedir. Bu bağlamda, öğrenci hareketliliği, diplomatik bir araç olarak da kullanılmakta ve AB'nin küresel etkisini artırmaktadır. Eğitim ve araştırmada Avrupa'nın tercih edilen bir destinasyon olması, dünya çapında yetenekleri çekme kapasitesini artırmakta ve Avrupa Yükseköğretim Alanı'nın sürdürülebilirliğini sağlamaktadır (de Wit vd., 2018). AB düzeyinde geliştirilen uluslararası öğrenci politikaları, üye ülkeler arasında koordinasyonu artırıcı bir rol üstlenmektedir. Bologna Süreci gibi girişimler, ortak bir akademik çerçeve oluşturmayı sağlayarak, öğrenci hareketliliğinin önündeki yapısal engelleri azaltmaktadır. Bu süreç, diploma tanınırlığı, kredi transfer sistemleri ve akademik standartların uyumlaştırılmasını teşvik ederek, AB üyesi ülkelerin yükseköğretim politikalarını birbirine yakınlaştırmıştır (Curaj vd., 2018:11; Kitiashvili, 2024:12).

Erasmus+ programı ise üye ülkelerin ulusal politikalarını şekillendirmede önemli bir etkiye sahiptir. Bu program, öğrenci hareketliliğini artırmanın ötesinde; kapsayıcılık, sürdürülebilirlik ve dijitalleşme gibi alanlarda politika yeniliklerini de teşvik etmektedir. AB düzeyindeki bu tür programlar, üye ülkelerin eğitim alanındaki stratejik hedeflerini ortak bir çerçevede uyumlu hale getirme fırsatı sunmaktadır. AB'nin uluslararası öğrenci politikaları, hem üye ülkelerdeki yükseköğretim politikalarının uyumlu hale getirilmesinde hem de Avrupa'nın küresel rekabet gücünün artırılmasında kilit bir rol oynamaktadır. Bu politikalar, AB'nin bölgesel entegrasyon hedefleriyle uyumlu bir şekilde tasarlanmakta ve uygulama sürecinde üye ülkeler arasında iş birliği ve koordinasyonu teşvik etmektedir (Mathies ve Cantwell, 2022:240).

AB'nin yüksek vasıflı iş gücünü çekme hedefi doğrultusunda geliştirilen Mavi Kart Programı, uluslararası öğrencilere ve profesyonellere Avrupa'da uzun vadeli çalışma ve yaşama fırsatları sunmaktadır. Programın temel amacı, küresel yetenekleri Avrupa iş gücü piyasasına entegre ederek ekonomik kalkınmayı desteklemektir. Özellikle bilim, mühendislik, bilgi teknolojileri ve sağlık gibi yüksek nitelikli iş gücü gerektiren alanlara odaklanır (Beine vd., 2014:42). Mavi Kart, uluslararası öğrencilere mezuniyet sonrası istihdam ve kariyer olanaklarını genişleten avantajlar sağlar. Çalışma izni ve oturma hakkı sunan program, aile birleşimi konusunda da esneklik tanımakta, aile üyelerine çalışma hakkı sağlamaktadır. Ayrıca, Mavi Kart sahipleri için AB ülkeleri arasında hareketliliği kolaylaştıran düzenlemeler mevcuttur. Bu durum, uluslararası öğrencilerin Avrupa'yı kariyerleri için cazip bir seçenek olarak görmesini sağlamaktadır (De Lange Vankova, 2022:495).

AB'nin uluslararası öğrenci politikalarında önemli bir diğer adım, Directive 2016/801 ile sağlanan oturma haklarıdır. Bu yönerge, yüksek lisans ve doktora mezunlarına mezuniyet sonrası iş arama veya girişimcilik faaliyetleri için en az 9 ay ile 12 ay arasında oturma izni sağlamaktadır. Böylece, mezunların AB iş gücü piyasasına dahil olmaları veya yenilikçi girişimler başlatmaları teşvik edilmektedir. Yüksek lisans ve doktora düzeyindeki mezunlara özel olarak tasarlanan bu yönerge, araştırma alanındaki iş birliklerini artırmayı ve Avrupa'daki bilgi ekonomisini güçlendirmeyi hedeflemektedir. Ayrıca, bu politikalar sayesinde uluslararası mezunların bilgi ve becerileri Avrupa'nın rekabet gücüne katkıda bulunmaktadır (Dragomir, 2018:114; Mantu ve Ruja, 2020:119).

AB'nin uluslararası öğrencilere yönelik en geniş kapsamlı programlarından biri olan Erasmus+, değişim ve staj fırsatlarıyla öğrencilerin akademik ve profesyonel gelişimine katkı sağlamaktadır. Program, sadece AB ülkeleri ile sınırlı kalmayıp, dünya genelinde çok sayıda ülkeyi kapsayan bir yapıya sahiptir. Erasmus+ kapsamında öğrenciler, farklı kültürleri deneyimleyerek uluslararası bir perspektif kazanır ve gelecekteki iş hayatlarında kullanılabilecek önemli beceriler edinir. Erasmus+ programı, mezuniyet sonrası iş gücü piyasasına entegrasyon üzerinde dolaylı etkiler yaratmaktadır. Öğrenciler, program kapsamında kazandıkları dil becerileri, kültürel farkındalık ve uluslararası deneyim sayesinde, daha geniş bir iş ağına sahip olur ve uluslararası kariyer fırsatlarına erişimde avantaj elde eder. Ayrıca, Erasmus+ aracılığıyla edinilen bağlantılar, öğrencilerin AB ülkelerinde staj yapma ve profesyonel deneyim kazanma şanslarını artırmaktadır (Kitiashvili, 2024:12).

AB, uluslararası öğrenci hareketliliğini artırmak ve yüksek vasıflı bireylerin entegrasyonunu kolaylaştırmak için üye ülkelerdeki politikaları harmonize etmeyi hedeflemektedir. Bu harmonizasyon süreci, çalışma vizeleri ve oturma izinleri gibi konularda ortak bir çerçeve oluşturmayı içerir. Özellikle Directive 2016/801 ve Mavi Kart Programı, üye ülkeler arasında politikaların uyumlaştırılmasında önemli araçlar olarak öne çıkmaktadır. Çalışma vizeleri ve oturma izinleriyle ilgili harmonizasyon politikaları, üye ülkelerde uluslararası mezunlara sunulan fırsatların eşit ve erişilebilir olmasını sağlamayı amaçlamaktadır. Örneğin, mezuniyet sonrası en az bir yıl iş arama izni veya girişimcilik faaliyeti yürütme hakkı, birçok üye ülke tarafından AB yönergeleri doğrultusunda uygulanmaktadır. Ayrıca, AB Mavi Kart sistemi, yüksek vasıflı bireylerin bir üye ülkeden diğerine kolayca geçiş yapabilmesini sağlayan standartlaştırılmış bir prosedür sunarak iş gücü piyasasının bütünleşmesini desteklemektedir (Mathies ve Cantwell, 2022:234).

AB'nin uluslararası öğrencilere yönelik politikaları, üye ülkelerin kendi stratejilerini şekillendirmelerinde belirleyici bir rol oynamıştır. Özellikle Almanya, Fransa ve Hollanda gibi ülkeler, AB çerçevesindeki politikaları ulusal düzeyde uygulayarak, uluslararası öğrenciler için cazip koşullar sunan ülkeler haline gelmiştir. Almanya, uluslararası mezunların istihdamı ve kalıcı oturma hakkı kazanması için AB'nin belirlediği çerçeveyi başarılı bir şekilde uygulayan ülkelerden biridir. Almanya'da uluslararası öğrenciler, mezuniyet sonrası 18 aya kadar iş arama iznine sahiptir. Ayrıca,

Mavi Kart programı, yüksek maaşlı işlerde çalışan uluslararası mezunlar için uzun vadeli oturum ve vatandaşlık süreçlerini kolaylaştırmıştır. Bu politikalar, Almanya'nın uluslararası öğrenciler için en popüler destinasyonlardan biri olmasını sağlamıştır (Block, 2016:277; Mukherjee, 2012:15).

Fransa ise, özellikle yüksek lisans ve doktora mezunları için girişimcilik ve iş arama olanaklarını genişleten politikalar geliştirmiştir. AB'nin harmonizasyon çabalarına uygun olarak, uluslararası öğrencilere mezuniyet sonrası oturum izni sağlayan düzenlemeler yapılmıştır. Fransa ayrıca, uluslararası öğrencilerin dil öğrenimi ve kültürel entegrasyonunu teşvik eden programlarla, AB'nin kültürel diplomasi hedeflerine katkıda bulunmaktadır (Jamid, 2018:65). Hollanda'da da, uluslararası mezunlara yönelik iş arama izni (zoekjaar) sunarak, AB'nin mezuniyet sonrası istihdam politikalarına uyum sağlamaktadır. Mezunların yerel iş gücü piyasasına entegrasyonunu destekleyen bu düzenleme, Hollanda'yı girişimcilik ve yenilikçilik açısından uluslararası öğrenciler için cazip bir ülke haline getirmiştir. Ayrıca, Hollanda'nın dijitalleşme ve sürdürülebilirlik odaklı ekonomik politikaları, Erasmus+ gibi AB programlarıyla uyum içinde uygulanmaktadır (Becker ve Kolster, 2012; Funk ve Walenkamp, 2013; Jiang, 2022:4). AB'nin uluslararası öğrencilere yönelik çerçeve politikaları, üye ülkeler arasında koordinasyonu güçlendirmiş ve bu ülkelerin uluslararası öğrenciler için daha cazip hale gelmesine katkıda bulunmuştur. Almanya, Fransa ve Hollanda gibi ülkelerde bu çerçeveye uyum sağlayan politikalar, hem beşeri sermaye birikimini artırmış hem de AB'nin küresel rekabet gücünü desteklemiştir. AB'nin harmonizasyon çabaları, uluslararası öğrenci politikalarının sürdürülebilir ve kapsayıcı bir şekilde uygulanmasını mümkün kılmakta ve üye ülkeler arasında bütünleşik bir eğitim ve istihdam ortamı yaratmaktadır (Mantu ve Ruja, 2020:119).

Marie Skłodowska-Curie Actions (MSCA), AB'nin araştırma ve inovasyona katkı sunan uluslararası mezunlar için geliştirdiği en prestijli programlardan biridir. Bu program, yüksek lisans ve doktora mezunlarına, disiplinler arası araştırmalarda yer alma ve küresel ölçekte akademik iş birliği yapma imkânı sağlamaktadır. MSCA kapsamında uluslararası araştırmacılara çeşitli burslar ve finansman desteği sunularak, yenilikçi çözümler geliştiren projelerde aktif rol almaları teşvik edilmektedir. Ayrıca, program kapsamında araştırmacılara farklı AB ülkelerinde akademik ve endüstriyel kuruluşlarla iş birliği yapma fırsatı tanınır. Bu sayede, mezunların hem akademik kariyerlerine hem de

Avrupa'nın bilgi ekonomisine katkı sunmaları amaçlanmaktadır (Nikinmaa ve Zacharewicz, 2025:7).

AB, uluslararası mezunların girişimcilik potansiyelini desteklemek için çeşitli vize programları ve finansal teşvikler sunmaktadır. Özellikle, Start-up Visa gibi girişimler, mezunların kendi işlerini kurmalarını kolaylaştırmayı hedefler. Bu vizeler, mezunlara Avrupa genelinde şirket kurma ve işletme esnekliği sağlayan bir oturma izni sunmaktadır. Finansal destek açısından, European Innovation Council (EIC) ve Horizon Europe gibi programlar, girişimcilerin yenilikçi fikirlerini geliştirmeleri ve ticarileştirme için fon sağlamaktadır. AB, bu tür teşviklerle mezunların Avrupa iş piyasasında aktif rol almalarını ve ekonomik büyümeye katkıda bulunmalarını teşvik eder. Ayrıca, bu politikalar, Avrupa'nın girişimcilik ekosistemini güçlendirmeyi ve uluslararası mezunları yenilikçi çözümler sunmaya teşvik etmeyi amaçlamaktadır (Vellamo vd., 2023:183; West ve Barham, 2009:27).

Schengen Bölgesi, uluslararası mezunlara birden fazla AB ülkesinde çalışma ve seyahat imkânı sunarak, mezuniyet sonrası hareketliliği kolaylaştırır. Mavi Kart Programı ve ilgili diğer düzenlemeler, uluslararası mezunların mesleki fırsatları değerlendirmek için Schengen ülkeleri arasında serbestçe hareket etmelerini sağlar. Schengen hareketliliği, uluslararası mezunların çeşitli sektörlerde farklı ülkelerde deneyim kazanmasını mümkün kılmakta ve bu bireylerin Avrupa iş gücü piyasasına daha iyi entegre olmasını sağlamaktadır. Özellikle bilim, teknoloji ve mühendislik alanlarında çalışan mezunlar için Schengen ülkelerindeki şirketlerle iş birliği yapma fırsatları sunulmaktadır. Bu durum, hem bireysel kariyer gelişimi hem de Avrupa'nın yenilikçi ve bütünleşik iş gücü piyasasının güçlendirilmesi açısından önemli bir avantajdır (Gesing ve Glass, 2019:231; Mazzeschi, 2016:48; Weisser, 2016).

AB'nin uluslararası mezunlara yönelik özel programları, araştırma, girişimcilik ve mesleki hareketlilik gibi alanlarda sunduğu kapsamlı desteklerle, Avrupa'yı yüksek vasıflı bireyler için cazip bir merkez haline getirmektedir. MSCA gibi araştırma odaklı girişimler, mezunların akademik katkılarını artırırken; start-up ve girişimcilik teşvikleri, yenilikçi fikirlerin ekonomik faydaya dönüşmesini sağlamaktadır. Schengen Bölgesi hareketliliği ise, mezunların birden fazla ülkede çalışma esnekliği ile profesyonel ağlarını genişletmelerine olanak tanır. Bu programlar, AB'nin uluslararası mezunları Avrupa iş

gücü piyasasına dahil etme ve küresel rekabet gücünü artırma stratejileriyle uyumlu bir şekilde tasarlanmıştır (d'Hombres ve Schnepf, 2021:1180; Yue vd., 2023:405).

İngiltere'nin Avrupa Birliği'nden ayrılması (Brexit), uluslararası öğrenci politikalarını önemli ölçüde etkilemiştir. AB üyesi olduğu dönemde, İngiltere, Erasmus+ programı ve diğer AB destekli girişimler aracılığıyla uluslararası öğrenci hareketliliğine katkıda bulunuyordu. Ancak Brexit sonrası, İngiltere Erasmus+ programından çekilmiş ve bu durum hem AB ülkelerinden gelen öğrenciler hem de İngiltere'de öğrenim gören uluslararası öğrenciler için fırsatların azalmasına yol açmıştır. AB öğrencileri için öğrenim ücretleri ve vize gereklilikleri açısından büyük değişiklikler yaşanmıştır. Brexit öncesinde AB öğrencileri, İngiltere vatandaşlarıyla aynı öğrenim ücreti ve oturma haklarına sahipti. Ancak Brexit sonrası, AB öğrencileri artık diğer uluslararası öğrencilerle aynı statüde değerlendirilmektedir. Bu durum, hem öğrenim ücretlerinin artmasına hem de ek vize gerekliliklerinin ortaya çıkmasına neden olmuştur (Davies ve Specht, 2024:306; Falkingham vd., 2021:154).

Brexit sonrası, İngiltere, uluslararası öğrenci politikalarını AB politikalarından bağımsız bir şekilde yeniden şekillendirmiştir. Bu dönemde, uluslararası öğrenciler için daha çekici bir öğrenim ve kariyer ortamı oluşturmayı amaçlayan yeni düzenlemeler hayata geçirilmiştir. Bunların en önemlilerinden biri, 2021 yılında yürürlüğe giren Graduate Visa programıdır. Bu program, uluslararası öğrencilerin mezuniyet sonrası iki yıl (doktora mezunları için üç yıl) boyunca İngiltere'ta kalmalarına ve iş aramalarına olanak tanımaktadır. Graduate Visa, İngiltere'nin uluslararası yetenekleri çekme ve mezuniyet sonrası iş gücü piyasasına entegrasyon hedeflerine hizmet etmektedir. Bu düzenleme, özellikle STEM alanlarında öğrenim gören öğrenciler için büyük bir avantaj sağlamaktadır. İngiltere, ayrıca uluslararası öğrencilere yönelik farklı burs programları ve iş fırsatları ile kendi politikasını AB'den bağımsız bir şekilde geliştirmektedir. Chevening Bursları, uluslararası öğrencilere akademik kariyerlerini destekleme ve İngiltere ile güçlü bir bağ kurma fırsatı sunan önemli bir araçtır (Bartram, 2018:1482; Dennis, 2016:9).

Brexit sonrası dönemde İngiltere, uluslararası öğrenci hareketliliğinde lider konumunu korumak için bireysel yeteneklere odaklanan ve küresel rekabet gücünü artıran politikalar geliştirmiştir. Bu politikalar, AB'den ayrılan bir strateji izlenerek, uluslararası öğrencilere yönelik daha esnek ve hedef odaklı düzenlemelerle şekillendirilmiştir. Brexit, İngiltere'nin uluslararası öğrenci politikalarında önemli değişimlere yol açmış, AB

politikalarından bağımsızlaşma süreci yeni fırsatlarla birlikte bazı zorlukları da beraberinde getirmiştir. Graduate Visa gibi programlarla uluslararası öğrencilerin mezuniyet sonrası İngiltere iş gücü piyasasına katılımı desteklenirken, bu strateji ülkenin beşeri sermayesini güçlendirme ve küresel rekabet gücünü artırma hedeflerini taşımaktadır. Ancak AB öğrencilerinin artan maliyetler ve vize gereklilikleri nedeniyle karşılaştığı zorluklar, ülkenin uluslararası öğrenci profiline çeşitlilik kazandırma hedefini yeniden değerlendirmesi gerektiğini ortaya koymaktadır (Herridge vd., 2019:241; Özey vd., 2022:194).

Avrupa Birliği'nin uluslararası öğrencileri çekme ve istihdam etme politikaları, hem akademik hareketliliği teşvik eden hem de ekonomik kalkınmaya katkı sunan bir stratejik çerçeveye sahiptir. Bologna Süreci, Erasmus+ gibi programlar ve Mavi Kart (EU Blue Card) gibi yüksek vasıflı iş gücünü hedefleyen girişimler, AB'nin uluslararası öğrenci politikalarının temel taşlarını oluşturur. Bu politikalar, Avrupa Yükseköğretim Alanı'nın oluşturulması, diploma tanınırlığının sağlanması ve öğrenci hareketliliği önündeki engellerin kaldırılması gibi konulara odaklanmıştır. Ancak, AB'nin uluslararası öğrenci politikalarının bazı sınırlamaları bulunmaktadır. Özellikle, AB üyesi ülkeler arasındaki farklı uygulamalar, öğrencilere sunulan fırsatların homojenliğini azaltmakta ve uluslararası mezunların iş gücü piyasasına entegrasyonunu zorlaştırmaktadır. Ayrıca, küresel rekabet bağlamında AB'nin ABD, Kanada, Avustralya gibi destinasyonlarla karşılaştırıldığında daha çekici bir sistem geliştirmesi gerekmektedir (Cambridge, 2017:11; Van Bouwel ve Veugeliers, 2013:183).

AB düzeyindeki politikalar, üye ülkelerin ulusal politikalarına entegre edilerek öğrenci hareketliliğinin artırılmasına ve istihdam fırsatlarının geliştirilmesine önemli katkılarda bulunmuştur. Bologna Süreci ile standartlaşan akademik sistemler ve Erasmus+ programıyla artan öğrenci hareketliliği, üye ülkeler arasında eğitim ve istihdam süreçlerinde uyumun güçlenmesini sağlamıştır. Örneğin, Almanya ve Hollanda gibi ülkeler, AB çerçevesinde geliştirilen politikaları başarılı bir şekilde uygulayarak uluslararası öğrenciler için cazip destinasyonlar haline gelmiştir. Bu ülkelerde uygulanan mezuniyet sonrası iş arama izinleri ve girişimcilik teşvikleri, uluslararası mezunların Avrupa iş gücü piyasasına entegrasyonunu kolaylaştırmıştır. Ancak, AB politikalarının tüm üye ülkelerde aynı derecede etkili olmadığı ve bölgesel farklılıkların devam ettiği gözlemlenmektedir (López-Duarte vd., 2021:8965; Van Mol, 2018:453).

Küresel eğitim pazarında rekabetin artması, AB'nin uluslararası öğrenci politikalarını gözden geçirmesini ve daha çekici hale getirmesini zorunlu kılmaktadır. Bu bağlamda, uluslararası öğrenci hareketliliğini teşvik etmek ve AB'yi cazip bir eğitim merkezi olarak konumlandırmak için çeşitli stratejik yaklaşımlar geliştirilmesi gerekmektedir. AB'nin uluslararası öğrencilere yönelik çekiciliğini artırabilmesi için politika çerçevesini daha kapsayıcı ve rekabetçi bir yapıya dönüştürmesi gerekmektedir. Bu kapsamda, mezuniyet sonrası fırsatların genişletilmesi önemli bir strateji olarak öne çıkmaktadır. Özellikle, mezuniyet sonrası iş arama sürelerinin uzatılması ve girişimcilik faaliyetlerine yönelik uzun vadeli oturum izinlerinin sağlanması, uluslararası mezunların AB'de kalma eğilimini artırabilir. Bu tür politikalar, AB iş gücü piyasasında nitelikli insan kaynağının korunmasına da katkı sunacağı öngörülmektedir(European Commission, 2020).

Bunun yanı sıra, bölgesel uyumun güçlendirilmesi de uluslararası öğrenci politikalarının etkinliği açısından kritik öneme sahiptir. AB düzeyinde belirlenen politikaların üye ülkeler arasında dengeli bir şekilde uygulanması, tüm öğrenciler için eşit fırsatların oluşturulmasını sağlayacaktır. Özellikle Doğu Avrupa ülkelerinin uluslararası öğrenci politikalarında daha fazla desteklenmesi, AB'nin genel çekiciliğini artırma potansiyeline sahiptir. Bu durum, AB içinde eğitim alanında bölgesel farklılıkların azaltılmasına da katkıda bulunabilir (Altbach ve Knight, 2007:295). Dijitalleşme ve inovasyon odaklı yaklaşımlar da AB'nin uluslararası öğrenci politikalarının geleceğinde merkezi bir rol oynamaktadır. Uzaktan eğitim olanaklarının geliştirilmesi ve dijital öğrenim altyapısının iyileştirilmesi, AB'nin dijitalleşme trendlerine uyum sağlamasını ve daha geniş bir öğrenci kitlesine ulaşmasını destekleyecektir (UNESCO, 2024).

AB, uluslararası öğrenci çekme ve istihdam etme konusunda önemli adımlar atmış olsa da, değişen küresel dinamikler ve artan rekabet koşullarında daha yenilikçi, kapsayıcı ve uyumlu politikalara ihtiyaç duyulmaktadır (Mayo, 2009:94). Mezuniyet sonrası fırsatların artırılması, bölgesel farklılıkların giderilmesi ve finansal desteklerin genişletilmesi gibi düzenlemeler, AB'yi uluslararası öğrenciler için daha cazip bir destinasyon haline getirebilir. Bu süreç, eğitim ve istihdam alanlarının ötesinde, AB'nin uzun vadeli ekonomik ve sosyal hedeflerine ulaşmasında da önemli bir rol oynayacaktır. AB'nin uluslararası öğrencilere yönelik mezuniyet sonrası istihdam olanaklarını genişletme konusundaki yaklaşımı, bireysel düzeyde öğrencilerin kariyer gelişimlerini desteklemenin yanında, Avrupa genelinde ekonomik kalkınmayı ve sosyal uyumu

güçlendirmeyi de amaçlamaktadır (Haupt vd., 2016:1129). Özellikle, mezuniyet sonrası iş gücü piyasasına entegrasyon sürecini kolaylaştıracak düzenlemeler, uluslararası mezunların yetkinliklerini AB ekonomisine kazandırmada kritik bir işlev görebilir. Bu bağlamda, nitelikli insan kaynağını korumaya yönelik uzun vadeli stratejiler, küresel rekabet ortamında AB'nin pozisyonunu güçlendirecektir. Ayrıca, dijitalleşme ve yeşil ekonomi gibi yeni iş alanlarına odaklanarak mezunların bu sektörlere entegrasyonunu desteklemek, AB'nin gelecekteki büyüme hedeflerine ulaşmasında belirleyici bir rol oynayacaktır. Böylelikle, uluslararası öğrencilerin mezuniyet sonrası AB'de istihdam edilebilmelerine yönelik politikaların güçlendirilmesi, hem bireylerin kariyer yollarını şekillendirecek hem de AB'nin sosyal ve ekonomik sürdürülebilirliğine katkı sağlayacaktır (López-Duarte vd., 2021:8962; Mukherjee, 2012:18).

2.3. Almanya'da Uluslararası Öğrenci Hareketliliği

Almanya Federal Cumhuriyeti, İkinci Dünya Savaşı'nın ardından ekonomisini yeniden inşa sürecinde nitelikli işgücüne duyduğu ihtiyaç doğrultusunda uluslararası öğrenci hareketliliğine stratejik bir önem atfetmiştir (Kyrychenko, 2023:233). Bu bağlamda, savaş sonrası dönemde, sanayi ve teknoloji alanlarında kalkınmayı hızlandırmak ve uluslararası arenada etkili bir aktör olmayı sürdürmek amacıyla, gelişmekte olan ve sanayileşmiş ülkelerle eğitim ve bilimsel iş birliklerini güçlendirme yoluna gitmiştir. Almanya, bu hedef doğrultusunda uluslararası öğrencilere geniş burs olanakları ve öğrenim programları sunarak, küresel öğrenci hareketliliğinde önde gelen destinasyonlardan biri olmuştur (Krannich ve Hunger, 2022:12).

Alman hükümeti, ülkenin eğitim kurumlarında öğrenim gören uluslararası öğrencilerin yüksek bilgi ve becerilerinden faydalanma potansiyelini fark etmiş, bu öğrencilerin mezuniyet sonrası Almanya'da kalarak ulusal ekonomiye katkıda bulunmalarını teşvik etmek için çeşitli politikalar geliştirmiştir (Bitschnau, 2023:9; Schueller, 2022:4). Bu politikalar, uluslararası mezunların Almanya'daki işgücü piyasasına entegrasyonunu kolaylaştıran yasal düzenlemeleri ve endüstri ile yakın iş birliğini içermektedir. Özellikle STEM alanlarında eğitim gören uluslararası öğrenciler, Almanya'nın yüksek teknolojiye dayalı sanayi sektörlerinde kritik roller üstlenmektedir (Buenstorf vd., 2022:503; Plünnecke, 2023:650).

Almanya'nın uluslararası öğrencilere yönelik düşük öğrenim harçları ve çeşitli burs imkanları, ülkeyi Avrupa ve diğer kıtalardaki rakip ülkelerle kıyaslandığında daha cazip hale getirmektedir. Almanya, bu yönüyle, yükseköğrenim görmek isteyen uluslararası öğrenciler için yalnızca eğitimdeki kalitesiyle değil, ekonomik açıdan sürdürülebilir bir eğitim deneyimi sunmasıyla da öne çıkmaktadır. Bu durum, uluslararası öğrenci hareketliliği alanında Almanya'nın liderliğini pekiştirmekte ve ülkenin küresel eğitim pazarındaki rekabet gücünü artırmaktadır (Bitschnau, 2023:5). Bu bağlamda, Almanya'nın uluslararası öğrenci politikaları, sadece öğrenci akışını çekmekle kalmamakta ve bu öğrencilerin mezuniyet sonrasında ülke ekonomisine uzun vadeli katkılar sağlamalarına olanak tanımaktadır. Almanya'nın bu stratejisi, ulusal ekonomiyi güçlendirmek ve küresel ölçekte rekabetçi bir işgücü oluşturmak için uluslararası öğrenci hareketliliğini etkin bir şekilde kullanmanın bir örneği olarak değerlendirilebilmektedir (Krannich, 2024:276; Yüksel, 2020:68).

Almanya'daki uluslararası öğrenci hareketliliği, özellikle Avrupa genelinde yükseköğrenime katılımı artırmayı amaçlayan Bologna Süreci'nin etkisiyle önemli ölçüde gelişim göstermiştir (Schäfer ve Walgenbach, 2024:497). Bologna Süreci'nin getirdiği yapısal reformlar ve uyumlaştırma çabaları, Avrupa'daki yükseköğretim sistemlerini birbirine yaklaştırarak öğrenci hareketliliğini teşvik etmektedir. Ancak, yapılan araştırmalar, uluslararası öğrenci hareketliliğinin, genişletilmiş eğitim fırsatlarına rağmen, özellikle üst orta sınıfa mensup öğrenciler için ayırt edici bir strateji olarak kalmaya devam ettiğini ortaya koymaktadır. Bu öğrenciler, sembolik ve kültürel sermaye kazanımı amacıyla uluslararası hareketlilikten yararlanmaktadır (Schäfer ve Walgenbach, 2024:598). Uluslararası öğrenciler, edindikleri bilgi ve becerileri kendi ülkelerine geri döndürerek, uluslararası öğrenci hareketliliğinin hem ev sahibi ülke hem de menşe ülke üzerindeki ikili etkisini güçlendirmektedirler. Bu durum, uluslararası öğrenci hareketliliğinin küresel bilgi akışını ve kalkınmayı nasıl etkilediğine dair önemli bir perspektif sunmaktadır (Krannich, 2024:276). Almanya'nın uluslararası öğrenci hareketliliği yaklaşımı, eğitimde evrenselliği vurgulayan ve uluslararası öğrenciler için destekleyici politikalar sunarak hareketlilik için daha kapsayıcı bir ortam teşvik eden bir yapı oluşturmaktadır (Bitschnau, 2023:6).

Almanya, uluslararası öğrencileri iki ana kategori altında sınıflandırmaktadır. İlk kategori, “hareketli yabancı öğrenci” olarak tanımlanmaktadır. Bu kategori,

yükseköğrenim amacıyla Almanya'ya gelmiş ve belirli bir süre için ülkede bulunan öğrencileri kapsamaktadır. Erasmus gibi değişim programları aracılığıyla kısa süreli öğrenim hareketliliği için gelen öğrenciler bu gruba dahil edilmektedir. Ayrıca, Almanya'da daha uzun süre kalmayı ve bir yükseköğrenim derecesi elde etmeyi amaçlayan öğrenciler de, “derece hareketliliği” çerçevesinde bu kategori içinde yer almaktadır (Yüksel, 2020).

İkinci kategori ise “hareketli olmayan yabancı öğrenciler” olarak adlandırılmaktadır. Bu kategori, Alman ortaöğretim kurumlarından mezun olmuş, Almanya'da yükseköğrenim görmeye devam eden ve gelecekte kalıcı oturum izni alarak işgücü piyasasına katılma potansiyeline sahip olan öğrencileri kapsamaktadır. Almanya, uluslararası yükseköğrenim hareketliliğine katılan ve ülkeyi hedef olarak seçen öğrencilerin, gelecekte nitelikli işgücü rezervini oluşturma ve ülke ekonomisine katkıda bulunma potansiyelini göz önünde bulundurarak, bu ayrımı yapmaktadır. Bu doğrultuda, Alman yükseköğrenim kurumlarından mezun olan uluslararası öğrencilerle irtibatını çeşitli kanallar aracılığıyla sürdürmekte ve bu öğrencilerin ülkeye sağladığı ekonomik ve sosyal faydaları maksimize etmeye yönelik politikalar geliştirmektedir (Berg, 2023).

Almanya, 2022/2023 dönemi itibarıyla 450.000'den fazla uluslararası öğrenci ile dünyanın üçüncü en büyük uluslararası öğrenci alıcısıdır (DEDU, 2024). Almanya, Avrupa'nın en büyük ekonomisi ve dünyanın dördüncü büyük ekonomisi olarak, uluslararası alanda yüksek derecede rekabetçi bir yüksek öğretim sistemine sahiptir (Andriichuk ve Dynovych, 2022:116). Almanya'daki araştırma üniversiteleri, dünya çapında tanınan akademik mükemmeliyete sahipken; uygulamalı bilimler üniversiteleri ise mesleki eğitim ve uygulamalı öğrenim fırsatları sunarak önemli bir rekabet avantajı sağlamaktadır. Almanya'daki yükseköğrenim kurumları, hem akademik hem de pratik unsurları bir araya getiren programlar sunmaktadır. Ayrıca, bu programlar hem ulusal hem de uluslararası düzeyde işverenlerle (örneğin, işe yerleştirme ve uygulamalı araştırma fırsatları) ve profesyonel kuruluşlarla çeşitli iş birlikleri ve ortaklıklar sunmaktadır. Almanya'daki teknik ve mühendislik programlarının kalitesi de oldukça yüksek olarak değerlendirilmektedir (Woodfield, 2009:29).

Almanya'nın uluslararasılaşma stratejisinin önemli bir bileşeni, uluslararası öğrenci sayısını artırmak ve Alman üniversitelerinin küresel alandaki varlığını güçlendirmektir (Bessey, 2012:346). Bu strateji, Almanya'nın yüksek öğretim alanında uluslararası

rekabetçiliğini artırma hedefini taşıırken, aynı zamanda uluslararası öğrencilerin Alman eğitim kurumlarıyla olan etkileşimlerini ve entegrasyonlarını desteklemeyi amaçlamaktadır. Almanya'nın uluslararası hareketliliği teşvik etme gerekçesi, yüksek vasıflı göç politikaları oluşturma çabasına dayanmaktadır (Bessey, 2012:358). İşverenler, bu politikaların geliştirilmesinde ve uygulanmasında önemli paydaşlar olarak rol oynamaktadır. Almanya'nın denizaşırı işe alım stratejisi, genellikle belirli uzmanlık alanlarına odaklanan bir lisansüstü ve araştırma temalı yaklaşımlar benimsemektedir. Bu strateji, özellikle yenilikçi araştırma projeleri ve yüksek teknoloji endüstrilerle ilişkilidir. Bununla birlikte, Almanya'nın uluslararası öğrenci alımı ve akademik iş birlikleri, genellikle ticari hedefler güden politikalar yerine, eğitim ve araştırma odaklı bir gündeme sahiptir. Bu, İngiltere ve Avustralya gibi diğer ülkelerin uluslararası öğrenci politikalarıyla karşılaştırıldığında, daha az ticari amaç taşıyan ve daha çok akademik mükemmeliyet ve araştırma iş birlikleri üzerine kurulu bir yaklaşım olarak değerlendirilmektedir (Krannich ve Hunger, 2022). Almanya'nın bu stratejisi, hem ulusal hem de uluslararası düzeyde, nitelikli iş gücü ve uzmanlık alanlarındaki boşlukları doldurmayı hedeflemekte ve bu bağlamda, uluslararası öğrencilerin eğitim ve kariyer fırsatlarını optimize etmeye yönelik çeşitli programlar ve destek mekanizmaları sunmaktadır (Urhan, 2020:118).

Alman Federal Hükümeti, ülke içindeki öğrenci hareketliliğini artırmak ve desteklemek amacıyla önemli mali kaynaklar tahsis eden çeşitli politika mekanizmaları geliştirmiştir. Bu politika mekanizmaları, özellikle önümüzdeki on yıl boyunca doğum oranlarındaki azalmaya bağlı olarak yerli öğrenci sayısında beklenen düşüşü telafi etmeyi ve bununla beraber en yetenekli uluslararası öğrencileri çekmeyi hedeflemektedir. Alman hükümeti, yükseköğrenim kurumlarının öğrenci profillerinde uluslararası öğrenci oranını artırarak tüm öğrenci nüfusunun %10'unun uluslararası olmasını sağlamayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda, Alman üniversitelerinin uluslararası öğrenci alım kapasitesinin mevcut durumdan daha yüksek olduğuna inanılmaktadır (Sabzalieva vd., 2022:188). Bu strateji, Almanya'nın global eğitim piyasasında rekabet gücünü artırmayı ve uluslararası alanda nitelikli öğrencileri çekerek yerli eğitim sistemini desteklemeyi hedeflemektedir. Almanya'nın bu politikaları, yükseköğrenim kurumlarının uluslararası öğrencilere yönelik altyapılarını güçlendirmeyi ve bu öğrencilerin akademik ve profesyonel

başarılarını desteklemeyi amaçlayan çeşitli program ve teşvikleri içermektedir (Woodfield, 2009:32).

Almanya'nın uluslararası öğrenci politikalarının etkisi, akademik başarıların ötesine geçerek ülkenin ekonomik yapısı ve işgücü piyasasına sağlanan katkıları da içermektedir. Uluslararası öğrenci hareketliliği, yükseköğretim kurumlarının küresel rekabet gücünü artırmakla birlikte işgücü piyasasında ve uluslararası iş birliği alanlarında da kayda değer değişimlere neden olmaktadır. Almanya'nın bu alandaki stratejileri, ekonomik büyüme ile nitelikli işgücü hedeflerini destekleyen önemli bir araç işlevi görmektedir (Bessey, 2012).

Uluslararası öğrenci hareketliliği, Alman ekonomisi üzerinde önemli etkiler yaratmaktadır. Uluslararası öğrenci hareketliliği, işgücü piyasasını geliştirmeye ve uluslararası iş birliğini teşvik etmeye katkıda bulunarak ekonomik dinamizmi artırmaktadır. Uluslararası deneyime sahip mezunlar, özellikle global bağlamlarda olumlu bir şekilde değerlendirilmekte ve bu durum, işverenler tarafından uluslararası öğrenci hareketliliğinin değerli bir varlık olarak görülmesini sağlamaktadır (Petzold, 2017:897, 2021:1095). İşverenler, uluslararası öğrencilere yönelik kariyer hizmetlerinin %10'undan fazlasının yerel işverenler tarafından finanse edilmesiyle, uluslararası öğrenci hareketliliğinin avantajlarını daha da fazla takdir etmekte ve bu da uluslararası öğrencilere yapılan yatırımların arttığını göstermektedir (Schueller, 2022:4). Ayrıca, Bologna Deklarasyonu'nun uygulamaya konması, akademik hareketliliği kolaylaştırmış, Almanya'nın diğer ülkelerle eğitim bağlarını güçlendirmiş ve ülkenin küresel eğitim konumunu geliştirmiştir. Ancak, uluslararası öğrenci hareketliliği deneyiminin faydası, deneyim türüne ve başvuranın geçmişine bağlı olarak değişkenlik gösterebilir, bu da uluslararası öğrenci hareketliliğinin istihdam sonuçları üzerindeki etkisinin karmaşık ve nüanslı olduğunu ortaya koymaktadır (Petzold, 2021:1097).

2.3.1. Almanya'da Uluslararası Öğrencilerin Mezuniyet Sonrası İşgücü Piyasasına Entegrasyonu

Almanya, uluslararası öğrenciler için yükseköğrenim ve işgücü piyasasına entegrasyon alanında önemli bir destinasyon haline gelmiştir. Küreselleşmenin de etkisiyle dünyada nitelikli işgücüne olan talep artışı ve Almanya'nın yükseköğrenim sisteminin kalitesi, ülkeyi uluslararası öğrenciler için cazip kılan unsurlar arasında yer almaktadır.

Almanya'daki uluslararası öğrencilerin mezuniyet sonrası işgücü piyasasına entegrasyonu, bireysel kariyer gelişiminin ötesinde, ülkenin ekonomik ve sosyal yapısına sunduğu katkı açısından da kritik bir öneme sahiptir (Donthula ve Maurya, 2023; Hutter ve Weber, 2023:609). Çalışmanın bu bölümü, Almanya'daki uluslararası öğrencilerin mezuniyet sonrası işgücü piyasasına entegrasyon sürecini, mevcut politikalar, yasal düzenlemeler, sektörel katılım ve karşılaşılan zorluklar gibi çeşitli boyutlarıyla ele almayı amaçlamaktadır.

Almanya'nın uluslararası öğrencilere yönelik politikaları, mezuniyet sonrası işgücü piyasasına entegrasyonu kolaylaştırmak amacıyla önemli ölçüde gelişmiştir. Ülke, mezunlar için mali teşvikler ve genişletilmiş ikamet hakları sağlayarak, diğer ülkelere kıyasla daha kapsayıcı bir yaklaşım benimsemiştir (Bitschnau, 2023). Bu politika, uluslararası öğrencilerin işgücüne sorunsuz bir şekilde geçiş yapmasını desteklemektedir. Son 50 yıl içinde, Almanya'nın göçmenleri işgücü piyasasına entegre etme konusundaki başarıları değişiklik göstermiştir; kalıcı istihdam sağlama ve gelir farklılıklarını azaltma konusundaki çabalar özellikle dikkat çekicidir. Yeni gelen göçmenler, özellikle kriz dönemlerinde benzersiz zorluklarla karşılaşmış olsa da, genel eğilim, entegrasyon sonuçlarında kademeli bir iyileşmeye işaret etmektedir (WestLine, 2022).

Uluslararası öğrencilerin yerel iş piyasasında başarılı olmalarını sağlamak için Alman üniversitelerinde Uluslararası Kariyer Hizmetleri (ICS) gibi destek yapıları geliştirilmiştir. Bu gelişmeler, uluslararası mezunların potansiyel katkılarının giderek daha fazla tanındığını yansıtmaktadır. Bununla birlikte, ırkçılık ve yabancı düşmanlığı gibi tarihsel engeller, eğitim sistemi içerisindeki marjinal grupların deneyimlerini olumsuz etkilemeye devam etmektedir. Almanya'nın politikaları genel olarak destekleyici olsa da, özellikle marjinalleştirilmiş geçmişe sahip olan uluslararası öğrenciler için eşit erişim ve fırsatlar sağlama konusundaki zorluklar devam etmektedir (Berbée ve Stuhler, 2024; Unangst, 2024).

Almanya, uluslararası öğrencileri mezuniyet sonrası işgücü piyasasına çekmek için çeşitli stratejiler geliştirmekte ve bu öğrencilerin ülkede kalmasını teşvik etmektedir. Bu yaklaşım, Almanya'nın küresel rekabet gücünü artırmak ve yerel işgücü piyasasında nitelikli işgücü açığını kapatmak amacıyla benimsenmektedir. Ülkede uygulanan politikalar, mezuniyet sonrası iş fırsatları ve ikamet izinleri konusunda genişletilmiş

haklar sunarak, uluslararası öğrencilerin işgücüne katılımını kolaylaştırmayı hedeflemektedir (Woodfield, 2009:19).

Almanya'nın uluslararası öğrencilere yönelik politikaları, özellikle son 50 yılda büyük bir dönüşüm geçirmiştir. Ülke, tarihsel olarak göçmen işgücünün entegrasyonunda çeşitli zorluklarla karşılaşmış olsa da, uluslararası öğrencilerin mezuniyet sonrası istihdam edilebilirliği üzerine yoğunlaşan politikalarla bu alanda önemli adımlar atmıştır (Klusmeyer ve Papademetriou, 2022). Özellikle 2000'li yıllardan itibaren, Almanya'da eğitim görmüş uluslararası öğrencilerin ülkede kalmasını ve çalışmasını kolaylaştıran hukuki düzenlemeler hayata geçirilmiştir. Almanya'nın bu alandaki politikaları, mezunlara iş piyasasında rekabet avantajı sağlayacak şekilde tasarlanmış ve uluslararası öğrencilere yönelik destek yapıları, özellikle iş bulma sürecinde önemli rol oynamıştır (Krannich, 2024:277). Bu bağlamda, Almanya'da uluslararası öğrencilere yönelik geliştirilen programlar ve hizmetler, öğrencilerin mezuniyet sonrası işgücü piyasasına entegrasyonunu desteklemeye odaklanmaktadır. ICS, bu öğrencilerin Alman iş piyasasında daha etkin bir şekilde yer almasını sağlamak amacıyla üniversitelerde kurulmuştur. Bu hizmetler, öğrencilerin yerel iş piyasasına uyum sağlamalarına yardımcı olmanın yanı sıra, iş arama süreçlerinde onlara rehberlik etmekte ve potansiyel işverenlerle bağlantılar kurmalarına yardımcı olmaktadır (Schueller, 2022, 2023).

Almanya'da ICS, artan uluslararası öğrenci sayısına ve İngilizce programlarının yükselişine yanıt olarak önemli bir gelişim göstermiştir. Bu hizmetler, uluslararası öğrencilerin yerel işgücü piyasasına entegrasyonunu kolaylaştırmayı ve yüksek öğrenimdeki önemlerinin giderek daha fazla tanınmasını yansıtmayı amaçlamaktadır. ICS'nin kuruluşu, stratejik planlama ve kalkınma için kavramsal çerçeveler tarafından desteklenen bir yapı üzerinde yükselmiştir. Bu çerçeveler, üniversitelerin uluslararası öğrencilerin kariyer gelişimini destekleyen sistematik yaklaşımlar geliştirmesine olanak sağlamaktadır (Schueller, 2023). Almanya'daki ICS hizmetlerinin önemli bir kısmı, yerel işverenler ve bölgesel kurumlar tarafından finanse edilmektedir. Bu durum, uluslararası öğrencileri desteklemek için işbirlikçi bir yaklaşımın benimsendiğini ve bu hizmetlerin ekonomik ve sektörel gereksinimlere uygun şekilde belirlendiğini göstermektedir. İşverenler ve bölgesel kurumlar arasındaki bu iş birliği, uluslararası öğrencilerin işgücü piyasasına entegrasyonunu desteklemek amacıyla kaynakların paylaşılmasını ve hizmetlerin geliştirilmesini mümkün kılmaktadır (Schueller, 2022:4).

ICS hizmetleri, uluslararası öğrencileri mezun olma aşamasında ve mezuniyet sonrası oluşacak pozisyona adapte etmeye yönelik bir çalışma olması sebebiyle önemlidir. Bu önemli adımın arkasından Almanya’da uygulanan mezuniyet sonrası ikamet izni programı istihdama geçiş sürecinin ilk adımı oluşturmaktadır. Mezuniyet sonrası ikamet izinleri, uluslararası öğrencilerin Almanya’da iş aramalarını ve çalışma izni elde etmelerini mümkün kılan temel bir düzenleme olarak gösterilebilmektedir. Özellikle, öğrencilere mezuniyetin ardından 18 aya kadar iş arama süresi tanıyan bu izinler, onların Almanya’da kalıcı bir yer edinmelerine ve ekonomik sisteme aktif olarak katılmalarına zemin hazırlamaktadır (Abdullaeva, 2014). ICS hizmetleri ve ikamet izni, uluslararası öğrencileri mezuniyetleri sonrasında yerel iş piyasasında başarılı bir şekilde yön bulmalarına yardımcı olmakta ve işverenlerle doğrudan bağlantı kurmalarını sağlamaktadır. Bu bağlamda, uluslararası mezunların işgücü piyasasına entegrasyonu, daha sistematik ve sürdürülebilir bir yapıya kavuşmaktadır.

Almanya'nın uluslararası öğrencilere yönelik politikaları, yalnızca onların yerel işgücü piyasasında kalıcı bir yer edinmelerini desteklemekle kalmamakta, ülkenin uluslararası eğitimdeki cazibesini de artırmaktadır. Almanya'nın mezuniyet sonrası ikamet ve çalışma izinlerine dayalı politikaları, uluslararası öğrencilerin Almanya'da kalıcı olarak yerleşmelerini ve ülke ekonomisine katkı sağlamalarını teşvik etmektedir. Bu politikalar, uluslararası mezunların işgücü piyasasına entegrasyon sürecinde önemli ilerlemeler kaydedilmesini sağlamakta ve Almanya'nın nitelikli işgücü ihtiyacını karşılamaya yönelik stratejik bir yaklaşımı yansıtmaktadır. Ancak, sosyal ve ekonomik adaletin sağlanabilmesi ve uluslararası öğrencilerin tümüne eşit fırsatlar sunulabilmesi için, mevcut engellerin ve bariyerlerin ortadan kaldırılmasına yönelik daha kapsayıcı politikaların geliştirilmesi gerekmektedir (Wegmann, 2012:136).

Mezuniyet sonrası çalışma iznini uluslararası öğrenciler için mezuniyetleri sonrasında istihdama katılma niyetleri için ilk aşamayı oluşturmaktadır. Öğrencilerin, tanınan süre zarfında bir iş bulmaları halinde farklı programlarla ikametlerini Almanya’da devam ettirebilme imkanı sağlanmaktadır. Bu programların başında Almanya için Blue Card uygulaması gelmektedir. Aslında Avrupa birliği tarafından oluşturulan bu program Almanya’da geçerlilik kazanmış ve en yaygın kullanımı Almanya’da olmuştur. Diğer Avrupa ülkelerine kıyasla Almanya, uluslararası öğrencilerin mezuniyetleri sonrası

istihdama katılmasını sağlamak amacıyla Blue Card programını kullanmaktadır (Bonin, 2012:793; Giovanis vd, 2021:12).

Bu program kapsamında, yabancı öğrenciler ve yüksek nitelikli işçiler, Almanya'da çalışmak için özel bir mavi kart alabilirler. Almanya'da mezun olduktan sonra iş bulan nitelikli uluslararası mezunlar, Avrupa Birliği'nin Blue Card programından yararlanabilirler. Bu kart, yüksek vasıflı iş gücüne sahip mezunlara, Almanya'da uzun süreli ikamet etme ve çalışma izni sağlamaktadır. Blue Card, Almanya'da istihdamın yanı sıra Avrupa'nın diğer ülkelerinde de çalışma fırsatı sunarak, mezunların uluslararası kariyer olanaklarını genişletmektedir. Almanya, bu kartı sunarak, uluslararası yeteneklerin ülkede kalıcı olmasını teşvik etmekte ve işgücü piyasasına değerli katkılarda bulunmalarını sağlamaktadır (Mazzeschi, 2016:46).

Blue Card, Avrupa Birliği'nin, özellikle yüksek vasıflı iş gücünü Avrupa'ya çekmek ve bu bireylerin Avrupa ekonomisine katkılarını artırmak amacıyla geliştirdiği bir oturma ve çalışma izni türüdür. Almanya, bu kartı, ülkeye gelen nitelikli uluslararası mezunların mezuniyet sonrası istihdamını ve ülkede uzun vadeli ikametini teşvik etmek için etkin bir şekilde kullanmaktadır (Meyer, 2010:24). Mavi Kart, belirli şartları sağlayan uluslararası mezunlara verilmektedir. Bu şartlar arasında, başvuru sahibinin tanınmış bir üniversiteden mezun olması, Almanya'da bir iş teklifine sahip olması ve bu işin, belirli bir yıllık asgari maaş gereksinimini karşılaması bulunmaktadır. 2024 yılı itibarıyla, bu asgari maaş seviyesi yıllık brüt 58.400 Euro olarak belirlenmiştir. Ancak, Almanya'da mühendislik, bilgi teknolojisi, tıp gibi belirli meslek dallarında çalışan kişiler için bu maaş sınırı 45.552 Euro olarak uygulanmaktadır (Mazzeschi, 2016; Witte vd, 2023).

Blue Card sahipleri, Almanya'da başlangıçta dört yıl geçerli olan bir ikamet iznine sahip olurlar. Bu sürenin sonunda, belirli şartların yerine getirilmesi durumunda kalıcı oturma izni başvurusunda bulunabilirler. Ayrıca, Blue Card sahiplerinin eşleri, çalışma izni olmaksızın Almanya'da çalışabilirler ve dil yeterliliklerine bakılmaksızın oturma izni alabilirler. Bu, Blue Card programının, sadece bireysel mezunların değil, ailelerinin de Almanya'ya entegrasyonunu desteklemek amacıyla geliştirilmiş olduğunun bir göstergesidir. Blue Card'ın bir diğer önemli avantajı, sahibine, belirli koşullar altında AB'nin diğer üye ülkelerinde de çalışabilme imkânı tanımasıdır. Bu durum, uluslararası mezunların kariyerlerini yalnızca Almanya ile sınırlamamalarını, Avrupa genelinde kariyer fırsatlarını değerlendirebilmelerini sağlar Böylece, Blue Card, Avrupa'daki işgücü

piyasaının küresel rekabetçiliğini artırmayı hedeflemektedir (Wisskirchen, 2016; Witte vd, 2023:5)

Almanya'da uluslararası mezunların uzun vadeli entegrasyonunu destekleyen politikalardan biri, Blue Card ile belirli bir süre çalışan bireylerin Daimi Oturum İzni'ne (Niederlassungserlaubnis) başvurma hakkıdır. Daimi Oturum İzni, uluslararası mezunlara Almanya'da süresiz ikamet etme ve çalışma hakkı tanıyarak, onların işgücü piyasasına kalıcı olarak entegrasyonunu sağlamaktadır. Bu izin, Almanya'daki uluslararası mezunlar için önemli bir dönüm noktası olup, onların uzun vadeli profesyonel gelişimlerine ve topluma katkılarına olanak tanımaktadır (Brillert, 2014:64; Kolb, 2017:13).

Daimi Oturum İzni 'ne başvurabilmek için, uluslararası mezunların Almanya'da en az 33 ay süreyle Mavi Kart sahibi olarak çalışmış olmaları gerekmektedir. Ancak, Almanca dil yeterliliği olan bireyler için bu süre 21 aya kadar indirilebilmektedir. Bu esneklik, Almanya'nın yetenekli iş gücünü elde tutma ve ülkeye entegre etme konusundaki kararlılığını göstermektedir. Ayrıca, bu politika, uluslararası mezunların Almanya'ya daha derinlemesine uyum sağlamalarını teşvik etmekte ve onların yerel iş gücü piyasasında daha etkin rol almalarına olanak tanımaktadır (Gümüş, 2010:441).

Daimi Oturum İzni, bireylerin Almanya'da kalıcı olarak yerleşmelerine imkân tanımalarının yanı sıra, sosyal güvenlik sistemine tam erişim, serbest çalışma hakkı ve mülk edinme gibi çeşitli haklar da sağlamaktadır. Bu haklar, uluslararası mezunların Almanya'daki yaşamlarını daha istikrarlı ve sürdürülebilir hale getirirken, onların topluma tam olarak katılmalarını sağlamaktadır. Bu bağlamda, Daimi Oturum İzni, uluslararası mezunların Almanya'nın ekonomik ve toplumsal yapısına uzun vadeli katkıda bulunmalarını kolaylaştıran bir araç olarak değerlendirilmektedir (Wogart ve Schüller, 2012:448). Almanya'nın bu politikası, ülkenin demografik zorluklarla başa çıkma stratejisinin bir parçasıdır. Yaşlanan nüfus ve iş gücü açığı, Almanya'nın yüksek nitelikli iş gücüne olan ihtiyacını artırmaktadır. Bu nedenle, Daimi Oturum İzni gibi politikalar, uluslararası mezunların Almanya'da kalmasını ve kariyerlerini burada sürdürmesini teşvik ederek, ülkenin sürdürülebilir ekonomik büyümesine katkıda bulunmaktadır. Almanya'nın bu tür politikaları, uluslararası mezunlar için cazip bir yaşam ve çalışma ortamı sunarken, ülkenin küresel yetenek rekabetinde güçlü bir pozisyon elde etmesine de yardımcı olmaktadır (Abdullaeva, 2014:97).

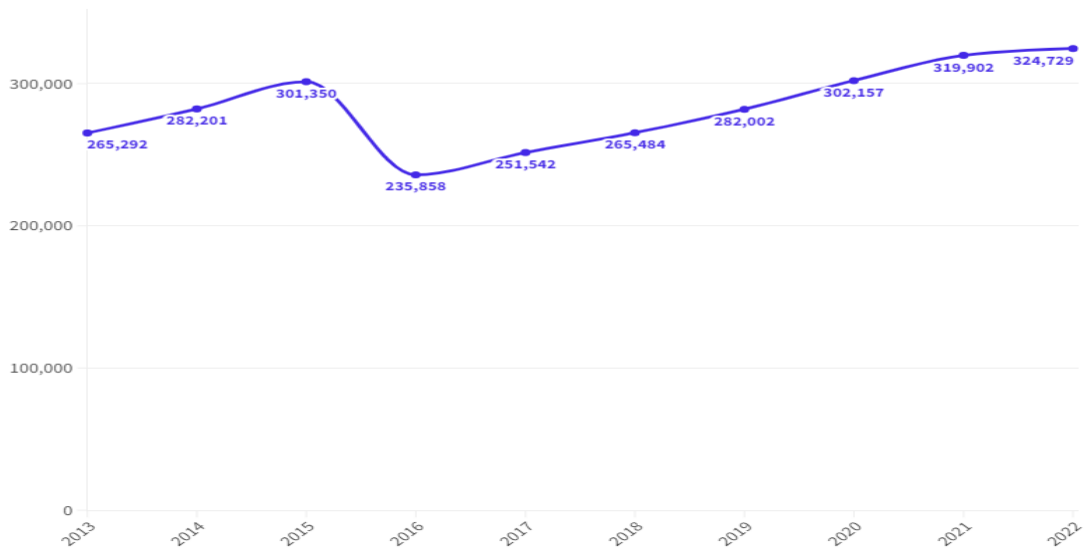
Almanya'nın uluslararası mezunların istihdamını teşvik eden devlet politikalarından biri olan "Make it in Germany" girişimi, Almanya'nın uluslararası yetenekleri çekme ve ülke ekonomisine entegre etme stratejisinin önemli bir parçasıdır. Bu girişim, Almanya'da çalışmak isteyen nitelikli iş gücüne kapsamlı bir rehberlik sağlamak amacıyla Federal Ekonomi ve Enerji Bakanlığı (BMWi) tarafından geliştirilmiştir. Girişim, Almanya'da çalışmak isteyen uluslararası mezunlara ve profesyonellere yönelik bilgi, kaynak ve destek sunan çok yönlü bir platform olarak hizmet vermektedir (Liu, 2022). "Make it in Germany" girişimi, Almanya'nın uluslararası mezunlar için sunduğu istihdam olanakları, iş arama süreçleri, çalışma izinleri, dil gereksinimleri ve yaşam koşulları gibi konularda ayrıntılı bilgi sağlar Özellikle iş arama sürecini kolaylaştırmak amacıyla, platformda Almanya'daki iş piyasasına dair güncel bilgiler, açık iş pozisyonları ve iş başvuru süreçlerine yönelik rehberlik yer alır (Plünnecke, 2023:648; Wogart ve Schüller, 2012:5). Ayrıca, platform üzerinden Almanya'daki işverenlerle doğrudan iletişime geçme ve iş görüşmeleri ayarlama imkanı da sunulmaktadır. "Make it in Germany" girişimi, uluslararası mezunların Almanya'da uzun vadeli kariyer hedeflerine ulaşmaları için gerekli adımları atmaları konusunda destek sağlar. Bu kapsamda, çalışma izinleri ve oturma izinleri gibi yasal düzenlemeler hakkında bilgilendirme yapılır ve bu süreçlerin nasıl yönetileceği konusunda rehberlik sunulur. Bununla birlikte, "Make it in Germany" girişimi, yalnızca iş arama sürecine odaklanmakla kalmaz; bununla beraber Almanya'da yaşamla ilgili bilgi sağlayarak, uluslararası mezunların kültürel uyum süreçlerini de destekler. Girişim, Almanya'daki sosyal yaşam, barınma, sağlık hizmetleri ve günlük yaşamın diğer alanlarında rehberlik sunarak, uluslararası mezunların Almanya'daki hayata daha hızlı uyum sağlamalarına katkıda bulunur (Schueller, 2022:4; Stülb ve Dzhvarsheishvili, 2023:10).

2.3.2. Almanya'da Uluslararası Öğrenci Hareketliliğinin Yıllara Göre Gelişimi

Uluslararası öğrenci hareketliliği, küresel eğitim alanında önemli bir rol oynamaktadır ve bu hareketliliğin gelişimi, birçok ülkenin eğitim ve ekonomi politikaları üzerinde belirgin etkiler yaratmaktadır. Almanya, yüksek kaliteli eğitim fırsatları ve uluslararası öğrencilere sunduğu destekleyici ortam nedeniyle, son yıllarda uluslararası öğrenciler arasında cazip bir destinasyon haline gelmiştir. Almanya'nın üniversite eğitimi, araştırma olanakları ve iş piyasası ile ilgili sunduğu avantajlar, uluslararası öğrenci hareketliliğinin yıllar içindeki gelişimini yakından etkilemektedir (Schäfer ve Walgenbach, 2024:503).

Çalışmanın bu bölümünde, Almanya'daki uluslararası öğrenci hareketliliğinin yıllar içindeki değişimini ve gelişiminin incelenmesi amaçlanmaktadır. Almanya'nın uluslararası öğrencilere sunduğu fırsatların ve politikaların nasıl evrildiğini analiz edilmektedir. Çalışma, Almanya'daki uluslararası öğrenci hareketliliğinin zaman içindeki gelişimini grafikler ve istatistiklerle detaylandırarak, ülkenin eğitim stratejilerinin ve göçmenlik politikalarının uluslararası öğrenci sayıları üzerindeki etkilerini göstermeyi hedeflemektedir. Ayrıca, Almanya'nın bu alandaki uluslararası rekabetçiliğini ve öğrenci hareketliliğinin eğitim sistemine olan katkılarını anlamak amacıyla, yıl bazında sağlanan veriler üzerinden kapsamlı bir analiz gerçekleştirilmektedir.

Bu bağlamda, Almanya'nın uluslararası mezunlara sunduğu Blue Card programı gibi istihdam olanakları ve mezuniyet sonrası verilen oturma izinleri, bu öğrencilerin ülkede kalarak işgücü piyasasına dahil olmalarını desteklemekte ve Almanya'nın nitelikli işgücü ihtiyacını karşılamada önemli bir rol oynamaktadır (Petzold, 2021:1095). Bu tür politikalar ve programlar, Almanya'nın uluslararası mezunların yerel işgücü piyasasına entegrasyonunu kolaylaştırmak ve onları ülke ekonomisine katkıda bulunacak birer insan kaynağı olarak değerlendirmek amacıyla geliştirilmiştir. Kullanılan grafikler ve elde edilen bulgular, Almanya'nın uluslararası öğrencilere yönelik cazibesini artırma çabalarını ve bu çabaların ülkenin eğitim ve işgücü piyasası üzerindeki somut etkilerini detaylı bir şekilde ortaya koymaktadır (Unangst, 2024).

Grafik 13: Almanya'nın Yıllara Göre Uluslararası Öğrenci Sayısındaki Değişimi

Kaynak: (IIE, 2024)

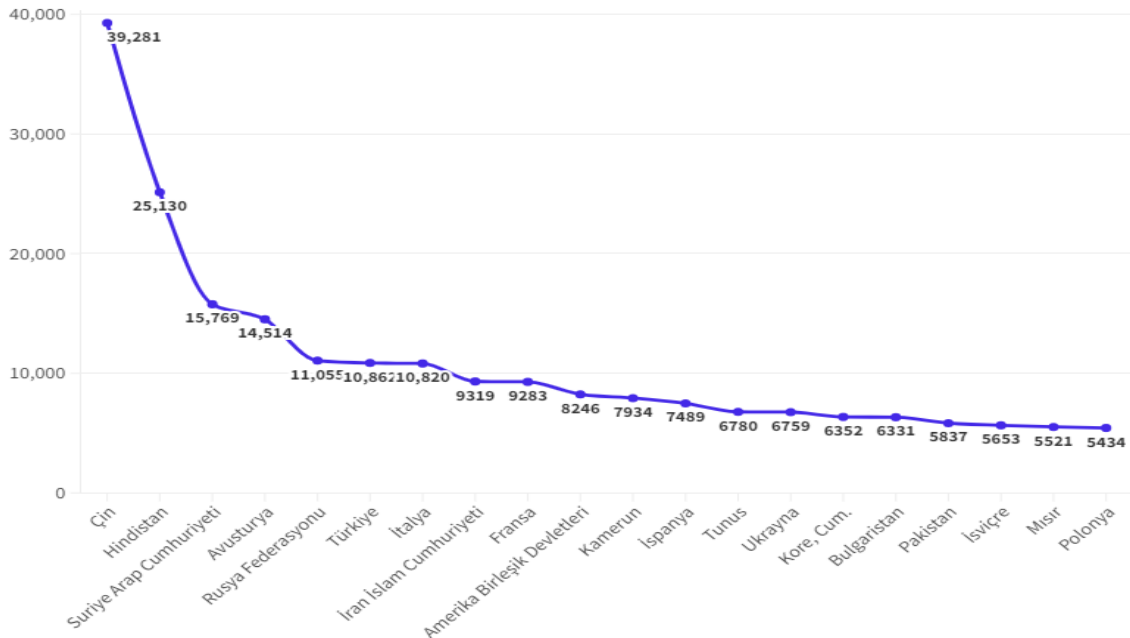
Uluslararası öğrenci hareketliliğinde yıllara göre öğrenci sayısındaki değişim ülkelerin uluslararası öğrenciler tarafından talep edilen bir ülke olduğunu gösteren önemli bir parametredir. Almanya, yüksek teknoloji ve AR-GE çalışmalarının merkezinde bir ülke olarak öğrenciler tarafından tercih edilen bir ülke olduğu uluslararası öğrenci sayılarından da anlaşılmaktadır. Grafik 13, Almanya'daki uluslararası öğrenci sayısının 2013'ten 2021'e kadar olan değişimini göstermektedir. Verilere göre, 2013 yılında 265,292 olan uluslararası öğrenci sayısı, 2015 yılında 301,350 ile zirveye ulaşmıştır. Ancak, 2016 yılında uluslararası öğrenci sayısında belirgin bir düşüş yaşanmış ve bu sayı 235,858'e gerilemiştir. Bu düşüşün olası nedenleri arasında Almanya'nın uluslararası öğrencilere yönelik uyguladığı politikalar, küresel ekonomik dalgalanmalar ve öğrencilerin tercih ettiği alternatif eğitim destinasyonlarının etkisi bulunmaktadır (DAAD, 2023) . 2017 yılından itibaren Almanya'daki uluslararası öğrenci sayısında tekrar bir artış gözlemlenmiştir. 2021 yılına gelindiğinde ise uluslararası öğrenci sayısı 324,729'a ulaşarak önceki yıllara kıyasla en yüksek seviyeye çıkmıştır. Bu artış, Almanya'nın uluslararası öğrenciler için cazip bir destinasyon olmaya devam ettiğini ve ülkenin sunduğu eğitim kalitesi ile iş imkanlarının bu talebi artırdığını göstermektedir (Giovanis vd., 2021:26).

Önceki grafikte Almanya'nın uluslararası eğitimde nasıl bir çekim merkezi haline geldiğini ve öğrencilerin bu ülkeyi tercih etme motivasyonlarını anlamamıza katkı sağlamaktadır. Bu grafikte ise, Almanya'daki uluslararası öğrencilerin geldikleri ülkelerin çeşitliliğini ele alarak, Almanya'nın dünya genelindeki eğitim pazarındaki yerini ve hangi ülkelere daha fazla talep gördüğünü inceleyeceğiz. Bu analiz, uluslararası öğrencilerin Almanya'da eğitim almayı tercih etme nedenlerine de ışık tutacaktır.

İlk grafikte Almanya'nın yıllara göre uluslararası öğrenci sayısındaki değişim ele alınırken, bu değişimin hangi ülkelere gelen öğrencilerle şekillendiği, uluslararasılaşma bağlamında ikili ülke ilişkileri ve öğrenci yönelimleri açısından önem arz etmektedir. Öğrenci sayısındaki bu değişimin kaynaklandığı ülkelerin tespiti, Almanya'nın uluslararası eğitim alanındaki stratejik konumunu ve bu konumun hangi ülkelere olan ilişkilerden etkilendiğini anlamak açısından önemlidir. Bu bağlamda, aşağıdaki grafikte Almanya'ya en fazla öğrenci gönderen ülkeler incelenmiş ve elde edilen veriler üzerinden analizler yapılmıştır.

Grafik 14'ün verilerine göre, Almanya'da öğrenim gören en yüksek sayıda uluslararası öğrenci, 39,281 kişi ile Çin'den gelmektedir. Çin, Almanya'daki uluslararası öğrenci popülasyonunda en büyük paya sahiptir ve bu durum, iki ülke arasındaki güçlü akademik ve ekonomik bağların yanı sıra, Çinli öğrencilerin yurtdışında yüksek kaliteli eğitim arayışlarının bir sonucu olarak değerlendirilebilir (Gu, 2024). Almanya'nın sunduğu geniş burs imkânları, araştırma odaklı eğitim programları ve ileri teknolojiye dayalı altyapı, Çinli öğrencilerin Almanya'yı tercih etmelerinde önemli faktörler arasında yer almaktadır. Ayrıca, Almanya'nın Çinli öğrenciler için cazip bir istihdam ve kariyer fırsatları sunması da bu tercihte etkili olmaktadır (Lu vd., 2023:4732).

Çin'in ardından, 25,130 öğrenci ile Hindistan, Almanya'daki en büyük ikinci uluslararası öğrenci grubunu oluşturmaktadır. Hindistan'dan gelen öğrenci sayısının bu denli yüksek olmasının ardında, Almanya'nın mühendislik, bilgi teknolojileri ve fen bilimleri alanlarında sunduğu güçlü eğitim olanakları yatmaktadır. Hindistan, bu alanlarda güçlü bir öğrenci tabanına sahip olup, Almanya'nın teknik ve mühendislik eğitimi konusundaki itibarı, Hindistanlı öğrencileri bu ülkeye çekmektedir. Ayrıca, Almanya'da eğitim sonrası iş fırsatlarının ve uluslararası öğrenciler için sağlanan oturma izni kolaylıklarının Hindistanlı öğrencilerin Almanya'yı tercih etmesinde etkili olduğu söylenebilir (Roy ve Madhu, 2023:10).

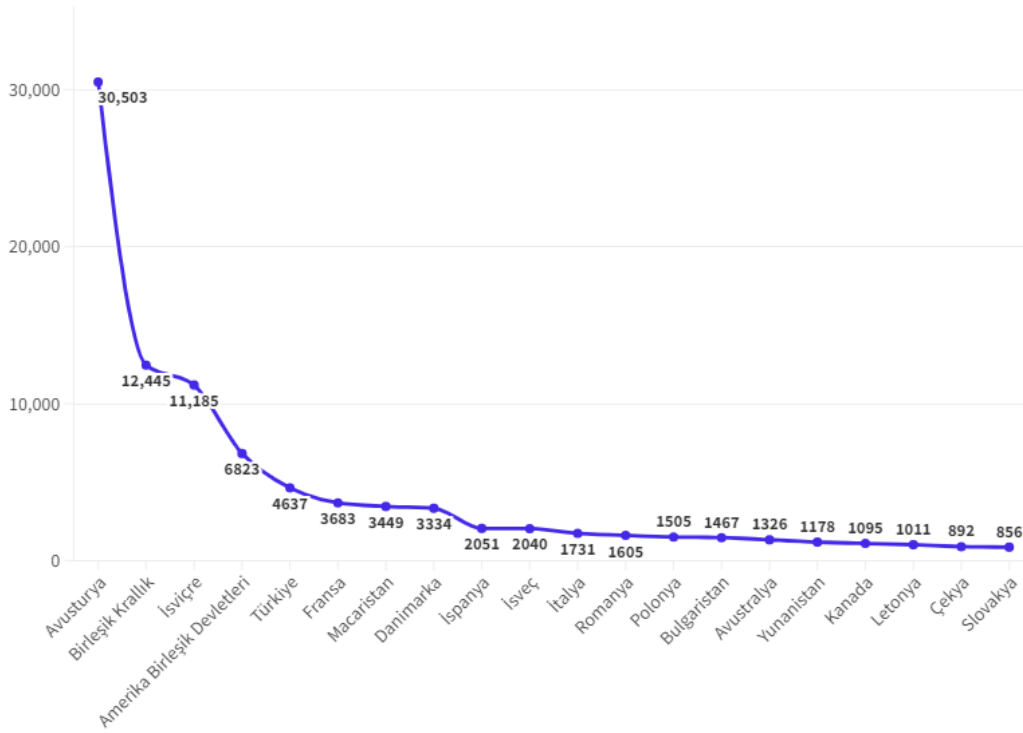
Grafik 14: Uluslararası Öğrencilerin Geldikleri Ülkeler ve Öğrenci Sayısı (2023)

Kaynak:(UNESCO, 2024)

Irak'tan 15,769 öğrenci ve Suriye'den 14,514 öğrenci ise, Almanya'daki uluslararası öğrenci popülasyonunda dikkat çeken diğer büyük grupları oluşturmaktadır. Bu iki ülkeden gelen yüksek öğrenci sayıları, büyük ölçüde bu ülkelerdeki siyasi ve ekonomik istikrarsızlıkların bir sonucudur. Almanya, bu tür ülkelere gelen öğrencilere, güvenli bir eğitim ortamı ve geleceklerini inşa edebilecekleri bir platform sunmaktadır. Ayrıca, Almanya'nın bu ülkelerle olan tarihsel ve insani ilişkileri, burs ve eğitim imkânlarının genişletilmesine yol açmış ve bu da öğrenci sayılarının artmasında etkili olmuştur (Hosari vd., 2022:9; Schueller, 2022).

Grafikte yer alan diğer önemli ülkeler arasında Türkiye (10,862 öğrenci), İran (9,319 öğrenci) ve Rusya Federasyonu (11,055 öğrenci) bulunmaktadır. Bu ülkelere gelen öğrenci sayıları, Almanya'nın bu ülkelerle olan uzun süreli kültürel, ekonomik ve akademik ilişkilerine dayanmaktadır. Özellikle Türkiye, Almanya'daki geniş Türk diasporası ve iki ülke arasındaki tarihsel bağlar sayesinde öğrenci akışında önemli bir kaynak ülke konumundadır. İran ve Rusya Federasyonu'ndan gelen öğrenciler ise, Almanya'nın sunduğu yüksek kaliteli eğitim, bilimsel araştırma imkânları ve kariyer fırsatları sayesinde bu ülkeyi tercih etmektedir (Ünver, 2023:182).

Bu veriler, Almanya'nın uluslararası eğitimdeki lider konumunu pekiştirmekte ve ülkenin, farklı coğrafi ve kültürel arka planlardan gelen öğrenciler için cazip bir destinasyon olduğunu ortaya koymaktadır (Sabzalieva vd., 2022:190). Almanya'nın sunduğu çeşitlilik, yüksek standartlarda eğitim ve kariyer imkânları, bu ülkeyi uluslararası öğrenciler için bir çekim merkezi haline getirmiştir. Benzer bir perspektiften bakıldığında, Almanya'dan giden öğrencilerin tercih ettikleri ülkeleri ve öğrenci sayısını gösteren Grafik TTR, Almanya'nın outbound öğrenci hareketliliğine dair önemli bilgiler sunmaktadır.

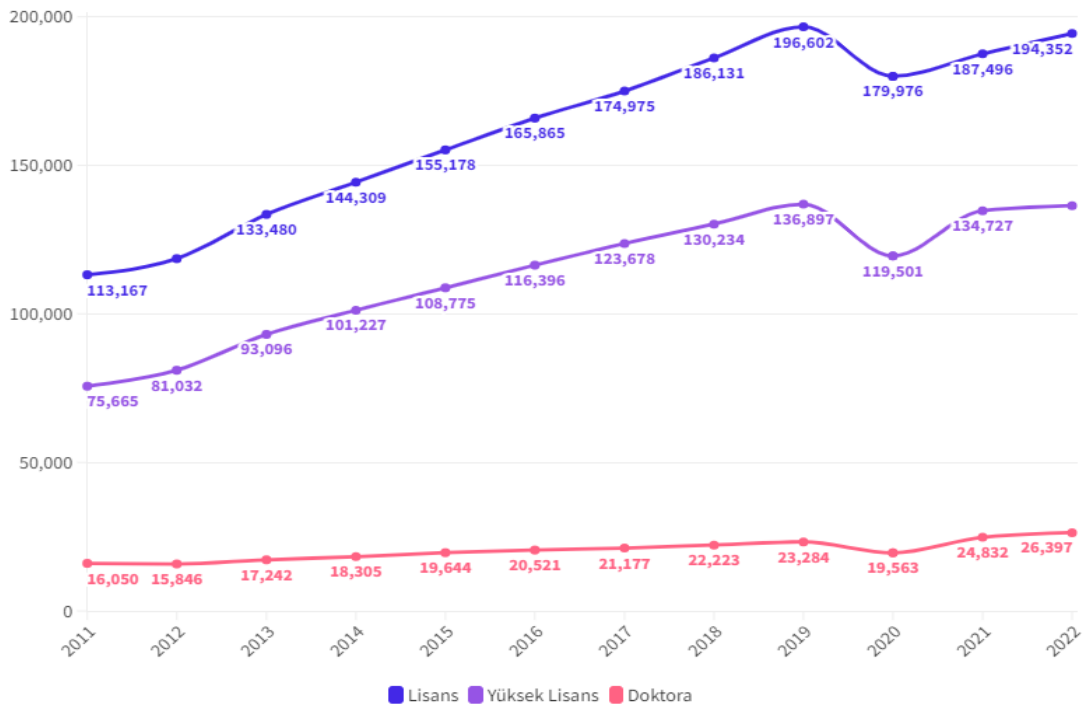
Grafik 15: Almanya'dan Giden Öğrencilerin Gittikleri Ülkeler ve Öğrenci Sayısı
(2023)

Kaynak: (UNESCO, 2024)

Önceki grafikler, Almanya'daki uluslararası öğrenci sayısındaki yıllara göre değişim ve bu öğrencilerin geldikleri ülkeler üzerine odaklanmıştır. Bu bağlamda, Almanya'nın uluslararası eğitimde bir cazibe merkezi olduğunu ve öğrencilerin çoğunlukla Çin, Hindistan ve diğer ülkelerden geldiğini görmüştük. Ancak, Almanya'dan yurtdışına giden öğrencilerin hareketliliğini de incelemek, Almanya'nın uluslararası eğitim alanındaki rolünü daha iyi anlamak için kritik öneme sahiptir. Grafik 15, Almanya'dan yurtdışına giden öğrencilerin gittikleri ülkeler ve bu ülkelerdeki öğrenci sayısını göstermektedir. Grafikte görüldüğü üzere, Almanya'dan en çok tercih edilen destinasyon Avusturya olup, yaklaşık 30.503 öğrenci bu ülkeyi tercih etmiştir. Bunu, sırasıyla 12.445 öğrenci ile İngiltere ve 11.185 öğrenci ile İsviçre takip etmektedir. Türkiye ise 4.637 öğrenci ile Almanya'dan en çok öğrenci çeken ülkeler arasında yer almaktadır.

Bu veriler, Almanya'daki öğrencilerin yurtdışında eğitim alma eğilimlerinin yoğunlaştığı ülkeleri göstermektedir. Öğrencilerin Avusturya ve İsviçre gibi Almanca konuşulan ülkeleri tercih etmeleri, dil avantajı ve coğrafi yakınlık gibi faktörlerin bu kararlarda etkili olabileceğini düşündürmektedir. Diğer yandan, Amerika Birleşik Devletleri ve İngiltere

gibi ülkeler de akademik prestijleri ve küresel eğitim olanakları nedeniyle tercih edilen destinasyonlar arasında öne çıkmaktadır (Bessey, 2010:354). Almanya'dan giden öğrencilerin tercih ettikleri bu ülkeler, Almanya'nın uluslararası akademik ağını genişletmesinde ve eğitimde küresel iş birliklerinin artırılmasında önemli rol oynamaktadır. Bu bağlamda, Almanya'nın yurtdışına giden öğrenciler için sunduğu destekler ve yurtdışındaki eğitim fırsatları, ülkenin uluslararasılaşma stratejisinin bir parçası olarak değerlendirilebilir.

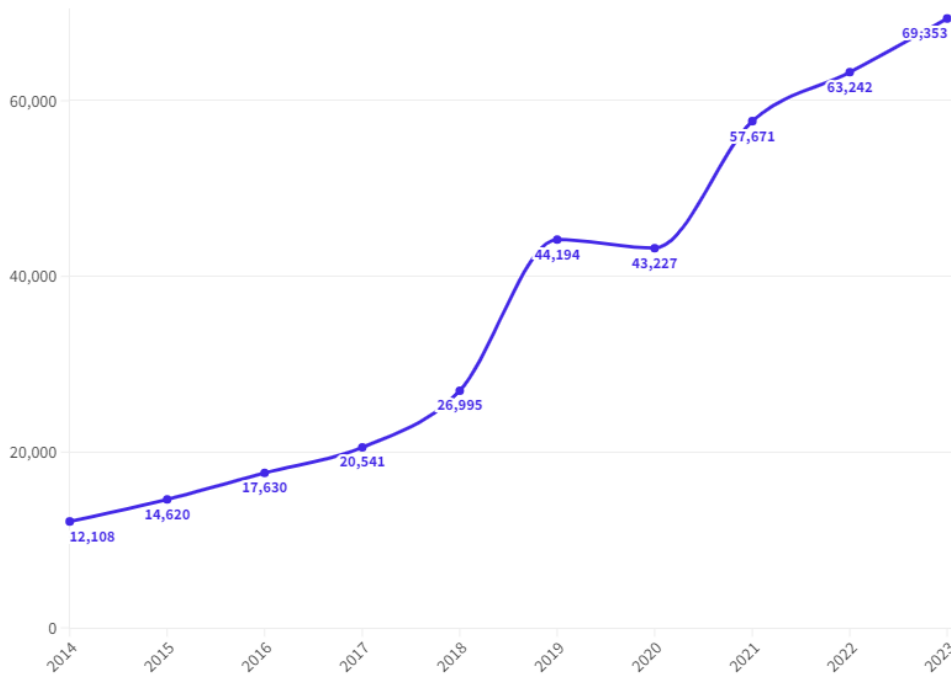
Grafik 16: Almanya’da Uluslararası Öğrencilerin Eğitim Durumuna Göre Dağılımı

Kaynak: (UNESCO, 2024)

Önceki grafik, Almanya'daki uluslararası öğrencilerin eğitim düzeylerine göre dağılımını inceleyerek, bu öğrencilerin Almanya yükseköğretim sistemine nasıl entegre olduklarını ve hangi eğitim seviyelerinde yoğunlaştıklarını daha net bir şekilde anlamamıza olanak tanımaktadır. Grafik 16 ise, lisans, yüksek lisans ve doktora düzeyinde eğitim gören uluslararası öğrencilerin yıllar içindeki değişimini göstermektedir. Veriler, Almanya'nın hem lisans hem de lisansüstü seviyelerde önemli sayıda uluslararası öğrenci çektiğini ortaya koymaktadır. Özellikle lisans ve yüksek lisans seviyelerinde sürekli bir artış trendi gözlenirken, doktora seviyesindeki artış daha sınırlı kalmıştır. Bu durum, Almanya'nın yükseköğretim politikalarının uluslararası öğrenci akışını desteklemekle kalmayıp, bu öğrencilerin mezuniyet sonrası istihdam edilebilirliklerini artırmaya yönelik programlarla

da desteklendiğini göstermektedir (Krannich ve Hunger, 2022:15). Nitekim, Almanya'nın Blue Card gibi uygulamaları ve mezuniyet sonrası çalışma izinleri, uluslararası öğrencilerin ülkede kalıp istihdama katılmalarını teşvik etmektedir. Bu politikalar, Almanya'nın uluslararası yetenekleri çekme ve tutma stratejisinin bir parçası olarak değerlendirilebilmektedir (Joshi ve Ziguras, 2024:59).

Uluslararası öğrenci popülasyonundaki bu artış, Almanya'nın eğitim ve araştırma alanındaki global rekabet gücünü artırmakta ve ülkenin uzun vadeli ekonomik ve toplumsal gelişimine katkıda bulunmaktadır. Almanya, uluslararası öğrencilerin kariyer gelişimlerini destekleyen çeşitli programlar sunarak, mezuniyet sonrası istihdama geçişlerini kolaylaştırmakta ve böylece uluslararası yeteneklerin ülkede kalma oranlarını artırmaktadır. Bu da, Almanya'nın küresel ölçekte yetenekli bireyleri çekme ve entegre etme kapasitesini pekiştiren bir unsur olarak öne çıkmaktadır.

Grafik 17: Blue Card Kabul Edilen Başvuru Sayısı

Kaynak: (Statista, 2024)

Bu kapsamda, Grafik 17’de yer alan Blue Card kabul edilen başvuru sayısına ilişkin veriler, bu programın Almanya’daki iş gücü piyasasına olan etkisini ve uluslararası öğrencilerin mezuniyet sonrası kariyerlerine nasıl uyum sağladıklarını incelemek açısından önemli bir gösterge sunmaktadır. Bu veriler, yıllar içinde Blue Card programına olan talebin nasıl değiştiğini ve bu değişimlerin arkasındaki ekonomik ve politik

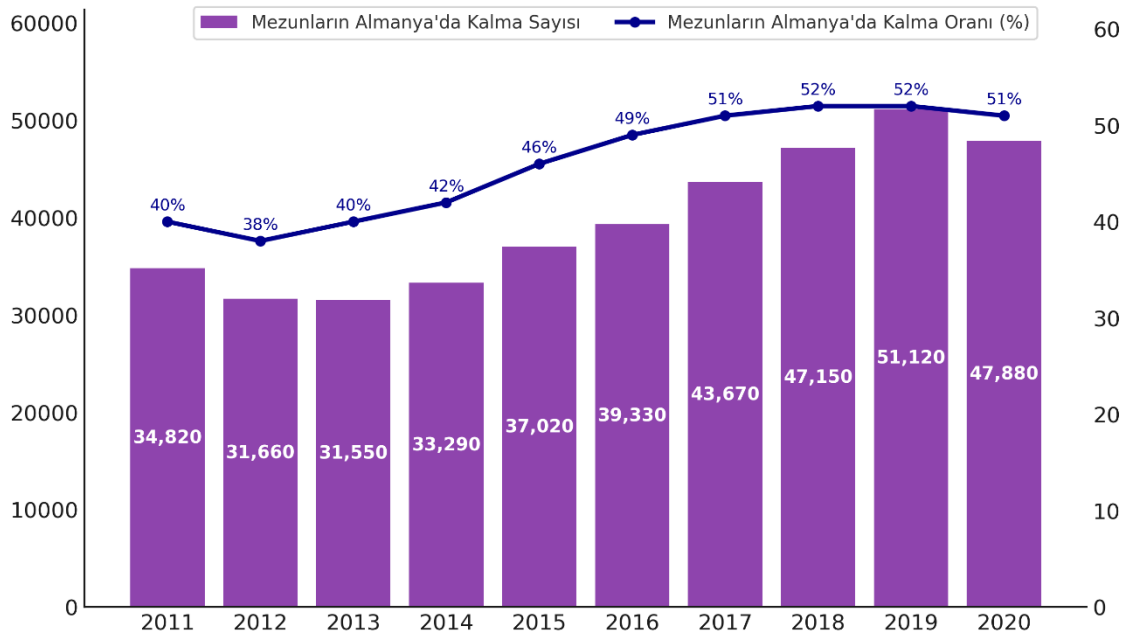
faktörleri anlamamıza da olanak tanımaktadır. Böylece, Almanya'nın yetenekli bireyleri çekme ve uyumlaştırma kapasitesinin, bu program sayesinde nasıl evrildiğini göstermektedir. Programın uluslararası öğrenci hareketliliğine yönelik profesyonel bir uygulama aracı olarak kullanılması eğitim sonrası istihdama katılma olanaklarını daha organize bir şekilde gerçekleştirilmesine olanak sağlayarak istihdam politikaların öneli bir katkı sağlamaktadır (Petzold, 2021:1098).

Grafik 17, Blue Card Kabul Edilen Başvuru Sayısı, Almanya'nın uluslararası yetenekleri ülkeye çekme ve kalıcı olarak entegre etme çabalarının yıllar içerisindeki başarısını açıkça ortaya koymaktadır. Verilere bakıldığında, 2014 yılında kabul edilen Blue Card başvuru sayısının 12,108 olduğu görülmektedir. Bu sayı, Almanya'nın yüksek nitelikli yabancı iş gücüne yönelik stratejilerinin ilk meyvelerini verdiği bir dönemi işaret etmektedir (Mazzeschi, 2016:47). Özellikle, 2015 yılından itibaren kabul sayılarında belirgin bir artış gözlenmektedir; 2015 yılında kabul edilen başvuru sayısı 14,620 iken, bu rakam 2016 yılında 17,630'a, 2017 yılında ise 20,541'e yükselmiştir. Bu artış trendi, Almanya'nın ekonomik büyüme ve teknolojik ilerleme hedefleri doğrultusunda daha fazla nitelikli iş gücü ihtiyacını karşılamaya yönelik artan bir çaba içinde olduğunu göstermektedir (Kolb, 2017:14).

2018 yılına gelindiğinde, kabul edilen Blue Card başvuru sayısı 26,995'e yükselmiş, bu da Almanya'nın küresel iş gücü piyasasında rekabetçi bir oyuncu olarak konumunu güçlendirdiğini işaret etmektedir. Özellikle 2019 yılında gerçekleşen 44,194 başvuru kabulü, önceki yıllara göre ciddi bir sıçramayı temsil etmektedir. Bu dönemde, Almanya'nın sanayi ve hizmet sektörlerinde yaşanan büyüme, STEM alanlarındaki yenilikçi projeler ve dijitalleşmenin hız kazanması gibi faktörler, nitelikli iş gücüne olan talebin önemli ölçüde artmasına neden olmuştur (Peri vd., 2015:236). 2020 yılında, COVID-19 pandemisinin dünya genelinde ekonomileri ve iş gücü hareketliliğini olumsuz etkilediği bir dönemde bile, Almanya'nın Blue Card başvurularındaki kabul sayısının 43,227 olarak yüksek seviyelerde kalması dikkat çekicidir. Bu durum, Almanya'nın uluslararası yetenekler için bir cazibe merkezi olmaya devam ettiğini ve kriz dönemlerinde dahi nitelikli iş gücüne yönelik talebini sürdürebildiğini göstermektedir (Bredtmann, 2022).

2021 ve sonrasında kabul edilen başvuru sayılarında gözlenen hızlı artış, pandeminin etkilerinin hafiflediği ve küresel iş gücü hareketliliğinin yeniden hız kazandığı bir

döneme işaret etmektedir. 2021 yılında 57,671 başvuru kabul edilmişken, bu sayı 2022 yılında 63,242'ye ve 2023 yılında ise 69,353'e yükselmiştir. Bu veriler, Almanya'nın Blue Card programı aracılığıyla yüksek nitelikli iş gücünü etkin bir şekilde çekmeye devam ettiğini ve bu politikanın ulusal ekonomi ve inovasyon kapasiteleri üzerindeki olumlu etkisini artırdığını ortaya koymaktadır (Giovanis vd., 2021:15). Grafikte görülen bu artış trendi, Almanya'nın uzun vadeli ekonomik ve teknolojik hedeflerine ulaşma yolunda, nitelikli iş gücüne olan talebin karşılanmasında Blue Card programının ne kadar kritik bir role sahip olduğunu göstermektedir. Almanya, bu program sayesinde sadece ekonomik büyümesini desteklemekle kalmamakta, küresel ölçekte bir bilgi ve teknoloji merkezi olma konumunu pekiştirmektedir. Bu durum, Almanya'nın uluslararası rekabet gücünü artırarak, gelecekte de yetenekli bireyleri çekme ve entegre etme konusundaki başarısını sürdürebileceğinin bir göstergesidir (Brillert, 2014).

Grafik 18: Almanya'da Mezun Öğrencilerin Kalma Oranı ve Kalma Sayısı

Kaynak: (BMBF, 2024)

Grafik 18, Almanya'da mezun öğrencilerin kalma oranı ve kalma sayısındaki yıllık değişimler gösterilmektedir. 2011 yılından 2020 yılına kadar olan dönemde, mezunların Almanya'da kalma oranında genel bir artış gözlemlenmektedir. 2011 yılında %40 olan kalma oranı, 2012 yılında %38'e düşmüş, ancak sonraki yıllarda sürekli bir artış göstermiştir. 2013 yılında oran %40'a çıkmış, 2014 yılında %42'ye yükselmiş ve 2015 yılında %46'ya ulaşmıştır. 2016 yılından itibaren, kalma oranındaki artış daha belirgin

hale gelmiş ve 2017 yılında %51, 2018 yılında %52'ye ulaşmıştır. 2019 yılında kalma oranı yine %52 seviyesinde kalmış, ardından 2020 yılında %51'e düşmüştür. Mezunların Almanya'da kalma sayısında da benzer bir artış trendi gözlemlenmektedir. 2011 yılında 34.820 olan kalma sayısı, 2012 yılında 31.660'a düşmüş, ardından 2013 ve 2014 yıllarında sırasıyla 31.550 ve 33.290 olarak kaydedilmiştir. 2015 yılından itibaren, kalma sayısında önemli bir artış görülmüş ve 2015 yılında 37.020, 2016 yılında 39.330, 2017 yılında 43.670 ve 2018 yılında 47.150 olmuştur. 2019 yılında kalma sayısı 51.120'ye çıkarak en yüksek seviyesine ulaşmış, 2020 yılında ise 47.880'e düşmüştür.

Bu bölümde sunulan veriler ve grafikler, Almanya'da eğitim gören uluslararası öğrencilerin mezuniyet sonrası ülkede kalma eğilimlerinin zaman içerisinde nasıl şekillendiğini ayrıntılı bir şekilde ortaya koymaktadır. İncelenen dönemde, hem kalma oranlarında hem de kalma sayılarında genel bir artış gözlemlenmektedir. Bu durum Almanya'nın mezun olan uluslararası öğrenciler için giderek daha cazip bir destinasyon haline geldiğini göstermektedir. Özellikle, 2015 yılından itibaren kaydedilen sürekli artışlar, Almanya'nın uluslararası yetenekleri çekme ve elde tutma konusundaki stratejik politikalarının etkinliğini ortaya koymakta ve Almanya'nın ekonomik, sosyal ve yasal altyapısının, uluslararası mezunlar için sunduğu imkânların ve iş piyasasındaki fırsatların bu eğilimleri desteklediğini göstermektedir (Chemin vd., 2018).

Bu gelişmeler, Almanya'nın ekonomik kalkınmasına ve beşeri sermayesinin güçlenmesine doğrudan katkıda bulunabilecek önemli sonuçlar doğurmaktadır. Mezuniyet sonrası istihdama katılan uluslararası öğrenciler, ülkenin işgücü piyasasına yeni beceriler ve perspektifler kazandırarak inovasyonu teşvik etmekte ve rekabet gücünü artırmaktadır. Ayrıca, bu mezunlar, küresel ağlarını ve kültürel bilgilerini Almanya'nın ekonomik ve sosyal yapısına entegre ederek, ülkenin uluslararası düzeydeki bağlarını güçlendirmektedir (Giovanis vd., 2021:). Bu bağlamda, Almanya'nın uluslararası öğrencileri mezuniyet sonrası ülkede tutma politikaları, yalnızca bireylerin kariyer gelişimini desteklemekle kalmayıp, ülkenin uzun vadeli ekonomik büyümesine ve sürdürülebilir kalkınmasına da katkıda bulunmaktadır. Bu nedenle, mezunların Almanya'da kalma oranlarındaki artış, sadece demografik bir veri olarak değil, ülkenin küresel bir ekonomik güç olarak konumunu daha da sağlamlaştıran bir faktör olarak değerlendirilebilmektedir.

2.4. İngiltere’de Uluslararası Öğrenci Hareketliliği

İngiltere, uluslararası öğrenciler için dünya genelinde en cazip eğitim destinasyonlarından biri olarak öne çıkmaktadır. Ülkenin sahip olduğu prestijli üniversiteler, çeşitli akademik programlar ve zengin kültürel yapısı, her yıl binlerce öğrencinin tercih etmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Uluslararası öğrenci hareketliliği; eğitim kalitesi, İngiliz kurumlarının itibarı, mezuniyet sonrası iş fırsatları ve genel yaşam kalitesinin yüksekliği gibi birçok faktörden etkilenmektedir. İngiltere'deki üniversitelerin sunduğu kapsamlı araştırma imkânları ve yenilikçi projeler, özellikle STEM alanlarında uluslararası öğrencilerin ilgisini çekmektedir. Bu alanlardaki uygulamalı deneyimler, öğrencilerin kariyerlerine güçlü bir başlangıç yapmalarına olanak tanımakta ve mezuniyet sonrası iş bulma oranlarının yüksek olması, mezunların dünya çapında iş piyasasında rekabet avantajı elde etmelerini sağlamaktadır (Cranston ve Esson, 2024).

İngiltere, özellikle yabancı bir ülkede eğitimlerini ilerletmek isteyen uluslararası öğrenciler için, küresel ölçekte akademik arayışlar için en çekici ve aranan yerlerden biri olarak açıkça ortaya çıkmaktadır. İngiltere'nin saygın üniversiteleri ve geniş yelpazeye sahip akademik programları, ülkenin zengin ve çok yönlü kültürel yapısıyla birleşerek, her yıl dünyanın dört bir yanından binlerce öğrencinin bu ülkeyi tercih etmesine önemli katkı sağlamaktadır. İngiltere üniversitelerinin sunduğu yenilikçi projeler ve son teknoloji araştırma tesisleri, özellikle STEM alanlarında eğitim gören uluslararası öğrencilerin ilgisini çekmektedir. Bu dinamik alanlarda uygulamalı deneyim fırsatları, öğrencilere kariyerlerinin başlangıcında güçlü bir temel sağlamakta ve mezuniyet sonrası elde ettikleri yüksek istihdam oranları, küresel iş piyasasında onlara önemli bir rekabet avantajı sunmaktadır. Ayrıca, İngiltere’deki üniversitelerin sunduğu uluslararası öğrenci destek hizmetleri de bu cazibeyi artıran önemli bir faktördür. Bu destekler arasında dil kursları, akademik danışmanlık ve sosyal entegrasyon programları yer almakta olup, öğrencilerin yeni bir ortamda daha kolay uyum sağlamalarına yardımcı olmaktadır (Minocha vd, 2018:247).

İngiltere, uluslararası öğrenci hareketliliğinde uzun bir geçmişe sahiptir. Bu alandaki politikaları ve uygulamaları zaman içinde önemli değişiklikler göstermiştir. 1980'lerden itibaren, İngiltere’nin yükseköğretim sektörü, uluslararası öğrencilerin ülkeye çekilmesine yönelik stratejik adımlar atmış ve bu öğrencilerin ülkenin ekonomik ve kültürel yapısına katkıda bulunmalarını hedeflemiştir. 1990'ların sonlarına doğru,

İngiltere hükümeti, uluslararası öğrencileri hedefleyen kapsamlı bir strateji geliştirmiştir. 2000 yılında, İngiltere'ye gelen uluslararası öğrenci sayısında kayda değer bir artış yaşanmış, bu durum, ülkenin eğitim alanındaki küresel rekabet gücünü artırmıştır (Li, 2018:185).

2002 yılında tanıtılan Uluslararası Öğrenci Hareketliliği Stratejisi (International Student Strategy), İngiltere'nin uluslararası öğrenci pazarındaki rekabet gücünü artırmayı ve ülkeyi dünya çapında bir eğitim merkezi haline getirmeyi amaçlayan kapsamlı bir plan olarak ortaya çıkmıştır. Bu strateji, uluslararası öğrencilerin İngiltere'deki eğitim sistemine daha kolay entegre olmasını sağlamak için finansal desteklerden öğrenci hizmetlerine, dil eğitimi programlarından kültürel adaptasyon faaliyetlerine kadar geniş bir yelpazede önlemler içermektedir. Ayrıca strateji, üniversitelerin uluslararasılaşma süreçlerini hızlandırmış ve İngiltere'nin eğitim sektörüne daha fazla yabancı yatırım çekilmesine de katkı sağlamıştır (Lee ve Waters, 2023:1429).

Ancak 2010'ların başında, İngiltere'nin göçmenlik politikalarında yapılan reformlar, uluslararası öğrencileri doğrudan etkileyen vize düzenlemelerinde önemli değişikliklere yol açmıştır. Bu değişiklikler, ülkenin ulusal güvenlik kaygıları ve göçmenlik kontrolüne ilişkin politikaları ile doğrudan bağlantılıydı. Özellikle 2012 yılında yürürlüğe giren "Tier 4" öğrenci vizesi, eğitim süreci boyunca öğrencilerin İngiltere'de kalmasına olanak tanıyan bir sistem sunuyordu. Bu vize türü, öğrencilerin mezuniyetlerinin ardından belirli şartlar altında iş bulmaları halinde çalışma izni almalarına da imkan sağlamaktaydı (Lee, 2022:283).

Ancak, ilerleyen yıllarda bu vize politikası ciddi bir şekilde sıkılaştırılmış ve uluslararası öğrencilerin mezuniyetten sonra ülkede kalmalarını zorlaştıran kısıtlamalar getirilmiştir. Tier 4 vizesine getirilen bu kısıtlamalar, özellikle iş arama süreçlerinde öğrencilerin karşılaştıkları zorlukları artırmış, birçok öğrenci için İngiltere'de kalıp kariyerlerine burada devam etme fırsatları azalırken, küresel rekabet gücü yüksek yeteneklerin başka ülkelere yönelmesine neden olmuştur. Bu gelişmeler, İngiltere'nin uzun vadeli eğitim ve iş gücü piyasası stratejileri üzerinde önemli bir etki yaratmış, politika yapıcılar için göçmenlik politikalarının uluslararası öğrencilere yönelik nasıl şekillendirilmesi gerektiği konusunu yeniden gündeme getirmiştir (Sutherland vd., 2021:1260).

Brexit süreci ile, 2020'deki Covid-19 pandemisi ve Avrupa Birliği'nden ayrılma (Brexit) gibi olaylar, uluslararası öğrenci hareketliliği üzerinde derin etkiler bırakmıştır. Brexit

sonrası, İngiltere'nin göçmenlik politikaları yeniden yapılandırılmış ve uluslararası öğrencilerin ülkeye girişini kolaylaştırmak için yeni düzenlemeler yapılmıştır. 2021'de tanıtılan "Graduate visa" (Mezuniyet Vizesi) ve "High Potential Individual visa" (Yüksek Potansiyel Birey Vizesi) gibi programlar, uluslararası öğrencilerin İngiltere'de eğitim aldıktan sonra iş bulmalarını teşvik etmeyi ve ülkedeki kalış sürelerini uzatmayı amaçlamıştır. Bu düzenlemeler, İngiltere'nin küresel eğitim pazarındaki rekabetçiliğini artırmayı hedeflemiş ve uluslararası öğrencilerin mezuniyet sonrası istihdam edilebilirliğini desteklemek amacıyla önemli bir adım olarak değerlendirilmiştir (Fox ve Beech, 2024:7).

Bu reformlar ve düzenlemeler, uluslararası öğrenci hareketliliği üzerindeki etkilerini iki ana ekseninde değerlendirmek mümkündür: Bir yandan, vize ve göçmenlik politikalarındaki kısıtlamalar, uluslararası öğrencilerin İngiltere'ye girişini ve burada kalmalarını zorlaştırmışken, diğer yandan, yeni düzenlemeler ve teşvikler, bu öğrencilerin İngiltere'de kalma sürelerini ve istihdam olanaklarını artırarak, ülkenin küresel eğitim pazarındaki rolünü güçlendirmiştir. Bu değişiklikler, İngiltere'nin uluslararası öğrenciler üzerindeki stratejik yaklaşımlarını yansıtmakta ve ülkenin yükseköğretim sistemindeki uluslararası entegrasyon stratejilerinin başarısını ortaya koymaktadır (Brooks ve Waters, 2022:521; López-Duarte vd., 2021:8960).

İngiltere'de uluslararası öğrencilerin ekonomiye katkıları, yalnızca eğitim sektörünün ekonomik büyüklüğü ile sınırlı kalmayıp, genel ekonomik kalkınma üzerinde de belirgin bir etki yaratmaktadır. Uluslararası öğrenciler, doğrudan harcamalarıyla yerel ekonomiye önemli katkılarda bulunmaktadır. Eğitim, barınma, yaşam giderleri ve sosyal aktiviteler gibi harcamalar, yerel ticaret ve hizmet sektörleri üzerinde olumlu bir etki yaratmakta ve ekonomik büyümeyi teşvik etmektedir (Neville vd., 2023:17).

Uluslararası öğrencilerin beşeri sermaye üzerindeki etkileri, ülkelerin ekonomik ve toplumsal gelişimi açısından kritik bir öneme sahiptir. Bu öğrenciler, çeşitli kültürel ve akademik arka planlarıyla İngiltere'nin beşeri sermaye havuzuna çeşitlilik katarak, yenilikçilik ve girişimcilik kapasitesini artırmaktadır (She ve Wotherspoon, 2013:7). Uluslararası öğrencilerin sağladığı çeşitli bakış açıları ve bilgi birikimi, yerel topluluklara ve işgücü piyasasına entegre olduğunda, yenilikçi çözümler ve yaratıcı fikirlerin ortaya çıkmasını teşvik etmektedir. Ayrıca, mezuniyet sonrası İngiltere'de kalma ve çalışma fırsatları, bu öğrencilerin uzun vadeli katkılarını artırmaktadır (Bolsmann ve Miller,

2009:73). Özellikle STEM alanlarındaki uluslararası öğrenciler, İngiltere'nin teknoloji ve yenilik merkezlerinde kritik roller üstlenmektedir. Bu öğrenciler, araştırma ve geliştirme faaliyetlerine katkıda bulunarak, yeni teknolojilerin ve girişimlerin ortaya çıkmasına yardımcı olur. Bu durum, ülkenin küresel teknolojik rekabetçiliğini destekler ve ekonomik büyüme için gerekli olan beşeri sermaye kapasitesini güçlendirmektedir. Beşeri sermaye açısından bir diğer önemli etki ise girişimcilik faaliyetleridir. Uluslararası öğrenciler, eğitim süreçlerinde edindikleri bilgi ve becerilerle kendi işlerini kurma eğilimindedirler. İngiltere'deki girişimcilik ekosistemi, bu tür girişimcileri destekleyen çeşitli programlar ve teşvikler sunmaktadır. Bu girişimler, yeni iş fırsatları yaratır, yerel ekonomiyi canlandırır ve uzun vadeli ekonomik büyümeyi destekler (Breznitz ve Zhang, 2023; Neville vd., 2023:15).

İngiltere'deki uluslararası öğrenci hareketliliği, ülkenin yükseköğretim sistemine ve genel ekonomisine çok yönlü ve derin katkılarda bulunmaktadır. Tarihsel süreç içerisinde uygulanan politikalar ve değişen göçmenlik düzenlemeleri, bu öğrenci grubunun İngiltere'ye olan ilgisini şekillendirirken, son yıllarda özellikle mezuniyet sonrası istihdam ve çalışma fırsatları konusundaki teşvikler, ülkenin küresel rekabet gücünü artırmayı hedeflemiştir. Uluslararası öğrencilerin sağladığı ekonomik ve beşeri sermaye, yerel iş gücü piyasasına entegre olduklarında daha da değerli hale gelmekte ve İngiltere'nin inovasyon, girişimcilik ve teknolojik gelişim süreçlerine katkıda bulunmalarını sağlamaktadır. Bu bağlamda, uluslararası öğrencilerin eğitim sürecinden sonra ülkede kalmalarını destekleyen politikalar, hem ulusal kalkınma stratejileri hem de küresel yeteneklerin İngiltere'de tutulması açısından önemli bir rol oynamaktadır.

2.4.1. İngiltere'de Uluslararası Öğrencilerin Mezuniyet Sonrası İşgücü Piyasasına Entegrasyonu

İngiltere, uluslararası öğrencilerin mezuniyet sonrası işgücü piyasasına entegrasyonunu destekleyen çeşitli programlar ve politikalar sunarak, ülkenin beşeri sermayesini güçlendirmeyi ve ekonomik kalkınmasını sürdürülebilir kılmayı hedeflemektedir (Han vd., 2022:170). Eğitim sürecinde kazandıkları becerilerle donanmış uluslararası öğrenciler, mezuniyetlerinin ardından iş piyasasına katıldıklarında, yenilikçi çözümler sunarak ve yeni iş fırsatları yaratarak ülkenin ekonomik dinamizmine katkıda bulunması beklenmektedir. Bu bağlamda, İngiltere hükümeti, uluslararası yeteneklerin istihdam

edilebilirliğini artırmak ve ülkede kalmalarını sağlamak için çeşitli program ve vize düzenlemelerini hayata geçirmiştir. Söz konusu politikalar, ülkenin küresel rekabet gücünü artırırken, beşeri sermayeyi etkin bir şekilde değerlendirmeye yönelik stratejik adımlar olarak da öne çıkmaktadır. Uluslararası öğrencilerin mezuniyet sonrası dönemde İngiltere'deki işgücü piyasasına başarılı bir şekilde entegrasyonları, ekonomik büyümenin yanı sıra kültürel çeşitlilik ve inovasyon açısından da büyük önem taşımaktadır (Ahmed ve Davies, 2024:5). Bu bölümün amacı, uluslararası öğrencilerin mezuniyet sonrasında İngiltere işgücü piyasasına entegrasyonunu sağlayan programları ve vize türlerini açıklayarak, bu süreçlerin ekonomik kalkınma ve beşeri sermaye üzerindeki etkilerini değerlendirmektir.

Bu bölümün amacı doğrultusunda, uluslararası öğrencilerin mezuniyet sonrası İngiltere işgücü piyasasına entegrasyonunu sağlayan çeşitli programların ve vize türlerinin, ülkenin ekonomik büyümesine ve beşeri sermayesinin gelişimine olan katkılarını daha derinlemesine incelemek önem arz etmektedir. Mezuniyet sonrası iş piyasasına giriş, yalnızca bireyler için kariyer fırsatları yaratmakla kalmaz; aynı zamanda bir ülkenin küresel rekabet gücünü artırmasına ve iş gücü piyasasında ihtiyaç duyulan yetenek açığını kapatmasına da yardımcı olmaktadır (Igwe vd., 2020:369). Bu bağlamda, uluslararası öğrenciler, sahip oldukları akademik bilgi birikimi ve çeşitli kültürel perspektiflerle, İngiltere'nin iş piyasasına zenginlik katmaktadır. Eğitim sırasında edinilen teorik bilgilerin iş dünyasında uygulamaya dönüştürülmesi, yenilikçilik ve girişimcilik potansiyelini de yükseltmektedir (England ve Folbre, 2023:184).

Bu programlar, ülkenin küresel iş gücü dinamikleri içinde önemli bir rol üstlenmesini sağlamaktadır. Uluslararası öğrencilerin iş gücüne katılmaları, İngiltere'nin ekonomik kalkınmasını desteklemenin yanı sıra, teknoloji, bilim ve mühendislik gibi stratejik alanlarda da ülkenin rekabet avantajını artırmaktadır. Bu süreç, uluslararası öğrencilerin bireysel kariyer gelişimlerini desteklerken, İngiltere'nin iş gücü çeşitliliğine katkıda bulunmaktadır :(Minocha vd., 2018:249). Özellikle STEM alanlarında eğitim gören mezunlar, teknoloji ve yenilikçilik ekosistemine önemli katkılar sunmaktadır. Bunun sonucunda, ülke genelinde bilgi transferi hızlanmakta, inovasyon kapasitesi yükselmekte ve uluslararası iş birlikleri genişletmektedir. Bu unsurlar, İngiltere'nin küresel iş gücü piyasasında önemli bir aktör olarak konumlanmasına katkı sağlamaktadır (Moskal, 2017:133; Suter ve Camilli, 2019:55).

Uluslararası öğrencilerin mezuniyet sonrası iş gücü piyasasına entegrasyonunu destekleyen politikaların başarısı, büyük ölçüde bu süreçte sunulan vize ve çalışma programlarına bağlıdır. İngiltere, yetenekli bireylerin eğitim sonrası ülkede kalıp iş gücüne katılmalarını teşvik etmek amacıyla çeşitli vize türleri ve iş imkanları sunarak hem bireylerin kariyer gelişimini desteklemekte hem de ulusal ekonomiye katkı sağlamaktadır. Bu programlar, öğrencilerin eğitimleri boyunca kazandıkları bilgi ve becerileri İngiliz iş piyasasına entegre etmelerine olanak tanırken, ulusal iş gücü ihtiyaçlarını da karşılamaktadır. Bu bağlamda, İngiltere'de uygulanan vize ve programlar, uluslararası mezunların yeteneklerinden maksimum düzeyde yararlanılmasını hedefleyen kapsamlı bir stratejiyi yansıtmaktadır (Igwe vd., 2020:368; Lee, 2022:280).

İngiltere'de üniversite eğitimini tamamlayan uluslararası öğrencilere yönelik gerçekleştirilen uygulamanın başında Graduate Visa Programı (Mezuniyet Vizesi) gelmektedir. Bu program, İngiltere'nin uluslararası öğrencilerin mezuniyet sonrası iş gücüne entegrasyonunu desteklemek amacıyla oluşturduğu önemli bir düzenlemedir. 1 Temmuz 2021'de yürürlüğe giren bu program, uluslararası öğrencilerin eğitim aldıkları süre boyunca geliştirdikleri yetenekleri İngiltere iş piyasasında kullanabilmelerini ve potansiyellerini ortaya koyabilmelerini sağlamayı amaçlamaktadır. Graduate Visa, İngiltere'deki yükseköğretim kurumlarından lisans, yüksek lisans veya doktora seviyesinde mezun olan öğrencilere mezuniyetlerinden sonra iki yıl (doktora mezunları için üç yıl) boyunca ülkede kalarak iş arama ve çalışma imkanı tanımaktadır (Gopal, 2016:138; Tran vd., 2022:452).

Programın hayata geçirilmesi, İngiltere'nin rekabetçi küresel eğitim piyasasındaki konumunu güçlendirmek ve yetenekli bireyleri ülke sınırları içinde tutma stratejisinin bir parçasıdır. Graduate Visa, 2012 yılında kaldırılan eski Post-Study Work (PSW) vizesinin yerini almış ve uluslararası öğrencilerin İngiltere'deki iş gücüne katılmalarını yeniden teşvik etmiştir. 2012'de PSW'nin kaldırılması, uluslararası öğrenci sayısında bir düşüşe yol açmış ve İngiltere'yi bu alanda rekabetin gerisinde bırakmıştır. Graduate Visa programı 2021 yılında, bu kaybı telafi etmek ve İngiltere'yi yeniden cazip bir eğitim ve iş merkezi haline getirmek amacıyla yeniden düzenlenmiştir (Ahmed ve Davies, 2024:7). Uygulama açısından Graduate Visa, herhangi bir iş teklifi gerektirmemesiyle öğrenciler için esnek bir iş arama dönemi sunmaktadır. Mezunlar, iş teklifi olmadan başvurularını yaparak vize süresi boyunca serbestçe çalışabilmekte, iş değiştirebilmekte ve istedikleri

sektörde istihdam edilebilmektedirler. Bu esneklik, hem uluslararası öğrenciler hem de işverenler için önemli bir avantaj sunmaktadır. İşverenler, sponsorluğa ihtiyaç duymadan mezunları istihdam edebilme fırsatına sahip olurken, öğrenciler de kendilerini daha az kısıtlanmış hissetmektedirler (Mavroudi ve Warren, 2013:266). Bu durum, özellikle iş bulma süreçlerinde daha geniş fırsatların değerlendirilmesine imkan tanımaktadır. Graduate Visa başvuruları, mezuniyet sonrası yapılmakta ve İngiltere'deki Home Office tarafından değerlendirilmektedir. Vize süresi dolduğunda, mezunlar iş gücü piyasasında kalmaya devam etmek için diğer uzun vadeli çalışma vizelerine, özellikle Skilled Worker Visa veya Global Talent Visa gibi seçeneklere başvurabilmektedirler. Bu geçiş, öğrencilerin İngiltere'de kalıcı olarak iş gücüne entegre olma yolunda kritik bir adımdır (Gopal, 2016; Tran vd., 2022).

Programın etkisiyle ilgili mevcut veriler, Graduate Visa'nın İngiltere'ye olan uluslararası öğrenci talebini yeniden artırmaya başladığını göstermektedir. 2021 yılında Graduate Visa'ya yapılan başvuru sayısında önemli bir artış yaşanmış ve yaklaşık 48.000 uluslararası öğrenci bu programdan faydalanmıştır (Office For National Statistics, 2024). 2022 yılı itibariyle, başvuruların devam eden artışı ve programın popülerleşmesi, İngiltere'nin küresel eğitim merkezi olarak rolünü güçlendirdiğini ortaya koymaktadır. Graduate Visa'nın, özellikle STEM alanlarında eğitim alan öğrencilerin ülkede kalmasına ve bu alanlarda ihtiyaç duyulan iş gücü açığının kapatılmasına önemli katkılarda bulunduğu gözlemlenmiştir. Graduate Visa'nın uzun vadede hem bireysel kariyerler hem de İngiltere ekonomisi üzerindeki etkisinin, ülkenin yetenekli uluslararası mezunları çekme stratejisinin başarısında kritik bir rol oynamaya devam edeceği öngörülmektedir (Moskal, 2017:132). Program, özellikle yüksek katma değerli sektörlerde eğitim almış bireylerin iş gücüne katılımını teşvik ederken, İngiltere'nin küresel rekabet gücünü artırmada da önemli bir araç olma niteliğini sürdürmektedir (Sá ve Sabzalieva, 2018:240). Graduate Visa Programı, uluslararası öğrenci hareketliliğinin ekonomik kalkınmaya ve beşeri sermayeye olan katkılarını somut bir şekilde ortaya koyan bir araç niteliğindedir. Uluslararası öğrenciler, eğitim süreleri boyunca kazandıkları bilgi, beceri ve deneyimleri mezuniyet sonrası iş gücüne entegre ederek, İngiltere'nin küresel ekonomik rekabet gücünü artırmaya yardımcı olmaktadır (Vickers ve Bekhradnia, 2007).

Bu program, İngiltere'deki iş piyasasının ihtiyaç duyduğu yüksek nitelikli iş gücünün karşılanmasına olanak tanırken, uluslararası öğrencilerin de ülkede kalmaları sayesinde

iş gücü piyasasının dinamiklerini daha da güçlendirmektedir (Comunian vd., 2017:229). Graduate Visa, öğrencilerin kariyerlerine İngiltere’de başlamalarına olanak tanırken, inovasyon, girişimcilik ve teknolojik ilerlemelere katkı sağlayarak, ülkenin uzun vadeli ekonomik kalkınma hedeflerine ulaşmasına destek olmaktadır. Ayrıca, program beşeri sermayenin sürdürülebilir bir şekilde artırılmasına katkıda bulunarak, hem ulusal hem de uluslararası düzeyde bilgi ve yetenek transferini teşvik etmektedir. Bu süreç, İngiltere’nin nitelikli iş gücünü küresel piyasalarda daha rekabetçi hale getirirken, uluslararası öğrenci hareketliliğinin ekonomik büyüme ve kalkınma üzerindeki olumlu etkilerini pekiştirmektedir (Mavroudi ve Warren, 2013:265; Moskal, 2017:131).

Brexit sürecinin uluslararası öğrenci politikalarına getirdiği değişiklikler, İngiltere’nin eğitim sonrası istihdam olanaklarını da yeniden şekillendirmiştir (Fox ve Beech, 2024:8). Brexit öncesinde AB vatandaşı öğrenciler için sunulan ayrıcalıklı serbest dolaşım hakkının sona ermesi, İngiltere’de eğitim almayı tercih eden tüm uluslararası öğrenciler için ortak bir göçmenlik sisteminin oluşturulmasına yol açmıştır. Bu bağlamda, 2021 yılında yürürlüğe giren Graduate Visa programı, AB ve AB dışı öğrencilerin İngiltere’te eğitim sonrası iş gücüne katılmalarına yönelik önemli bir fırsat sunmaktadır (Amuedo-Dorantes ve Romiti, 2024:11). Ancak Brexit’in iş gücü piyasasında yarattığı dönüşümler, yalnızca mezuniyet sonrası geçici istihdam olanaklarıyla sınırlı kalmamış; Tier-2 (Skilled Worker) vizesi gibi kalıcı iş fırsatları da bu süreçte yeni bir çerçeveye oturtulmuştur. Brexit sonrası düzenlemeler, bu geçişi daha karmaşık hale getirmiş olsa da, İngiltere’nin nitelikli iş gücüne yönelik çekim merkezi olma stratejisi devam etmektedir (Fox ve Beech, 2024:9).

İngiltere’nin 2016 yılında Avrupa Birliği’nden ayrılma kararı, yani Brexit, sadece ekonomik ve siyasi alanlarda sonuç doğurmakla kalmamakta, uluslararası öğrenci hareketliliği üzerinde de önemli etkiler oluşturmaktadır. İngiltere, AB üyesi olduğu dönemde, AB vatandaşı öğrencilerle AB dışı ülkelerden gelen öğrenciler arasında belirgin farklar gözetilen bir göçmenlik sistemine sahipti. AB vatandaşı öğrenciler, serbest dolaşım hakkı sayesinde İngiltere’de eğitim alabilir ve çalışma izni almadan iş piyasasına katılabilirlerdi. Brexit, bu serbest dolaşımın sona ermesi anlamına geldi ve AB vatandaşı öğrenciler de artık göçmenlik sistemine dâhil edilerek, AB dışı ülkelerden gelen uluslararası öğrencilerle aynı şartlara tabi oldular (Corbett ve Hantrais, 2023:2409). Brexit sürecinin uluslararası öğrenci hareketliliğine etkisi birçok boyutta incelenebilir. İlk

olarak, AB üyesi ülkelerden gelen öğrenciler için daha karmaşık bir vize süreci ve eğitim sonrası istihdam koşulları ortaya çıkmıştır. Eskiden Avrupa'daki en cazip eğitim destinasyonlarından biri olan İngiltere, artık AB öğrencileri için daha az çekici hale gelmesi beklenmektedir. Bu durum, uzun vadede, İngiltere'deki üniversitelerin gelir modellerini etkileyebilecek, özellikle de Avrupa'dan gelen öğrenci sayısındaki düşüşle birlikte uluslararası eğitim gelirlerinde azalmaya neden olabilecektir (Charkaoui, 2023:189).

Brexit, İngiltere'nin göçmenlik politikasında köklü değişikliklere de yol açmıştır. 2021 yılında uygulamaya konulan yeni göçmenlik sistemi, AB ve AB dışı öğrenciler arasındaki farkı ortadan kaldırarak tüm uluslararası öğrencilere aynı şartları sunmaya başlamıştır (Yu, 2020:546). Bu değişiklik, İngiltere'nin uluslararası öğrenci politikalarının daha evrensel bir yapıya bürünmesine neden olmuştur. Özellikle Graduate Visa ve Skilled Worker Visa gibi programlar, Brexit sonrası dönemde AB ve AB dışı mezunların İngiltere'de kalıcı bir kariyer inşa etmeleri için yeni fırsatlar yaratmaktadır (Ellison, 2017:680). Graduate Visa'nın ardından gelen Tier-2 (Skilled Worker) vizesi, uluslararası mezunların İngiltere'de daha uzun süreli bir çalışma ve kalıcı oturma imkânı arayışındaki en önemli aşamalardan birisidir. Tier-2 vizesi, özellikle yüksek nitelikli iş gücünü İngiltere iş piyasasına çekmek amacıyla tasarlanmıştır ve mezunların iş bulduktan sonra İngiltere 'ta uzun vadeli kalmalarına olanak tanımaktadır. Bu vize programı, beş yıllık bir süre boyunca geçerli olmakta, ardından kalıcı oturma başvurusu yapılmasına imkân tanımaktadır (Rimmer, 2018).

Tier-2 vizesi aslında Brexit öncesinde de var olan bir vize türüdür, ancak Brexit sonrasında bu vize programı önemli reformlardan geçmiştir. 2020 yılında İngiltere hükümeti, ülkenin göçmenlik sistemini yeniden yapılandırarak vize türlerinin adını ve kapsamını değiştirmiştir. Bu süreçte Tier-2 vizesi, Skilled Worker Visa olarak yeniden adlandırılmış ve bazı yapısal değişiklikler yapılmıştır. Yeni sistemde, daha esnek ve puan tabanlı bir yaklaşım benimsenmiştir. Adaylar, eğitim düzeyi, maaş seviyesi, İngilizce yeterliliği ve onaylı bir işveren sponsorluğuna sahip olma gibi kriterlere göre puan almakta ve bu puanlar, vize başvurularının kabul edilmesinde belirleyici rol oynamaktadır (Iacobucci, 2018).

Brexit sonrası dönemde, Skilled Worker Visa'nın en büyük değişikliklerinden biri, artık AB vatandaşı mezunların da bu sisteme tabi olmasıdır. Eskiden AB vatandaşları için

ayrıcalıklı bir istihdam ve oturma hakkı mevcutken, Brexit sonrasında tüm uluslararası mezunlar eşit koşullarda değerlendirilmekte, bu da AB mezunlarının iş gücü piyasasında rekabet avantajını ortadan kaldırmaktadır. Ayrıca, Skilled Worker Visa, işverenlerin uluslararası mezunları işe alma süreçlerinde daha esnek bir yapıya kavuşmuştur; asgari maaş gereksinimleri düşürülmüş ve işverenlerin uluslararası iş gücü istihdamını teşvik eden programlar devreye sokulmuştur (Sowels, 2024:4).

Skilled Worker Visa'nın bir diğer önemli özelliği, uzun vadeli istihdam fırsatları sunmasıdır. Uluslararası mezunlar bu vize türüyle beş yıl boyunca İngiltere'de çalışabilir ve bu süre sonunda kalıcı oturma (Indefinite Leave to Remain) başvurusunda bulunabilirler. Bu süreç, özellikle İngiltere'de kariyer yapmak ve kalıcı olarak burada yerleşmek isteyen uluslararası mezunlar için cazip bir rota sunmaktadır (Morris, 2000:263). Bu yönüyle, ABD'deki H-1B vizesine benzer bir yapı sergileyen Skilled Worker Visa, eğitim sonrası istihdamdan kalıcı oturma geçişte kilit rol oynayan bir programdır.

Brexit'in Tier-2 (Skilled Worker) vizesi üzerindeki etkileri, İngiltere iş gücü piyasasına AB vatandaşı iş gücünün katılımında belirgin bir düşüşe neden olmuştur. Ancak, hükümetin puan tabanlı göçmenlik sistemi ve daha esnek vize düzenlemeleri, AB dışı uluslararası öğrencilere ve mezunlara İngiltere'de uzun vadeli kariyer yapma fırsatları sunmaya devam etmektedir. Bu bağlamda, Brexit sonrası dönemde İngiltere, dünya genelinden nitelikli mezunları çekmeye ve iş gücü piyasasına entegre etmeye yönelik politikalar izlemektedir (Portes ve Springford, 2023:140).

Graduate vizesi ve Tier-2 (General) vize programı, mezunların İngiltere işgücü piyasasına entegrasyonunu sağlamada önemli adımlar atmaktadır. Bu geçiş sürecini tamamlayan ve uzun vadeli kariyer hedeflerini sürdüren uluslararası öğrenciler için, Tier-1 vizesi de önemli bir alternatif sunmaktadır. Tier-1 vizesi, özellikle yüksek vasıflı bireyler ve girişimciler için tasarlanmış olup, İngiltere'de kalıcı bir kariyer oluşturma fırsatlarını genişletmektedir. Bu vize türü, Graduate ve Tier-2 vizelerinin sunduğu olanakların ötesinde, uluslararası öğrencilerin İngiltere'deki profesyonel ve girişimcilik fırsatlarını daha da geliştirebilmeleri için kritik bir rol oynamaktadır (Sargent, 2023:10). Bu bağlamda, Graduate ve Tier-2 vizelerinin ardından Tier-1 vizesinin nasıl bir katkı sağladığını ve uluslararası öğrencilerin İngiltere'deki uzun vadeli kalış ve kariyer gelişimlerinde nasıl bir köprü oluşturduğunu incelemek, İngiltere'nin göçmenlik ve

işgücü politikalarının kapsamlı bir değerlendirmesini sağlamaktadır. Bu geçiş, uluslararası öğrencilerin İngiltere'deki kariyer hedeflerini sürdürülebilir ve başarılı bir şekilde gerçekleştirmelerine olanak tanımaktadır (Denmead, 2019:21).

Tier-1 vizesi, İngiltere'nin göçmenlik politikalarında önemli bir yer tutmaktadır ve uluslararası öğrenciler için belirli durumlarda başvurulabilir bir seçenek sunmaktadır. Brexit sonrası dönemde, bu vize türü, İngiltere'nin uluslararası yetenekleri çekme ve yüksek vasıflı iş gücünü destekleme stratejilerinin bir parçası olarak değerlendirilmektedir. Tier-1 vizesi, genellikle üç ana alt kategoriye ayrılmaktadır. İlk olarak, Tier-1 (Exceptional Talent) Vizesi, belirli alanlarda olağanüstü yeteneklere sahip bireyleri hedef almaktadır. Bu vize, bilim, sanat ve kültür gibi alanlarda yüksek nitelikli başarıları olan kişilere verilmektedir. Uluslararası öğrenciler, özellikle akademik ve araştırma alanlarında önemli başarılar elde ettiklerinde, bu vize türüne başvurarak İngiltere'de kalıcı bir kariyer yolunu değerlendirebilirler. Bu vize, uluslararası yeteneklerin İngiltere'de değerlendirilmesine olanak tanır ve bu kişilere uzun vadeli bir kalış süresi sağlamaktadır (She ve Wotherspoon, 2013:7; Sowels, 2024:4).

İkinci olarak, Tier-1 (Entrepreneur) Vizesi, kendi işini kurmak isteyen girişimcilere yöneliktir. Bu vize türü, bir iş planı sunan ve finansal olarak desteklenebilecek bir iş kurma niyeti bulunan kişilere verilir. Uluslararası öğrenciler, mezuniyet sonrası kendi işlerini kurma planları doğrultusunda bu vize türünden yararlanabilirler. Bu vize, girişimcilik yeteneklerini değerlendirmek isteyen öğrencilere İngiltere'de iş kurma fırsatı sunar ve iş dünyasına adım atmalarına olanak tanımaktadır (DEİK, 2013; IDP, 2022) .

Son olarak, Tier-1 (Investor) Vizesi ise belirli bir yatırım kapasitesine sahip bireyleri hedeflemektedir. Bu vize türü, önemli bir finansal yatırım yapma potansiyeline sahip kişilere yöneliktir. Uluslararası öğrenciler, bu vize aracılığıyla İngiltere'ye yatırım yaparak uzun vadeli kalış haklarını elde edebilirler. Bu vize, yatırım yoluyla İngiltere'de uzun süreli kalış ve iş yapma fırsatı sunmaktadır (Mavroudi ve Warren, 2013:268).

Brexit süreciyle birlikte, Tier-1 vizesinin kapsamı ve başvuru koşulları güncellenmiş ve uluslararası yetenekleri çekme stratejileri genişletilmiştir. Bu güncellemeler, yüksek vasıflı iş gücünü desteklemek ve girişimcilik fırsatlarını değerlendirmek isteyen uluslararası öğrenciler için yeni fırsatlar sunmaktadır. Bu bağlamda, Tier-1 vizesi, uluslararası öğrencilerin İngiltere'de kalıcı bir kariyer oluşturma fırsatlarını

değerlendirmelerine olanak sağlar ve yüksek vasıflı iş gücünün bir parçası olmalarını desteklemektedir (Chanda ve Betai, 2021:293; Gribble, 2008; Özoğlu vd., 2012).

İngiltere’de uluslararası öğrencilerin mezuniyet sonrası işgücü piyasasına entegrasyonu, hem ülkenin ekonomik kalkınma hedefleri hem de uluslararası yetenekleri çekme stratejileri açısından kritik bir öneme sahiptir. Graduate Visa ve Tier-2 vize programı gibi fırsatlar, uluslararası öğrencilerin İngiltere’de uzun vadeli istihdam olanaklarına erişimlerini artırmaktadır. Bununla beraber ülkenin yetenekli iş gücünü genişletmesine katkı sağlamaktadır. Brexit sonrası AB ve AB dışı ülkelere gelen öğrenciler arasındaki vize rejiminin eşitlenmesi, başta AB vatandaşı öğrenciler için bazı zorluklar yaratmış olsa da, İngiltere’nin uluslararası eğitimde rekabetçiliğini koruyabilmek adına attığı adımlar, bu sürecin daha dengeli bir şekilde yönetilmesini amaçlamaktadır. The Prime Minister’s Initiative for International Education (PMI2) gibi geçmişteki stratejiler ve güncel vize reformları, İngiltere’yi yetenekli mezunlar için cazip bir destinasyon olarak tutma gayretini sürdürmektedir. Bu bağlamda, İngiltere’nin uluslararası öğrencilere yönelik sunduğu imkânlar, ülkenin insan sermayesi ve ekonomik gelişimine katkı sağlarken, küresel rekabetteki yerini güçlendirme amacı taşımaktadır (Ahmed ve Davies, 2024:6; Igwe vd., 2020:371).

2.4.2. İngiltere’de Uluslararası Öğrenci Hareketliliğinin Yıllara Göre Gelişimi

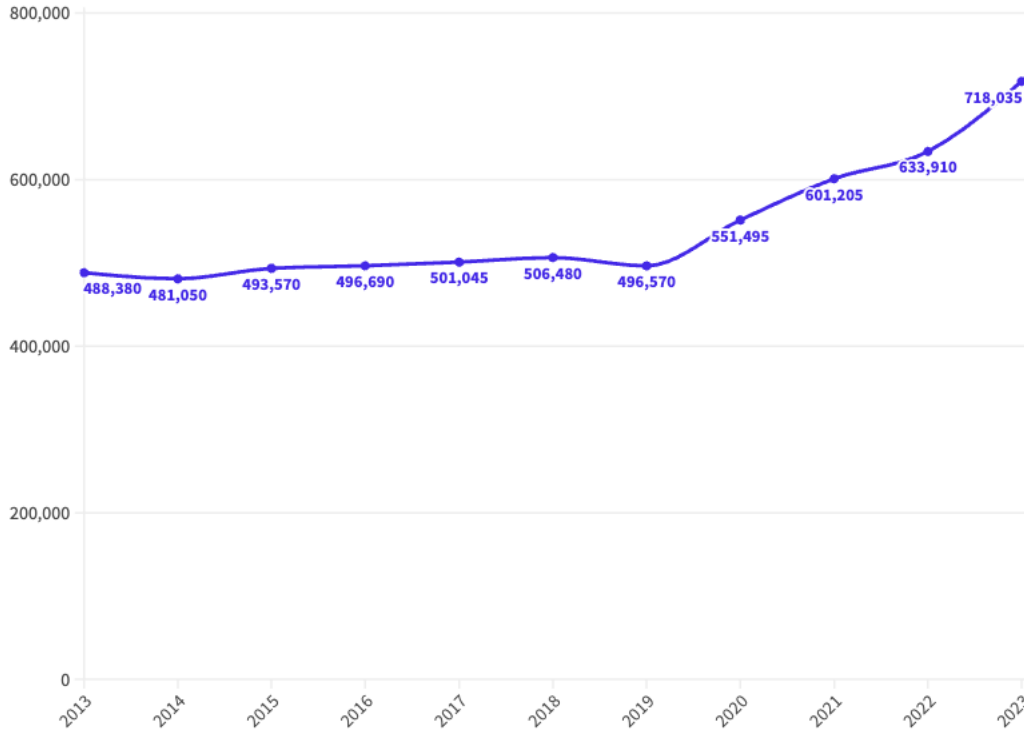
İngiltere’de uluslararası öğrenci hareketliliği, ülkenin yükseköğretim sistemine yönelik artan küresel talebin bir göstergesi olarak dikkat çekmektedir (Sutherland vd., 2021:1268). Bir önceki bölümde, mezuniyet sonrası iş gücü piyasasına entegrasyon ve buna bağlı vize programlarına odaklanarak, uluslararası öğrencilerin İngiltere’deki ekonomik ve akademik katkılarına değinilmiştir. Bu bölümde ise, uluslararası öğrenci hareketliliğine ilişkin istatistiksel verilere yönelerek, bu alandaki tarihsel gelişimi ve eğilimleri analiz edilmektedir. Yıllar itibarıyla değişen öğrenci sayıları, öğrencilerin geldikleri ülkeler, eğitim seviyelerine göre dağılım gibi göstergeler, İngiltere’nin uluslararası yükseköğretim alanındaki konumunu anlamlandırmak açısından önem taşımaktadır. Bu veriler, hem öğrenci hareketliliğindeki eğilimleri hem de İngiltere’nin küresel akademik konumundaki zamanla gerçekleşen değişimi ortaya koymaktadır. İstatistiksel analizler, ülkenin eğitim politikalarının ve uluslararası stratejilerinin etkilerini somut verilerle desteklemeyi amaçlamaktadır.

İngiltere’de uluslararası öğrencilerin mezuniyetleri sonrasında başvurabilecekleri program veya vize türleri dönemsel olarak değişkenlik gösterse de içerik ve amaç olarak belirli bir paralelde uygulanmıştır. 2008’de tanıtılan Post-Study Work (PSW) vizesi, mezuniyet sonrası iki yıl (doktoralı mezunlar için üç yıl) İngiltere’de çalışma izni sağlamaktaydı. PSW vizesi, 2009-2011 yıllarında büyük ilgi görmüş ve 2010 yılında yaklaşık 48,000 kişi bu vizeden yararlanmıştır. Ancak, 2012’de bu vize uygulamasına son verilmiştir. İngiltere hükümeti, vize sisteminde yaşanan suiistimalleri ve göçmenlik yükünü azaltmak amacıyla PSW’yi sonlandırma kararı almış ve mezuniyet sonrası çalışma imkânlarını kısıtlayan daha sıkı düzenlemelere geçiş yapmıştır (GOV, 2024).

2012 yılından itibaren, Tier 2 (General) Visa olarak bilinen nitelikli işçi vizesi İngiltere hükümeti tarafından uygulamaya konulmuştur. Bu vize türü, belirli beceri seviyelerine sahip yeteneklerin İngiltere’de çalışma izni almasını sağlamıştır. Ancak, bu sistemin sınırlamaları ve nitelikli iş gücüne yönelik ihtiyaçların değişmesi nedeniyle, 1 Ocak 2021’de Tier 2 vizesi yerini Skilled Worker Visa’ya bırakmıştır. Skilled Worker Visa da işveren onayı gerektirmektedir ve belirli beceri ve maaş kriterlerine sahip işçilere çalışma izni sağlanmaktadır. Bu vize, uluslararası öğrenciler için doğrudan mezuniyet sonrası çalışma izni sağlamaz, ancak işveren onay ve kabulü ile başvurulabilir hale gelmiştir (GOV, 2024).

İngiltere hükümetinin göç politikalarındaki değişiklikleri ve istihdam talepleri doğrultusunda belirli aralıklarla meydana gelen bu değişimlerin en önemlisi ise Brexit sürecidir. Brexit, uluslararası öğrencilerin istihdam edilmesi hususunda da önemli bir etki oluşturmuştur. İngiltere’nin AB’den ayrılmasının ardından, AB vatandaşlarının serbest dolaşım hakları sona ermiştir. Bu durum, AB ülkelerinden gelen öğrenciler için yeni vize şartları ve süreçlerinin uygulanmasına neden olmuştur. Brexit’in etkilerini dengelemek için, gerek AB ülke öğrencileri gerekse diğer uluslararası öğrencilerin İngiltere’ye olan talebini belirli bir dengede tutmak amacıyla 1 Temmuz 2021’de Graduate Route tanıtılmıştır. Bu vize, uluslararası öğrencilere mezuniyet sonrası iki yıl (doktoralı mezunlar için üç yıl) süreyle İngiltere’de çalışma izni sağlamakta ve PSW vizesinin yerini almaktadır. Graduate Route, mezuniyet sonrası iş bulmak isteyen uluslararası öğrenciler için geniş fırsatlar sunmakta ve Brexit’in getirdiği belirsizliklere rağmen, İngiltere’de kalmayı teşvik etmektedir (British Council, 2024). Bu kronolojik süreç, İngiltere’nin uluslararası öğrenci hareketliliği ve mezuniyet sonrası entegrasyon stratejilerindeki

değişimleri, Brexit'in etkilerini ve yapılan düzenlemeleri kapsamlı bir şekilde göstermektedir. Her dönemde uygulanan politikalar, göçmenlik sistemindeki reformlarla ve iş gücü ihtiyaçlarıyla şekillendirilmiş, böylece İngiltere'nin uluslararası öğrenci topluluğunu koruma ve genişletme stratejileri evrim geçirmiştir.

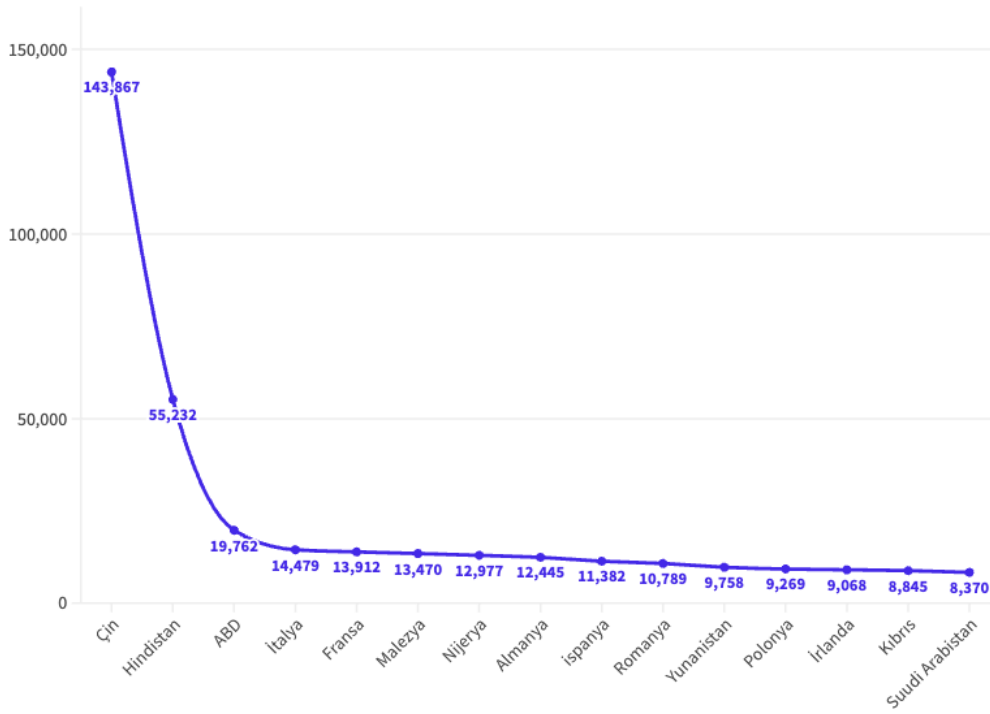
Grafik 19: İngiltere'nin Yıllara Göre Uluslararası Öğrenci Sayısındaki Değişimi

Kaynak: (IIE, 2024)

Uluslararası öğrenci sayılarındaki yıllık değişim, eğitim ile birlikte ekonomik ve kültürel etkileşimlerin de bir göstergesidir. Grafik 19, 2013-2023 yılları arasında İngiltere'ye gelen uluslararası öğrenci sayısındaki değişimi gözler önüne sermekte ve bu değişimin olası nedenlerini anlamak için kapsamlı bir değerlendirme gerektirmektedir. Grafik, İngiltere'nin 2013-2023 yılları arasında uluslararası öğrenci sayısındaki kademeli artışı göstermektedir. 2013 yılında 488,380 olan uluslararası öğrenci sayısı, 2019 yılına kadar nispeten sabit kalmış ve 496,570'e yükselmiştir. Ancak, 2020 itibariyle belirgin bir artış trendi gözlemlenmiştir. Bu artışın nedenleri arasında İngiltere hükümetinin uluslararası öğrencilere yönelik uyguladığı mezuniyet sonrası çalışma izni programları ve Brexit sonrası değişen vize politikaları yer almaktadır. Özellikle 2021 yılında Graduate Visa programının devreye girmesiyle birlikte, uluslararası öğrenci sayısı 601,205'e ulaşmıştır. 2022 ve 2023 yıllarında ise bu sayı sırasıyla 633,910 ve 718,035'e yükselmiştir. Pandemi

sonrası eğitimin normale dönmesi ve İngiltere'nin uluslararası öğrenciler için sunduğu cazip fırsatların genişlemesi bu artışın temel nedenleri arasında sayılabilir. Bunun yanı sıra, küresel yükseköğretim pazarındaki rekabetin artması ve İngiltere'nin bu alanda güçlü konumunu koruma çabaları da öğrenci sayılarındaki yükselişi tetikleyen diğer önemli unsurlar olarak değerlendirilebilmektedir (d'Hombres ve Schnepf, 2021:1180; Portes ve Springford, 2023:141).

İngiltere'ye gelen uluslararası öğrencilerin yıllar içindeki değişimini inceledikten sonra, bu öğrencilerin hangi ülkelerden geldiklerini anlamak, genel öğrenci hareketliliği açısından önemli bir bakış açısı sunar. Özellikle, ülkeler arası ekonomik, sosyal ve politik faktörlerin, belirli bölgelerden gelen öğrenci sayılarını nasıl etkilediği dikkate alınmalıdır. Bu aşamada, İngiltere'deki uluslararası öğrenci topluluğunun coğrafi çeşitliliği, eğitim politikalarının ve ülkeler arası ilişkilerin bir yansıması olarak değerlendirilebilir.

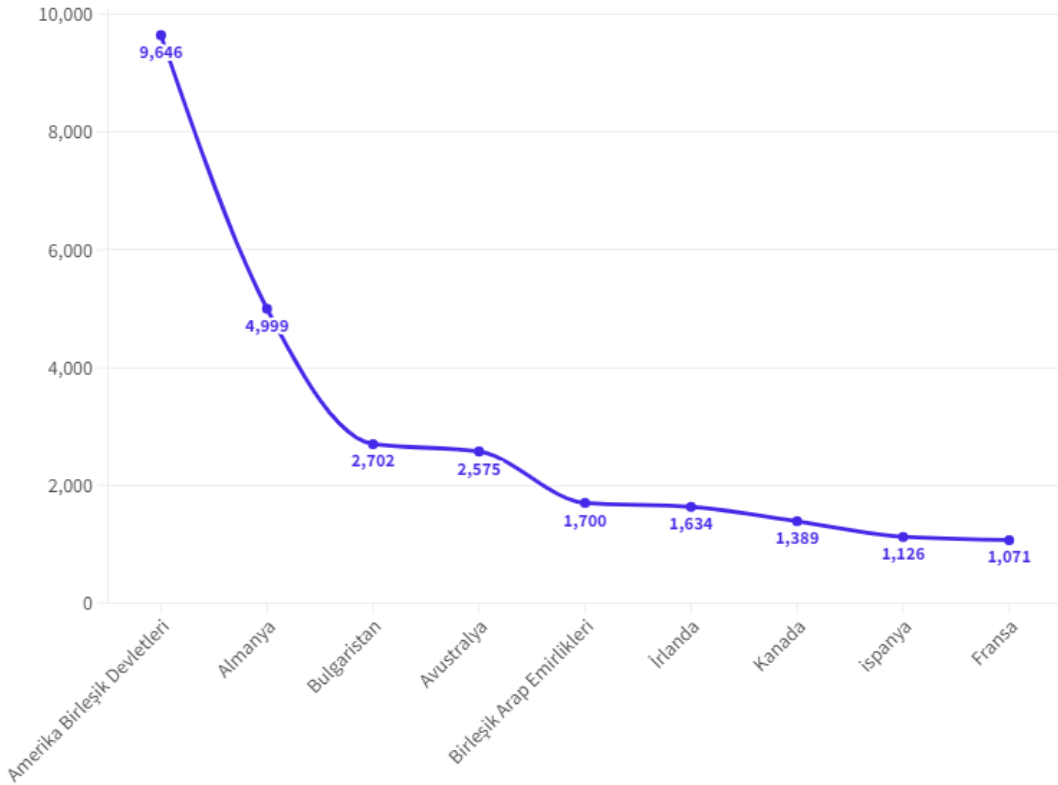

Grafik 20: İngiltere’de Uluslararası Öğrencilerin Geldikleri Ülkeler ve Öğrenci Sayısı

Kaynak:(UNESCO, 2024) Sitesindeki verilerden derlenerek hazırlanmıştır.

Grafik 20’de, belirli ülkelerden gelen öğrenci sayılarına dair verilere dayalı olarak, Çin ve Hindistan’ın İngiltere’ye en fazla öğrenci gönderen ülkeler olduğu açıkça görülmektedir. Bu iki ülke, İngiltere'deki uluslararası öğrenci sayısının önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Çin’den gelen öğrenci sayısının 143,867 ile en yüksek olduğu, Hindistan’dan gelenlerin ise 55,232 ile bu sayıyı takip ettiği gözlemlenmektedir.

Özellikle son yıllarda, İngiltere'nin Asya ülkelerine yönelik eğitim programları ve burs imkânları, bu artışta etkili olmuş olabilir. ABD, İtalya, Fransa gibi Batılı ülkelere gelen öğrenci sayıları ise görece daha düşüktür. Bu dağılım, uluslararası öğrenci hareketliliği konusunda, ülkeler arasındaki eğitim ve iş fırsatlarının nasıl şekillendiğini de gözler önüne sermektedir. Özellikle Çin ve Hindistan gibi hızla büyüyen ekonomilerden gelen öğrenci yoğunluğu, İngiltere'nin küresel eğitim merkezi konumunu güçlendiren bir faktör olarak değerlendirilebilir (Amuedo-Dorantes ve Romiti, 2024:19; Lee ve Waters, 2023:1426).

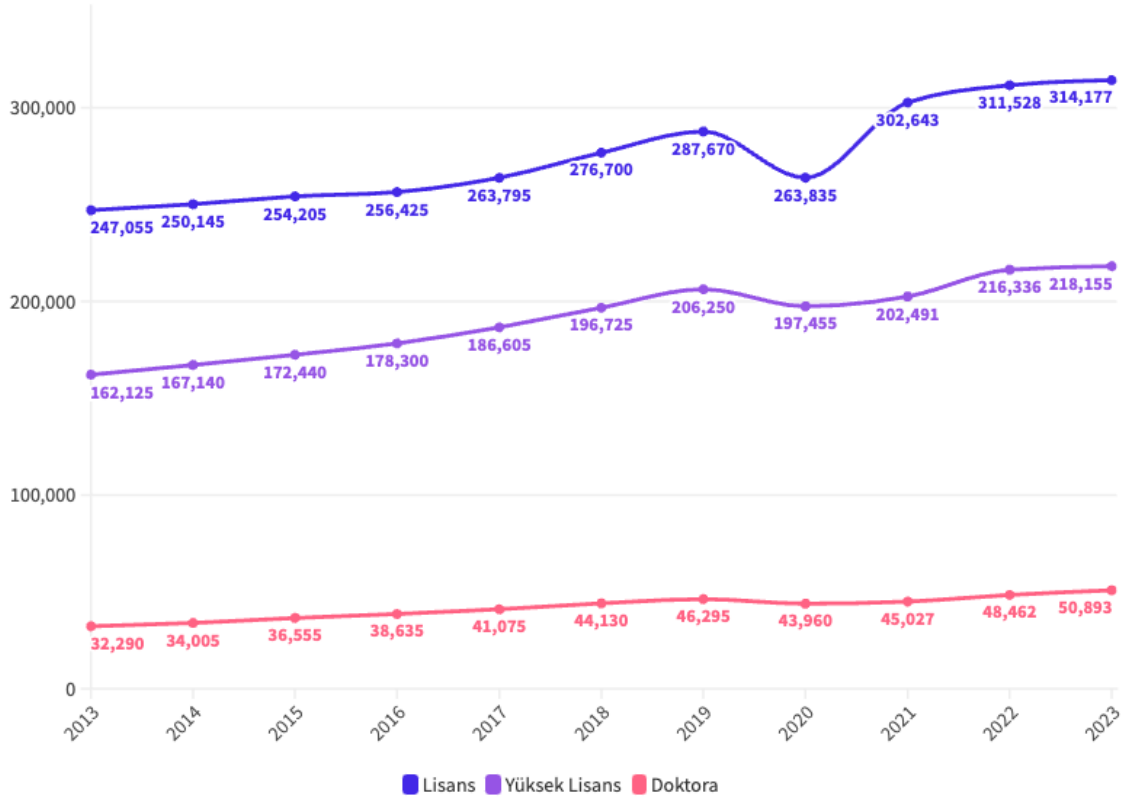

Grafik 21: İngiltere’de Giden Öğrencilerin Gittikleri Ülkeler ve Öğrenci Sayısı

Kaynak:(UNESCO, 2024) Sitesindeki verilerden derlenerek hazırlanmıştır.

Grafik 21, İngiltere’den giden öğrencilerin tercih ettikleri ülkeler ve bu ülkelerdeki öğrenci sayısını göstermektedir. Grafik verilerine göre en fazla öğrenci Amerika Birleşik Devletleri’ni tercih etmiş olup, 9.646 öğrenciyle bu ülke başı çekmektedir. Bunu, 4.999 öğrenci ile Almanya ve 2.702 öğrenci ile Bulgaristan takip etmektedir. Avustralya, Birleşik Arap Emirlikleri, İrlanda, Kanada, İspanya ve Fransa ise daha az tercih edilen ülkeler arasında yer almakta olup, öğrenci sayıları 1.071 ile 2.575 arasında değişmektedir. Grafikte Amerika Birleşik Devletleri’ne olan yoğun ilginin diğer ülkelere kıyasla belirgin

şekilde daha yüksek olduğu görülmektedir. Almanya ve Bulgaristan ise diğer Avrupa ülkelerine kıyasla daha fazla tercih edilmiştir. Öğrenci sayılarına bakıldığında, öğrencilerin tercih ettiği ülkelerin büyük oranda gelişmiş ve eğitim altyapısı güçlü ülkeler olduğu dikkat çekmektedir.

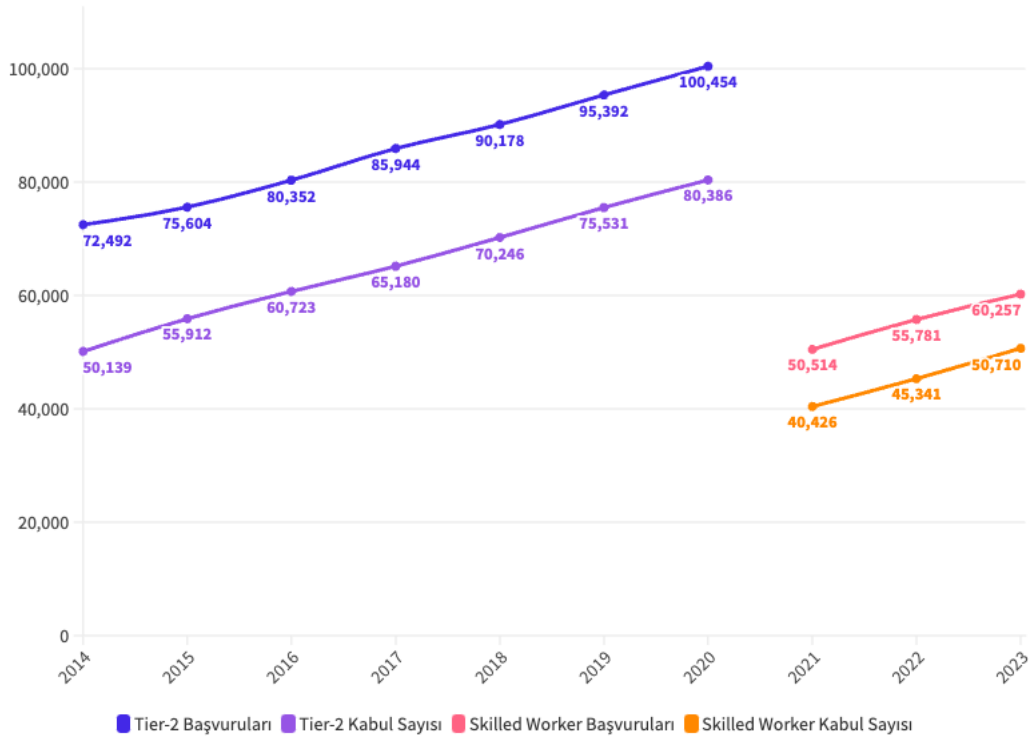

Grafik 22: İngiltere’de Uluslararası Öğrencilerin Eğitim Durumuna Göre Dağılımı

Kaynak: (IIE, 2024) Sitesindeki verilerden derlenerek hazırlanmıştır.

Bu grafik, İngiltere’de öğrenim gören yabancı öğrencilerin programlara göre dağılımını temsil etmektedir "Lisans" kategorisi altında undergraduate (lisans), "Yüksek Lisans" kategorisi altında ise master's (yüksek lisans) programları yer almaktadır "Doktora" kategorisi ise doktora programlarını ifade etmektedir "Diğer" kategorisi ise özel programlara, dil eğitimine veya sertifika programlarına katılan öğrencileri içermektedir Grafik 22, İngiltere’de uluslararası öğrencilerin eğitim durumlarına göre yıllar içindeki dağılımını göstermektedir. Grafik verilerine göre lisans, yüksek lisans ve doktora düzeyinde öğrenci sayılarında 2013-2023 yılları arasında genel bir artış eğilimi gözlenmektedir. Lisans düzeyindeki öğrenci sayısı, 2013’te 247.055 iken 2023’te 314.177’ye ulaşmıştır. Lisans öğrencileri genel olarak en yüksek sayıya sahip grubu oluştururken, 2020 yılında görülen hafif bir düşüş dışında artış sürekli devam etmiştir.

Yüksek lisans öğrencilerinin sayısı da 162.125'ten başlayarak 2023'te 218.155'e yükselmiş, bu grupta da özellikle 2021 sonrası bir artış dikkat çekmektedir. Doktora seviyesinde ise öğrenci sayısı 2013'te 32.290 iken 2023'te 50.893'e çıkarak diğer seviyelere göre daha sınırlı fakat istikrarlı bir artış göstermiştir. Genel olarak, her üç eğitim seviyesinde de uluslararası öğrenci sayısının yıllar içinde sürekli olarak arttığı ve 2021 sonrasında daha belirgin bir ivme kazandığı görülmektedir. Bu durum, İngiltere'nin uluslararası öğrenci çekme kapasitesinin yüksek olduğunu ve özellikle yüksek lisans ve doktora seviyelerinde ilginin arttığını göstermektedir.

Grafik 23: Tier-2 ve Skilled Worker Vizelerinin Kabul ve Başvuru Durumu

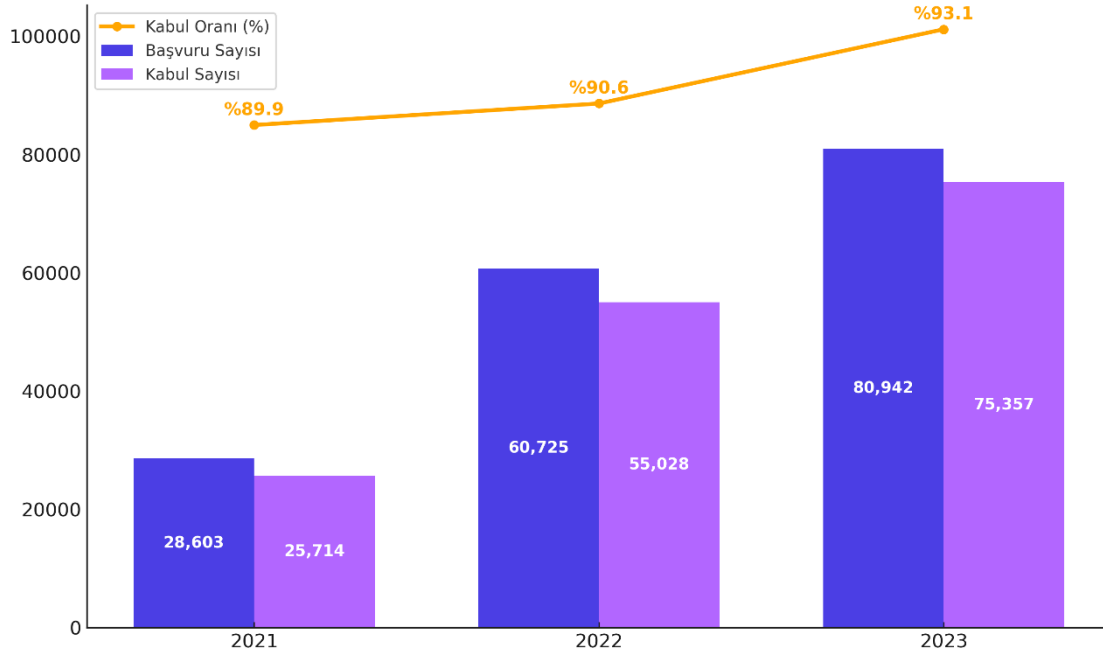
Kaynak: (GOV.UK, 2024) Sitesindeki verilerden derlenerek hazırlanmıştır.

Grafik 23, İngiltere'nin iş gücü göç politikalarındaki iki önemli programın, Tier-2 ve Skilled Worker vizelerinin yıllara göre başvuru ve kabul sayılarını net bir şekilde ortaya koymaktadır. Bu iki vize türü, İngiltere'ye uluslararası iş gücünün entegre edilmesinde kritik bir rol oynar ve özellikle yüksek nitelikli bireylerin ülkeye girişine olanak sağlar. Grafikte dikkat çeken ilk unsur, her iki vize türü için de hem başvuru hem de kabul sayılarının düzenli olarak arttığıdır. Tier-2 vizesi için 2014 yılında 72.492 başvuru ve 55.912 kabul gerçekleşmişken, bu sayı 2023 yılına gelindiğinde başvurular için 100.454'e ve kabul sayısı 80.386'ya yükselmiştir. Bu sürekli artış, İngiltere'nin özellikle Brexit

sonrası döneminde uluslararası iş gücüne duyduğu ihtiyacı yansıtmaktadır. Öte yandan, Skilled Worker vizesi 2020 yılında devreye girmesiyle 40.426 başvuru ile başlamış ve 2023 yılına kadar 60.257 başvuru ve 50.710 kabul sayısına ulaşmıştır. Bu da, İngiltere'nin göç politikalarında yüksek vasıflı iş gücüne verdiği önemin arttığını ve bu programın giderek daha fazla talep gördüğünü göstermektedir.

Bu vize programlarının genel başarısı, İngiltere'nin iş gücü piyasasındaki nitelikli çalışan açığını kapatma ve ekonomik büyümeye katkıda bulunma stratejisiyle yakından ilişkilidir. Özellikle Tier-2 vizesi, uzun yıllar boyunca İngiltere'ye iş gücü sağlayan ana vize türü olmuştur. Ancak, Skilled Worker vizesinin getirilmesi, daha esnek ve geniş kapsamlı bir sistemin devreye sokulması anlamına gelmektedir. Bu iki program, İngiltere'nin farklı sektörlerinde vasıflı iş gücüne olan talebi karşılamada etkili araçlar olarak karşımıza çıkmaktadır (Depew vd., 2017:695; GOV, 2024).

Grafikteki veriler, başvuru ve kabul oranlarındaki istikrarlı artışın yanı sıra, İngiltere'nin küresel iş gücü çekiciliğinin devam ettiğini ve uluslararası profesyonellerin bu ülkeye olan ilgisinin sürdüğünü açıkça ortaya koymaktadır. Tier-2 ve Skilled Worker vizeleri İngiltere'nin iş gücü ihtiyacını karşılamakla kalmamakta, uzun vadede ülkeye gelen yüksek vasıflı bireylerin topluma entegrasyonunu da sağlamaktadır. Bu da, İngiltere'nin ekonomik kalkınma ve inovasyon süreçlerine olumlu katkılar sunmaktadır. Sonuç olarak, bu veriler, İngiltere'nin iş gücü göçü stratejisinin son on yılda ne kadar dinamik bir şekilde değiştiğini ve geliştiğini göstermektedir. Tier-2'nin yanı sıra Skilled Worker vizesinin de popülaritesinin artması, bu politikaların küresel rekabet ortamında yüksek nitelikli bireylerin ülkeye çekilmesinde ne kadar başarılı olduğunu gözler önüne sermektedir (Zou, 2017:124).

Grafik 24: Graduate Route Vizesi Başvuru ve Kabul Sayıları

Kaynak: (GOV.UK, 2024) Sitesindeki verilerden derlenerek hazırlanmıştır.

Grafik 24, İngiltere’de Graduate Route Vizesi başvuru ve kabul sayılarındaki yıllık artışı göstererek, uluslararası öğrencilerin mezuniyet sonrası iş gücü piyasasına entegrasyon süreçlerine dair önemli veriler sunmaktadır. 2021’den 2023’e kadar olan dönemde başvuru ve kabul sayılarındaki belirgin artış, bu programın mezuniyet sonrası istihdam fırsatlarına olan talebin arttığını ve İngiltere’nin küresel yetenekleri çekme konusundaki devam eden başarısını yansıtmaktadır.

2021’de 28.603 başvuru ve 25.714 kabul sayısı ile başlayan süreç, 2022’de başvuruların 60.725’e ve kabul sayılarının 55.028’e yükselmesiyle dikkate değer bir büyüme göstermiştir. Bu artış, COVID-19 pandemisinin ardından uluslararası öğrencilerin mezuniyet sonrası İngiltere’de kalma isteklerinin güçlü bir göstergesidir. 2023’te ise başvuru sayısı 80.942’ye, kabul sayısı ise 75.357’ye ulaşarak Graduate Route programının istikrarlı bir şekilde genişlediğini göstermektedir. Bu eğilim, İngiltere’nin bu tür vizeleri yaygınlaştırarak yetenekli uluslararası mezunları iş gücü piyasasına dahil etme stratejisinin etkinliğini vurgulamaktadır. Graduate Route Vizesi, uluslararası öğrencilerin İngiltere’de eğitim gördükten sonra iki yıl (doktoradan mezun olanlar için üç yıl) boyunca çalışmasına veya iş aramasına olanak tanır. Bu süre zarfında öğrenciler, çalışma izinleriyle birçok sektörde deneyim kazanabilir ve Tier-2 veya Skilled Worker vizesi gibi uzun süreli çalışma vizelerine başvurma fırsatı yakalarlar. Böylece, mezunlar geçici

Çalışma izinleriyle iş deneyimi edinip, daha uzun süreli kalış imkânlarına kapı aralayabilmektedirler (Birtish Council, 2024; Li, 2018:187).

Grafikteki verilere bakıldığında, 2023 yılında kabul sayısının başvuru sayısına oranla çok yüksek olduğu görülmektedir. Bu durum, İngiltere'nin Graduate Route programı kapsamında başvuruları büyük oranda kabul ettiği ve uluslararası mezunları iş gücüne entegre etmek için kapılarını açık tuttuğu şeklinde yorumlanabilir. Bu programın mezunlara sunduğu esneklik, iş dünyasına adaptasyonları için önemli bir fırsat sağlamakta, böylece hem İngiltere ekonomisine hem de beşeri sermaye birikimine katkıda bulunmaktadır. Graduate Route Vizesi, İngiltere'nin uluslararası yetenekleri çekme ve elinde tutma stratejilerinin bir parçası olarak, eğitim sonrası iş gücü piyasasına katılımı artıran önemli bir mekanizmadır (Minocha vd., 2018:247). Grafik FFT, bu vizelere olan talep artışını açıkça ortaya koyarak, programın hem mezunlar hem de İngiltere ekonomisi açısından ne denli kritik bir rol oynadığını göstermektedir.

3.BÖLÜM: TÜRKİYE’DE ULUSLARARASI ÖĞRENCİ HAREKETLİLİĞİ VE ALAN ARAŞTIRMASI

Küreselleşme, birçok alanda derin yapısal değişimlere ve dönüşümlere zemin hazırlamıştır. Ekonomi, siyasal yapılar, sosyo-kültürel normlar, bilim ve teknoloji gibi farklı alanlarda yaşanan bu dönüşümlerin eğitim alanındaki en çarpıcı yansımalarından biri, uluslararası öğrenci hareketliliğindeki artıştır. Uluslararası öğrenciler, öğrenim gördükleri ülkelere hem ekonomik getiriler hem de beşeri sermaye birikimi açısından önemli katkılar sunmaktadır (OECD, 2013). Bu bağlamda, gelişmiş ülkeler, uluslararası öğrenci oranlarını artırma konusunda stratejik politikalar geliştirmekte, gelişmekte olan ülkeler ise bu küresel pazarın paydaşları arasında rekabet ederek daha fazla pay almaya çalışmaktadır. Eğitim alanında en çok tercih edilen ülkelerin ekonomik yapıları incelendiğinde, bu ülkelerin uluslararası öğrencilerden kayda değer düzeyde gelir elde ettikleri görülmektedir. Bu gerçeklik, uluslararası öğrencilerin eğitime yönelik stratejilerin bir eğitim politikası olmasının yanı sıra, bir devlet politikası olarak ele alınması ve bu doğrultuda kapsamlı bir şekilde yürütülmesi gerektiğini ortaya koymaktadır (Levent ve Karaveli, 2014:103).

Uluslararası öğrenci hareketliliğinde giriş ve çıkış ülkelerinin ekonomik gelişmişlik düzeyi ile ülkeler arası ilişkiler, öğrencilerin tercih süreçlerinde kritik bir rol oynamaktadır. "Giriş yapan ülkenin kişi başına düşen GSYİH'si" veya "kişi başına düşen GSYİH farkı", iki ülke arasındaki ekonomik farklılıkları ortaya koymakta ve bu farklar, özellikle eğitim kalitesi, araştırma imkanları ve sosyal refah düzeyi gibi faktörler üzerinde etkili olmaktadır (Marginson ve van der Wende, 2009:24). Giriş yapan ülkenin kişi başına düşen GSYİH'si ne kadar yüksekse, bu ülkenin gelişmişlik düzeyi ve dolayısıyla uluslararası öğrencilere sunduğu fırsatlar o kadar cazip hale gelmektedir. Ayrıca, "kişi başına düşen GSYİH farkı" büyüdükçe, bu farkın öğrencilerin karar alma süreçleri üzerindeki etkisi de derinleşmektedir (OECD, 2024). Uluslararası yetenek akışı büyük ölçüde maliyete dayalı bir karar mekanizmasına bağlıdır; bu çerçevede öğrenciler genellikle kendi ülkelerinden ekonomik açıdan daha gelişmiş olan bir ülkeyi tercih etmektedir (Yılmaz ve Güçlü, 2021:247). Ancak, ekonomik faktörlerin öğrenciler üzerindeki etkisi homojen değildir; bu etki genellikle olumlu olsa da, bazı durumlarda olumsuz sonuçlar doğurabilir. Özellikle ekonomik istikrarsızlık veya yüksek yaşam

maliyeti gibi faktörler, belirli öğrenciler için caydırıcı olabilmektedir (L. Zhu, 2022). Ayrıca, "ikili mal ticaret hacmi" iki ülkenin ekonomik entegrasyonunun ve dolayısıyla öğrenci hareketliliği üzerindeki ticari ilişkilerin güçlü bir göstergesi olarak değerlendirilmektedir. Güçlü ticari ilişkiler, ülkeler arasındaki ekonomik bağlantıları artırmakta ve uluslararası öğrenci hareketliliği maliyetlerini dolaylı olarak azaltmaktadır. Diğer bir ifadeyle, iki ülke arasındaki ticaret hacminin artması, yetenek akışını daha da kolaylaştırmakta ve bu ülkeler arasında daha yoğun bir akademik ve profesyonel ilişki ağının oluşmasına katkı sağlamaktadır (Wei, 2013:109)

Uluslararası öğrenci hareketliliği, yalnızca kültürel etkileşimi ve dünya halkları arasında anlayışı artırma hedefleriyle sınırlı kalmamalıdır; bu tür hedefler, ekonomik katkılar göz ardı edildiğinde sürdürülebilirliğini yitirebilir. Uluslararası öğrencilerin, öğrenim gördükleri ülkeye sağladıkları ekonomik katkı, bu programların yerel ve ulusal düzeyde desteklenmesi açısından kritik bir faktördür. Özellikle, öğrencilerin eğitim harcamaları ve yaşam giderleri için getirdikleri para miktarı, bu ekonomik katkının temel göstergelerinden biridir. NAFSA'nın tanımına göre, uluslararası öğrencilerin ekonomik etkisi, eğitimleri için ödedikleri ücretlerin yanı sıra, kendilerini ve bazı durumlarda ailelerini geçindirmek için yaptıkları harcamalar üzerinden değerlendirilir (NAFSA, 2023). Ekonomik etki çalışmalarının amacı doğrudan maliyet ve fayda analizi yapmak olmasa da, bu çalışmalar, belirli bir ekonomik topluluk içindeki toplam harcamaların tahmini yoluyla, uluslararası öğrenci hareketliliğinin ülke ekonomisine olan katkısını ölçmeye yöneliktir. Daha büyük ticaret hacmi gibi ekonomik bağlantılar, ülkeler arasında yetenek akışını kolaylaştırdığı gibi, uluslararası öğrenci programlarının toplumsal kabulünü ve sürdürülebilirliğini de artırmaktadır. Bu nedenle, uluslararası öğrencilerin hem kültürel hem de ekonomik etkilerini dikkate alan daha kapsamlı bir yaklaşım, bu programların uzun vadeli başarısı için elzemdir (Kelly, 2012:28; Wilkins ve Huisman, 2011:304).

Türkiye'de yükseköğretimde uluslararasılaşma, küresel yetenek akışına katılma ve bu akıştan ekonomik ve beşeri sermaye anlamında fayda sağlama hedefleri doğrultusunda önemli bir stratejik öncelik haline gelmiştir. Türkiye, yabancı öğrencilere sunduğu burs programları ve çeşitli akademik imkanlarla uluslararası öğrenci sayısını artırma gayretindedir. Bu tür politikalar, hem ekonomik katkıları hem de kültürel etkileşimi teşvik etmeyi amaçlamakta, bu yolla Türkiye'nin yükseköğretim kurumlarının küresel

düzeyde daha fazla tanınması ve tercih edilmesi hedeflenmektedir (Kethüda, 2015:149; Özer, 2012:13). Türkiye'deki üniversiteler uluslararası akreditasyon süreçlerine dahil olarak, eğitim kalitelerinin dünya çapında kabul görmesini sağlama çabası içindedir. Bu süreçler, ulusal yükseköğretim sisteminin uluslararası standartlara uygun hale getirilmesiyle Türkiye'nin uluslararası öğrenci pazarında daha rekabetçi bir konuma gelmesine olanak tanımaktadır (Yılmaz, 2017:25). Türkiye'nin yükseköğretim kurumları, bu doğrultuda geliştirdikleri uluslararasılaşma stratejileriyle, hem ekonomik hem de akademik alanlarda uluslararası düzeyde güçlü bir aktör olma hedefini sürdürmektedir. Bu stratejiler, uluslararası öğrenci programlarının sürdürülebilirliğini ve ekonomik getirilerini artırarak yerel ve ulusal ekonomiye doğrudan katkı sağlayacak önemli bir mekanizma olarak değerlendirilmektedir (Kahraman, 2024:17).

Küresel eğitim sistemlerinde uluslararası öğrenci hareketliliğinin hızla artması, ülkeler arasındaki bilgi ve insan sermayesi transferini güçlendiren bir faktör olarak ön plana çıkmaktadır (OECD, 2024). Türkiye de bu küresel dinamiklerden faydalanarak kendini uluslararası bir eğitim merkezi olarak konumlandırmak adına stratejik adımlar atmıştır. Coğrafi avantajları, tarihsel bağları ve artan ekonomik gücüyle Türkiye, Orta Doğu, Orta Asya ve Afrika gibi bölgelerden gelen öğrenciler için cazip bir eğitim destinasyonu haline gelmektedir (Akpınar ve Küçüköksel, 2022:143). Bu bağlamda, Türkiye'nin uluslararası öğrenciler için sunduğu eğitim fırsatları, yalnızca akademik başarıyla sınırlı kalmamakta, kültürel ve diplomatik etkileşimleri de teşvik etmektedir.

Türkiye Bursları Programı gibi geniş kapsamlı burs ve destek mekanizmaları, Türkiye'nin bu alandaki cazibesini daha da artırmakta ve binlerce uluslararası öğrenciye eğitim fırsatları sunmaktadır (Türkiye Bursları, 2024). Bu programlar, Türkiye'ye gelen öğrencilerin ülkeye uzun vadeli nitelikli insan kaynağı kazandırmasına ve ülkeler arası diplomatik bağların güçlendirilmesine katkı sağlarken, Türkiye'nin "yumuşak güç" stratejisinin bir parçası olarak da önemli bir rol oynamaktadır (Metin ve Sevinç, 2024:396). Bununla birlikte, uluslararası eğitim alanında rekabetin giderek yoğunlaşması, Türkiye'nin bu stratejik çabalarını daha da genişletme ihtiyacını doğurmuştur. Diğer ülkelerle rekabet edebilmek adına Türkiye, uluslararası standartlarda eğitim kalitesini artırmaya ve özellikle İngilizce eğitim veren programlarını yaygınlaştırmaya yönelik önemli adımlar atmaktadır. Ayrıca, Türkiye'deki lisans, yüksek lisans ve doktora

programlarının çeşitliliği, uluslararası öğrenciler için cazip bir tercih noktası olarak dikkat çekmektedir (Bulut Şahin ve Eriçok, 2023:1928).

Türkiye, uluslararası öğrencilere sunduğu olanaklarla akademik imkânların yanı sıra zengin bir kültürel ve sosyal deneyim de sağlamaktadır. Hem modern hem de geleneksel yaşam biçimlerinin bir arada sunulması, uluslararası öğrenciler için Türkiye'yi eşsiz bir eğitim deneyimi haline getirmektedir (Karakullukçu, 2020:12). Ayrıca, Türkiye'deki yükseköğretim maliyetlerinin diğer ülkelere kıyasla daha uygun olması, ülkeyi ekonomik anlamda da avantajlı bir konuma yerleştirmektedir. Tüm bu unsurlar, Türkiye'yi uluslararası eğitimde giderek yükselen bir oyuncu haline getirmekte ve küresel eğitim pazarındaki varlığını pekiştirmektedir. Bu bağlamda, Türkiye'nin uluslararası öğrenci stratejileri, sadece akademik olanaklar ve burslarla sınırlı kalmayıp, kültürel ve sosyal fırsatlarla da desteklenmekte ve böylece Türkiye'nin küresel eğitim pazarında stratejik bir aktör olarak konumlanmasına katkı sağlamaktadır. Bu süreç, ülkenin hem kısa hem de uzun vadeli hedeflerine hizmet eden kapsamlı politikalarla şekillenmekte ve uluslararası öğrenciler için cazip bir destinasyon olma yolunda hızla ilerlemektedir (Demirhan, 2017:553)

Uluslararası öğrenci hareketliliği, küresel eğitim sistemleri üzerindeki etkisi her geçen yıl daha belirgin hale gelen bir olgudur. Teknolojik ilerlemeler, ekonomik küreselleşmenin derinleşmesi ve bilgi temelli ekonomilerin yükselişi, ülkeler arası öğrenci akışını hızlandıran temel faktörler arasında yer almaktadır (Brooks ve Waters, 2022:521). İnsan sermayesinin bilgi ve beceri odaklı yapısının önemi arttıkça, birçok ülke yüksek nitelikli öğrencileri çekmek ve bu öğrencilerin iş gücü piyasasına entegrasyonunu sağlamak amacıyla çeşitli politikalar geliştirmektedir (Ammigan, 2019:267). Öğrenci hareketliliği, yalnızca bireysel eğitim süreçlerine katkı sunmakla kalmaz. Bunun yanında ülkelerin ekonomik kalkınma stratejilerinde önemli bir yere sahip olan inovasyon kapasitelerini de artırma işlevi görmektedir. Bu küresel dinamikler doğrultusunda Türkiye de, uluslararası öğrenci hareketliliğini stratejik bir alan olarak benimsemiş ve uluslararası arenada rekabet gücünü artırmak amacıyla bu alana yönelik kapsamlı politikalar geliştirmiştir (YÖK, 2022).

Türkiye, uluslararası öğrenci hareketliliğine yönelik küresel eğilimleri yakından izleyerek, hem bölgesel hem de uluslararası düzeyde rekabet gücünü artırmayı hedeflemektedir. Ülkenin stratejik coğrafi konumu, köklü tarihi ve zengin kültürel mirası,

Türkiye’yi uluslararası öğrenciler açısından cazip bir eğitim merkezi haline getiren önemli faktörler arasında yer almaktadır. Ayrıca, Türkiye’nin hızla gelişen üniversite altyapısı, geniş program yelpazesi ve uluslararası düzeyde tanınan akademik standartları, ülkenin uluslararası öğrenci akışına olumlu yanıt vermesine olanak sağlamaktadır (Akpınar ve Küçüköksel, 2022:145). Özellikle İngilizce dilinde eğitim veren programların yaygınlaşması, Türkiye’yi tercih eden yabancı öğrenci sayısının artmasında belirleyici bir rol oynamaktadır. Son yıllarda birçok Türk üniversitesinin uluslararası sıralamalarda yükselmesi, Türkiye’nin eğitim kalitesine dair olumlu bir algının oluşmasına katkıda bulunmuş ve ülkeyi küresel eğitim sahnesinde daha güçlü bir konuma taşımıştır (Metin, 2023:217).

Türkiye’nin uluslararası öğrenci çekme stratejileri, öğrencilere sunulan fırsatların çeşitliliği açısından dikkate değerdir. Özellikle geniş kapsamlı burs programları, Türkiye’yi tercih eden öğrenciler için büyük bir avantaj sağlamaktadır. Türkiye Bursları Programı, Mevlana ve Erasmus gibi uluslararası değişim programları aracılığıyla öğrenciler sadece eğitim hayatlarını finanse etmekle kalmayıp, Türkiye’nin sosyal ve kültürel hayatına da entegre olma imkânı bulmaktadır. Bu tür burslar ve değişim programları, öğrencilerin eğitim sürecini desteklemekle birlikte, mezuniyet sonrası kariyer fırsatlarını da güçlendirmekte ve onların Türkiye ile uzun vadeli bağlar kurmasına katkı sağlamaktadır (Karakullukçu, 2020:10).

Türkiye uluslararası öğrencilere sunduğu akademik olanaklarla da öne çıkmaktadır. Yükseköğretim kurumlarının sayısındaki artış ve kalitelerinin yükselmesi, Türkiye’yi küresel akademik topluluğun bir parçası haline getirmektedir. Üniversitelerin uluslararası iş birlikleri ve dünya çapında tanınan araştırma projeleri, Türkiye’yi sadece bir eğitim merkezi değil, aynı zamanda uluslararası akademik platformlarda aktif bir oyuncu haline getirmiştir (Metin, 2023:216). Türkiye’deki yaşam maliyetlerinin birçok Batı ülkesine kıyasla daha düşük olması ise, uluslararası öğrenciler açısından cazip bir tercih unsuru olarak öne çıkmaktadır. Uygun yaşam maliyetleri ile yüksek kaliteli eğitim imkanlarının birleşimi, Türkiye’yi uluslararası öğrenci hareketliliğinde rekabetçi bir konuma taşımaktadır. Buna ek olarak, Türkiye’nin küresel öğrenci hareketliliğine uyum sağlama ve bu hareketliliğin avantajlarından yararlanma noktasında attığı adımlar, uluslararası eğitim pazarındaki rekabet gücünü artırmaktadır. Ülkenin sunduğu burs olanakları, gelişen akademik yapılar ve sosyal entegrasyon fırsatları, uluslararası öğrenciler için

cazip bir ortam yaratırken, Türkiye'nin bu alandaki politikalarının sürekli olarak küresel eğilimlere yanıt verecek şekilde gelişmesi, ülkenin dünya çapında bir eğitim merkezi olma hedefini daha da pekiştirmektedir (Kahraman, 2024:25; Yardımcıoğlu vd., 2017:212).

Türkiye'deki uluslararası öğrenci sayısındaki artış, hem eğitim sektörüne hem de iş gücü piyasasına önemli fırsatlar sunmakta ve bu gelişme, ülkenin uluslararasılaşma politikalarının derinlemesine incelenmesini gerekli kılmaktadır. Özellikle 2020'li yıllarda Yükseköğretim Kurulu'nun (YÖK) uluslararasılaşma stratejileri ve Türkiye Bursları gibi devlet destekli programlar, uluslararası öğrenci sayısında belirgin bir artışa neden olmuştur. Asya, Afrika ve Orta Doğu'dan gelen öğrencilerin oluşturduğu bu kitlenin büyük bir kısmı, lisans ve yüksek lisans seviyesinde eğitim görmektedir. Bununla birlikte, mezuniyet sonrası Türkiye'de kalma ve çalışma imkanları, yasal düzenlemelerin karmaşıklığı ve sınırlı fırsatlar nedeniyle kısıtlı kalmaktadır (Abass ve Halidu, 2024:59). Uluslararası öğrencilerin büyük bir kısmı, eğitimlerini tamamladıktan sonra ülkelerine dönerek kazandıkları bilgi ve becerilerle kendi ülkelerinin kalkınmasına katkı sağlamaktadır. Ancak Türkiye'de kalıp kariyerine burada devam etmek isteyen öğrenciler için ikamet izni ve çalışma izni süreçlerinin karmaşıklığı, öğrencilerin bu imkânlara erişimini zorlaştırmaktadır (Akgül, 2019:145; Demirhan, 2017:551; Yalçınkaya ve Beşirli, 2022:369). Türkiye'nin, uluslararası yetenekleri çekebilmek ve mezuniyet sonrası bu yeteneklerden faydalanabilmek adına yasal düzenlemelerini daha esnek hale getirmesi, uluslararası öğrenci politikasının sürdürülebilirliği açısından önem arz etmektedir.

Bu bölümde, Türkiye'deki mevcut uluslararası öğrenci nüfusunun mezuniyet sonrası Türkiye ile ilişkileri üzerinde durulacak ve bu öğrencilerin mezuniyet sonrası Türkiye'deki iş gücü piyasasına entegrasyon süreçleri detaylı bir şekilde incelenecektir. Özellikle, Türkiye'nin uluslararası öğrencilerin mezuniyet sonrası çalışma olanaklarını geliştirme potansiyeli değerlendirilecektir. Bu bağlamda, kamu kurumları ve özel sektörün uluslararası öğrenci istihdamı konusundaki yaklaşımları ve eğilimleri ele alınacaktır. Ayrıca, çalışmanın alan araştırmasına bu bölümde yer verilecek; literatür taraması, yarı yapılandırılmış mülakat görüşmeleri ve bu görüşmelerin sonucunda elde edilen bulguların analizi kapsamlı bir şekilde tartışılacaktır. Literatür taraması, mevcut araştırmalar ve uluslararası öğrenci politikaları ile ilgili güncel verileri içerecek; mülakatlar ise kamu kurum ve kuruluşları ile firaların konu ile ilgili deneyimlerini,

mezuniyetleri sonrası istihdam edilebilirlik hususunda alınabilecek aksiyonları ve Türkiye’de uluslararası öğrencilerin çalışma süreçlerine dair algılarını açığa çıkaracaktır. Bu analiz, Türkiye’nin uluslararası öğrencilerin mezuniyet sonrası entegrasyonunu nasıl destekleyebileceğine dair önemli bulgular sunarak, mevcut stratejilerin ve politikaların geliştirilmesine katkı sağlayacaktır.

3.1. Türkiye’de Uluslararası Öğrenci Hareketliliği

Türkiye’de uluslararası öğrencilere ilişkin ilk yasal düzenleme, 14 Ekim 1983 tarihli ve 2922 sayılı 'Türkiye’de Öğrenim Gören Yabancı Uyruklu Öğrencilere İlişkin Kanun' ile gerçekleştirilmiştir (Türkiye Büyük Millet Meclisi, 1983). Bu kanun, Türkiye’ye çeşitli anlaşmalar yoluyla gelen yabancı öğrencileri kapsamaktadır. Kanunun 2. maddesi,

“Bu Kanun; ilgili kurum ve kuruluşlar ile çeşitli anlaşmalar çerçevesinde Hükümetimizce yabancı hükümetler emrine verilen burslardan yararlanmak suretiyle veya kendi imkânlarıyla Türkiye’ye gelen yabancı uyruklu öğrencileri kapsamaktadır. Türk Silahlı Kuvvetlerine bağlı okullara kabul edilen yabancı uyruklu öğrenciler, bu Kanun’un kapsamı dışındadır.”

Şeklinde hüküm getirmiştir (Türkiye Büyük Millet Meclisi, 1983). Uluslararası öğrencilere dair mevzuattaki ilk resmi tanım ise 30 Nisan 1985 tarihli 'Türkiye’de Öğrenim Gören Yabancı Uyruklu Öğrencilere İlişkin Yönetmelik' ile yapılmıştır. Bu tanımda yabancı uyruklu öğrenci, 'her derece ve daldaki eğitim kurumlarında öğrenim gören veya Türkçe kurslarına katılan, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmayan kişi' olarak ifade edilmiştir (Türkiye Büyük Millet Meclisi, 1985). Daha sonraki dönemde, 24 Mart 2010 tarihli ve 5978 sayılı 'Yurt Dışı Türkler ve Akraba Toplulukları Başkanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun'un 3. maddesinde de yabancı öğrenci, 'kamu kurum ve kuruluşlarınca ülkemizde eğitim görmesi uygun görülenler ile uluslararası anlaşmalar çerçevesinde eğitim amacıyla Türkiye’ye gelen yabancı uyruklu öğrenci' olarak tanımlanmıştır. Bu kanunun yürürlüğe girmesiyle birlikte 2922 sayılı kanun hükümsüz kalmıştır (Türkiye Büyük Millet Meclisi, 2010). Bu tarihsel süreç, Türkiye’nin uluslararası öğrenci politikalarının geçirdiği dönüşümü ortaya koymakta ve ülkenin yabancı öğrencilere yönelik daha kapsayıcı ve düzenleyici bir yaklaşım benimsediğini göstermektedir. Ayrıca, 2010 sonrası uygulamaya konulan düzenlemeler, Türkiye’nin eğitimde bir çekim merkezi olma yolundaki çabalarını güçlendirmiştir.

Türkiye'nin uluslararası öğrenci politikasında yaşanan dönüşüm, niceliksel artışın ötesinde, ülkenin ekonomik kalkınma dinamiklerine ve beşeri sermaye birikimine anlamlı katkılar sunmuştur (Ünal, 2019:414). Uluslararası öğrenciler, Türkiye'deki üniversitelerin bütçelerine katkıda bulunarak yükseköğretim sektörünün ekonomik canlılığını artırırken, mezuniyet sonrası Türkiye'de kalan öğrenciler ise işgücü piyasasında çeşitli sektörlerde etkin bir rol oynamaktadır (Süygün ve Kaplan, 2021:33). Bu durum, uluslararası öğrencilerin, hem ekonomik büyümeyi destekleyici bir unsur olduğunu hem de nitelikli işgücünün genişlemesi yoluyla beşeri sermaye stokunu artırdığını göstermektedir. Özellikle mühendislik, sağlık, bilgi teknolojileri gibi stratejik alanlarda mezun olan uluslararası öğrencilerin Türkiye'nin küresel rekabet gücünü artıran birer aktör haline gelmeleri, bu stratejinin uzun vadeli etkilerini ortaya koymaktadır. Türkiye'nin, bu çerçevede uluslararası öğrenci hareketliliğini bir kalkınma politikası aracı olarak görmeye başladığı söylenebilir (Rasuli ve Konak, 2022:93; Yüksel, 2020:37).

2010 yılında yürürlüğe giren 5978 sayılı Yurt Dışı Türkler ve Akraba Toplulukları Başkanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun ile birlikte, Türkiye'nin uluslararası öğrenci politikalarında belirgin bir stratejik dönüşüm yaşanmıştır. Bu düzenlemeyle, uluslararası öğrencilerin Türkiye'ye çekilmesi ve mezuniyet sonrası istihdam olanaklarına entegrasyonları daha sistematik hale gelmiştir (Yılmaz ve Güçlü, 2021:247). Dış Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB) bünyesinde yürütülen Türkiye Bursları Programı, hem uluslararası öğrencilerin Türkiye'deki yükseköğretim kurumlarına ilgisini artırmış hem de Türkiye'nin eğitimde küresel bir çekim merkezi olma hedefine katkı sağlamıştır (YTB, 2024). 2010 sonrasındaki bu dönemde Türkiye, özellikle gelişmekte olan ülkelerden öğrenci çekme konusunda önemli başarılar elde etmiş, eğitim diplomasisi aracılığıyla uluslararası ilişkilerini derinleştirmiştir. Bu süreç, Türkiye'nin sadece bir öğrenci kabul eden ülke olmaktan öte, uluslararası yükseköğretim alanında bir merkez olma yolunda attığı adımları pekiştirmiştir (Özden Çermik, 2020:11). Uluslararası öğrenci hareketliliği ekonomik boyutunun ötesinde kültürel ve politik etkiler de barındırmakta olup, Türkiye'nin bu stratejiyi dış ilişkilerini güçlendirmeye yönelik bir diplomatik araç olarak da kullandığı görülmektedir. Özellikle Afrika, Orta Asya ve Ortadoğu gibi bölgelerden gelen öğrenciler aracılığıyla Türkiye, bu bölgelerle olan tarihsel ve kültürel bağlarını güçlendirme fırsatı bulmuştur (Kethüda, 2015:52). Uluslararası öğrencilerin, Türkiye'de eğitim görmeleri ve mezun olduktan sonra kendi

lkelerine dönerek Türkiye ile ilişkilerini sürdürme eēiliminde olmaları, Türkiye'nin yumuşak gücünü artıran önemli bir faktör olarak deēerlendirilebilir. Bu baēlamda, eēitim diplomasisi hem Türkiye'nin küresel imajını güçlendiren hem de kültürel etkileşimi artıran bir araç olarak ön plana çıkmaktadır. ērencilerin ülkelerine dönmelerinin ardından Türkiye ile ticari, kültürel veya politik ilişkilerini devam ettirmeleri, bu stratejinin uzun vadeli kazanımlarını da ortaya koymaktadır (Demirhan, 2017:554; Gündüz, 2012:16).

Türkiye'de uluslararası ērenci hareketliliēi, büyükşehir merkezli bir yapının ötesine geçerek, bölgesel kalkınma hedefleriyle uyumlu biçimde ülkenin farklı coērafi bölgelerine doēru yayılım göstermeye başlamıştır. Gelişmekte olan şehirlerdeki niversiteler, uluslararası ērencileri çekmek amacıyla burs programları, özel eēitim fırsatları ve kampüs yaşamına dair yenilikçi stratejiler geliştirmiştir. Bu durum, hem yerel ekonomilere katkı saēlamıř hem de bu üniversitelerin uluslararası düzeyde tanınırlıēını artırmıştır. Özellikle Anadolu'daki üniversitelerin uluslararası ērenci kabulündeki artış, Türkiye'nin yksekēretimde erişim politikalarını daha kapsayıcı bir hale getirdiēini göstermektedir. Uluslararası ērencilerin bu bölgelere olan ilgisi, Türkiye'nin eēitimdeki eřitliliēini artırmış ve bölgesel kalkınmaya önemli katkılarda bulunmuştur. Bu süreç, eēitimde bölgesel kalkınma dinamiklerini destekleyen bir unsur olarak deēerlendirilebilmektedir (Levent ve Karaveli, 2014:112; Süygün ve Kaplan, 2021:29; Uzuner, 2019:8).

Türkiye'nin uluslararası ērenci politikasının geirdiēi dönüşüm, yalnızca eēitimde küresel bir çekim merkezi olma hedefini gerçekleştirmekle kalmamış, aynı zamanda beşeri sermaye birikimi ve ekonomik kalkınma açısından da önemli katkılar saēlamıřtır. Özellikle 2010 sonrası dönemde yapılan düzenlemeler ve uygulamaya konulan burs programları, Türkiye'nin yabancı ērencilere yönelik daha kapsayıcı ve stratejik bir yaklaşıma sahip olduēunu ortaya koymaktadır (Baş ve Eti, 2020:117; YTB, 2024). Bunun yanında, uluslararası ērencilerin eēitim sonrası işgücü piyasasına entegrasyonu, Türkiye'nin hem yerel hem de küresel ölçekte rekabet gücünü artıran önemli bir etken haline gelmiştir. Eēitim diplomasisi ile bölgesel kalkınma stratejilerinin i ie getiēi bu süreç, uluslararası ērenci hareketliliēinin çok boyutlu katkılarını gözler önüne sermektedir (Akpınar ve Kkgksel, 2022:147; Fındık, 2016:295). Bu erevede, Türkiye'de uluslararası ērencilerin mezuniyet sonrası işgücü piyasasındaki rolü ve bu

hareketliliğin yıllara göre gelişimi, ülkenin yükseköğretim ve kalkınma politikalarının ayrılmaz bir parçası olarak değerlendirilebilmektedir.

Bu kapsamlı tarihsel süreç ve dönüşümle birlikte Türkiye, uluslararası öğrencilerin yükseköğretim sistemine dahil olması ve akabinde mezuniyet sonrası ülke ekonomisine katkı sağlamasını hedefleyen bir politika çerçevesi oluşturmuştur (Kethüda, 2015:152). Bu stratejik yönelim, Türkiye'nin yükseköğretim alanında bir çekim merkezi olma hedefini güçlendirmenin yanı sıra, ekonomik kalkınma ve beşeri sermaye birikimi açısından da uzun vadeli kazanımlar sağlamıştır (Süygün ve Kaplan, 2021:33). Uluslararası öğrencilerin Türkiye'deki üniversitelerden mezun olduktan sonra işgücü piyasasına katılmaları, ülkenin çeşitli sektörlerdeki nitelikli işgücü ihtiyacını karşılamada önemli bir role sahiptir.

Uluslararası öğrencilerin Türkiye'de mezuniyet sonrası işgücü piyasasına entegrasyonu, ülkenin ekonomik kalkınma hedeflerine ulaşmasında ve stratejik alanlarda nitelikli işgücü birikimi sağlamasında önemli bir yer tutmaktadır (Yılmaz ve Güçlü, 2021:247). Bu öğrencilerin, Türkiye'deki eğitim süreçleri sonrasında çeşitli sektörlerde istihdam edilmeleri hem yerel ekonomilere hem de Türkiye'nin küresel rekabet gücüne de katkı sağlamaktadır. Bu doğrultuda, Türkiye'deki uluslararası öğrencilerin mezuniyet sonrası işgücü piyasasına entegrasyonuna yönelik politikaların kapsamını anlamak, ülkenin uzun vadeli kalkınma hedefleri açısından aydınlatıcı olacaktır (Gönültaş vd., 2023:62).

Ayrıca, Türkiye'de uluslararası öğrenci hareketliliğinin yıllara göre gelişimini incelemek, bu politikaların tarihsel bağlamını ve etkilerini görmek açısından önemlidir. Öğrenci hareketliliğinde yaşanan artışlar ve politikaların dönüşümü, Türkiye'nin eğitim diplomasisi stratejisinin güçlenmesine de katkıda bulunmuştur. Bu nedenle, Türkiye'nin uluslararası öğrenci hareketliliğine dair politikalarının işgücü piyasasına etkileri ve yıllara göre gösterdiği gelişimin incelenmesi, hem eğitim hem de kalkınma stratejilerinin bütüncül bir değerlendirmesini sunacaktır (Kavurmacı, 2021:318; Yılmaz, 2022:64).

3.1.1. Türkiye'deki Uluslararası Öğrencilerin Mezuniyet Sonrası İşgücü Piyasasına Entegrasyonu

Türkiye, yükseköğretimde uluslararasılaşma politikaları çerçevesinde her yıl artan sayıda uluslararası öğrenciye ev sahipliği yaparak, eğitim alanında bölgesel bir çekim merkezi olma yolunda önemli adımlar atmıştır (YÖK, 2017). Bu süreçte, uluslararası öğrencilerin

Türkiye'ye sağladığı katkılar yalnızca eğitim hayatlarıyla sınırlı kalmamış, mezuniyet sonrasında işgücü piyasasına katılımlarıyla da ülkenin ekonomik ve sosyal kalkınmasına destek sağlamaya başlamıştır (Özer, 2017:179). Özellikle 2010 sonrası dönemde uygulamaya konulan yasal düzenlemeler ve eğitim bursları gibi teşvik edici politikalar, Türkiye'nin uluslararası öğrencilere yönelik daha kapsayıcı ve stratejik bir yaklaşım benimsediğini göstermektedir. Bu politikaların temel amacı, mezuniyet sonrası Türkiye'de kalmayı tercih eden uluslararası öğrencilerin ülkenin ihtiyaç duyduğu nitelikli işgücü açığını kapatmada rol oynamaları ve beşeri sermaye birikimine katkı sağlamalarıdır (On Birinci Kalkınma Planı, 2019).

Türkiye'de uluslararası öğrencilerin mezuniyet sonrası işgücü piyasasına entegrasyonu, çeşitli yasal düzenlemelerle desteklenmiş olsa da, bu süreçte öğrencilerin karşılaştıkları zorluklar ve fırsatlar farklı dinamikler tarafından şekillenmektedir. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu gibi düzenlemeler, mezuniyet sonrası çalışma izni ve ikamet hakları konusunda yasal bir çerçeve sunmakta, böylece uluslararası öğrencilere mezun olduktan sonra Türkiye'de çalışma imkânı sağlamaktadır (Abass ve Halidu, 2024:64). Ancak bu düzenlemeler, işgücü piyasasına girişin kolaylaştırılmasına yönelik olup, ülkenin farklı sektörlerindeki nitelikli işgücü açığını kapatmaya odaklanmıştır. Türkiye'nin mühendislik, sağlık, bilgi teknolojileri gibi stratejik sektörlerde yetişmiş nitelikli işgücüne olan ihtiyacı, uluslararası öğrencilerin bu alanlarda istihdam edilmesine yönelik politikaların önemini artırmaktadır (Gök ve Gümüş, 2018:244).

Uluslararası öğrencilerin Türkiye'de kalmayı tercih etmeleri ve işgücü piyasasında aktif rol almaları, hem ekonomik kalkınmayı desteklemekte hem de Türkiye'nin beşeri sermaye stokunu genişletmektedir. Bu öğrenciler, aldıkları eğitim doğrultusunda uzmanlaştıkları alanlarda işgücüne katılarak Türkiye'nin küresel rekabet gücüne katkıda bulunmakta ve ülkenin nitelikli işgücü potansiyelini artırmaktadır (Nguluma vd., 2019:35). Türkiye'nin uzun vadeli kalkınma hedefleri doğrultusunda, uluslararası öğrencilerin mezuniyet sonrası işgücü piyasasına entegrasyonuna yönelik politikaların geliştirilmesi, nitelikli işgücünü elde tutma çabaları açısından stratejik bir öneme sahiptir. Bu çerçevede, Türkiye'nin, uluslararası öğrencilerin işgücü piyasasına entegrasyon sürecinde karşılaştıkları zorlukları azaltmaya yönelik çözüm odaklı politikalar geliştirmesi gerekmektedir (Efe vd., 2023:88).

Bununla birlikte, uluslararası öğrencilerin mezuniyet sonrası işgücü piyasasına entegrasyonu sürecinde bazı zorluklarla karşılaşmaları da kaçınılmazdır. Özellikle dil engeli, kültürel uyum sorunları, işverenlerin yabancı çalışanları istihdam etme konusundaki çekinceleri ve yasal süreçlerdeki karmaşıklıklar, öğrencilerin işgücü piyasasına katılımını zorlaştıran etkenler arasında yer almaktadır (Abakar, 2021:60). Bu bağlamda, Türkiye’de uluslararası öğrencilerin işgücü piyasasına entegrasyonunu destekleyecek ek çözümler geliştirilmesi, eğitim ve işgücü piyasası arasında daha güçlü bir bağ kurulmasına katkı sağlayacaktır. Özellikle dil eğitimi ve kültürel uyum programları gibi destekleyici önlemler, uluslararası öğrencilerin Türkiye’deki işgücü piyasasına daha kolay uyum sağlamalarına yardımcı olabilecek önemli araçlardır (Alkın, 2024:7; Baş ve Eti, 2020:116).

Türkiye’de uluslararası öğrenci hareketliliğine ilişkin 6548 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu 2013 yılında yürürlüğe girmiş ve yasal çerçeve oluşturulmuştur. Öğrenciler ile ilgili 41. Madde düzenlemesi yapılmış ve uluslararası öğrencilerin öğrencilik süreçleri ve sonrası için haklarının düzenlenmesi süreçlerinin temeli hazırlanmıştır. İlgili madde öğrencilerin öğrenim süreçleri içerisinde çalışma koşulları ile ilgili bir sınır çizerken mezuniyetleri sonrasında uluslararası öğrencilerin ikamet izniyle ilgili bir alan açılmamıştır. Bununla birlikte 2016 yılında yürürlüğe giren Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nun Uygulama Yönetmeliği, uluslararası öğrencilerin mezuniyet sonrası süreçlerine ilişkin düzenlemeleri detaylandırmıştır. Yönetmeliğin 37. maddesi, mezun olan öğrencilerin ikamet izinlerinin mezuniyet tarihinden itibaren kesileceğini ve bu tarihten itibaren on gün içinde yeni bir ikamet iznine veya çalışma iznine başvuru yapılması gerektiğini hükme bağlamıştır. Yüksek lisans ve doktora mezunlarına ise çalışma izni süreçlerinde ayrıcalık tanınarak, bu izinlerin ikamet izni süreleri ile ilişkilendirileceği belirtilmiştir (Resmi Gazete Sayı: 29656, 2016).

Aynı dönemde, 2016 yılında yürürlüğe giren 6735 sayılı Uluslararası İşgücü Kanunu, uluslararası öğrencilere yönelik daha kapsamlı düzenlemeler getirmiştir. Kanunun 19. maddesi, Türkiye’de yükseköğrenimini tamamlayan yabancıların mezuniyet tarihinden itibaren bir yıl içinde çalışma izni başvurusunda bulunabileceğini ve bu başvuruların, Uluslararası İşgücü Politikası Danışma Kurulu tarafından belirlenen kriterler doğrultusunda değerlendirileceğini öngörmektedir. Ayrıca, mühendislik ve mimarlık fakültelerinden mezun olan yabancı öğrencilerin proje bazlı ve geçici süreli çalışma

izinleri alarak mesleklerini icra edebileceği hükme bağlanmıştır (Resmi Gazete Sayı: 31738, 2022).

Uluslararası öğrencilere çalışma izni verilmesi, Türkiye'nin yabancı öğrenci politikaları açısından bir dönüm noktası olarak değerlendirilmektedir. 2014 yılında uluslararası öğrencilere çalışma izni verilmesinin yürürlüğe girmesi, Türkiye'nin nitelikli insan gücü kaybını önleme ve uluslararası öğrencileri topluma entegre etme çabalarını güçlendirmiştir. Bu durum, Türkiye'nin uluslararası öğrenci hareketliliğine yönelik politikalarının tarihsel gelişimi açısından önemli bir adım olarak öne çıkmaktadır. Mezuniyet sonrası süreçler açısından Türkiye, uluslararası öğrencilerin işgücü piyasasına katılımını kolaylaştırmak ve mezunların ülkede kalmalarını teşvik etmek amacıyla çeşitli politikalar uygulamaktadır. Bu politikalar, özellikle nitelikli işgücünü ülkeye kazandırma hedefi doğrultusunda şekillenmektedir. Uluslararası mezunların Türkiye'deki işgücü piyasasına entegrasyonu, ülkenin ekonomik kalkınması ve beşeri sermaye birikimine katkı sağlama açısından stratejik bir öneme sahiptir. Mezuniyet sonrası çalışma izinleri ve bu süreçlere ilişkin düzenlemeler, Türkiye'nin uluslararası öğrencilere yönelik cazibe merkezi olma hedefiyle uyumlu bir şekilde geliştirilmiştir (Baş ve Eti, 2020:117).

Mezuniyet sonrası süreçler açısından Türkiye, uluslararası öğrencilerin işgücü piyasasına katılımını kolaylaştırmak ve mezunların ülkede kalmalarını teşvik etmek amacıyla çeşitli politikalar uygulamaktadır. Bu politikalar, özellikle nitelikli işgücünü ülkeye kazandırma hedefi doğrultusunda şekillenmektedir. Uluslararası mezunların Türkiye'deki işgücü piyasasına entegrasyonu, ülkenin ekonomik kalkınması ve beşeri sermaye birikimine katkı sağlama açısından stratejik bir öneme sahiptir. Uluslararası öğrencilerin mezuniyet sonrası Türkiye işgücü piyasasına entegrasyonunda, kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşlarının iş birliği kritik bir rol oynamaktadır (Bulur Şahin ve Eriçok, 2023).

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, uluslararası mezunların çalışma izinlerine yönelik düzenlemeler ve iş gücü piyasasına erişimlerini kolaylaştıran politikalar geliştirerek bu süreçte desteklemelidir. Göç İdaresi Başkanlığı ise uluslararası öğrencilerin ikamet ve çalışma izinlerini düzenleyerek, yasal çerçevenin uygulanabilirliğini sağlaması ve bürokratik süreçlerin daha erişilebilir hale gelmesine katkıda bulunması beklenmektedir. Bunun yanı sıra, Türkiye Bursları Programı gibi eğitim destek mekanizmaları, uluslararası öğrencilerin Türkiye'de mezuniyet sonrasında iş bulmalarını teşvik eden uygulamalarıyla öne çıkmaktadır. Bu süreçte, sivil toplum kuruluşları da öğrencilerin

sektörel iş gücü piyasalarına uyum sağlamalarını destekleyen projeler, mesleki eğitimler ve kariyer rehberliği hizmetleri sunarak tamamlayıcı bir rol üstlenmesi gerekmektedir. Bu çok yönlü destek mekanizmaları, uluslararası öğrencilerin bilgi ve becerilerinin Türkiye'nin ekonomik ve sosyal kalkınmasına entegre edilmesini sağlayan stratejik bir yapı oluşturmaktadır.

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın uygulamaları, uluslararası öğrenci mezunlarının işgücü piyasasına katılımını kolaylaştırmaya yöneliktir. Süreli çalışma izni, süresiz çalışma izni ve bağımsız çalışma izni gibi farklı türler, mezuniyet sonrası süreçlerin ihtiyaçlarına göre şekillendirilmiştir. Özellikle Turkuaz Kart, yüksek nitelikli mezunlara sürekli çalışma ve ikamet hakkı sunarak bu grubu Türkiye'de kalmaya teşvik etmektedir. Bu düzenlemeler, Türkiye'nin yabancı işgücü politikalarının temel taşlarından biri olarak, nitelikli insan gücü kaybını önleme ve ekonomik kalkınmaya katkı sağlama hedefi taşımaktadır. Uluslararası öğrencilere çalışma izni verilmesi, Türkiye'nin yabancı öğrenci politikaları açısından bir dönüm noktası olarak değerlendirilmektedir. 2014 yılında uluslararası öğrencilere çalışma izni verilmesinin yürürlüğe girmesi, Türkiye'nin nitelikli insan gücü kaybını önleme ve uluslararası öğrencileri topluma entegre etme çabalarını güçlendirmiştir. Bu durum, Türkiye'nin uluslararası öğrenci hareketliliğine yönelik politikalarının tarihsel gelişimi açısından önemli bir adım olarak öne çıkmaktadır (Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, 2024).

Türkiye'de Göç İdaresi Başkanlığı, mezun olan öğrencilerin ülkede kalış ve çalışma süreçlerini düzenleyen yasal çerçevelerin oluşturulması ve uygulanması ile bu alandaki temel kurumsal aktörlerden biri olarak öne çıkmaktadır. Özellikle ikamet izinlerinin yönetimi, mezuniyet sonrası çalışma izni başvurularının değerlendirilmesi ve bürokratik süreçlerin yürütülmesi gibi görevler üstlenmektedir. Uluslararası öğrencilerin mezuniyetleri sonrasında Türkiye'de yasal olarak kalmaları ve istihdam piyasasına erişimlerini sağlaması Göç İdaresi Başkanlığı tarafından sağlanması beklenmektedir. Türkiye'de Göç İdaresi Başkanlığı, uluslararası öğrencilerin mezuniyet sonrası Türkiye'deki yasal kalış süreçlerini düzenleyen ve yöneten merkezi bir kurumsal aktördür. Başkanlık, 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu çerçevesinde, mezun olan uluslararası öğrencilerin ikamet izni başvurularını değerlendirmekte ve mezuniyet sonrası kalış süreçlerini düzenlemektedir. Bu düzenleme, öğrencilerin mezuniyet tarihinden itibaren 6 ay içinde başvurmaları şartıyla, en fazla 1 yıl

sürekli ikamet izni almalarına olanak tanımaktadır. Bu izin, mezunların iş arama süreçlerini yasal zeminde sürdürebilmelerini sağlamakta ve Türkiye'deki kalışlarını desteklemektedir (Göç İdaresi Başkanlığı, 2024). Başkanlığın temel görevi olan yabancıların Türkiye’de kalış süreçlerini düzenleme ve yönetme süreçlerinin uluslararası öğrencilerin mezuniyetleri sonrasında istihdama katılabilmelerini sağlayacak alt yapıyı oluşturmada etken rol üstlenecek önemli bir kurum olduğunu göstermektedir.

2023 yılında YÖK ile Göç İdaresi Başkanlığı arasında imzalanan protokol, uluslararası öğrencilerin ikamet izni başvurularını daha pratik hale getirmiştir. Bu protokol, üniversiteler ve il göç idaresi müdürlükleri arasında iş birliği sağlayarak başvuru süreçlerini hızlandırmaktadır. Özellikle parmak izi gibi biyometrik veri işlemlerinin üniversitelerde mobil araçlarla yapılabilmesi, başvuru süreçlerindeki bürokratik engelleri azaltmaktadır. Böylelikle, uluslararası öğrencilerin mezuniyet sonrası ikamet izni alarak Türkiye’deki iş fırsatlarını değerlendirme imkânları artırılmaktadır (YÖK, 2023).

Bu düzenlemeler, Türkiye'nin küresel işgücü piyasasında rekabet gücünü artırmak için nitelikli yabancı iş gücünü elde tutma stratejisinin bir parçası olarak görülebilir. Türkiye'nin teknoloji, mühendislik, sağlık gibi stratejik alanlarda nitelikli iş gücüne duyduğu ihtiyaç göz önünde bulundurulduğunda, bu öğrencilerin mezuniyet sonrası işgücü piyasasında yer almaları, ülkenin uzun vadeli kalkınma hedeflerine katkı sağlamaktadır. Ayrıca, uluslararası öğrencilerin bu alanlarda çalışma ve bilgi birikimlerini Türkiye’ye aktarması, yerel iş gücü ile bilgi paylaşımı ve iş birliği imkânları sunarak Türkiye’nin inovasyon kapasitesini güçlendirebilir (Kürtül vd., 2021).

Türkiye Bursları Programı, Türkiye'nin uluslararası eğitimdeki küresel konumunu güçlendirmek ve kültürel diplomasi alanında etkisini artırmak amacıyla hayata geçirilmiş kapsamlı bir burs programıdır. YTB tarafından yürütülen bu program, uluslararası öğrencilerin Türkiye’de lisans, yüksek lisans ve doktora düzeyinde eğitim almalarını destekleyen, uluslararası bir prestij markası haline gelmiştir. Türkiye Bursları, yalnızca akademik destek sağlamakla kalmayıp, öğrencilere konaklama, sağlık sigortası, dil eğitimi ve sosyal-kültürel faaliyetler gibi geniş kapsamlı bir destek mekanizması sunmaktadır. Türkiye Bursları’nın en önemli özelliklerinden biri, öğrencilere Türkiye’nin önde gelen üniversitelerinde tam burslu eğitim imkânı sağlamasıdır. Bu program, öğrencilere aylık burs ödemesi, yurt konaklaması, sağlık sigortası ve Türkiye’ye geliş-dönüş yol masraflarını kapsayan çok yönlü bir finansal destek sunarak, öğrencilerin

eğitim süreçlerinde karşılaştıkları ekonomik engelleri ortadan kaldırmaktadır. Ayrıca, Türkiye'ye yeni gelen uluslararası öğrencilere Türkçe dil eğitimi sağlanarak, öğrencilerin hem akademik yaşama hem de toplumsal hayata uyumları kolaylaştırılmaktadır. Program, mezuniyet sonrası süreçte de mezunlar arasında bir network oluşturarak Türkiye ile bağlarını güçlendirmeyi hedeflemektedir. Türkiye Bursları Programı, yalnızca bireysel akademik gelişimi desteklemekle kalmayıp, Türkiye'nin kültürel ve ekonomik diplomasisine de önemli katkılar sunmaktadır. Bu program, dünya genelinden gelen nitelikli öğrencilerin Türkiye'de eğitim alarak ülkelerine dönmeleri veya Türkiye'de kalmaya devam etmeleri durumunda, iki ülke arasındaki ekonomik, bilimsel ve kültürel iş birliklerinin artırılmasına olanak sağlamaktadır. Dolayısıyla Türkiye Bursları, Türkiye'nin uluslararası eğitim merkezi olma vizyonunu destekleyen ve eğitim alanında bir "yumuşak güç" unsuru olarak işlev gören bir araçtır (Türkiye Bursları, 2024).

Türkiye Bursları Programı, mezun uluslararası öğrencilerin Türkiye işgücü piyasasına entegrasyonunda önemli bir potansiyele sahiptir. Mezunların sahip oldukları akademik bilgi, Türkçe dil yeterliliği ve kültürel uyum becerileri, Türkiye'nin nitelikli işgücü ihtiyacını karşılamada avantaj sağlamaktadır. Programın sunduğu Türkçe dil eğitimi, mezunların iş hayatına adaptasyonunu kolaylaştırırken, Türkiye Bursları Mezun Dernekleri ve mezun platformları, iş piyasasıyla bağlantı kurmalarına destek olmaktadır. Bu platformlar, kariyer rehberliği, ağ oluşturma etkinlikleri ve iş arama programları ile mezunların entegrasyonunu hızlandırabilir. Türkiye Bursları'nın potansiyelini daha etkin kullanmak için mezunlara yönelik istihdam odaklı destek mekanizmalarının geliştirilmesi büyük önem taşımaktadır. Özellikle çalışma izinlerinin kolaylaştırılması ve stratejik sektörlerde istihdamı teşvik eden programların hayata geçirilmesi, mezunların Türkiye'de kalmalarını destekleyecek ve ülkenin beşeri sermaye stratejisine katkıda bulunacaktır (Ejder, 2019).

Türkiye'de uluslararası öğrenci hareketliliğine yönelik politika üreten kurum ve kuruluşlar, bu politikaları farklı hedefler doğrultusunda şekillendirmektedir. Birincil hedeflerin yanı sıra, bu politikaların dolaylı etkileri de uluslararası öğrencilerin mezuniyet sonrası Türkiye işgücü piyasasına katılımını destekleme potansiyeli taşımaktadır. Çalışmamızın temel konusu olan uluslararası öğrencilerin mezuniyet sonrası istihdamı noktasında, ilgili kurum ve kuruluşların mevcut politikalarının genişletilmesi veya yeni politikalar üretilmesi, mezunların işgücü piyasasına entegrasyonu açısından stratejik bir

zemin oluşturabilecektir. Ancak bu sürecin yalnızca politika üretimiyle sınırlı kalmaması, Türkiye'nin istihdam açığı bulunan alanlarının doğru bir şekilde belirlenmesini de gerekli kılmaktadır. Bu noktada, Türkiye'deki işgücü piyasasının ihtiyaçlarını somut verilerle ortaya koymak, uluslararası mezunların hangi alanlarda katkı sunabileceğini tespit etmek açısından önemli bir adımdır. Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) verileri, ülkenin stratejik sektörlerde nitelikli işgücü ihtiyacını ortaya koyarak, uluslararası mezunların bu alanlara nasıl entegre edilebileceğine dair yol gösterici bir çerçeve sunmaktadır.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından yayımlanan Yükseköğretim İstihdam Göstergeleri 2023 araştırması, Türkiye'de yükseköğretim mezunlarının işgücü piyasasındaki durumunu ve ülkenin nitelikli işgücü ihtiyacını ortaya koymaktadır. Araştırma verilerine göre, Türkiye ekonomisinin sürdürülebilir büyüme hedeflerine ulaşabilmesi için özellikle mühendislik, bilgi teknolojileri, sağlık bilimleri ve eğitim gibi stratejik alanlarda nitelikli işgücü ihtiyacının arttığı görülmektedir. Bu meslek dallarındaki işgücü talebi, Türkiye'nin hızlı sanayileşme ve dijitalleşme süreçleriyle doğrudan bağlantılıdır. Özellikle teknoloji ve mühendislik alanlarında yüksek nitelikli ve uzmanlaşmış işgücü eksikliği, Türkiye'nin küresel rekabet gücünü etkileyebilecek kritik bir unsur olarak değerlendirilmektedir. Türkiye'nin sağlık sektöründeki gelişimi ve artan nüfusun ihtiyaçları doğrultusunda, bu alanda yetişmiş insan kaynağına olan talep giderek artmaktadır. Ayrıca eğitim sektörü, özellikle öğretmen açığı ve akademik alanda uzmanlaşmış bireylere olan ihtiyaç bakımından önemli bir işgücü talebi yaratmaktadır. Bu veriler, Türkiye'de işgücü piyasasının ihtiyaç duyduğu alanların sistematik olarak belirlenmesi ve bu alanlarda nitelikli işgücünün yetiştirilmesine yönelik stratejiler geliştirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır (TÜİK, 2023).

Uluslararası öğrencilerin mezuniyet sonrası istihdama entegrasyonunun sağlanması, yalnızca politika üreten kurumların faaliyetleriyle sınırlı kalmayıp, Türkiye'nin istihdam alanlarının doğru belirlenmesi, şirketlerin uluslararası mezunlara yönelik yaklaşımları ve girişimcilik ekosisteminin sunduğu fırsatlarla doğrudan ilişkilidir. Türkiye'de istihdam açığı bulunan sektörlerin belirlenmesi, uluslararası mezunların bu alanlara yönlendirilmesini kolaylaştıracak ve Türkiye'nin nitelikli işgücü açığını kapatma hedefiyle doğrudan örtüşecektir. TÜİK verileri, özellikle mühendislik, bilgi teknolojileri, sağlık ve eğitim gibi stratejik sektörlerde nitelikli işgücü ihtiyacının giderek arttığını ortaya koymaktadır (TÜİK, 2023). Bu veriler ışığında, uluslararası öğrencilerin

mezuniyet sonrası bu sektörlere yönlendirilmesi, Türkiye'nin ekonomik kalkınma hedeflerine önemli katkılar sunabilir. Türkiye, bu alanlarda uluslararası mezunların potansiyelini değerlendirebilmek adına özel istihdam programları ve sektöre özgü mesleki destek mekanizmaları geliştirmelidir (Felor Ebghai, 2024:41).

Şirketlerin uluslararası mezunlara yönelik yaklaşımları, mezunların işgücü piyasasına entegrasyonunda kritik bir rol oynamaktadır. Ancak, yabancı çalışan istihdamına ilişkin mevcut çekinceler ve dil yeterliliği gibi faktörler, şirketlerin uluslararası mezunlara sınırlı fırsatlar sunduğunu göstermektedir. Bu durumun aşılabilmesi için şirketler ile uluslararası mezunlar arasında kariyer buluşmaları, staj programları ve özel işe alım projeleri gibi köprü mekanizmalarının oluşturulması gereklidir. Ayrıca, işverenlerin uluslararası mezunların bilgi birikimi ve yenilikçi bakış açıları konusunda farkındalıklarını artırmak amacıyla sektörel bilgilendirme çalışmaları yapılması sürecin sağlıklı bir şekilde yürütülmesine olana sağlayacaktır (Pham, 2022:736). Öte yandan, uluslararası öğrencilerin girişimcilik ve startup ekosistemine katılımları, Türkiye'nin inovasyon ve teknoloji odaklı büyüme hedeflerine katkı sunacak önemli bir fırsattır. Türkiye'de girişimcilik ekosistemini destekleyen TÜBİTAK, KOSGEB gibi kurumlar, uluslararası mezunlara yönelik teşvik programları ve hızlandırıcı destekler sağlayarak bu öğrencilerin Türkiye'de yeni iş alanları yaratmalarına olanak tanıyabilir. Özellikle teknoloji, sağlık ve dijital hizmetler gibi sektörlerde uluslararası mezunların girişimci olarak faaliyet göstermeleri, hem Türkiye'nin girişimcilik ekosistemini güçlendirecek hem de beşeri sermaye birikimini destekleyecektir (Bilgiç ve Göktaş, 2024:237; KOSGEB, 2024; TÜBİTAK, 2024).

Türkiye'nin uluslararası öğrencilerin işgücü piyasasına entegrasyonunu kolaylaştıracak kapsamlı bir strateji geliştirmesi, ülkenin beşeri sermaye birikimini güçlendirecek ve uzun vadede ekonomik büyümeye katkı sağlayacaktır. Uluslararası öğrencilere yönelik yasal düzenlemelerin yanı sıra, uyum süreçlerini destekleyecek uygulamaların yaygınlaştırılması, Türkiye'nin sürdürülebilir kalkınma hedefleri doğrultusunda uluslararasılaşma stratejisine ivme kazandıracaktır (Arslan ve Polat, 2023:519). Türkiye'nin ekonomik kalkınma hedefleri doğrultusunda nitelikli işgücü ihtiyacını karşılamak, özellikle stratejik sektörlerde sürdürülebilir büyümeyi sağlamak açısından kritik öneme sahiptir. Türkiye'de yukarıda saydığımız alanlarda ihtiyaç duyulan işgücü açığını kapatmada, uluslararası öğrencilerin mezuniyet sonrası işgücü piyasasına katılımı,

ülkenin rekabet gücünü artırmaya yönelik bir fırsat olarak değerlendirilmektedir. Bu öğrencilerin Türkiye’de eğitim aldıkları alanlarda istihdam edilmeleri, hem yerli işgücünü destekleyici bir katkı sunmakta hem de küresel iş piyasasına entegre bir işgücü yapısının oluşturulmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir (Öz, 2021:314; Teichler, 2017:184). Uluslararası öğrencilerin stratejik sektörlerde sağladıkları nitelikli işgücü katkısı, Türkiye’nin inovasyon ve Ar-Ge çalışmalarını destekleyerek küresel ölçekte rekabet gücünü artırmasına da yardımcı olmaktadır. Örneğin, sağlık alanında uluslararası mezunların uzmanlaşmış bilgi ve becerilerle Türk işgücü piyasasına katılması, sektördeki nitelikli eleman açığını kapatmakla kalmayıp sağlık hizmetlerinin kalitesini artırma potansiyelini de taşımaktadır. Bu durum, Türkiye’nin sosyal refah düzeyini yükseltirken, sağlık sektörünün bölgesel bir merkez olma yolunda gelişimine de katkı sunabilmektedir. Benzer şekilde, mühendislik alanında yetişmiş uluslararası mezunlar, altyapı projelerinden enerjiye, yenilenebilir kaynaklardan savunma sanayine kadar geniş bir yelpazede stratejik önem taşıyan projelerde görev alarak Türkiye’nin teknolojiye dayalı büyüme hedeflerine ulaşmasında kilit rol oynayabilirler (Develi ve Özyalçın, 2022:235; Önalın, 2023). Türkiye’nin nitelikli işgücü açığını kapatma çabalarında uluslararası öğrencilerin katkısını artırmak, beşeri sermaye birikiminin yanı sıra sektörel büyümeyi de destekleyecek bir strateji olarak görülmektedir. Bu bağlamda, uluslararası öğrencilerin işgücü piyasasına entegrasyonu, sadece iş gücü ihtiyacını karşılamakla sınırlı kalmayıp, yerel iş gücünün bilgi seviyesini de yükseltmekte ve sektörel bilgi paylaşımını artırmaktadır. Bu durum, Türkiye’nin küresel ekonomiye daha entegre bir yapıya kavuşmasına ve küresel standartlara uygun, rekabetçi bir işgücü piyasası oluşturmasına katkıda bulunacaktır (Bongers vd., 2022:650; Durnalı ve Ayyıldız, 2023:337; Dzingirai vd., 2024:106).

Türkiye, uluslararası öğrencilerin mezuniyet sonrası işgücü piyasasına entegrasyonunu güçlendirmek için mevcut politika ve uygulamalarını geliştirerek daha esnek ve erişilebilir bir yapı oluşturmalıdır. Kanada ve Avustralya’daki “Graduate Job Programs” benzeri uygulamaların Türkiye’de hayata geçirilmesi, mezunların eğitim aldıkları alanlarda iş deneyimi kazanmalarını kolaylaştırarak nitelikli işgücü ihtiyacını karşılamada etkili olabilir. Çalışma izinleri ve ikamet süreçlerinin hızlandırılması, bürokratik engellerin azaltılması ve özel teşvik programlarının geliştirilmesi, mezunların bilgi teknolojileri, sağlık ve mühendislik gibi stratejik alanlarda istihdamını

destekleyecek, Türkiye’yi küresel ölçekte nitelikli işgücü çeken bir cazibe merkezi haline getirecektir. Bu reformlar, uluslararası mezunların uzun vadede Türkiye’nin kalkınma hedeflerine katkı sağlayan kalıcı bireyler olmalarını teşvik edecektir(Abass ve Halidu, 2024:63; Kethüda, 2015:152;Tekin, 2019:54).

3.1.2. Türkiye’de Uluslararası Öğrenci Hareketliliğinin Yıllara Göre Gelişimi

Türkiye, küreselleşmenin etkisiyle uluslararası etkileşimin arttığı ve yükseköğretimde sınırların giderek belirsizleştiği bir dönemde, bölgesel ve küresel ölçekte bir çekim merkezi olma yönünde stratejik bir konum kazanmıştır. Coğrafi avantajları, tarihsel ve kültürel mirası, ekonomik kalkınma hedefleri ve diplomatik girişimleri doğrultusunda Türkiye, uluslararası öğrenciler için giderek daha cazip bir yükseköğretim destinasyonu haline gelmektedir. Son on yıl dikkate alındığında, Türkiye’nin yükseköğretimde uluslararasılaşma sürecini teşvik etmeye yönelik uyguladığı politikalar, uluslararası öğrenci hareketliliğini anlamlı düzeyde artırmış ve ülkeyi küresel yükseköğretim sisteminde önemli bir aktör konumuna taşımıştır (Çalışkan, 2019:22; Metin, 2023:214; Yakupoğlu, 2014:36).

Uluslararası öğrenci hareketliliği, sadece bireylerin akademik bilgi ve beceri edinimlerini sağlamakla kalmamakta, ayrıca ev sahibi ülkelerin ekonomik kalkınmasına, sosyal sermaye birikimine ve diplomatik etkilerine katkıda bulunmaktadır (Olçay Arkalı ve Nasır, 2016:291). Türkiye, bu olguyu fark ederek 2000’li yıllardan itibaren uluslararası öğrenci hareketliliğini artırmak için çeşitli stratejiler benimsemiş ve bu stratejiler sonucunda uluslararası öğrenci sayısında kayda değer bir artış kaydetmiştir (Özden Çermik, 2020:42). Bu büyümeye katkı sağlayan temel unsurların başında, Türkiye Bursları Programı gibi uluslararası öğrenciler için çekici burs olanaklarının sunulması, Bologna Süreci kapsamında eğitim standartlarının uluslararası seviyeye uyumlu hale getirilmesi, Mevlana Değişim Programı gibi değişim programlarının devreye sokulması ve uluslararası tanıtım faaliyetlerinin artırılması yer almaktadır. Bu politikaların yanı sıra, Türkiye’nin yükseköğretim sistemindeki yenilikler ve üniversitelerin uluslararasıılığa açılma vizyonu da bu süreçte önemli bir rol oynamıştır (Levent ve Karaveli, 2014:107; Metin ve Sevinç, 2024:390).

Türkiye’nin eğitim kapasitesinin yıllar içerisindeki gelişim incelendiğinde, uluslararası öğrenci hareketliliğinde kayda değer bir artış gözlemlenmektedir. Bu artışta, Türkiye’nin

yükseköğretim alanında yaptığı atılımlar, üniversitelerin uluslararasılaşma çabaları ve Türkiye'nin sunduğu imkanlar önemli rol oynamaktadır (Çalışkan, 2019:27). Cumhuriyet dönemiyle birlikte başlayan uluslararası öğrenci hareketliliği, başlangıçta sınırlı düzeyde kalmıştır. Ancak, 1980'li yıllardan itibaren özellikle Orta Doğu ve Balkan ülkelerinden gelen öğrenci sayısında bir artış görülmüştür. 1990'lı yıllarda ise Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla birlikte Türk Cumhuriyetlerinden gelen öğrenci sayısı önemli ölçüde artmıştır. Bu dönemde, Türkiye'nin Türk Cumhuriyetleri ile olan ilişkilerinin gelişmesi ve bu ülkelere yönelik burs programlarının oluşturulması etkili olmuştur (Özer, 2012:11). 2000'li yıllar, Türkiye'nin uluslararası öğrenci hareketliliğinde bir dönüm noktası olmuştur. Özellikle Avrupa Birliği'nin eğitim programı olan Erasmus programının yaygınlaşması, Türkiye'ye gelen ve Türkiye'den giden öğrenci sayısını önemli ölçüde artırmıştır. Erasmus programı, Türk üniversitelerinin Avrupa üniversiteleri ile iş birliği yapmasına ve öğrenci değişimini teşvik etmesine katkı sağlamıştır (Özer, 2017). Ayrıca, bu dönemde YÖK tarafından yürütülen uluslararasılaşma projeleri ve Türk üniversitelerinin kendi uluslararasılaşma stratejileri de uluslararası öğrenci sayısının artmasında etkili olmuştur. Son yıllarda ise Türkiye, uluslararası öğrenciler için daha da cazip bir destinasyon haline gelmiştir. Bunda, Türkiye'nin yükseköğretim alanında yaptığı atılımlar, üniversitelerin uluslararasılaşma çabaları, Türkiye'nin sunduğu imkanlar ve kültürel zenginliği önemli rol oynamaktadır. Özellikle, Türkiye'nin farklı coğrafyalardan öğrencilere yönelik burs programları, uluslararası öğrencilerin Türkiye'yi tercih etmesinde etkili olmaktadır. Ayrıca, Türkiye'deki üniversitelerin eğitim kalitesinin artması, modern kampüsler ve uluslararası öğrenci destek hizmetleri de Türkiye'yi cazip hale getiren unsurlardır (Eriçok ve Arastaman, 2023; Gülle vd., 2024; Mutlu, 2024:752). Türkiye'de uluslararası öğrenci hareketliliği son yıllarda istikrarlı bir artış göstermiş ve bu eğilimin önümüzdeki yıllarda da devam etmesi öngörülmektedir. Bu artışın temel dinamikleri arasında Türkiye'nin yükseköğretim sistemindeki kalite artışı, üniversitelerin uluslararasılaşma stratejileri, eğitim ve araştırma imkanlarının etkin bir biçimde tanıtılması ile uluslararası akademik iş birliklerinin genişletilmesi yer almaktadır. Ayrıca, Türkiye'nin stratejik coğrafi konumu, kültürel çeşitliliği ve yaşam maliyetlerindeki rekabetçi avantajları da uluslararası öğrencilerin Türkiye'yi tercih etme eğilimini destekleyen faktörler arasında öne çıkmaktadır (Kethüda, 2015:149; Yılmaz ve Güçlü, 2021:250).

Uluslararası öğrenci hareketliliği Türkiye’de yıllar içinde dikkate değer bir gelişim göstermiştir. Bu süreçte, yükseköğretimde gerçekleştirilen reformlar ve uluslararasılaşma odaklı politikalar belirleyici rol oynamıştır. Türkiye’nin küresel yükseköğretim sisteminde artan görünürlüğü, uluslararası öğrenciler için cazip bir akademik destinasyon haline gelmesini sağlamış olup, bu eğilimin gelecekte de sürmesi beklenmektedir. Uluslararası öğrenci sayısındaki artış, Türkiye’ye kültürel çeşitliliğin yanı sıra ekonomik dinamizm ve akademik iş birlikleri açısından da önemli katkılar sunmaktadır. Bu bağlamda, yükseköğretimde uluslararasılaşma sürecinin sürdürülebilir politikalarla desteklenmesi, Türkiye’nin küresel akademik rekabetteki konumunu daha da güçlendirecektir (Bulut Şahin ve Eriçok, 2023:1917; Yalçinkaya ve Beşirli, 2022:374).

Türkiye’deki uluslararası öğrenci sayılarının zaman içindeki artışı, yükseköğretim politikalarının etkinliğini ve uluslararasılaşma sürecine yönelik stratejik yaklaşımların başarısını ortaya koymaktadır. Özellikle 2010 yılı sonrasında, Türkiye Bursları Programı’nın hayata geçirilmesi ve uluslararası öğrenci entegrasyonunu teşvik eden politikaların uygulanmasıyla birlikte bu alanda kayda değer bir ivme kazanılmıştır. 2010 yılında yaklaşık 30.000 olan uluslararası öğrenci sayısı, 2015 itibarıyla 80.000’e ulaşarak önemli bir artış göstermiştir (Ejder, 2019; Türkiye Bursları, 2024). Takip eden yıllarda, uluslararası eğitim politikalarının daha etkin hale getirilmesi ve yükseköğretim kurumlarının uluslararası tanınırlığını artırmaya yönelik faaliyetlerin artmasıyla, 2016 yılında bu sayı 110.000’i aşmış ve 2020 yılı itibarıyla 200.000’e yaklaşmıştır (Eleuken, 2021). COVID-19 pandemisinin yarattığı küresel belirsizliklere rağmen, Türkiye’deki uluslararası öğrenci hareketliliği istikrarını koruyarak artış trendini sürdürmüş ve eğitimde dijitalleşme süreçlerinin hızlanması, uluslararası erişimi kolaylaştıran bir unsur olarak öne çıkmıştır (Gönültaş vd., 2023:187). 2023 itibarıyla uluslararası öğrenci sayısının 250.000’i aşması, Türkiye’nin yükseköğretim sisteminin küresel rekabet gücünü artırmaya yönelik politikalarının ve eğitimde uluslararasılaşma stratejilerinin etkili bir şekilde uygulanmasının bir göstergesi olarak değerlendirilmektedir (Alkın, 2024).

Uluslararası öğrenci hareketliliği bağlamında Türkiye’ye gelen öğrencilerin köken ülkelerinin analizi, Türkiye’nin belirli coğrafi bölgelerdeki etkisini ve yükseköğretimdeki uluslararasılaşma stratejilerinin bölgesel yansımalarını ortaya koymaktadır. Türkiye, tarihsel, kültürel ve diplomatik bağlarının güçlü olduğu Orta Asya, Orta Doğu ve Afrika

gibi bölgelerden önemli sayıda uluslararası öğrenci çekmektedir. Bu eğilim, eğitim politikaları, ekonomik iş birlikleri, siyasi ilişkiler ve bölgesel istikrar arayışları gibi çok boyutlu faktörlerle şekillenmektedir. Türkiye'nin uluslararası burs programları, üniversitelerin tanınırlığının artması ve akademik iş birliklerinin genişlemesi, farklı bölgelerden gelen öğrencilerin Türkiye'yi tercih etme eğilimlerini pekiştirmektedir. Buna ek olarak, Türkiye'nin kültürel yakınlık ve ortak tarih perspektifiyle şekillendirdiği dış politika stratejileri, belirli ülkelerdeki öğrenci hareketliliğini teşvik eden önemli bir unsur olarak öne çıkmaktadır (Caliskan ve Buyukgoze, 2022; Mutlu, 2024).

Orta Asya, Orta Doğu ve Afrika'dan gelen öğrencilerin Türkiye'yi tercih etme dinamikleri, bölgesel farklılıklar göstermekle birlikte ortak bazı belirleyici faktörler barındırmaktadır. Orta Asya ülkelerinden gelen öğrenciler, özellikle Türkiye'nin tarihsel ve kültürel bağlarının güçlü olduğu Türkmenistan, Azerbaycan ve Kazakistan gibi ülkelerden yoğunlaşmaktadır. Türkiye'nin bu bölgedeki ülkelerle sürdürdüğü eğitim iş birlikleri, akademik değişim programları ve burs destekleri, öğrenci hareketliliğini artıran temel faktörler arasında yer almaktadır (Namlı Altıntaş ve Alkar, 2022:249). Orta Doğu'da ise bölgesel siyasi istikrarsızlık, ekonomik dalgalanmalar ve Türkiye'nin sunduğu görece istikrarlı eğitim ortamı, Irak, Suriye, Ürdün ve Yemen gibi ülkelere gelen öğrencilerin tercihlerinde belirleyici olmuştur. Türkiye'nin eğitim diplomasisi kapsamında geliştirdiği projeler ve öğrenci dostu politikalar, bu bölgeden gelen talebi destekleyen unsurlar arasında bulunmaktadır. Afrika kıtasından gelen öğrenciler ise büyük ölçüde Türkiye'nin son yıllarda yoğunlaştırdığı Afrika açılımı politikalarının bir sonucu olarak Türkiye'yi tercih etmektedir. Nijerya, Somali ve Sudan gibi ülkelere gelen öğrenciler, Türkiye'nin sunduğu burs olanakları, nitelikli yükseköğretim sistemi ve ekonomik ilişkilerin güçlenmesi çerçevesinde artan akademik fırsatlardan yararlanmaktadır. Bu çerçevede Türkiye'nin yükseköğretimde uluslararasılaşma politikalarını bölgesel dinamikler çerçevesinde çeşitlendirmesi, uluslararası öğrenci hareketliliğini sürdürülebilir kılmada kritik bir rol üstlenmektedir (Kılınç vd., 2020; M. K. Tekin, 2022).

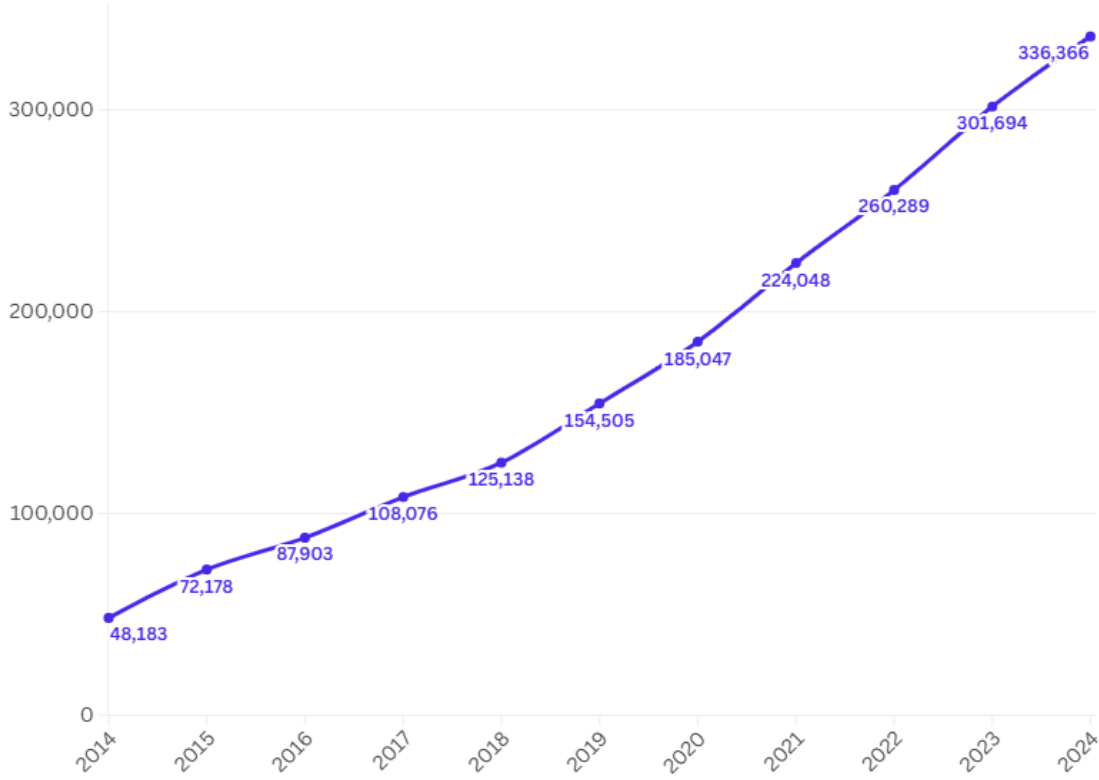
Türkiye, uluslararası öğrenci hareketliliğinde hem ülkeye gelen öğrenciler hem de yurt dışına gönderilen öğrenciler bağlamında aktif bir aktör konumundadır. Bu hareketliliği destekleyen temel unsurlar arasında Erasmus+, Mevlana Değişim Programı, Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) bursları, çeşitli ikili anlaşmalar ve uluslararası eğitim iş birlikleri yer

almaktadır. Özellikle Erasmus+ programı, Avrupa Birliği destekli bir girişim olarak Türkiye’den Avrupa ülkelerine yönelik öğrenci hareketliliğini önemli ölçüde artırmış ve Türk öğrencilerin Avrupa’daki yükseköğretim kurumlarında eğitim almalarına olanak tanımıştır. Ancak Türkiye’nin uluslararası öğrenci hareketliliğine yönelik politikaları yalnızca Avrupa ile sınırlı kalmayıp, farklı coğrafyalara yayılan uluslararası anlaşmalar ve burs programları aracılığıyla da genişletilmiştir (Güney ve Aykut, 2022:30; MEB, 2024).

Bu bağlamda, MEB tarafından sağlanan burslar ve devlet destekli uluslararası eğitim programları, Türk öğrencilerin yükseköğrenimlerini yurt dışında tamamlamalarına olanak tanıyan önemli mekanizmalardan biri olmuştur. MEB Yurt Dışı Lisansüstü Eğitim Bursu, özellikle stratejik alanlarda insan kaynağı yetiştirmeyi hedefleyen ve yurtdışında eğitim alan Türk öğrencilerin geri dönerek Türkiye’nin akademik ve kamu kurumlarında istihdam edilmelerini teşvik eden bir program olarak öne çıkmaktadır (Kulaç ve Çalhan, 2013:217; Subaşı vd., 2021:1433). Bunun yanı sıra, Türkiye ile Asya, Orta Doğu ve Kuzey Amerika ülkeleri arasında imzalanan ikili eğitim protokolleri ve değişim anlaşmaları, bu ülkelerdeki üniversitelerle akademik iş birliklerinin gelişmesini sağlamış ve Türk öğrencilerin bu bölgelere yönelik eğitim hareketliliğini desteklemiştir. Ayrıca, Fulbright Programı gibi ikili anlaşmalara dayalı burslar, özellikle Amerika Birleşik Devletleri’ne yönelik akademik değişim sürecini destekleyen önemli araçlardan biri olmuştur. Bu tür programlar, yalnızca öğrenci değişimini teşvik etmekle kalmayıp, aynı zamanda akademik ve kültürel etkileşimi artırarak Türkiye’nin uluslararası yükseköğretim alanındaki görünürlüğünü ve rekabet gücünü de artırmaktadır (Metin, 2023:218; Subaşı vd., 2021:1435).

Türkiye’nin uluslararası öğrenci hareketliliğinde son yıllarda göstermiş olduğu önemli artışın ardında yatan temel faktörler arasında Türkiye’nin yükseköğretimde küresel ölçekte daha rekabetçi hale gelmesi, uluslararasılaşma stratejileri kapsamında uygulanan politikalar, burs programlarının genişletilmesi ve Türkiye’de eğitim almanın maliyet açısından rekabetçi bir seçenek sunması yer almaktadır. YÖK tarafından yürütülen uluslararası öğrenci politikaları ve Türkiye Bursları programı gibi girişimler, ülkeye gelen öğrenci sayısında dikkate değer bir yükselişe neden olmuştur (Türk vd., 2022:18). Bu bağlamda, uluslararası öğrenci ve iş gücü hareketliliğinin yıllar içindeki değişimini daha iyi anlayabilmek için çeşitli grafikler sunulmuştur. Bu grafikler, Türkiye’ye gelen ve

Türkiye’den yurtdışına giden uluslararası öğrenci sayısındaki eğilimleri, öğrencilerin tercih ettiği ülkeleri, mezuniyet sonrası çalışma izinlerinin dağılımını ve yabancı iş gücünün Türkiye’deki iş piyasasına katılımını detaylı bir şekilde analiz etmeye olanak sağlamaktadır.

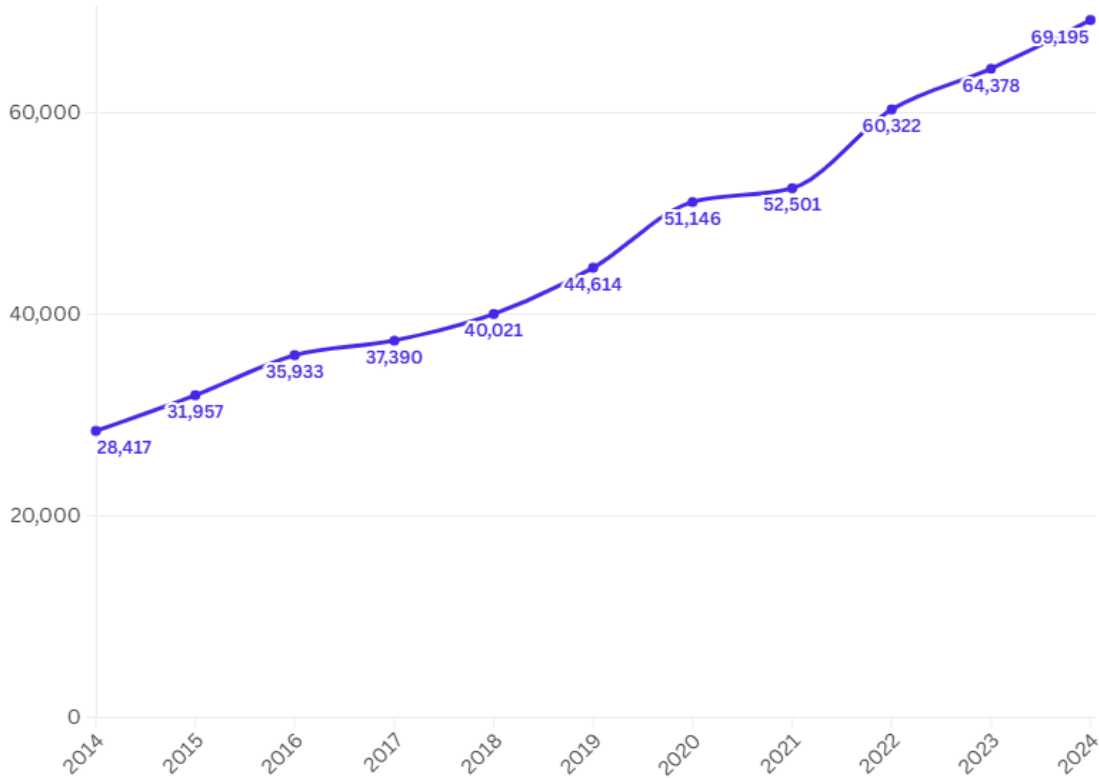
Grafik 25: Yıllara Göre Türkiye’ye Gelen Uluslararası Öğrenci Sayısı

Kaynak: (UNESCO, 2024; YÖK, 2024) sayfalarındaki verilerden hazırlanmıştır.

Grafik 25 incelendiğinde, 2014 yılından itibaren Türkiye’de uluslararası öğrenci sayısında sürekli bir artış yaşandığı görülmektedir. 2014 yılında 48.183 olan uluslararası öğrenci sayısı, her yıl istikrarlı bir şekilde artarak 2024 yılında 336.366’ya ulaşmıştır. Bu artış, Türkiye’nin uluslararası yükseköğretim pazarında giderek daha fazla tercih edilen bir destinasyon haline geldiğini göstermektedir (Çetinsaya, 2014:35). Özellikle 2018 yılından itibaren uluslararası öğrenci sayısındaki artış hızlanmış ve 2020 sonrası dönemde büyüme daha da belirgin hale gelmiştir. Bu süreçte, Türkiye Bursları programının daha fazla öğrenciye ulaşması, üniversitelerin uluslararası öğrencilere yönelik tanıtım faaliyetlerini artırması ve Türk üniversitelerinin dünya sıralamalarında yükselmesi gibi faktörler etkili olmuştur (Türkiye Bursları, 2024). 2020-2021 döneminde COVID-19 pandemisinin küresel eğitim hareketliliği üzerindeki olumsuz etkilerine rağmen,

Türkiye’de uluslararası öğrenci sayısında düşüş yaşanmaması, Türkiye’nin kriz döneminde de cazibesini koruduğunu göstermektedir.

2021 sonrası dönemde ise uluslararası öğrenci sayısındaki artış daha keskin bir ivme kazanmış ve 2024 yılında 336.366 seviyesine ulaşmıştır. Bu dönemde Türkiye’nin özellikle Afrika, Asya ve Orta Doğu ülkeleri ile eğitim alanında geliştirdiği ikili iş birlikleri, çeşitli ülkelere yönelik özel burs programları ve yabancı öğrencilere yönelik düzenlemelerin esnekleştirilmesi gibi faktörler, bu büyümenin temel itici unsurları arasında yer almaktadır (Gündüz, 2012:24). Genel olarak değerlendirildiğinde, Türkiye’de uluslararası öğrenci hareketliliğinin artış trendi göstermesi, hem yükseköğretim sisteminin küresel ölçekte rekabet gücünü artırdığını hem de Türkiye’nin eğitimde bir cazibe merkezi haline geldiğini kanıtlamaktadır.

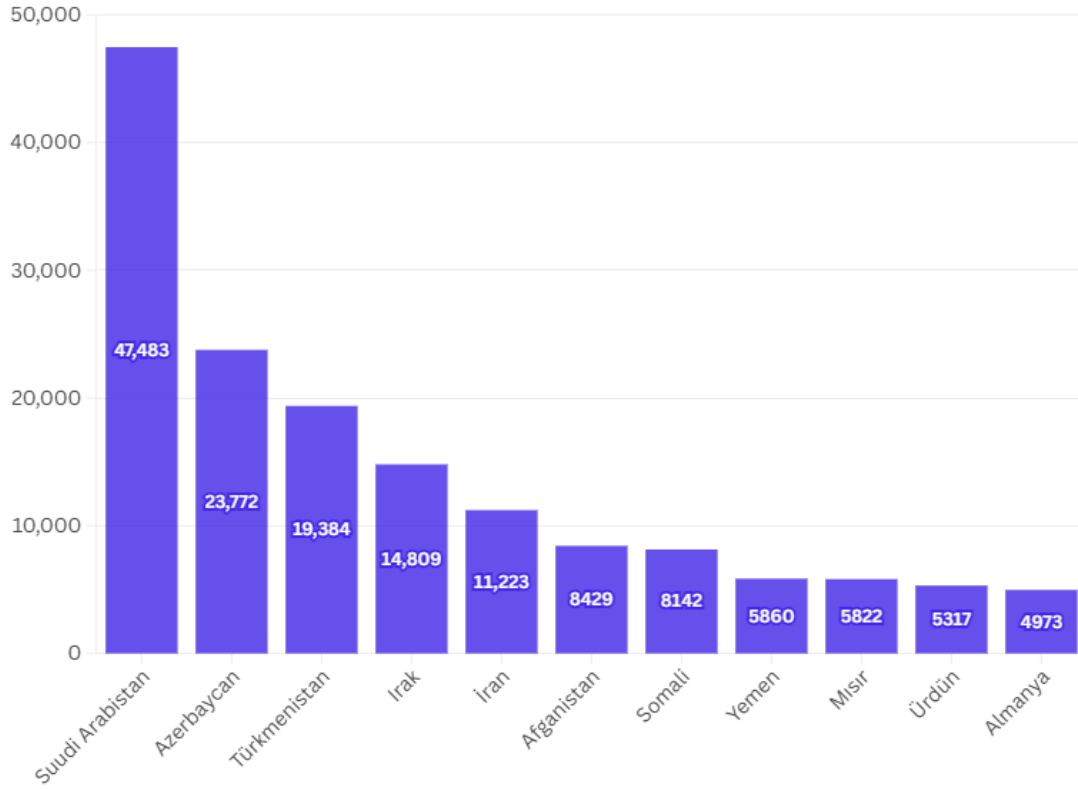

Grafik 26: Yıllara Göre Türkiye’den Giden Öğrenci Sayısı

Kaynak: (UNESCO, 2024; YÖK, 2024) sayfalarındaki verilerden hazırlanmıştır.

Grafik 26 incelendiğinde, Türkiye’den yurtdışına eğitim amacıyla giden öğrenci sayısında yıllar içinde belirgin bir artış yaşandığı görülmektedir. 2014 yılında 28.417 olan öğrenci sayısı, 2024 yılına gelindiğinde 69.195’e ulaşmıştır. Bu artış, Türkiye’den yurtdışına giden öğrencilerin uluslararası yükseköğretim hareketliliğindeki yerinin

giderek arttığını ve Türk öğrencilerin yurtdışında eğitim alma eğiliminin güçlendiğini göstermektedir. Özellikle 2018 yılından itibaren Türkiye’den yurtdışına çıkan öğrenci sayısında dikkat çekici bir artış yaşanmıştır. 2018’de 40.021 olan öğrenci sayısı, 2020 yılına gelindiğinde 51.146’ya ulaşmıştır. Bu süreçte, yurtdışında eğitim görmek isteyen öğrenciler için çeşitli burs programlarının genişletilmesi, Avrupa ve Kuzey Amerika ülkelerindeki üniversitelerin uluslararası öğrencilere yönelik sunduğu imkanların artması, küreselleşme ve akademik hareketliliğin teşvik edilmesi gibi faktörlerin etkili olmaktadır. 2021 sonrası dönemde ise özellikle 2022 yılında yaşanan keskin artış dikkat çekmektedir. 2022 yılında öğrenci sayısı 60.322’ye ulaşarak bir önceki yıla kıyasla kayda değer bir yükseliş göstermiştir. Bu artışın temel nedenleri arasında yurtdışındaki eğitim olanaklarının çeşitlenmesi ve öğrencilerin kariyer hedefleri doğrultusunda daha fazla uluslararası deneyim kazanma isteği gösterilebilir. Son yıllardaki artış eğilimi, Türkiye’den yurtdışına eğitim amaçlı giden öğrencilerin sayısının artmaya devam ettiğini ve uluslararası yükseköğretim hareketliliğinin çift yönlü bir dinamik oluşturduğunu göstermektedir. Bu süreçte, Türkiye’nin yurtdışında eğitim görmek isteyen öğrenciler için destekleyici politikalar geliştirmesi, yurtdışı üniversitelerle iş birliklerini artırması ve uluslararası akademik entegrasyonu güçlendirmesi, bu eğilimin sürdürülebilirliği açısından kritik bir rol oynayacaktır (Rüzgar, 2020:195).

Grafik 27: Türkiye'ye Öğrencilerin Geldiği Ülkeler ve Öğrenci Sayıları (2022)

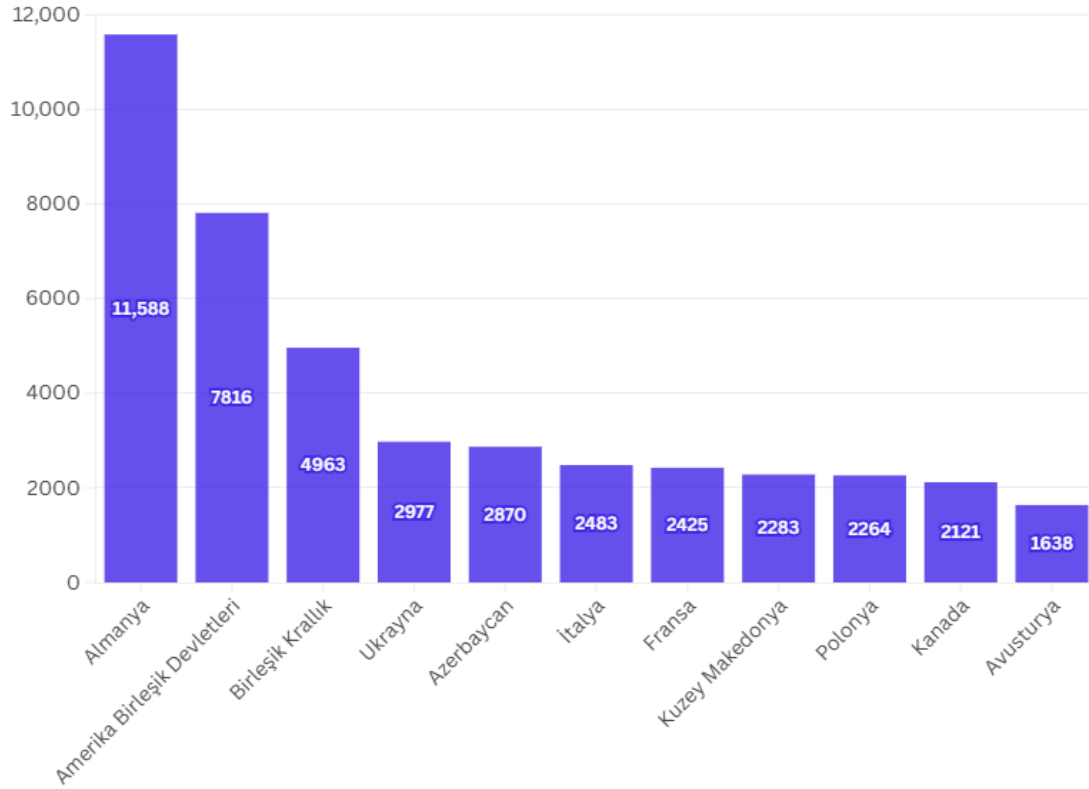
Kaynak: (UNESCO, 2023) sitesindeki verilerden yararlanılarak hazırlanmıştır.

Grafik 27 incelendiğinde, Türkiye'ye uluslararası öğrenci gönderen ülkeler arasında Suudi Arabistan'ın açık ara en yüksek sayıya sahip olduğu görülmektedir. 47.483 öğrenci ile Suudi Arabistan, Türkiye'ye en fazla öğrenci gönderen ülke konumundadır. Bunu sırasıyla 23.772 öğrenci ile Azerbaycan ve 19.384 öğrenci ile Türkmenistan takip etmektedir. Bu durum, Türkiye'nin özellikle Orta Doğu, Kafkasya ve Orta Asya ülkeleriyle güçlü eğitim ilişkileri geliştirdiğini göstermektedir. Türkiye'ye öğrenci gönderen diğer ülkeler arasında Irak (14.809), İran (11.223), Afganistan (8.429) ve Somali (8.142) öne çıkmaktadır. Bu ülkelerden gelen öğrenci sayıları, Türkiye'nin bu bölgelerdeki eğitim talebine yönelik cazip bir destinasyon haline geldiğini ortaya koymaktadır. Özellikle İran ve Afganistan gibi ülkelerden gelen öğrencilerin sayısının yüksek olması, Türkiye'nin bölgesel olarak akademik çekiciliğinin giderek arttığını göstermektedir (Alkın, 2024).

Daha düşük sayılarda da olsa Yemen (5.860), Mısır (5.822), Ürdün (5.317) ve Almanya (4.973) gibi ülkelere de Türkiye'ye uluslararası öğrencilerin geldiği görülmektedir. Almanya'nın listede yer alması, bu ülkede yaşayan Türk diasporasının eğitim amacıyla

Türkiye'yi tercih etmesiyle ilişkili olabilir (Rottmann, 2016:113). Genel olarak değerlendirildiğinde, Türkiye'nin yükseköğretimde özellikle Orta Doğu, Orta Asya ve Afrika ülkelerinden gelen öğrenciler için önemli bir cazibe merkezi olduğu anlaşılmaktadır. Türkiye'nin eğitim bursları, uygun maliyetli eğitim olanakları ve kültürel yakınlık gibi faktörler, bu ülkelere gelen öğrenci hareketliliğini artıran başlıca etkenler arasında yer almaktadır. Önümüzdeki yıllarda Türkiye'nin eğitim politikalarını bu doğrultuda geliştirmesi, uluslararası öğrenci sayısını daha da artırabilir.

Bu çerçevede, Türkiye'nin yükseköğretimde benimsediği uluslararasılaşma stratejileri, öğrenci hareketliliğini artırmanın ötesinde, akademik iş birliklerinin çeşitlenmesine ve eğitim sisteminin küresel ölçekte rekabet edebilirliğinin güçlenmesine katkı sunmaktadır. Özellikle Türkiye Bursları Programı ile ikili eğitim anlaşmaları, uluslararası öğrenciler açısından finansal destek mekanizmaları oluşturmakta; aynı zamanda Türkiye'nin yükseköğretim sisteminin uluslararası alanda daha görünür olmasına olanak tanımaktadır. Bununla birlikte, Türkiye'nin uluslararası öğrencilere yönelik akademik ve sosyal entegrasyonu destekleyen politikaları, bu öğrencilerin Türkiye'deki eğitim deneyimlerini daha sürdürülebilir kılmakta ve mezuniyet sonrası iş gücü piyasasına entegrasyonlarını kolaylaştırmaktadır. Önümüzdeki süreçte, Türkiye'nin yükseköğretim sisteminde nitelikli akademik programların çeşitlendirilmesi, uluslararası akreditasyon süreçlerine daha fazla uyum sağlanması ve araştırma-geliştirme faaliyetlerinin güçlendirilmesi, uluslararası öğrenci çekiciliğini artırmada belirleyici faktörler olacaktır. Bu bağlamda, Türkiye'nin eğitim diplomasisi ve küresel akademik iş birliklerine yönelik politikalarını daha da güçlendirmesi, bölgesel ve küresel ölçekte bir eğitim merkezi olarak konumunu pekiştirecektir (Bolat, 2017; Kethüda, 2015; Özer, 2017; YÖK, 2022).

Grafik 28: Türkiye’den Öğrencilerin Gittiği Ülkeler ve Öğrenci Sayıları (2022)

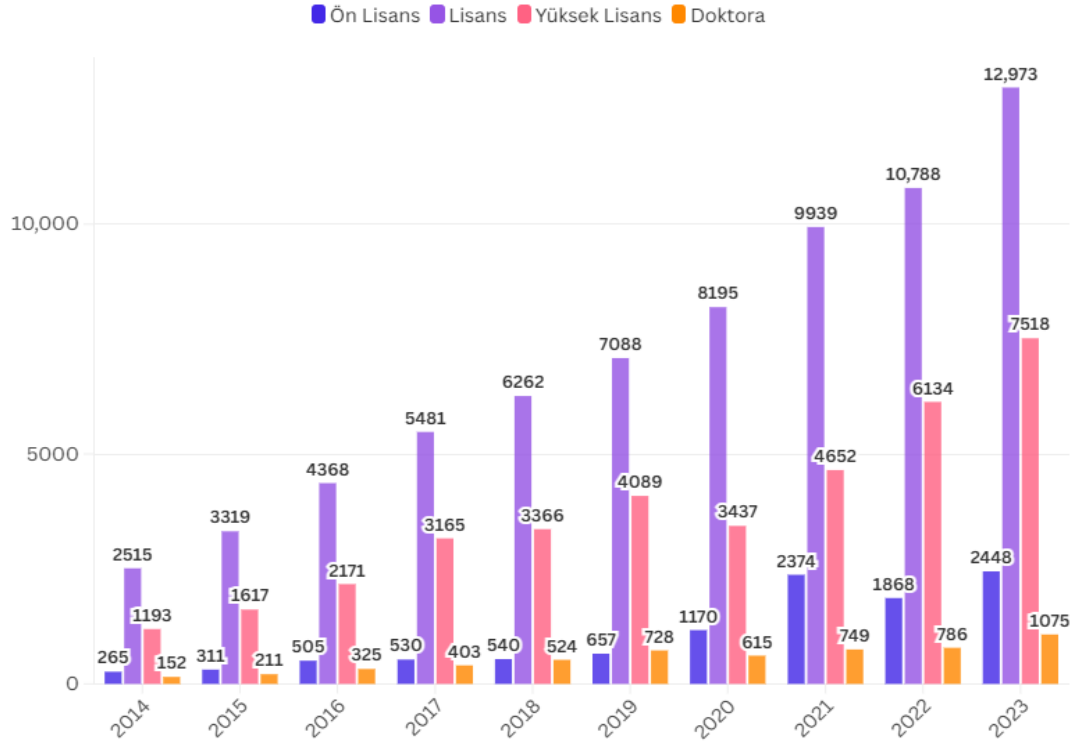
Kaynak: (Eurostat, 2024; UNESCO, 2023) sitesindeki verilerden yararlanılarak hazırlanmıştır

Grafik 28, Türkiye’den yurtdışına giden öğrencilerin tercih ettiği ülkeleri ve öğrenci sayılarını göstermektedir. Daha önce incelediğimiz Türkiye’ye gelen uluslararası öğrencilerin dağılımıyla karşılaştırıldığında, Türkiye’nin uluslararası öğrenci hareketliliğinde hem bir kaynak hem de bir hedef ülke olduğu açıkça görülmektedir. Bu dinamik, Türkiye’nin küresel eğitim piyasasında çift yönlü bir etkileşim içinde olduğunu göstermektedir. Grafikte en fazla öğrenci gönderen ülke Almanya olup, 11.588 öğrenci ile başı çekmektedir. Almanya’nın bu denli yüksek tercih edilmesi, ülkede güçlü bir Türk diasporasının bulunması, Almanya’nın teknik ve mühendislik eğitimi açısından sunduğu kaliteli programlar ve düşük eğitim maliyetleri ile ilişkilendirilebilir (Güllüpcinar, 2016:10). Almanya’yı 7.816 öğrenci ile Amerika Birleşik Devletleri takip etmektedir. ABD’nin dünya çapında akademik prestije sahip üniversitelere ev sahipliği yapması ve burs olanaklarının çeşitliliği, Türk öğrenciler için önemli bir çekim merkezi oluşturmuştur.

İngiltere (4.963 öğrenci) da en çok tercih edilen ülkeler arasında yer almakta olup, İngilizce eğitim almayı hedefleyen öğrenciler için popüler bir destinasyon olmayı

sürdürmektedir. Bunu sırasıyla Ukrayna (2.977), Azerbaycan (2.870), İtalya (2.483), Fransa (2.425), Kuzey Makedonya (2.283), Polonya (2.264), Kanada (2.121) ve Avusturya (1.638) takip etmektedir. Avrupa ülkelerinin yoğun bir şekilde tercih edilmesi, Türkiye’den yurtdışına giden öğrencilerin Erasmus gibi değişim programları ve akademik iş birliklerinden faydalanmasının yanı sıra, Avrupa’da sunulan eğitim maliyetlerinin görece daha uygun olmasıyla da açıklanmaktadır (Özey vd., 2022:196).

Önceki grafiklerde Türkiye’ye gelen uluslararası öğrencilerin ağırlıklı olarak Orta Doğu, Orta Asya ve Afrika ülkelerinden geldiği görülmüştü. Buna karşılık, Türkiye’den yurtdışına giden öğrencilerin ağırlıklı olarak Batı Avrupa, Kuzey Amerika ve kısmen Doğu Avrupa ülkelerini tercih ettiği anlaşılmaktadır. Bu durum, Türkiye’nin küresel akademik hareketlilikte bölgesel bir çekim merkezi olmasının yanı sıra, öğrencilerinin de gelişmiş ülkelerde eğitim alma eğiliminde olduğunu göstermektedir. Genel olarak değerlendirildiğinde, Türkiye’nin hem öğrenci gönderen hem de öğrenci kabul eden bir ülke konumunda olması, uluslararasılaşma stratejilerinin iki yönlü geliştiğini ve akademik hareketliliğin karşılıklı etkileşim içerisinde ilerlediğini göstermektedir (Çalışkan, 2019:36; Özer, 2017:180).

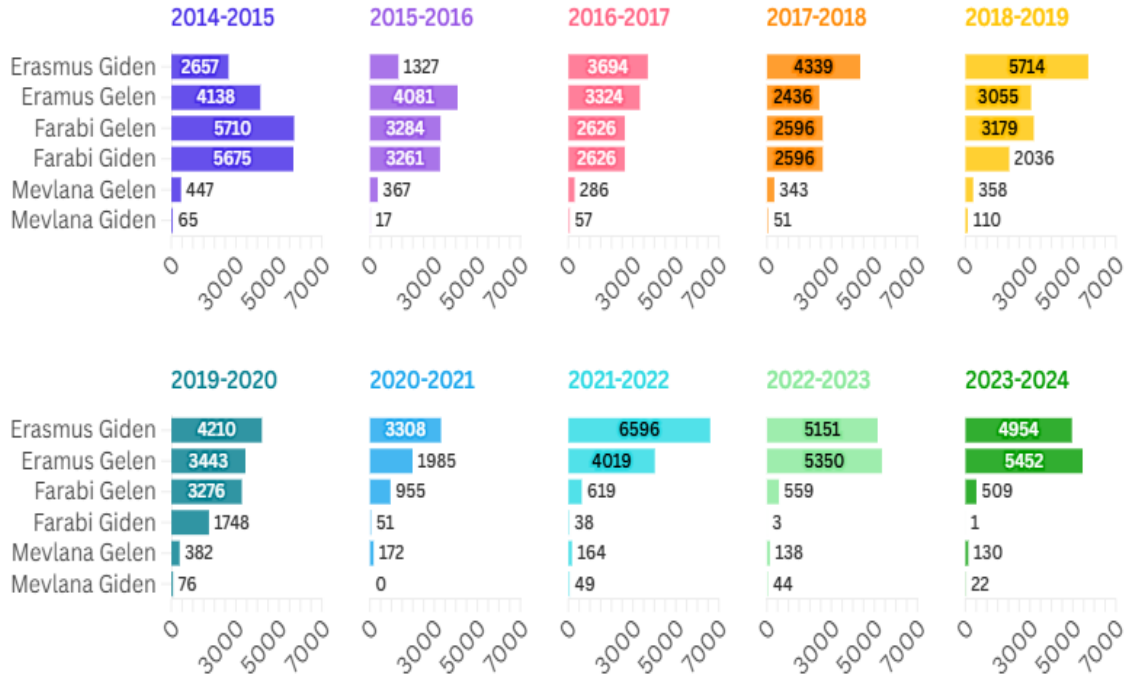

Grafik 29: Mezuniyet Türüne Göre Uluslararası Öğrenci Sayıları

Kaynak: (YÖK, 2024) verilerinden faydalanılarak hazırlanmıştır

Grafik 29, Türkiye’de eğitim gören uluslararası öğrencilerin mezuniyet türüne göre dağılımını yıllar içinde göstermektedir. Önceki grafiklerde Türkiye’ye gelen uluslararası öğrenci sayısındaki artış eğilimi göz önüne alındığında, bu büyümenin mezuniyet düzeylerine nasıl yansıdığı da önem kazanmaktadır. Grafik incelendiğinde, özellikle ön lisans ve lisans seviyesindeki uluslararası öğrenci sayısında belirgin bir artış olduğu görülmektedir. 2014 yılında lisans mezunlarının sayısı 2.515 iken, 2023 yılına gelindiğinde bu sayı 12.973’e ulaşmıştır. Benzer şekilde yüksek lisans mezunlarının sayısı 2014’te 1.193 iken, 2023’te 7.518’e yükselmiştir. Bu eğilim, Türkiye’de yükseköğretim kurumlarının uluslararası öğrenciler için daha cazip hale geldiğini ve lisans programlarının giderek daha fazla tercih edildiğini göstermektedir.

Ön lisans ve doktora seviyelerinde ise görece daha düşük ancak istikrarlı bir artış görülmektedir. 2014 yılında 265 olan ön lisans mezun sayısı, 2023’te 1.075’e çıkmıştır. Doktora mezunlarının sayısı da benzer şekilde artış göstermiştir. Bu durum, Türkiye’de lisansüstü eğitimin uluslararası öğrenciler için giderek daha fazla tercih edilir hale geldiğini, ancak yine de lisans ve yüksek lisansa kıyasla daha sınırlı bir büyüme yaşandığını göstermektedir. Özellikle 2020 yılından itibaren tüm mezuniyet türlerinde kayda değer bir artış gözlemlenmektedir. Pandemi sonrası dönemde uluslararası öğrenci hareketliliğinin yeniden ivme kazandığı ve Türkiye’deki yükseköğretim sisteminin bu talebe yanıt verdiği görülmektedir. Ayrıca, Türkiye’de çeşitli burs programlarının (örneğin Türkiye Bursları) yükseköğretimdeki uluslararası öğrenci sayısını artırmada önemli bir rol oynadığı düşünülebilmektedir (Ejder, 2019:92)

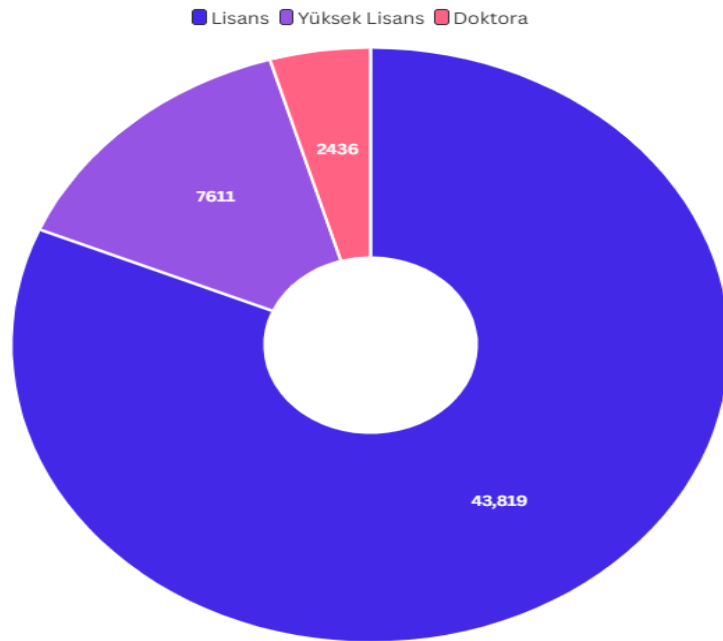
Grafik 30: Öğrenci Değişim Programlarına Katılan Öğrenci Sayıları

Kaynak: (YÖK, 2024) verilerinden faydalanılarak hazırlanmıştır

Grafik 30, Türkiye’de öğrenci değişim programlarına katılan öğrenci sayılarını yıllara göre göstermektedir. Erasmus, Farabi ve Mevlana programlarını kapsayan bu veriler, Türkiye’nin uluslararası akademik hareketlilik politikalarının nasıl şekillendiğini ve öğrenci değişim programlarına olan katılımın zaman içinde nasıl değiştiğini gözler önüne sermektedir. Erasmus programı, yıllar içinde en fazla katılımcıya sahip öğrenci değişim programı olmuştur. Grafik incelendiğinde, Erasmus programı kapsamında Türkiye’den yurtdışına giden öğrenci sayısının dalgalanmalar gösterdiği, ancak genel olarak 2014-2024 yılları arasında belirgin bir artış trendi sergilediği görülmektedir. 2014-2015 döneminde 2.657 öğrenci Erasmus programı ile yurtdışına giderken, bu sayı 2021-2022 döneminde 6.596’ya yükselmiştir. Ancak 2022-2023 ve 2023-2024 dönemlerinde Erasmus’a katılımda bir miktar düşüş olduğu gözlemlenmektedir. Bu dalgalanmalar, pandemi gibi küresel olayların ve ekonomik koşulların öğrenci hareketliliği üzerindeki etkisini yansıtabilmektedir.

Farabi programı, Türkiye içinde farklı üniversiteler arasında öğrenci değişimini sağlayan bir program olarak zaman içinde değişen bir katılım trendi göstermektedir. 2014-2015 döneminde 5.710 öğrenci Farabi programı kapsamında hareketlilik gösterirken, yıllar içinde bu sayıda ciddi bir düşüş yaşandığı ve son yıllarda katılımın oldukça azaldığı

görülmektedir. 2023-2024 döneminde Farabi programına katılan öğrenci sayısının 1.300 civarında olduğu dikkate alındığında, programın etkisinin giderek azaldığı ve ulusal düzeyde öğrenci değişim hareketliliğinin zayıfladığı söylenebilmektedir. Mevlana programı, Türkiye ile diğer ülkeler arasında akademik değişimi teşvik eden bir program olup, grafiklerde en düşük öğrenci katılımına sahip program olarak görülmektedir. 2014-2015 döneminde 65 öğrenci yurtdışına giderken, 2019-2020 ve sonrası dönemlerde bu sayının 100'ün altına düştüğü gözlemlenmektedir. Mevlana programının sınırlı katılımı, Erasmus'a kıyasla daha az bilinir olması ve finansal desteklerin daha sınırlı olmasından kaynaklanabilmektedir (Güzel, 2014).

Grafik 31: Eğitim Düzeyine Göre Verilen Çalışma İzni Sayıları (2023)

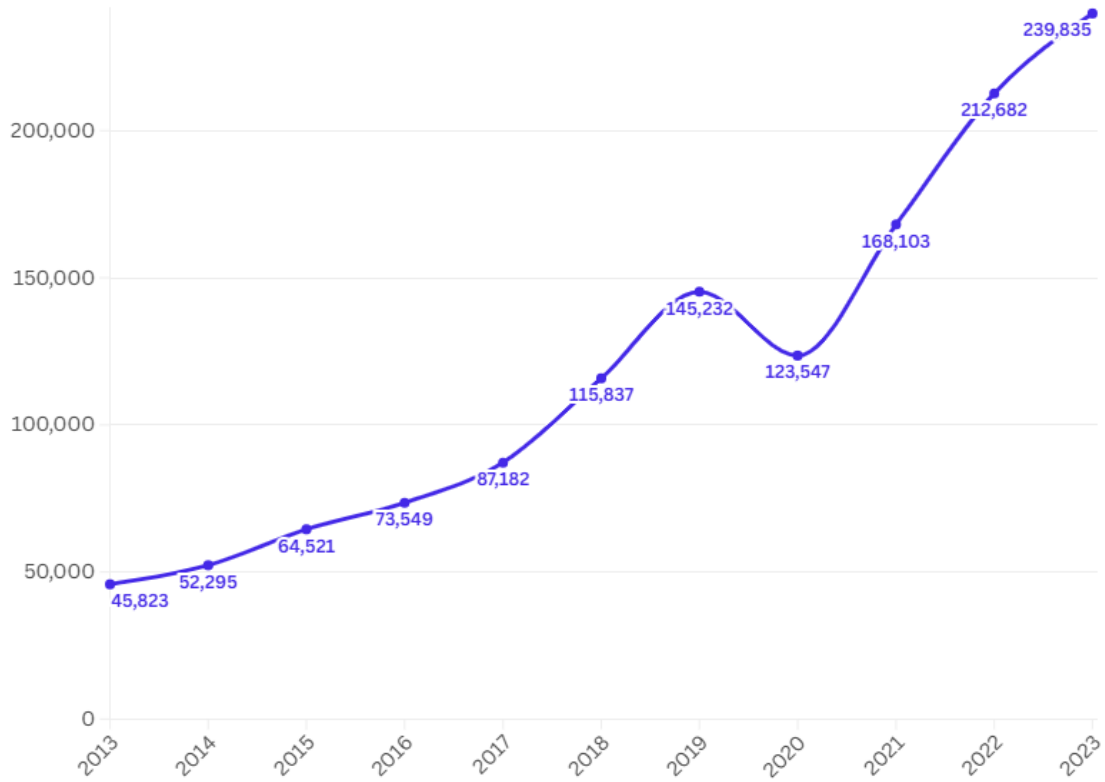
Kaynak: (ÇSB, 2023) verilerinden faydalanılarak hazırlanmıştır.

Grafik 31, 2023 yılı itibarıyla eğitim düzeyine göre yabancı öğrencilere verilen çalışma izinlerinin dağılımını göstermektedir. Türkiye’de yükseköğretimi tamamlayan uluslararası öğrencilerin iş gücü piyasasına entegrasyonunu anlamak açısından bu veriler büyük önem taşımaktadır. Grafikte en fazla çalışma izni lisans mezunlarına verilmiştir. 43.819 lisans mezunu, Türkiye’de çalışma izni olarak iş hayatına dahil olmuştur. Bu durum, Türkiye’de lisans eğitimi alan uluslararası öğrencilerin iş gücüne katılım oranının yüksek olduğunu ve mezuniyet sonrası istihdam konusunda önemli bir eğilim sergilediğini göstermektedir. Yüksek lisans mezunlarına verilen çalışma izni sayısı 7.611 olarak kaydedilmiştir. Bu sayı, lisans mezunlarına kıyasla daha düşük olmakla birlikte,

Türkiye’de lisansüstü eğitim gören öğrencilerin de mezuniyet sonrası iş gücü piyasasında yer edinmeye çalıştığını ortaya koymaktadır. Doktora mezunlarına verilen çalışma izni sayısı ise 2.436 ile en düşük grubu oluşturmaktadır. Doktora mezunlarının sayısının az olması, akademik kariyerin devamlılık gerektiren bir süreç olması ve doktora mezunlarının genellikle Türkiye dışında da iş fırsatlarını değerlendirmesi ile açıklanabilir. Bununla birlikte, doktora mezunlarının Türkiye’de akademik veya araştırma alanında istihdam edilmelerini teşvik edecek politikaların geliştirilmesi, bu oranı artırabilmektedir (Çakmak, 2008:39).

Türkiye’de lisans mezunlarının iş gücüne katılım oranının en yüksek olduğu, ancak lisansüstü eğitim seviyesine ulaşıldıkça bu oranın azaldığı görülmektedir. Bu durum, Türkiye’nin uluslararası öğrencilere sunduğu istihdam olanaklarının daha çok lisans düzeyinde yoğunlaştığını, ancak yüksek lisans ve doktora mezunlarının iş gücüne katılımını artırmak için daha fazla teşvik politikasına ihtiyaç duyulduğunu göstermektedir. Uzun vadede, uluslararası mezunların Türkiye’de kalmasını sağlamak ve beşeri sermayeyi güçlendirmek için özellikle doktora mezunlarına yönelik istihdam politikalarının geliştirilmesi önem arz etmektedir.

Bu bağlamda, Türkiye’nin uluslararası mezunların istihdam süreçlerine daha etkin bir şekilde entegre olabilmesi için politika çerçevesinin genişletilmesi ve çeşitli yapısal reformların hayata geçirilmesi gerekmektedir. Özellikle doktora mezunlarının iş gücüne katılımını artırmaya yönelik uygulamalar, bilgi ekonomisinin gelişimine katkı sunarak, Türkiye’nin küresel rekabet gücünü artırabilir. Bu doğrultuda, üniversite-sanayi iş birliklerinin güçlendirilmesi, akademik ve özel sektör arasındaki etkileşimin artırılması, istihdam garantili burs programlarının yaygınlaştırılması ve uluslararası mezunlar için çalışma izinlerinin daha erişilebilir hale getirilmesi gibi önlemler, yüksek nitelikli beşeri sermayenin Türkiye’de tutulmasını destekleyecek unsurlar arasında yer almaktadır. Türkiye’nin yükseköğretim sistemi, uluslararasılaşma hedefleri doğrultusunda akademik hareketliliği destekleyen yapısal reformları hayata geçirirken, mezuniyet sonrası istihdam olanaklarının güçlendirilmesiyle uluslararası öğrenciler için daha cazip bir eğitim ve kariyer merkezi haline gelebilecektir (Yüksel, 2020:45).

Grafik 32: Yıllara Göre Yabancılara Verilen Çalışma İzni Sayısı

Kaynak: (ÇSB, 2023) verilerinden faydalanılarak hazırlanmıştır.

Grafik 32, Türkiye’de yıllara göre yabancılara verilen çalışma izni sayısındaki değişimi göstermektedir. 2013 yılından 2023 yılına kadar olan süreci kapsayan bu veri seti, Türkiye’nin iş gücü piyasasında yabancı istihdamına yönelik eğilimleri analiz etme açısından önemli bir göstergedir. Grafikte 2013 yılında 45.823 olan çalışma izni sayısının, her yıl istikrarlı bir şekilde artarak 2023 yılında 239.835 seviyesine ulaştığı görülmektedir. 2017 yılından itibaren çalışma izni sayısındaki artış hızlanmış, 2019 yılında 145.232’ye ulaşmıştır. Ancak 2020 yılında bu rakamın 123.547’ye gerilediği dikkat çekmektedir. Bu düşüş, büyük ölçüde COVID-19 pandemisinin küresel iş gücü piyasalarına etkisiyle ilişkilendirilebilmektedir. Pandemi döneminde uluslararası iş gücü hareketliliğinin kısıtlanması ve birçok sektördeki belirsizlikler, yabancı işçilerin Türkiye’de çalışma izni alma süreçlerini de doğrudan etkilemiştir (Arslan ve Bayar, 2020:92).

Pandemi sonrası dönemde, 2021 yılından itibaren çalışma izni sayısında yeniden keskin bir artış yaşanmıştır. 2021 yılında 168.103 olan çalışma izni sayısı, 2022’de 212.682’ye, 2023’te ise 239.835’e yükselmiştir. Bu artış, Türkiye’nin yabancı iş gücüne olan

ihtiyacının arttığını ve uluslararası istihdam politikalarının bu doğrultuda geliştiğini göstermektedir. Bu artış eğilimi, Türkiye’de yabancı iş gücüne olan talebin arttığını ve uluslararası çalışanların Türkiye iş gücü piyasasında giderek daha fazla yer aldığını göstermektedir. Özellikle uluslararası öğrenci hareketliliği ve mezuniyet sonrası istihdam politikalarıyla ilişkilendirildiğinde, Türkiye’nin nitelikli yabancı iş gücünü çekmeye yönelik politikalarının çalışma izni istatistiklerine yansıdığı söylenebilmektedir (Özden Çermik, 2020:11)

Türkiye’de uluslararası öğrenci hareketliliği ve yabancı iş gücü entegrasyonu, son yıllarda giderek artan bir ivme kazanmıştır (Akpınar ve Küçüköksel, 2022). Türkiye, hem uluslararası öğrenciler için bir eğitim destinasyonu hem de mezuniyet sonrası iş gücü piyasasına katılım açısından önemli bir merkez haline gelmiştir. Son yıllara ait veriler, Türkiye’ye gelen uluslararası öğrenci sayısındaki keskin artışı, Türkiye’den yurtdışına giden öğrenci eğilimlerini ve uluslararası mezunların iş gücü piyasasına katılımını açıkça ortaya koymaktadır. Grafiklerde de görüldüğü üzere, Türkiye’ye gelen uluslararası öğrenci sayısı 2014 yılından itibaren sürekli bir artış göstermektedir. Özellikle 2020 sonrası dönemde bu eğilimin daha belirgin hale geldiği, 2024 itibarıyla uluslararası öğrenci sayısının 336.366’ya ulaştığı görülmektedir. Türkiye’nin uluslararası öğrenci çekme kapasitesinin artışında, devlet destekli burs programları, YÖK’ün uluslararasılaşma politikaları, üniversitelerin yabancı öğrencilere sunduğu eğitim olanakları ve Türkiye’nin ekonomik olarak rekabetçi bir eğitim destinasyonu olması gibi faktörler etkili olmuştur. Uluslararası öğrencilerin Türkiye’deki eğitim tercihleri incelendiğinde, ön lisans ve lisans düzeyindeki artışın belirgin olduğu, ancak yüksek lisans ve doktora seviyelerinde görece daha sınırlı bir büyüme yaşandığı görülmektedir (Ünsal ve Sertkaya Doğan, 2024:540; Yüksekler ve Çeler, 2024:9).

Diğer yandan, Türkiye’den yurtdışına eğitim amacıyla giden öğrenci sayısında da önemli bir artış gözlemlenmektedir. 2014 yılında 28.417 olan bu sayı, 2024 yılı itibarıyla 69.195’e yükselmiştir. Türk öğrencilerin yurtdışında eğitim almak için en çok tercih ettiği ülkeler arasında Almanya, ABD ve İngiltere yer almakta olup, Avrupa’daki üniversitelerin yanı sıra ABD’deki yükseköğretim kurumları da önemli bir çekim merkezi haline gelmiştir. Türkiye’den yurtdışına giden öğrencilerin büyük çoğunluğu, akademik prestij ve küresel iş fırsatları açısından cazip olan bu ülkelere yönelmektedir (Rüzgar, 2020:195).

Uluslararası öğrenci hareketliliği ile birlikte, Türkiye’deki yabancı iş gücü entegrasyonu da dikkat çekici bir büyüme göstermektedir. 2023 yılı verilerine göre, yabancılara verilen çalışma izni sayısı 239.835’e ulaşmıştır, bu da Türkiye’nin uluslararası iş gücü açısından giderek daha fazla tercih edilen bir ülke haline geldiğini göstermektedir. Çalışma izni alan yabancıların eğitim düzeyi incelendiğinde, en yüksek oranın lisans mezunlarına ait olduğu, bunu yüksek lisans ve doktora mezunlarının takip ettiği görülmektedir. Bu durum, Türkiye’de eğitim alan uluslararası öğrencilerin büyük bir kısmının mezuniyet sonrası ülkede kalmaya devam ederek iş gücü piyasasına entegre olduğunu ortaya koymaktadır. Öğrenci değişim programlarına katılım açısından ise, Türkiye’nin özellikle Erasmus programı kapsamında Avrupa ile güçlü bir akademik hareketlilik içinde olduğu anlaşılmaktadır. Erasmus değişim programına katılan öğrenci sayısında yıllar içinde artış görülmüş, ancak Farabi ve Mevlana gibi diğer değişim programlarında katılım oranları düşmüştür. Bu durum, Türkiye’nin uluslararası akademik iş birliklerinde Avrupa merkezli değişim programlarına daha fazla odaklandığını göstermektedir.

Türkiye’de uluslararası öğrenci hareketliliği ve yabancı iş gücü entegrasyonu yıllar içinde önemli bir gelişim göstermiştir. Türkiye, hem uluslararası öğrenci kabul eden hem de yurtdışına öğrenci gönderen bir ülke konumunda olup, küresel akademik hareketlilikte aktif bir rol üstlenmektedir. Türkiye’de eğitim alan uluslararası öğrencilerin mezuniyet sonrası iş gücüne katılımı da giderek artmakta ve yabancı çalışma izinlerinde yıllar içinde istikrarlı bir büyüme yaşanmaktadır. Önümüzdeki yıllarda Türkiye’nin uluslararası eğitim politikalarını daha da geliştirmesi, nitelikli uluslararası mezunların iş gücü piyasasına entegrasyonunu teşvik etmesi ve akademik hareketliliğe yönelik destekleri artırması, bu eğilimin sürdürülebilirliği açısından kritik önem taşımaktadır (Eriçok ve Arastaman, 2023:146; Gülle vd., 2024:11).

3.2. Alan Araştırması

Bu bölümde öncelikle araştırmanın konusu ve amacı tanıtılmakta, ardından araştırmanın temel varsayımları, kapsamı ve sınırlılıkları ele alınmaktadır. Devam eden kısımda ise araştırmanın metodolojisine ilişkin ayrıntılı bilgilere yer verilmektedir. Bu doğrultuda, tez çalışmasında hangi bulgulara ulaşılmasının hedeflendiği, alan araştırmasının temel soruları, araştırma evreni ve örneklem seçiminde dikkate alınan kriterler açıklanmaktadır. Ayrıca, nitel araştırma yöntemleri çerçevesinde yarı yapılandırılmış mülakat tekniğinin

nasıl tanımlandığı, araştırma deseninin hangi aşamalar dikkate alınarak oluşturulduğu ve verilerin hangi süreçlerle toplandığı detaylandırılmaktadır.

Uluslararası öğrenci hareketliliği zamanla ülkelerin beşeri sermaye birikimi ve ekonomik kalkınma stratejilerinde önemli bir araç haline gelmiştir. Beşeri sermayeyi güçlendiren eğitim yatırımları, bireylerin yalnızca kendi ülkelerinde değil, küresel ölçekte de ekonomik ve sosyal değer üretmelerine olanak tanımaktadır. Bu çerçevede, uluslararası öğrencilerin mezuniyet sonrası Türkiye ile olan ilişkilerinin devamlılığının sağlanması, hem Türkiye'nin nitelikli iş gücü kazanımını artırması hem de uluslararası ekonomik bağlarını güçlendirmesi açısından önemli bir fırsat sunmaktadır. Özellikle gelişmekte olan ülkeler için uluslararası öğrenciler, yalnızca kısa vadeli ekonomik katkılar sunmakla kalmayıp, mezuniyet sonrası ilişkilerinin sürekliliği ile ihracat kapasitelerinin artırılmasına ve küresel ekonomik etkileşimlerin güçlendirilmesine de önemli katkılar sağlayabilmektedir. Bu doğrultuda, Türkiye'nin uluslararası mezunlarla sürdürülebilir iş birlikleri kurabilmesi ve bu ilişkileri ekonomik ve beşeri sermaye gelişimi açısından verimli hale getirebilmesi için uzun vadeli, bütüncül politikalar oluşturması gerekmektedir.

Türkiye, uluslararası öğrenciler açısından yükseköğretim kalitesi, kültürel yakınlık, yaşam maliyetlerinin görece uygunluğu ve devlet bursları gibi faktörler sayesinde giderek daha fazla tercih edilen bir destinasyon haline gelmektedir. Ancak, Türkiye'nin ekonomik gelişmişlik seviyesi gelişmiş ülkelerle kıyaslandığında, uluslararası öğrencileri çekme ve mezuniyet sonrası ülkede kalmalarını teşvik etme konusunda çeşitli yapısal sınırlılıklarla karşı karşıya olduğu görülmektedir. Bu durum, Türkiye'nin uluslararası öğrencileri yalnızca eğitim süreçleri boyunca değil, mezuniyet sonrasında da ülke ekonomisine ve beşeri sermaye birikimine katkıda bulunabilecek bireyler olarak değerlendirmesi gerektiğini göstermektedir. Bu bağlamda, Türkiye'nin uluslararası öğrencilerle olan ilişkisini daha uzun vadeli bir perspektifle ele alması ve onları birer "beşeri sermaye elçisi" ve "ihracat elçisi" olarak konumlandırabilecek stratejiler geliştirmesi büyük önem taşımaktadır.

Uluslararası mezunların Türkiye ile ticari ilişkilerini sürdürmeleri ve ihracat köprüsü oluşturmaları, özellikle KOBİ'lerin ve büyük ölçekli firmaların küresel pazarlara açılımında kritik bir rol oynayabilir. Türkiye'de eğitim almış ve ülkeye aşinalık kazanmış bireylerin, kendi ülkelerinde Türk ürünlerine yönelik farkındalığı artırmaları ve bu

ürünlerin pazarlanmasına aracılık etmeleri, Türkiye'nin dış ticaret kapasitesine doğrudan katkı sağlayacaktır. Bunun yanı sıra, mezunların Türkiye'de kalmalarını sağlamak, yüksek nitelikli iş gücünün ülkeye kazandırılması açısından da stratejik bir değer taşımaktadır. Beşeri sermaye teorisi çerçevesinde değerlendirildiğinde, Türkiye'nin uluslararası mezunlarla ekonomik ve akademik iş birliklerini güçlendirmesi, yalnızca bireysel düzeyde kariyer olanaklarını artırmakla kalmayıp, makro düzeyde yenilikçilik, girişimcilik ve yatırım ortamının gelişimine de katkı sunacaktır.

Bu çalışmanın temel motivasyonu, Türkiye'de eğitim gören uluslararası öğrencilerin mezuniyet sonrası Türkiye'nin beşeri sermaye birikimine ve ekonomik kalkınmasına nasıl katkı sağlayabileceğini analiz etmek ve bu süreci teşvik edecek politika önerileri geliştirmektir. Özellikle, mezunların Türkiye'de kalmalarını veya ticari iş birliklerini sürdürebilmeleri için gerekli olan yasal, ekonomik ve sosyal bağların nasıl güçlendirilebileceği üzerine bir çerçeve sunulmaktadır. Türkiye'nin uluslararası mezunlarla uzun vadeli ekonomik ilişkiler kurabilmesi adına, hem istihdam olanaklarının genişletilmesi hem de ihracat odaklı ağların geliştirilmesi yönünde somut adımların atılması gerekmektedir. Bu bağlamda, uluslararası öğrenci politikalarının yalnızca yükseköğretim odaklı bir perspektiften çıkarılarak, beşeri sermaye gelişimi, ekonomi ve dış ticaret dinamikleri çerçevesinde ele alınması gerektiği düşünülmektedir.

Bu araştırma, uluslararası öğrenci hareketliliği, mezuniyet sonrası işgücü piyasasına entegrasyon süreçleri ve sürdürülebilir kalkınma üzerindeki etkilerini incelemek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Özellikle, Türkiye ve diğer ülkelerdeki uluslararası öğrenci politikalarının karşılaştırmalı analizi yapılmış, beşeri sermaye birikimi ve ekonomik kalkınma ile olan ilişkisi ele alınmıştır. Bu bağlamda, alan araştırması sürecinde öncelikle ilgili ülkelerdeki uluslararası öğrenci politikaları, iş gücü entegrasyonu programları ve ekonomik katkıları üzerine literatür taraması yapılmış, ardından istatistikî veriler toplanarak iyi uygulama örnekleri ülkelerin durumu analiz edilmiştir. Çalışmada, yarı yapılandırılmış görüşme yöntemi kullanılmıştır.

Özellikle, Türkiye'de uluslararası öğrenci hareketliliğinin tarihsel gelişimi ve mevcut eğilimleri hakkında YÖK, TÜİK, UNESCO ve OECD gibi ulusal ve uluslararası kurumlardan elde edilen istatistikler incelenmiştir. Türkiye'deki uluslararası öğrencilerin mezuniyet sonrası işgücü piyasasına entegrasyon süreçlerini anlamak amacıyla ise sivil

toplum kuruluşları, konu ile ilgili faaliyet yürüten kamu kurumları, ve uluslararası mezunların çalıştığı firmalar ile derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Bu alan araştırması, uluslararası öğrenci politikalarını yükseköğretim politikaları çerçevesinde değerlendirmesinin yanı sıra, ekonomik büyüme, beşeri sermaye gelişimi ve sürdürülebilir kalkınma hedefleri bağlamında ele alınması gerektiğini de ortaya koymaktadır. Analiz edilen bulgular, Türkiye'nin uluslararası öğrenci politikalarını geliştirme, dolayısıyla ekonomik kalkınma hedeflerine katkı sağlaması anlamında sürece katkı sağlayacak yönlendirici öneriler sunmaktadır.

3.2.1. Araştırmanın Yöntemi ve Tasarımı

Araştırma nitel araştırma yöntemlerinden Durum Çalışması deseni kullanılarak yürütülmüştür. Farklı sosyal bilimler alanlarında kullanılan durum çalışması, herhangi bir konu veya vakanın doğal ortamında herhangi bir kontrol veya yönlendirme olmaksızın incelenmesidir. Bu tür araştırmalarda konunun veya vakanın derinlemesine anlaşılabilmesi için görece az kişinin katılımıyla bilgi edinilir (Aytaçlı, 2012:2). Bir başka tanıma göre ise güncel bir olayı kendi çevresinde sınırları kesin hatlarıyla belirgin olmadığı ve birden fazla kanıt veya veri kaynağının mevcut olduğu durumlarda tercih edilen, görgül bir araştırma yöntemidir (Yıldırım, 1999:12). Bu doğrultuda durum çalışması, nitel araştırma desenlerinden biri olup, belirli bir olgunun, bağlam içinde derinlemesine ve çok yönlü olarak incelenmesini amaçlayan bir yaklaşımdır. Durum çalışmaları özellikle sadece sonuçları değil, süreçlerin ve etkileşimlerin de ortaya çıkarılmaya çalışıldığında, “nasıl?” ve “neden?” sorularına yanıt arandığında tercih edilmektedir (Leymun vd., 2017).

Durum çalışmasında ele alınan “durum”, bir birey, grup, kurum, uygulama, politika süreci veya sosyal bir olay olabilmektedir. Araştırmacı, seçtiği durumu kendi doğal ortamında gözlemlemekte ve analiz etmektedir. Bu bağlamda, durum çalışması yöntemi yalnızca belirli bir vakayı tanımlamakla birlikte olgunun oluştuğu bağlamı, koşulları ve etkileyen faktörleri bütüncül bir bakış açısıyla ortaya koymaktadır (Bennet ve George, 1997). Ayrıca durum çalışmaları, uygulamaya dönük politika geliştirme ve karar verme süreçlerine katkı sağlaması açısından da önem arz etmektedir. Özellikle sosyal bilimlerde ve kamu politikaları alanında, belirli bir ülke, kurum ya da uygulama hakkında kapsamlı bir çerçeve sunarak, araştırma bulgularının pratikte nasıl değerlendirilebileceğine ilişkin

somut ipuçları sağlamaktadır (Merriam, 1988). Bu yönüyle, durum çalışması deseni hem teorik hem de pratik katkı sunmayı hedefleyen araştırmalar için ideal bir yöntem olması nedeniyle bu çalışmada tercih edilmiştir. Bu çalışmada, Türkiye’de eğitim gören uluslararası öğrencilerin mezuniyet sonrası iş gücü piyasasına entegrasyonu, beşeri sermaye birikimine katkıları ve bu süreci destekleyen veya engelleyen unsurları bağlamsal olarak analiz edilmektedir. Türkiye örneği, belirli bir ülke bağlamında ele alındığı için sınırlandırılmış ve derinlemesine incelenmeye uygun bir “durum” oluşturmaktadır.

Merriam (1988), durum çalışmasının aşamalarını şu şekilde sıralamıştır:

- Araştırma sorularının geliştirilmesi
- Araştırma alt problemlerinin geliştirilmesi
- Analiz biriminin belirlenmesi
- Durumun belirlenmesi
- Örneklemin veya katılımcıların belirlenmesi
- Verilerin toplanması
- Verilerin problemlerle ilişkilendirilmesi
- Verilerin analiz edilmesi, yorumlanması ve raporlanması

Yin (2017), durum çalışması desenini araştırmanın kapsamına ve analiz düzeyine göre dörde ayırmıştır. Bunlar bütüncül tek durum deseni, iç içe geçmiş tek durum deseni, bütüncül çoklu durum deseni ve iç içe geçmiş çoklu durum desendir. Bütüncül tek durum deseninde, sadece bir durum (örneğin bir ülke, bir okul, bir kurum) ele alınmakta ve bu durum tek bir bütün olarak incelenmektedir. Durumun içyapısına girilmeden genelde makro düzeyde analiz gerçekleştirilmektedir. İç içe geçmiş tek durum deseninde ise yine tek bir durum incelenmektedir. Ancak bu durumun içindeki alt birimlerde (politika yapıcılar, üniversiteler, mezunlar, işverenler gibi paydaşlar) da detaylı olarak analiz edilir. Bütüncül çoklu durum deseninde birden fazla durum (birden fazla ülke, birden fazla şehir, üniversite vb.) analiz edilmektedir. Ancak her durumun içyapısına fazla değinilmeden genel hatlarıyla ele alınmaktadır. İç içe geçmiş çoklu durum deseninde ise birden fazla durum vardır ve her birinin içindeki alt bileşenler de analiz edilmektedir (Kartal ve Arklan, 2023). Bu doğrultuda, bu çalışmada tek bir ülke (Türkiye) ele alındığı ve sadece makro politikalar değil, kamu yetkilileri, üniversiteler, mezunlar ve işverenler de analize dâhil edildiğinden iç içe geçmiş tek durum deseni kullanılmıştır. Ayrıca çalışma

sonucunda ortaya konulacak model önerisi için bağlamsal derinlik ve uygulayıcı aktörlerin tutumlarını anlamak istendiğinden iç içe geçmiş tek durum deseninin daha uygun olduğu düşünülmektedir.

3.2.2. Yöntemin Önemi ve Seçilme Gerekçesi

Çalışmada nitel araştırma tekniklerinin uygulanması tercih edilmiş ve iç içe geçmiş tek durum deseni kullanılmıştır. Bu desenin tercih edilmesinin temel amacı Türkiye’de eğitim gören uluslararası öğrencilerin iş gücü piyasasına dahil olması ve bu durumun beşeri sermaye ile ekonomik kalkınma üzerindeki etkilerini anlama çabasıdır. Çalışmaya sadece uluslararası öğrencilerin Türkiye’deki beşeri sermaye üzerindeki etkisine bakılmış olması ve örnekleme farklı paydaşların görüşleri alındığından dolayı “iç içe geçmiş tek durum deseni”nin uygun olduğu düşünülmüştür. Ayrıca durum deseni çerçevesinde elde edilen verilerin gerçekliğinin yüksek, doğrudan analize ve yorumlamaya hazır olması ve bu veriler mevcut durumla ilgili gerçekliği detaylı bir şekilde ortaya koyduğundan genellemeye uygun olması (Vural ve Cenkseven, 2005:128) gibi nedenlerle tercih edilmiştir.

3.2.3. Örneklem ve Örnekleme

Nitel bir araştırma olarak tasarlanan çalışmada örneklem belirlemede “amaçsal örnekleme” tekniği kullanılmıştır. Amaçsal örnekleme çalışmanın amacı doğrultusunda bilgi ve birikim açısından yeterli donanıma sahip katılımcıların çalışmaya dahil edilmesi esasına dayanmaktadır (Patton, 1987). Örneklem belirleme sürecinde ise amaçlı örnekleme yöntemlerinden biri olan “maksimum çeşitlilik örnekleme” tercih edilmiştir. Bu yöntem, konunun farklı yönlerine ışık tutabilecek çeşitli kurumlardan temsilcilerin görüşlerine ulaşmak amacıyla kullanılmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2021). Görüşme yapılan kurumlar, uluslararası öğrencilerin istihdamı veya bu süreçteki politika uygulamaları ile doğrudan ilgili alanlarda faaliyet gösteren aktörler arasından seçilmiştir. Bu doğrultuda araştırmanın örneklemini Türkiye’de uluslararası öğrencilerin mezuniyet sonrası iş gücü piyasasına entegrasyonuna ilişkin politika üretiminde ve uygulama süreçlerinde aktif rol oynayan kamu kurumları ile bu mezunların potansiyel istihdam alanı olarak değerlendirilen özel sektör kuruluşlarının temsilcileri oluşturmaktadır. Bu paydaşların seçilmesindeki temel amaç, mezuniyet sonrası süreçlere ilişkin mevcut

uygulamaları, kurumsal yaklaşımları, ihtiyaç duyulan düzenlemeleri ve uluslararası mezunlara yönelik algıları çok boyutlu biçimde analiz edebilmektir. Kamu-özel sektör ayrımı gözetilerek oluşturulan bu yapı, araştırma konusunun hem kamu politikası hem de iş dünyası perspektifinden bütüncül biçimde ele alınmasını mümkün kılmıştır. Görüşme sayısı ise veri doygunluğu ilkesine göre belirlenmiş; yeni veri ve tema üretilmediği noktada örnekleme süreci sonlandırılmıştır.

3.2.4. Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada, Türkiye’de eğitim gören uluslararası öğrencilerin mezuniyet sonrası iş gücü piyasasına entegrasyonu ve bu sürecin beşeri sermaye birikimi ile ekonomik kalkınma üzerindeki etkilerine ilişkin politika ve uygulamaları analiz edebilmek amacıyla nitel veri toplama araçları kullanılmıştır. Nitel çalışmalarda veri toplamak amacıyla gözlem, görüşme, belge tarama gibi çeşitli yöntemler kullanılmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2021). Veri toplama sürecinde temel araç olarak yarı yapılandırılmış görüşme formu tercih edilmiştir. Bu form, hem önceden belirlenen soruların yöneltilmesine hem de görüşme esnasında yeni soruların geliştirilerek derinlemesine bilgi elde edilmesine imkân tanımaktadır (Polat, 2022).

Hazırlanan görüşme formu, araştırmanın alt amaçlarına ve belirlenen tematik çerçeveye uygun olarak geliştirilmiştir. Görüşme soruları, kamu kurumlarının uluslararası öğrenci politikalarına bakış açıları, mevcut yasal çerçevelerin yeterliliği, mezunların Türkiye’de kalma koşulları, iş gücü piyasasına erişim imkânları ve özel sektörün bu konudaki tutumları gibi temaları kapsamaktadır. Görüşme formunun oluşturulması sürecinde literatür taramasından elde edilen bilgilerden faydalanılmış ve uzman görüşleri doğrultusunda içerik geçerliliği sağlanmıştır.

Görüşmeler, araştırmacı tarafından yüz yüze ya da çevrim içi yöntemlerle gerçekleştirilmiştir. Görüşülen kişilerin izni doğrultusunda ses kayıtları alınmış, ardından bu kayıtlar yazılı metne dönüştürülerek analiz sürecine dâhil edilmiştir. Bu kayıtlar, görüşmecilerin ifadelerinin eksiksiz ve doğru biçimde yansıtılmasına olanak sağlamış, analiz aşamasında kullanılan MAXQDA yazılımı ile sistematik bir biçimde kodlanarak değerlendirilmiştir. Görüşme verileri, içeriğe sadık kalınarak anonimleştirilmiş ve etik ilkelere uygun biçimde raporlanmıştır. Bu yöntemle elde edilen veriler, kamu ve özel sektörün uluslararası mezunlara ilişkin mevcut tutumlarını, uygulamalardaki güçlü ve

zayıf yönleri, politika önerilerini ve karşılaşılan yapısal sorunları derinlemesine ortaya koymuştur. Böylelikle, Türkiye’de uluslararası mezunların istihdam edilmesine yönelik sürecin çok boyutlu bir perspektiften değerlendirilmesi mümkün olmuştur.

3.2.4.1. Mülakat Sorularının Belirlenmesi

Araştırma sürecinde temel hareket noktalarından biri, çalışmanın dayandığı araştırma sorularının açık, anlaşılır ve yönlendirici biçimde tanımlanmasıdır. Araştırmacıya hem yöntemi belirleme hem de veri toplama sürecini yapılandırma konusunda yol gösteren bu sorular, aynı zamanda çalışmanın kapsamını ve sınırlarını belirleyici niteliktedir. Bunun yanı sıra mülakatların uygulanabilirliğini de doğrudan etkilemektedir. Uygulamada bir çalışmanın değerlendirilmesinde genellikle önce ulaşılan sonuçlara, ardından bu sonuçların araştırma sorularıyla ne derece örtüştüğüne bakılmaktadır (Coşkun vd., 2020:34). Bu bağlamda, hem nicel hem de nitel yaklaşımlarda temel alınan soru kategorileri "kim, ne, nerede, nasıl ve neden" şeklindedir. Ancak özellikle durum çalışmaları, "nasıl" ve "neden" sorularının derinlikli biçimde ele alınabildiği yöntemler olarak öne çıkmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2021:194). Bu nedenle araştırma soruları çalışmanın yönünü ve veri toplama araçlarının içeriğini doğrudan etkilemektedir.

Araştırma alanının sınırlarının çizilmesi, hem derinlikli analiz hem de odaklanmış veri elde etme açısından kritik önemdedir. Bu doğrultuda, veri toplama sürecinin ilk adımı olarak görüşme sorularının yapılandırılması gerçekleştirilmiştir. Soruların içeriği kadar, çalışma amacına hizmet etmeyecek veya analiz kapsamının dışında kalan soruların ayıklanması da önem arz etmektedir. Çünkü durum çalışmaları, araştırılan olgunun kendi bağlamında bütüncül biçimde ele alınmasını gerektirirken belirli bir probleme odaklanmayı da zorunlu kılmaktadır (Subaşı ve Okumuş, 2017:78). Bu nedenle öncelikle konunun tüm bileşenleri dikkate alınmaya çalışıldı ve ele alınan ana başlık üzerinde derinleşmeye mantıklı bir çerçeve imkânı tanıyacak şekilde oluşturuldu. Bu doğrultuda hazırlanan mülakat formu, konuyu disiplinler arası bir yaklaşımla değerlendirecek şekilde tasarlanmıştır. Uluslararası öğrencilerin istihdam edilmesinin beşeri sermaye üzerindeki etkisini ortaya koyacak her türlü boyut ele alınmaya çalışılmıştır. Öncelikle, bu alanlardaki literatür ve iyi uygulama örnekleri incelenerek hangi kavramsal sorun alanlarının öne çıktığı tespit edilmiş ve bu temellere dayalı olarak görüşme soruları oluşturulmuştur.

İlk adımda geliştirilen 60 sorudan oluşan taslak görüşme formu alanında uzman 3 akademisyen ve 2 özel sektör çalışanı tarafından değerlendirilmiştir. Kurum mülakat soruları ve firma mülakat soruları olarak iki farklı mülakat formu oluşturulmuştur. Bu ayrımın temel gerekçesi, kamu kurumları ile özel sektör firmalarının mezun uluslararası öğrenci istihdamına yönelik rollerinin, bakış açılarının ve uygulama alanlarının yapısal olarak farklılık göstermesidir. Kurumlar daha çok politika geliştirme, düzenleyici çerçeve oluşturma ve uygulamaları denetleme işlevlerine sahipken; firmalar ise doğrudan istihdam süreci, yetkinlik talebi ve işgücü piyasası ihtiyaçları bağlamında sürece dahil olmaktadır. Bu nedenle her iki aktörün farklı sorularla ve kendi bağlamına uygun içerikle değerlendirilmesi, araştırmanın tematik derinliğini artırmak ve karşılaştırmalı analizlerde anlamlı sonuçlara ulaşmak açısından önemli görülmüştür. Her ne kadar soruların biçimsel ve bağlamsal olarak farklılık göstermesi kaçınılmaz olsa da, her iki form da temelde araştırmanın ana amacını oluşturan mezun uluslararası öğrencilerin istihdam süreçlerine ilişkin kurumsal ve sektörel yaklaşımları çok boyutlu biçimde ortaya koymayı hedeflemektedir.

Yapılan değerlendirmeler sonucunda araştırmanın temel analiz birimi dışında kalan ve tematik örtüşmezlik nedeniyle soruların bir kısmının çıkartılmasına karar verilmiştir. Firmalara yöneltilecek sorular 31 adet, kurumlara yöneltilecek sorular ise 27 adet olarak belirlenmiştir. Kurum mülakat sorularında, Mevzuat ve Politikalar'ı inceleyen 3, Kurumsal Aksiyonlar ve Uygulamaları inceleyen 4, Uygulamaların Etkileri'ni inceleyen 6, Diğer Ülkelerin Uygulamaları ve Öneriler'i inceleyen 5, Mezun Uluslararası Öğrenci İstihdam Modeline Yönelik Kurum-Kuruluş Görüşleri'ni inceleyen ise 7 soru kurum mülakat formunu oluşturmuştur. Benzer şekilde firma mülakat sorularında ise İstihdam Deneyimi ve Potansiyeli'ni inceleyen 5, Kurumsal Aksiyonlar ve Stratejiler'i inceleyen 3, Ekonomik Kalkınma ve Beşeri Sermaye'yi inceleyen 6, Mezun Uluslararası Öğrenci İstihdam Modeline Yönelik Firma Görüşleri'ni inceleyen 7, Diğer Ülkelerin Uygulamaları ve Öneriler'i inceleyen 4 soru firma mülakat formunu oluşturmuştur.

3.2.4.2. Veri Toplama Süreci

Durum çalışması deseninin önemli özelliklerinden biri, araştırma amacına ulaşmak için farklı türde veri kaynaklarından faydalanma gerekliliğidir (Yin, 2017). Bu bağlamda, araştırmacı, uluslararası öğrenci istihdamına ilişkin kurumsal bakış açılarını

anlamlandırmak amacıyla veri çeşitliliğini esas almış ve hem kamu kurumları hem de özel sektör temsilcilerinden zengin içerikli bilgiler derlemeye özen göstermiştir. Nitel veri toplama yöntemleri arasında yer alan yarı yapılandırılmış mülakatlar, bu çalışmanın temel birincil veri toplama aracı olmuştur. Bunun yanı sıra, araştırmacının görüşmeler sırasında tuttuğu gözlem notları, elde edilen bilgilerin yorumlanmasına bağlamsal derinlik kazandırmıştır. Çalışmada ayrıca, kurumların internet siteleri, görüşme esnasında paylaşılan kurumsal belgeler ve diğer ülkelerde uygulanan iyi uygulama örnekleri gibi ikincil kaynaklardan da yararlanılmıştır. Bu çeşitlilik, elde edilen verilerin karşılaştırılabilirliğini ve çalışmanın güvenilirliğini artırıcı bir unsur olarak değerlendirilmiştir.

Birincil veri toplama süreci, 15 kamu ve özel sektör kurumunu kapsayan yarı yapılandırılmış mülakatlarla yürütülmüştür. Görüşmeler, 10 Ekim 2024 ve 25 Şubat 2025 tarihleri arasında yüz yüze ya da çevrim içi platformlar aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerden önce, mülakat formunu önceden görmek isteyen katılımcılara sorular e-posta aracılığıyla gönderilmiştir. Her görüşme öncesinde, çalışmanın kapsamı ve amacı katılımcıya aktarılmış, gerekli etik onam alınarak mülakat süresince ses kaydı yapılmıştır. Görüşmelerde esnek bir yaklaşım benimsenmiş, önceden yapılandırılmış soru seti doğrultusunda ilerlenmiş olmakla birlikte, katılımcının uzmanlık alanına göre derinleştirici ek sorular yöneltilmiştir.

Katılımcı profili açısından, kamu tarafında göç, yükseköğretim ve istihdam politikalarıyla doğrudan ilgili birimlerde görev yapan uzman ve yönetici düzeyinde temsilcilerle görüşülmüştür. Özel sektör cephesinde ise insan kaynakları yöneticileri, dış ticaret departmanı sorumluları ve genel müdür düzeyinde karar alıcılarla mülakatlar yapılmıştır. Araştırmacı, her görüşmenin ardından hem içerik açısından dikkat çeken hususları hem de görüşme ortamına dair izlenimlerini sistematik olarak gözlem notları şeklinde belgeleyerek analiz sürecine dâhil etmiştir. Bu yapı sayesinde, yalnızca kurumsal ifadelerin değil, kurum kültürü, yönetsel eğilimler ve uluslararası mezunlara dair kurumsal algıların da bütüncül biçimde değerlendirilmesi mümkün olmuştur. Böylece araştırma, uluslararası öğrenci istihdamına ilişkin politikaların uygulama düzeyindeki yansımalarını çok boyutlu olarak incelenmesi sağlanmıştır.

3.2.5. Geçerlik ve Güvenirlik

Araştırmalarda kullanılan yöntemle bakılmaksızın bilimsel bir nitelik kazandırılmasındaki temel ölçütlerden birisi de araştırmada kullanılan veri toplama araçlarının dolayısıyla araştırma bulgularının geçerliliği ve güvenilirliğidir. Nicel araştırmalarda çalışmanın geçerliliği ve güvenilirliği sayısal göstergelerle belirtilirken, nitel araştırmalarda geçerliliği ve güvenilirliği kanıtlamak daha zordur (Başkale, 2016:25). Bu doğrultuda nitel araştırmalarda geçerlilik ve güvenilirlik, nicel araştırmalarda olduğu gibi istatistiksel ölçütlerle değil, araştırma sürecinin bütününde sağlanan doğruluk, tutarlılık ve derinlik temelinde değerlendirilmektedir. Nitel araştırmalarda geçerlilik, verilerin anlamlı, açık ve araştırma sorularına uygun bir biçimde toplanmasını, yorumlanmasını ve sunulmasını ifade etmektedir. Bu bağlamda, araştırma sonuçlarının çalışılan sosyal gerçekliği ne ölçüde doğru yansıttığı temel alınır. Güvenilirlik ise, araştırma sürecinin şeffaflığını ve bulguların farklı araştırmacılar tarafından benzer yöntemlerle tekrarlandığında benzer sonuçlara ulaşılabilirliğini kapsar.

Nitel araştırmalarda geçerliliği sağlamak için kullanılan başlıca stratejilerden biri, veri çeşitliliğidir. Bu çalışmada da olduğu gibi, birden fazla kaynaktan (görüşmeler, gözlem notları, dokümanlar) elde edilen verilerin birbiriyle karşılaştırılması, yorumların sağlam temellere dayandırılmasına katkı sağlamıştır. Ayrıca, katılımcı doğrulaması (member checking) yöntemiyle, görüşme verilerinin analizinden sonra ulaşılan bazı bulguların katılımcılarla paylaşılması, yorumların geçerliliğini güçlendirmiştir. Buna ek olarak, görüşmelerin ses kaydıyla alınarak doğrudan yazıya dökülmesi ve analiz sürecinde hiçbir yorumun araştırmacı önyargısı ile değiştirilmemesi, anlam bütünlüğünün korunmasına yardımcı olmuştur.

Güvenilirlik açısından ise, araştırma sürecinin her aşamasının ayrıntılı şekilde belgelenmesi büyük önem taşımaktadır. Görüşme protokolleri, kodlama süreci, temaların oluşturulma mantığı ve kullanılan yazılım (bu çalışmada MAXQDA) gibi unsurlar açık biçimde raporlanarak araştırmanın şeffaflığı sağlanmıştır. Ayrıca, verilerin analizinde açık kodlama ve tematik bütünlük korunarak yapılan yorumların sistematik bir yapıya dayanması hedeflenmiştir. Görüşmecilerin seçimi, örneklem belirleme süreci ve mülakat ortamına dair detayların da raporlanması, araştırmanın tekrarlanabilirliğini destekleyen diğer bir unsurdur.

Sonuç olarak, bu çalışmada geçerlilik ve güvenilirliği artırmak adına veri kaynağı çeşitliliği, katılımcı görüşüne saygı, şeffaf analiz süreçleri ve etik ilkelere bağlılık temel ilkeler olarak benimsenmiştir. Bu yaklaşım, elde edilen nitel bulguların hem kuramsal hem de uygulamalı düzeyde güvenilir biçimde yorumlanmasını mümkün kılmıştır.

3.2.5.1. İç Geçerlik (İnandırıcılık)

İç geçerlilik, bir araştırmada elde edilen bulguların, incelenen olgularla gerçekten ilişkili olup olmadığını ve yorumların ne derece doğru, tutarlı ve anlamlı yapıldığını ifade etmektedir. Başka bir ifadeyle, araştırma sonuçlarının yalnızca görünen yüzeysel bulgulara değil, olgunun altında yatan nedenlere ve bağlamsal etkileşimlere dayanıp dayanmadığını sorgulamaktadır. Nitel araştırmalarda iç geçerlilik, olguların olduğu gibi yansıtılması, yorumların verilerle temellendirilmesi ve araştırmacı önyargısından arındırılmış bir analiz süreci yürütülmesiyle sağlanmaktadır (Arslan, 2022).

Bu çalışmada iç geçerliliği sağlamak amacıyla öncelikle, araştırmanın temelini oluşturan görüşme soruları, literatür taramasıyla belirlenen tematik çerçeveye uygun biçimde yapılandırılmış ve uzman görüşleri alınarak son hali verilmiştir. Görüşme sürecinde kullanılan yarı yapılandırılmış form, hem esneklik sağlayarak derinlemesine veri toplamaya imkân tanımış, hem de soruların içerik bakımından araştırma amacına hizmet etmesini garanti altına almıştır.

Ayrıca, her görüşme ses kaydı alınarak gerçekleştirilmiş, ardından doğrudan yazıya dökülerek orijinal ifadelerin bozulmadan analiz sürecine aktarılması sağlanmıştır. Elde edilen veriler, MAXQDA yazılımı aracılığıyla sistematik biçimde kodlanmış; açık, eksiksiz ve veriye dayalı temalar oluşturularak yorumlanmıştır. Bu süreçte yapılan analizler araştırmacı notları, tekrar dinlemeler ve kodlar arası ilişkiler üzerinden sürekli olarak kontrol edilmiştir. Ayrıca analizler sonucunda elde edilen bulgular, farklı kurum türleri (kamu ve özel sektör) üzerinden karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiş; böylece verilerin içsel tutarlılığı sağlanmıştır. Temaların oluşumu sadece bir katılımcının görüşüne değil, farklı katılımcıların benzer deneyim ve ifadelerine dayanarak yapılandırılmış, bu da yorumların bağlamdan kopmadan geliştirilmesini sağlamıştır. Sonuç olarak, bu çalışmada iç geçerliliğin sağlanmasına yönelik olarak veri çeşitliliği, sistematik analiz süreci, uzman onayı ve görüşmelerin orijinal bağlamında

değerlendirilmesi gibi yöntemler benimsenmiş; elde edilen bulguların olgusal gerçekliği yansıttığından emin olunması hedeflenmiştir.

3.2.5.2. Dış Geçerlik (Aktarılabirlik)

Dış geçerlilik, bir araştırmada elde edilen bulguların benzer koşullardaki diğer kişi, kurum veya durumlara genellenebilirliğini ifade etmektedir. Nitel araştırmalarda dış geçerlilik, klasik anlamda nicel araştırmalardaki gibi istatistiksel genellemeden çok, elde edilen bilgilerin başka bağlamlara aktarılabirliği (transferability) üzerinden değerlendirilmektedir (Arslan, 2022). Bu bağlamda, araştırma sonuçlarının başka araştırmacılar ya da uygulayıcılar tarafından benzer bağlamlarda kullanılabilir olması, dış geçerliliğin sağlandığına işaret etmektedir (Lincoln vd., 1985).

Nitel araştırmalarda dış geçerliliği artırmak için en sık başvurulan yöntemlerden biri, çalışmanın bağlamının ayrıntılı ve şeffaf biçimde tanımlanmasıdır (Tutar, 2022). Bu çalışmada da, görüşmelerin yapıldığı kamu kurumları, sivil toplum kuruluşları ve özel sektör temsilcilerine ilişkin kurumsal yapı, görev alanı ve görüşülen kişi türü (uzman, yönetici, insan kaynakları sorumlusu vb.) gibi bilgiler, etik kurul kararı doğrultusunda kurum ve kişi isimleri ifşa edilmeden, kodlama sistemi aracılığıyla gizlilik esasına uygun şekilde raporlanmıştır. Böylece okuyucu, araştırmanın hangi tür bağlamlarda yapıldığını anlayarak elde edilen bulguların başka ortamlara ne ölçüde uyarlanabileceğini değerlendirme imkânı bulması sağlanmıştır. Ayrıca, çalışmada farklı kamu kurumlarından ve farklı sektörlerde faaliyet gösteren özel sektör şirketlerinden katılımcıların dahil edilmesi, katılımcı çeşitliliğini sağlayarak araştırmanın bağlamsal zenginliği arttırılmıştır. Bu çeşitlilik, çalışmada ortaya konan bulguların sadece tek bir kurumsal yapı ya da sektöre özgü olmadığını, benzer koşullarda faaliyet gösteren diğer kurumlara da benzeşim yoluyla aktarılabileceğini göstermektedir. Ayrıca, araştırmanın yöntemsel süreçleri (örneklem seçimi, görüşme tekniği, analiz biçimi, kodlama mantığı) detaylı biçimde açıklanarak, araştırmanın başka bir bağlamda yeniden yürütülmesine olanak tanıyacak açıklık ve şeffaflık sağlanmıştır. Bu da nitel araştırmalarda dış geçerlilik yerine sıklıkla kullanılan "aktarılabirlik" ölçütüne doğrudan katkı sunmaktadır. Bu çalışmada dış geçerlilik, bağlamın açık tanımı, katılımcı çeşitliliği ve yöntemsel şeffaflık aracılığıyla sağlanmaya çalışılmış; elde edilen bulguların uygulanabilir olmasına yönelik zemin oluşturulmuştur.

3.2.5.3. Güvenirlik (Tutarlılık)

Güvenilirlik, bir araştırmanın tekrarlandığında benzer bulgulara ulaşıp ulaşılamayacağı göstermektedir. Nitel araştırmalarda güvenilirlik, verilerin tutarlılığı, yorumların dayanağının açıkça ortaya konulması ve araştırma sürecinin her aşamasının şeffaf şekilde yürütülmesiyle sağlanmaktadır (Arslan, 2022). Nitel araştırmalarda güvenilirliği sağlamak için araştırmacının öznelliğini minimize edilmesi, veri analiz sürecinin sistematik bir şekilde ilerletilmesi ve yorumların doğrudan katılımcı verilerine dayandırılması gerekmektedir (Tutar, 2022).

Bu çalışmada güvenilirliği artırmak için bir dizi yöntemsel önlem alınmıştır. Öncelikle, araştırma sürecinin örneklem belirleme, veri toplama, analiz ve raporlama gibi tüm aşamaları ayrıntılı biçimde tanımlanarak sürecin izlenebilirliği sağlanmıştır. Görüşme öncesi hazırlanan yarı yapılandırılmış mülakat formu literatürden ve iyi uygulama örneklerinden hareketle oluşturulmuş ve uzman görüşleri alınarak revize edilmiştir. Görüşmelerin tamamı, katılımcıların onayı alınarak ses kaydıyla gerçekleştirilmiş, ardından kelimesi kelimesine yazıya dökülerek veri bütünlüğü korunmuştur. Veri analiz sürecinde MAXQDA yazılımı kullanılarak sistematik bir kodlama süreci yürütülmüştür. Açık kodlamayla başlayan analiz süreci, benzer kavramların gruplanarak tematik yapıya dönüştürülmesiyle ilerlemiştir. Kodlama sırasında araştırmacı, yorumlama aşamasında öznelliği azaltmak adına doğrudan alıntılara sıkça yer vermiştir. Böylece, elde edilen bulguların katılımcı görüşlerine dayandığı açık biçimde ortaya konmuştur. Bu araştırmada güvenilirliği sağlamak amacıyla veri toplama sürecinin şeffaf biçimde yürütülmesi, analiz sürecinin sistematik ve yazılım destekli yapılması, doğrudan alıntıların kullanılması ve kodlamaların tematik bütünlük içerisinde yapılandırılması gibi bilimsel ölçütlere uygun adımlar izlenmiştir. Bu çerçevede elde edilen bulguların, hem akademik hem de uygulanabilirlik açısından güvenilirliğinin arttırılmasına çalışılmıştır.

3.2.6. Araştırmanın Analiz Süreci

Nitel araştırmalarda veri analizi süreci; öncelikle verilerin analize uygun biçimde hazırlanması ve düzenlenmesini, ardından verilerin sistematik olarak kodlanmasını ve bu kodların bütünleştirilerek temalara indirgenmesini, son aşamada ise elde edilen verilerin şekiller, tablolar veya analitik bir tartışma çerçevesinde sunulmasını kapsamaktadır (Creswell, 2023:179). Araştırmada yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla

derinlemesine görüşmeler yapılarak elde edilen veriler içerik analizi tekniğiyle analiz edilmiştir. İçerik analizi tekniğinin temel amacı verilerin ne anlama geldiğini ortaya çıkaracak kavramlara ulaşabilmektedir. Ayrıca verilerin çalışmanın içeriğindeki kavramlarla ve konularla ilişkisi ortaya konulmak istenmektedir (Cohen vd., 1972). İçerik analizinin bir diğer önemli avantajı ise betimsel analizlere kıyasla elde edilen verilerin daha derinlemesine işlenmesine ve incelenmesine imkân tanınmasıdır. İçerik analizi yönteminde birbirine benzeyen ya da yakın veriler önceden belirlenmiş kavramlar doğrultusunda sınıflandırılır (Yıldırım ve Şimşek, 2021). Çalışma kapsamında gerçekleştirilen mülakatlar sonucunda elde edilen verilerin/görüşmelerin her biri dikkatli bir şekilde incelenmiş ve MAXQDA nitel veri analiz programı aracılığıyla analiz edilmiştir.

İçerik analizi yapılırken veriler sırasıyla işlenmekte, kodlanmakta, temalar oluşturulmaktadır. Sonrasında ise oluşturulan kod ve temalar düzenlenerek analizler gerçekleştirilir ve yorumlamalar yapılır (Yıldırım ve Şimşek, 2021). Bu çalışmada da öncelikle kodlamalar yapılmıştır. Bu süreçte literatürden ve iyi uygulama örneklerinden yararlanılarak ulaşılmak istenen amaç doğrultusunda kodlar ve alt kodlar belirlenerek gruplandırılmalar yapılmıştır. Sonrasında ise oluşturulan bu gruplandırmalar arasındaki ilişkileri ve yakınlıkları belirlemek amacıyla analizler gerçekleştirilmiştir. Söz konusu analizler MAXQDA paket programında metin karşılaştırma çizelgesi, kelime bulutu, kod ilişkiler tarayıcısı, tek vaka modeli ve kod birlikte oluşma modeli gibi analizler yapılmıştır. Söz konusu analizler her bir görüşmeci açısından uygulanmış ve sonrasında ise tüm yanıtlar çerçevesinde değerlendirilmiştir.

3.2.6.1. Verilerin Deşifre Edilmesi ve Kodlanması

Mülakat görüşmeleri tamamlandıktan sonra katılımcılarla yapılan görüşmeler sırasında alınan ses kayıtlarının analize hazır hale getirilmesi için öncelikle tüm ses kayıtları metin haline dönüştürülmüştür. Kamu kurumlarıyla yapılan görüşmeler toplamda 400 dakika, özel şirketlerle yapılan görüşmeler ise 550 dakika sürdüğünden dolayı bu ses kayıtlarının metinlere dönüştürülmesinde yapay zekâ araçlarından yararlanılmıştır. Ses kayıtları metinlere dönüştürüldükten sonra kayıtlar tekrar gözden geçirilerek kontrol edilmiş ve gerekli düzeltmeler gerçekleştirilerek deşifre süreci tamamlanmıştır.

Nitel araştırmalardan biri olan içerik analizlerinde kişilerin yorumlarının veya metin içeriklerinin olaylara veya durumlara yukledikleri anlamların ne olduğu ve bu olayları nasıl tanımladıklarına cevap arandığından (zdemir, 2010:326) bu yöntemlerle gerçekleştirilen araştırmalarda verilerin tanımlanması, sınıflandırılması ve yorumlanması aşamalarının etkinliğinin sağlanması için kodlama süreci oldukça önemlidir (Creswell, 2023:184). Kodlama aşamasında araştırmacı elindeki verileri anlamlı bölümlere ayırarak her bölümün kavramsal veya içerik olan ne anlama geldiğini ortaya koymaya çalışmaktadır. Kendi içerisinde anlamlı birliktelik oluşturabilen bölümler araştırmacı tarafından kodlanarak kod listesi hazırlanır (Yıldırım ve şimşek, 2021).

Kod listesinin oluşturulmasında daha önce de ifade edildiği gibi literatürden, uzman görüşlerinden ve iyi uygulama örneklerinden yararlanılmış ve tüm bu parametreler değerlendirilirken çalışmanın temel amacı göz önünde bulundurulmuştur. Kodlama yapılırken veri setindeki her bir görüşme/metin farklı zamanlarda 5 kez okunarak kodların araştırma soruları ve kavramsal çerçeveyle ilişkisi kontrol edilmiştir.

3.2.6.2. Temaların Belirlenmesi

Nitel araştırmalarda, görüşme verileri üzerinde yapılan kodlama işleminden sonra, bu kodlar arasında anlamlı ilişkiler kurmak ve daha yüksek soyutlama düzeyinde kavramsallaştırma yapmak gerekmektedir. Bu amaçla, kodların oluşturduğu örüntüler, daha kapsayıcı ve st düzey kavramlar olan temalar ya da kategoriler altında toplanmaktadır (Yıldırım ve şimşek, 2021). Örneğin, bu çalışmada kurum temsilcilerinin uluslararası mezunları istihdam etme süreçlerinde karşılaştıkları zorluklara ilişkin ifadeler “bürokratik engeller ve üzüm nerileri” veya “toplumsal algı ve entegrasyon engelleri” gibi kodlarla işaretlenmiş, bu kodlar ise “zorluklar ve iyileştirme alanları” başlığı altında bir temaya dnştrlmştir.

Araştırmanın amacı, yalnızca tekil kurumsal yaklaşımları analiz etmek değil, kamu ve özel sektörün uluslararası mezun istihdamına dair ortak tutum ve eğilimlerini ortaya koymak olduğundan, analiz sürecinde çoklu örnek olay değerlendirmesi yapılmıştır. Her bir kurumun görüşmesi, detaylı biçimde açık kodlama yöntemiyle analiz edilmiş, ardından benzer kodların içerik yakınlıklarına göre gruplandırılmasıyla temalar oluşturulmuştur. Bu temalar, kodlar arası benzerlik ile beraber, araştırmanın kuramsal

arka planı ve politika yapım süreçlerindeki temel tartışma alanlarıyla ilişkili biçimde belirlenmiştir.

Tema oluşturma sürecinde, çalışmanın teorik çerçevesi önemli bir yol gösterici işlevi görmüştür. Özellikle uluslararası öğrencilerin işgücü piyasasına entegrasyonu ve beşeri sermayenin değerlendirilmesi gibi temel kavramsal alanlar, analizde tematik çatıların oluşturulmasına rehberlik etmiştir. Bu doğrultuda analiz süreci, hem kodlar arasındaki içerik benzerliklerini hem de literatürdeki kavramsal yaklaşımlarla olan örtüşmeleri dikkate alacak şekilde yapılandırılmıştır. Böylelikle, politika odaklı bir nitel analizde içerik ve kuramsal tutarlılık sağlanmıştır.

Bu çalışmada, görüşmeler tamamlandıktan sonra kodlama ve analiz etme sürecine geçilmiştir. Bunun başlıca iki nedeni bulunmaktadır. Birincisi, kurum temsilcilerinin birbirine yakın tarihlerde görüşme randevusu vermesi nedeniyle mülakatların arka arkaya gerçekleştirilmesidir. İkinci ve daha önemli neden ise, örnek olaylar arası karşılaştırmalı analiz yapabilmek adına, tüm görüşmeleri tamamladıktan sonra ortak bir analiz stratejisi belirlemenin daha uygun olduğunun düşünülmesidir. Bu sayede, her bir kurumun değerlendirmesi hem kendi bağlamı içinde hem de diğer kurumlarla ilişkili biçimde analiz edilebilmiş, bu da daha güçlü temaların oluşturulmasını mümkün kılmıştır. Sonuç olarak, kodlama ve tema oluşturma süreci, çalışmanın kuramsal yönelimiyle uyumlu şekilde, hem veriye bağlı hem de teorik bütünlük içinde yürütülmüş; bu yaklaşım, uluslararası öğrenci istihdam politikalarının kurumsal yansımalarının çok boyutlu bir şekilde ele alınmasına olanak sağlamıştır.

3.2.6.3. MAXQDA Programı

Bu çalışmada elde edilen nitel verilerin sistematik ve bütüncül bir biçimde analiz edilebilmesi amacıyla, sosyal bilimlerde yaygın olarak kullanılan nitel veri analiz programlarından biri olan MAXQDA tercih edilmiştir. MAXQDA, özellikle metin temelli verilerin kodlanması, kategorize edilmesi, temalar altında düzenlenmesi ve görselleştirilmesine olanak tanıyan gelişmiş bir analiz yazılımıdır (Maxqda, 2025). Görüşme transkriptleri, gözlem notları ve doküman incelemeleri gibi çoklu veri türlerinin aynı platform üzerinde analiz edilebilmesi, araştırmacının veri bütünlüğünü koruyarak yürütülmesini sağlamıştır.

MAXQDA'nın tercih edilmesinin en temel nedenlerinden biri, kodlama sürecinde şeffaflık ve izlenebilirlik sağlamasıdır. Yazılım, her bir kodun ne zaman, hangi metin parçası üzerinde ve hangi araştırmacı tarafından uygulandığını kayıt altına almakta; böylece araştırmanın güvenilirliğini ve denetlenebilirliğini artırmaktadır (Dereli, 2023). Ayrıca, MAXQDA ile yapılan analizlerde kodlar arası ilişkiler, kod matrisleri, kategori haritaları ve sıklık tabloları gibi araçlar kullanılarak veriler derinlemesine incelenmiş, temalar arası mantıksal bağlar görsel olarak da ortaya konmuştur.

Bu yazılım, birden fazla görüşmenin karşılaştırmalı analizine imkân tanıyan çoklu örneklem modülleri ile araştırmanın çoklu örnek olay desenine uygun şekilde yapılandırılmasına katkı sunmuştur. Kamu kurumları ve özel sektör temsilcilerinden elde edilen görüşlerin ayrı ayrı kodlanıp daha sonra ortak temalar altında birleştirilmesi, MAXQDA'nın bu yapısal esnekliği sayesinde daha hızlı ve güvenilir biçimde gerçekleştirilmiştir. Ayrıca, MAXQDA'nın Türkçe karakter desteği, kullanıcı dostu arayüzü ve nitel araştırma ilkelerine uygun analiz araçlarını bir arada sunması (Dereli, 2023), bu çalışmada hem teknik kullanım kolaylığı hem de bilimsel analiz bütünlüğü açısından avantaj sağlamıştır. Kod ağı şemaları, kod sıklık haritaları ve örnek tematik raporlamalar, bulguların etkili şekilde sunulmasına katkı sunmuştur. Sonuç olarak, bu çalışmada MAXQDA yazılımının kullanılması, nitel veri analizinin derinlemesine, sistematik, güvenilir ve görselleştirilmiş biçimde yürütülmesini sağlamış; analiz sürecinin hem bilimsel hem de pratik yönlerden güçlü temellere dayandırılmasına katkıda bulunmuştur.

3.2.7. Nitel Veri Analizi

Bu çalışmada, kamu kurumları ve özel sektör temsilcileriyle gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış görüşmeler sonucunda elde edilen veriler, MAXQDA programı aracılığıyla analiz edilmiştir. Analiz sürecinde, görüşme transkriptlerinden elde edilen anlamlı ifadeler kodlanmış ve bu kodlar arasında tematik ilişkiler kurularak daha kapsayıcı kategorilere ulaşılmıştır. Oluşturulan tema ve kod haritaları, katılımcıların uluslararası öğrenci istihdamına yönelik tutumlarını, algılarını ve deneyimlerini sistematik biçimde ortaya koymak amacıyla yapılandırılmıştır.

Kodlama sürecinde hem kuramsal bilgi birikiminden hem de sahadan elde edilen verilerden yararlanılmıştır. Literatürde daha önce tanımlanmış kavramlar temel alınarak

geliştirilen başlangıç kodları sayesinde analiz sürecine tündengelimci bir yaklaşım rehberlik etmiştir. Bununla birlikte, görüşmeler sırasında ortaya çıkan özgün ifadeler ve bağlamsal farklılıklar doğrultusunda yeni kodlar ve temalar geliştirilmiş; böylece analiz süreci tümevarımcı bir yöntemle de desteklenmiştir. Bu iki yöntemin birlikte kullanılması, hem literatüre dayalı sağlam bir yapı kurulmasına hem de alana özgü yeni kavramsal çıkarımlar yapılmasına olanak tanımıştır.

Veri analizi sürecinde özellikle yasal-düzenleyici faktörler, kurumsal uygulamalar, algısal tutumlar ve ekonomik beklentiler olmak üzere dört ana tema ön plana çıkmıştır. Bu temalar altında yer alan kodlar, uluslararası mezunların istihdam süreçlerinde karşılaşılan fırsatları ve engelleri, kamu-özel sektör arasındaki farklı yaklaşımları ve önerilen çözüm yollarını içermektedir. Her bir tema, ilgili kodlarla birlikte detaylandırılarak farklı kurumlardan gelen görüşlerle karşılaştırmalı biçimde analiz edilmiştir.

Araştırma sorularına yanıt bulmak amacıyla yapılan analizlerin bulguları, tematik dağılım grafikleri, kod sıklık tabloları ve kategoriler arası ilişki şemaları gibi görsel araçlarla desteklenerek sunulmuştur. Ayrıca, örnekleme yer alan kurum türleri (kamu/özel) arasında anlamlı farklılıklar tespit edilen kodlar, ayrı başlıklar altında ele alınmıştır. Mülakatlardan elde edilen doğrudan alıntılar aracılığıyla, ulaşılan yorumların katılımcı görüşlerine dayandığı açık biçimde ortaya konmuş; böylece analiz sürecinin güvenilirliği pekiştirilmiştir.

3.2.8. Kodlama Sürecine İlişkin Betimsel Bulgular

Çalışma kapsamında analizlere geçilmeden önce bu başlık altında hem kodlamalar hakkında hem de mülakat sonucunda elde edilen metinler ve veriler hakkında bilgiler verilecektir.

Her bir görüşmeye ait kodlanmış bölüm sayısı (yani içerik açısından anlamlı bulunup analiz edilen veri segmentleri) aşağıdaki tabloda gösterilmiştir. Bu tablo, veri yoğunluğu, katılımcı katkısı ve tematik derinlik hakkında fikir vermektedir.

Belge grubu	Belge adı	Kodlu Bölümler
Firma Mülakatları	Firma 1	339
Firma Mülakatları	Firma 2	295
Firma Mülakatları	Firma 3	290
Firma Mülakatları	Firma 5	282
Firma Mülakatları	Firma 8	278
Firma Mülakatları	Firma 6	278
Firma Mülakatları	Firma 9	277
Firma Mülakatları	Firma 4	258
Firma Mülakatları	Firma 7	254
Kurum Mülakatları	Kurum 3	421
Kurum Mülakatları	Kurum 1	290
Kurum Mülakatları	Kurum 2	275
Kurum Mülakatları	Kurum 5	242
Kurum Mülakatları	Kurum 6	229
Kurum Mülakatları	Kurum 4	223

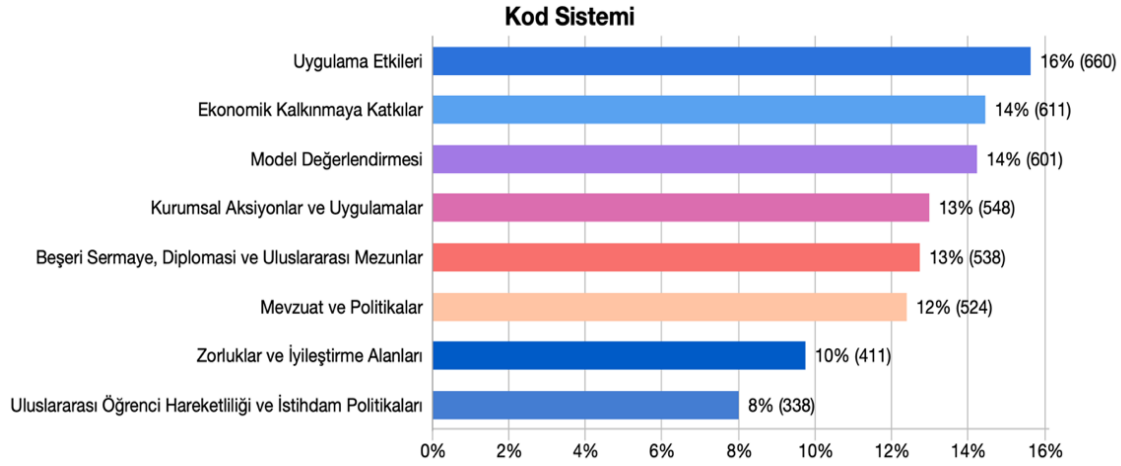
Tablo 4: Kodlu Bölümler

Kaynak: Mülakat bulguları aracılığıyla araştırmacı tarafından hazırlanmıştır.

Tabloda yer alan 15 görüşme dokümanı, firma mülakatları (özel sektör) 9 belge ve kurum mülakatları (kamu sektörü) 6 belge olmak üzere iki ana gruba ayrılmaktadır. Her bir görüşme belgesine ait “kodlu bölüm” sayısı, bu belgenin analizde ne kadar veri sunduğuna ve ne derece ayrıntılı incelendiğine işaret eder. Kodlu bölüm sayısı arttıkça, katılımcının görüşlerinin içerik açısından daha fazla analiz edildiği ve temalara daha fazla katkı sunduğu anlamına gelmektedir. Tabloya bakıldığında firma görüşmeleri genel olarak 290-340 aralığında yoğunluk göstermektedir. Bu dağılım, firma temsilcilerinin genel olarak tutarlı biçimde ayrıntılı veriler sunduğunu göstermektedir. Kodlu bölüm sayılarının görece yakın oluşu, bu grup içerisinde tematik denge ve içerik tutarlılığı açısından olumlu bir işarettir. Bunun yanı sıra kurumlar arasında veri yoğunluğu daha fazla farklılık göstermektedir. Bu durum, bazı kamu temsilcilerinin konuya dair daha kapsamlı bilgi sunarken, bazı görüşmelerin daha sınırlı içerik sağladığını göstermektedir. Örneğin Kurum 3’ün yüksek kodlama değeri, belki de kurumsal yapının daha detaylı açıklamalar sunduğu ya da politika boyutuna daha hâkim bir temsilciyle görüşme yapıldığı anlamına gelebilir.

Nitel analiz sürecinde kullanılan ana kodların sıklıklarına göre dağılımını göstermekte amacıyla MAXQDA programında oluşturulan Ana kod dağılım grafiği aşağıdaki grafikte gösterilmiştir. Bu grafik, hangi temaların çalışmada daha fazla öne çıktığını yüzde (%) ve kod sayısı (n) üzerinden görselleştirerek sunmaktadır. Grafikte toplam 8 ana kodun sıklığı

karşılaştırılmaktadır. Yüzdelik oranlar, her bir ana kodun tüm kodlama birimleri içindeki göreceli ağırlığını; parantez içindeki sayılar ise ilgili kodun kaç kez kullanıldığını (referans sayısını) göstermektedir.

Grafik 33: Ana Kod Dağılım Grafiği

Kaynak: Mülakat bulguları aracılığıyla araştırmacı tarafından hazırlanmıştır.

Grafığe göre en yüksek kodlama sıklığı, %16 oran ve 660 referansla “Uygulama Etkileri” temasında toplanmıştır. Bu durum, çalışmada elde edilen verilerin önemli bir bölümünün, önerilen modelin veya mevcut politikaların pratikte nasıl işlediği, hangi sonuçları doğurduğu ve sahadaki etkilerinin nasıl algılandığına dair ifadeler içerdiğini göstermektedir. “Ekonomik Kalkınmaya Katkıları” (%14, 611) ve “Model Değerlendirmesi” (%14, 601) kodları, ikinci sırada yer almaktadır. Bu kodlar, uluslararası öğrencilerin ve mezunların Türkiye'nin kalkınma politikaları ile nasıl ilişkilendirildiğine ve çalışmada önerilen ya da tartışılan modelin nasıl değerlendirildiğine dair katılımcı görüşlerinin yoğunlaştığı alanlardır. “Kurumsal Aksiyonlar ve Uygulamalar” (%13, 548) ve “Beşeri Sermaye, Diplomasi ve Uluslararası Mezunlar” (%13, 538) kodları da oldukça yüksek oranlara sahiptir. Bu bulgu, kurumların bu konuya ilişkin stratejiler geliştirdiğini ve beşeri sermaye boyutunun sıkça vurgulandığını ortaya koyar. “Mevzuat ve Politikalar” (%12, 524) kodunun nispeten düşük görünmesi, politik düzeyde farkındalığın olduğunu ancak katılımcıların daha çok uygulama ve etki boyutuna odaklandığını düşündürülebilir. “Zorluklar ve İyileştirme Alanları” (%10, 411), sahadaki mevcut sorunları ve katılımcıların önerdiği çözüm alanlarını göstermektedir. Bu oran, katılımcıların sistemde gördükleri eksiklikleri belirtme konusunda nispeten daha az ifade verdiklerini ancak bu alanın yine de anlamlı düzeyde temsil edildiğini göstermektedir.

Bu tematik dağılımı desteklemek amacıyla, farklı katılımcılardan elde edilen görüşlerden seçilen örnekler aşağıda sunulmuştur. Alıntılar, hem kurumlar hem de firmalar tarafından dile getirilen ortak eğilimleri tematik bütünlük çerçevesinde yansıtmaktadır. “Uygulama Etkileri” teması altında, uluslararası öğrencilerin istihdam süreçlerinde firmalara sağladığı katkılar ve bu katkıların pratikte nasıl algılandığı sıkça vurgulanmıştır:

Kurum 2: “Türkiye’de uluslararası öğrencilerin istihdam edilmesi, yerel iş gücü piyasası üzerinde genel olarak olumlu etkiler yaratmaktadır. Küresel ölçekte yabancı karışıklığı belirli bölgelerde yükselişte olsa da, Türkiye’de bu durum daha ılıman bir çerçevede değerlendirilmektedir. Uluslararası öğrencilerin istihdam süreçleri, genel olarak ülke politikalarından çok kurum bazlı değerlendirilmelidir. Özellikle sivil toplum kuruluşları, mezunlarıyla uzun yıllar boyunca iletişimde kalarak onların iş gücü piyasasına entegrasyon süreçlerini takip edebilmekte ve destekleyebilmektedir. Sivil toplum kuruluşlarının uzun yıllar boyunca desteklediği uluslararası öğrencilerle kurduğu güçlü iletişim ağı, yerel iş gücü piyasası üzerinde herhangi bir olumsuz etki yerine, daha çok destekleyici ve eğitici etkiler yaratmaktadır. Bu öğrenciler, Türkiye’deki eğitim ve deneyimlerini kendi ülkelerine aktarmakta, aynı zamanda Türkiye ile akademik ve kültürel iş birliklerini güçlendirmektedir.”

“Ekonomik Kalkınmaya Katkılar” teması çerçevesinde ise, mezun öğrencilerin ihracat ve dış ticaret süreçlerinde nasıl işlevsel roller üstlendikleri, firmaların kendi tecrübeleri üzerinden dile getirilmiştir:

Firma 2: “Mezun uluslararası öğrenciler, kendi ülkeleri ile Türkiye arasında ticaret köprüleri kurarak hem firmamıza hem de genel olarak Türkiye ekonomisine önemli katkılar sağlayabilirler. Firmamızın ihracat pazarlarını genişletme hedefi doğrultusunda, bu öğrenciler yerel pazar bilgileri, dil yetkinlikleri ve kültürel uyumları sayesinde yeni iş fırsatları oluşturabilirler. Ayrıca, mezunların kendi ülkelerine döndüklerinde Türkiye’de edindikleri iş deneyimlerini kullanarak distribütörlük, tedarik zinciri yönetimi veya ortak girişimler kurmaları, uzun vadede Türkiye’nin ihracat kapasitesini artırabilir. Bu durum hem firmamızın küresel erişimini genişletir hem de Türkiye ekonomisinin dış ticaret ağını güçlendirir.”

“Model Değerlendirmesi” başlığı altında, önerilen politikalara ilişkin değerlendirmelerde, özellikle sektör temsilcileri mevcut yasal yapıların eksiklerini vurgularken model önerisinin bu boşlukları nasıl doldurabileceğine işaret etmektedir:

Firma 8: “Modelin sunduğu geçici vize, vergi teşvikleri ve sosyal güvenlik düzenlemeleri, uluslararası mezunların firmamızda istihdam edilmesini hem daha

cazip hem de daha kolay bir hale getirecektir. Bu sayede, nitelikli iş gücü arayışımızda uluslararası öğrencilerle yollarımız kesiştiğinde, bu etkileşim firmamızın rekabet gücünü ve sektördeki konumunu güçlendirecektir. Uluslararası öğrencilerin doğru stratejilerle istihdam edilmesi, yalnızca firmamızın nitelikli personel ihtiyacını karşılamakla kalmayacak, sektörde inovasyon, verimlilik ve sürdürülebilirlik hedeflerimize de önemli katkılar sağlayacaktır.”

“Kurumsal Aksiyonlar ve Uygulamalar” kapsamında, işverenlerin ve kurumların hem stratejik iş birlikleri hem de öğrenciye özel destek mekanizmaları geliştirdikleri görülmektedir:

Firma 3: “Uluslararası öğrencilerin firmamızda başarılı bir şekilde çalışabilmesi ve kariyer gelişimlerini desteklemek adına çeşitli uygulamalar gerçekleştirdik. Öncelikle, firma oryantasyon sürecini daha verimli hale getirmek için özel programlar geliştirdik. Özellikle dil pratikliği konusunda öğrencilerin kendilerini geliştirmelerine yardımcı olmak amacıyla çeşitli çalışmalar yaptık. Ayrıca, bir sivil toplum kuruluşu ile iş birliği yaparak, öğrenciler ve işverenlerin birlikte zaman geçirebileceği, karşılıklı deneyim kazanabilecekleri etkinlikler düzenledik. Bu süreç, işverenlerin uluslararası çalışanlarla daha rahat iletişim kurmasını sağlarken, öğrencilerin de iş kültürünü tanımasını ve sektöre daha hızlı adapte olmasını kolaylaştırdı.”

En düşük orana sahip olan “Uluslararası Öğrenci Hareketliliği ve İstihdam Politikaları” (%8, 338) kodu, her ne kadar başlığı itibarıyla çalışmanın ana temasıyla doğrudan ilişkili gibi görünse de, içeriksel düzeyde bu kod altında toplanan veriler; “Türkiye’ye Yönelim ve Tercih Sebepleri”, “Öğrenci Hareketliliğine İlgisi”, “Kültürel Uyum ve Aidiyet”, “Türkçe Öğretme ve Dil Yeterliliği” ve “Eğitim Hizmeti Kalitesi ve Algısı” gibi alt temalardan oluşmaktadır. Bu alt temalar, uluslararası öğrencilerin Türkiye’ye geliş motivasyonları, ülkeye ve üniversiteye yönelik algıları, akademik ve sosyal uyum süreçleri ile dil yeterliliklerine ilişkin bireysel deneyimlerini yansıtmaktadır. Dolayısıyla bu kod, doğrudan mevcut istihdam politikalarına veya yapısal düzenlemelere değil; daha çok öğrenci hareketliliğine ilişkin sosyo-kültürel ve algısal boyutlara odaklanmaktadır.

Ayrıca, çalışmanın bütününde zaten uluslararası öğrencilerin mezuniyet sonrası Türkiye’deki istihdam süreçleri ve bu süreçlerdeki yapısal faktörler ana eksen olarak ele alındığı için, ilgili kodun içeriksel açıdan diğer ana kodlar ile iç içe geçtiği, yani uygulama etkileri, ekonomik katkılar, model değerlendirmesi ve kurumsal aksiyonlar gibi temalarda dağıldığı görülmektedir. Bu nedenle, söz konusu temanın düşük bir oranla temsil

edilmesi, çalışmanın odak konusunun zayıf işlendiğini değil; bu başlık altında daha çok mülakatların başlangıcında yöneltilen mevcut durumu anlamaya yönelik sorulardan elde edilen sınırlı kapsamlı verilerin yer aldığını ve bu kodun diğer üst temalarla bütünleşik biçimde analiz edildiğini göstermektedir.

Genel olarak bu dağılım, çalışmanın uygulama odaklı ve çözüm önerilerine yönelik yönünün ağır bastığını göstermektedir. Kodların dengeli biçimde dağılması ise veri analizinin farklı boyutları kapsayacak şekilde çok yönlü yapıldığını ortaya koymaktadır. Böyle bir dağılım, nitel bir çalışmanın güvenilirliğini ve kapsamlılığını destekleyen bir unsurdur.

3.2.9. Analizlerin Sunumu

Bu bölümde, araştırmanın nitel veri analiz süreci doğrultusunda elde edilen bulgular sistematik bir biçimde sunulmaktadır. Analiz süreci, MAXQDA yazılımı kullanılarak yürütülmüş; veriler kavramsal düzeyde yapılandırılmış ve tematik ilişkiler çok boyutlu araçlarla görselleştirilmiştir. İlk olarak, veri setinin genel eğilimlerini ve içeriksel yoğunlaşmalarını ortaya koymak amacıyla kelime bulutu ve kelime trendleri analizlerinden yararlanılmış; böylece katılımcı ifadelerinde öne çıkan kavramlara dair genel bir çerçeve oluşturulmuştur. Devamında, kodlar ve belge grupları üzerinden gerçekleştirilen detaylı analizlerde çapraz tablolar, kod matris tarayıcısı, kod ilişkiler tarayıcısı ve vaka modelleri aracılığıyla temalar arası örüntüler, gruplar arası farklılaşmalar ve stratejik öncelikler belirlenmiştir. Son olarak, temalar arası ilişkilerin derinlemesine incelendiği kod birlikte oluşma modelleri ile çakışan kodlar ve kod yakınlığı düzeyinde analiz gerçekleştirilmiş; bu sayede araştırmanın kavramsal bütünlüğü pekiştirilmiştir. Tüm bu analizler, uluslararası öğrencilerin mezuniyet sonrası istihdama entegrasyonu konusundaki politik, kurumsal ve uygulama düzeyindeki yapısal dinamikleri çok boyutlu biçimde anlamlandırmayı amaçlamaktadır.

3.2.9.1. Veri Setinin Kavramsal Odağı

Bu başlık altında, araştırmada elde edilen nitel verilerin kavramsal yoğunluk alanlarını ve anlam merkezlerini ortaya koymak amacıyla kelime temelli betimsel analizlerden yararlanılmıştır. Katılımcı görüşlerinde en sık vurgulanan kavramların frekanslarına dayalı olarak oluşturulan kelime bulutu, veri setinin temel kavramsal çerçevesine dair

Kelime bulutu MAXQDA nitel analiz yazılımı kullanılarak oluşturulmuş (word cloud) görselidir. Kelime bulutları, nitel verilerde en sık tekrar eden sözcükleri görselleştirerek veri setinin içerdiği temel temaları, kavramsal yoğunlukları ve odaklanılan noktaları görsel olarak yansıtmaktadır. Kelime bulutu oluşturulurken ve, gibi, hangi gibi zarflar hariç kelimeler listesine eklenerek analiz gerçekleştirilerek çalışmanın temel amacı ve teorik arka planına hizmet edecek kelime bulutunun oluşturulması amaçlanmıştır.

Kaynak: Mülakat bulguları aracılığıyla araştırmacı tarafından hazırlanmıştır.

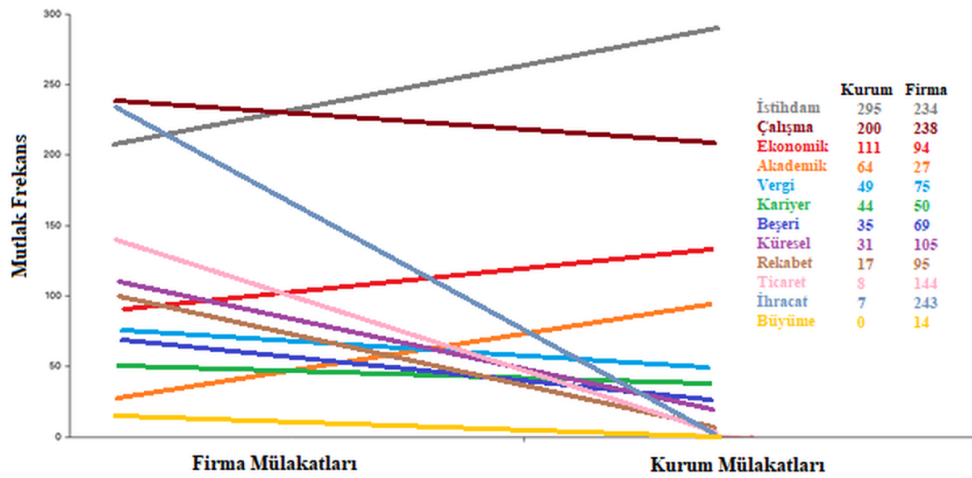
222

“Nitelikli beşeri sermaye olarak mezunların değerlendirilme biçimi” gibi temaların olduğunu göstermektedir.

Orta büyüklükteki ikinci Derece Önemli Kelimeler ise “Eğitim”, “Ekonomik”, “Programları”, “İhracat”, “Gücü”, “Sonrası”, “Kültürel”, “Vergi”, “Uzun Vadeli”, “Bürokratik” olduğu görülmektedir. Bu kelimeler ise yukarıdaki ana temaları destekleyen “eğitim politikalarının iş gücüyle nasıl bağlandığını”, “ekonomik katkılar ile ihracat ilişkisi”, “kültürel uyum, sosyal entegrasyon gibi nitel değişkenler” ve “yasal altyapının tüm sürece etkisi” gibi unsurlarla desteklendiğini göstermektedir.

Kelime bulutu genel olarak değerlendirildiğinde odak noktalarının öğrencilerin mezuniyet sonrası iş gücüne entegrasyonu, firmaların bu sürece yaklaşımı, teşviklerin etkisi ve ekonomik çıktılar olduğunu çok net biçimde ortaya koymaktadır. Bununla birlikte yasal altyapı, kültürel dinamikler, beşeri sermaye niteliği gibi bağlamsal konuların da sıkça tartışıldığını göstermektedir.

MAXQDA’da gerçekleştirilen “Kelime Trendleri – Çoklu Belgeler” analizi ise belirli kelimelerin iki farklı belge grubu (Firma Mülakatları ve Kurum Mülakatları) içerisinde kaç kez geçtiğini karşılaştırmalı olarak göstermektedir. Aşağıdaki görselde gösterilen “kelime trendleri” grafiğinde her kelimenin frekansı yanda sayılarla belirtilmiştir. Çizgiler ise kelimenin firma ve kurum gruplarında nasıl bir trend izlediğini görselleştirmiştir. Ayrıca grafiğin yatay ekseninde belge grupları (Firma ve Kurum), dikey ekseninde ise kelimelerin kaç kez geçtiğini gösteren mutlak frekanslar gösterilmektedir.

Grafik 34: Kelime Trendleri-Çoklu Belgeler

Kaynak: Mülakat bulguları aracılığıyla araştırmacı tarafından hazırlanmıştır.

Firma ve kurum mülakatlarında öne çıkan ortak temalar arasında “istihdam”, “çalışma” ve “ekonomik” kelimeleri dikkat çekmektedir. Her iki taraf da uluslararası öğrencilerin mezuniyet sonrası işgücü piyasasına entegrasyonu sürecinde istihdam konusunu yoğun şekilde vurgulamaktadır. Firmalar 234 kez, kurumlar ise 295 kez bu kavrama yer vererek, istihdamın her iki aktör açısından da öncelikli bir alan olduğunu göstermektedir. Benzer şekilde, “çalışma” kavramı firmalarda 238, kurumlardaysa 200 frekansla dile getirilmiş; bu da uluslararası öğrencilerin çalışabilirliği, işgücü piyasasına erişimi ve mesleki katılım süreçlerinin her iki kesim için de önemli olduğunu göstermektedir. “Ekonomik” kelimesi ise özellikle kurumlar tarafından daha fazla vurgulanmış (111’e karşılık 94); bu durum, kamu kurumlarının konuyu daha geniş kalkınma ve beşeri sermaye çerçevesinde ele aldığını düşündürmektedir.

Bununla birlikte, firma ve kurumlar arasında belirgin şekilde farklılaşan tematik alanlar da bulunmaktadır. Firmalar özellikle “ihracat” (243), “ticaret” (144), “küresel” (105) ve “rekabet” (95) kavramlarını kurumlara kıyasla oldukça yüksek frekansta kullanmıştır. Bu kelimeler, kurum mülakatlarında sırasıyla yalnızca 7, 8, 31 ve 17 kez geçmiştir. Bu fark, özel sektörün uluslararası öğrencileri ve mezunları dış ticaret, uluslararasılaşma ve rekabet gücü perspektifinden değerlendirdiğini açıkça ortaya koymaktadır. Firma temsilcileri, yabancı uyruklu mezunların kendi ülkeleriyle ticari bağlar kurma potansiyelini, ihracatı artırma ve küresel pazarlara erişim aracı olma işlevini sıkça dile getirmiştir. Diğer yandan, kurum temsilcileri bu türden piyasa odaklı katkılara daha az odaklanmış ve daha çok istihdam süreçlerinin yasal, bürokratik ve akademik boyutlarını öne çıkarmıştır.

Kamu kurumlarının vurguladığı bir diğer önemli alan ise öğrencilerin akademik niteliği ve eğitim düzeyidir. “Akademik” kelimesi kurum mülakatlarında 64 kez geçerken, firmalarda bu sayı yalnızca 27’de kalmıştır. Bu durum, kamu aktörlerinin uluslararası öğrencileri öncelikle akademik başarı, yeterlilik ve eğitim politikaları üzerinden değerlendirdiğini; firmaların ise bu yönü ikincil düzeyde önemsediklerini göstermektedir. Benzer şekilde “vergi”, “kariyer” ve “beşeri” gibi kelimeler de kurumlar açısından daha yapısal, uzun vadeli ve politik temaları temsil etmekte olup; firmalardaki kullanım sıklıkları daha düşüktür.

Bu bağlamda, grafik kamu ve özel sektörün uluslararası öğrenci istihdamına yönelik yaklaşımlarında belirgin farklılıklar bulunduğunu ortaya koymaktadır. Özel sektör daha

çok ekonomik verimlilik, dış ticaret, büyüme ve rekabet gibi çıktılara odaklanırken; kamu kurumları sürecin düzenleyici boyutuna, akademik niteliğe, sistemsal uyuma ve beşeri sermaye gelişimine yönelmektedir. Bu bağlamda politika geliştirme süreçlerinde hem uygulayıcı (firma) hem de yönlendirici (kamu) aktörlerin ihtiyaçlarını dikkate alan, çok aktörlü ve kapsayıcı stratejik çerçevelerin geliştirilmesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Yapılan mülakatlarda bu konulara ilişkin olarak katılımcıların dile getirdiği bazı ifadeler şu şekildedir:

Firma 1: “Kültürel yakınlık ve dini yakınlık bizi Türkiye’de kalmaya iten en önemli motivasyon kaynağı oldu diyebiliriz. Yabancı öğrencilerin lisans mezuniyetinden sonra çoğu Türkiye’yi terk ettiğini görüyoruz. Ancak yüksek lisans ve doktora yapanlar genellikle araştırmacı kimliğine sahip olan, belirli bir yeteneğe sahip olan ve hedefleri olan kişiler oluyor. Dolayısıyla daha çok lisansüstü eğitim alan uluslararası öğrencilerin istihdam edilmesine yönelmeyi planlıyorum çünkü daha fazla verim alabileceğimizi düşünüyorum.”

Firma 5: “Uluslararası öğrencilerin istihdamı, firmamızın dış ticaret ve ihracat faaliyetlerine önemli katkılar sağlamıştır. Özellikle bu öğrencilerin menşei ülkeleri ve çevre bölgeler hakkında sahip oldukları pazar bilgisi, ticaret süreçlerimizin daha verimli ilerlemesine yardımcı olmaktadır. Kendi ülkeleriyle veya bölgesel pazarlarda kurdukları bağlantılar sayesinde, firmamız yeni müşterilere ulaşmakta ve ihracat hacmini genişletmektedir.”

Firma 7: “Kamerun’da irtibata geçmek istediğimiz bir müşteri bizim iletişim taleplerimize cevap vermezken Kamerun’lu uluslararası öğrencinin çalıştığı dönemde kendi vatandaşının iletişime geçmesi vesilesiyle hızlı bir şekilde müşterimiz oldu ve ihracat gerçekleştirebildik.”

Kurum 3: “İstihdam konusuna iki yönlü bakmak gerekiyor. Yani Türkiye’de mi yoksa kendi ülkelerinde mi istihdam edilecek. Biz genel olarak uluslararası öğrencilerin kendi ülkelerinde istihdam edilmelerini istiyoruz. Ancak nitelikli işgücünün Türkiye’de kalması da önemli. Türkiye’deki istihdam eksikliği de göz önünde bulundurulduğunda uluslararası öğrencilerin mezuniyetleri sonrası Türkiye’de istihdamına daha dikkatli bir bakış açısı sunmalıyız.”

Bu ifadeler, grafik analizinde ortaya konulan sözcük eğilimlerini destekler nitelikte olup, kamu kurumlarının daha yapısal ve akademik çerçevede, firmaların ise daha çok dış ticaret ve uygulama etkileri temelinde konuya yaklaştığını doğrulamaktadır.

3.2.9.2. Kod ve Gruplar Üzerinden Yapılan Analizler

Bu başlık altında, veri seti üzerinde yapılan tematik kodlamalara dayalı olarak gerçekleştirilen analizler sunulmaktadır. Kodlama sürecinde elde edilen bulgular, firma ve kamu kurumlarına ait mülakat gruplarının ayrı ayrı incelenmesine olanak sağlayacak şekilde yapılandırılmış; böylece gruplar arası benzerlikler ve farklılıklar derinlemesine analiz edilmiştir. MAXQDA yazılımının sağladığı analitik araçlar kullanılarak gerçekleştirilen çapraz tablolar, kod matris tarayıcısı ve kod ilişkiler tarayıcısı gibi teknikler, temaların her bir grup içinde nasıl dağıldığını, ne ölçüde örtüştüğünü ve hangi tematik örüntülerin öne çıktığını görselleştirmeye imkân tanımıştır. Ayrıca tekli ve çoklu vaka modelleri ile hem genel yapı hem de belge grubuna özgü tematik öncelikler karşılaştırmalı olarak sunulmuş; analizlerin son aşamasında ise kod birlikte oluşma modelleri aracılığıyla temalar arası ilişkilerin yoğunluk düzeyi ve kavramsal yakınlıkları tespit edilmiştir. Bu analizlerin tamamı, kodlar üzerinden şekillenen yapının daha sistematik bir biçimde çözümlenmesini ve temalar arası ilişkilerin daha bütüncül biçimde ortaya konmasını amaçlamaktadır.

A. Çapraz Tablolar

MAXQDA paket programı aracılığıyla gerçekleştirilen çapraz tablo ise karma yöntemler çerçevesinde karşılaştırmalı tematik analiz yapma olanağı sunmaktadır. Bu analiz ile her tema için firma ve kurum mülakatlarının ilgilenme düzeyi (yüzdelik oran) karşılaştırılarak hangi grup hangi temaya ne kadar vurgu yapıldığı ortaya konulmuştur.

	Firma Mülakatları	Kurum Mülakatları	Toplam
Uluslararası Öğrenci Hareketliliği ve İstihdam Politikaları	7,10%	9,40%	8,00%
Mevzuat ve Politikalar	10,90%	14,60%	12,40%
Kurumsal Aksiyonlar ve Uygulamalar	10,70%	16,30%	13,00%
Uygulama Etkileri	19,00%	10,40%	15,60%
Zorluklar ve İyileştirme Alanları	9,60%	9,80%	9,70%
Beşeri Sermaye, Diplomasi ve Uluslararası Mezunlar	12,70%	12,70%	12,70%
Ekonomik Kalkınmaya Katkıları	18,00%	9,00%	14,40%
Model Değerlendirmesi	11,90%	17,70%	14,20%
TOPLAM	100,00	100,00	100,00
N= Belgeler	9	6	15

Tablo 5: Çapraz Tablolar

Kaynak: Mülakat bulguları aracılığıyla araştırmacı tarafından hazırlanmıştır.

Uluslararası öğrenci hareketliliği ve istihdam politikaları (9,40>7,10) ve mevzuat ve politikalar (14,6>10,9) temaları kamu politikalarının genel çerçevesini ilgilendirdiğinden ve yasal çerçeve, vize süreçleri, oturma izinleri gibi konulara kamu kurumlarının daha fazla odaklandığı görülmektedir. Firmalar bu politikaları daha çok uygulama sonuçları üzerinden değerlendirmiş olabilir. Kamu kurumları genellikle politika oluşturucu veya düzenleyici aktörler olduğundan, bu fark doğaldır. Kurumsal aksiyonlar ve uygulamalar (%16,3>10,7) temasında da benzer şekilde kamu kurumları daha fazla detay vermiştir. Bu tema da kamu kurumlarının yapısal görev alanına daha yakındır. Model değerlendirmesi (17,7>11,9) temasında ise kamu kurumları, önerilen model veya mevcut sistemin değerlendirilmesi sürecinde daha aktif tartışmalar sunmuştur. Politik karar alma süreçleriyle doğrudan ilişkili olduklarından bu eğilim anlaşılabilir.

Uygulama etkileri (10,4<19,0) temasında ve ekonomik kalkınma katkıları (9,0<18,0) temasında ise kamu ve özel sektör arasında önemli bir farklılık bulunmaktadır. Bu önemli fark, özel sektörün daha doğrudan sonuç ve performans odaklı düşündüğünü göstermektedir. Ayrıca işverenler, istihdam edilen mezunların firmaya katkısı, çalışma verimliliği gibi etkileri somut olarak değerlendirmiştir. Firmalar, mezunların ekonomik katkılarını ve sektörel düzeyde etkilerini daha çok vurgulamaktadır. Bu da özel sektörün daha pragmatik, çıktı ve verimlilik odaklı bir yaklaşıma sahip olduğunu göstermektedir. Zorluklar ve İyileştirme Alanları ve Beşeri sermaye, diploması ve uluslararası mezunlar kodlarında kamu ve özel sektör oldukça benzerlik göstermektedir. Her iki grup da mevcut sistemdeki sorunları ve gelişime açık alanları benzer oranda dile getirmiştir. Bu tema, iki grubun da ortaklaştığı bir “sorun farkındalığı” alanıdır. Ayrıca her iki grup da uluslararası mezunları beşeri sermaye olarak görmekte ve diplomatik ilişkilerle ilişkilendirmektedir. Bu temadaki eşitlik, uluslararası öğrencilerin potansiyel değeri konusunda ortak bir vizyon olduğunu düşündürebilir.

Çapraz tabloya bakıldığında kurumlar, politika, uygulama stratejileri ve model tartışmaları gibi üst düzey ve yapısal temalara daha fazla odaklandığını ve firmalar ise, uygulama etkileri, ekonomik katkıları gibi doğrudan deneyim ve pratik odaklı alanlara ağırlık verdiği görülmektedir. “Zorluklar” ve “beşeri sermaye” temaları ise iki grubun ortaklaştığı ve eşit ağırlıkta temsil edildiği alanlardır. Yapılan mülakatlarda bu tabloyu destekleyen bazı ifadeler şu şekildedir:

Firma 3: “Uluslararası öğrenci istihdamının daha sağlıklı bir şekilde gerçekleşebilmesi için sürecin sadeleştirilmesi ve bürokratik yüklerin azaltılması gerektiğini düşünüyoruz. Ancak teşvik konusunda dikkatli olunması gerektiğini düşünüyoruz; çünkü teşvikler bazı durumlarda dengesiz bir istihdam yapısına yol açabilir. Daha verimli bir model oluşturulması adına, süreçlerin hızlandırılması ve işverenlerin gereksiz prosedürlerle karşı karşıya kalmaması daha önemli bir adım olacaktır.”

Firma 4: “Uluslararası öğrencilerin firmamızdaki katkıları özellikle ihracat süreçlerinde kendini göstermektedir. Bu öğrencilerin sahip olduğu dil becerileri, kültürel bilgileri ve bağlantıları, hedef pazarlara daha hızlı ve etkin bir şekilde erişim sağlamamıza yardımcı olmaktadır. Mezun olduktan sonra kendi ülkelerine dönen uluslararası öğrenciler, firmamızın o bölgelerdeki ticari ilişkilerini güçlendirmekte ve yeni iş birlikleri oluşturma konusunda önemli bir köprü rolü üstlenmektedir. Genel olarak sektör açısından bakıldığında, uluslararası öğrenciler iş gücü piyasasına dinamizm getirmekte, yenilikçi fikirlerin gelişmesine ve küresel ticaretin yaygınlaşmasına katkıda bulunmaktadır.”

Firma 7: “Toplam satış hacmimiz içerisinde ihracat kaleminin hacimce büyümesi her firmada olduğu gibi bizim için de çok önemli. Farklı ülkelere az veya çok bir şekilde ihracat kapısının açılıyor olması uzun vadede ihracat hacmini genişletici önemli bir rol oynamaktadır. Bu anlamda uluslararası öğrencilerin etkisi de yadsınamayacak kadar fazladır.”

Kurum 3: “Uluslararası öğrencilerin istihdam edilme sürecinde karşılaşılan en büyük zorluklar arasında bürokratik engeller, iş piyasasında tanınırlık sorunu, çalışma izinleriyle ilgili kısıtlamalar ve ekonomik koşullar bulunmaktadır. Öncelikle, Türkiye’de uluslararası öğrencilerin mezuniyet sonrası işgücü piyasasına entegrasyonu için gereken prosedürler karmaşık ve uzun sürebilmektedir. Çalışma izni alma süreçlerinin şeffaflaştırılması ve hızlandırılması, öğrencilerin Türkiye’de kalıp çalışabilmeleri için kritik bir adımdır.”

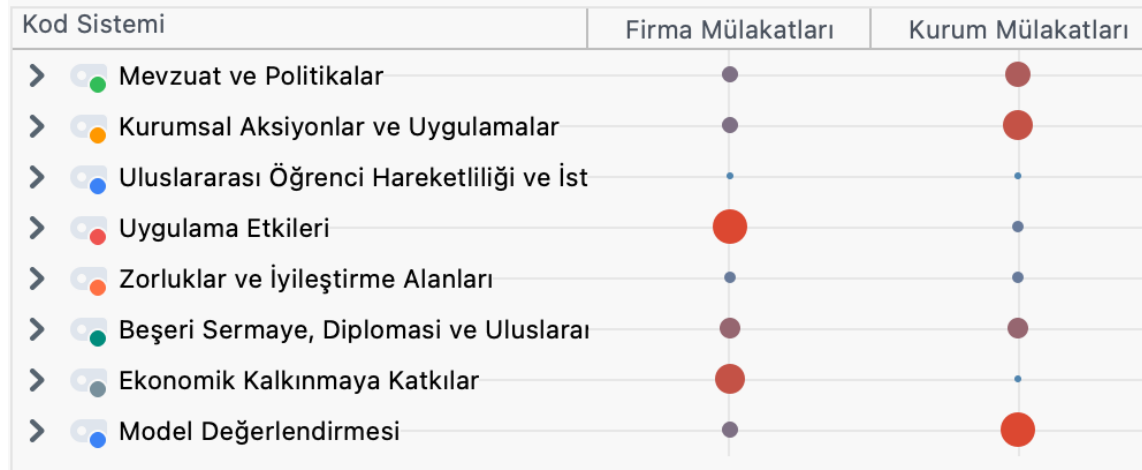
Kurum 4: “Modelde önerilen geçici vizeler ve vergi teşviklerinin etkinliği, belirli sektörlerdeki nitelikli iş gücü açığını kapatmak için faydalı olabilir. Ancak, bu tür uygulamaların dengeli ve ihtiyaç odaklı bir şekilde hayata geçirilmesi, yerel iş gücü üzerinde olumsuz etkiler yaratmaması açısından önemlidir.”

Bu alıntılar, tablo üzerinden yapılan yüzdeler analizlerde ortaya çıkan tematik odak farklılıklarının sahada nasıl algılandığını ve ifade edildiğini doğrudan desteklemekte; özel

sektörün daha çok dış ticaret, verimlilik ve uygulama boyutuna, kamu kurumlarının ise sistemsel yapı, düzenleme ve stratejik planlama süreçlerine yöneldiğini göstermektedir.

B. Kod Matris Tarayıcısı

MAXQDA programında gerçekleştirilen kod matris tarayıcısı her bir ana kodun hangi belge grubunda (örneğin firma vs. kurum mülakatları) ne yoğunlukta temsil edildiğini görsel simgeler (daire büyüklükleri) aracılığıyla sunmaktadır. Başka bir ifadeyle kod matris tarayıcı, iki farklı belge grubunun (firma ve kurum mülakatları) kodlara ne ölçüde katkı sağladığını görselleştirmektedir. Her satır bir tema (kod), her sütun bir belge grubu temsil etmektedir. Dairelerin büyüklüğü, o kodun o grup içindeki yoğunluğunu (kodlanan parça sayısı) yansıtmaktadır. Renkler ise kod sisteminde belirlenen tematik ayrımlara işaret etmektedir.

Grafik 35: Kod Matris Tarayıcısı

Kaynak: Mülakat bulguları aracılığıyla araştırmacı tarafından hazırlanmıştır.

Kod matris tarayıcısı temalar bazında değerlendirildiğinde mevzuat ve politikaların kurum mülakatlarında daha baskın olduğu görülmektedir. Bu tema, yasal çerçeveler ve düzenleyici yapıların tartışıldığı bir alan olduğu için kamu kurumlarının daha fazla katkı sunduğu beklenen bir sonuçtur. Kurumsal Aksiyonlar ve Uygulamalar teması Kurum grubunda daha güçlü temsil edilmektedir. Bunun nedeni strateji, politika uygulama ve yönetim düzeyindeki kurumsal aksiyonlar genellikle kamu kurumlarının uzmanlık alanına girmektedir. Uluslararası Öğrenci Hareketliliği ve İstihdam Politikaları da benzer şekilde kurumlarda daha fazla temsil edilmektedir. Politika düzeyindeki genel çerçevenin farkındalığı, kurumsal aktörler tarafından daha yüksek düzeyde dile getirilmiştir. Uygulama etkileri teması ise Firma mülakatlarında çok daha baskın olduğu görülmektedir. Özel sektör, uygulamanın doğrudan sonuçları ve çıktılarıyla daha fazla

ilgilenmektedir; bu nedenle bu kod firma grubunda daha yoğun kodlanmıştır. Zorluklar ve İyileştirme Alanları her iki grupta da benzer büyüklükte; eşit temsil gözlenmektedir. Hem kamu hem de özel sektör, sistemdeki aksaklıklar ve iyileştirme ihtiyacı üzerine görüş bildirmiştir. Benzer şekilde Beşeri Sermaye, Diplomasi ve Uluslararası Mezunlar her iki grupta da orta düzeyde temsil edilmiştir. Bu tema, her iki aktör grubu tarafından önemli bulunmuş, benzer düzeyde katkı yapılmıştır. Ekonomik kalkınmaya katkılar temasında ise firmalar daha yoğun şekilde temsil edilmiştir. Özel sektör, istihdam edilen uluslararası mezunların ekonomik katkısını doğrudan performans ve üretkenlik açısından değerlendirdiği için bu kodda daha etkindir. Model Değerlendirmesi temasında kurum mülakatlarının daha baskın olduğu görülmektedir. Kamusal aktörler model geliştirme ve yapıların işleyişine dair değerlendirmelerde daha çok bulunmuştur.

Kod matris tarayıcısında firmalar açısından en baskın temanın “Uygulama Etkileri” (%19,0) başlığı altında toplanan kodlar olduğu görülmektedir. Bu tema altındaki kodlara bakıldığında ise “İşgücü Piyasasına Katkılar ve Adaptasyon (%6,5)” firmaların uluslararası mezunların istihdam kapasitesi, entegrasyon hızı ve işe katkı düzeyi gibi uygulamaya dönük faktörlere en çok vurgu yaptığını göstermektedir. “Ekonomik Kalkınma Üzerindeki Etki (%4,2)” mezunların firmaya sağladığı ekonomik çıktı, üretkenlik, dış ticaret potansiyeli gibi ekonomik göstergelere yapılan vurguları göstermektedir. “Güçlü Yönler (%4,2)” ve “Zayıf Yönler ve Sorunlar (%2,8)” ise mezunların iş ortamındaki olumlu katkılarının yanı sıra yaşanan dil, kültür ya da iş alışkanlıklarına dair sorunlar da bu başlıkta kodlanmıştır. Bu bulgular, firmaların ağırlıklı olarak sahaya, performansa ve çıktı analizine odaklandığını bir kez daha teyit etmektedir. Firmalar için önemli olan, uluslararası mezunların işgücü piyasasındaki pratik uyumu ve ekonomik faydası olduğu söylenebilir.

Benzer şekilde Kamu kurumları açısından öne çıkan ana tema ise “Model Değerlendirmesi” (%17,7) altında gruplanan alt kodlar olduğu görülmektedir. Bu temadaki dikkat çeken alt kodlar ise öncelikle “Uygulanabilirlik ve Gerçekleşen Beklentiler (%5,1)” alt kodudur ve bu kod altında kurum temsilcileri, geliştirilen ya da önerilen modellerin sahadaki karşılığını, uygulanabilirliğini ve gerçekleşen çıktılarını irdelemiştir. “Revizyon İhtiyaçları ve İyileştirme Önerileri (%4,1)” mevcut politikaların güncellenmesi, mevzuatın sadeleştirilmesi, destek mekanizmalarının güçlendirilmesi gibi yapısal dönüşüm önerileri bu alanda toplanmıştır. “Geri Bildirimler ve İyileştirici

Değerlendirmeler (%2,6)” ve “Mevcut Politikalarla Uyum (%1,6)” alt kodlarında ise kurumlar, uygulamada alınan geri bildirimleri ve mevcut sistemle yeni önerilerin ne ölçüde uyumlu olduğunu sorgulayan ifadeler kodlanmıştır. Bu bulgular, kamu kurumlarının politika düzeyinde değerlendirme yapma, strateji geliştirme ve uygulama modellerini analiz etme eğiliminde olduğunu ortaya koymaktadır.

Kod matris tarayıcısı genel olarak değerlendirildiğinde ise kurumlar, özellikle politik, kurumsal ve stratejik temalar (mevzuat, uygulamalar, model) üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Firmalar ise, daha çok pratik etkiler ve ekonomik katkılar gibi sahaya ve deneyime dayalı temaları öne çıkarmaktadır. “Beşeri sermaye” ve “zorluklar” temaları iki grup arasında ortak algının oluştuğu alanlar olarak öne çıkmaktadır. Ayrıca alt kodlar incelendiğinde ise firmalar, mezunların iş yaşamına katkısı, ekonomik verimlilik ve kuruma uyumu gibi uygulama merkezli alt temalara odaklanırken; kurumların, uygulanan modellerin uygunluğu, geliştirme alanları ve politika uyumu gibi yapısal ve stratejik temalara ağırlık verdiği görülmektedir. Bu fark, sahada uygulayıcı olan özel sektör ile strateji belirleyici konumdaki kamu kurumlarının bakış açılarının doğal bir yansımasıdır.

C. Kod İlişkiler Tarayıcısı

MAXQDA'da gerçekleştirilen bir diğer analiz ise Kod İlişkileri Tarayıcısı (Code Relations Browser)'dır. Bu analiz, kodlar arasındaki ilişkilerin hem niceliksel hem görsel analizini yapmaya olanak tanımaktadır. Aşağıdaki görselde sunulan kod ilişkiler tarayıcısı sonucu hem satır (kod) hem de sütun (diğer kodlarla ilişkisi) düzeyinde ilişkilerin boyutu, karelerin büyüklüğü ve rengi ile temsil edilmektedir. Bu analiz özellikle temaların birbiriyle ne kadar iç içe geçtiğini, hangi temaların çoklu bağlamlarda birlikte kodlandığını ve hangi temaların diğer temalarla anlamlı ilişki içinde olduğunu ortaya koymaktadır.

Görseldeki satırlar kod sisteminde yer alan 8 ana temayı göstermektedir. Sütunlarda ise en fazla ilişki kurulan 4 ana kod (Kurumsal Aksiyonlar ve Uygulamalar, Beşeri Sermaye, Diploması ve Uluslararası Mezunlar, Ekonomik Kalkınmaya Katkılar, Model Değerlendirmesi) gösterilmiştir. Hücrelerdeki karelerin büyüklüğü ve rengi, o iki kodun kaç kez aynı metin parçası içinde birlikte kodlandığını göstermektedir. Kırmızıya yakın renkler yüksek düzeyde ilişkiyi gösterirken küçük ve soluk renkler ise iki kod arasındaki düşük ilişki betimlemektedir.

Grafik 36: Kod İlişkiler Tarayıcısı (Satır ve sütuna göre büyüklük)

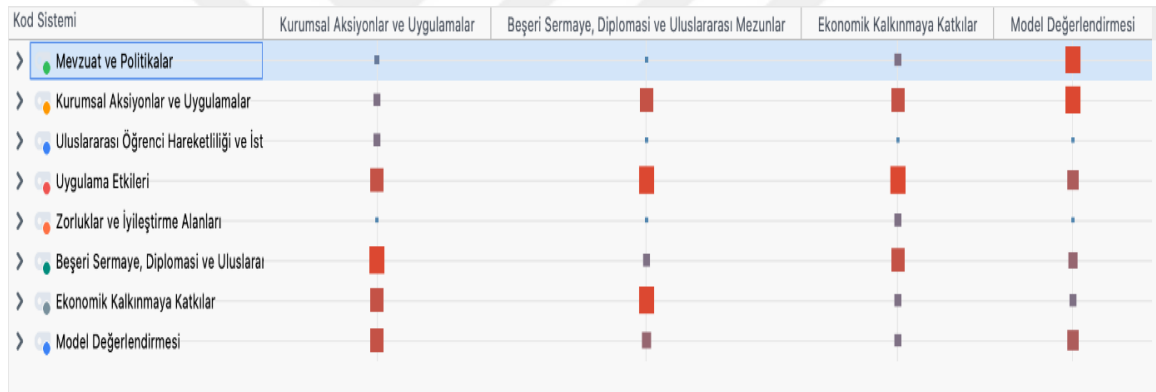
Kaynak: Mülakat bulguları aracılığıyla araştırmacı tarafından hazırlanmıştır.

Tüm satır ve sütunlara göre etkileşimlerin gösterildiği kod matris tarayıcısının sonuçlarına göre “kurumsal aksiyonlar ve uygulamalar kodu” ile “Beşeri Sermaye, Diploması ve Uluslararası Mezunlar kodu” arasında bir etkileşim olduğu görülmektedir. Bu, kurumsal düzeyde yapılan uygulamaların doğrudan uluslararası mezunlara ve onların niteliklerine yönelik olduğunu göstermektedir. Yani kurumların eylemleri, beşeri sermayenin değerlendirilmesiyle yakından ilişkilidir. “Beşeri Sermaye, Diploması ve Uluslararası Mezunlar” kodu ile en yüksek ilişkili kod “Kurumsal Aksiyonlar ve Uygulamalar” kodudur. Bu iki kod arasında çift yönlü ve güçlü bir kavramsal bağ olduğunu göstermektedir. Uluslararası mezunlar hakkındaki stratejiler doğrudan kurumsal politikalarla şekillenmektedir. Ekonomik Kalkınmaya Katkılar kodu ile en ilişkili kod ise Uygulama Etkileri kodudur. Uygulama düzeyinde (istihdam, uyum, performans) yaşanan etkiler, doğrudan ekonomik katkı algısıyla birlikte ele alındığını göstermektedir. Katılımcılar uygulamada başarılı olan mezunların ekonomiye katkısını daha net ve görünür şekilde ifade etmişlerdir. Model Değerlendirmesi kodu ile de zorluklar ve İyileştirme Alanları kodunun ilişkili olduğu görülmektedir. Bu bulgu, model değerlendirmelerinin mevcut sistemin zayıflıkları ve iyileştirme ihtiyaçlarıyla birlikte düşünüldüğünü göstermektedir.

Tüm matris göz önüne alınarak değerlendirildiğinde ise en güçlü kod ilişkisi “Uygulama Etkileri” ile “Ekonomik Kalkınmaya Katkılar” arasında olduğu görülmektedir. Bu, mezunların iş gücü piyasasında ne kadar başarılı performans gösterdiği ile ekonomik katkı arasında doğrudan bir ilişki kurulduğunu ortaya koymaktadır. Yani gerçekleştirilen uygulamanın başarısı ne kadar yüksekse ekonomik fayda da o kadar fazladır algısı, tüm veri setinde net olarak gözlemlenmiştir. İkinci en güçlü ilişki ise “Kurumsal Aksiyonlar ve uygulamalar” ile “Beşeri Sermaye” arasındadır. Kurumların aldığı önlemler, yürüttükleri programlar ve stratejileri doğrudan beşeri sermaye ile ilişkili olduğunu göstermektedir. Sonuç olarak kodlar arasındaki en güçlü eşzamanlılık, 'Uygulama

Etkileri' ile 'Ekonomik Kalkınmaya Katkılar' arasında gözlenmiştir. Bu durum, uluslararası mezunların iş gücüne entegrasyon süreçlerinin ekonomik çıktı beklentileriyle yakından bağlantılı olduğunu göstermektedir. Benzer şekilde, 'Kurumsal Aksiyonlar' ile 'Beşeri Sermaye ve Uluslararası Mezunlar' kodları arasında yüksek düzeyde örtüşme, stratejik kurumsal planlamaların mezun niteliğine dayalı biçimlendiğine işaret etmektedir.

Kod matris tarayıcısı ile yapılan bir diğer analiz ise, sütun bazlı kod ilişkilerinin görselleştirilmesidir. Bu analizde her sütunda seçili olan kodun diğer tüm kodlarla ne kadar eşzamanlı olarak kullanıldığı (co-occurrence) gösterilmektedir. Aşağıdaki görselde gösterilen sütunlara göre kod ilişki tarayıcısında karelerin büyüklüğü, yalnızca ilgili sütundaki kodla olan ilişkiye göre normalize edilmiştir. Sütundaki en büyük kare, o kodun en çok hangi başka kodla birlikte kullanıldığını göstermekte ve her sütun ayrı ayrı ele alınarak yorumlanmaktadır.

Grafik 37: Kod İlişki Tarayıcısı (Sütunlara Göre Büyüklük)

Kaynak: Mülakat bulguları aracılığıyla araştırmacı tarafından hazırlanmıştır.

Kod ilişkiler tarayıcısına (sütunlara göre büyüklük) bakıldığında “Kurumsal Aksiyonlar ve Uygulamalar kodu ile en ilişki kodun “Beşeri Sermaye, Diploması ve Uluslararası Mezunlar” olduğu görülmektedir. Bu durum, kurumsal düzeyde yürütülen uygulamaların doğrudan uluslararası mezunları ve onların beşeri sermaye katkılarını hedeflediğini göstermektedir. Kurumlar, özellikle mezunlara yönelik stratejilerini şekillendirirken nitelikli insan kaynağının değerlendirilmesi perspektifini öne çıkarmaktadır. Beşeri Sermaye, Diploması ve Uluslararası Mezunlar kodu ile ilişkili en güçlü tema ise zorluklar ve İyileştirme Alanları olduğu görülmektedir. Bu eşleşme, uluslararası mezunların iş gücü piyasasına entegrasyon sürecinde karşılaştıkları güçlüklerin, doğrudan beşeri sermayenin etkili kullanımıyla ilişkili olarak ele alındığını göstermektedir. Katılımcılar, mezunları

istihdam ederken yaşanan sorunları (örneğin mevzuat, dil bariyerleri, uyum zorlukları) nitelik ve potansiyel temelinde değerlendirmiştir. Ekonomik Kalkınmaya Katkılar kodu ile ilişkili en güçlü kod ise “Uygulama Etkileri” kodudur. Bu eşleşme, mezunların iş hayatındaki performansı ve sahadaki katkılarının, ekonomik büyüme ve verimlilik artışıyla birlikte düşünüldüğünü göstermektedir. Görüşmeciler, uygulamadaki başarılı örnekleri doğrudan ekonomik katkı perspektifinden yorumlamıştır. “Model Değerlendirmesi” kodu ile ilişkili en güçlü tema ise “Mevzuat ve Politikalar” temasıdır. Önerilen modellerin, mevcut yasal ve politik yapılarla ne derece uyumlu olduğu sıkça birlikte ele alınmıştır. Bu, politika yapıcılarının ve uygulayıcı kurumların model önerilerini değerlendirirken, yasal çerçeveye entegrasyona büyük önem verdiğini göstermektedir. Kod ilişkiler tarayıcısının gösterildiği bu şekil, analiz edilen her bir ana kodun en sık birlikte geçtiği kavramsal alanı net biçimde göstermektedir. Kurumsal stratejiler, doğrudan insan kaynağının niteliğine bağlı olarak şekillenmekte, Ekonomik çıktılar, saha etkileriyle yakından bağlantılı görülmekte, model önerileri, mevcut sistemsel yapılarla (mevzuat/politika) birlikte ele alınmaktadır. Bu tür eşleşmeler, çalışmadaki kavramlar arası bütünlüğü ve analitik derinliği ortaya koymak açısından önemli katkılar sunmaktadır.

Kodlar arasında tespit edilen bu güçlü ilişkiler, katılımcı ifadelerinde de açık biçimde gözlemlenmiştir. Bu bağlamda yapılan mülakatlardan alınan bazı örnek ifadeler şu şekildedir:

Firma 4: “Uluslararası öğrencilerin firmamızdaki katkıları özellikle ihracat süreçlerinde kendini göstermektedir. Bu öğrencilerin sahip olduğu dil becerileri, kültürel bilgileri ve bağlantıları, hedef pazarlara daha hızlı ve etkin bir şekilde erişim sağlamamıza yardımcı olmaktadır. Mezun olduktan sonra kendi ülkelerine dönen uluslararası öğrenciler, firmamızın o bölgelerdeki ticari ilişkilerini güçlendirmekte ve yeni iş birlikleri oluşturma konusunda önemli bir köprü rolü üstlenmektedir.”

Firma 9: “Uluslararası öğrencilerin firmamızda uzun vadede kalmalarını ve mezun olduktan sonra da ilişkilerini sürdürmelerini sağlamak için farklı stratejiler uygulamaktayız. Öncelikle, çalışanlarımızın kariyer gelişimini desteklemek amacıyla mentorluk programları ve düzenli eğitimler sunuyoruz. Bu sayede teknik becerilerinin yanı sıra liderlik yetkinliklerini de geliştirmelerine olanak tanıyoruz. Ayrıca, çalışma ortamımızda kültürel çeşitliliği teşvik ederek, uluslararası çalışanlarımızın kendilerini rahat ve değerli hissetmelerini sağlıyoruz. Bu yaklaşım,

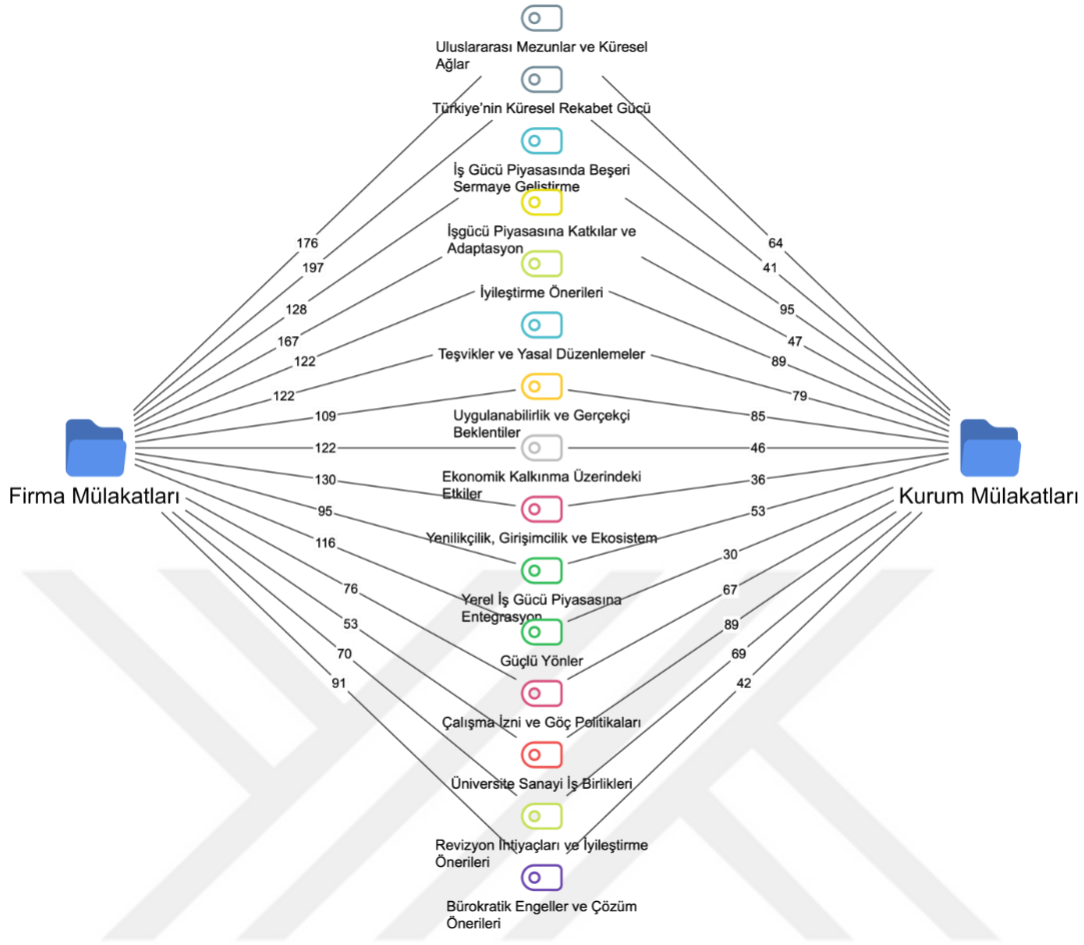
onların firmamıza daha uzun süreli katkı sağlamalarına yardımcı olmaktadır. Bu stratejilerin beşeri sermaye açısından önemli katkılar sunduğuna inanıyoruz.”

Kurum 1: “Türkiye’de iş gücü piyasasında yaşanan temel sorunun genel bir işsizlikten ziyade, nitelikli iş gücü eksikliği olduğu görülmektedir. Bu nedenle, uluslararası mezunların yalnızca belirli kriterleri sağlayan ve iş gücü ihtiyacını karşılayan alanlarda istihdam edilmesi, iç dengelerin korunmasına katkı sağlayacaktır.”

Kodlar arasında gözlemlenen örtüşmeler, yalnızca kavramsal düzeyle sınırlı kalmayıp, sahadaki uygulama deneyimleriyle de güçlü bir biçimde örtüşmektedir. Kodlar arası eşzamanlılık, kurumların stratejik önceliklerini, firmaların operasyonel beklentilerini ve uluslararası mezunların bu beklentiler karşısında nasıl konumlandıklarını daha net analiz edebilme olanağı sunmaktadır.

Ç. Vaka Karşılaştırmalı Kod Matrisleri

MAXQDA’nın analiz araçlarından biri olan “Vaka Karşılaştırmalı Kod Matrisi” analizine dayanan iki grup vaka modelini (sol ve sağ klasörler) karşılaştırmalı olarak sunmaktadır. Bu analiz sonucunda elde edilen grafikler; genellikle farklı belge gruplarında (örneğin: firma ve kurum mülakatları) aynı temalara (kodlara) yapılan atıfların niceliğini (frekansını) göstermek için kullanılmaktadır. Her bir çizgi, bir kodun belirli bir belge grubuyla ne kadar ilişkili olduğunu (kaç kez kodlandığını) temsil etmektedir.

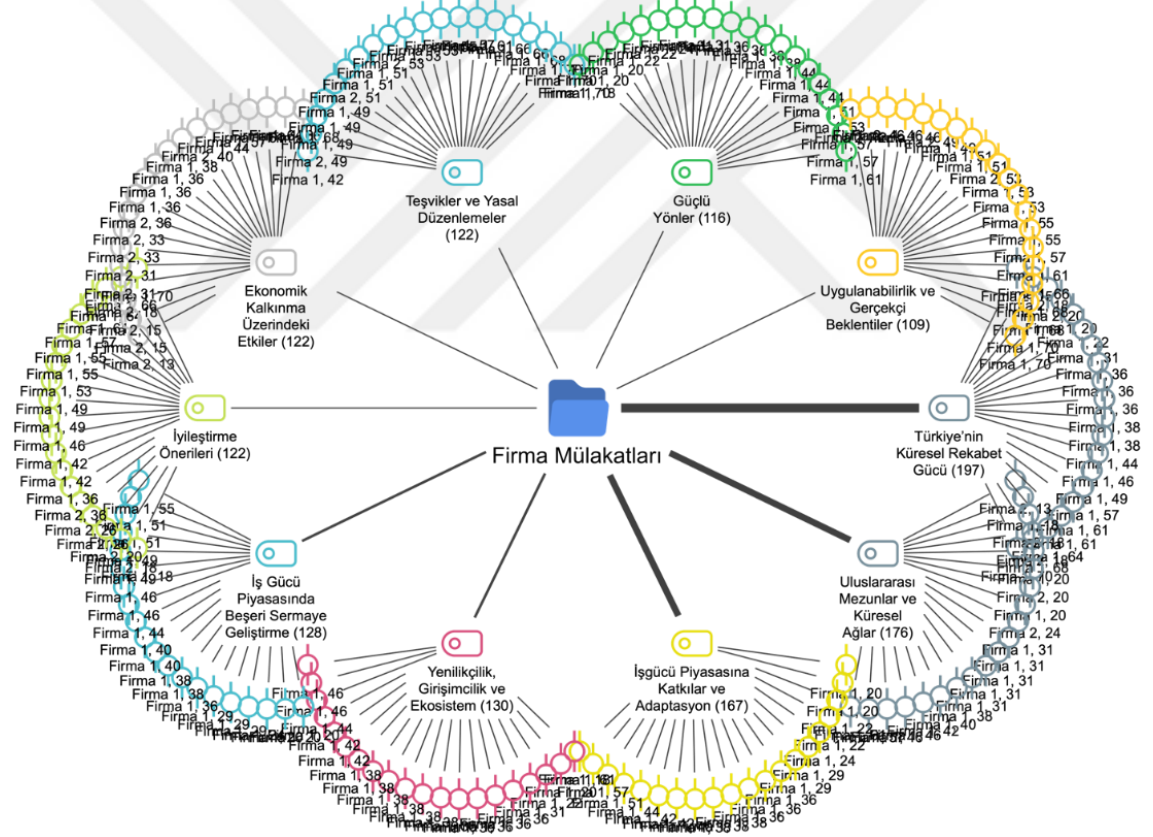
Grafik 38: İki Vaka Modeli

Kaynak: Mülakat bulguları aracılığıyla araştırmacı tarafından hazırlanmıştır.

İki vaka modeli sonuçlarına bakıldığında Firmalar tarafında en fazla kodlanan temalar, büyük olasılıkla uygulama etkisi, ekonomik katkı, ihracat/ticaret olanakları gibi pratik çıktılarla ilişkilidir. Özel sektör, mezunların işlevsel yönünü öne çıkarmaktadır. Kurum tarafında öne çıkan temalar muhtemelen istihdam politikaları, beşeri sermaye, kariyer planlama ve düzenleyici sistemler gibi yapısal konuları kapsamaktadır. Kamu, uluslararası mezunlara daha stratejik ve mevzuat odaklı yaklaşmaktadır. Genel olarak bakıldığında her koda iki belge grubu tarafından da farklı ağırlıkta da olsa vurgular yapıldığı görülmektedir. Bu analizde tematik kesişim alanları olarak değerlendirilebilir. Yani hem kamu hem de özel sektör bu temaya benzer ölçüde değer vermiştir. Bu alanlar politika geliştirirken ortak payda olarak ele alınabilir. Sonuç olarak firma mülakatlarında daha fazla tekrar eden temalar genellikle çıktı odaklı, ekonomik değer ve uygulama başarısı etrafında şekillenmektedir. Kurum mülakatları ise daha çok mevzuat, sistemsel uyum, uzun vadeli planlama ve stratejik yönetim konularına odaklanmaktadır. Her iki

grup arasında bazı temalar benzer düzeyde vurgulanmıştır; bu da iş birliğine açık ortak tematik alanlar bulunduğunu göstermektedir.

MAXQDA'nın Tek Vaka Modeli (Single Case Model) analiz aracı ise, bir belge grubundaki (vaka) verilerin, temalar (kodlar) aracılığıyla nasıl yapılandığını ve bu kodların altında yer alan alt kategoriler ve alıntılarla nasıl bir örgü oluşturduğunu görselleştirmektedir. Analiz sonucunda ortaya çıkan grafikte merkezde belge grubu yer almaktadır. Etrafındaki renkli etiketler ise bu belgede kullanılan temel temaları/kodları göstermektedir. Ayrıca her kodun çevresinde yer alan küçük daireler ise bu temaya ait olan kodlu segment sayısını (alıntı/adet) simgelemektedir. Kodların merkeze bağlandığı çizgiler ne kadar kalınsa, o kod belge grubu içinde o kadar sık kullanıldığını ve katılımcılar o temaya daha fazla vurgu yaptığını göstermektedir.

Grafik 39: Tek Vaka Modeli (Firmalar)

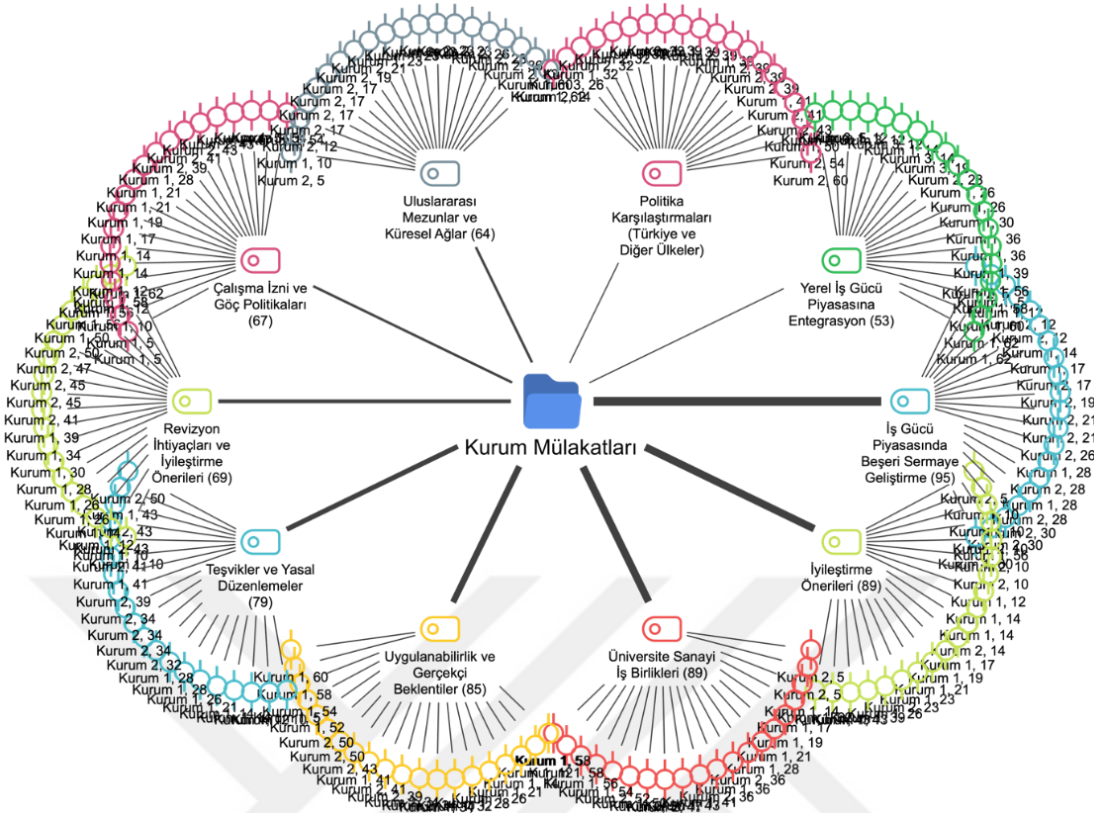
Kaynak: Mülakat bulguları aracılığıyla araştırmacı tarafından hazırlanmıştır.

Tek vaka modelini firmalar bazında değerlendirildiğinde Türkiye'nin Küresel Rekabet Gücü isimli tema modelin en baskın ve güçlü teması olarak öne çıkmaktadır. Firma mülakatlarında katılımcılar, Türkiye'nin küresel rekabet konumunu güçlendirecek stratejik bir beşeri kaynak olarak görmektedir. Özellikle ihracat potansiyeli, uluslararası

pazar erişimi ve dil-kültür avantajları gibi unsurlar sıklıkla vurgulanmış olabilir. Bu yaklaşım, firmaların globalleşme sürecine insan kaynağı perspektifinden baktığını göstermektedir. Bu temayı Uluslararası Mezunlar ve Küresel Ağlar isimli tema takip etmektedir. Özellikle uluslararası mezunların mezuniyet sonrası sürdürülebilir bağlantılar kurma kapasitesine odaklanmaktadır.

Mezunların kendi ülkelerine döndükten sonra Türkiye ile ticaret, teknoloji transferi veya akademik iş birlikleri kurma potansiyeli, firmalar tarafından bir “küresel ilişki köprüsü” olarak görülmektedir. Bu da eğitim ihracatı perspektifinden bakıldığında, mezunların “eğitim alan birey” olmalarının yanı sıra, ekonomik-diplomatik birer temas noktası olduğuna işaret etmektedir. Üçüncü sırada ise iş gücü piyasasına katkılar ve adaptasyon isimli tema gelmektedir. Bu tema mezunların doğrudan Türkiye iş gücü piyasasında istihdam edilmeleriyle ilgilidir. Katılımcılar, yabancı mezunların sektörel becerileri, teknolojik yeterlilikleri, uyum süreçleri ve yerli işgücü ile iş birliği olanakları gibi konularda kapsamlı değerlendirmeler yapmıştır. Özellikle uyum süreçleri ve ilk istihdam deneyimleri, bu temada öne çıkıyor olabilir. Bu durum, uluslararası öğrencilerin iş gücüne katılımının sadece nicel bir katkı değil, nitel bir dönüşüm potansiyeli taşıdığına işaret etmektedir.

Firmalar özelinde gerçekleştirilen tek vaka modeli sonucunda, özel sektörde en yoğun olarak kodlanan üç temanın, Türkiye’nin küresel rekabet vizyonu, uluslararası mezunların ağ etkisi, ve istihdama yönelik katkı ve uyum süreçleri olduğunu göstermektedir. Özellikle firma temsilcileri, uluslararası mezunları kurum içi fayda sağlayan bireyler olarak değerlendirmeleri ve bununla beraber Türkiye’nin ekonomik diplomasisi ve rekabet gücü açısından stratejik aktörler olarak değerlendirmeleri bulunmaktadır. Bu yaklaşım, yükseköğretim temelli göç politikalarının makroekonomik hedeflerle nasıl ilişkilendirilebileceğine ipuçları sunmaktadır.

Grafik 40: Tek Vaka Modeli (Kurum Mülakatları)

Kaynak: Mülakat bulguları aracılığıyla araştırmacı tarafından hazırlanmıştır.

Kurumlarla yapılan görüşmeler çerçevesinde hazırlanan tek vaka modeline bakıldığında ise İşgücü Piyasasında Beşeri Sermaye Geliştirme görüşmelerde en çok üzerinde durulan temadır. Kurum temsilcileri, uluslararası öğrencilerin mezuniyet sonrası istihdama katılımını yalnızca bir yerleştirme süreci olarak görmemekte, bunun yanında nitelikli insan kaynağını geliştirme ve değerlendirme süreci olarak ele aldığını göstermektedir. Eğitim çıktıları ile iş gücü ihtiyaçları arasında köprü kurularak beşeri sermayenin etkin kullanımı vurgulanmıştır.

İyileştirme Önerileri ise Stratejik düşünce ve çözüm üretme boyutuyla yoğun şekilde kodlanmıştır. Kurumlar, mevcut sistemde gözlemlenen eksiklikler ve darboğazlar karşısında öneriler geliştirmiş; süreçlerin daha işlevsel hale gelmesi için somut adımlar önermiştir. Bu temada reform, sadeleştirme ve kapasite artırımı gibi öneriler sunulmakla birlikte konunun geliştirilmeye açık bir alan olduğunun kurumlar tarafından fark edildiğini göstermektedir. Sonrasında ise Üniversite-Sanayi İş birlikleri yoğun bağlantılarla merkezde konumlanan bir diğer ana temadır. Uluslararası mezunların istihdamı bağlamında yükseköğretim ile özel sektörün eşgüdüm içinde çalışması

gerektiği fikri çok sık dile getirilmiştir. Kurumlar bu iş birliğini sürdürülebilir kalkınma ve nitelikli istihdamın anahtarı olarak görmektedir.

Uygulanabilirlik ve Gerçekçi Beklentiler temasının orta kalınlıkta olması ise diğer üç temadan sonra kurum temsilcilerinin sahada uygulanabilir, sürdürülebilir ve politik/ekonomik gerçeklerle uyumlu yaklaşımların geliştirilmesine önem verdiğini göstermektedir. Ayrıca teşvikler ve yasal düzenlemeler ile revizyon ihtiyaçlar iyileştirme alanları gibi temalarda orta kalınlıktaki çizgilerle gösterilmiştir. Bu durum kurumların, yabancı mezunların istihdamında karşılaşılan yasal engelleri, teşvik mekanizmalarını ve düzenleyici reform ihtiyaçlarını sıklıkla tartıştığını ve özellikle bürokratik yükler, izin süreçleri ve yasal uyumsuzluklar odaklandığını göstermektedir. Ayrıca mevcut politikaların yeniden değerlendirilmesi, dinamik ihtiyaçlara uyarlanması ve daha etkin bir yapı kurulması yönünde düşünceler ifade edilmiştir.

Kamu kurumlarında yapılan görüşmeler çerçevesinde hazırlanan bu tek vaka modelinde kurum mülakatlarında en çok vurgulanan temalar arasında 'iş gücü piyasasında beşeri sermaye geliştirme', 'iyileştirme önerileri' ve 'üniversite-sanayi iş birlikleri' öne çıkmaktadır. Kurumlar, uluslararası mezunların nitelikli istihdamını sistemsel bir kalkınma unsuru olarak görmekte ve bu süreci yönlendirecek yapısal iş birlikleri, uygulama gerçekliği ve düzenleyici çerçeveler üzerinde durmaktadır. Diğer yandan, 'çalışma izni ve göç politikaları' ile 'uluslararası mezunların küresel ağ potansiyeli' gibi daha dışa dönük konulara görece daha az yer verilmiştir. Bu durum, kamu aktörlerinin iç düzenleme ve yapısal dönüşüm perspektifini öne çıkardığını, dış etki boyutunu ise ikincil düzeyde değerlendirdiğini göstermektedir.

Vaka modeli analizleri sonucunda ulaşılan bu tematik yoğunluklar, katılımcı ifadelerinde de açık biçimde gözlemlenmiştir. Konuya ilişkin bazı örnek alıntılar aşağıda sunulmaktadır:

Firma 2: “Dış ticaret ve ihracat alanında faaliyet gösteren dernekler ve platformlarla bağlantılar kurarak uluslararası öğrencilerin kariyer gelişimlerine katkı sunmayı hedefliyoruz. Bu iş birlikleri, hem firmanın küresel pazarda daha etkin hareket etmesine hem de uluslararası öğrencilerin sektöre daha hızlı adapte olmalarına yardımcı oluyor.”

Firma 6: “Uluslararası öğrenciler, firmamızın nitelikli personel ihtiyacını karşılama konusunda önemli bir potansiyele sahiptir. Özellikle ihracat ve dış ticaret süreçlerinde, dil becerileri, kültürel bağlantıları ve uluslararası pazarlara

hakimiyetleri sayesinde firmamızın küresel iş yapma kapasitesini artırmaktadırlar. Bu öğrenciler, hem Türkiye'deki çalışma süreçlerine katkı sağlamakta hem de mezun olduktan sonra kendi ülkelerinde firmamızla iş birliklerini sürdürerek ticari ağıımızın genişlemesine destek olmaktadır.”

Firma 8: “Türkiye’de uluslararası öğrenci istihdamını artırmak için öncelikle kapsamlı teşvik mekanizmalarının oluşturulması ve bu teşviklerin şirketlere doğru ve etkili bir şekilde aktarılması gerekmektedir. Vergi indirimleri, sosyal güvenlik primi destekleri ve esnek çalışma izinleri gibi uygulamalar, firmaların uluslararası öğrencileri istihdam etmeye daha istekli olmalarını sağlayacaktır.”

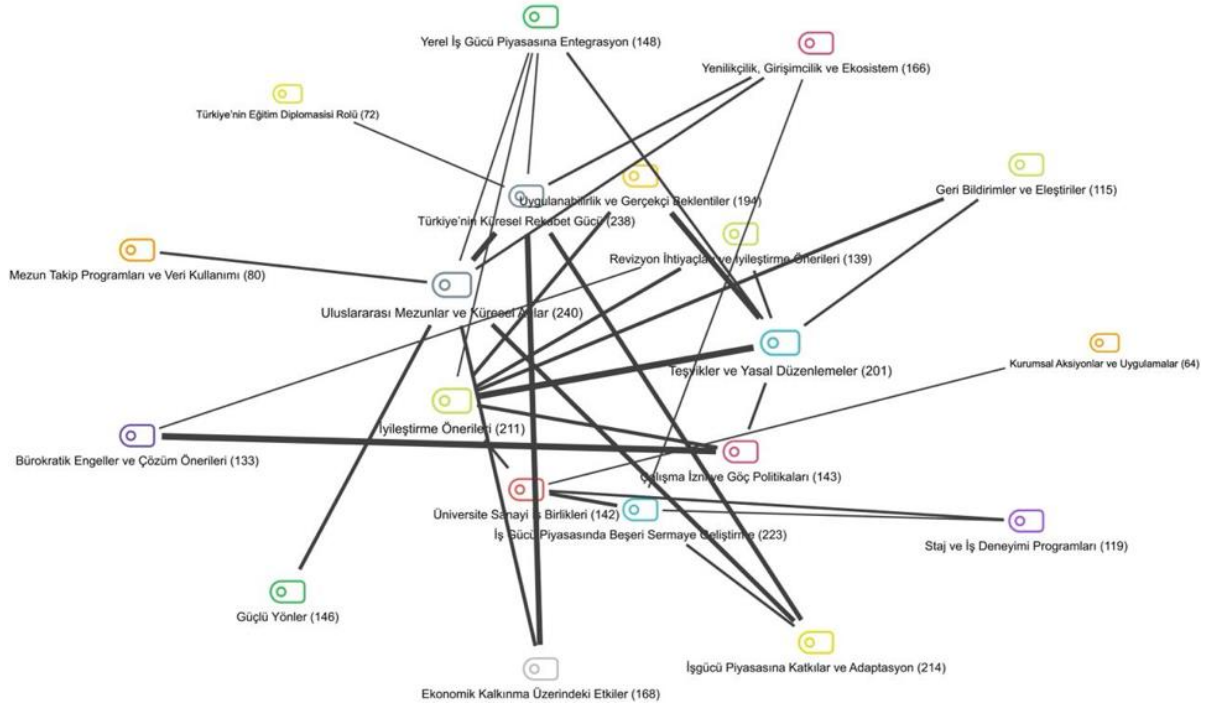
Kurum 3: “uluslararası öğrencilerin istihdam edilebilirliğini artırmak amacıyla kariyer destek mekanizmaları geliştirilmekte ve sektörlerle iş birliği içinde programlar yürütülmektedir. Bu çerçevede, öğrencilere mezuniyet sonrası 1 yıllık geçici ikamet izni verilmekte ve mezunların iş gücü piyasasına katılımını kolaylaştırmak için istihdam süreçlerine yönelik bilgilendirme faaliyetleri yürütülmektedir. Öte yandan, sanayi ile üniversiteler arasındaki bağlantıyı güçlendirmek için uygulamalı eğitim, staj programları ve araştırma projelerine uluslararası öğrencilerin dahil edilmesi teşvik, yapay zeka gibi stratejik sektörlerde uluslararası öğrencilerin istihdam edilmesi konusunda farkındalık yaratmak ve destek mekanizmaları oluşturmak için ilgili paydaşlarla ortak projeler geliştirilmektedir.”

Bu ifadeler, vaka modelleriyle ortaya konan temaların teorik yapısı, kurum ve firmaların stratejik öncelikleri, operasyonel ihtiyaçları ve uluslararası mezunlara yönelik algılarıyla birebir örtüştüğünü göstermektedir. Özellikle küresel rekabet, beşeri sermaye geliştirme ve yapısal iş birlikleri temaları, her iki aktör grubunun ortaklaştığı stratejik alanlar olarak dikkat çekmektedir.

D. Kod Birlikte Oluşturma Modelleri

MAXQDA nitela analiz programında gerçekleştirilen kod birlikte oluşma modeli (çakışan kodlar) analizi, nitel araştırmalarda farklı temaların aynı metin parçaları içerisinde eşzamanlı olarak işaretlenmesi durumları incelenmekte ve bu temalar arasındaki ilişkileri görselleştirmektedir. Birbiriyle birlikte anılan ya da anlam bağlamı içinde sıkça yan yana kullanılan kodlar arasında kavramsal yakınlık olup olmadığını ortaya koymaktadır. Kodlar arasındaki bağlantılar grafiksel olarak çizgilerle gösterilirken, bu çizgilerin kalınlığı çakışmanın sıklığını yansıtmaktadır. Bu analizle birlikte hangi temaların güçlü ilişkiler içerisinde olduğunu, hangi temaların analiz edilen

bağlamda merkezî bir rol oynadığını ve hangi kodların daha bağımsız kaldığı tespit edilmektedir. Bu analiz, özellikle temalar arası örüntülerin ve kavramsal kümelerin keşfedilmesinde etkili olmakla birlikte, araştırmanın kuramsal bütünlüğünü güçlendirmeye hizmet etmektedir. Çalışma kapsamında gerçekleştirilen kod birlikte oluşma modeli (çakışan kodlar) analizi sonucunda aşağıdaki şekil elde edilmiştir.

Şekil 2: Kod Birlikte Oluşum Modeli (Çakışan Kodlar)

Kaynak: Mülakat bulguları aracılığıyla araştırmacı tarafından hazırlanmıştır.

Analiz sonucunda elde edilen modelde hem tematik derinlik, hem de ilişkisel ağların yoğunluğu oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Şeklin merkezine yakın konumda yer alan kodlar, diğer kodlarla daha fazla çakışma ilişkisine sahip olan çekirdek temalar olduğu söylenebilir. Çekirdek temalardan birinin “Uluslararası Mezunlar ve Küresel Ağlar (n=240)” olduğu görülmekte ve bu söz konusu temanın ilişki ağının geniş olduğunu göstermektedir. Bu tema ile birlikte Türkiye’nin Küresel Rekabet Gücü (238), Teşvikler ve Yasal Düzenlemeler (201), İşgücü Piyasasında Beşeri Sermaye Geliştirme (223), İyileştirme Önerileri (211) ve Uygulanabilirlik ve Gerçekçi Beklentiler (194) gibi temaların ilişkili olduğu görülmektedir. Uluslararası Mezunlar ve Küresel Ağlar teması sadece dış bağlantı veya uluslararasılaşmayı değil, nitelik, rekabet gücü, yapısal teşvikler ve beşeri sermaye stratejileriyle doğrudan iç içe geçtiğini göstermektedir. Mezunlar, dış

ilişkiler alanında olduğu kadar, iç politika süreçlerinde de stratejik roller üstlenen aktörler olarak değerlendirilebilir.

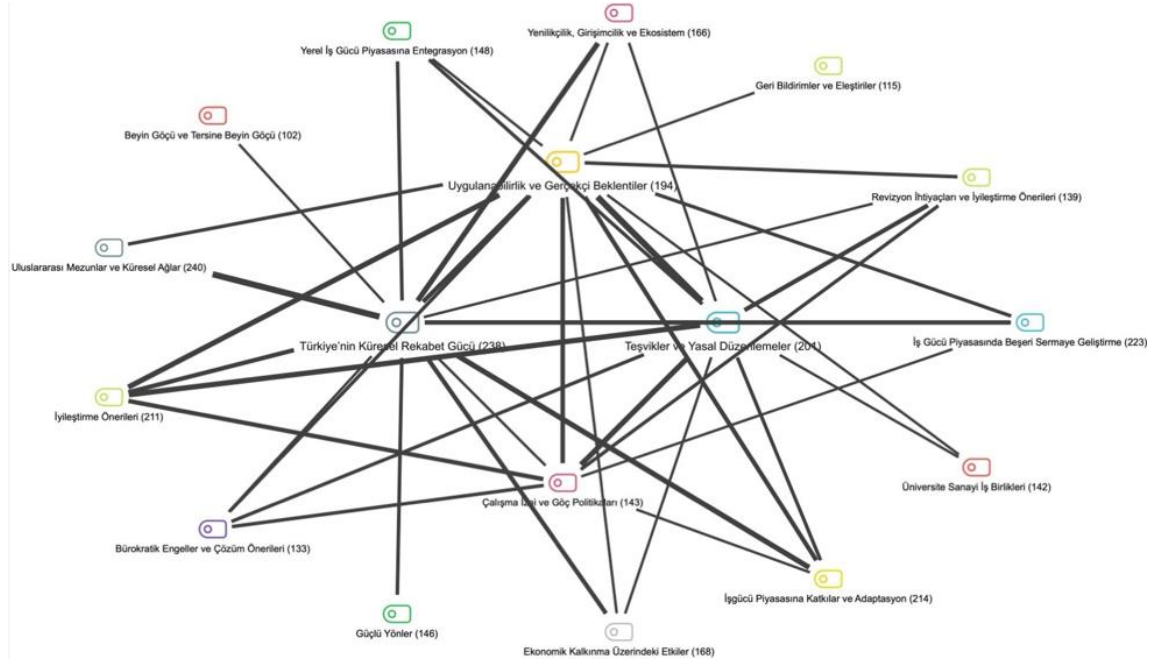
“İşgücü Piyasasında Beşeri Sermaye Geliştirme (n=223)” hem firma hem de kurum perspektiflerinde sıkça kullanıldığını daha önceden belirtilmişti. Bu tema ile ilişkili olan temalar ise İşgücü Piyasasına Katkılar ve Adaptasyon (214), Üniversite Sanayi İş birlikleri (142), Çalışma İzni ve Göç Politikaları (143), Teşvikler ve Yasal Düzenlemeler (201) ve Uluslararası Mezunlar ve Küresel Ağlar isimli temalardır. İşgücü piyasasında beşeri sermaye geliştirme teması hem doğrudan istihdam süreçlerini hem de bu süreci mümkün kılan sistemsel çerçeveleri (teşvik, izin, iş birliği) kapsayan bir merkez rolü üstlendiği söylenebilir.

İyileştirme Önerileri (n=211) başlıklı tema ise uygulama odaklı dönüşüm taleplerini temsil etmektedir. Bu tema ise Uygulanabilirlik ve Gerçekçi Beklentiler, Revizyon İhtiyaçları ve İyileştirme Alanları (139), Teşvikler ve Yasal Düzenlemeler ve Geri Bildirimler ve Eleştiriler (115) temalarıyla ilişkilidir. İyileştirme önerileri isimli tema özellikle politika geliştirme ve sahada yaşanan problemlerin çözümüne dair verileri ortaya koymuştur. Normatif yönü yüksek, sahadan gelen “ne yapılmalı” sorusunun yoğunlaştığı veya bu konuya sıkça değinildiğini göstermektedir.

Uygulanabilirlik ve Gerçekçi Beklentiler (194) teması pratik zemin ve politika gerçekliği hakkında ipuçları vermektedir. Benzer şekilde Teşvikler ve Yasal Düzenlemeler (201) teması da sistemin omurgasını oluşturmakta ve çok sayıda kodla çakışmaktadır. Çalışma İzni ve Göç Politikaları (143) beşeri sermaye gelişimi, teşvikler ve istihdamla doğrudan bağlantılı olduğu görülmektedir. Üniversite Sanayi İş birlikleri (142) ise özellikle istihdam ve uygulama temalarıyla güçlü bir şekilde çakışmaktadır. Genel olarak değerlendirildiğinde bu çakışan kodlar modeli, uluslararası mezunların iş gücüne katılımıyla beraber Türkiye'nin küresel rekabet gücü, beşeri sermaye stratejileri ve reform ihtiyaçlarıyla doğrudan ilişkilendirildiğini ortaya koymaktadır. Özellikle 'Uluslararası Mezunlar ve Küresel Ağlar', 'İşgücü Piyasasında Beşeri Sermaye Geliştirme' ve 'İyileştirme Önerileri' temaları, ağın merkezinde yer almakta ve diğer stratejik temalarla yoğun şekilde kesişmektedir. Bu durum, nitel verinin yüksek bütünlük taşıdığını ve temalar arası kuramsal bağların güçlü olduğunu göstermektedir.

MAXQDA’da kullanılan bir diğer analiz ise Kod birlikte oluşma modeli (kod yakınlığı analizi), nitel verilerin analizinde, belirli kodların aynı belgelere veya belge bölümlerine

yakın mesafelerde tekrar edilmesi durumlarını analiz ederek, temalar arasındaki ilişkisel yoğunluğu görselleştirmektedir. Bu yöntem, temaların doğrudan çakışmasından ziyade anlam bütünlüğü içinde birbirine yakın yerlerde kullanılma eğilimini temel almaktadır. Kodlar arası bağların kalınlıklarıyla ifade edilen ağ haritaları şeklinde sunmaktadır. Kalın bağlantı çizgileri, kod çiftlerinin metinlerde birbirine yakın mesafelerde sıkça geçtiğini; dolayısıyla kavramsal birliktelik, içeriksel yakınlık veya anlamdaşlık barındırdığını göstermektedir. Bu analiz, tematik kümelerin oluşumunu anlamak, alt temalar arasında bağlantı kurmak ve kuramsal model önerilerini temellendirmek açısından önemli katkılar sağlamaktadır. Çalışma kapsamında gerçekleştirilen Kod birlikte oluşma modeli (kod yakınlığı analizi) sonucunda aşağıdaki şekil elde edilmiştir.

Şekil 3: Kod Birlikte Oluşma Modeli (Kod Yakınlığı Analizi)

Kaynak: Mülakat bulguları aracılığıyla araştırmacı tarafından hazırlanmıştır.

Görseldeki analizde, kodlar arasında yakınlık temelli güçlü ilişkiler oluşturulmuş; bunların bazıları oldukça kalın çizgilerle ifade edilmiştir. Bu da ilgili kod çiftlerinin metin içerisinde birbirine anlam olarak yakın, içeriksel olarak bağlantılı biçimde sıklıkla yer aldığını göstermektedir. Türkiye'nin Küresel Rekabet Gücü (n=238) kodu en merkezde yer alan kodlardan biridir. Görselin en merkezi kodu olarak hem en fazla bağlantıya sahip, hem de en kalın hatlarla çok sayıda temayla ilişkilendirilmiştir. Bu kod, diğer birçok temayla doğal bir bağ kurduğunu göstermektedir. Özellikle, Uluslararası Mezunlar ve Küresel Ağlar, Teşvikler ve Yasal Düzenlemeler, İşgücü Piyasasında Beşeri Sermaye

Geliştirme, Uygulanabilirlik ve Gerçekçi Beklentiler, İyileştirme Önerileri ve Ekonomik Kalkınma Üzerindeki Etkiler gibi kodlarla birlikte kullanıldığı görülmektedir. Türkiye'nin rekabet gücünü artırmada uluslararası mezunların istihdamı, düzenleyici altyapı ve beşeri sermaye politikaları birlikte anılmıştır.

Teşvikler ve Yasal Düzenlemeler (n=201)'nin çoğu stratejik kodla bağlantılı olduğu görülmektedir. Mevzuat ve teşvik sistemine dair yapılan vurgu, diğer temalarla bağ kurularak politika düzeyinde kapsamlı bir şekilde ele alındığını göstermektedir. İşgücü Piyasasında Beşeri Sermaye Geliştirme (n=223) kod yakınlığı modeli içinde çok sayıda bağlantı kurmuştur. Bu kod, çalışma izni, sanayi iş birliği ve uygulama beklentileri gibi uygulamalı alanlarla kavramsal yakınlığa sahip olduğu görülmektedir. İyileştirme Önerileri (n=211) geri bildirimler, revizyon ihtiyaçları, teşvikler gibi kodlarla güçlü yakınlık göstermiştir. Uygulamadaki sorunlara çözüm öneren aktörlerin bu kod etrafında kavramsal kümelenmeler oluşturduğu görülmektedir.

Çalışma İzni ve Göç Politikaları (n=143) kodu beşeri sermaye, uygulama zorlukları ve yasal düzenlemelerle birlikte anılmıştır. Revizyon İhtiyaçları ve İyileştirme Önerileri (n=139) ise geri bildirimler ve gerçekçi beklentilerle yakın ilişki içinde olduğu görülmektedir. Ayrıca Uluslararası Mezunlar ve Küresel Ağlar (n=240) kodu rekabet gücü ile doğrudan ve güçlü kavramsal bağ kuruyor. Kod yakınlığı analizi genel olarak değerlendirildiğinde “Türkiye'nin Küresel Rekabet Gücü” teması etrafında şekillenen kavramsal kümeler; uluslararası mezunların istihdama entegrasyonu, teşvik politikalarının yeniden yapılandırılması, beşeri sermayenin sistematik geliştirilmesi ve uygulama gerçekliği arasında güçlü bağlar kurulduğunu ortaya koymaktadır. Çalışma izni, göç politikası ve üniversite-sanayi iş birlikleri gibi temalar bu çekirdek kümenin kavramsal uzantılarını oluşturarak çok boyutlu politika geliştirme gerekliliğine işaret etmektedir. Kod yakınlığı modeli, farklı düzeydeki temalar arasında içeriksel bütünlük ve stratejik bağlantılar açısından güçlü bir yapı sunmaktadır.

Kod çakışmaları ve yakınlık analizleriyle elde edilen ilişkisel örüntüler, saha verilerinde de net biçimde gözlemlenmiştir. Aşağıda bu tematik kümelenmeleri destekleyen bazı doğrudan katılımcı ifadelerine yer verilmiştir:

Firma 5: “İlgili bölgeyi ve yerel halkı, yerel pazarı daha iyi anlayıp hizmet alma amacıyla yabancı uyruklu personel çalıştırmaya gayret ediyoruz. Türk personellerle bu süreci yürütmek daha zor oluyor. Yabancı uyruklu personel

olarak baktığımızda temini anlamında sorun yaşıyoruz. Mezun statüsünde birisini bulamadığımız için staj ile çalışma sürecine başlayıp sonrasında çalışma imkanımız olup olmadığına bakıyoruz.”

Firma 6: “Firmamız, uluslararası öğrencilerin mezun olduktan sonra da bizimle iş birliğini sürdürebilmeleri için stratejik iş modeli ve uzun vadeli ticari bağlantılar geliştirme yaklaşımı benimsemektedir. Özellikle ihracat odaklı bir firma olarak, bu öğrencilerin mezuniyet sonrası kendi ülkelerinde veya başka pazarlarda bizimle iş birliği yapmalarını teşvik ediyoruz. Bu doğrultuda uyguladığımız başlıca stratejiler şunlardır: Staj ve çalışma sürecini mezuniyet sonrası iş birliklerine dönüştürmek: Öğrencilik döneminde firmamızda çalışan veya staj yapan uluslararası öğrencilerin, mezun olduktan sonra kendi ülkelerinde distribütör, satış temsilcisi veya ticari ortak olarak çalışabilmelerini sağlıyoruz. Bu sayede, hem öğrencilerin kariyerlerini desteklemiş oluyoruz hem de firmamızın uluslararası ticaret ağını genişletiyoruz. [...] Bu stratejiler, firmamızın beşeri sermaye kazanımına da katkı sağlamaktadır.”

Firma 9: “Üniversite-sanayi iş birliğinin daha etkin hale getirilmesi, uluslararası öğrencilerin mezuniyet sonrası hem sektör hem de firma çıkarına daha verimli bir şekilde katkı sunmasını sağlayacaktır. Mezun öğrencilerle kurulan bu ikili iş birliği, ihracat faaliyetlerinde ortaya çıkabilecek riskleri azaltarak Türk sanayisinin global pazarda daha güçlü bir konuma ulaşmasına katkı sağlayacaktır.”

Kurum 1: “Mevcut düzenlemeler çerçevesinde, mezun olan uluslararası öğrencilere iş arama süreci için 6 ay süreyle ikamet izni hakkı tanınmakta ve bu süre içinde iş kurma veya çalışma izni başvurularını tamamlamalarına fırsat verilmektedir. Uluslararası öğrencilerin Türkiye’de iş bulma veya iş kurma süreçlerinin ekonomik kalkınmaya katkı sağlayabilmesi için, işverenler ve girişimciler için teşvik edici mekanizmaların oluşturulması, sektör bazlı çalışma izni uygulamalarının genişletilmesi ve ilgili kurumlarla iş birliği içinde daha fazla bilgilendirme ve yönlendirme faaliyetlerinin yapılması faydalı olacaktır.”

Kurum 3: “Türkiye’de belirli alanlarda yerel iş gücünün yeterli olmadığı durumlarda uluslararası öğrencilerin mezuniyet sonrası bu alanlara yönlendirilmesi, hem sektörlerin büyümesine katkı sağlamakta hem de istihdamın dengeli bir şekilde dağılımını desteklemektedir. Özellikle teknoloji odaklı sektörlerde ve küresel pazarlara yönelik işletmelerde çok dilli ve uluslararası deneyime sahip mezunların istihdam edilmesi, Türkiye’nin uluslararası ticaret ve yatırım kapasitesini artırmaktadır. Ancak bu sürecin yerel iş gücü üzerinde olumsuz bir baskı oluşturmaması için, sektörel ihtiyaç analizleri doğrultusunda uluslararası

öğrencilerin hangi alanlarda istihdam edileceği planlanmalı ve iş gücü piyasası için dengeleyici politikalar geliştirilmelidir.”

Kurum 4: “Yabancı uyruklu mezunlar için mezuniyet sonrası çalışma izni ve iş arama süresine yönelik yasal düzenlemeler, Türkiye’nin nitelikli iş gücünden daha fazla faydalanmasını sağlayabilir. Bu düzenlemelerin uygulanabilirliği, süreçlerin sadeleştirilmesi ve kolaylaştırılması ile yakından ilişkilidir. Örneğin, mezuniyet sonrası belirli bir süre iş arama izni tanınması, mezunların Türkiye’de kariyer fırsatları arayabilmeleri için önemli bir fırsat yaratabilir. Bununla birlikte, bu süreçlerin dijital platformlar aracılığıyla hızlandırılması ve başvuruların daha şeffaf hale getirilmesi uygulanabilirliği artıracaktır. Modelde önerilen yasal düzenlemeler, bu süreçleri iyileştirmek adına kritik adımlar sunmaktadır.”

Bu alıntılar, birlikte oluşan kod kümelerinin yalnızca yazılı veride değil, gerçek aktör görüşlerinde de karşılık bulduğunu ortaya koymaktadır. Özellikle firmaların rekabet gücü ve sürdürülebilir insan kaynağına ilişkin tutumları ile kurumların iş gücü piyasasına entegrasyon ve ağ stratejilerine odaklanan yaklaşımları, analiz edilen ağ yapılarını sahaya dayalı olarak doğrulamaktadır.

4.BÖLÜM: ULUSLARARASI ÖĞRENCİ HAREKETLİLİĞİNİN BEŞERİ SERMAYE VE EKONOMİK KALKINMAYA ETKİSİNE YÖNELİK MODEL ÖNERİSİ

4.1. Modelin Gerekçesi

Türkiye’de uluslararası öğrencilerin mezuniyet sonrası iş gücü piyasasına entegrasyonuna yönelik kurumsal kapasitenin zayıf olması, bu alanda önemli bir yapısal eksikliğe işaret etmektedir. Mevcut göç ve çalışma izinleri mevzuatı, genel olarak tüm yabancı uyrukluları kapsamaktadır, ancak uluslararası öğrencilerin mezuniyet sonrasında karşılaştıkları özgün ihtiyaçları ve dinamikleri dikkate alan özel düzenlemelerden yoksundur. Bu durum, Türkiye’de yükseköğrenimi başarıyla tamamlayan nitelikli öğrencilerin kariyer planlamalarını kendi ülkelerine veya başka ülkelere yönlendirmelerine neden olmaktadır.

Bu modelin temel amacı, Türkiye’de yükseköğrenimi tamamlayan uluslararası öğrencilerin, mezuniyet sonrası dönemde iş gücü piyasasına etkin biçimde katılabilmelerini sağlayacak yapısal bir çerçeve oluşturmaktır. Model, yalnızca yasal düzenlemelerin sadeleştirilmesini değil; aynı zamanda iş arama, çalışma izni alma ve sektörel yerleştirme süreçlerinde öğrencilere rehberlik sağlayacak kurumsal mekanizmaların geliştirilmesini de kapsamaktadır. Böylelikle, mezunların Türkiye’de kalmaya yönelik motivasyonlarını artırmak, nitelikli insan gücü kaynağını değerlendirmek ve üniversite sonrası dönemle ilgili belirsizlikleri azaltmak hedeflenmektedir. Ayrıca model, kamu, üniversiteler ve özel sektör arasında çok aktörlü bir iş birliği yapısı kurarak, uluslararası öğrencilerin beşeri sermaye olarak sisteme entegre edilmesini kurumsallaştırmayı ve kalıcı hale getirmeyi amaçlamaktadır. Böyle bir yapının hayata geçirilmesi, yalnızca bireysel kariyer gelişimlerini desteklemekle kalmayacak; Türkiye’nin küresel ölçekte nitelikli göçmen çekme kapasitesini de artıracaktır.

Bu tespiti destekleyen nitel analiz bulguları, mezuniyet sonrası sürecin öğrenci nezdinde çoğunlukla belirsizlik, bürokratik engeller ve destek mekanizmalarının eksikliği ile tanımlandığını göstermektedir. Görüşmelerde öne çıkan en yaygın temalar arasında “çalışma izni alma süreçlerinin karmaşıklığı”, “iş arama sürecinde yeterli rehberlik

sunulmaması” ve “Türkiye’de uzun vadeli kalış imkânlarına dair bilgi eksikliği” yer almaktadır. Bu faktörlerin bir araya gelmesi, öğrencilerin mezuniyet sonrası Türkiye’de kalma motivasyonunu zayıflatmakta ve sistemin cazibesini azaltmaktadır.

Buna karşılık, uluslararası karşılaştırmalar Türkiye’nin sahip olduğu potansiyelin değerlendirilmediğini ortaya koymaktadır. Örneğin ABD’deki OPT (Optional Practical Training), Kanada’daki PGWP (Post-Graduation Work Permit), İngiltere’taki Graduate Visa ve Almanya’daki Blue Card gibi uygulamalar, yükseköğretimi tamamlayan uluslararası öğrencilerin o ülkede kalıcı olarak istihdam edilmesini kolaylaştırmakta ve bu öğrencilerin beşeri sermaye olarak kazanılmasını mümkün kılmaktadır. Bu uygulamaların, işgücü piyasasına katkının ötesinde; ülkelerin yenilikçilik kapasitesini artırma, kültürel çeşitliliği zenginleştirme, küresel ağlarla entegrasyonu güçlendirme ve ekonomik kalkınma stratejilerine destek sağlama gibi çok boyutlu etkiler ürettiği anlaşılmaktadır.

Türkiye’nin de benzer biçimde, uluslararası öğrencilerin mezuniyet sonrası dönemde ülkede kalmalarını teşvik edecek, nitelikli iş gücünü ülkeye entegre eden, bürokratik süreçleri sadeleştiren ve sektörel ihtiyaçlarla uyumlu bir model geliştirmesi gerekmektedir. Bu model, bireysel düzeyde istihdam süreçlerini düzenlemenin ötesinde; yükseköğretim ve ekonomi politikaları arasında yapısal bir köprü kurarak, Türkiye’nin uluslararası rekabet gücünü artırmayı hedefleyen stratejik bir araç olarak konumlanmaktadır.

Ayrıca önerilecek model, nitel analiz bulgularında sıkça vurgulanan “uygulama etkileri”, “ekonomik katkılar” ve “model değerlendirmesi” temaları doğrultusunda yapılandırılacaktır. Bu temalar, uluslararası öğrencilerin sahadaki performansları, sektörel uyumları ve karar alıcı kurumlar tarafından nasıl değerlendirildikleri üzerine çok boyutlu veri sağlamış, model önerisinin hem pratik hem de stratejik düzeyde yeniden kurgulanmasını mümkün kılmıştır. Türkiye’nin yükseköğretimdeki uluslararasılaşma vizyonu ile uyumlu, beşeri sermaye birikimini gözeten ve ekonomik büyüme hedeflerine katkı sağlayan bütüncül ve işlevsel bir model geliştirilmesi gerekliliği, hem saha verileri hem de uluslararası iyi uygulamalar ışığında açık bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Bu model, Türkiye’nin yalnızca eğitim süreci boyunca değil, mezuniyet sonrasında da uluslararası öğrenciler için tercih edilen bir ülke olmasını sağlayacak önemli bir politika aracıdır.

4.2. Modelin Amaç ve Hedefleri

Bu modelin temel amacı, Türkiye’yi yükseköğretimini burada tamamlayan uluslararası öğrenciler açısından bir eğitim merkezi olmanın ötesinde, uzun vadeli kariyer ve yaşam planlarının gerçekleştirilebileceği bir destinasyon olarak konumlandırmaktır. Özellikle, eğitimini tamamlayan öğrencilerin mezuniyet sonrası Türkiye’de kalmalarını kolaylaştıracak destek mekanizmalarının kurulması, iş arama ve çalışma izinlerinin şeffaf ve erişilebilir hale getirilmesi modelin öncelikleri arasındadır. Bu süreçte işgücü piyasasına nitelikli katkı sunabilecek öğrencilerin, bireysel kariyer olanaklarından ziyade Türkiye’nin beşeri sermaye stokuna katma değer sağlayacak birer aktör olarak değerlendirilmesi hedeflenmektedir.

Analiz sonuçlarında sıklıkla dile getirilen uygulama sorunları, bilgilendirme eksiklikleri ve bürokratik engeller göz önüne alındığında, modelin öncelikli hedeflerinden biri, bu sorunları aşacak kurumsal düzenlemeler geliştirmektir. Katılımcı görüşlerine göre öğrencilerin büyük çoğunluğu, iş arama ve izin süreçlerinde hem yönlendirici bir yapının hem de teşvik edici politikaların eksikliğini hissetmektedir. Bu bağlamda model, yalnızca öğrencileri değil, onları istihdam edecek firmaları ve destekleyici kamu kurumlarını da kapsayan çok aktörlü bir yapı öngörmektedir.

Özellikle teknoloji, mühendislik, sağlık bilimleri ve Ar-Ge gibi stratejik alanlarda yetişmiş uluslararası mezunların Türkiye’de kalması, hem sektörel ihtiyaçların karşılanmasına hem de yenilikçilik kapasitesinin artırılmasına katkı sunacaktır. Bu nedenle, bu öğrencilerin iş gücüne entegrasyonu için işverenlere vergi teşvikleri sağlanması, sosyal güvenlik haklarının güçlendirilmesi ve bölgesel kalkınmayı destekleyici istihdam politikalarının geliştirilmesi modelin somut hedefleri arasında yer almaktadır.

Ayrıca model, mezunların girişimcilik potansiyelini desteklemeyi de amaçlamaktadır. Özellikle kendi işini kurmak isteyen nitelikli mezunların desteklenmesi, Türkiye’de istihdam yaratıcı etkilerin güçlendirilmesini mümkün kılacaktır. Bu kapsamda teknoparklar, kuluçka merkezleri ve girişim sermayesi destek programları ile uluslararası mezunlara yönelik kapsayıcı girişimcilik politikalarının entegrasyonu modelin işlevsel bileşenlerinden biri olarak öne çıkmaktadır.

Ayrıca modelin önemli hedeflerinden biri de, Türkiye’de yükseköğretim almış uluslararası mezunların ülkeleriyle olan sosyal, kültürel ve ekonomik bağlarının

Türkiye'nin dış ticaret politikalarıyla stratejik biçimde ilişkilendirilmesidir. Firma mülakatlarında sıklıkla dile getirilen “ihracat potansiyeli” ve “ticari köprü işlevi” gibi ifadeler, uluslararası mezunların iş gücü piyasasına olan katkılarının yanında, Türkiye'nin ihracat stratejilerine katkı sağlayacak dış ilişkiler aktörleri olarak da değerlendirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Mezunların kendi ülkelerinde sürdürdükleri sosyal ve profesyonel ağlar, Türkiye merkezli firmalar için doğal bir pazara erişim avantajı yaratmakta; bu yönüyle mezunlar, mikro düzeyde birer ticaret elçisi işlevi görmektedir. Bu nedenle model, Türkiye’de kalıcı olarak istihdam edilen mezunları hedeflemenin yanı sıra, mezuniyet sonrası ülkelere dönen ancak Türkiye ile ticari ve teknolojik iş birliğini sürdüren uluslararası mezunları da stratejik birer dış ticaret ve ekonomik diplomasi aracı olarak konumlandırmayı hedeflemektedir. Bu çerçevede, ihracatçı firmalarla uluslararası mezunlar arasında iletişim kuracak mezun-ağı odaklı iş birlikleri, dış ticaret mentorluk programları ve uluslararası mezunlara yönelik hedef ülke bazlı ticari danışmanlık modelleri gibi yapılar modelin kapsayıcı perspektifine entegre edilebilir. Böylece Türkiye, yalnızca mezunların iş gücüne katılımıyla değil, dış ticaret kapasitesini artıran insan sermayesi yatırımı aracılığıyla da ekonomik fayda üretme potansiyelini artırmış olacaktır.

Modelin hedeflediği çıktılar ekonomik olmasının yanında, sosyal uyum, kültürel etkileşim ve uluslararasılaşma politikalarının güçlendirilmesini de kapsamaktadır. Mezunların Türkiye’de kalmaya istekli hale gelmesi için sadece ekonomik değil, sosyal ve kurumsal motivasyonların da dikkate alındığı bütüncül bir yapı önerilmektedir. Böylece Türkiye, uluslararası öğrenciler için rekabetçi bir yükseköğretim destinasyonu olmanın ötesine geçerek, istihdam ve yaşam tercihinde öne çıkan bir ülke haline gelebilecektir.

4.3. Modelin Hedef Kitlesi

Modelin hedef kitlesi, uluslararası öğrencilerin mezuniyet sonrası Türkiye’de istihdam edilmelerine yönelik sürecin her aşamasında kritik rol üstlenen paydaşlardan oluşmaktadır. Bu gruplar arasında doğrudan faydalanıcı konumunda yer alan uluslararası öğrencilerin yanı sıra, kamu kurumları, özel sektör temsilcileri, yükseköğretim kurumları ve sivil toplum kuruluşları yer almaktadır. Her bir grup, modelin tasarımı ve

uygulanmasında farklı düzeyde etki ve sorumluluk taşımakta; modelin başarısı, bu aktörlerin eşgüdümlü çalışmasına bağlı olarak şekillenmektedir.

Nitel analiz bulgularında en çok kodlanan temalardan biri olan “uygulama etkileri” ve “zorluklar” kategorilerinde, öğrenci görüşleri kadar kurum ve firma perspektiflerinin de belirleyici olduğu görülmüştür. Özellikle firma mülakatlarında vurgulanan “istihdam potansiyeli” ve “girişimcilik fırsatları”, özel sektörün bu süreçte işveren sıfatının yanında, politika ortağı konumunda değerlendirilmesini gerekli kılmaktadır. Uluslararası mezunların firmalara sunduğu kültürel çeşitlilik, dış ticaret bağlantıları ve yenilikçilik kapasitesi gibi avantajlar, modelin özel sektör boyutunu güçlendirmektedir.

Ayrıca, firma mülakatlarında sıklıkla vurgulanan bir diğer unsur da uluslararası mezunların yalnızca işgücü açığını kapatmakla sınırlı kalmadığı; bunun yanında Türkiye’nin ihracat vizyonuna katkı sunabilecek stratejik aktörler olarak yer alabilirler. Bu mezunların, kendi ülkeleriyle kültürel, dilsel ve sektörel bağlantıları üzerinden dış ticaret köprüleri kurma potansiyeli, firmalar açısından istihdam odağı olmakta; ayrıca uluslararası pazarlara açılma stratejisinin bir parçası olarak öne çıkmaktadır. Bu nedenle özel sektör, modelde yalnızca uygulayıcı değildir. Bunun yanında özel sektör, Türkiye’nin dış ekonomik açılımını destekleyici bir ortak olarak yeniden tanımlanmaktadır.

Kamu kurumları ise modelin yasal altyapısını ve düzenleyici çerçevesini sağlayan temel aktörlerdir. Göç, istihdam ve sosyal güvenlik süreçlerine dair mevzuatın oluşturulması, uygulanması ve izlenmesi bu gruba ait sorumluluklardır. Kurum mülakatlarında sıklıkla vurgulanan “mevzuat ve politikalar” ve “model değerlendirmesi” kodları, kamusal aktörlerin stratejik planlamada üstlendiği yapıcı rolü ortaya koymaktadır. Bu nedenle modelin uygulanabilirliği ve sürdürülebilirliği açısından, İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, YÖK ve Ticaret Bakanlığı gibi kurumların aktif biçimde sürece dahil edilmesi önem taşımaktadır.

Üniversiteler, özellikle mezuniyet sonrası geçiş süreçlerinde öğrencilerin yönlendirilmesi, bilgilendirilmesi ve iş gücüyle buluşturulması açısından önemli bir köprü işlevi görmektedir. Mülakat analizlerinde “bilgilendirme eksikliği” ve “kariyer desteklerinin yetersizliği” sıklıkla dile getirilmiş; bu durum, üniversite kariyer merkezleri ve uluslararası ofislerinin kapasite ve işlevlerinin yeniden ele alınmasını zorunlu kılmıştır. Öğrencilerin yerel iş gücü piyasasına hazırlanmasında üniversitelerin yalnızca

akademik değil, mesleki gelişim alanında da aktif rol alması gerektiği açıkça ortaya çıkmaktadır.

Sivil toplum kuruluşları ve meslek örgütleri ise özellikle sosyal uyum, hak savunuculuğu ve farkındalık oluşturma konularında modelin destekleyici bileşenleri arasında yer almaktadır. “Toplumsal algı” ve “entegrasyon sorunları” kodları, bu kuruluşların yalnızca danışmanlık veya temsil kabiliyetini öne çıkartmamaktadır. Bunun yanında toplumsal dönüşüm süreçlerinde de işlevsel roller üstlenebileceğini göstermektedir. Yerel STK’lar, öğrencilere hukuki, kültürel ve sosyal konularda rehberlik sağlayarak modelin kapsayıcılığını artırabilir.

Modelin hedef kitlesi, tüm bu aktörlerin karşılıklı etkileşim içinde çalıştığı çok düzeyli bir yapıyı esas alır. Her bir paydaş, kendi kurumsal hedefleri doğrultusunda sisteme entegre olarak öğrencilerin Türkiye’de kalmasını teşvik edecek bütüncül bir sistemin parçası olarak değerlendirilmiştir. Bu yapı, modelin teknik yönlerinin ötesine geçerek, sosyal ve yönetsel boyutları da içerecek şekilde uygulanmasını mümkün kılmaktadır.

4.4. Modelin Genel Çerçevesi

Türkiye’de yükseköğretimini tamamlayan uluslararası öğrencilerin mezuniyet sonrası istihdam edilmelerine yönelik önerilen model, göç politikaları, vergi teşvikleri, sosyal güvenlik düzenlemeleri ve bölgesel kalkınma stratejilerini bütüncül bir yapıda bir araya getirmektedir. Bu modelin genel çerçevesi, bireysel düzeydeki geçiş sürecinin ötesine geçerek; Türkiye’nin ekonomik kalkınma hedefleri, beşeri sermayenin güçlendirilmesi ve küresel ölçekte rekabet edebilirliğine yönelik vizyonunu da kapsayacak şekilde yapılandırılmıştır.

Nitel analizlerde öne çıkan “uygulama etkileri” ve “ekonomik katkılar” kodları, modelin sahadaki işlevselliği açısından önemli bir dayanak sunmuştur. Özellikle firma mülakatlarında yoğun biçimde ifade edilen dış ticaret, ihracat ve verimlilik odaklı katkılar, modelin istihdam odağının ön plana çıkartmakta ve sektörel performansla ilişkili çıktılar üretmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Bu nedenle, modelin temel yapı taşları hem uluslararası örneklerden esinlenmekte hem de Türkiye’deki paydaşların deneyimleriyle uyumlu hale getirilmektedir.

A. Göç ve Vize Politikaları

Model, mezuniyet sonrası Türkiye’de kalmak isteyen uluslararası öğrencilere yönelik olarak, belirli bir süre iş arama ve çalışma imkânı tanıyan geçici oturum izni mekanizmasının oluşturulmasını öngörmektedir. Bu yapı, İngiltere’nin “Graduate Visa” ve Avustralya’nın “Temporary Graduate Visa” uygulamalarından esinlenmekle birlikte, Türkiye’nin hukuki, kurumsal ve bürokratik dinamiklerine uygun biçimde yeniden yapılandırılacaktır. Uygulamanın temel hedefi, nitelikli uluslararası mezunların mezuniyet sonrası ülkede kalabilmesini desteklemek, bu süreçte karşılaşılan yasal ve idari engelleri en aza indirmektir.

Analiz bulgularında kamu kurumlarının “model değerlendirmesi” ve “mevzuat ve politikalar” temalarına yaptığı güçlü vurgular, mevcut sistemin belirsizlik, eşgüdümsüzlük ve zaman kaybı gibi sorunlar nedeniyle yeniden tasarlanması gerektiğini ortaya koymaktadır. Bu doğrultuda, geçici oturum ve çalışma izni sürecinin açık, öngörülebilir ve dijitalleşmiş bir yapıya kavuşturulması önerilmektedir. Böylece Türkiye, yükseköğretim mezunu yabancı uyruklular için yalnızca eğitim süresince değil, mezuniyet sonrası kariyer planlamasında da cazip bir ülke haline gelecektir.

B. Vergi Teşvikleri

Modelin temel bileşenlerinden biri, uluslararası öğrencilerin mezuniyet sonrası istihdamını teşvik etmek amacıyla firmalara yönelik mali destek mekanizmalarının geliştirilmesidir. Bu kapsamda, uluslararası mezunları istihdam eden özel sektör işletmelerine yönelik olarak gelir vergisi indirimi, SGK prim muafiyeti ve işe alım sürecine yönelik danışmanlık desteği gibi çeşitli mali teşvikler önerilmektedir. Firma mülakatlarında sıklıkla dile getirilen “istihdam maliyeti”, “verimlilik beklentisi” ve “risk-yatırım dengesi” gibi ifadeler, işverenlerin bu süreçte ciddi finansal ve operasyonel belirsizliklerle karşılaştığını ortaya koymaktadır. Bu durum, mezun istihdamına dair motivasyonu zayıflatan yapısal bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır.

Uluslararası örneklerde, Almanya’nın “Skilled Immigration” Act kapsamında nitelikli yabancı iş gücünü istihdam eden firmalara sağlanan mali teşvikler, yalnızca vergi indirimi ile sınırlı kalmayıp, danışmanlık, işlem kolaylığı ve hızlı başvuru sistemleriyle desteklenmektedir. Benzer şekilde, Kanada’nın “Global Skills Strategy” programı çerçevesinde uygulanan hızlı izin süreçleri ve teşvik paketleri, işverenlerin mezunlara yönelik yatırım kararlarını kolaylaştırmaktadır. Türkiye’de uygulanacak sistemde,

stratejik sektörlerde (örneğin bilişim, mühendislik, sağlık, yeşil teknolojiler) faaliyet gösteren ve uluslararası mezunları istihdam eden firmalara kademeli teşvik oranları sağlanması planlanmaktadır. Bu yapının, yalnızca ekonomik maliyetleri azaltmakla kalmayıp, özel sektörün mezun istihdamına duyduğu güveni de pekiştirmesi hedeflenmektedir.

C. Öncelikli Alanlar ve Bölgesel Teşvikler

Modelin temel hedeflerinden biri, uluslararası mezun istihdamının yalnızca niceliksel değil, stratejik etki odaklı olarak yönlendirilmesidir. Bu doğrultuda, Türkiye'nin kalkınma önceliği taşıyan sektörlerin de – özellikle bilişim teknolojileri, enerji, sağlık hizmetleri, tarım teknolojileri ve Ar-Ge temelli girişimcilik alanlarında – uluslararası mezunları istihdam eden firmalara yönelik özel teşvik mekanizmalarının geliştirilmesi önerilmektedir. Firma mülakatlarında özellikle “ihracat” ve “küresel ağlar” temaları üzerinden yapılan vurgu, bu alanlardaki istihdamın yalnızca iç pazara değil, Türkiye’nin dış ticaret ve uluslararası iş bağlantılarına da katkı sunduğunu göstermektedir. Uluslararası mezunların sahip olduğu dil, kültür ve pazar bilgisi, firmaların yurt dışı operasyonlarını genişletmesinde önemli bir kaldıraç işlevi görebilmektedir.

Bununla birlikte, modelin mekânsal boyutu da dikkate alınarak, kalkınmada öncelikli bölgelerdeki istihdamı artırmaya yönelik bölgesel teşvik uygulamaları öngörülmektedir. Bu kapsamda, Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde faaliyet gösteren firmaların uluslararası mezun istihdam etmesi durumunda, daha yüksek oranlı gelir vergisi indirimleri, sosyal güvenlik prim muafiyetleri ve girişimcilik desteklerine erişim gibi avantajlar sağlanması planlanmaktadır. Bu öneri, ekonomik canlılık sağlamayı, uluslararası mezunların bu bölgelerde sosyal entegrasyonunu ve uzun vadeli yerleşimini desteklemeyi amaçlamaktadır. ABD’nin Opportunity Zones ve Almanya’nın Regional Development Programmes gibi uygulamalarda da görüldüğü üzere, bölgesel kalkınma stratejilerinin beşeri sermaye planlamasıyla entegre edilmesi, ulusal düzeyde sürdürülebilir kalkınmayı destekleyen önemli bir araç olarak öne çıkmaktadır.

Ayrıca, uluslararası mezunların yalnızca iç piyasaya yönelik değil, Türkiye’nin dış ticaret hedefleri açısından da stratejik bir kaynak olarak değerlendirilmesi gerekmektedir. Firma mülakatlarında özellikle “ihracat”, “küresel ağlar” ve “uluslararası ilişki potansiyeli” gibi temaların yüksek frekansta vurgulanmış olması, mezunların Türkiye ile kendi ülkeleri arasında ticari köprüler kurma kapasitesine işaret etmektedir. Bu bağlamda, özellikle dış

pazarlara açılmayı hedefleyen sektörlerde faaliyet gösteren firmaların, kendi ülkeleriyle güçlü sosyal, kültürel ve dilsel bağlara sahip uluslararası mezunları istihdam etmesi; sadece firma düzeyinde değil, ülke ekonomisi ölçeğinde de katma değer yaratacaktır. Mezunların dış ticaret süreçlerinde aracılık rolü üstlenmesi, Türkiye'nin küresel tedarik zincirlerine entegrasyonunu kolaylaştıracak ve ihracat potansiyelini artıracaktır. Bu nedenle model, “ihracat köprüsü” işlevi görebilecek uluslararası mezunların stratejik alanlarda istihdam edilmesini öncelikli bir politika eksenini olarak değerlendirmekte; bu doğrultuda firmalara yönelik özel teşvik mekanizmalarının bölgesel ve sektörel farklılıklar dikkate alınarak tasarlanmasını önermektedir.

D. Sosyal Güvenlik Hakları

Modelin bir diğer kritik bileşeni, uluslararası mezunların Türkiye’deki geçici ya da kalıcı istihdam süreçlerinde sosyal güvenlik sistemine tam ve etkili biçimde entegre edilmesini sağlamaktır. Kurum mülakatlarında sıklıkla dile getirilen “uygulama zorlukları”, “haklara erişimde belirsizlik” ve “geçici statülerin güvencesizliği” temaları, bu başlığın hem teknik hem de yapısal bir ihtiyaç olduğunu ortaya koymaktadır. Uluslararası öğrencilerin çalışma izni ile istihdam edildikleri süre boyunca zorunlu sosyal güvenlik kapsamına alınmaları, hem kendi gelecek planlamaları açısından hem de Türkiye’nin nitelikli insan kaynağını uzun vadeli olarak elde tutması açısından hayati önemdedir.

Bu kapsamda, mezunlara yönelik sosyal güvenlik düzenlemelerinde sağlık sigortası kapsamı, prim hak edışı, emeklilik sürelerinin birikimi ve özellikle aile birleşimi olanaklarının hukuki zemini gibi unsurların yeniden yapılandırılması önerilmektedir. Mezunun yalnızca iş gücüne katılması değil, Türkiye’de sosyal bağ kurabilmesi ve güvende hissedebilmesi modelin bütüncül etkisini artıracaktır. ABD’deki OPT programı kapsamında mezunlar, belirli koşulları sağladıkları takdirde sosyal güvenlik sistemine dahil edilmekte ve çalışma süreleri emeklilik primlerine yansıtılmaktadır. Benzer şekilde, Türkiye’de oluşturulacak geçici statünün bu tür sosyal haklara açık ve erişilebilir olması, mezunların ülkede kalma kararlarını doğrudan olumlu etkileyecektir. Bu düzenlemeler aynı zamanda işverenler açısından da belirsizlikleri azaltacak, istihdam süreçlerini daha şeffaf ve sürdürülebilir hale getirecektir.

E. Kalıcı Oturum ve Entegrasyon

Model, uluslararası mezunların Türkiye’de kalıcı olarak istihdam edilmelerini desteklemek amacıyla, geçici oturum sürecini başarıyla tamamlayan bireylerin işveren

referansıyla kalıcı oturum iznine geçebilecekleri performans temelli bir yapı önermektedir. Bu yaklaşım, yalnızca bireysel iş bulma başarısına değil, mezunun çalışma süresi boyunca gösterdiği uyum, katkı ve işverenden alınacak değerlendirme gibi çoklu kriterlere dayalı bir sistematik içerir. Bu yönüyle model, Kanada'nın Express Entry sistemi ve Almanya'nın Blue Card uygulamasıyla benzerlik göstermektedir; her iki örnekte de nitelikli yabancı iş gücünün kalıcı olarak ülkeye kazandırılması, önceden tanımlanmış mesleki, dilsel ve sektörel kriterlerle desteklenmektedir.

Yapılan mülakat analizlerinde özellikle “beşeri sermaye” ve “kurumsal aksiyonlar” kodlarının yüksek eşzamanlılık düzeyinde birlikte kullanıldığı görülmüştür. Bu durum, kalıcı oturum süreçlerinin hem yasal düzenlemeler hem de kamu kurumlarının yönlendirici ve destekleyici uygulamaları doğrultusunda şekillendiğini göstermektedir. Kurum mülakatlarında dile getirilen “yönetmelik sahiplenme” ve “modelin sürdürülebilirliği için kamu sorumluluğu” vurguları, mezunların Türkiye’de uzun vadeli kalabilmelerinin arkasında etkili bir yönetim mekanizmasının da bulunması gerektiğini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, kalıcı oturum izninin verilmesi süreci, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı’nın değerlendirme kriterlerine dayalı olacak şekilde şeffaf, ölçülebilir ve sektörlerle iş birliğine açık bir yapı içinde kurgulanmalıdır.

Bu düzenleme yalnızca bir “ikamet hakkı” olarak görülmemeli, ek olarak mezunların Türkiye’de iş gücü piyasasına, sosyal hayata ve toplumsal ağlara kalıcı biçimde entegre olabilmelerini mümkün kılacak bir araç olarak değerlendirilmelidir. Böylece uluslararası mezunlar, hem Türkiye’nin bilgi ekonomisine katkı sunan nitelikli beşeri sermaye unsurlarına dönüşecek, hem de ülkede kalma kararlarını destekleyecek sosyal ve yönetsel güvenceyi hissedeceklerdir.

Modelin genel çerçevesi, Türkiye’nin yükseköğretimden istihdama uzanan stratejik bütünlüğünü hukuki düzenlemelerin ötesinde; kurumsal, ekonomik ve toplumsal boyutlarda yeniden yapılandırma potansiyeline sahiptir. Her bir bileşen, mezun uluslararası öğrencilerin istihdam süreçlerine ilişkin deneyimlerinden hareketle, mevcut sistemin en çok zorlandığı alanlara yönelik çözüm önerileri sunmayı amaçlamakta ve bu yönüyle uygulamaya duyarlı bir politika tasarımı ortaya koymaktadır. Nitel analiz sürecinde öne çıkan “uygulama etkileri”, “ekonomik kalkınmaya katkı” ve “model değerlendirmesi” gibi kod kümeleri, önerilen yapının normatif bir çerçeve olmanın

ötesinde, saha verileriyle örtüşen esnek ve uygulanabilir bir mekanizma niteliği taşıdığı göstermektedir.

Ayrıca kod ilişkileri tarayıcısı ve vaka analizleri sonucunda belirlenen “kurumsal aksiyonlar”, “beşeri sermaye” ve “uyum-zorluklar” temaları, modelin çok aktörlü ve bütüncül yapısının akademik ve yönetsel gerekliliklere karşılık geldiğini ortaya koymaktadır. Bu yönüyle model, yalnızca geçici çözümler sunmamakta; Türkiye’nin uluslararasılaşma stratejisini destekleyecek uzun vadeli, performans odaklı ve kapsayıcı bir yönetim mantığı önermektedir. Kurumsal aktörlerin eşgüdüm içerisinde çalışmasını, özel sektörün nitelikli iş gücüne erişimini ve uluslararası mezunların toplumsal entegrasyonunu mümkün kılacak bu yapı, Türkiye’yi yalnızca bir eğitim destinasyonu olmaktan ziyade, kalıcı bir yaşam ve kariyer merkezi olarak konumlandırma potansiyeli taşımaktadır.

Model Bileşeni	Açıklama
Göç ve Vize Politikaları	- Mezuniyet sonrası iş arama ve çalışma imkânı tanıyan geçici oturma izni mekanizması oluşturulması. - Mevcut sistemdeki belirsizlikleri ve eşgüdümsüzlükleri gidermek için açık, öngörülebilir ve dijitalleşmiş bir yapı kurulması.
Vergi Teşvikleri	- Uluslararası mezunları istihdam eden firmalara gelir vergisi indirimi, SGK prim muafiyeti ve danışmanlık desteği gibi mali teşvikler sağlanması. - Stratejik sektörlerde faaliyet gösteren firmalara kademeli teşvik oranları uygulanması.
Öncelikli Alanlar ve Bölgesel Teşvikler	- Bilişim teknolojileri, enerji, sağlık hizmetleri, tarım teknolojileri ve Ar-Ge gibi kalkınma öncelikli sektörlerde istihdamı teşvik etmek için özel mekanizmalar geliştirilmesi. - Kalkınmada öncelikli bölgelerde faaliyet gösteren firmalara daha yüksek oranlı teşvikler sunulması.
Sosyal Güvenlik Hakları	- Uluslararası mezunların sosyal güvenlik sistemine tam ve etkili entegrasyonunun sağlanması. - Sağlık sigortası, prim hak edışı, emeklilik sürelerinin birikimi ve aile birleşimi olanakları gibi unsurların yeniden yapılandırılması.
Kalıcı Oturma ve Entegrasyon	- Geçici oturma sürecini başarıyla tamamlayan bireylerin işveren referansı ile kalıcı oturma iznine geçebileceği bir sistem oluşturulması. - Kalıcı oturma süreçlerinin şeffaf, ölçülebilir ve sektörlerle iş birliğine açık bir yapıda kurgulanması.

Tablo 6: Modelin Temel Bileşenleri

Kaynak: Araştırmacı tarafından hazırlanmıştır.

Modelin temel bileşenleri, uluslararası mezunların mezuniyet sonrası işgücü piyasasına entegrasyonunu kolaylaştırmayı ve uzun vadede kalıcı katılımı desteklemeyi amaçlayan

çok boyutlu bir yapıda kurgulanmıştır. Bu kapsamda oluşturulan tablo, önerilen modelin kurumsal ve yapısal düzeydeki bileşenlerini sistematik biçimde sınıflandırmakta ve her bir unsurun politika tasarımı açısından taşıdığı işlevsel rolü ortaya koymaktadır. Göç ve vize politikalarından vergi teşviklerine, öncelikli sektörlerden sosyal güvenlik haklarına ve kalıcı oturma mekanizmalarına uzanan bu yapı, modelin yalnızca hukuki ve idari çerçevesini değil, aynı zamanda bölgesel kalkınma, stratejik sektörlerde uzmanlaşma ve beşeri sermaye sürekliliği gibi hedeflerle olan ilişkisini de bütüncül biçimde yansıtmaktadır. Bu bileşenlerin birlikte değerlendirilmesi, önerilen modelin teorik arka planla olan uyumunu güçlendirdiği gibi, uygulamaya yönelik politika geliştirme süreçleri açısından da analitik bir temel sunmaktadır.

4.5. Modelin Hukuki Altyapısı

Uluslararası öğrencilerin mezuniyet sonrasında Türkiye’de kalıcı olarak istihdam edilebilmelerine yönelik önerilen modelin, stratejik hedeflerle uyumlu olmasının yanı sıra, uygulanabilir ve sürdürülebilir bir hukuki altyapı ile desteklenmesi gerekmektedir. Bu doğrultuda geliştirilen model, mevcut göç ve çalışma mevzuatının sınırlılıklarını aşmayı, bürokratik işlem süreçlerini sadeleştirmeyi ve farklı yasal alanları birbiriyle eşgüdüm içinde işletebilecek bütüncül bir düzenleme mantığını esas almaktadır. Özellikle göç hukuku, sosyal güvenlik mevzuatı, istihdam teşvik sistemleri ve vergi hukuku gibi alanların kesişiminde konumlanan bu yapı; birey odaklı bir yapı olmasının yanında, kamu kurumlarının ve işverenlerin rollerini tanımlayan kurumsal bir yönetim perspektifi de sunmaktadır.

Mülakat analizlerinde “mevzuat ve politikalar”, “model değerlendirmesi” ve “kurumsal aksiyonlar” kodlarının kamu kurumları mülakatlarında sıklıkla birlikte kodlanmış olması, sahada bu düzenlemelere duyulan ihtiyacın yalnızca öğrencilerden değil, kamu temsilcilerinden de geldiğini göstermektedir. Bu bağlamda, önerilen modelin hukuki altyapısı mevzuatın güncellenmesini ve kamu kurumları arasındaki iş birliğini kolaylaştıracak bir düzenleme mimarisi geliştirmeyi de içermektedir. Ayrıca, ihracat odaklı sektörlerde faaliyet gösteren firmaların, uluslararası mezunları istihdam etme potansiyelinin yüksek olduğu dikkate alındığında, bu düzenlemelerin dış ticaret stratejileriyle de uyumlu biçimde kurgulanması gerekmektedir. Böylece yalnızca bireysel

istihdam değil, Türkiye'nin dışı açılma politikaları ile de bütünleşmiş bir göç ve çalışma modeli oluşturulabilecektir.

A. Göç ve Vize Politikaları

Mevcut yasal düzenlemeler, Türkiye'de öğrenim gören uluslararası öğrencilerin mezuniyet sonrası istihdam süreçlerine ilişkin net ve sürdürülebilir bir çerçeve sunmaktan uzaktır. 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu kapsamında sağlanan çalışma izinleri, çoğunlukla yüksek vasıflı göçmenlerin genel kategorisine yönelik tasarlandığından, mezuniyet sonrası Türkiye'de kalmak isteyen uluslararası öğrenciler için doğrudan bir statü tanımlamamaktadır. Görüşme verilerinde sıklıkla dile getirilen bürokratik engeller, işlem sürelerindeki belirsizlik ve oturum ile çalışma izinlerinin eşgüdüksüz yürütülmesi gibi uygulama sorunları, bu alanda reform ihtiyacını açık biçimde ortaya koymaktadır.

Modelin bu alandaki önerisi, uluslararası öğrencilerin mezuniyet sonrasında Türkiye'de kalabilmelerine yönelik özel bir “Mezuniyet Sonrası Geçici Oturum ve Çalışma Statüsü” oluşturulmasıdır. Bu statü, mezuniyet tarihinden itibaren 12–18 aylık bir süre boyunca iş arama ve geçici çalışma imkânı tanıyan bir oturum izni sunar. Söz konusu statü, İngiltere'nin Graduate Visa ve Avustralya'nın Temporary Graduate Visa programlarından esinlenmiş olmakla birlikte, Türkiye'nin yasal ve idari yapısına özgü koşullarla uyumlu şekilde yeniden tasarlanmıştır. Bu süre zarfında istihdam edilen mezunlar, işverenin desteğiyle kalıcı çalışma ve oturum izni için başvuruda bulunabilecektir.

Kod ilişkiler tarayıcısında “model değerlendirmesi” ile “mevzuat ve politikalar” kodları arasında gözlenen güçlü eşleşme, kamu kurumlarının mevcut hukuki çerçevenin yeniden yapılandırılmasına yönelik farkındalık geliştirdiğini göstermektedir. Bu öneriyle birlikte, Göç İdaresi Başkanlığı ve Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın birlikte yürüteceği eşgüdümlü bir dijital başvuru sistemi oluşturulması, sürecin şeffaf, öngörülebilir ve izlenebilir hale gelmesini sağlayacaktır.

Ayrıca bu geçici statünün yalnızca istihdam odaklı değil, girişimcilik ve yenilikçilik potansiyeline sahip mezunlar için de kapsayıcı bir yapıda olması önem arz etmektedir. Yüksek lisans veya doktora düzeyinde eğitim görmüş, patent başvurusu yapmış, startup deneyimi olan veya akademik yayın geçmişi bulunan mezunlara yönelik genişletilmiş

oturum hakları gibi esnek modellerin tanımlanması, Türkiye'nin beşeri sermaye kazanımını niteliksel olarak da güçlendirecektir.

Bu çerçevede, mezunların kendi ülkeleriyle olan ekonomik, ticari ve kültürel bağlantıları da dikkate alınmalı; mezuniyet sonrası geçici oturum izni, ihracat odaklı sektörlerdeki istihdam fırsatlarıyla ilişkilendirilerek dış ticaretin destekleyici bir unsuru haline dönüştürülmelidir. Bu öneri, yalnızca bireysel istihdamı değil, Türkiye'nin uluslararası pazarlara açılım kapasitesini artıracak şekilde göç politikalarının yeniden düşünülmesini gerekli kılmaktadır.

B. Uluslararası Mezunların Dış Ticaret ve İhracat Odaklı Rolü

Modelin öngördüğü en önemli kurumsal açılımlardan biri, uluslararası mezunların Türkiye'nin dış ticaret kapasitesine doğrudan katkı sağlayacak aktörler olarak konumlandırılmasıdır. Nitel analiz bulgularında, özellikle firma mülakatlarında öne çıkan 'ihracat', 'küresel bağlantı' ve 'rekabet gücü' temaları, mezunların iş gücü ihtiyacını karşılamada, firmaların uluslararasılaşma süreçlerinde köprü işlevi gören stratejik kurumsal kaynaklar olarak değerlendirildiğini ortaya koymaktadır.

Bu bağlamda model, iki farklı düzlemde hukuki ve yönetsel düzenleme önerisinde bulunmaktadır. İlki, mevcut firmalarda istihdam edilen uluslararası mezunların dış ticaret süreçlerine entegre edilmesini kolaylaştıran mekanizmaların oluşturulmasıdır. Yabancı dil yetkinliği, kültürel yakınlık, bölgesel pazar bilgisi ve ilişki yönetimi becerileri sayesinde bu mezunların çalıştıkları firmaların ihracat operasyonlarına stratejik katkılar sundukları görülmektedir. Bu çerçevede, özellikle dış ticaret departmanlarında istihdam edilen mezunların, firmaların yeni pazarlara erişimi, mevcut müşteri portföyünü genişletmesi ve ihracat hacmini artırması açısından önemli birer kurumsal köprü oldukları anlaşılmaktadır. Model, bu işlevi güçlendirmek amacıyla, dış ticaret birimlerinde uluslararası mezun istihdamını teşvik edecek vergi avantajları, dil eğitimi destekleri ve kısa dönemli dış ticaret programlarına erişim gibi uygulamaların hukuki altyapıya entegre edilmesini önermektedir.

İkinci olarak, uluslararası mezunların kendi girişimlerini kurarak Türkiye merkezli ancak dış pazarlara açılmaya odaklı şirketler oluşturması da modelin desteklediği bir diğer yapı taşını oluşturmaktadır. Bu amaçla önerilen “Dış Ticaret Odaklı Girişimcilik Statüsü”, mezunların ihracata dönük startup veya KOBİ girişimleri kurmasını kolaylaştıracak özel bir oturum ve faaliyet izni sağlamayı hedeflemektedir. Ticaretle ilişkili bir sektörde

faaliyet gösterme niyeti taşıyan ve ihracat planı sunan mezunlara, önce bir yıl süreli oturum ve çalışma izni verilecek; bu sürecin sonunda ihracat performansına bağlı olarak kalıcı oturum için başvuru hakkı tanınacaktır. Bu mekanizma, hem bireysel düzeyde girişimcilik potansiyelini destekleyecek hem de Türkiye'nin bölgesel dış ticaret hedeflerine doğrudan katkı sağlayacaktır.

Bu kapsamda Türk Ticaret Kanunu, Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanunu, Gelir Vergisi Kanunu ve Sosyal Güvenlik Mevzuatı çerçevesinde, hem kurumsal istihdamı hem de bireysel girişimi teşvik eden özel hükümler tanımlanmalıdır. Firmaların dış ticaret potansiyelini artırmak için uluslararası mezunlara yönelik kısmi vergi muafiyetleri, serbest bölge avantajları, finansman desteklerine erişim kolaylığı ve dijital ihracat rehberliği gibi uygulamalar da hukuki altyapıya entegre edilmelidir. Ayrıca, teknoparklar ve dış ticaret serbest bölgelerinde mezunlara öncelik tanınarak, girişimcilik ve ihracat destekleri arasındaki bağ kurumsallaştırılmalıdır.

Bu model, uluslararası mezunların Türkiye'de salt bir iş gücü unsuru olarak değil; dış ticaret kapasitesini geliştirme potansiyeline sahip stratejik paydaşlar olarak değerlendirilmesini öngören bütüncül bir vizyon ortaya koymaktadır. Bu çift yönlü yapı, hem firma içi ihracat katkısı hem bireysel girişimcilik, Türkiye'nin küresel rekabetçiliğini artırmak ve mezun politikalarını kalkınma hedefleriyle bütünleştirmek açısından güçlü bir yapısal zemin oluşturur.

C. Vergi Düzenlemeleri

Uluslararası mezunları istihdam eden firmaların vergi yükünü hafifletmeye yönelik teşvik düzenlemeleri, modelin bir diğer yasal bileşenidir. Bu bağlamda önerilen düzenlemeler, Gelir Vergisi Kanunu ve Sosyal Güvenlik Mevzuatı'na yapılacak eklemelerle, ilgili firmalara yönelik geçici veya sektörel bazda muafiyetler ve indirimler getirilmesini öngörmektedir. “Ekonomik katkılar” ve “uygulama etkileri” temalarının özel sektör belgelerinde yoğun kodlanması, firmaların bu tür teşvikleri bir gereklilik olarak gördüğünü göstermektedir.

Uluslararası mezunların Türkiye'de istihdamının artırılması için önerilen modelin temel ayaklarından biri de işverenlere yönelik vergi teşvikleridir. Nitel analiz bulgularında, özellikle firma mülakatlarında öne çıkan “istihdam maliyeti”, “katkı-beklenti dengesi” ve “sektörel rekabet” gibi temalar, özel sektörün bu sürece sosyal sorumluluk ve ekonomik rasyonalite çerçevesinde yaklaştığını göstermektedir. Bu bağlamda önerilen vergi

teşvikleri, hem işverenin mali yükünü hafifletmeyi hem de uluslararası mezunların istihdamını cazip hale getirmeyi amaçlamaktadır.

Model, Türkiye’de yükseköğretimini tamamlayan ve mezuniyet sonrası geçici oturma/çalışma iznine sahip olan uluslararası öğrencileri istihdam eden firmalara yönelik belirli süreli gelir vergisi stopaj indirimi, SGK prim desteği ve kurumlar vergisi matrahında indirim gibi teşvik mekanizmaları önermektedir. Bu mekanizmalar, Almanya’da uygulanan Skilled Immigration Act ve Kanada’nın Global Skills Strategy programlarında olduğu gibi, nitelikli yabancı iş gücüne yönelik pozitif ayrımcılık ilkesine dayanmaktadır.

Ayrıca, bu teşviklerin sektörel ve bölgesel kırılımlarla çeşitlendirilmesi önerilmektedir. Örneğin, stratejik öneme sahip Ar-Ge, mühendislik, sağlık teknolojileri, enerji ve tarım teknolojileri gibi alanlarda faaliyet gösteren firmalara daha yüksek oranlı destekler sağlanabilir. Benzer şekilde, kalkınmada öncelikli bölgelerde faaliyet gösteren firmalar için daha uzun süreli veya daha kapsamlı muafiyetler tanımlanabilir. Bu öneri, kamu kaynaklarının daha verimli kullanılmasını sağlayacak hedefe odaklı teşvik politikası anlayışına dayanmaktadır.

İhracat odaklı faaliyet gösteren firmalar açısından da özel düzenlemeler önerilmektedir. Firma mülakatlarında sıkça vurgulanan “dış ticaret potansiyeli”, “yeni pazarlara açılma” ve “küresel müşteri bağlantıları” gibi ifadeler, uluslararası mezunların dış pazarlara erişimi kolaylaştıran stratejik roller üstlendiğini göstermektedir. Bu doğrultuda, dış ticaret departmanlarında çalışan uluslararası mezunlara ilişkin olarak, ihracat performansı esaslı vergi indirimi uygulamaları veya ihracat hacmine bağlı teşvik kademeleri tasarlanabilir. Böylece hem firmaların uluslararası pazarlara açılmaları hem de mezunların katma değer üretme kapasiteleri desteklenmiş olacaktır.

Vergi teşviklerinin uygulanabilirliği açısından Gelir Vergisi Kanunu, Kurumlar Vergisi Kanunu ve 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu gibi temel mevzuatlarda yabancı mezun istihdamına özel geçici veya kalıcı maddeler tanımlanmalıdır. Bu düzenlemeler, hem işverenlerin mevzuat belirsizliği ile karşılaşmasını önleyecek hem de istihdam sürecinin güvenli ve sürdürülebilir bir zeminde yürütülmesini sağlayacaktır.

Üniversite mezuniyetinden itibaren ilk istihdam sürecinde bu teşviklerin en güçlü biçimde uygulanması önerilmektedir. Böylece işverenin risk algısı düşürülerek, mezunların

işgücü piyasasına ilk adımı kolaylaştırılacaktır. Uzun vadede ise bu sistem, Türkiye’de eğitim gören uluslararası öğrencilerin yalnızca akademik değil, ekonomik olarak da sistemik bir bileşene dönüşmesine katkı sağlayacaktır.

D. Sosyal Güvenlik Hakları

Modelin hukuki boyutunda en kritik alanlardan biri de uluslararası mezunların Türkiye’deki sosyal güvenlik sistemine erişimi ve bu sistemdeki statülerinin netleştirilmesidir. Nitel analiz bulguları, özellikle kamu kurumlarıyla yapılan görüşmelerde “haklara erişim”, “uygulama zorlukları” ve “bürokratik engeller” kodları altında toplanan ifadelerle, mevcut sistemin hem öğrenciler hem de işverenler açısından yetersiz ve caydırıcı bulunduğunu göstermektedir. Mezun uluslararası öğrenciler, geçici oturma sahibi olmalarına rağmen sağlık hizmetlerine sınırlı erişim, emeklilik sistemine katkı belirsizliği ve aile birleşimi konularında net bir hak rejimine sahip değildir.

Bu bağlamda model, uluslararası öğrencilerin mezuniyet sonrası dönemde istihdam edilmeleri halinde sosyal güvenlik sistemine eşit koşullarda dâhil olmalarını sağlayacak yasal düzenlemeleri önermektedir. İlk aşamada geçici çalışma izniyle istihdam edilen mezunların, genel sağlık sigortası, emeklilik primi ödemesi, işsizlik sigortası primleri ve aile yardımları gibi temel sosyal güvenlik haklarından faydalanabilmesi için mevcut mevzuatta açık düzenlemelere ihtiyaç vardır.

5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu kapsamında, "uluslararası mezun çalışan" statüsünün tanımlanması ve bu kişilerin prim ödeme sürelerinin, emeklilik ve sağlık hak edişleri açısından Türk vatandaşlarıyla uyumlu hale getirilmesi önerilmektedir. Bu statü sayesinde işverenin üzerindeki idari belirsizlikler de azaltılacak; istihdam süreci daha güvenli, kayıtlı ve sürdürülebilir bir yapıya kavuşacaktır.

Ayrıca, özellikle uzun vadeli kalışa dair beklentilerin arttığı durumlarda, aile birleşimi hakkı, ebeveynlere bağlı sağlık erişimi, çocukların eğitime erişimi gibi ikincil sosyal haklar da modelin bütüncül sosyal uyum yaklaşımı çerçevesinde düzenlenmelidir. Kamu kurumlarının iş gücü planlamasında sosyal bütünleşme ve uzun vadeli yerleşim hedeflerinin de göz önüne alındığı bu yapı, yalnızca bireysel refah değil, kurumsal sürdürülebilirlik açısından da önemlidir.

Öte yandan özel sektör mülakatlarında sıklıkla dile getirilen "istihdam edilen mezunun statüsünün net olmaması", “SGK süreçlerinde yaşanan belirsizlikler” ve “maliyet hesaplamalarındaki kararsızlık” gibi unsurlar da, sosyal güvenlik düzenlemelerinin

yalnızca birey değil işveren perspektifinden de yeniden ele alınması gerektiğini göstermektedir. Bu nedenle önerilen model, ilk istihdam döneminde işverenin sosyal güvenlik prim yükünün belirli oranlarda kamu tarafından üstlenilmesini ve bu yolla kayıtlı istihdamı teşvik etmeyi hedeflemektedir.

Türkiye’de sosyal güvenlik sistemine dâhil olan uluslararası mezunlara yönelik olarak çok dilli dijital bilgilendirme platformları, sigorta geçmişi takibi, emeklilik birikimi hesaplama araçları gibi kullanıcı dostu uygulamaların geliştirilmesi de önerilmektedir. Bu uygulamalar, bilgilendirme eksikliğini azaltarak, öğrencilerin uzun vadeli planlama yapmasına imkân tanıyacak ve Türkiye’de kalmayı tercih etmelerini kolaylaştıracaktır.

E. Üniversitelerde Kariyer Rehberliği

Uluslararası mezunların Türkiye’de istihdama entegrasyon sürecinde karşılaştıkları en belirgin sorunlardan biri, mezuniyet sonrası kariyer rehberliğinin yetersizliğidir. Nitel analiz bulgularında hem kurum hem de öğrenci mülakatlarında sıklıkla tekrar eden “yetersiz bilgilendirme”, “iş arama sürecinde yalnızlık”, “piyasa bağlantı eksikliği” ve “yönlendirme mekanizmalarının zayıflığı” gibi ifadeler, üniversitelerin bu alandaki sorumluluğunu görünür kılmaktadır. Bu durum, ayrıca sistematik bir kurumsal kapasite yetersizliği olarak da değerlendirilmelidir.

Bu bağlamda önerilen model, üniversitelerdeki kariyer merkezlerinin uluslararası öğrenciler özelinde yapılandırılmasını, yalnızca danışmanlık değil, mezuniyet sonrası iş gücüne geçişin kurumsal koordinasyonunu sağlayan birimler haline gelmesini hedeflemektedir. YÖK tarafından yapılacak yasal düzenlemeyle, tüm üniversitelerde “Uluslararası Mezunlar Kariyer Birimi” oluşturulması ve bu birimlerin özel görev tanımlarına kavuşturulması önerilmektedir. Bu yapı, yabancı öğrencilere yönelik istihdam bilgilendirme seminerleri, CV hazırlama atölyeleri, firma eşleştirme etkinlikleri ve kamu destekli girişimcilik programları gibi faaliyetleri sistematik hale getirecektir.

Ayrıca mezunların yalnızca Türkiye’de değil, kendi ülkeleriyle sürdürülebilir ekonomik ilişkiler kurabilecekleri bir dış ticaret ağının desteklenmesi açısından da kariyer merkezlerine yeni işlevler yüklenmelidir. Mezunların kendi ülkeleriyle bağlantı kurarak Türkiye’deki firmalara ihracat potansiyeli yaratma, müşteri portföyü geliştirme ve kültürel danışmanlık sağlama gibi yetkinlikleri doğrultusunda yönlendirilmesi, üniversite-kamu-özel sektör iş birliğinin stratejik bir bileşeni olabilir. Bu doğrultuda

üniversite kariyer merkezleri ile İhracatçı Birlikleri, Serbest Bölgeler Genel Müdürlüğü ve Teknopark yönetimleri arasında protokol bazlı iş birliği modelleri geliştirilebilir.

Aynı zamanda bu birimlerin firmalarla doğrudan iletişim kurarak, “mezun iş takip sistemi” kurması; hangi firmaların hangi profile mezunlara ihtiyaç duyduğunu belirlemesi ve istihdam yönlendirmelerinde aktif rol alması da modelin kurumsallaşmasına katkı sağlayacaktır. Yıllık olarak yayınlanacak “Uluslararası Mezunlar İstihdam Raporu” gibi belgelerle, hem üniversitelerin bu alandaki performansı ölçülebilecek hem de kamu politikalarına veri temelli katkı sunulabilecektir.

Sonuç olarak bu başlık, mezuniyet sonrası süreci üniversitelerin sorumluluk alanı dışında gören geleneksel yaklaşımın ötesine geçerek, yükseköğretimi istihdam zincirinin bir parçası olarak yeniden tanımlayan bir model sunmaktadır. Böylece uluslararası mezunların yalnızca eğitim değil, istihdam ve dış ticaret aracılığıyla beşeri sermaye üretimine katkısı kurumsal bir zemine oturtulmuş olacaktır.

F. Dış Ticaret Odaklı Girişimcilik Statüsü

Uluslararası mezunların Türkiye’de çalışan bireylerin ötesinde, girişimci aktörler olarak da konumlandırılması, önerilen modelin en yenilikçi yönlerinden biri olarak öne çıkmaktadır. Nitel analizlerde özellikle firma görüşmelerinde öne çıkan “ihracat potansiyeli”, “kültürel köprü” ve “yeni pazarlara açılım” gibi temalar, bu öğrencilerin girişimcilik yoluyla Türkiye’nin dış ticaret kapasitesine önemli katkılar sağlayabileceğini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, önerilen model çerçevesinde “Dış Ticaret Odaklı Uluslararası Mezun Girişimcisi” statüsü geliştirilmesi önerilmektedir.

Bu yeni hukuki statü; Türkiye’de yükseköğretimini tamamlayan ve kendi ülkesiyle veya bölgesiyle ticari bağlantılar kurabilecek kapasitede olan mezunların, belirli koşulları sağlamaları halinde kendi işlerini kurmalarına hızlandırılmış oturum izni, vergi muafiyeti, teknopark veya kuluçka merkezlerine öncelikli erişim gibi haklar sağlayacaktır. Bu girişim statüsünün en az bir yabancı pazara yönelik ihracat planı içermesi koşuluyla, Ticaret Bakanlığı, KOSGEB ve TİM (Türkiye İhracatçıları Meclisi) iş birliğiyle özel destek mekanizmalarına entegre edilmesi mümkündür.

Özellikle mezunların, daha önce staj yaptığı ya da çalıştığı firmalarla iş birliği içinde, kendi ülkelerinde distribütörlük kurmaları veya Türkiye’deki bir markanın bölgesel temsilciliğini yürütmeleri gibi modeller, bu statü kapsamında değerlendirilebilir. Bu sayede uluslararası öğrenciler yalnızca bireysel başarıya değil, Türkiye’nin küresel

ekonomik ilişkilerine katkı sunacak yapısal ve sürdürülebilir bir dış ticaret ağının da kurucu unsuru hâline gelirler.

Bu statü, Girişimcilik Destek Programı (KOSGEB), TÜBİTAK BİGG, Serbest Bölge Teşvikleri gibi mevcut sistemlerle entegre edilerek, yeni bir “Mezun Girişimci Vizesi” modeliyle de desteklenebilir. Böylece Türkiye, yükseköğretim temelli ekonomik göç yönetiminde yalnızca istihdam değil, girişim yoluyla yerleşme alanında da özgün bir yapı kurmuş olur.

G. Uygulanabilirlik ve Geri Bildirim Mekanizmaları

Modelin hukuki altyapısının yalnızca norm üretmekle sınırlı kalmaması, bununla birlikte bu normların saha gerçekliğiyle tutarlı biçimde uygulanabilirliğini sağlayacak dinamik mekanizmalarla desteklenmesi büyük önem taşımaktadır. Mülakat analizinde “model değerlendirmesi”, “geri bildirimler” ve “revizyon ihtiyaçları” gibi kodların özellikle kamu kurumlarıyla yapılan görüşmelerde yüksek frekansta ortaya çıkması, bu konunun karar alıcı aktörler tarafından da önceliklendirildiğini göstermektedir.

Bu bağlamda önerilen model, hayata geçirilecek her bir hukuki ve yönetsel düzenlemenin belirli aralıklarla etki analizi ve izleme-değerlendirme süreçlerine tabi tutulmasını öngörmektedir. Bu süreçlerin bağımsız akademik kurumlar, üniversite araştırma merkezleri ve ilgili kamu organlarının iş birliğinde yürütülmesi; böylece modelin teorik dayanaklarının sahada ne ölçüde işlevsel olduğunun periyodik olarak ölçülmesi gerekmektedir.

Özellikle mezunların istihdam oranı, iş arama süresinin uzunluğu, kalıcı oturma oranları, girişim kurma sayıları ve ihracat bağlantılı faaliyetlere katkıları gibi göstergeler üzerinden performans izleme raporları hazırlanmalı ve politika yapıcılara düzenli olarak sunulmalıdır. Bu raporların “kamuya açık” formatta yılda bir kez yayınlanması, şeffaflık ve hesap verebilirlik ilkeleri açısından da önemli bir adım olacaktır.

Ayrıca, mezun uluslararası öğrencilerin ve onları istihdam eden firmaların deneyimlerine dayalı dijital geri bildirim sistemleri geliştirilerek, bu paydaşların öneri ve eleştirileri doğrudan karar alma süreçlerine entegre edilebilir. Özellikle “bürokratik zorluklar”, “mevzuat uyumsuzlukları” ve “uygulamadaki esneklik sorunları” gibi alanlarda sahadan gelen sinyalleri yakalayabilen bu yapı, modelin sahaya duyarlı ve adaptif bir karakter kazanmasını sağlayacaktır.

Modelin sürdürülebilirliği açısından yalnızca geri bildirim almak değil, bu geri bildirimi kurumsal revizyon süreçlerine dönüştürebilecek yasal mekanizmaların tanımlanması da önemlidir. Bu kapsamda, örneğin Göç Politikaları Koordinasyon Kurulu veya Yükseköğretimde Uluslararasılaşma Komisyonu gibi kurumlara bağlı olarak çalışacak Uluslararası Mezun İzleme ve Politika Güncelleme Birimi kurulabilir. Bu birim, uygulamadaki aksaklıkları belirleyip hızlı müdahale yetkisine sahip olacak şekilde yapılandırılmalıdır. Bu mekanizmalar ayrıca, Türkiye'nin uluslararası öğrencilere yönelik modelinin bir 'iyi uygulama örneği' olarak bölgesel ve küresel düzeyde tanıtılmasına katkı sağlayacaktır. Bu sayede Türkiye, yükseköğretim temelli göç yönetimi konusunda yalnızca politika geliştiren değil, uygulamayı yöneten ve izleyen bir ülke olarak öne çıkacaktır.

Türkiye'nin uluslararası öğrencilere yönelik istihdam politikalarında dönüşüm yaratma potansiyeline sahip bu modelin, idari kararların ötesinde, yasal düzenlemelerle de desteklenmiş bütüncül bir mevzuat altyapısına ihtiyaç duyduğu açıktır. Hukuki çerçevenin güçlü biçimde tanımlanması, modelin salt bir öneri olarak kalmasını önleyerek, kurumsal düzeyde uygulanabilir ve sürdürülebilir bir yapıya evrilmesini mümkün kılacaktır. Göç hukuku, vergi hukuku, sosyal güvenlik mevzuatı ve yükseköğretim düzenlemelerinin eşgüdüm içerisinde yapılandırılması, uluslararası mezunların Türkiye'de yasal, ekonomik ve sosyal olarak kalıcı hale gelmelerini mümkün kılacaktır. Bu yönüyle model, Türkiye'nin yükseköğretim temelli beşeri sermaye politikalarında yapısal bir sıçrama yaratma potansiyeline sahiptir. Ayrıca dış ticaret ve girişimcilik temelli yeni hukuki statülerin tanımlanması yoluyla, yalnızca istihdam değil, ekonomik büyüme ve dışa açılım hedefleriyle de entegre edilmiş bir stratejik vizyon sunmaktadır.

Bileşen	Kapsam	Temel Hedef
Göç ve Vize Politikaları	Mezuniyet sonrası “Geçici Oturum ve Çalışma Statüsü”; dijital, eşgüdümlü başvuru sistemi; girişimci mezunlar için esnek oturum yapısı	Yasal netlik sağlamak, süreçleri öngörülebilir ve kapsayıcı hale getirmek
Dış Ticaret Odaklı Mezun Roller	Mezunların ihracat departmanlarında istihdamı; dış ticaret katkısına dayalı vergi teşvikleri	Mezunları dış ticaret kapasitesinin stratejik aktörü yapmak
Dış Ticaret Odaklı Girişimcilik Statüsü	Mezunlara ihracat planı ile girişim kurma hakkı; teknoparklara öncelik, özel destek mekanizmaları	Girişimcilik yoluyla ekonomik entegrasyonu ve dışa açılımı güçlendirmek
Vergi Düzenlemeleri	İşverenlere vergi indirimi, SGK prim teşviki, sektörel ve bölgesel ayrımlar	Mezun istihdamını cazip hale getirerek özel sektörü sürece dahil etmek
Sosyal Güvenlik Hakları	“Uluslararası Mezun Çalışan” statüsü; eşit sigorta ve prim hakları, aile birleşimi olanakları	Kayıtlı istihdamı artırmak, sosyal bütünleşmeyi teşvik etmek
Kariyer Rehberliği (Üniversiteler)	Uluslararası Mezunlar Kariyer Birimi; istihdam takibi, dış ticaret eşleştirme, raporlama	Üniversiteleri mezuniyet sonrası sürece dâhil etmek, yönlendirme kapasitesini artırmak
Uygulanabilirlik ve İzleme Mekanizması	Etki analizi, performans göstergeleri, dijital geri bildirim sistemleri, politika güncelleme birimi	Modelin sürekli iyileştirilmesini ve sahaya duyarlılığını sağlamak

Tablo 7: Modelin Hukukî Altyapı Hedefleri

Kaynak: Araştırmacı tarafından hazırlanmıştır.

Modelin hukukî altyapısı, yalnızca yasal düzenleme önerileri sunmakla kalmayıp, bu düzenlemelerin stratejik hedeflerle ve kurumsal gerekliliklerle ilişkisini de açık biçimde tanımlamaktadır. Tablo, modelin hukukî boyutunu oluşturan temel bileşenleri, bu bileşenlerin kapsamalarını ve hedeflenen işlevsel sonuçları bir arada sunarak, sistemin bütüncül yapısını sadeleştirilmiş bir biçimde ortaya koymaktadır. Bu yaklaşım, hukukî çerçevenin normatif değil; işlevsel, uygulamaya dönük ve politika üretim süreçlerine entegre edilebilir niteliğini de vurgulamaktadır.

4.6. Modelin Organizasyon Yapısı

Modelin uygulanabilirliğini ve sürdürülebilirliğini sağlamak, yalnızca politika önerileri geliştirmekle sınırlı değildir; bu önerilerin hangi kurumsal aktörler tarafından, hangi düzeyde sorumlulukla ve hangi eşgüdüm mekanizmaları çerçevesinde hayata geçirileceğini net biçimde tanımlamayı da zorunlu kılar. Bu bağlamda, Türkiye’de yükseköğretimi tamamlayan uluslararası öğrencilerin mezuniyet sonrası istihdam

süreçlerini desteklemek amacıyla çok aktörlü ve görev tanımları netleştirilmiş bir yönetim modeli öngörülmektedir. Mülakat analizinde öne çıkan “kurumsal aksiyonlar”, “model değerlendirmesi”, “iş birliği” ve “koordinasyon eksikliği” gibi temalar, sahada etkili bir organizasyon yapısının hayata geçirilmesi gerekliliğini açık biçimde ortaya koymaktadır.

Model kapsamında kamu kurumları, üniversiteler, özel sektör temsilcileri ve sivil toplum kuruluşlarının iş birliği içinde çalışmasını sağlayacak şekilde, eşgüdüm sağlayan merkezi bir yapı (örneğin Uluslararası Mezun Politikaları Koordinasyon Kurulu) oluşturulması önerilmektedir. Bu yapı, tüm aktörlerin rollerini şeffaflaştırarak, uygulamayı destekleyen, izlemesi ve gerektiğinde güncellemesi mümkün olan dinamik bir yönetim zemini sunacaktır. Böylece model, yalnızca hukuki düzlemde değil, kurumsal işleyiş düzeyinde de hayata geçirilebilir ve sahaya duyarlı bir yapı kazanacaktır.

A. Kamu Kurumları

Kamu kurumları, modelin hukuki düzenlemelerle desteklenmesi, uygulama süreçlerinin yürütülmesi ve paydaşlar arasında eşgüdümün sağlanması bakımından merkezi bir rol üstlenmektedir. Özellikle İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, YÖK ve Ticaret Bakanlığı, modelin kilit yürütücüleri arasında yer almaktadır. Kod matris analizlerinde sıklıkla öne çıkan “mevzuat ve politikalar”, “model değerlendirmesi” ve “uygulama zorlukları” kodlarının bu kurumlarla ilişkilendirilmiş olması, söz konusu aktörlerin politika yapım ve uygulama süreçlerinde ne derece belirleyici olduğunu ortaya koymaktadır.

Göç İdaresi Başkanlığı, mezun uluslararası öğrencilere yönelik geçici oturma ve iş arama vizeleri ile kalıcı oturma statülerinin düzenlenmesinden sorumlu olacak şekilde modelin göç bileşenini yönetecektir. Özellikle “çalışma izni-oturma izni ayrışması” gibi uygulama sorunlarının ortadan kaldırılması amacıyla bu kurumun Çalışma Bakanlığı ile entegre çalışan bir dijital izin sistemi geliştirmesi gerekmektedir.

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, mezunların çalışma izin süreçlerini hızlandıran, sektörel bazda kolaylaştırıcı hükümler içeren ve SGK sistemine geçişlerini kolaylaştıran düzenlemelerle modelin işgücü entegrasyonu ayağını yönetecektir. Ek olarak model kapsamında önerilen SGK prim muafiyetleri ve sosyal güvenlik haklarının kapsamı da bu kurumun sorumluluğunda olacaktır.

İhracat potansiyeline sahip uluslararası mezunların desteklenmesi bağlamında, Ticaret Bakanlığı yalnızca firmalara yönelik teşvik politikalarıyla değil, mezun odaklı girişimci stratejilerle de ön plana çıkan kritik bir aktördür. Mülakat analizlerinde sıklıkla vurgulanan “ihracat”, “ticaret ilişkileri” ve “küresel ağlar” kodları dikkate alındığında, bu Bakanlık mezunların firmalar aracılığıyla dış ticaret kanallarını açma potansiyelini destekleyecek programlar geliştirmelidir. Uluslararası mezunlar üzerinden geliştirilecek “ihracat köprüsü” mekanizmasının koordine edilmesi, bu bakanlığın yeni rol alanlarından biri olabilir.

YÖK ise üniversitelerde kurulacak Uluslararası Mezun Destek Birimleri, kariyer ofislerinin yeniden yapılandırılması ve üniversite-sanayi iş birliklerinin yaygınlaştırılması gibi konularda düzenleyici çerçeveyi oluşturacaktır. Aynı zamanda uluslararası mezunların takip edildiği veri tabanının üniversitelerle entegre yürütülmesi için YÖK bünyesinde “Uluslararası Mezun İzleme ve Değerlendirme Dairesi” kurulması önerilmektedir.

Bu kamu aktörlerinin sadece kendi alanlarında değil, merkezi bir eşgüdüm mekanizması aracılığıyla bütünleşik bir biçimde çalışması gereklidir. Bu amaçla, Uluslararası Mezun Politikaları Koordinasyon Kurulu kurulması ve bu kurulun hem karar alıcılar hem de uygulayıcılar arasında düzenli iletişim, izleme ve politika güncelleme mekanizmaları yürütmesi önerilmektedir. Böylece kamu kurumları, düzenleyici işlevlerinin ötesinde, modelin sahadaki etkilerini izleyen ve gelişime açık kılan kurumsal bir yapının parçası olarak konumlanacaktır.

B. Üniversiteler ve Eğitim Kurumları

Yükseköğretim kurumları, uluslararası öğrencilerin akademik başarılarını ve mezuniyet sonrası istihdam süreçlerine hazırlıklarını şekillendiren kurumsal aktörlerdir. Mülakat analizinde öne çıkan “iş arama desteği”, “bilgilendirme eksikliği” ve “kariyer yönlendirmede yetersizlik” gibi temalar, üniversitelerin bu alandaki yapısal rolünün daha da güçlendirilmesi gerektiğine işaret etmektedir.

Model kapsamında, üniversite kariyer merkezlerinin bünyesinde uluslararası öğrencilere özel birimler kurulması ve bu birimlerin hukuki statüsünün YÖK tarafından tanımlanması önerilmektedir. Bu birimler, mezunlara iş arama stratejileri, CV hazırlama, mülakat teknikleri, iş ilanı eşleştirme gibi konularda rehberlik edecek; ayrıca sektörel ihtiyaç

analizlerine göre mezun profilleriyle işveren beklentileri arasında eşleşme sağlayan bir arayüz işlevi görecektir.

Uluslararası ofisler, yalnızca kayıt ve uyum süreçlerinde değil, mezuniyet sonrasına kadar uzanan süreçte de aktif olmalıdır. Bu ofislerin görev tanımları, sosyal entegrasyon, kültürel farkındalık, girişimcilik yönlendirmesi ve ülkesel bağlantıların sürdürülmesi gibi alanları kapsayacak şekilde genişletilmelidir.

Ayrıca model, üniversitelerin uluslararası mezunlar için sürdürülebilir bir iletişim ağı kurmasını teşvik etmektedir. Bu bağlamda, her üniversitenin uluslararası mezun veri tabanı oluşturması ve bu mezunların firmalarla veya kamu kurumlarıyla ilişkilendirilmesinde aktif rol oynaması önerilmektedir. Veri tabanlarının işlevi, yalnızca mezunların istihdam durumunu izlemekle sınırlı kalmayıp, dış ticaret ve uluslararası iş birliklerine katkı sunabilecek nitelikteki bireylerin tespiti açısından da stratejik bir araç olarak değerlendirilecektir. Bu öneri, analizde firmaların “ihracat” ve “küresel ağ” temalarına yaptığı vurguyla doğrudan örtüşmektedir.

Üniversiteler ayrıca, girişimcilik ekosistemi içerisinde mezun öğrencileri destekleyici rol üstlenmelidir. Bu doğrultuda teknoparklar, kuluçka merkezleri ve araştırma laboratuvarları ile iş birliği içinde, mezun öğrencilerin kendi işlerini kurmalarına yönelik mentorluk ve finansal yönlendirme hizmetleri sunulmalıdır. Özellikle küresel bağlantıları olan ve çift dil yeterliliğine sahip mezunların dış pazarları hedefleyen girişimciler olarak değerlendirilmesi, modelin ihracat vizyonunu güçlendirecektir.

Üniversiteler, eğitim işlevlerinin yanı sıra Türkiye’nin beşeri sermaye stratejilerinin yönlendirilmesi, istihdam politikalarının uygulanması ve ihracat temelli ilişkilerin kurumsal düzeyde desteklenmesinde de rol üstlenmelidir. Bu kurumsal dönüşüm, yükseköğretim kurumlarını modelin başarısında pasif konumdan çıkararak, yapıcı ve dönüştürücü aktörler olarak tanımlanmasını sağlayacaktır.

C. Özel Sektör

Önerilen modelde özel sektöre yüklenilen rol, uluslararası mezunların istihdam edilebilmesine imkan sağlamakla daraltılmamaktadır. Özel sektör ayrıca, Türkiye’nin küresel rekabet gücünü artıran, yenilikçilik potansiyelini canlandıran ve ihracat kapasitesini geliştiren stratejik bir ortak olarak konumlandırılmaktadır. Mülakat analizinde “uygulama etkileri”, “istihdam potansiyeli”, “ekonomik katkılar”, “ihracat” ve

“küresel bağlantılar” kodlarının özellikle firma mülakatlarında yoğunlaşması, özel sektörün bu süreçteki çok boyutlu rolünü açıkça ortaya koymaktadır.

Firmalar, uluslararası mezun öğrencilerin sahip olduğu çok dillilik, kültürel esneklik, ülke bazlı pazar bilgisi ve dijital yeterlilik gibi nitelikleri ekonomik faydaya dönüştürebilecek altyapıya sahiptir. Bu bağlamda model, özel sektörün istihdam sağlayan, dış ticaret bağlantılarını güçlendiren, yeni pazarlara açılım stratejilerini destekleyen ve uluslararası mezunlar aracılığıyla ihracat köprüleri kuran bir role sahip olmasını öngörmektedir.

Mülakat analizlerinde sıkça dile getirilen “teşvik yetersizliği” ve “bilgilendirme eksikliği” temaları, özel sektörün bu süreçte yalnız bırakıldığını ve bürokratik süreçlerde yönlendirmeye ihtiyaç duyduğunu göstermektedir. Bu nedenle model, Ticaret Bakanlığı ve ilgili meslek odaları aracılığıyla özel sektöre yönelik rehberlik mekanizmalarının kurulmasını, teşvik uygulamaları ve başvuru süreçlerine dair dijital portal ve eğitim modüllerinin oluşturulmasını önermektedir. Ayrıca, firmaların uluslararası mezun istihdam ettiklerinde elde edecekleri mali ve stratejik kazanımların düzenli olarak izlenmesi ve raporlanması, bu sürecin sürdürülebilirliği açısından büyük önem taşımaktadır.

Bu kapsamda model, ihracat odaklı firmaların uluslararası mezunları geleneksel çalışan tanımının ötesine taşıyarak, hedef pazarlara yönelik bilgi sağlayan, temsil yeteneği olan ve ticari köprüler kurabilen profesyoneller olarak konumlandırmalarını önermektedir. Bu mezunlar sayesinde firmalar, kendi ülkeleriyle ticari bağları olan profesyoneller aracılığıyla hem ihracat hacmini artırabilir hem de kültürel bariyerleri aşarak yeni pazarlara daha hızlı adapte olabilirler. Modelin organizasyon yapısı kapsamında özel sektöre dair önerilen bir diğer yapı, sektör bazlı danışma kurullarıdır. Bu kurullar, uluslararası mezunların sektör ihtiyaçlarına göre nasıl entegre edileceği, hangi alanlarda daha fazla istihdama yönelmesi gerektiği gibi konularda politika yapıcılara geri bildirim sağlayacak bir köprü işlevi görecektir.

D. Sivil Toplum Kuruluşları ve Meslek Örgütleri

Sivil toplum kuruluşları (STK’lar) ve meslek örgütleri, önerilen modelin sosyal yönünü pekiştiren; yerelde toplumsal farkındalık oluşturan ve hak temelli politika izlemede rol üstlenen temel aktörlerdir. Mülakat analizinde öne çıkan “beşeri sermaye”, “toplumsal algı”, “zorluklar” ve “haklara erişim” kodları, bu kurumların destekleyici işlevlerinin ötesinde yönlendirici ve denetleyici nitelikler taşıması gerektiğini göstermektedir.

Model çerçevesinde STK'lar, uluslararası öğrencilerin eğitim sonrası Türkiye'de kalmaya istekli hale gelmeleri için gerekli olan sosyal kabulü artırıcı kampanyalar, dil ve kültürel uyum programları, hukuki danışmanlık hizmetleri, ve psikososyal destek mekanizmaları geliştirmekle sorumludur. Özellikle yerel düzeyde faaliyet gösteren kuruluşlar, öğrencilerin yaşadıkları şehirlerdeki entegrasyon süreçlerini kolaylaştırıcı ve toplumsal etkileşimi artırıcı çalışmalar yürütebilir. Bu işlev, bireysel iyilik hâlini desteklemenin yanı sıra, öğrencilerin Türkiye'de uzun vadeli yaşama kararlarını şekillendiren belirleyici bir faktör niteliğindedir.

Ayrıca bu kuruluşların, uluslararası öğrencilerin haklarını savunmak ve karar alma süreçlerine dâhil olmalarını sağlamak için katılımcı platformlar ve öğrenci meclisleri oluşturmaları teşvik edilmektedir. Bu yapılar aracılığıyla öğrenciler, hizmet alan konumlarının ötesine geçerek, politika üretim sürecinde aktif birer paydaş olarak yer alacaklardır. Bu yaklaşım, modelin hem demokratik niteliğini güçlendirecek hem de uygulama düzeyinde sahaya duyarlılığını artıracaktır.

Öte yandan meslek örgütleri, uluslararası mezunların kendi alanlarında mesleki tanınırlık elde etmeleri, mesleki yeterliliklerini belgelendirmeleri ve Türkiye'deki sektörel ağlara entegre olmaları açısından önemli işlevler üstlenmektedir. Bu doğrultuda, oda ve birliklerin uluslararası mezunlara üyelik süreçlerini kolaylaştırmaları, uyum eğitimleri düzenlemeleri ve mezunların mesleki iletişim ağlarına katılımlarını desteklemeleri modelin başarı şansını artıracaktır.

Model aynı zamanda bu aktörlerin ihracat köprüsü olarak işlev görecektir mezunlara yönelik firmalarla STK'lar arasında kurumsal eşleştirme mekanizmaları geliştirmesini öngörmektedir. Bu yapı sayesinde, örneğin bir ticaret odasının mezun veri tabanı üzerinden uluslararası bağlantısı olan mezunları ihracat potansiyeli olan KOBİ'lerle buluşturması mümkün olacaktır. Böylece mezunlar yalnızca istihdam edilen bireyler değil, ekonomik diplomasiye katkı sunan aktörler olarak değerlendirilecektir.

STK'lar ve meslek örgütleri yerel düzeyde uygulanan politikaların izlenmesi ve etkilerinin değerlendirilmesi konusunda da modelin bağımsız gözlemci rolünü üstlenebilir. Üniversiteler, kamu kurumları ve özel sektör ile geliştirilecek üçlü iş birlikleri içinde bu aktörler, politika geri bildirimlerinin toplanması, uygulamadaki aksaklıkların tespiti ve sahadaki çözüm önerilerinin geliştirilmesi gibi alanlarda işlevsel katkılar sunacaktır.

Modelin önerdiği çok aktörlü organizasyon yapısı, yalnızca kurumsal rollerin tanımlanmasına değil, bu aktörler arasında kurulacak dikey ve yatay koordinasyon mekanizmalarına da dayanmaktadır. Kamu kurumları, düzenleyici ve teşvik edici yapılarla sistemin yasal temelini sağlarken; üniversiteler, mezunların iş gücüne geçiş sürecinde akademik ve mesleki rehberliği üstlenecektir. Özel sektör, istihdamın yanı sıra ihracat odaklı açılımlarla ekonomik dönüşümün taşıyıcısı olurken; sivil toplum kuruluşları ve meslek örgütleri, toplumsal kabul, hak temelli yaklaşım ve yerel düzeyde uygulamaların izlenmesi konularında süreci destekleyecektir. Bu aktörlerin rollerini birbirini tamamlayan bir yapıda sürdürmeleri, modelin hem işlevsel hem de sürdürülebilir olmasını mümkün kılacaktır. Böyle bir yapı sayesinde uluslararası öğrenciler yalnızca eğitim sürecinde değil, mezuniyet sonrası yaşam ve çalışma tercihlerini Türkiye lehine kullanabilecekleri kapsayıcı ve öngörülebilir bir sistemin parçası hâline gelecektir.

Kurumsal Aktör	Görev/Kapsam	Temel Hedef / Katkı
Kamu Kurumları (Göç İdaresi, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, YÖK, Ticaret Bakanlığı)	- Geçici ve kalıcı oturma izinlerinin düzenlenmesi - Çalışma izinleri, SGK teşvikleri, ihracat temelli destek programları - Üniversitelerle veri paylaşımı ve yönetim koordinasyonu	Hukuki çerçevenin oluşturulması, dijital başvuru sistemlerinin kurulması, eşgüdüm mekanizmalarının işletilmesi
Üniversiteler ve Eğitim Kurumları	- Uluslararası mezunlara özel kariyer birimlerinin kurulması - Mezun veri tabanı oluşturulması - Girişimcilik destekleri ve sektör eşleşmeleri	Mezunların istihdam geçiş süreçlerine aktif rehberlik sağlamak; firmalarla bağlantı kurmak
Özel Sektör (Firmalar)	- Uluslararası mezunların istihdamı - Dış ticaret departmanlarında görev alma - Sektör bazlı danışma kurullarında yer alma	Mezunların ekonomik katkı potansiyelini değerlendirmek; ihracat köprüleri kurmak
Sivil Toplum Kuruluşları ve Meslek Örgütleri	- Sosyal kabul, kültürel uyum, hak temelli rehberlik - Mesleki yeterlilik, üyelik ve ağlara erişim destekleri - Politika geri bildirim mekanizmalarının desteklenmesi	Mezunların toplumsal entegrasyonunu sağlamak; izleme ve değerlendirme süreçlerine katkı sunmak
Koordinasyon Yapısı (Uluslararası Mezun Politikaları Koordinasyon Kurulu)	- Kamu, üniversite, özel sektör ve STK'lar arasında eşgüdüm - İzleme, değerlendirme ve güncelleme işlevi	Çok aktörlü yönetimi kurumsallaştırmak; politika sürekliliğini ve şeffaflığı sağlamak

Tablo 8: Modelin Kurumsal Aktörleri ve Roller

Kaynak: Araştırmacı tarafından hazırlanmıştır.

Modelin kurumsal düzeyde işlerliğini sağlayabilmesi, yalnızca önerilen politikaların içeriğiyle değil, bu politikaların hangi aktörler tarafından, hangi düzeyde sorumlulukla ve nasıl bir eşgüdüm mekanizması içerisinde uygulanacağına ilişkin açık bir organizasyon yapısının tanımlanmasına bağlıdır. Bu çerçevede önerilen model, kamu kurumları, yükseköğretim kurumları, özel sektör temsilcileri ve sivil toplum kuruluşlarını kapsayan çok aktörlü bir yönetim yapısı öngörmekte; her bir aktöre hem yatay hem dikey düzlemde işlevsel roller atfetmektedir. Modelin kurumsal mimarisi, yalnızca hukuki düzenlemelerin uygulanmasını sağlayacak teknik bir mekanizma değil; aynı zamanda beşeri sermaye gelişimi, ekonomik bütünleşme ve toplumsal uyum süreçlerine katkı sunacak şekilde çok katmanlı bir işleyişi esas almaktadır. Bu bağlamda geliştirilen tablo, her bir kurumsal aktörün görev alanlarını, sorumluluk düzeyini ve politika süreçlerine olan katkısını sistematik bir biçimde sunarak, modelin çok boyutlu yapısını kavramsal olarak görünür kılmaktadır. Bu yapı sayesinde, uluslararası mezunların eğitim sonrasında Türkiye’de kalmalarını teşvik eden stratejik hedefler, sahada karşılığı olan kurumsal mekanizmalarla desteklenebilmekte; modelin sürdürülebilirliği, ölçülebilirliği ve geliştirilebilirliği güvence altına alınmaktadır.

4.7. Modelin Risk Yönetimi

Her politika modelinin başarıya ulaşabilmesi, öngörülen hedeflerle birlikte karşılaşılabilecek risklerin de önceden tanımlanması ve etkili biçimde yönetilmesine bağlıdır. Uluslararası öğrencilerin mezuniyet sonrası Türkiye’de kalmasını teşvik eden bu model, çok aktörlü ve çok düzeyli yapısıyla farklı kaynaklardan gelen çeşitli risklerle karşı karşıya kalabilir. Mülakat analizinde özellikle “zorluklar ve iyileştirme alanları”, “uygulama etkileri” ve “mevzuatla ilgili tıkanmalar” gibi kod kümeleri, bu risk alanlarının tespitinde önemli bir temel sunmuştur.

İlk ve en belirgin risk alanı, bürokratik işlem yükü ve kurumsal koordinasyon eksikliğidir. Görüşme verilerinde sıklıkla dile getirilen çalışma ve oturum izinlerinin eşgüdümsüz yapısı, süreçlerin uzaması ve öğrencilerin belirsizlik yaşaması gibi faktörler, motivasyon kaybına ve Türkiye dışındaki alternatiflere yönelmeye neden olmaktadır. Bu riskin azaltılabilmesi için, oturum ve çalışma izni süreçlerinin tek pencere sistemine taşınması ve dijital platformlar üzerinden yürütülmesi önerilmektedir. Ayrıca kamu kurumları

arasındaki görev paylaşımının netleştirilmesi ve yetki çakışmalarının ortadan kaldırılması gerekmektedir.

Bir diğer önemli risk, ekonomik dalgalanmalara bağlı istihdam daralmasıdır. Özellikle firmaların istihdam maliyetleri konusunda gösterdikleri hassasiyet, ekonomik kriz dönemlerinde uluslararası mezunların ikinci plana atılmasıyla sonuçlanabilir. Bu durumu önlemek amacıyla model, kriz zamanlarında aktifleşen esnek vergi teşvikleri ve sosyal güvenlik prim desteği gibi “otomatik stabilizatör” mekanizmaları içermektedir. Bu yapı sayesinde hem firmaların yükü hafifletilecek hem de istihdam sürekliliği korunacaktır.

Ayrıca, önerilen modelin toplumsal kabul ve siyasi destek eksikliği riskiyle karşılaşması mümkündür. Kamuoyundaki “yabancı karşıtlığı”, istihdamın yerlilerden alınacağına yönelik algılar ve politik dalgalanmalar, uluslararası mezunların kalıcılığını zorlaştırabilir. Bu bağlamda, modelin sosyal entegrasyon boyutunun sadece teknik değil, kamusal iletişim stratejileriyle desteklenmesi önem arz etmektedir. STK’lar ve yerel yönetimlerin katılımıyla yürütülecek farkındalık kampanyaları, bu alandaki dirençleri kırmada etkili olabilir.

Modelin ihracat köprüsü işlevi çerçevesinde bir başka risk alanı, firmaların bu potansiyelin farkında olmaması ya da kullanabileceği mekanizmaların yeterince tanıtılmamasıdır. Mülakat bulgularında bazı firmaların bu katkıyı rastlantısal olarak deneyimlediği, ancak kurumsal düzeyde sistematik bir değerlendirme yapmadığı anlaşılmaktadır. Bu nedenle ihracat bağlantılı katkılar konusunda firmalara yönelik bilgilendirme seminerleri, örnek uygulama rehberleri ve sektörel başarı hikâyeleri ile destek sunulmalıdır. Ayrıca, dış ticaret odaklı mezunların desteklendiği girişimcilik modelleri geliştirilerek, yalnızca istihdam değil ihracat temelli büyüme stratejilerine de katkı sağlanabilir.

Modelin bir diğer zayıf noktası, çok aktörlü yapının koordinasyon eksikliği nedeniyle uygulamada parçalı sonuçlar üretme riskidir. Özellikle kamu kurumları, özel sektör, üniversiteler ve STK’ların farklı beklentileri ve iş yapma biçimleri, modelin sahada bütüncül biçimde uygulanmasını zorlaştırabilir. Bu riski minimize etmek için ulusal düzeyde oluşturulacak Uluslararası Mezunlar İstihdamı Koordinasyon Kurulu gibi bir yapı önerilmektedir. Bu kurul hem izleme-eğitim-danışmanlık görevlerini üstlenmeli hem de uygulamaların yerel uyarlamasını denetlemelidir.

Veri eksikliği ve izleme mekanizmalarının yetersizliği, modelin etki analizlerinin yapılamaması riskini doğurmaktadır. Uluslararası mezunların istihdam, girişimcilik ve ihracat katkılarına ilişkin mikro düzeyde verilerin toplanması; bu verilerin karar alma süreçlerine entegre edilmesi için dijital takip sistemleri ve kurumlar arası veri paylaşım protokolleri oluşturulmalıdır. Tüm bu risklerin zamanında öngörülmesi ve yönetilmesi, modelin başarı düzeyini belirleyecek temel unsurlardan biridir. Böylece yalnızca öneri metni olarak kalmayan, sahaya uyarlanabilir ve sürdürülebilirliği yüksek bir sistem tasarımı mümkün olacaktır.

A. Bürokratik Engeller ve İşlem Belirsizlikleri

Görüşme verilerinde özellikle kamu kurumlarıyla yapılan mülakatlarda sıklıkla karşılaşılan eleştirilerden biri, mezuniyet sonrası iş arama ve çalışma izni başvurularında karşılaşılan işlem belirsizlikleridir. “Mevzuatın yoruma açık oluşu”, “yetki çakışmaları” ve “kurumlar arası veri paylaşım eksikliği”, sürecin hem başvuran öğrenciler hem de değerlendirme yapan idare açısından öngörülemez hale gelmesine neden olmaktadır.

Bu sistemsel zaaf, öğrencilerde belirsizlik duygusu ve Türkiye dışındaki alternatif ülkelere yönelme eğilimi doğurmakta; firmalarda ise yabancı istihdamına yönelik çekingenliği artırmaktadır. Bu da yalnızca bireysel istihdam süreçlerini değil, firmaların dış ticaret ve uluslararasılaşma kapasitelerini de olumsuz etkilemektedir. Mülakat analizinde bu tema “zorluklar”, “uygulama etkileri” ve “politik/kurumsal uyumsuzluklar” kodları altında yüksek frekansta kodlanmıştır.

Model önerisi, bu riski bertaraf etmek amacıyla aşağıdaki teknik ve yönetsel bileşenleri içermektedir:

- Dijital Başvuru Sistemi: Çalışma ve oturma izinleri için e-devlet altyapısıyla entegre tek pencere uygulaması geliştirilmeli, yazılım altyapısı Göç İdaresi ile Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı iş birliğinde yürütülmelidir.
- Süreç Şeffaflığı: Başvuru adımlarını gösteren çok dilli dijital rehberler ve yapay zekâ destekli bilgilendirme modülleri (örneğin chatbot sistemleri) kullanıcı dostu hale getirilmelidir.
- Takvimlendirilmiş Süreç: Belirli başvuru türleri için yasal değerlendirme süreleri belirlenmeli ve aşılması halinde otomatik uyarı sistemleri kurulmalıdır.

- Veri Tabanı Entegrasyonu: Göç İdaresi, YÖK, SGK ve İŞKUR arasında gerçek zamanlı veri paylaşımını sağlayacak bir API altyapısı kurulmalı, böylece eşzamanlı ve uyumlu işlem süreçleri sağlanmalıdır.

Avustralya'nın "ImmiAccount", Almanya'nın "Make It In Germany", Kanada'nın "IRCC portal" gibi sistemleri bu konuda işlevsel dijitalleşme örnekleri sunmaktadır. Bu bileşenlerin Türkiye'ye uyarlanması, hem uluslararası mezunların istihdam motivasyonunu artıracak hem de işverenlerin bu öğrencileri dış ticaret köprüsü olarak değerlendirme sürecini hızlandıracaktır.

B. Ekonomik Dalgalanmalara Bağlı Kırılganlık

Türkiye ekonomisinde dönemsel olarak yaşanan döviz dalgalanmaları, yüksek enflasyon oranları ve istihdam maliyetlerindeki artışlar, özel sektörün iş gücü tercihlerini doğrudan etkilemekte ve yabancı uyruklu mezunlara yönelik istihdam motivasyonunu azaltabilmektedir. Nitel analiz bulgularında özellikle firma mülakatlarında öne çıkan “kriz dönemlerinde istihdam riskleri”, “maliyet odaklı iş gücü tercihleri” ve “teşviklerin yeterli görülmemesi” gibi ifadeler, uluslararası mezun istihdamının ekonomik kırılganlıklardan ne derece etkilendiğini açıkça ortaya koymaktadır.

Bu bağlamda model, yalnızca istikrarlı ekonomik dönemlerde değil, kriz anlarında da sürdürülebilirliği korunacak şekilde esnek ve adaptif teşvik mekanizmaları içermelidir. Firmaların istihdam motivasyonunu yüksek tutmak adına kademeli gelir vergisi muafiyetleri, istihdamın devamına bağlı artan oranlı SGK prim destekleri ve kriz dönemlerine özel geçici teşvikler uygulanabilir. Bu mekanizmaların özellikle KOBİ'ler gibi daha kırılgan sektör aktörleri için farklılaştırılması önerilmektedir.

Ayrıca, uluslararası mezunların dış ticaret köprüsü işlevi, kriz dönemlerinde firmalar için alternatif büyüme stratejileri sunabilir. Nitel analizde ihracat, küresel ağlar ve dış pazarlara erişim konularında firmalar tarafından sıklıkla dile getirilen görüşler, mezun öğrencilerin yalnızca bir istihdam girdisi değil, aynı zamanda ihracat odaklı büyüme için stratejik bir kaynak olduğunu ortaya koymaktadır. Bu nedenle, kriz dönemlerinde dahi bu potansiyelin kaybedilmemesi için, ihracat yapan firmalara yönelik ek teşviklerin (örneğin Eximbank kredilerinde avantajlı koşullar, ihracat bazlı sigorta primi iadesi gibi) uluslararası mezun istihdamıyla ilişkilendirilmesi mümkündür.

Sonuç olarak model, ekonomik dalgalanmalara karşı dayanıklı, mezun istihdamını konjonktürel değil, stratejik bir istihdam politikası olarak ele alan ve ihracat potansiyelini destekleyici yönleriyle zenginleştirilmiş bütüncül bir yapı önermektedir.

C. Toplumsal Algı ve Entegrasyon Sorunları

Uluslararası öğrencilerin mezuniyet sonrası Türkiye’de kalmalarının önündeki en görünmez ancak etkili engellerden biri, kamuoyundaki algılar ve kültürel uyum süreçlerindeki güçlüklerdir. Mülakat analizinde “toplumsal tepkiler”, “yerli iş gücü ile rekabet algısı”, “kültürel uyumsuzluk” ve “aidiyet eksikliği” gibi kodlar altında toplanan veriler, bu sorunun hem bireysel hem de kurumsal düzeyde sistematik olarak ele alınması gerektiğini ortaya koymaktadır. Özellikle firma görüşmelerinde bazı sektörlerde uluslararası mezunlara karşı oluşan “yerli istihdamın önüne geçme” algısı, mezunların istihdam sürecine dâhil edilmesini zorlaştıran temel faktörlerden biri olarak tanımlanmıştır.

Bu kapsamda önerilen modelin, yasal düzenlemelerin yanında sosyal politika araçları, kültürel duyarlılık stratejileri ve toplumsal iletişim kampanyalarıyla da desteklenmesi gerekmektedir. Başta kamu yayın organları olmak üzere medya kuruluşlarıyla iş birliği yapılarak, uluslararası öğrencilerin Türkiye’ye katkılarını görünür kılan belgesel, haber ve kamu spotları hazırlanmalıdır. Özellikle uluslararası öğrencilerin belirlenen öncelikli alanlarda çalışmaları ve istihdam alanları oluşturmaları yerel iş gücünün önünde bir engel olmadığını gösterir nitelikte olması toplumsal yanlıgıyı ortadan kaldıracak önemli bir aşamadır. Sivil toplum kuruluşları aracılığıyla yürütülecek toplumsal farkındalık programları, özellikle mezunların istihdam edildiği sektörlerde düzenlenecek “çok kültürlü iş yeri” temalı etkinliklerle desteklenebilir.

Ayrıca entegrasyon programlarının kurumsallaşması büyük önem taşımaktadır. Üniversitelerin mezuniyet sonrası destek birimleri, yerel yönetimlerin göç ve uyum ofisleriyle iş birliği içinde sosyal uyum rehberlik hizmetleri sunabilir. Mezunlara Türk iş kültürü, mesleki etik, iletişim becerileri ve toplumsal normlara dair oryantasyon programları tasarlanabilir. Bu tür programlar, hem mezunların topluma uyumunu kolaylaştıracak hem de işverenlerin entegrasyon sürecine daha güvenle yaklaşmasını sağlayacaktır.

Diğer yandan, ihracat köprüsü işlevi de bu algının dönüştürülmesinde önemli bir araçtır. Mezun öğrencilerin firmaların uluslararası açılımına katkı sunduğu; dış ticaret ilişkileri

kurarak firmaların küresel pazarlara erişimini kolaylaştırdığı gerçeği, kamuoyunda daha fazla vurgulanmalıdır. Bu öğrencilere, ekonomik katkının yanı sıra stratejik değer atfeden bir bakış açısının toplumsal düzeyde benimsenmesi, mevcut dirençlerin yumuşatılmasına olanak tanıyacaktır.

Uluslararası mezunların kendi toplulukları aracılığıyla yürüttüğü sosyal sorumluluk projeleri, kültürel festivaller ve iş birliği girişimleri desteklenerek, toplumla temas noktaları artırılmalıdır. Bu yaklaşım, uluslararası mezunların yalnızca ekonomik değil, sosyal boyutlarıyla da değerlendirilen paydaşlar olarak kabul görmesini kolaylaştıracaktır.

D. Kurumsal Eşgüdüm Eksikliği

Modelin uygulama başarısını belirleyecek en kritik yapısal unsurlardan biri, kamu kurumları, üniversiteler, özel sektör ve sivil toplum aktörleri arasında süreç bazlı ve veri temelli bir eşgüdüm mekanizması kurulmasıdır. Mülakat analizinde “kurumsal aksiyonlar” ve “zorluklar” kodlarının sıklıkla birlikte kodlandığı gözlemlenmiş, özellikle kamu kurumları arasında iletişim ve görev paylaşımı eksikliğinin modelin etkinliğini zayıflatabileceği tespiti yapılmıştır. Görüşme verilerinde bazı kurum temsilcileri benzer görevleri tekrar ettiklerini, bazı alanlarda ise koordinasyon eksikliği nedeniyle boşluklar oluştuğunu açıkça ifade etmiştir.

Bu bağlamda, önerilen modelin yalnızca kurumsal rollerin dağıtımına değil, bu rollerin nasıl senkronize edileceğine dair bir yapı içermesi gerekmektedir. Örneğin, Göç İdaresi Başkanlığı ile Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı arasında oturum izni ve çalışma izni süreçlerinin ayrı ayrı işlemesi, öğrencilerin iş gücüne geçişinde gecikmelere ve motivasyon kaybına neden olmaktadır. Bu sürecin dijital bir platform aracılığıyla bütünleştirilmesi, hem kurumlar arası veri aktarımını kolaylaştıracak hem de işlem sürelerini kısaltacaktır.

Ayrıca, modelin ulusal düzeyde bir Koordinasyon ve İzleme Kurulu tarafından yönetilmesi önerilmektedir. Bu kurul; İçişleri Bakanlığı, YÖK, Ticaret Bakanlığı, özel sektör temsilcileri ve üniversitelerden oluşmalı; politika üretimi, uygulama takibi ve geri bildirim mekanizmalarının entegrasyonunu sağlamalıdır. Bu yapı, aynı zamanda model kapsamında önerilen teşviklerin uygulanmasında çakışmaları önleyerek kaynak israfını da azaltacaktır.

Kurumsal eşgüdüm, sadece kamu kurumları arasında değil, üniversitelerle özel sektör, kariyer merkezleri ile firmalar, sivil toplum kuruluşları ile yerel yönetimler arasında da sağlanmalıdır. Örneğin, üniversite kariyer ofislerinin, mezunların istihdam durumu hakkında firmalardan düzenli veri alması; bu verilerin göç politikaları geliştiren kurumlarla paylaşılması, çok düzeyli politika üretimi açısından elzemdir.

İhracat köprüsü olma işlevi kapsamında kurumsal koordinasyonun güçlendirilmesi, uluslararası mezunların ekonomik ve diplomatik değerinin daha sistemli biçimde hayata geçirilmesini sağlayacaktır. Bu bağlamda Ticaret Bakanlığı, firmaların dış ticaret stratejilerinde uluslararası mezunların daha aktif kullanılması yönünde rehberlik hizmetleri geliştirebilir. Bu öğrencilerle ilgili başarı hikâyelerinin kurumsal olarak izlenmesi, iyi uygulama örneklerinin yaygınlaşmasına da katkı sunacaktır.

E. Hukuki Belirsizlik ve Uyum Sorunları

Modelin hayata geçirilmesinde karşılaşılabilecek en önemli risk alanlarından biri, mevcut yasal düzenlemeler ile önerilen uygulamalar arasındaki uyum sorunları ve yorum farklılıklarıdır. Mülakat analizinde özellikle kamu kurumlarına ait mülakatlarda öne çıkan “mevzuatın yorum farkı” ve “uygulama tikanıklıkları” kodları, sahadaki belirsizliklerin hem uygulayıcı kurumlar hem de yararlanıcılar açısından önemli bir engel teşkil ettiğini göstermektedir. Bu durum, hem öğrencilerin hem de işverenlerin güven duygusunu zedelemekte, istihdam süreçlerine katılımı olumsuz yönde etkilemektedir.

Özellikle çalışma izni alma süreçlerinde hangi belgelerin talep edildiği, sürecin hangi takvime göre işlediği ve hangi statülerin hangi hakları beraberinde getirdiği konularında hem kurumlar arasında hem de kurum içi birimler arasında ciddi yorum farkları bulunmaktadır. İşverenlerin mezun uluslararası öğrencileri istihdam etme konusunda çekimser davranmasının en önemli nedenlerinden biri de, bu hukuki süreçlere dair yeterli açıklığa ve yönlendirmeye sahip olmamalarıdır.

Bu belirsizlikleri azaltmak adına önerilen model, üç düzeyli bir hukuki uyum mekanizması öngörmektedir:

- 1. Yasal Sadeleştirme ve Bütünleştirme:** Çalışma izinleri, geçici oturma, kalıcı oturma ve teşvik sistemlerine dair dağınık mevzuat bir araya getirilmeli; uluslararası öğrencilere özel statüye dair tekil ve sade bir yasal çerçeve oluşturulmalıdır. Bu, başvuru yapan öğrenciler kadar süreci yürüten memurlar açısından da yorum birliğini sağlayacaktır.

- 2. Kurumsal Rehberlik ve Eğitim:** Başta Göç İdaresi ve Sosyal Güvenlik Kurumu olmak üzere ilgili kamu kurumlarında görevli personele yönelik düzenli eğitim programları düzenlenmelidir. Ayrıca, işverenler ve üniversite kariyer merkezleri için “uygulama rehberleri” ve çevrimiçi danışma platformları oluşturulmalı; en sık karşılaşılan durumlara ilişkin örnek uygulama senaryoları yayımlanmalıdır.
- 3. Danışma ve Şeffaf Geri Bildirim Mekanizmaları:** Süreç içerisinde yaşanan hukuki belirsizliklerin zamanında tespiti ve çözüme kavuşturulması amacıyla üniversiteler, işveren temsilcileri ve kamu kurumlarının katılımıyla oluşturulacak İstihdam Süreçleri Danışma Kurulu gibi yapılar, uygulama sırasında ortaya çıkan sorunların hızlı biçimde çözümlenmesine olanak sağlayacaktır.

Bunlara ek olarak, ihracat köprüsü olma işlevi kapsamında çalışan mezunların hukuki statüsüne dair açıklık sağlanması da büyük önem taşımaktadır. Özellikle, firmaların uluslararası bağlantı kurma kapasitesini artıran mezunların çalışma izinleri konusunda “stratejik alan istihdamı” gibi ayrıcalıklı düzenlemelere tabi tutulması, modelin işlevselliğini artıracak önemli bir adım olacaktır. Bu tür özel istihdam kategorileri, hem firmaların tereddütlerini azaltacak hem de nitelikli mezunların kaybedilmesini engelleyecektir.

Modelin uygulanabilirliğini ve sürdürülebilirliğini tehdit edebilecek nitelikteki bu risk alanları, teknik meselelerle sınırlı kalmayıp yönetim, toplumsal kabul ve hukuki altyapı gibi çok yönlü bileşenleri içermektedir. Özellikle bürokratik karmaşa, ekonomik kırılganlıklar, toplumsal direnç, kurumsal eşgüdüm eksikliği ve hukuki uyum sorunları, modelin sahaya yansıyan etkilerini sınırlandırabilecek temel engeller olarak öne çıkmaktadır. Bu nedenle modelin sadece ideal koşullarda değil; kriz zamanlarında, yönetsel belirsizliklerde veya sosyal direnç ortamlarında da etkinliğini koruyabilmesi adına proaktif ve çok katmanlı risk yönetimi mekanizmalarına ihtiyaç duyulmaktadır.

Mülakat analizinde öne çıkan “uygulama etkileri”, “zorluklar ve iyileştirme alanları”, “model değerlendirmesi” ve “geri bildirim” kod kümeleri, saha verilerinin bu tür çok yönlü risk yapısına işaret ettiğini açıkça göstermektedir. Bu bağlamda model, yalnızca olası riskleri tanımlamakla kalmamakta; bu risklere karşı önleyici (proaktif) ve düzeltici (reaktif) stratejileri birlikte içeren esnek bir yönetim anlayışını önermektedir.

Risk yönetimi bu çerçevede; kamu-özel sektör iş birliğiyle oluşturulacak izleme ve erken uyarı mekanizmaları, dönemsel etki değerlendirmeleri, dinamik teşvik sistemleri,

mevzuat uyum denetimleri ve kamuoyuna dönük farkındalık kampanyaları gibi çok boyutlu araçlarla desteklenecektir.

Kurumsal esnekliğin artırılması ve uygulamada karşılaşılan ani değişimlere hızlı uyum sağlanabilmesi için, veriye dayalı karar alma süreçleri ile saha geri bildirimlerine açık politika güncellemelerinin modelin iç dinamiklerine entegre edilmesi öngörülmektedir. Önerilen modelde risk yönetimi, olumsuz senaryolara karşı bir savunma aracı olmanın ötesinde, modelin sürekli gelişen, öğrenen ve uyum sağlayabilen bir yapıya dönüşmesinin temel güvencesi olarak ele alınmalıdır.

Risk Alanı	Temel Nedenler	Önerilen Strateji
Bürokratik Belirsizlik ve Kurumsal Eşgüdüm Eksikliği	- Oturum ve çalışma izinlerinin eşgüdümsüz yürütülmesi - Kurumlar arası veri paylaşımı eksikliği - Yetki çakışmaları	- Tek pencere dijital başvuru sistemi - Göç İdaresi ve Çalışma Bakanlığı arası entegrasyon - Takvimlendirilmiş süreç yönetimi ve dijital rehberler
Ekonomik Dalgalanmalara Bağlı İstihdam Riski	- Kriz dönemlerinde artan istihdam maliyetleri - KOBİ'lerin mali kırılganlığı	- Esnek vergi teşvikleri - SGK prim desteği - İhracat yapan firmalara kriz dönemine özel destek paketleri
Toplumsal Kabul ve Siyasi Destek Eksikliği	- Yabancı karşıtlığı ve rekabet algısı - Kültürel uyumsuzluk	- Farkındalık kampanyaları - STK iş birliğiyle toplumsal iletişim stratejileri - Sosyal uyum oryantasyon programları
Kurumsal Koordinasyon ve Uygulama Parçalanması	- Kurumlar ve sektörler arası iş bölümü netliğinin olmaması - Farklı aktörlerin uyumsuz uygulamaları	- Uluslararası Mezun İstihdamı Koordinasyon Kurulu kurulması - Çok aktörlü izleme ve değerlendirme yapıları - Yerel uygulamalarda yatay iş birliklerinin güçlendirilmesi
Veri Eksikliği ve İzleme Sistemlerinin Yetersizliği	- Mezunların istihdam ve girişimcilik verilerinin toplanmaması - Kurumlar arası bilgi paylaşım eksikliği	- Dijital takip sistemleri - Mikro veri temelli etki değerlendirme altyapısı - Akademi-kamu iş birliğiyle performans raporları
Hukuki Belirsizlik ve Mevzuat Uyum Sorunu	- Yorum farkları ve uygulama tıkanmaları - Statülerin net tanımlanmaması	- Mevzuat sadeleştirme ve bütünleştirme - Rehberlik ve memur eğitimi - Uygulama örnekleri ve danışma kurulları

Tablo 9: Modelin Temel Risk Alanları ve Müdahale Stratejileri

Kaynak: Araştırmacı tarafından hazırlanmıştır.

Modelin uygulanabilirliği ve sürdürülebilirliği, yalnızca önerilen politika ve teşvik mekanizmalarının içeriğine değil, bu yapıların karşı karşıya kalabileceği kurumsal, ekonomik, toplumsal ve hukuki risklerin önceden öngörülerek çok katmanlı bir

yaklaşım ile yönetilmesine bağlıdır. Risk yönetimi, bu bağlamda modelin teknik bütünlüğünün korunmasında olduğu kadar, toplumsal meşruiyetinin ve sahaya uyarlanabilirliğinin sağlanmasında da kritik bir işlev üstlenmektedir. Mülakat verilerinden elde edilen bulgular, özellikle bürokratik belirsizlikler, ekonomik kırılganlıklar, toplumsal direnç, kurumsal eşgüdüm zafiyetleri ve mevzuat uyumsuzlukları gibi çok boyutlu risk alanlarının varlığına işaret etmektedir. Bu alanlarda geliştirilen önleyici ve düzeltici stratejiler; dijital başvuru sistemleri, esnek teşvik mekanizmaları, sosyal uyum programları, koordinasyon yapıları ve veri temelli izleme süreçleri aracılığıyla modelin sahadaki dayanıklılığını artırmayı amaçlamaktadır. Risklerin yalnızca engelleyici faktörler olarak değil, aynı zamanda yönetim kapasitesini geliştiren geri bildirim alanları olarak değerlendirilmesi, modelin esnek ve öğrenen bir yapıya kavuşmasına katkı sunmaktadır. Bu çerçevede oluşturulan çok boyutlu risk yönetimi yaklaşımı, modelin statik bir tasarımdan ziyade, değişen koşullara adapte olabilen dinamik bir yapıya dayandığını ortaya koymaktadır.

4.8. Modelin Uygunluğu

Bu çalışmada önerilen model, Türkiye’de yükseköğretimlerini tamamlayan uluslararası öğrencilerin mezuniyet sonrası istihdam süreçlerine etkin ve kalıcı biçimde entegre olmalarını sağlamayı hedeflemekte ve bu yönüyle Türkiye’nin mevcut demografik yapısı, ekonomik kalkınma stratejileri ve uluslararasılaşma vizyonu ile güçlü bir uyum içindedir. Modelin uygunluğu, teknik geçerlilik ve kuramsal temellerle sınırlı kalmamakta; sahadaki ihtiyaçlar, karar alıcıların uygulamaya ilişkin farkındalık düzeyleri ve Türkiye’nin küresel ölçekteki pozisyonlanma hedefleriyle de bütünlüklü bir uyum sergilemektedir.

Nitel veri analizinde öne çıkan “uygulama etkileri”, “beşeri sermaye”, “kurumsal aksiyonlar”, “ekonomik katkılar” ve “model değerlendirmesi” gibi ana temalar; modelin gerekçelendirilmesinden örgütlenmesine, risk yönetiminden yasal alt yapıya kadar tüm unsurlarının saha gerçekliğiyle tutarlılığını ortaya koymaktadır.

Türkiye, genç ve dinamik nüfus yapısına rağmen teknoloji, mühendislik, sağlık ve ihracat odaklı alanlar başta olmak üzere bazı sektörlerde nitelikli iş gücü arzında yetersizlik yaşamaktadır. Bu yapısal sorunlar, istihdam ihtiyacının sürdürülebilir biçimde karşılanmasını güçleştirmektedir. Bu çerçevede, Türkiye’de eğitim alan uluslararası

öğrenciler yalnızca insan kaynağı ihtiyacına çözüm sunmakla kalmamakta; aynı zamanda çok dilli iletişim becerileri, kültürlerarası etkileşimi artırıcı rolleri ve küresel piyasalara entegrasyon kapasiteleriyle stratejik bir konuma yerleşmektedir. Mülakat analizlerinde sıklıkla öne çıkan “iş gücü piyasasına katkılar”, “istihdam deneyimi”, “ekonomik çıktı beklentileri” ve “küresel ağlar” kodları, uluslararası mezunların etkisinin bireysel düzeyin ötesine geçerek kurumsal işleyiş ve ulusal kalkınma hedefleriyle örtüştüğünü göstermektedir. Firmalar ise bu mezunları yalnızca açık pozisyonları dolduran kişiler olarak değil; ihracat olanaklarını genişleten, kültürel uyumu destekleyen ve uluslararası ticari bağlantıları güçlendiren sosyal sermaye unsurları olarak değerlendirmektedir.

Önerilen model, bu potansiyeli harekete geçirebilmek adına yalnızca oturum veya çalışma izni süreçlerine müdahale etmekle kalmayıp, Türkiye’deki bölgesel kalkınma hedeflerine, Ar-Ge politikalarına, dijitalleşme vizyonuna ve sosyal uyum süreçlerine de temas etmektedir. Özellikle kalkınmada öncelikli bölgelerde mezun istihdamını teşvik eden vergi avantajları ve sosyal güvenlik destekleri gibi mekanizmaların önerilmesi, bu modelin makroekonomik eşitsizlikleri azaltmaya katkı sağlayabileceğini göstermektedir. Kod birlikte oluşma analizinde “iş gücü piyasasında beşeri sermaye geliştirme” ile “teşvikler ve yasal düzenlemeler” kodlarının birlikte sıklıkla kullanılmış olması, sahadaki aktörlerin de bu tür çok yönlü çözümleri desteklediğini göstermektedir. Bununla beraber kamu kurumlarının “model değerlendirmesi”, “revizyon ihtiyaçları” ve “mevcut politikalarla uyum” başlıkları altında sunduğu geri bildirimler, önerilen sistemin sadece bir niyet metni değil, uygulama için de güçlü bir zemine sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

Modelin Türkiye’nin uluslararasılaşma hedefleriyle de yapısal uyumu bulunmaktadır. Uluslararası öğrencilerin yalnızca üniversite eğitimi süresince değil, mezuniyet sonrasında da ülkede kalmalarını sağlayacak uygulamalar, yükseköğretim sisteminin niteliksel dönüşümünü destekleyecektir. Üniversitelerin uluslararası görünürlüğü, mezun takibi, mezun-ağları aracılığıyla dış ilişkiler geliştirme kapasitesi gibi alanlarda bu öğrencilerin varlığı doğrudan etki üretmektedir. Nitel analiz bulgularında da özellikle kamu kurumlarının bu modeli yükseköğretimde kalite artırıcı, üniversite-sanayi iş birliğini derinleştirici ve sürdürülebilir bir beşeri sermaye politikası olarak gördüğü açıkça ortaya konmuştur.

Ayrıca modelin öngördüğü sosyal güvenlik hakları, danışmanlık hizmetleri, kariyer ofisi destek mekanizmaları ve dijitalleştirilmiş bürokratik işlemler gibi yapısal öneriler, yalnızca öğrencilerin değil; işverenlerin, üniversitelerin ve kamu kurumlarının da sistemdeki rollerini daha açık ve etkin biçimde yerine getirmesine olanak tanımaktadır. Kod yakınlığı analizinde “uygulanabilirlik ve gerçekçi beklentiler” teması ile “iyileştirme önerileri” arasında kurulan bağ, önerilen modelin idealist değil; aksine mevcut koşullara uygun ve gelişmeye açık bir sistem önerdiğini teyit etmektedir.

Tüm bu değerlendirmeler ışığında, önerilen model bir istihdam stratejisi olmasının yanı sıra, Türkiye’nin küresel yükseköğretim politikası, ekonomik kalkınma vizyonu ve dışa açılma stratejisini kesiştiren entegre bir yapıdır. Beşeri sermayenin nitelikli dönüşümünü desteklerken, dış ticaret potansiyelini artırmakta; yükseköğretimi içe kapalı bir sistemden dış bağlantılı bir yapıya dönüştürmektedir. Kod analizlerinde sıkça rastlanan “uygulanabilirlik”, “güçlü yönler”, “toplumsal katkı” ve “sistem önerisi” gibi temalar, bu modelin yalnızca teorik değil, politik uygulanabilirliği yüksek, kurumsal sahiplenmeye açık ve uzun vadeli etkisi hesaplanabilir bir öneri sunduğunu ortaya koymaktadır. Böylece model, Türkiye’nin uluslararası öğrenci politikalarını yalnızca sayısal büyümeyle değil, nitelikli istihdam, ekonomik katkı ve küresel etkileşim temelinde dönüştürecek bir çerçeve sunmaktadır.

4.9. Genel Değerlendirme

Bu çalışma kapsamında önerilen model, Türkiye’de yükseköğretim görmüş uluslararası öğrencilerin mezuniyet sonrası istihdam süreçlerine entegrasyonunu sağlamak üzere geliştirilmiş, çok aktörlü, çok düzeyli ve çok yönlü bir politika çerçevesi sunmaktadır. Modelin temel amacı yalnızca iş arama ve oturum izinlerine ilişkin kolaylaştırıcı düzenlemeler getirmek değildir. Bu amaçların yanında ek olarak uluslararası mezunların Türkiye’nin ekonomik, sosyal ve kurumsal yapısına sürdürülebilir biçimde entegre olabilmesini mümkün kılacak sistemsel dönüşüm önerisinde bulunmaktadır. Model önerisi, uluslararası mezunların iş gücüne entegrasyonunu kolaylaştıracak, eğitim sonrası geçiş süreçlerini destekleyecek ve Türkiye’nin beşeri sermaye stokunu nitelik ve nicelik açısından güçlendirecek bir yapıda tasarlanmıştır.

MAXQDA tematik analiz bulguları, modelin temel yapı taşlarını destekleyici biçimde kurgulanmıştır. “Mevzuat ve politikalar”, “kurumsal aksiyonlar”, “güçlü yönler/zayıf

yönler”, “uygulama etkileri” ve “model değerlendirmesi” gibi kod kümeleri, modelin sahaya dayalı ampirik bir temele sahip olduğunu göstermektedir. Kurum ve firma görüşmeleri, mevcut uygulamaların hukuki ve yönetsel eksikliklerini açıkça ortaya koyarken, aynı zamanda bu eksikliklerin nasıl giderilebileceğine dair yapıcı öneriler de sunmuştur. Özellikle firmaların dile getirdiği “istihdam potansiyeli”, “ihracat bağlantıları” ve “iş gücü niteliği” temaları, uluslararası mezunların yalnızca çalışan değil, dış ticareti artıran sosyal sermaye unsurları olduğunu da göstermiştir.

Modelin güçlü yanlarından biri, Türkiye’nin bölgesel kalkınma politikaları ve stratejik sektör hedefleriyle doğrudan uyumlu bir yapı önermesidir. Kalkınmada öncelikli bölgelerde uluslararası mezun istihdamını destekleyen teşvik mekanizmaları, yalnızca mezunları değil, bölgesel firmaları da sürece entegre etmeyi hedeflemektedir. Böylelikle mezun istihdamı yalnızca bireysel düzeyde değil; bölgesel eşitsizlikleri azaltıcı bir politika aracı olarak da konumlandırılmıştır. Analiz bulgularında sıkça vurgulanan “öncelikli alanlar”, “teşvik tasarımı” ve “yapısal uyum” temaları bu önerilerin kurumsal temele dayandığını göstermektedir.

Ayrıca model, Türkiye’nin yükseköğretimde uluslararasılaşma hedeflerine de doğrudan katkı sağlamaktadır. Mezuniyet sonrası öğrencilerin ülkede kalması, üniversitelerin mezun takip sistemlerini, kariyer destek mekanizmalarını ve akademik-endüstri iş birliklerini daha nitelikli hale getirme zorunluluğu doğurmaktadır. Bu da üniversitelerin küresel görünürlüğünü artıracak yapısal bir dönüşüm anlamına gelmektedir. Nitel analiz verilerinde “üniversite katkısı”, “kariyer yönlendirme” ve “mezun takibi” gibi kodların yoğun biçimde yer alması, bu yapının yalnızca öneri düzeyinde değil, mevcut kapasiteyle de ilişkilendirildiğini ortaya koymaktadır.

Modelin özgün yanlarından biri, Türkiye’ye özgü sosyoekonomik yapı dikkate alınarak küresel örneklerin yerelleştirilmiş biçimde yeniden tasarlanmasıdır. ABD’nin OPT programı, Kanada’nın PGWPP uygulaması ve Almanya’nın Mavi Kart sistemi gibi küresel referanslar, Türkiye’deki idari ve sektörel ihtiyaçlara göre yeniden şekillendirilmiş; ancak model yalnızca bu örnekleri taklit etmekle kalmamış, Türkiye’nin ihracat vizyonu, beşeri sermaye dönüşüm hedefleri ve sosyal uyum stratejileriyle birleşik bir bütünlük içinde yapılandırılmıştır. Bu yönüyle model, dışa bağımlı bir politika aktarımı değil, yerli ve sahaya uyumlu bir reform paketidir.

Ana Unsur	Alt Unsur	Öneri	Amaç
Modelin Genel Çerçevesi	Göç ve Vize Politikaları	Mezuniyet sonrası 12 ay iş arama ve çalışma izni tanıyan geçici oturma mekanizması önerilmektedir.	Nitelikli uluslararası mezunların Türkiye’de kalmasını desteklemek
	Vergi Teşvikleri	Uluslararası mezun istihdam eden firmalara %50 SGK primi ve gelir vergisi muafiyeti önerilmektedir.	Firmaların istihdam maliyetlerini azaltarak mezun istihdamını artırmak
	Öncelikli Alanlar ve Bölgesel Teşvikler	Doğu-Güneydoğu Anadolu bölgelerinde stratejik sektörlerde çalışan mezunlara %70'e varan teşvik önerilmektedir.	Bölgesel kalkınmaya ve stratejik alanlara katkı sağlamak
	Sosyal Güvenlik Hakları	Geçici oturma süresince genel sağlık sigortası kapsamı ve emeklilik primi işlenmesi önerilmektedir.	Sosyal güvencelerle mezunların kalıcılığını artırmak
	Kalıcı Oturma ve Entegrasyon	İşveren referansı ile kalıcı oturma geçiş hakkı (minimum 1 yıl istihdam şartıyla) önerilmektedir.	Uzun vadeli istihdam ve toplumsal entegrasyonu sağlamak
Modelin Hukuki Altyapısı	Göç ve Vize Politikaları	Geçici oturma izni sürecinin yasal zemine kavuşturulması ve Göç İdaresi işleyişinde sadeleştirme önerilmektedir.	Mevzuatla desteklenen öngörülebilir vize politikası geliştirmek
	Uluslararası Mezunların Dış Ticaret ve İhracat Odaklı Rolü	İhracata aracılık eden mezunlara özel 'Dış Ticaret Elçisi' statüsü önerilmektedir.	İhracat kanallarını genişletmek, kültürlerarası ağları kullanmak
	Vergi Düzenlemeleri	Uluslararası mezun istihdamı için Gelir Vergisi Kanunu ve SGK kanunlarına teşvik maddeleri eklenmesi önerilmektedir.	Yasal çerçeveye dayalı istihdam teşviklerinin sürdürülebilirliğini sağlamak
	Sosyal Güvenlik Hakları	Yabancı mezunlara yönelik SGK primlerinin hesaplanma şeklinin düzenlenmesi önerilmektedir.	Sosyal güvenceye erişimi sadeleştirmek ve teşvik etmek
	Üniversitelerde Kariyer Rehberliği	YÖK tarafından üniversite kariyer merkezlerine uluslararası öğrenciler için zorunlu danışmanlık birimi kurulması önerilmektedir.	Bilgilendirme eksikliğini gidermek, geçiş sürecini kolaylaştırmak
	Dış Ticaret Odaklı Girişimcilik Statüsü	İhracat potansiyeli olan mezunlara özel girişimcilik vizesi ve vergi avantajı önerilmektedir.	Yenilikçi girişimler üzerinden dış ticaretin artırılması
	Uygulanabilirlik ve Geri Bildirim Mekanizmaları	Tüm düzenlemeler için yılda bir kez etki analizi ve kamuoyu geri bildirim sistemi önerilmektedir.	Politikaların etkinliğini izlemek ve güncellemek

Modelin Organizasyon Yapısı	Kamu Kurumları	Göç İdaresi, Çalışma Bakanlığı ve Ticaret Bakanlığı'nın eşgüdüm halinde çalıştığı bir Ulusal Koordinasyon Kurulu önerilmektedir.	Kurumsal eşgüdüm ile modelin etkili uygulanmasını sağlamak
	Üniversiteler ve Eğitim Kurumları	Kariyer merkezlerine uluslararası öğrenci özel danışmanlık birimi ve yerel iş gücüyle eşleştirme fonksiyonları önerilmektedir.	Mezuniyet sonrası sürece hazırlığı kurumsal zemine oturtmak
	Özel Sektör	Özel sektöre teşvik programlarına başvuru rehberi ve danışmanlık birimi oluşturulması önerilmektedir.	Firmaların sürece aktif ve bilinçli katılımını sağlamak
	Sivil Toplum Kuruluşları ve Meslek Örgütleri	Yerel STK'ların sosyal uyum projelerine dahil edilmesi ve öğrencilere rehberlik fonksiyonu verilmesi önerilmektedir.	Toplumsal kabulü ve sosyal entegrasyonu desteklemek
Modelin Risk Yönetimi	Bürokratik Engeller ve İşlem Belirsizlikleri	Başvuru süreçlerinin dijitalleştirilmesi, sabit işlem takvimi ve rehberlerle sadeleştirilmesi önerilmektedir.	İşlem güvenilirliğini ve sürece olan güveni artırmak
	Ekonomik Dalgalanmalara Bağlı Kırılganlık	Kriz dönemleri için geçici SGK prim desteği, kademeli teşvik sistemleri önerilmektedir.	Ekonomik belirsizliklerde bile istihdamın sürekliliğini sağlamak
	Toplumsal Algı ve Entegrasyon Sorunları	Uluslararası mezunların katkılarını kamuya anlatan medya kampanyaları ve sosyal uyum programları önerilmektedir.	Yabancı düşmanlığını azaltmak, toplumsal kabullenmeyi artırmak
	Kurumsal Eşgüdüm Eksikliği	İzleme kurulu ve dijital veri paylaşım platformu önerilmektedir.	Kurumlar arası bilgi akışını artırarak politikaların etkinliğini sağlamak
	Hukuki Belirsizlik ve Uyum Sorunları	Uygulayıcı kurumlara yönelik rehberler ve danışma mekanizmaları önerilmektedir.	Yasa yorum farklarını azaltmak ve uygulama birliğini sağlamak

Tablo 10: Model Önerisi ve Amaçları

Kaynak: Mülakat bulguları aracılığıyla araştırmacı tarafından hazırlanmıştır.

Yukarıda sunulan tablo, önerilen modelin sistematik bir yapı içinde nasıl kurgulandığını bütüncül biçimde ortaya koymaktadır. Modelin ana ve alt unsurları, bu unsurlara yönelik somut öneriler, her bir önerinin hizmet ettiği amaçlar ve uluslararası iyi uygulama örnekleriyle birlikte ele alınarak, teorik çerçeveden pratik politika tasarımına geçişin görsel bir yansıması sunulmuştur. Bu yapı sayesinde, modelin yalnızca normatif düzeyde olmayıp; uygulanabilir, ölçülebilir ve başka ülke örnekleriyle kıyaslanabilir nitelikler taşıdığı açıkça görülmektedir. Ayrıca, bu tablo aracılığıyla modelin çok aktörlü ve çok

düzeyleli yönetişim anlayışı ile sahadaki ihtiyaçlara nasıl karşılık verdiğı daha net anlaşılabilmektedir.

Tez çalışması yalnızca politika tasarımı ile sınırlı kalmayıp, bu tasarımın uluslararası düzeydeki başarılı örneklerle örtüşüp örtüşmediğini de analiz etmeyi hedeflemiştir. Nitekim ABD’de uygulanan OPT Programı, yüksek vasıflı uluslararası mezunların eğitim sonrası istihdam edilmelerini teşvik ederek, GSYİH büyümesine, verimlilik artışına ve yenilik kapasitesine önemli katkılar sağlamıştır (Docquier vd., 2020). Benzer şekilde, Kanada’da yürürlükte olan Post-Graduation Work Permit Program (PGWPP), uluslararası öğrencilerin Kanada iş gücüne entegrasyonunu destekleyerek hem beşeri sermaye birikimini artırmakta hem de yıllık yaklaşık 12 milyar Kanada doları ekonomik katkı yaratmaktadır (Government of Canada, 2022). Ayrıca PGWPP, uluslararası öğrencilerin kalıcı oturma sistemine geçiş oranlarını da %60’ın üzerine çıkararak uzun vadeli ekonomik büyümeyi destekleyen sürdürülebilir bir göç stratejisi olarak öne çıkmaktadır (Hawthorne, 2010). Bu örnekler, uluslararası öğrenci hareketliliğinin ekonomik bir kalkınma aracı olarak kurgulanabileceğini göstermektedir.

Model ayrıca yalnızca yasal çerçeveye değil, uygulama ve izleme süreçleriyle de güçlendirilmiştir. Uygulama rehberlerinin geliştirilmesi, dijital sistemlerin kurulması, etki analizlerinin düzenli yapılması ve geri bildirim mekanizmalarının işlemleri gibi yönetişim araçları, bu sistemin sahaya indirgenebilirliğini artıran teknik önerilerdir. Kod birlikte oluşma analizlerinde yer alan “geri bildirim”, “izleme” ve “revizyon” temalarının kamu kurumlarında yoğun biçimde kodlanması da bu gereksinimi açıkça ortaya koymuştur.

Bu model önerisi yalnızca uluslararası öğrencilerin istihdamını değil; Türkiye’nin yükseköğretim, beşeri sermaye, dış ticaret ve sosyal uyum politikalarını eş zamanlı dönüştürecek kapasitede bir yapıdır. Saha verilerinden beslenen, akademik literatürle örtüşen ve kamu-özel-üniversite-STK iş birliğiyle uygulanabilirliğini kanıtlayan bu öneri, Türkiye’nin küresel ölçekte cazip bir yükseköğretim ve istihdam merkezi olma vizyonuna somut katkı sunabilecek niteliktedir.

SONUÇ

Günümüzde uluslararası öğrenci hareketliliği, yükseköğretimin uluslararasılaşması, küresel işgücü rekabeti ve beşeri sermayenin yeniden tanımlanması gibi çok boyutlu süreçlerle daha önce hiç olmadığı kadar kritik bir önem kazanmıştır. Özellikle mezuniyet sonrası dönem, bu hareketliliğin yalnızca bireylerin eğitim deneyimleriyle sınırlı kalmayıp, ev sahibi ülkelerin kalkınma hedefleriyle de kesiştiği bir aşamayı temsil etmektedir. Uluslararası öğrencilerin eğitim aldıkları ülkelerde istihdam edilebilmeleri, hem nitelikli insan kaynağının ülkede tutulması hem de bilgi ekonomisinin sürdürülebilir biçimde beslenmesi açısından stratejik bir fırsat sunmaktadır. Bununla birlikte, Türkiye gibi yükseköğretim sisteminde uluslararasılaşmayı hedefleyen ülkelerde, bu potansiyelin ne ölçüde değerlendirildiği ve mezunların işgücü piyasasına entegrasyonunu kolaylaştıracak yapısal mekanizmaların yeterince geliştirilip geliştirilmediği soruları önem kazanmaktadır. Bu bağlamda uluslararası öğrenci hareketliliği, yalnızca bireysel eğitim süreçlerinin ötesinde, ev sahibi ülkelerin uzun vadeli kalkınma stratejilerinde merkezi bir rol üstlenmektedir.

Bu bağlamda gerçekleştirilen bu araştırma, uluslararası öğrenci hareketliliğinin ev sahibi ülke ekonomileri ve beşeri sermaye dinamikleri üzerindeki etkilerini Türkiye örneğinde incelenmiştir. Özellikle uluslararası öğrencilerin mezuniyet sonrasında işgücü piyasasına entegrasyon süreçleri ve bu süreçlerin ekonomik kalkınma bağlamındaki önemi araştırmanın odak noktasını oluşturmuştur. Çalışmada, nitel araştırma yöntemleriyle elde edilen bulgular doğrultusunda, uluslararası öğrenci politikalarının yalnızca eğitim süreçleriyle sınırlı kalmayıp, uzun vadeli kalkınma hedefleriyle de yakından ilişkili olduğu ortaya konmuştur.

Uluslararası öğrenci hareketliliği üzerine yapılan bu çalışma kapsamında ulaşılan bulgular, hareketliliğin yalnızca bireysel eğitim deneyimlerinden ibaret olmadığını; aksine, ev sahibi ülkelerin beşeri sermaye birikimi, işgücü piyasası dinamikleri ve ekonomik kalkınma stratejileriyle çok boyutlu bir ilişki içerisinde şekillendiğini açıkça ortaya koymuştur. Türkiye örneğinde, uluslararası mezunların mezuniyet sonrası ülkede kalma ve istihdam edilme eğilimleri, eğitim süreçlerinden ziyade, mezuniyet sonrasında karşılaştıkları yasal düzenlemeler, geçici ve kalıcı ikamet programları, istihdam politikaları ve kurumsal destek yapıları gibi yapısal unsurlar tarafından belirlenmektedir.

Özellikle bilgi ve teknoloji yoğun sektörlerde kariyer yapmayı amaçlayan mezunlar açısından, Türkiye'deki mevcut oturum ve istihdam politikalarının sınırlılığı, uzun vadeli kalış eğilimlerini zayıflatmaktadır. Benzer şekilde, ihracat potansiyeli yüksek sektörlerde bilgi ve becerilerini değerlendirmek isteyen uluslararası mezunlar için de mevcut yapısal eksiklikler, Türkiye'nin cazip bir kariyer ve yerleşim merkezi olma potansiyelini sınırlamaktadır. Bu durum, Türkiye'nin küresel ticarete rekabet gücünü artırabilecek ihracat odaklı stratejik sektörleri için de önemli bir kaybı temsil etmektedir.

Mezuniyet sonrasında uluslararası öğrencilerin karşılaştıkları oturum, çalışma izni ve istihdam süreçlerine ilişkin belirsizlikler, Türkiye'de kalma ve iş gücüne katılma motivasyonlarını önemli ölçüde etkilemektedir. Nitel saha verilerinden elde edilen bulgular, özellikle nitelikli ve bilgi yoğun alanlarda eğitim almış mezunların, bu belirsizlik ve sınırlamalar nedeniyle kariyer planlarını yurtdışına yönlendirme eğiliminde olduklarını göstermektedir. Katılımcı ifadelerinde sıkça dile getirildiği üzere, özel sektör temsilcileri uluslararası mezunlara yönelik belirli bir istihdam talebi taşımaktadır; ancak mevcut yasal düzenlemeler, çalışma izin süreçlerinin karmaşıklığı ve bürokratik prosedürlerin zorluğu, bu talebin iş gücüne dönüşmesini önemli ölçüde güçleştirmektedir. Bu durum, eğitim süreçlerinde edinilen bilgi ve yetkinliklerin Türkiye ekonomisine aktarılması potansiyelini sınırlandırmakta ve uluslararası öğrenci hareketliliğinin uzun vadeli stratejik katkısını zayıflatmaktadır. Özellikle ihracat odaklı ve bilgi yoğun sektörlerde uluslararası mezunların istihdamına ilişkin fırsatların yeterince değerlendirilememesi, Türkiye'nin nitelikli insan kaynağı rekabetinde dezavantaj yaşamasına yol açabilecek bir risk alanı olarak ortaya çıkmaktadır.

Bu durum, uluslararası öğrenci hareketliliğinin yükseköğretim politikalarının ötesinde; göç, işgücü piyasası ve sürdürülebilir kalkınma stratejileriyle bütüncül bir yaklaşımla ele alınmasını zorunlu kılmaktadır. Mezuniyet sonrasında ülkede kalış ve istihdama katılım süreçlerinde karşılaşılan yapısal sorunlar, yalnızca bireysel kariyer hedeflerini sekteye uğratmakla kalmamakta; aynı zamanda Türkiye'nin beşeri sermaye kapasitesi ile uzun vadeli kalkınma vizyonu üzerinde de belirleyici etkiler yaratmaktadır. Bu bağlamda Türkiye'nin, uluslararası mezunların sahip oldukları bilgi ve yetkinlikleri ekonomiye etkin biçimde kazandırabilmesi için yalnızca eğitim sürecine odaklanmakla yetinmeyip, mezuniyet sonrası yerleşim ve istihdam aşamalarını kapsayan bütüncül ve kapsayıcı politika mekanizmalarını devreye alması kaçınılmazdır. Böyle bir yaklaşım, hem

Türkiye'nin küresel yetenek rekabetinde daha avantajlı bir konuma gelmesini sağlayacak hem de nitelikli insan gücünün ülkede kalmasını teşvik ederek sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşılmasına katkı sunacaktır.

Nitekim Findlay ve arkadaşları (2012)'nin ortaya koyduğu üzere, uluslararası öğrenci hareketliliği yalnızca bireysel tercihlerle değil, aynı zamanda yapısal, kurumsal ve politik faktörlerle şekillenen çok katmanlı bir süreçtir. Bu bağlamda, mezuniyet sonrası istihdam ve yerleşim olanakları, öğrencilerin karar alma süreçlerinde ve ev sahibi ülkede kalma eğilimlerinde belirleyici bir rol oynamaktadır. Araştırma bulguları, uluslararası öğrencilerin yalnızca yükseköğretim kurumlarına gelir sağlamakla kalmayıp, aynı zamanda ülkelerin nitelikli işgücü havuzunu genişlettiğini ve yenilik kapasitesini artırdığını ortaya koymaktadır. Bu yönüyle çalışma, Krannich ve Hunger (2022), Krannich (2023) ile Franca ve Padilla (2021) tarafından vurgulanan, öğrencilerin öğrenim ücretleri ve yaşam harcamaları yoluyla ekonomiye sağladıkları katkıların yanında, mezuniyet sonrası işgücüne katılarak ekonomik büyümeye olan etkilerini de desteklemektedir.

Ayrıca, birçok uluslararası öğrencinin ev sahibi ülkede kalma eğiliminde olması ve bu durumun hem bireysel kariyer hedefleri hem de ülkenin rekabet gücü açısından stratejik bir unsur olması, Yasir ve arkadaşları (2022) ve Bergerhoff vd. (2013)'ün işaret ettiği şekilde, vasıflı göçün ekonomik büyüme üzerindeki rolünü doğrular niteliktedir. Bu çalışma da benzer biçimde, Türkiye'de bu potansiyelin mevcut olduğunu ancak bürokratik süreçler, yetersiz bilgilendirme ve kurumsal destek eksikliği nedeniyle önemli ölçüde atıl kaldığını göstermiştir.

Eğitimsel ve kültürel boyutta ise, uluslararası öğrencilerin yeni perspektifler kazandırarak yükseköğretim kurumlarının çeşitliliğini ve kalitesini artırdıkları yönündeki bulgular, Dassin vd. (2012; 2014) ve Amendola ve Restaino (2017) tarafından ortaya konan kuramsal çerçeveye örtüşmektedir. Farklı geçmişlerden gelen öğrenciler, yerli öğrenciler arasında kültürlerarası etkileşimi teşvik ederek onları küresel işgücüne hazırlamakta; bu yönüyle eğitimsel ortamı zenginleştirmektedir. Türkiye'deki katılımcılar da, uluslararası öğrencilerin akademik çeşitliliğe katkı sağladığını ve öğretim ortamında pozitif etkiler yarattığını ifade etmiştir.

Diplomatik düzeyde, Krannich (2023) ile Hombres ve Schnepf (2021)'in belirttiği gibi, uluslararası öğrenciler kültürel elçiler olarak hareket ederek ülkeler arası karşılıklı

anlayışı artırmakta ve ev sahibi ülkenin küresel itibarını güçlendirmektedir. Bu bağlamda Türkiye'nin de uluslararası mezun politikaları aracılığıyla diplomatik etkisini artırma potansiyeline sahip olduğu değerlendirilmektedir. Öte yandan, bu çalışmanın bulguları, Bergerhoff vd. (2013)'in dikkat çektiği gibi, uluslararası öğrencilere sunulan eğitimin kamu maliyesine etkileri ve eğitim altyapısı üzerindeki baskıların da dikkate alınması gerektiğini vurgulamaktadır. Özellikle sübvans edilen sistemlerde uluslararası öğrencilerin eğitimi, kamu kaynakları açısından dikkatle planlanmalıdır.

Bu çalışma da, uluslararası öğrencilerin ev sahibi ülkeye sağladığı ekonomik, eğitimsel ve diplomatik katkıların hem kuramsal hem uygulamalı düzeyde literatürle büyük ölçüde örtüştüğünü göstermektedir. Ancak Türkiye bağlamında karşılaşılan yapısal zorluklar ve uygulamadaki sınırlılıklar, mevcut literatürden bir ölçüde ayrışan özgün bulgular üretmiştir. Bu nedenle Türkiye'nin, uluslararası mezun politikasını stratejik bir çerçevede yeniden yapılandırması, mezuniyet sonrası istihdam süreçlerini kolaylaştırıcı mekanizmalar oluşturması ve böylece küresel yetenek rekabetinde daha güçlü bir konuma ulaşması gerektiği değerlendirilmektedir.

Uluslararası öğrenci hareketliliği, hem ev sahibi ülkeler hem de öğrencilerin geldikleri ülkeler açısından çok yönlü ekonomik ve sosyal etkiler yaratmaktadır. Öğrenciler, öğrenim ücretleri, yaşam giderleri ve hane harcamaları yoluyla ev sahibi ülke ekonomilerine doğrudan katkıda bulunurken, aynı zamanda yerel işgücü piyasasına çeşitli beceri ve bilgiler kazandırarak dolaylı katkılar da sunmaktadır. Bu durum özellikle Almanya ve ABD gibi ülkelerde, uluslararası öğrencilerin mezuniyet sonrası vasıflı işgücü rollerine entegre edilmesiyle daha belirgin hale gelmektedir. Öğrencilerin eğitim sürecinde edindikleri bilgi ve beceriler, hem ev sahibi ülkede kalmaları durumunda ekonomik büyümeye katkı sağlamakta hem de geri dönüş yaptıklarında ana ülkelerine bilgi transferi ve sosyal ağlar yoluyla fayda sunmaktadır. Bu süreç, uzun vadede ekonomik ilişkiler ile kültürel etkileşimi derinleştiren yapısal bir dönüşüm oluşturmakta; yükseköğretim politikalarının akademik sınırların ötesine geçerek, kalkınma odaklı ulusal stratejilerle bütünleşmesini sağlamaktadır. Ancak bu çerçevede, gelişmekte olan ülkeler açısından beyin göçü riski de göz ardı edilmemelidir; nitelikli bireylerin kalıcı olarak yurtdışında kalmaları, kendi ülkelerinin insan sermayesi birikimini zayıflatma potansiyeline sahiptir.

Bu bağlamda, Türkiye'nin uluslararası mezunları istihdam ve yerleşim süreçlerine dahil edebilme kapasitesi, ülkenin bilgi ekonomisine geçiş sürecinin hızlandırılması ve küresel rekabet gücünün artırılması açısından da stratejik bir önem taşımaktadır. Çalışmanın ortaya koyduğu bulgular, Türkiye'nin yükseköğretim politikalarının mezuniyet sonrasını kapsayacak şekilde yeniden yapılandırılmasının gerekliliğine işaret etmektedir. Uluslararası mezunların beşeri sermaye birikimine uzun vadeli katkı sunabilmeleri için istihdam, oturma ve vatandaşlık gibi alanlarda daha esnek ve kapsayıcı politikalara ihtiyaç duyulmaktadır. Nitekim nitel saha verileri, özel sektörün belirli alanlarda uluslararası mezunları istihdam etmeye yönelik güçlü bir eğilim taşımasına rağmen, mevcut yasal ve bürokratik engellerin bu potansiyelin hayata geçmesini önemli ölçüde sınırladığını ortaya koymuştur.

Bu gereklilikten hareketle önerilen model, mevcut yapısal sınırlılıkların aşılmasına yönelik bütüncül bir çözüm yaklaşımı sunmakta; özellikle mezuniyet sonrası oturma ve çalışma izinlerinin kolaylaştırılması, ihracat odaklı ve bilgi yoğun sektörlerde özel sektörün uluslararası mezunları istihdamını teşvik edecek uygulamaların geliştirilmesi ile iş gücü piyasasına adaptasyonu hızlandıracak destek mekanizmalarının hayata geçirilmesini öngörmektedir. Böylelikle model önerisi, uluslararası öğrenci hareketliliğinin sürdürülebilirliğini sağlarken, Türkiye'nin küresel bilgi ağlarında daha etkin bir konuma ulaşmasına ve uzun vadeli kalkınma hedefleri doğrultusunda nitelikli insan kaynağını ülke ekonomisine kazandırmasına olanak tanıyacak stratejik bir yol haritası sunmaktadır.

Araştırmanın Teorik Katkısı

Bu çalışma, uluslararası öğrencilerin mezuniyet sonrası ev sahibi ülkelerdeki istihdam süreçlerine entegrasyonlarını, literatürde görece ihmal edilen bir boyut olarak ele almakta ve bu alana özgün katkılar sunmaktadır. Uluslararası öğrenci hareketliliği üzerine yapılan önceki araştırmalar çoğunlukla eğitim ve akademik deneyimlere odaklanmışken, bu çalışma, mezuniyet sonrası iş gücü piyasasına geçiş, ekonomik büyüme, beşeri sermaye birikimi ve sektörel dönüşüm gibi çok boyutlu süreçleri merkeze alarak daha kapsayıcı bir yaklaşım geliştirmiştir.

Özellikle nitel saha verileri ve kapsamlı ikincil kaynaklar aracılığıyla, yalnızca nicel göstergelerle açıklanması güç olan karar alma dinamikleri, yapısal engeller ve fırsatlar detaylı biçimde ortaya konmuştur. Bu bulgular doğrultusunda önerilen model,

uluslararası mezunların Türkiye işgücü piyasasına entegrasyonunu kolaylaştırmayı ve bu süreci sürdürülebilir kalkınma hedefleri ile uyumlu hale getirmeyi amaçlamaktadır. Model önerisi, özel sektörün uluslararası mezun istihdamını artırmaya yönelik taleplerini de teşvik edecek düzenleyici ve destekleyici unsurlar içermektedir. Bu yönüyle çalışma, uluslararası öğrenci hareketliliği literatürüne kavramsal derinlik ve ampirik zenginlik kazandırmakta; mezuniyet sonrası istihdam süreçlerini merkeze alan özgün bir çerçeve sunarak literatürdeki önemli bir boşluğu doldurmaktadır.

Çalışmanın teorik katkılarından biri, uluslararası öğrenci hareketliliğini yalnızca bireysel tercihler düzeyinde değil; yapısal faktörler, istihdam politikaları, işveren tutumları ve toplumsal kabul gibi çok katmanlı dinamikler çerçevesinde ele alarak daha bütüncül bir perspektif geliştirmiş olmasıdır. Bu çerçevede, nitel saha verileri ve ikincil kaynakların birlikte değerlendirilmesi sayesinde, yalnızca nicel göstergelerle açıklanması güç olan karar alma mekanizmaları, istihdam süreçlerinde karşılaşılan bürokratik ve kurumsal engeller ile iş gücü piyasasındaki algısal bariyerler detaylı biçimde ortaya konmuştur.

Elde edilen bu bulgular doğrultusunda geliştirilen model önerisi ise, mevcut yapısal sınırlılıkların aşılmasına yönelik olarak tasarlanmış ve özellikle mezuniyet sonrası istihdam süreçlerinde uluslararası mezunların karşılaştıkları güçlükleri azaltmaya yönelik bütüncül politika araçları önermiştir. Böylece çalışma, literatürdeki önemli boşluğu özgün bir çözüm yaklaşımıyla doldurarak teorik katkısını somutlaştırmıştır.

Bu yönüyle çalışma, uluslararası öğrencilerin mezuniyet sonrası istihdam süreçlerine ilişkin literatüre kavramsal derinlik katmasının yanında nitel saha verilerine dayanan ampirik zenginlik ve politika odaklı çözüm önerileriyle de katkı sağlayarak benzer araştırmalardan ayrılmaktadır. Özellikle uluslararası öğrenci hareketliliği literatürünün, daha çok eğitim süreçleri ve akademik kazanımlara odaklanma eğiliminde olduğu dikkate alındığında; bu araştırmanın mezuniyet sonrası dönemi ve iş gücü piyasası entegrasyonunu merkeze alması özgün bir yaklaşım sunmaktadır. Ayrıca önerilen model aracılığıyla, ev sahibi ülkelerin uluslararası mezunları yalnızca yükseköğretim süreçlerinde değil, aynı zamanda ekonomik kalkınma ve beşeri sermaye stratejilerinde çok boyutlu aktörler olarak değerlendirmesine yönelik pratik bir yol haritası oluşturulmuştur. Böylece çalışma, bu alandaki teorik boşluğu doldurmanın ötesine geçerek, uygulamaya dönük katkılar da sunmaktadır.

Araştırmanın Pratik Katkısı

Çalışma kapsamında elde edilen bulgular, uluslararası öğrencilerin mezuniyet sonrasında ev sahibi ülkelerde kalma ve işgücü piyasasına katılma eğilimlerinin güçlü olduğunu ortaya koymaktadır. Özellikle bilgi ve teknoloji yoğun sektörlerde kariyer yapmayı hedefleyen öğrencilerin, mezuniyet sonrası ülkede kalış oranlarının daha yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere ve Almanya gibi iyi uygulama örneği ülkelerde, mezuniyet sonrası istihdam politikalarının açık ve destekleyici yapıda olması, uluslararası öğrencilerin bu ülkelerde uzun vadeli yerleşim eğilimlerini güçlendirmektedir. Ayrıca, bu ülkelerde sunulan iş arama vizeleri, çalışma izni kolaylıkları ve sektör odaklı entegrasyon programlarının, uluslararası öğrencilerin işgücü piyasasına adaptasyon süreçlerini hızlandırdığı belirlenmiştir.

Uluslararası mezunların ev sahibi ülkelerde istihdamına ilişkin eğilimler incelendiğinde, bilgi ve teknoloji temelli alanların yanı sıra dış ticarete yönelik faaliyet yürüten firmaların da bu sürecin belirleyici aktörleri arasında yer aldığı anlaşılmaktadır. Küresel pazarlarda rekabet eden bu firmalar, uluslararası iş kültürüne hâkim, çok dilli ve farklı ülkelerle iletişim kurma becerisine sahip insan kaynağına olan ihtiyaçları doğrultusunda uluslararası mezunları stratejik bir kaynak olarak değerlendirmektedir. Dolayısıyla, ihracat odaklı firmaların uluslararası mezun istihdamı konusundaki eğilimleri, hem firmaların küresel rekabetçiliğini artırmakta hem de mezunların ev sahibi ülke ekonomisine entegrasyonunu destekleyen önemli bir unsur olarak öne çıkmaktadır.

Çalışma ayrıca, Türkiye'de uluslararası öğrenci hareketliliğinin ekonomik kalkınma stratejilerine entegre edilmesinde mevcut boşlukları ortaya koyarak, politika yapıcılar için somut çıkarımlar geliştirmiştir. Bu kapsamda, uluslararası mezunların özellikle ihracat potansiyeli yüksek sektörlerde istihdam edilmeleri ve küresel rekabet gücünün artırılmasına katkı sunmaları yönünde stratejik öneriler sunulmuştur. Böylece çalışma, hem akademik literatüre yeni bir bakış açısı kazandırmakta hem de uluslararası öğrenci politikalarının ekonomik kalkınma hedefleri doğrultusunda daha etkin tasarlanmasına yönelik uygulamalı bir perspektif sunmaktadır.

Bununla birlikte Türkiye örneğinde, uluslararası öğrencilerin mezuniyet sonrası ülkede kalış ve istihdama katılım oranlarının düşüklüğü, pratik düzeyde önlemler alınmasını zorunlu kılmaktadır. Mevcut politika ve uygulamaların, özellikle mezuniyet sonrası süreçleri destekleyici nitelikte olmaması, öğrencilerin kariyer planlarında Türkiye'yi uzun vadeli bir seçenek olarak görmelerini sınırlamaktadır. Nitekim (Schachar, 2006) da,

nitelikli göçmen çekme yarışında ülkelerin sunduğu oturum ve çalışma koşullarının belirleyici olduğunu, esnek ve kapsayıcı politikaların öğrenci kalıcılığını artırdığını ifade etmektedir. Türkiye örneğinde bu politikaların henüz yeterince gelişmediği bulgusu, çalışmamızda da ortaya çıkmıştır. Ayrıca, işgücü piyasasında uluslararası mezunlara yönelik farkındalık eksikliği, özel sektör tarafından yeterince desteklenmeyen istihdam mekanizmaları ve kariyer geçişlerini kolaylaştıracak yapısal programların sınırlı olması, Türkiye'nin bu alandaki potansiyelini tam anlamıyla değerlendiremediğini göstermektedir. Marginson (2016), uluslararası öğrencilerin mezuniyet sonrası süreçlerinde yalnızca yasal düzenlemelerin değil, işveren tutumları ve kültürel kabul düzeylerinin de entegrasyonda kritik önemde olduğunu belirtmektedir. Türkiye’de elde edilen bulgular, bu yapısal desteklerin henüz yeterince kurumsallaşmadığını göstermektedir. Bu bağlamda, uluslararası öğrencilerin beşeri sermaye katkısının ekonomik kalkınma süreçlerine daha etkin şekilde yansıtılabilmesi için, istihdamı teşvik eden ve kalıcı yerleşimi destekleyen bütüncül politika mekanizmalarına ihtiyaç duyulmaktadır.

Bu çerçevede değerlendirildiğinde işverenlerin uluslararası mezunlara yönelik önyargıları, yeterli bilgiye sahip olmamaları ve uluslararası mezun istihdamına dair teşvik mekanizmalarının bulunmaması, özel sektörün bu insan kaynağını yeterince değerlendirememesine yol açmaktadır. Ayrıca, kariyer geçişlerini kolaylaştıracak mentorluk, dil destek programları ve mezun takip sistemleri gibi yapısal desteklerin sınırlılığı, uluslararası mezunların işgücü piyasasına giriş süreçlerini zorlaştırmaktadır. Bu durum, yalnızca bireysel düzeyde değil, ulusal kalkınma stratejileri açısından da kayıplara neden olmaktadır.

Türkiye'nin uluslararası mezunların istihdam süreçlerine yönelik politika geliştirme ve uygulama düzeyindeki eksiklikleri, yalnızca mezuniyet sonrası süreçlerde değil, uzun vadeli yerleşim ve toplumsal entegrasyon hedeflerinde de belirleyici bir unsur haline gelmektedir. Nitekim Brooks ve Waters (2011), yükseköğretimin uluslararasılaşma politikalarının sadece öğrencilerin eğitim süreçlerini değil, mezuniyet sonrası istihdam ve toplumsal aidiyet süreçlerini de kapsamı gerektiğini vurgulamaktadır. Türkiye özelinde ise benzer şekilde, bu bütüncül yaklaşımın henüz kurumsallaşmadığı görülmektedir.

Hawthorne ve Hamilton (2010) da, yabancı mezunların istihdam edilmesine yönelik iş gücü piyasası odaklı stratejilerin, ülkelerin nitelikli göç ve beşeri sermaye birikiminde

kritik bir rol oynadığını vurgulamaktadır. Bu bağlamda Türkiye'nin de uluslararası mezunların iş gücüne entegrasyonunu teşvik eden uygulamalara ağırlık vermesi gerekmektedir.

Nitel veriler ve literatür taraması sonucunda ulaşılan bulgular, Türkiye'nin uluslararası öğrenci hareketliliğini eğitim odaklı, ekonomik ve toplumsal entegrasyon perspektifiyle ele almasının gerekliliğini açık biçimde ortaya koymuştur. Bu çerçevede, uluslararası mezunların ülkede kalış ve iş gücüne katılım süreçlerini destekleyecek politika ve uygulama önerileri geliştirilmesi kaçınılmaz hale gelmiştir.

Elde edilen bulgular doğrultusunda, Türkiye'nin uluslararası öğrenci hareketliliğini yalnızca eğitim süreciyle sınırlı görmeyip, mezuniyet sonrası istihdam ve kalıcı yerleşim stratejilerine entegre etmesi gerektiği anlaşılmaktadır. Bu kapsamda aşağıdaki politika ve uygulama önerileri geliştirilmiştir:

- Mezuniyet sonrası iş arama vizesi süresinin uzatılması: Uluslararası mezunların iş arama süreçlerine yeterli zaman tanınması, işgücü piyasasına daha etkin entegrasyonlarını sağlayacak ve ülkede kalma oranlarını artıracaktır.
- İstihdamı kolaylaştıracak yasal düzenlemelerin yapılması: Mezuniyet sonrası çalışma izni alma süreçlerinin sadeleştirilmesi ve belirli sektörlerde uluslararası mezunlara öncelik tanınması, istihdam fırsatlarının artırılmasına katkı sunacaktır.
- Stratejik sektörlerde istihdam programlarının oluşturulması: Bilgi teknolojileri, sağlık, mühendislik gibi nitelikli işgücü açığı olan alanlara yönelik uluslararası mezunlara özel teşvik programlarının geliştirilmesi, sektörel kalkınmayı destekleyecektir.
- Üniversite-sanayi iş birliklerinin güçlendirilmesi: Mezuniyet sonrası doğrudan istihdama geçişi kolaylaştırmak amacıyla, üniversitelerin özel sektörle iş birliği içinde staj, proje ve kariyer programları yürütmesi teşvik edilmelidir.
- Uluslararası mezunlara yönelik kariyer destek hizmetlerinin yaygınlaştırılması: Üniversite kariyer merkezlerinin uluslararası mezunlara özel hizmet birimleri kurarak, mezuniyet sonrası iş arama, vize danışmanlığı ve sektör odaklı eğitimler sunması desteklenmelidir.

Bu adımlar, Türkiye'nin uluslararası yetenek rekabetinde daha güçlü bir konum elde etmesine ve yüksek vasıflı beşeri sermaye birikimini sürdürülebilir biçimde artırmasına katkı sağlayacaktır. Önerilen politika ve uygulamalar yalnızca mevcut sorunların

aşılmasına hizmet etmeyecek; aynı zamanda Türkiye'nin uluslararası öğrenci hareketliliğini mezuniyet sonrası süreçlerle bütünleştiren daha kapsayıcı bir modele geçişine de öncülük edecektir. Nitekim bu çalışma, sunduğu bütüncül politika önerileri aracılığıyla yalnızca mevcut durumun fotoğrafını çekmekle kalmamış; karar vericilere ve uygulayıcılara yol gösterici bir perspektif sunarak, uluslararası öğrenci hareketliliğinin mezuniyet sonrası iş gücü piyasası entegrasyonuna ilişkin gelecek politika tasarımlarına da stratejik bir zemin hazırlamıştır.

Araştırmanın Yöntemsel Katkısı

Uluslararası öğrenci hareketliliği ve mezuniyet sonrası entegrasyon süreçleri, yalnızca nicel verilerle ölçülebilecek istihdam oranları ya da kalış süreleri gibi göstergelerin ötesinde, çok boyutlu ve öznel dinamikleri içermektedir. Bu bağlamda, öğrencilerin, işverenlerin ve politika yapıcılarının algı, tutum ve deneyimlerini anlamaya yönelik derinlemesine bilgi üretme ihtiyacı, çalışmanın nitel yöntemle gerçekleştirilmesini zorunlu kılmıştır. Nitel araştırma tasarımı, özellikle karar alma mekanizmalarının, yapısal engellerin ve fırsatların daha kapsamlı ve bağlamsal düzeyde ele alınmasına olanak tanımıştır. Bu yönüyle çalışma, uluslararası öğrenci hareketliliği alanında sıklıkla göz ardı edilen mikro düzeydeki etkileşimleri ve anlam dünyalarını açığa çıkararak, yönetime özgün ve teorik açıdan değerli bir katkı sağlamaktadır.

Araştırmanın nitel veri toplama yöntemiyle yürütülmüş olması, uluslararası öğrencilerin mezuniyet sonrası deneyimlerine ve algılarına doğrudan ulaşılmasına olanak tanımış ve bu yönüyle konunun öznel ve çok katmanlı doğasına uygun özgün veriler elde edilmesini sağlamıştır. Özellikle bireysel kariyer tercihleri, sektörel yönelimler ve uzun vadeli yerleşim eğilimleri gibi yalnızca nicel verilerle tam anlamıyla açıklanması güç olan unsurlar, saha verileri aracılığıyla derinlemesine analiz edilebilmiştir. Ayrıca, saha verileri ile ikincil kaynakların birlikte değerlendirilmesi, hem literatürdeki eğilimlerin hem de saha gerçeklerinin karşılaştırmalı biçimde ele alınmasına imkan tanıyarak araştırmanın bağlamsal doğruluğunu ve açıklayıcılığını artırmıştır.

Ayrıca, benzer çalışmalarda sıklıkla karşılaşılan yalnızca nicel verilerle sınırlı analiz anlayışının ötesine geçilerek, uluslararası öğrencilerin mezuniyet sonrası iş gücü piyasasına entegrasyonunu etkileyen yapısal faktörlere ve işveren ile kurum temsilcilerinin bakış açılarına odaklanan saha temelli bir yaklaşım benimsenmiş olması, yönetime özgün bir katkı olarak değerlendirilebilir. Bu sayede, iş gücü piyasasının ve

politika yapıcı aktörlerin uluslararası mezunlara ilişkin algı ve tutumları da derinlemesine analiz edilebilmiştir.

Bu yönüyle çalışma, uluslararası öğrenci hareketliliğinin mezuniyet sonrası süreçlerine ilişkin literatürde sınırlı olarak ele alınan karar alma dinamiklerini ve yapısal fırsat/engel unsurlarını kapsamlı biçimde ortaya koymuştur. Nitel araştırma yaklaşımı sayesinde yalnızca mevcut durumu betimlemekle kalınmamış; işverenler, kurum temsilcileri ve politika yapıcı aktörlerin mezunların istihdamına yönelik tutum ve uygulamaları da detaylı şekilde analiz edilmiştir. Bu bütüncül bakış açısı, uluslararası öğrenci hareketliliği literatüründe mikro düzeydeki karar alma süreçlerinin ve yapısal koşulların birlikte ele alınmasına yönelik önemli bir boşluğu doldurmuştur. Çalışma, bu yönüyle akademik bilgiye katkı sunmakla beraber, sunduğu özgün model önerisi aracılığıyla uygulamaya dönük çıkarımlar da geliştirmiştir.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu çalışma, uluslararası öğrencilerin mezuniyet sonrası ev sahibi ülkelerdeki istihdam süreçlerine entegrasyonları ve bu süreçlerin ekonomik kalkınma üzerindeki etkilerini Türkiye bağlamında nitel bir yöntemle incelemiştir. Bununla birlikte, uluslararası öğrenci hareketliliği konusu yalnızca bireysel tercihlerle sınırlı olmayan, aynı zamanda yapısal, kurumsal, ekonomik ve politik faktörlerle şekillenen çok boyutlu bir olgudur. Ayrıca göç politikaları, işgücü piyasası dinamikleri ve ekonomik göstergelerdeki hızlı değişim nedeniyle son derece dinamik bir yapıya sahiptir. Dolayısıyla, çalışmanın bulguları belirli bir zaman dilimi ve örneklem bağlamında geçerli olup, bu durum sonuçların daha geniş bağlamlara doğrudan genellenmesi konusunda bazı sınırlamalar doğurmaktadır.

Öncelikle, araştırmada kullanılan nitel yöntem, firmaların ve kurumların deneyimlerini derinlemesine anlama ve yorumlama imkânı sağlamış ve böylece yalnızca nicel göstergelerle ortaya konması güç olan yapısal dinamiklerin analiz edilmesine olanak tanımıştır. Katılımcı profili, uluslararası öğrencilerin mezuniyet sonrası Türkiye'de istihdam edilmeleri ve kalıcı olarak ülkede tutulmalarına ilişkin politika, uygulama ve iş gücü taleplerini doğrudan etkileyen aktörler olan özel sektör temsilcileri, kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşları ile sınırlandırılmıştır. Bu yaklaşım, araştırmanın amacına uygun olarak mezuniyet sonrası süreçleri düzenleyen ve yönlendiren aktörlerin perspektiflerine odaklanmayı mümkün kılmıştır.

Ancak bu durum, çalışmanın bulgularının yalnızca söz konusu aktörlerin deneyim ve değerlendirmeleriyle sınırlı kaldığını ve farklı sektörlerdeki işverenler, diğer kamu aktörleri ya da doğrudan uluslararası öğrenciler gibi grupların perspektiflerinin araştırma kapsamına dâhil edilmediğini de göstermektedir. Dolayısıyla elde edilen bulgular, Türkiye’deki tüm iş gücü piyasasına ve uluslararası mezunların çeşitlilik arz eden deneyimlerine doğrudan genellenemez. Bununla birlikte, araştırmanın amacı ve örnekleme yaklaşımı dikkate alındığında, söz konusu sınırlılık bu çalışmanın bağlamına uygun bir tercih olarak değerlendirilmelidir.

Bununla birlikte, bu araştırma, amaç ve kapsam doğrultusunda yalnızca mezuniyet sonrası istihdam süreçlerine odaklanmıştır. Dolayısıyla, eğitim öncesi motivasyonlar, akademik başarı düzeyleri, sosyal ve kültürel uyum gibi öğrencilik deneyimlerinin diğer boyutları çalışma sınırlarının dışında bırakılmıştır. Her ne kadar bu tercih, araştırmanın hedef kitlesi ve amacı ile uyumlu olsa da, uluslararası öğrenci hareketliliğinin çok boyutlu doğası dikkate alındığında, bu eksen dışındaki faktörlerin de ele alındığı bütüncül çalışmaların alanyazında önemli bir boşluğu dolduracağı açıktır. Bu nedenle, gelecekte gerçekleştirilecek araştırmaların, öğrencilik süreci boyunca şekillenen deneyimleri ve bu deneyimlerin mezuniyet sonrası karar alma süreçlerine etkisini daha kapsamlı biçimde incelemesi faydalı olacaktır.

Öte yandan, araştırmanın zaman boyutu ve kullanılan veri türü açısından da bazı sınırlılıkların bulunduğu dikkate alınmalıdır. Bulguların geçerliliği yalnızca mevcut koşullar çerçevesinde ele alınmakta olup, bu durum gelecekteki değişimlere bağlı olarak farklılaşabilecek dinamiklerin çalışma kapsamı dışında kalmasına yol açmaktadır.

Çalışmada kullanılan nicel veriler ise son on yılı kapsamakta ve daha çok genel eğilimleri ortaya koymak amacıyla değerlendirilmiştir. Ancak uluslararası öğrenci politikaları ve işgücü piyasası koşullarının oldukça dinamik ve değişken bir yapıya sahip olması, bu verilerin yalnızca belirli bir dönemin koşullarını yansıttığı gerçeğini ortaya koymaktadır. Türkiye’nin hem yükseköğretim alanındaki uluslararasılaşma politikalarında hem de ekonomik göstergelerinde yaşanabilecek yapısal değişimler, mezuniyet sonrası süreçlerdeki eğilimleri önemli ölçüde etkileyebilir. Bu nedenle, araştırmadan elde edilen bulguların uzun vadeli ve kalıcı eğilimler olarak değil, çalışma dönemine özgü koşulları yansıtan sınırlı göstergeler olarak değerlendirilmesi gerekmektedir. Dolayısıyla, ilerleyen

yıllarda benzer araştırmaların tekrarlanması ve politika değişimlerinin etkisinin yeniden gözden geçirilmesi, literatürün güncelliği açısından önem arz etmektedir.

Tüm bu sınırlılıklar, çalışmanın bilimsel değerini ve sunduğu özgün katkıyı ortadan kaldırmamaktadır. Aksine, araştırmanın belirli bir odak ve yöntem çerçevesinde yürütölmesi, özellikle mezuniyet sonrası istihdam süreçlerine ilişkin mikro düzeydeki yapısal ve kurumsal faktörlerin derinlemesine anlaşılmasına olanak tanımıştır. Bu durum, yalnızca öğrencilik sürecine odaklanan mevcut literatürün ötesine geçilerek, uluslararası öğrencilerin uzun vadeli ekonomik ve toplumsal entegrasyon süreçlerine dair daha bütüncöl ve politika odaklı bir perspektif sunulmasını sağlamaktadır. Dolayısıyla alışma, sahip olduğu yöntemsel sınırlar içinde dahi, uluslararası öğrenci hareketliliğinin beşeri sermaye ve kalkınma politikaları bağlamında ele alınmasına katkıda bulunarak literatüre yeni ve özgün bir bakış açısı kazandırmaktadır.

Sonuç ve Değerlendirme

Günümüzde uluslararası öğrenci hareketliliği bireysel kariyer gelişiminin yanında, ölkelerin beşeri sermaye stokunu güçlendirme, dış ticaret kapasitelerini artırma ve sürdürülebilir ekonomik büyümeyi destekleme bağlamında stratejik bir unsur haline gelmiştir. Nitelikli insan gücü rekabetinin küresel ölçekte yoğunlaştığı bu çağda, uluslararası öğrenciler mezuniyet sonrası istihdam ve toplumsal entegrasyon politikalarının da merkezine yerleşmiştir. Dolayısıyla, uluslararası öğrenci hareketliliği günümüzde çok aktörlöl ve çok düzeyli bir kalkınma meselesi olarak değerlendirilmelidir. Bu noktada, Türkiye'nin de küresel rekabet ortamında uluslararası mezunları ekonomisine kazandırma ve beşeri sermaye yapısını güçlendirme yönündeki stratejilerini geliştirmesi kaçınılmaz hale gelmiştir. Çalışma kapsamında ulaşılan bulgular da Türkiye'nin bu potansiyelden azami düzeyde yararlanabilmesi için mezuniyet sonrası süreçlere yönelik daha kapsayıcı ve bütüncöl politikalar üretmesi gerekliliğini ortaya koymuştur.

Bu çerçeve de Türkiye özelinde yürütölün bu çalışma, uluslararası öğrencilerin mezuniyet sonrası iş gücü piyasalarına entegrasyonu ve bu sürecin ekonomik kalkınma üzerindeki yansımalarını çok boyutlu biçimde analiz ederek hem akademik literatüre hem de politika yapıcılarının ihtiyaç duyduğu bilgi birikimine özgün katkılar sunmuştur. Özellikle mezuniyet sonrasında iş arama ve çalışma izinlerinin sınırlı olması, işverenlerin uluslararası mezunlara yönelik farkındalık eksikliği ve kariyer geçişine ilişkin destek

mekanizmalarının yetersizliği gibi yapısal sorunlar, çalışmanın bulguları arasında ön plana çıkmıştır. Bu durum, mevcut politika ve uygulamaların uluslararası mezunların kalıcılığını ve ekonomik katılımını artırmaya yönelik daha esnek, uygulamaya dönük ve kapsayıcı yaklaşımlarla yeniden yapılandırılması gerekliliğini açıkça ortaya koymaktadır. Ayrıca araştırma sürecinde karşılaştırmalı ülke uygulamalarından elde edilen veriler, Türkiye'nin küresel eğilimlerle uyumlu, bütüncül ve yenilikçi politikalara duyduğu gereksinimi de gözler önüne sermektedir. Özellikle Kanada'nın Express Entry Sistemi ve Almanya'nın Blue Card Programı gibi uygulamaların, uluslararası mezunların mezuniyet sonrası ülkede kalmalarını teşvik eden etkili istihdam ve oturma politikaları sunduğu görülmektedir. Türkiye'nin ise benzer biçimde, uluslararası öğrencilerin beşeri sermaye katkılarını etkin biçimde ekonomiye kazandırabilmesi için mezuniyet sonrası istihdamı kolaylaştıran, oturma izin süreçlerini sadeleştiren ve uzun vadeli yerleşimi teşvik eden stratejik ve kapsayıcı bir vizyon geliştirmesi büyük önem taşımaktadır.

Bu çalışma, yalnızca mevcut durumu analiz etmekle sınırlı kalmamış; buun yanında geleceğe yönelik politika ve araştırma gündeminin şekillendirilmesine önemli katkılar sunmuştur. Gelecekteki akademik araştırmalar ve politika tasarımları, uluslararası öğrenci hareketliliğini yalnızca nicel göstergelere indirgemeksizin; mezuniyet sonrası istihdam olanakları, karşılaşılan bireysel ve yapısal engeller, kariyer geçiş dinamikleri ve uzun vadeli yerleşim tercihleri gibi niteliksel unsurları da kapsayacak biçimde bütüncül olarak ele almalıdır. Böylelikle, uluslararası mezunların ülkede kalma ve kalkınmaya katkı sağlama potansiyelleri sürdürülebilir kalkınma hedefleri doğrultusunda daha etkin ve kapsayıcı stratejilerle değerlendirilebilecektir.

Gelecek Araştırmalar İçin Öneriler

Uluslararası öğrenci hareketliliği ve mezuniyet sonrası istihdam süreçleri, yapısal ve politik faktörlerle şekillenen çok boyutlu dinamikleri barındırmaktadır. Bu çalışma, nitel araştırma yöntemiyle söz konusu dinamikleri derinlemesine inceleyerek önemli bulgular ortaya koymuş; ancak ulaşılan verilerin bağlam ve örneklem yapısı gereği belirli sınırlılıklar içerdiği de göz önünde bulundurulmuştur. Özellikle istihdam oranları, sektör tercihlerindeki farklılıklar, bölgesel düzeydeki yerleşim eğilimleri ve kalıcılık gibi konuların daha geniş popülasyonlara yayılarak sistematik biçimde değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu noktada, gelecek araştırmalarda nicel yöntemlerin kullanılması ve daha büyük örneklemeler üzerinden yapılacak çalışmaların, uluslararası öğrenci

hareketliliğinin uzun vadeli ekonomik ve toplumsal etkilerine ilişkin daha kapsamlı çıkarımlar yapılmasına olanak tanıyacağı değerlendirilmektedir.

Bu doğrultuda, ilerleyen araştırmalarda özellikle nicel yöntemlerin benimsenmesi önemli bir gereklilik olarak ortaya çıkmaktadır. Daha geniş örneklemeler üzerinden yürütülecek çalışmalar, uluslararası öğrencilerin istihdama katılım oranları, sektör tercihlerindeki çeşitlilik ve bölgesel düzeydeki yerleşim eğilimleri gibi değişkenlerin çok daha sistematik biçimde analiz edilmesine olanak sağlayacaktır. Bu tür bir yaklaşım, gözlemlenen eğilimlerin ötesine geçerek bu dinamikleri şekillendiren faktörlerin analizine olanak tanır ve uluslararası öğrenci hareketliliğinin ekonomik ile toplumsal etkilerine ilişkin daha bütüncül ve derinlemesine değerlendirmelerin yapılmasını sağlar. Ayrıca, TÜİK veri setleri, YÖK mezun veri tabanı ve SGK kayıtları gibi ulusal düzeyde erişilebilecek resmi veri kaynakları aracılığıyla gerçekleştirilecek uzun dönemli panel çalışmalar, mezuniyet sonrası kalıcılık, işgücü piyasası entegrasyonu ve sektörel geçişler gibi olguların zamana yayılan etkilerini ortaya koyarak, politika yapıcılar açısından son derece değerli bilgiler üretebilecektir.

Bu doğrultuda, geniş örneklemeler ve uzun dönemli nicel veri setleri kullanılarak gerçekleştirilecek çalışmaların, uluslararası öğrencilerin mezuniyet sonrası istihdam süreçlerine ilişkin çok daha ayrıntılı eğilimleri ortaya koyma potansiyeli bulunmaktadır. Özellikle farklı sektörlerle yönelim oranlarının belirlenmesi, bölgesel düzeydeki farklılıkların tespit edilmesi ve iş gücü piyasasında kalıcılığı etkileyen demografik ile sektörel faktörlerin sistematik olarak incelenmesi, politika yapıcılarının daha hedef odaklı ve etkili stratejiler geliştirmelerine önemli katkılar sunacaktır. Bununla birlikte, bu tür analizlerin ulusal ve uluslararası düzeyde yürütülmesi, öğrenci hareketliliği ile ekonomik kalkınma arasındaki nedensel ilişkilerin daha sağlam ve karşılaştırmalı biçimde ortaya konulmasına imkân tanıyacaktır. Böylece, hem akademik literatüre daha güçlü kanıtlar eklenmesi hem de uygulamaya dönük politika önerilerinin çok boyutlu biçimde geliştirilmesi mümkün hale gelecektir.

Bunun yanı sıra, farklı ülke deneyimlerinin karşılaştırmalı analizleri yapılarak Türkiye'nin uluslararası öğrenci politikalarının küresel eğilimlerle uyumu daha derinlemesine değerlendirilebilir. Özellikle Kanada'nın Express Entry Sistemi ve Almanya'nın Blue Card Programı gibi mezuniyet sonrası istihdam odaklı stratejiler, uluslararası mezunların ülkede kalış ve iş gücüne entegrasyon süreçlerinde sunduğu

esneklik ve cazip fırsatlarla dikkat çekmektedir. Nitekim bu programlar, nitelikli iş gücünün ülkede kalıcılığını sağlamada etkili bir araç işlevi görmektedir. Bu tür uygulamaların sunduğu oturum, çalışma izni ve vatandaşlığa geçiş gibi imkanların uluslararası mezun tercihlerindeki rolü, Türkiye'nin mevcut uygulamaları ile karşılaştırmalı olarak ele alınarak, politika geliştirme süreçlerine yönelik stratejik ve yönlendirici bulgular üretilebilir. Böylece yalnızca Türkiye'nin uluslararası öğrenci politikalarının küresel rekabet gücü bağlamındaki güçlü ve zayıf yönleri tespit edilmekle kalmayacak; aynı zamanda mezuniyet sonrası istihdam ve entegrasyon süreçlerinin daha kapsayıcı, kalıcı ve sürdürülebilir biçimde yeniden yapılandırılmasına yönelik somut politika önerileri geliştirilmesi de mümkün olacaktır.

Bu çerçevede, farklı ülkelerin mezuniyet sonrası istihdam politikalarının Türkiye bağlamında karşılaştırmalı olarak incelenmesi, Türkiye'nin uluslararası öğrenci politikalarının daha kapsayıcı, rekabet gücü yüksek ve sürdürülebilir bir yapıya evrilmesine yönelik somut önerilerin geliştirilmesini mümkün kılacaktır. Böyle bir yaklaşım, küresel iyi uygulama örneklerinden ilham alarak Türkiye'ye özgü yasal, kurumsal ve sektörel koşulları dikkate alan, esnek ve uygulanabilir stratejilerin tasarlanmasına katkı sağlayabilir. Özellikle mezuniyet sonrası istihdam ve kalıcılığı artırmayı hedefleyen, işveren taleplerine duyarlı ve uluslararası mezunların becerilerini ülke ekonomisine kazandırmayı amaçlayan bütüncül politikaların geliştirilmesi, hem yükseköğretim sisteminin uluslararasılaşması hem de Türkiye'nin bilgi ekonomisine geçiş süreci açısından stratejik bir gereklilik olarak öne çıkmaktadır.

Nitelikli bireylerin Türkiye'de kalmasının, ülke ekonomisine ve beşeri sermaye yapısına olumlu katkılar sağlayacağı açıktır. Ancak bu durum, söz konusu bireylerin geldikleri ülkeler açısından değerlendirildiğinde, potansiyel bir kayıp anlamına gelmektedir. Özellikle gelişmekte olan ülkeler için nitelikli insan kaynağının yurtdışında kalıcı olarak istihdam edilmesi, uzun vadede yerel kalkınma çabalarını zayıflatabilir. Bu bağlamda, uluslararası öğrenci hareketliliği ve mezuniyet sonrası istihdam süreçleri hem Türkiye'nin ihtiyaçları hem de bu bireylerin geldikleri ülkelerin beşeri sermaye dengeleri göz önünde bulundurularak çok boyutlu bir perspektifle ele alınmalıdır.

Uluslararası öğrenci hareketliliği ve mezuniyet sonrası istihdam süreçlerine yönelik yürütülecek sektörel, bölgesel ve iş gücü piyasası odaklı çok boyutlu araştırmalar, akademik literatüre kavramsal ve ampirik derinlik kazandırmanın yanında, Türkiye'nin

uluslararası öğrenci politikalarının yeniden tasarlanmasına yönelik politika yapım süreçlerine de somut ve yol gösterici katkılar sağlayacaktır. Bu doğrultuda nitel ve nicel yöntemlerin bir arada kullanıldığı, karşılaştırmalı ve bağlamsal analizlerin yapıldığı çalışmalar, hem uluslararası mezunların istihdam ve entegrasyon dinamiklerinin hem de kurumsal aktörlerin uygulama düzeyindeki deneyimlerinin bütüncül biçimde anlaşılmasına olanak tanıyacaktır. Bu durum, karar alıcıların küresel eğilimleri izlemekle sınırlı kalmaksızın; Türkiye'nin yükseköğretimdeki uluslararasılaşma vizyonu ve ekonomik kalkınma hedefleri doğrultusunda, daha esnek, kapsayıcı ve uygulamaya yönelik politika araçları tasarlamalarına olanak tanıyacaktır.

KAYNAKÇA

- Abakar, M. M. I. (2021). *Küresel Eğitim Pazarlamasının Ülke İmajına Etkisi: Türkiye'deki Yabancı Uyruklu Öğrenciler Üzerine Bir Araştırma* [Yüksek Lisans Tezi, Sosyl Bilimler Enstitüsü].
- Abass, A. S., & Halidu, Y. (2024). Identifying the Impact of Stringent Immigration Rules on International Students: The Case of Türkiye. *International Journal of Arts and Humanities*, 2(1), 56–71. <https://doi.org/10.61424/IJAH.V2I1.89>
- Abbas, J., Alturki, U., Habib, M., Aldraiweesh, A., & Al-Rahmi, W. M. (2021). Factors Affecting Students in the Selection of Country for Higher Education: A Comparative Analysis of International Students in Germany and the UK. *Sustainability*, 13(18), 10065. <https://doi.org/10.3390/SU131810065>
- Abdelli, H., & Saadaoui, S. (2019). The Human Capital and Economic Development: Literature Review. *EPH-International Journal of Business & Management Science*, 5(3), 1–6. <https://doi.org/10.53555/EIJBMS.V5I3.85>
- Abdullaeva, N. (2014). Family or academia? – Berlin's migration policies and its impact on transnational lives. *Transnational Social Review*, 4(1), 97–100. <https://doi.org/10.1080/21931674.2014.910351>
- Abella, M. (2015). Global Competition for Brains and Talent. *Journal of International Affairs*, 68(2), 179–194.
- Adamyk, V., & Dyachuk, K. (2023). International student migration: current trends and challenges for developing countries. *Herald of Economics*, 1, 80–80. <https://doi.org/10.35774/VISNYK2023.01.080>
- Adeleke, A. O., & Moses O., A. (2023). Econometrics Analysis of the Effect of Human Capital Development on Economic Growth in Nigeria. *International Journal of Multidisciplinary Research and Analysis*, 06(06), 2582–2592. <https://doi.org/10.47191/IJMRA/V6-I6-57>
- Agarwal, R., Ganguli, I., Gaulé, P., & Smith, G. (2023). Why U.S. immigration matters for the global advancement of science. *Research Policy*, 52(1), 104659. <https://doi.org/10.1016/J.RESPOL.2022.104659>
- Ahmed, A., & Davies, D. (2024). The UK's post-study work visa: Abolition and reinstatement of a degree mobility incentive. *Policy Futures in Education*, 1–11. <https://doi.org/10.1177/14782103241240613>
- Akgül, O. (2019). Yeni Kayıp İstihdam Sınıfı Olarak Uluslararası Öğrenciler: İstanbul İlinde Okuyan Uluslararası Öğrenciler Örneğinde. In *Uluslararası Öğrencilik Entegrasyon, İstihdam ve Politika*. İlke Yayıncılık.

- Akpınar, T., & Küçüköksel, N. Ç. (2022). Dünya’da ve Türkiye’de Uluslararası Öğrenci Hareketliliği ve Ülkelere Katkıları. *Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(02), 140–151.
- Alaklabi, M., Alaklabi, J., & Almuhlaifi, A. (2021). Impacts of COVID-19 on International Students in the U.S. *Higher Education Studies*, 11(3), 37–42. <https://doi.org/10.5539/HES.V11N3P37>
- Alba, R. (2024). Culture’s role in assimilation and integration: the expansion and growing diversity of U.S. popular culture. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 50(1), 27–46. <https://doi.org/10.1080/1369183X.2023.2213046>
- Alberts, H. C., & Hazen, H. D. (2005). “There are always two voices...”: International Students’ Intentions to Stay in the United States or Return to their Home Countries. *International Migration*, 43(3), 131–154. <https://doi.org/10.1111/J.1468-2435.2005.00328.X>
- Alkın, R. C. (2024). *Uluslararası Öğrenci Hareketliliği: Mevcut Durum ve Öneriler*. İlke Yayınları
- Altbach, P. G., & Knight, J. (2007). The Internationalization of Higher Education: Motivations and Realities. *Journal of Studies in International Education*, 11(3–4), 290–305. <https://doi.org/10.1177/1028315307303542>
- Altbach, P. G., & Teichler, U. (2001). Internationalization and Exchanges in a Globalized University. *Journal of Studies in International Education*, 5(1), 5–25. <https://doi.org/10.1177/102831530151002>
- Amendola, A., & Restaino, M. (2017). An evaluation study on students’ international mobility experience. *Quality & Quantity*, 51(2), 525–544.
- Ammigan, R. (2019). Institutional satisfaction and recommendation: What really matters to international students? *Journal of International Students*, 9(1), 262–281. <https://doi.org/10.32674/JIS.V9I1.260>
- Amuedo-Dorantes, C., Furtado, D., & Xu, H. (2019). OPT policy changes and foreign born STEM talent in the U.S. *Labour Economics*, 61, 101752. <https://doi.org/10.1016/J.LABECO.2019.101752>
- Amuedo-Dorantes, C., & Romiti, A. (2024). International student applications in the UK after Brexit. *Journal of Economic Geography*, 1–26. <https://doi.org/10.1093/JEG/LBAE019>
- Andriichuk, N., & Dynovych, A. (2022). Higher Technical Education System in Germany. *Journal of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University*, 9(1), 112–122. <https://doi.org/10.15330/JPNU.9.1.112-122>
- Anelli, M., Shih, K., & Williams, K. (2023). Foreign Students in College and the Supply of STEM Graduates. *Journal of Labor Economics*, 41(2), 511–563. <https://doi.org/10.1086/719964>

- Antonenko, V. (2022). Human Capital as an Economic Category: Evolution of Concepts and Modern Understanding. *Journal of Volgograd State University. Economics*, 2, 63–74. <https://doi.org/10.15688/EK.JVOLSU.2022.2.5>
- Apsite-Berina, E., Robate, L. D., Berzins, M., Burgmanis, G., & Krisjane, Z. (2023). International Student Mobility to Non-traditional Destination Countries: Evidence From a Host Country. *Hungarian Geographical Bulletin*, 72(2), 133–146. <https://doi.org/10.15201/HUNGEOBULL.72.2.3>
- Arambewela, R., & Hall, J. (2006). *A Comparative Analysis Of International Education Satisfaction Using Servqual*. Deakin University. Journal contribution.
- Arshad-Ayaz, A. (2012). Globalisation and Marginalisation in Higher Education. *Education and Society*, 25(1), 77–93. <https://doi.org/10.7459/ES/25.1.06>
- Arslan, E. (2022). Nitel Araştırmalarda Geçerlilik ve Güvenilirlik. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 51, 395–407. <https://doi.org/10.30794/PAUSBED.1116878>
- Arslan, İ., & Bayar, İ. (2020). Covid- 19 Salgını, Ekonomik Etkileri ve Küresel Ekonominin Geleceği Covid-19 Outbreak, Economic Effects and Future of Global Economy. *Gaziantep University Journal Of Social Sciences, Speccial Issue*, 87–104.
- Arslan, K., & Polat, M. (2023). How Well Do International Students Adapt to The Turkish Higher Education System? *Kastamonu Education Journal*, 31(3), 513–528. <https://doi.org/10.24106/KEFDERGI-2022-0044>
- Arthur, N., & Flynn, S. (2011). Career development influences of international students who pursue permanent immigration to Canada. *International Journal for Educational and Vocational Guidance*, 11(3), 221–237. <https://doi.org/10.1007/S10775-011-9212-5/TABLES/1>
- Arthur, N., & Flynn, S. (2013). International Students’ Views of Transition to Employment and Immigration. *Undefined*.
- Arthur, N., Woodend, J., Gust, L., Dyrda, A., & Dang, J. (2022). It’s Not As Easy as They Say: International Students’ Perspectives About Gaining Canadian Work Experience. *Canadian Journal of Career Development*, 21(2), 42–58. <https://doi.org/10.53379/CJCD.2022.344>
- Asadi, R., & Marin, G. O. (2019). How Globalization Influences the Developing Countries’ Human Resources Strategic Policy. *Journal of Economic Development, Environment and People*, 8(3), 32–46. <https://doi.org/10.26458/JEDEP.V8I3.625>
- Atakan, C. C. (2009). Yüksek Öğretimde Değişim: Global Trendler ve Yeni Paradigmalar. *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 1(2), 39–97.
- Atik, H. (2006). Beşeri Sermaye, Dış Ticaret. In *Ekin Yayınevi*. Ekin Yayınevi.

- Atobatele, F. A., Kpodo, P. C., & Eke, I. O. (2024). Multilevel analysis of factors affecting international student adjustment and success: A conceptual framework. *Open Access Research Journal of Engineering and Technology*, 6(1), 063–075. <https://doi.org/10.53022/OARJET.2024.6.1.0014>
- Aydın, B., & Demiröz, M. D. (2023). Theoretical and empirical literature of the relationship between human capital and economic growth. *Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(2), 431–448. <https://doi.org/10.29106/FESA.1267542>
- Aykırı, M. (2017). Ekonomik Büyümenin Sürdürülebilirliği ve Orta Gelir Tuzağından Çıkışta Beşeri Sermayenin Önemi: Yüksek ve Üst-Orta Gelirli Ülkeler Üzerine Bir Uygulama. *Uluslararası Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 3(4), 683–706.
- Aytaçlı, B. (2012). Durum Çalışmasına Ayrıntılı Bir Bakış. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3(1), 1–9.
- Baláž, V., & Williams, A. M. (2004). ‘Been There, Done That’: International Student Migration and Human Capital Transfers From the UK to Slovakia. *Population, Space and Place*, 10(3), 217–237. <https://doi.org/10.1002/PSP.316>
- Bangun, W. (2018). The Human Resources: Its Contribution to Economic Development in Indonesia. *Asia Proceedings of Social Sciences*, 2(2), 1–4. <https://doi.org/10.31580/APSS.V2I2.239>
- Barnett, G. A., Lee, M., Jiang, K., & Park, H. W. (2016). The flow of international students from a macro perspective: a network analysis. *Compare: A Journal of Comparative and International Education*, 46(4), 533–559. <https://doi.org/10.1080/03057925.2015.1015965>
- Bartell, M. (2003). Internationalization of Universities: A University Culture-Based Framework. *Higher Education*, 45(1), 43–70. <https://doi.org/10.1023/A:1021225514599/METRICS>
- Bartram, B. (2018). International Students in the Era of Trump and Brexit: Implications, Constructions and Trends. *Journal of International Students*, 8(4), 1479–1482. <https://doi.org/10.32674/JIS.V8I4.210>
- Baş, H. (2020). *Uluslararası Öğrencilerin Sosyal Dışlanması: İstanbul Örneği* [Doktora Tezi]. İstanbul Üniversitesi.
- Baş, H., & Eti, S. (2020). Türkiye’de Uluslararası Öğrencilerin İstihdamı: Hukuki Boyut ve Koşullara Dair Bir Araştırma. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 20(46), 105–132.
- Başkale, H. (2016). Nitel Araştırmalarda Geçerlik, Güvenirlik ve Örneklem Büyüklüğünün Belirlenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 9(1), 23–28.

- Bayar, Y., & Şaşmaz, M. Ü. (2023). Higher Education and Economic Development. *Advances in Educational Marketing, Administration, and Leadership Book Series*, 48–63. <https://doi.org/10.4018/978-1-6684-8356-5.CH003>
- Becker, J. M. (1982). Goals for Global Education. *Theory Into Practice*, 21(3), 228–233.
- Becker, R., & Kolster, R. (2012). *International student recruitment: policies and developments in selected countries*. NUFFIC.
- Beine, M., Noël, R., & Ragot, L. (2014). Determinants of the international mobility of students. *Economics of Education Review*, 41, 40–54. <https://doi.org/10.1016/J.ECONEDUREV.2014.03.003>
- Belle, T., Barclay, S., Bruick, T., & Bailey, P. (2022). Understanding Post-Graduation Decision of Caribbean International Students to Remain in the United States. *Journal of International Students*, 12(4), 955–972. <https://doi.org/10.32674/JIS.V12I4.3829>
- Benefo, D., & Inkabi, S. E. (2024). Higher Education on the Global Front. *World Journal of Advanced Research and Reviews*, 24(2), 1893–1901. <https://doi.org/10.30574/WJARR.2024.24.2.3549>
- Benhabib, J., & Spiegel, M. M. (1994). The Role of Human Capital in Economic Development Evidence From Aggregate Cross-Country Data. *Journal of Monetary Economics*, 34(2), 143–173. [https://doi.org/10.1016/0304-3932\(94\)90047-7](https://doi.org/10.1016/0304-3932(94)90047-7)
- Bennet, A., & George, A. (1997). Research design tasks in case study methods, paper presented at the MacArthur Foundation workshop on case study methods. *Harvard University*.
- Berbée, P., & Stuhler, J. (2024). The integration of migrants in the German labour market: evidence over 50 years. *Economic Policy*. <https://doi.org/10.1093/EPOLIC/EIAE040>
- Berg, J. (2023). International or refugee students? Shifting organisational discourses on refugee students at German higher education organisations. *International Studies in Sociology of Education*, 32(2), 511–530. <https://doi.org/10.1080/09620214.2022.2048264>
- Bergan, S., & Deca Ligia. (2022). Twenty years of Bologna and a decade of EHEA: What is next? In *European Higher Education Area: The Impact of Past and Future Policies* (pp. 28–38). Springer International Publishing. <https://doi.org/10.1007/978-3-319-77407-7>
- Bergerhoff, J., Borghans, L., Seegers, P. K., & Veen, T. van. (2013). International education and economic growth. *IZA Journal of European Labor Studies*, 2(1), 1–13. <https://doi.org/10.1186/2193-9012-2-3/FIGURES/4>

- Bernstein, S., Diamond, R., Jiranaphawiboon, A., McQuade, T., & Pousada, B. (2022). *The Contribution of High-Skilled Immigrants to Innovation in the United States*. <https://papers.ssrn.com/abstract=4312044>
- Bessey, D. (2010). International student migration to Germany. *Empirical Economics* 2010 42:1, 42(1), 345–361. <https://doi.org/10.1007/S00181-010-0417-0>
- Bessey, D. (2012). International Student Migration to Germany. *Empirical Economics*, 42(1), 345–361. <https://doi.org/10.1007/s00181-010-0417-0>
- Betáková, J., Wu, J., Rudnak, I., & Magda, R. (2021). Employment of foreign students after graduation in Hungary in the context of entrepreneurship and sustainability. *Entrepreneurship and Sustainability Issues*, 8(4), 553–570. [https://doi.org/10.9770/JESI.2021.8.4\(33\)](https://doi.org/10.9770/JESI.2021.8.4(33))
- Beutter, C. (2022). *New Trends in International Education: Impact of COVID-19 and Digitalization on Higher Education and Student Mobility* (pp. 191–215). https://doi.org/10.1007/978-981-19-1604-5_8
- Bhandari, R. (2017). US Student Mobility Trends in a Global Context. *International Higher Education*, 90, 2–3. <https://doi.org/10.6017/IHE.2017.90.9991>
- Bhattacharya, Dr. A. (2020). Impact of International Student Enrollment on US Gross Domestic Product. *International Journal of Engineering and Management Research*, 10(03), 1–6. <https://doi.org/10.31033/IJEMR.10.3.1>
- Bilgiç, Ö. E., & Gökteş, P. (2024). Dijital Girişimciliğin Yetkinlik Ve Becerileri Üzerine Nitel Bir Araştırma: Start-Up Okulu Örneği. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(49), 227–265. <https://doi.org/10.61904/SBE.1490995>
- Birekul, M., & Alkın, ruhi C. (2019). Beşeri Sermaye Olgusu Işığında Türkiye'nin 2010'lu Yıllardaki Uluslararası Öğrenci Politikasına Giriş. *Ekonomi Bilimleri Dergisi*, 11(2), 79–92.
- Bitschnau, M. (2023). Students or internationals? Divergent patterns of governing international student mobility in Germany and the United Kingdom. *Comparative Migration Studies*, 11(1), 1–18. <https://doi.org/10.1186/S40878-023-00332-5/TABLES/2>
- Block, D. (2016). Internationalisation policies and practices in European universities: the development of language proficiency, intercultural competence and European citizenship awareness. *The Language Learning Journal*, 44(3), 272–275. <https://doi.org/10.1080/09571736.2016.1198096>
- BMBF. (2024). *Publications - BMBF*. Federal Ministry of Education and Research. https://www.bmbf.de/SiteGlobals/Forms/bmbf/suche/publikationen/en/search_formula.html?nn=33846&cl2LanguageEnts_Sprache=englisch

- Bodine Al-Sharif, M. A., Koo, K., & Bista, K. (2024). International graduate students: Unique stories and missing voices in higher education. *New Directions for Teaching and Learning*, 1–9. <https://doi.org/10.1002/TL.20616>
- Bolat, M. A. (2017). Türkiye'nin Uluslararası Öğrenci Politikası: Durum Tespiti ve Öneriler. *Uluslararası Öğrencilik Sosyal, Ekonomik ve Kültürel Perspektifler*, 8–19. https://www.academia.edu/download/58069520/Turkiyenin_Uluslararası_Oğrenci_Politikasi_Nedir_Ne_Olmalıdır.pdf
- Bolsmann, C., & Miller, H. (2009). International student recruitment to universities in England: discourse, rationales and globalisation. *Globalisation, Societies and Education*, 6(1), 75–88. <https://doi.org/10.1080/14767720701855634>
- Bongers, A., Díaz-Roldán, C., & Torres, J. L. (2022). Brain drain or brain gain? International labor mobility and human capital formation. *The Journal of International Trade & Economic Development*, 31(5), 647–671. <https://doi.org/10.1080/09638199.2021.2004209>
- Bonin, H. (2012). The two german labour market miracles: Blueprints for tackling the unemployment crisis. *Comparative Economic Studies*, 54(4), 787–807. <https://doi.org/10.1057/CES.2012.39/FIGURES/1>
- Bonney, V. N. A. (2022). *US immigration policies: the lived experiences of international students with families* [University of Missouri--Columbia]. <https://doi.org/10.32469/10355/94052>
- Bound, J., Braga, B., Khanna, G., & Turner, S. (2021). The Globalization of Postsecondary Education: The Role of International Students in the US Higher Education System. *Journal of Economic Perspectives*, 35(1), 163–184. <https://doi.org/10.1257/JEP.35.1.163>
- Bredtmann, J. (2022). Immigration and electoral outcomes: Evidence from the 2015 refugee inflow to Germany. *Regional Science and Urban Economics*, 96. <https://doi.org/10.1016/J.REGSCIURBECO.2022.103807>
- Breznitz, S., & Zhang, Q. (2023). Disentangling the Impacts of International Experience on Graduates' Entrepreneurial Propensity (WITHDRAWN). *Academy of Management*, 2023(1). <https://doi.org/10.5465/AMPROC.2023.10113ABSTRACT>
- Brillert, L. (2014). *Which factors explain Germany's transposition delay of the EU Blue Card Directive?: a qualitative case study of the Council Directive 2009/50/EC (Blue Card) transposition in Germany*. University of Twente.
- British Council. (2024). *Stay in the UK after you graduate*. British Council. <https://study-uk.britishcouncil.org/after-your-studies/graduate-route>
- Brooks, R., & Waters, J. (2011). *Student Mobilities, Migration and the Internationalization of Higher Education*. Palgrave Macmillan.

- Brooks, R., & Waters, J. (2022). Partial, hierarchical and stratified space? Understanding ‘the international’ in studies of international student mobility. *Oxford Review of Education*, 48(4), 518–535. <https://doi.org/10.1080/03054985.2022.2055536>
- Buenstorf, G., Heinisch, D. P., & Kapa, M. (2022). International doctoral graduates as inventors in the German innovation system. *Industry and Innovation*, 29(4), 488–510. <https://doi.org/10.1080/13662716.2022.2036596>
- Bulatova, O., & Zaikovsky, O. (2020). International Mobility of Students in Modern Conditions of Transformation in the Global Market of Services (Regional Aspect). *Research Papers in Economics and Finance*, 4(2), 19–27. <https://doi.org/10.18559/REF.2020.2.2>
- Bulur Şahin, B., & Eriçok, B. (2023). Türkiye’de Yükseköğretimin uluslararasılaşmasında Ulusal Stratejiler ve Kurumsal Yönetim. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 13(3), 1915–1937. <https://doi.org/10.30783/NEVSOSBILEN.1341529>
- Bulut Şahin, B., & Eriçok, B. (2023). Türkiye’de Yükseköğretimin Uluslararasılaşmasında Ulusal Stratejiler ve Kurumsal Yönetim. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli University Journal of ISS*, 13(3), 1915–1937. <https://doi.org/https://doi.org/10.30783/nevsosbilen.1341529>
- Büyük, K. (2015). Yükseköğretim Sisteminin Uluslararasılaşmasının Sürdürülebilirliği Açısından Tanıtım ve Markalaşma Çalışmaları: “STUDY IN TURKEY” Örneği. *International Student Symposium*.
- Çakmak, Ö. (2008). Eğitimin Ekonomiye ve Kalkınmaya Etkisi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11, 33–41.
- Caliskan, O., & Buyukgoze, H. (2022). The Representation of International Students: Student Mobility from the Middle East to Turkey. In *International Student Mobility to and from the Middle East: Theorising Public, Institutional, and Self-Constructions of Cross-Border Students* (pp. 74–95). Taylor and Francis. <https://doi.org/10.4324/9781003138457>
- Çalışkan, E. M. (2019). *Yumuşak Güç Bağlamında Türkiye’de Yükseköğretimin Uluslararasılaşması* [Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul Medipol Üniversitesi.
- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı. (2024). *Uluslararası İşgücü Genel Müdürlüğü - Çalışma İzni Türleri*. <https://www.csgb.gov.tr/uigm/calisma-izni/calisma-izni-turleri/>
- Cambridge, J. (2017). Producing citizens of the world – or of nowhere? Prospects for international schools and international education in a post-Brexit polity. *International Schools Journal*, 36(2), 9–18.
- Cameron, R., Farivar, F., & Coffey, J. (2019). International graduates host country employment intentions and outcomes: Evidence from two Australian universities.

Journal of Higher Education Policy and Management, 41(5), 550–568.
<https://doi.org/10.1080/1360080X.2019.1646383>

- Canpolat, N. (2000). Türkiye’de Beşeri Sermaye Birikimi Ve Ekonomik Büyüme. *Hacettepe University Journal of Economics and Administrative Sciences*, 18(2), 265–281. <https://dergipark.org.tr/en/pub/huniibf/issue/30302/327295>
- Cao, Y., & Zhang, L. (2023). U.S. Business Schools’ Expansion to The Global Market: Positioning Strategy and Market Competition. *Archives of Business Research*, 11(7), 28–38. <https://doi.org/10.14738/ABR.117.15034>
- Carr, J. P. (2012). Will Lawmakers Reform Immigration Rules for STEM Graduates? *BioScience*, 62(1), 15–15. <https://doi.org/10.1525/BIO.2012.62.1.4>
- Caselli, F., & Ciccone, A. (2019). The Human Capital Stock: A Generalized Approach: Comment. *American Economic Review*, 109(3), 1155–1174. <https://doi.org/10.1257/AER.20171787>
- Çelik, M. (2023). *Beşeri Sermaye ve Kalkınma İlişkisi: Türkiye Örneği* [Yüksek Lisans Tezi]. Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi.
- Çetinsaya, G. (2014). Büyüme, Kalite, Uluslararasılaşma: Türkiye Yükseköğretimi İçin Bir Yol Haritası. In *yok.gov.tr* (2. Baskı). Anadolu Üniversitesi Basımevi. <https://www.yok.gov.tr/Documents/Yayinlar/Yayinlarimiz/buyume-kalite-uluslararasilasma-turkiye-yuksekogretim-icin-bir-yol-haritasi.pdf>
- CGS. (2023). *The National Voice for Graduate Education - CGS*. Council of Graduate Schools. <https://cgsnet.org/>
- Chanda, R., & Betai, N. V. (2021). Implications of Brexit for Skilled Migration from India to the UK. *Foreign Trade Review*, 56(3), 289–300. <https://doi.org/10.1177/00157325211012207>
- Charkaoui, H. (2023). The Impact of Brexit on the Education Sector in the United Kingdom: A Comprehensive Analysis. *Eximia Journal*, 9, 187–196. <https://doi.org/10.47577/EXIMIA.V9I1.268>
- Chemin, J. E., Hess, S., Nagel, A. K., Kasperek, B., Hänsel, V., & Jakubowski, M. (2018). *Germany-Country Report Working Papers Global Migration: Consequences and Responses Legal & Policy Framework of Migration Governance*.
- Choi, H. (2021). *Multi-Dimensional Analysis of Internationally Mobile Students In Higher Education With Push and Pull Factors*. University of Georgia.
- Choi, Y., Crossman, E., & Hou, F. (2021). International students as a source of labour supply: Transition to permanent residency. In *Economic and Social Reports*.
- Choriyevich, Y. S., & Khushbakovich, J. I. (2022). Development of Human Capital as a Factor of Socio-Economic Development. *International Journal For Science*

- Choudaha, R., & Chang, L. (2012). *Trends in International Student Mobility*. <https://papers.ssrn.com/abstract=2184988>
- Clemens, M. A. (2004). The Long Walk to School: International Education Goals in Historical Perspective. In *SSRN Electronic Journal*. Elsevier BV. <https://doi.org/10.2139/SSRN.1112670>
- Coffey, J., Farivar, F., of, R. C.-T. I. J., & 2021, undefined. (2021). The job seeking experiences of international graduates in the host country: Australia's lost opportunity? *Taylor & FrancisJ Coffey, F Farivar, R CameronThe International Journal of Human Resource Management*, 2021•Taylor & Francis, 32(4), 846–870. <https://doi.org/10.1080/09585192.2018.1504106>
- Cohen, M. D., March, J. G., & Olsen, J. P. (1972). A Garbage Can Model of Organizational Choice. *Administrative Science Quarterly*, 17(1), 25. <https://doi.org/10.2307/2392088>
- Comunian, R., Jewell, S., & Faggian, A. (2017). Graduate migration in the UK: An exploration of gender dynamics and employment patterns. *Graduate Migration and Regional Development: An International Perspective*, 220–238. <https://doi.org/10.4337/9781784712167.00015>
- Congress.Gov. (2024). *CRS Reports*. Congressional Research Services.
- Connor, H., & Borwn, R. (2009). *The value of graduates and postgraduates*. London, England: The Council for Industry and Higher Education.
- Corbett, A., & Hantrais, L. (2023). Higher education and research in the Brexit policy process. *Journal of European Public Policy*, 30(11), 2397–2420. <https://doi.org/10.1080/13501763.2023.2181854>
- Coşkun, R., Altunışık, R., & Yıldırım, E. (2020). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri SPSS Uygulamaları* (10th ed.). Sakarya Yayıncılık.
- Cranston, S., & Esson, J. (2024). Producing international students: Migration management and the making of population categories. *The Geographical Journal*, 00, 1–13. <https://doi.org/10.1111/GEOJ.12582>
- Creswell, J. W. (2023). *Nitel Araştırma Yöntemleri, Beş Yaklaşım Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni*. (M. Bütün & S. B. Demir, Eds.). Siyasal Kitapevi.
- Crumley-Effinger, M. (2024). ISM Policy Pervasion. *Journal of International Students*, 14(1), 78–96. <https://doi.org/10.32674/JIS.V14I1.5347>
- Crush, J. (2002). The Global Raiders: Nationalism, Globalization and the South African Brain Drain. *Journal of International Affairs*, 56(1), 147–172.

- Császár, Z., Tarrosy, I., Dobos, G., Varjas, J., & Alpek, L. (2022). Changing Geopolitics of Higher Education: Economic Effects of Inbound International Student Mobility to Hungary. *Journal of Geography in Higher Education*, 47(2), 285–310. <https://doi.org/10.1080/03098265.2022.2045572>
- ÇSB. (2023). Çalışma İzin İstatistikleri. <https://www.cs.gb.gov.tr/%C4%B1statistikler/calisma-hayati-%C4%B1statistikleri/resmi-%C4%B1statistik-programi/yabancilarin-calisma-%C4%B1zinleri/>
- Curaj, A., Deca, L., & Pricopie, R. (2018). European Higher Education Area: The Impact of Past and Future Policies. In *European Higher Education Area: The Impact of Past and Future Policies* (pp. 1–727). Springer International Publishing. <https://doi.org/10.1007/978-3-319-77407-7>
- DAAD. (2023). Wissenschaft weltoffen 2023: Facts and Figures on the International Nature of Studies and Research in Germany and Worldwide. In *Wissenschaft weltoffen 2023: Facts and Figures on the International Nature of Studies and Research in Germany and Worldwide*. German Centre for Research on Higher Education and Science Studies (DZHW) . <https://doi.org/10.3278/7004002VEW>
- Daňová, M., & Širá, E. (2023). Educational and Innovative Elements of Human Capital and Their Impact on Economic Growth. *Economy of Region*, 19(1), 111–121. <https://doi.org/10.17059/EKON.REG.2023-1-9>
- Dassin, J., Enders, J., & Kottmann, A. (2014). Social inclusion in international higher education: approach and achievements of IFP. In *Leadership for Social Justice in Higher Education: The Legacy of the Ford Foundation International Fellowships Program* (pp. 15-33). New York: Palgrave Macmillan US.
- Dato-on, M. C. (2000). Cultural Assimilation And Consumption Behaviors: A Methodological Investigation. *Journal of Managerial Issues*, 12(4), 427–445.
- Davies, R. B., & Specht, L. S. (2025). Brexit and foreign students in gravity. *Review of International Economics*, 33(1), 290–333. <https://doi.org/10.1111/ROIE.12750>
- De Lange, T., & Vankova, Z. (2022). The Recast EU Blue Card Directive: Towards a Level Playing Field to Attract Highly Qualified Migrant Talent to Work in the EU? *European Journal of Migration and Law*, 24(4), 489–515. <https://doi.org/10.1163/15718166-12340138>
- de Wit, H., Ferencz, I., & Rumbley, L. E. (2018). International student mobility: European and US perspectives. *Perspectives on the Internationalisation of Higher Education*, 20–26. <https://doi.org/10.4324/9781315160870-4>
- DEDU. (2024). Almanya’da Uluslararası Öğrenci İstatistikleri 2024. <https://www.Deutschedu.Com/>. <https://www.deutschedu.com/almanyada-uluslararasi-ogrenci-istatistikleri-2024/>
- DEİK. (2013). *Uluslararası Yüksek Öğretim ve Türkiye’nin Konumu*.

- Demirci, M. (2019). Transition of International Science, Technology, Engineering, and Mathematics Students to the U.S. Labor Market: The Role of Visa Policy. *Economic Inquiry*, 57(3), 1367–1391. <https://doi.org/10.1111/ECIN.12795>
- Demirci, M. (2020). International students and labour market outcomes of US-born workers*. *Canadian Journal of Economics/Revue Canadienne d'économique*, 53(4), 1495–1522. <https://doi.org/10.1111/CAJE.12478>
- Demirhan, K. (2017). Ulusal Alanyazında Uluslararası Öğrenciler ve Uluslararası Öğrencileri Siyasal Açından Düşünmek. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 547–562.
- Denmead, T. (2019). Tier two worker remote office: Resisting the marketization of higher education. *Journal of Curriculum and Pedagogy*, 16(1), 6–34. <https://doi.org/10.1080/15505170.2018.1500325>
- Dennis, M. J. (2016). Consider implications of Brexit for international student mobility. *Enrollment Management Report*, 20(6), 1–12. <https://doi.org/10.1002/EMT.30212>
- Dennis, M. J. (2022). Realities of Future International Student Mobility. *Enrollment Management Report*, 26(5), 3–11. <https://doi.org/10.1002/EMT.30955>
- Dennis, M. J. (2024). Latest Open Doors report examines trends in international student enrollment. *Student Affairs Today*, 27(3), 6–18. <https://doi.org/10.1002/SAY.31403>
- Depew, B., Norlander, P., & Sørensen, T. A. (2017). Inter-firm mobility and return migration patterns of skilled guest workers. *Journal of Population Economics*, 30(2), 681–721. <https://doi.org/10.1007/S00148-016-0607-Y/FIGURES/9>
- Dereli, A. B. (2023). MAXQDA: Yaratıcı Veri Analizi Üzerine Notlar. *Karadeniz Teknik Üniversitesi İletişim Araştırmaları Dergisi*, 13(1), 149–152. <https://doi.org/10.53495/E-KIAD.1319405>
- Develi, A., & Bozkurt Özyalçın, Y. (2022). Seçilmiş 9 Oecd Ülkesinin ve Türkiye'nin Yükseköğretim Göstergeleri Üzerinden 2000-2019 Yılları Arası Refah Rejimi Açısından Karşılaştırmalı Analizi. *Dicle Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 12(24), 221–246. <https://doi.org/10.53092/DUIIBFD.1128183>
- DeVries, K., Santo, J., & Casas, J. (2022). Diverse College Students' Cultural Background and College Persistence. *Journal of College Orientation, Transition, and Retention*, 29(2). <https://doi.org/10.24926/jcotr.v29i2.4655>
- d'Hombres, B., & Schnepf, S. V. (2021). International mobility of students in Italy and the UK: does it pay off and for whom? *Higher Education*, 82(6), 1173–1194. <https://doi.org/10.1007/S10734-020-00631-1/TABLES/4>
- Docquier, F., Turati, R., Valette, J., & Vasilakis, C. (2020). Birthplace diversity and economic growth: evidence from the US states in the Post-World War II period.

Journal of Economic Geography, 20(2), 321–354.
<https://doi.org/10.1093/JEG/LBZ016>

Donthula, V. K., & Maurya, R. (2023). Germany Needs Skilled Indian Migrant Labour. *Towards Excellence*, 15(3).

Dorokhov, M. V. (2022). Human Capital As A Factor of Social and Economic Development of the Region. *Scientific Notes of the Russian Academy of Entrepreneurship*, 20(4), 85–89. <https://doi.org/10.24182/2073-6258-2021-20-4-85-89>

Douglass, J. A., & Edelstein, R. (2009). Whither the Global Talent Pool? *Change: The Magazine of Higher Learning*, 41(4), 36–44.
<https://doi.org/10.3200/CHNG.41.4.36-44>

Dragomir, A.-P. (2018). Aspects Concerning The Transposition Of Directive (Eu) 2016/801 In National Legislation Governing The Regime Of Foreigners On Romania's Territory. *Analele Universității Titu Maiorescu, XVII(XVII)*, 112–119.

Durnali, M., & Orakci, Ş. (2023). Exploring the Link Between the International Students and the Economic Growth of Turkey. In J. D. Brunch & M. Durnali (Eds.), *Global Perspectives on the Internationalization of Higher Education* (pp. 315–330). IGI Global Scientific Publishing. <https://doi.org/10.4018/978-1-6684-5929-4.CH018>

Durnali, M., & Ayyıldız, P. (2023). Turkey's Efforts on Global Higher Education Marketisation. In *Global Perspectives on the Internationalization of Higher Education* (pp. 331–348). IGI Global Scientific Publishing. <https://doi.org/https://doi.org/10.4018/978-1-6684-5929-4.ch019>

Dzingirai, M., Murombedzi, T. L., & Ndoro, A. (2024). Infrastructure Development Strategies in Health Sector for Sustainable Development. In *Infrastructure Development Strategies for Empowerment and Inclusion* (pp. 96–114). IGI Global Scientific Publishing. <https://doi.org/10.4018/979-8-3693-2917-7.CH005>

Education at a Glance 2023. (2023). <https://doi.org/10.1787/19991487>

Edwards, R., & Edwards, J. (2001). Internationalisation of Education: A Business Perspective. *Australian Journal of Education*, 45(1), 76–89.
<https://doi.org/10.1177/000494410104500107>

Efe, İ., Dalkılıç, M. M., & Avar, Y. (2023). Academic Integration of Kilis 7 Aralık University's International Students into the Higher Education System. *Küllüye*, 86–98. <https://doi.org/10.48139/AYBUKULLIYE.1265525>

Ejder, A. (2019). *Türk kamu diplomasisi bağlamında Türkiye bursları örneği* [Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Üniversitesi].

Eleuken, F. (2021). *Kültürel Diplomasi Aracı Olarak Uluslararası Eğitim: Türkiye-Kazakistan İlişkileri Örneği* [Yüksek Lisans Tezi]. Kırşehir Ahi Evrak Üniversitesi.

- Ellison, M. (2017). Through the Looking Glass: Young People, Work and the Transition between Education and Employment in a post-Brexit UK. *Journal of Social Policy*, 46(4), 675–698. <https://doi.org/10.1017/S0047279417000356>
- England, P., & Folbre, N. (2023). Reconceptualizing Human Capital. *A Research Agenda for Skills and Inequality*, 177–195. <https://doi.org/10.4337/9781800378469.00017>
- Enterieva, M., & Sezgin, F. (2016). Türki Cumhuriyetlerden Türkiye'ye Gelen Yükseköğretim Öğrencilerinin Akademik ve Sosyal Beklentilerinin Karşılama Düzeyi. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 1, 102–115. <https://doi.org/10.5961/jhes.2016.147>
- Eriçok, B., & Arastaman, G. (2023). Mapping the Internationalization of Higher Education in Türkiye. *Yükseköğretim Dergisi*, 13(2), 143–156. <https://doi.org/10.53478/YUKSEKOGRETIM.1163655>
- Erokhin, V., Tianming, G., & Andrei, J. V. (2023). Human Capital and Economic Development. In *Contemporary Macroeconomics* (pp. 611–654). Springer, Singapore. https://doi.org/10.1007/978-981-19-9542-2_17
- Eser, E. (2014). Küreselleşme Süreci ve Eğitime Etkisi. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(2), 211–224. <https://dergipark.org.tr/en/pub/anemon/issue/1832/22323>
- Eser, K., & Gökmen, Ç. E. (2009). Beşeri Sermayenin Ekonomik Gelişme Üzerindeki Etkileri: Dünya Deneyimi ve Türkiye Üzerine Gözlemler. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 1(2), 41–56. <https://dergipark.org.tr/en/pub/sobiadsbd/issue/11348/135612>
- European Commission. (2012). *Immigration of International Students to the EU*.
- European Commission 2020. (2020). *Communication From the Commission Europe 2020 A strategy for smart, sustainable and inclusive growth*.
- Eurostat. (2024). *EU Blue Cards by type of decision, occupation and citizenship*. Eurostat Data Browser.
- Faggian, A. (2005). *Human Capital, Migration and Local Labour Markets: The Role of The Higher Education System In Great Britain* [Doktora Tezi, The University of Reading].
- Faisal, N., Ansari, U. A., Hussnain, M., & Abbas, S. K. (2019). International labor mobility, unemployment impact to economic growth. *International Journal of Engineering and Advanced Technology*, 8(6 Special issue), 898–903. <https://doi.org/10.35940/IJEAT.F1170.0886S19>
- Fakunle, O. (2023). A Missing Link Between Employability and Internationalization? Exploring International Students' Experiences of Networking During Study. In J. K. N. Singh, R. L. Raby, & K. Bista (Eds.), *International Student Employability*

Narratives of Strengths, Challenges, and Strategies about Global South Students (pp. 189–202). Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-031-33254-8_12

- Falkingham, J., Giulietti, C., Wahba, J., & Wang, C. (2021). The impact of Brexit on international students' return intentions. *The Manchester School*, 89(2), 139–171. <https://doi.org/10.1111/MANC.12356>
- Fang, H., Guo, Z., & Yu, M. (2022). How Asian International Students are Treated in America and Following Considerations. *Proceedings of the 2022 3rd International Conference on Language, Art and Cultural Exchange (ICLACE 2022)*, 673, 486–491. <https://doi.org/10.2991/ASSEHR.K.220706.092>
- Farrugia, C. A., & Villarreal, A. (2013). International Student Mobility in the United States. *International Higher Education*, 71, 13–15. <https://doi.org/10.6017/IHE.2013.71.6087>
- Feeney, M. K., Jung, H., Johnson, T. P., & Welch, E. W. (2023). U.S. Visa and Immigration Policy Challenges: Explanations for Faculty Perceptions and Intent to Leave. *Research in Higher Education*, 64(7), 1031–1057. <https://doi.org/10.1007/S11162-023-09731-0/TABLES/4>
- Felbermayr, G. J., & Reczkowski, I. (2014). International Student Mobility and High-Skilled Migration: The Evidence. *The Mobility of Students and the Highly Skilled*. <https://doi.org/10.7551/MITPRESS/10069.003.0005>
- Felor Ebghai, A. (2024). The Impact of Foreign and Native Human Capital on Turkey's Economic Growth. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 21(4), 37–53. <https://doi.org/10.11611/YEAD.1252339>
- Fernandes, J., Esteves, E., & Esteves, S. (2021). The Importance Of International Students: A Case Study. *ICERI2021 Proceedings*, 1, 6984–6991. <https://doi.org/10.21125/ICERI.2021.1578>
- Findik, L. Y. (2016). Is Higher Education Internationalizing In Turkey? *European Scientific Journal, ESJ*, 12(13), 295–295. <https://doi.org/10.19044/ESJ.2016.V12N13P295>
- Findlay, A. M., King, R., Smith, F. M., Geddes, A., & Skeldon, R. (2012). World class? An investigation of globalisation, difference and international student mobility. *Transactions of the Institute of British Geographers*, 37(1), 118–131. <https://doi.org/10.1111/j.1475-5661.2011.00454.x>
- Fox, O., & Beech, S. E. (2024). International student mobility options following Brexit: An analysis of the genesis of Britain's Turing Scheme. *Population, Space and Place*, 30(1), 1–11. <https://doi.org/10.1002/PSP.2727>
- França, T., & Padilla, B. (2022). South–South student mobility: International students from Portuguese-speaking Africa in Brazil. In *The Palgrave handbook of youth*

mobility and educational migration (pp. 249-260). Cham: Springer International Publishing.

- Frederking, L. C. (2012). A comparative study of framing immigration policy after 11 September 2001. *Policy Studies*, 33(4), 283–296. <https://doi.org/10.1080/01442872.2012.694184>
- Freeman, R. B. (2010). Globalization of scientific and engineering talent: international mobility of students, workers, and ideas and the world economy. *Economics of Innovation and New Technology*, 19(5), 393–406. <https://doi.org/10.1080/10438590903432871>
- Funk, A., & Walenkamp, J. (2013). *Binding International Talent to the Netherlands: What Makes Foreign Students and Knowledge Workers Want to Stay in the Netherlands?*
- Geddie, K. (2015). Policy Mobilities in the Race for Talent: Competitive State Strategies in International Student Mobility. *Transactions of the Institute of British Geographers*, 40(2), 235–248. <https://doi.org/10.1111/TRAN.12072>
- Gesing, P., & Glass, C. (2019). STEM student mobility intentions post-graduation and the role of reverse push-pull factors. *International Journal of Educational Development*, 65, 227–236. <https://doi.org/10.1016/J.IJEDUDEV.2018.08.008>
- Gift, T., & Lastra-Anadón, C. X. (2023). Perceived beneficiaries and support for the globalization of higher education: a survey experiment on attitudes toward international students. *Political Science Research and Methods*, 11(2), 374–383. <https://doi.org/10.1017/PSRM.2021.23>
- Gill, J., & DeFronzo, J. (2009). A Comparative Framework for the Analysis of International Student Movements. *Social Movement Studies*, 8(3), 203–224. <https://doi.org/10.1080/14742830903024309>
- Giovanis, E., Akdede, S. H., & Ozdamar, O. (2021). Impact of the EU Blue Card programme on cultural participation and subjective well-being of migrants in Germany. *Plos One*, 16(7), 1–34. <https://doi.org/10.1371/JOURNAL.PONE.0253952>
- Glennon, B. (2024). How Do Restrictions on High-Skilled Immigration Affect Offshoring? Evidence from the H-1B Program. *Management Science*, 70(2), 907–930. <https://doi.org/10.1287/mnsc.2023.4715>
- Göç İdaresi Başkanlığı. (2024). *İkamet İzni Çeşitleri*. <https://www.goc.gov.tr/ikamet-izni-cesitleri>
- Gök, E., & Gümü, S. (2018). International student recruitment efforts of Turkish Universities: Rationales and strategies. *International Perspectives on Education and Society*, 34, 231–255. <https://doi.org/10.1108/S1479-367920180000034019>

- Gönültaş, M., Kul, A., & Al-khatib, A. (2023). Uluslararası Öğrencilerin Uyum Problemleri ve Bu Problemlerle Baş Etme Stratejileri: Bir Durum Çalışması. *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(1), 60–69. <https://doi.org/10.21666/MUEFD.1096957>
- Goodman, A. E., & Gutierrez, R. (2011). The International Dimension of U.S. Higher Education: Trends and New Perspectives. In *International Students and Global Mobility in Higher Education* (pp. 83–106). Palgrave Macmillan, New York. https://doi.org/10.1057/9780230117143_5
- Gopal, A. (2016). Visa and Immigration Trends: A Comparative Examination of International Student Mobility in Canada, Australia, the United Kingdom, and the United States. *Strategic Enrollment Management Quarterly*, 4(3), 130–141. <https://doi.org/10.1002/SEM3.20091>
- GOV. (2024). *Analysis of migrants use of the Graduate route*. GOV.UK. <https://www.gov.uk/government/statistics/analysis-of-migrants-use-of-the-graduate-route/analysis-of-migrants-use-of-the-graduate-route>
- Government of Canada. (2024). *Immigration, Refugees and Citizenship Canada Departmental Plan 2023-2024*. Government of Canada.
- Government of Canada. (2024). *Temporary public policy to facilitate the issuance of an open work permit to certain former or current post-graduation work permit holders (July 28, 2022)*.
- GOV.UK. (2024a). *Analysis of migrants use of the Graduate route*. GOV.UK. <https://www.gov.uk/government/statistics/analysis-of-migrants-use-of-the-graduate-route/analysis-of-migrants-use-of-the-graduate-route>
- GOV.UK. (2024b). *Migration statistics*. GOV.UK. <https://www.gov.uk/government/collections/migration-statistics>
- Gribble, C. (2008). Policy Options For Managing International Student Migration: The Sending Country's Perspective. *Journal of Higher Education Policy and Management*, 30(1), 25–39. <https://doi.org/10.1080/13600800701457830>
- Gribble, C., & Blackmore, J. (2012). Re-positioning Australia's international education in global knowledge economies: implications of shifts in skilled migration policies for universities. *Journal of Higher Education Policy and Management*, 34(4), 341–354. <https://doi.org/10.1080/1360080X.2012.689181>
- Gu, J. (2024). Factors influencing Chinese students' higher education choices. *Interdisciplinary Humanities and Communication Studies*, 1(7). <https://doi.org/10.61173/A3B4SY82>
- Guleva, M. A. (2023). The Concept of Human Capital. *Проблемы Дальнего Востока*, 3, 175–175. <https://doi.org/10.31857/S013128120025967-4>

- Gülle, T., Kurt, Y., & Bayyurt, Y. (2024). Exploring cultural and linguistic diversity in the English-medium instruction university. *World Englishes*, 1–19. <https://doi.org/10.1111/WENG.12707>
- Güllüpnar, F. (2016). Almanya’da Göçmen Politikaları ve Türkiyeli Göçmenlerin Trajedisi: Yurttaşlık, Haklar ve Eşitsizlikler Üzerine. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(1), 1–16. <https://doi.org/10.18037/ausbd.37339>
- Gültekin, O. (2019). *International Education and Soft Power: The Case of Turkey* [Doktora Tezi]. Bahcesehir University.
- Gültekin, O. (2021). The Phases of International Education and Internationalization throughout History. *World Journal of Education and Humanities*, 3(2), 96. <https://doi.org/10.22158/WJEH.V3N2P96>
- Gümüş, Y. K. (2010). EU Blue Card Scheme: The Right Step in the Right Direction? *European Journal of Migration and Law*, 12(4), 435–453. <https://doi.org/10.1163/157181610X535773>
- Gündüz, O. (2012). *Uluslararası Burşlu Öğrencilerin Türkiye’de Eğitim Görme Beklentileri ve Kariyer Hedefleri* [Uzmanlık Tezi]. T.C. Başbakanlık.
- Güney, A., & Aykut, S. (2022). Beşeri Sermaye’nin Ekonomik Gelişimdeki Önemi. In A. Öztürkçü Akçay (Ed.), *Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler Alanında Uluslararası Araştırmalar XII* (pp. 23–44). Eğitim Yayınevi.
- Guo, X., Gong, J., & Pang, M. S. (2019). Creation or Destruction? STEM OPT Extension and Employment of Information Technology Professionals. *40th International Conference on Information Systems, ICIS 2019*. <https://doi.org/10.2139/SSRN.3635535>
- Guo, Y., & Guo, S. (2017). Internationalization of Canadian higher education: discrepancies between policies and international student experiences. <https://doi.org/10.1080/03075079.2017.1293874>, 42(5), 851–868. <https://doi.org/10.1080/03075079.2017.1293874>
- Gürüz, K. (2003). *Dünya’da ve Türkiye’de Yükseköğretim: Tarihçe ve Bugünkü Sevk ve İdare Sistemleri* (2. Baskı). ÖSYM Yayınları.
- Gürüz, K. (2011). *Higher Education and International Student Mobility in the Global Knowledge*. State University of New York City Press.
- Güzel, B. (2014). Mevlana Değişim Programının Lisans Öğrencilerinin Sosyokültürel Gelişimine Olan Katkısının Değerlendirilmesi. *Journal of International Social Research*, 7(32).
- Han, H., & Hwang, J. (2015). Growing Competition In The Healthcare Tourism Market And Customer Retention In Medical Clinics: New And Experienced Travellers. *Taylor & Francis*, 21(6), 680–702. <https://doi.org/10.1080/13683500.2015.1104292>

- Han, X., Stocking, G., Gebbie, M. A., & Appelbaum, R. P. (2015). Will They Stay or Will They Go? International Graduate Students and Their Decisions to Stay or Leave the U.S. upon Graduation. *PLOS ONE*, 10(3), e0118183. <https://doi.org/10.1371/JOURNAL.PONE.0118183>
- Han, Y., Gulanowski, D., & Sears, G. J. (2022). International student graduates' workforce integration: A systematic review. *International Journal of Intercultural Relations*, 86, 163–189. <https://doi.org/10.1016/J.IJINTREL.2021.11.003>
- Hanna, D. E., & Latchem, C. (2002). Beyond National Borders: Transforming Higher Education Institutions. *Journal of Studies in International Education*, 6(2), 115–133. <https://doi.org/10.1177/1028315302006002003>
- Harris, C. M. (2023). Human capital. In *Encyclopedia of Human Resource Management* (pp. 176–177). Edward Elgar Publishing eBooks. <https://doi.org/10.4337/9781800378841.H.14>
- Haupt, A., Krieger, T., & Lange, T. (2016). Competition for the International Pool of Talent. *Journal of Population Economics*, 29(4), 1113–1154. <https://doi.org/10.1007/S00148-016-0601-4/TABLES/1>
- Hawthorne, L. (2010). How Valuable is “Two-Step Migration”? Labor Market Outcomes for International Student Migrants to Australia. *Asian and Pacific Migration Journal*, 19(1), 5–36. <https://doi.org/10.1177/011719681001900102>
- Hawthorne, L., & Hamilton, J. (2010). International medical students and migration: the missing dimension in Australian workforce planning? *Medical Journal of Australia*, 193(5), 262–265. <https://doi.org/10.5694/J.1326-5377.2010.TB03903.X>
- Hayden, M. (2006). Introduction to International Education: International Schools and their Communities. In *Introduction to International Education: International Schools and their Communities* (Sage Publications).
- Hayden, M., & Thompson, J. (1995). International Schools and International Education: a Relationship Reviewed. *Oxford Review of Education*, 21(3), 327–345. <https://doi.org/10.1080/0305498950210306>
- Herridge, A. S., James, L. J., Herridge, A. S., & James, L. J. (2019). Impact of the European Higher Education in the World Initiative on Higher Education: Brexit and Higher Education. In *Handbook of Research on Challenges and Opportunities in Launching a Technology-Driven International University* (pp. 237–252). IGI Global Scientific Publishing. <https://doi.org/10.4018/978-1-5225-6255-9.ch013>
- Ho, H.-F., Lin, M.-H., & Yang, C.-C. (2015). Goals, Strategies, and Achievements in the Internationalization of Higher Education in Japan and Taiwan. *International Education Studies*, 8(3), 55–65. <https://doi.org/10.5539/ies.v8n3p55>

- Hombres, B., & Schnepf, S. V. (2021). International mobility of students in Italy and the UK: does it pay off and for whom?. *Higher Education*, 82(6), 1173-1194.
- Home Affairs. (2023). *2023-data-search*. Homeaffairs.Com. <https://www.homeaffairs.gov.au/foi/Pages/2023-data-search.aspx>
- Hosari, R. R., Borho, A., Morawa, E., & Erim, Y. (2022). Which Protective Factors Are Associated with the Mental Health of Syrian Students in Germany? A Register-Based Cross-Sectional Study. *International Journal of Environmental Research and Public Health* 2022, Vol. 19, Page 16200, 19(23), 1–12. <https://doi.org/10.3390/IJERPH192316200>
- Huang, Y. H. I., Wu, C. T., Guo, C. Y., & Kang, J. L. (2023). Diversified Patterns and Future Prospects of International Student Mobility: a Multi-Level Analysis From Global and Asian Perspectives. *Higher Education Research & Development*, 42(7), 1–16. <https://doi.org/10.1080/07294360.2023.2174083>
- Hutter, C., & Weber, E. (2023). Where Did the German Labour Market Upswing Come From? - And How Can It Go On? *Wirtschaftsdienst*, 103(9), 607–612. <https://doi.org/10.2478/WD-2023-0171>
- IIE. (2024). *Explore Global Data*. Institute of International Education. <https://www.iie.org/research-initiatives/project-atlas/explore-global-data/>
- Iacobucci, G. (2018). Junior doctors could be stopped from working in UK under new immigration rules, health leaders warn. *BMJ*, 363. <https://doi.org/10.1136/BMJ.K5368>
- IDP. (2022, February). *IDP*. Www.Idp.Com. <https://www.idp.com/turkey/blog/careers-advice-for-graduates/>
- Igwe, P. A., Rahman, M., Ohalehi, P., Amaugo, A., & Anigbo, J. A. (2020). Responsible education: what engages international postgraduate students – evidence from UK. *Journal of Global Responsibility*, 11(4), 363–376. <https://doi.org/10.1108/JGR-03-2020-0036/FULL/PDF>
- IIE. (2024a). *Explore Global Data | IIE - The Power of International Education*. Explore Global Data. <https://www.iie.org/research-initiatives/project-atlas/explore-global-data/>
- IIE. (2024b). *United States | IIE. International Students*. <https://opendoorsdata.org/data/international-students/>.
- IIE. (2024c). *United Kingdom | IIE. Explore Global Data*. <https://www.iie.org/research-initiatives/project-atlas/explore-data/united-kingdom-2/>
- IIE. (2024d). *United States | IIE*. <https://www.iie.org/research-initiatives/project-atlas/explore-data/united-states-2/>

- Institute of International Education. (2023). <https://www.iie.org/Research-and-Insights/Open-Doors/Data/International-Students/All-Places-of-Origin/10>. Open Doors Report on International Educational Exchange.
- Interieur. (2024). *Grands dossiers | Ministère de l'Intérieur et des Outre-mer*. Ministère De L'intérieur. <https://www.interieur.gouv.fr/actualites/dossiers>
- Jacobs, E. (2022). The homogenizing and diversifying effects of migration policy in the internationalization of higher education. *Higher Education*, 83(2), 339–355. <https://doi.org/10.1007/S10734-020-00658-4/TABLES/6>
- Jahani, S., & Soto, R. (2024). Social and Systemic Influences on International Students' Choice of a STEM Major. *Journal of International Students*, 14(3), 61–88. <https://doi.org/10.32674/JIS.V14I3.6093>
- Jamid, H. (2018). Étudier et travailler en France: un développement humain au risque de l'irrégularité du séjour. *Migrations Société*, 171(1), 63–78. <https://doi.org/10.3917/MIGRA.171.0063>
- Jannesari, M. T., Zolfagharian, M., & Torkzadeh, S. (2022). Effect of Social Power, Cultural Intelligence, and Socioeconomic Status on Students' International Entrepreneurial Intention. *Psychology Research and Behavior Management*, 15, 1397–1410. <https://doi.org/10.2147/PRBM.S360901>
- Jašková, D. (2022). Development of Human Capital Quality Based on Quantitative Indicators. *International Scientific Conference EMAN. Economics & Management: How to Cope With Disrupted Times*, 145–153. <https://doi.org/10.31410/EMAN.2022.145>
- Jašková, D., & Havierníková, K. (2021). The Human Resources as an Important Factor of Regional Development. *International Journal of Business and Society*, 21(3), 1464–1478. <https://doi.org/10.33736/IJBS.3364.2020>
- Jean-François, E. (2016). What Is Transnational Education? In *Perspectives in Transnational Higher Education* (Sense Publishers, pp. 1–22). Brill. <https://brill.com/display/book/edcoll/9789463004206/BP000002.xml>
- Jeong, N., Sefik, E., Shiu, F., & Arzua, T. (2021). Investing in International Graduate Students for the Scientific Endeavour Keeps the United States Competitive. *Journal of Science Policy & Governance*, 18(03). <https://doi.org/10.38126/JSPG180304>
- Jiang, C. (2022). *Post-graduation mobility of international students and the factors influencing it during the pandemic: a study of Chinese students in the Netherlands* [Master Thesis, Utrecht University].
- Jiang, W., & Wang, Y. (2023). Asymmetric Effects of Human Health Capital on Economic Growth in China: An Empirical Investigation Based on the NARDL Model. *Sustainability*, 15(6), 5537–5537. <https://doi.org/10.3390/SU15065537>

- Johnson, K. A. C. (2020). 21st Century International Higher Education Hotspots. *Journal of International Students*, 10(1), 5–8. <https://doi.org/10.32674/JIS.V10I1.1851>
- Jones, B. F. (2014). The Human Capital Stock: A Generalized Approach. *American Economic Review*, 104(11), 3752–3777. <https://doi.org/10.1257/AER.104.11.3752>
- Joshi, A., & Ziguras, C. J. (2024). International Higher Education and Post-Study Work Rights in Australia, Germany and Canada: Strengths and Vulnerabilities. *Journal of Studies in International Education*, 28(1), 52–67. https://doi.org/10.1177/10283153231172016/ASSET/IMAGES/LARGE/10.1177_10283153231172016-FIG1.JPEG
- Kaemmerer, J., & Foulkes, M. (2022). Where Do International Students Work after Graduation? Optional Practical Training and the New Geography of Jobs. *The Professional Geographer*, 74(3), 403–414. <https://doi.org/10.1080/00330124.2021.2014908>
- Kahanec, M., & Králiková, R. (2011). Pulls of international student mobility. *Research Papers in Economics*, 1–18.
- Kahraman, M. Ü. (2024). *Yükseköğretimde Uluslararası Öğrenci Hareketliliği Üzerine Yapılan Çalışmaların Değerlendirilmesi: Bir Meta Sentez Çalışması* [Yüksek Lisans Tezi]. Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Karagül, M., & Masca, M. (2005). Sosyal Sermaye Üzerine Bir İnceleme. *The International Journal of Economic and Social Research*, 1, 37–52.
- Karakullukçu, A. (2020). *Uluslararası öğrenci hareketliliğinin Türkiye’de eğitim ekonomisinin gelişimi üzerine etkisi* [Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü].
- Karataş, M., & Çankaya, E. (2011). Türkiye’de Beşeri Sermaye ve Ekonomik Büyüme İlişkisinin Analizi. *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 18(1), 105–124.
- Kartal, N. Z., & Arklan, Ü. (2023). Sosyal Bilimler ve İletişim Alanında Örnek Durum Çalışması. In E. Taşdemir & A. B. Dereli (Eds.), *İletişimsel Bağlamda Nitel Araştırma: Desenler ve Veri Analizi*. Palet Yayınları.
- Karunaratne, T., & Kontopoulos, E. (2022). Supporting Learning Mobility with Student Data Harmonisation - A European Perspective. *European Conference on E-Learning*, 21(1), 156–164. <https://doi.org/10.34190/ECEL.21.1.908>
- Kato, T., & Sparber, C. (2013). Quotas and Quality: The Effect of H-1B Visa Restrictions on the Pool of Prospective Undergraduate Students from Abroad. *The Review of Economics and Statistics*, 95(1), 109–126. https://doi.org/10.1162/REST_A_00245
- KAVURMACI, A. (2021). Uluslararası Öğrencilerin Çalışma Deneyimleri: Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma. *Yönetim ve*

- Kazancıgil, D. (2019). *Beşeri Sermaye Ekonomik Büyüme İlişkisi: Türkiye Örneği* [Doktora Tezi]. Balıkesir Üniversitesi.
- Kelly, S. S. (2012). Economic impact of international students attending an institution of higher education in the United States [Louisiana State University and Agricultural and Mechanical College]. In *LSU Doctoral Dissertations*.
https://doi.org/10.31390/gradschool_dissertations.1299
- Kennedy, A. (2019). The Politics of Skilled Immigration: Explaining the Ups and Downs of the US H-1B Visa Program. *International Migration Review*, 53(2), 346–370.
<https://doi.org/10.1177/0197918318769312/FORMAT/EPUB>
- Keskin, A. (2011). Ekonomik Kalkınmada Beşeri Sermayenin Rolü ve Türkiye. *Journal of Economics and Administrative Sciences*, 25(3–4), 125–153.
<https://dergipark.org.tr/en/pub/atauniiibd/issue/2703/35699>
- Kethüda, Ö. (2015). Türkiye’deki Uluslararası Öğrenci Hareketliliği Üzerine Bir Araştırma. *Yükseköğretim Dergisi*, 5(3), 147–161.
<https://doi.org/10.2399/yod.15.015>
- Khamidovich, A. J., & Ogli, M. S. H. (2022). Human Capital as an Important Factor in the Innovative Development of the Economy. *Academica: An International Multidisciplinary Research Journal*, 12(2), 53–60. <https://doi.org/10.5958/2249-7137.2022.00095.7>
- Khan, Y., & Bin, Q. I. U. (2020). Does Student Mobility Affect Trade Flows? New Evidence From Chinese Provinces. *The Singapore Economic Review*, 67(3), 1089–1116. <https://doi.org/10.1142/S0217590820450010>
- Khuskivadze, M., & Totladze, L. (2022). Conceptual Aspects of Human Capital Measurement. *Economics and Business*, 14(3), 95–98.
<https://doi.org/10.56079/20223/5>
- Khuziakhmetov, R. R. (2022). Non-cognitive characteristics of human capital and life outcomes. *Вестник Тюменского Государственного Университета*, 8(3), 43–57. <https://doi.org/10.21684/2411-7897-2022-8-3-43-57>
- Kibayeva, A. B., Tussupova, L. A., & Giese, R. (2022). Impact of human capital on the development of an economy. “*Tıran*” *Universitetiñ Habarsysy*, 4, 184–199.
<https://doi.org/10.46914/1562-2959-2022-1-4-184-199>
- Kim, D. S., & Sarı, Ö. (2013). Osmanlı Devleti ile Choson Devleti’nde Geleneksel Yükseköğretimin Karşılaştırılması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28(28–3), 279–290.

- Kim, S. W. (2021). The Effects of the OPT Visa Extension Rule on STEM Business Programs in the U.S. *SSRN Electronic Journal*, 1–36. <https://doi.org/10.2139/SSRN.3791659>
- Kim, S. W. (2022). The effects of the OPT visa extension rule on STEM business programs in the U.S. *Applied Economics*, 54(14), 1654–1671. <https://doi.org/10.1080/00036846.2021.1982131>
- Kim, T., Jonbekova, D., Kerimkulova, S., Jumakulov, Z., Sparks, J., & Ruby, A. (2022). Employment of international education graduates: issues of economy and resistance to change. *ҚазҰҰ Хабаршысы*, 73(4). <https://doi.org/10.26577/JES.2022.V73.I4.01>
- Kitiashvili, A. (2024). Participation in the “Erasmus+”: Perspectives on Attitudes, Motivational Drivers and Barriers to Engagement. *Professional Studies: Theory And Practice*, 28(2), 10–20–10–20. <https://doi.org/10.56131/PSTP.2024.28.2.319>
- Kılınç, A. Ç., Arslan, K., & Polat, M. (2020). Phenomenological Study of Lived Experiences of International Students in Turkey. *Journal of International Students*, 10(4), 853–871. <https://doi.org/10.32674/JIS.V10I4.1190>
- Kırpık, G. (2015). Yurtdışına Öğrenci Göndermenin Tarihi Meseleleri. *Öğretim ve Bilim Araştırma Dergisi*, 34, 11–21
- Klusmeyer, D. B., & Papademetriou, D. G. (2022). Immigration Policy in the Federal Republic of Germany: Negotiating Membership and Remaking the Nation. In *Immigration Policy in the Federal Republic of Germany*. Oxford: Berghahn Books. <https://doi.org/10.1515/9781845459697/HTML>
- Knight, J. (2005). An Internationalization Model: Responding to New Realities and Challenges. In *CiteseerJ KnightHigher education in Latin America: The international dimension*. The World Bank.
- Knight, J. (2012). Student mobility and internationalization: Trends and tribulations. *Research in Comparative and International Education*, 7(1), 20–33. <https://doi.org/10.2304/rcie.2012.7.1.20>
- Knight, J., & Morshidi, S. (2011). The Complexities and Challenges of Regional Education Hubs: Focus on Malaysia. *Higher Education*, 62(5), 593–606. <https://doi.org/10.1007/S10734-011-9467-2/TABLES/4>
- Koenings, F., Haussen, T., Toepfer, S., & Uebelmesser, S. (2021). Coming to stay or to go? Stay intention and involved uncertainty of international students. *Journal of Regional Science*, 61(2), 329–351. <https://doi.org/10.1111/JORS.12511>
- Kolb, H. (2017). From Brakeman to Booster: Policy change in Germany’s EU Labour Migration Policy. *International Migration*, 55, 11–21. <https://doi.org/10.1111/IMIG.12368>

- KOSGEB. (2024). KOSGEB T.C. Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı. *KOSGEB*.
- Kozula, M. (2021). *Citizenship, society and international higher education: a qualitative study of international students perspectives*. Boston College.
- Krannich, S. (2023). International Student Mobility in the Context of Migration and Development. *Migration and Development*, 12(2), 275–280. <https://doi.org/10.1177/21632324241235034>
- Krannich, S., & Hunger, U. (2022). Should they stay or should they go? A case study on international students in Germany. *Comparative Migration Studies*, 10(1), 1–22. <https://doi.org/10.1186/S40878-022-00313-0/TABLES/1>
- Krsmanovic, M. (2022). Encountering American higher education: First-year academic transition of international undergraduate students in the United States. *Journal of Global Education and Research*, 6(2), 148–165. <https://doi.org/10.5038/2577-509X.6.2.1164>
- Kuandyk, Zh., Assilova, A., & Kar, M. (2022). Human capital as the main source of socio-economic growth of the country. *The Journal of Economic Research & Business Administration*, 141(3), 116–127. <https://doi.org/10.26577/BE.2022.V141.I3.11>
- Kulaç, O., & Çalhan, H. S. (2013). Bir Kamu Politikası Süreci Analizi: Milli Eğitim Bakanlığı ve Yükseköğretim Kurulu Yurtdışı Lisansüstü Bursları. *Dicle University Social Sciences Institute Journal*, 5(10), 205–225.
- Kumar, P. (2023). Shifting Paradigms of Student Mobility from India to the USA: A Critical Review of Historical Trends and Underlying Policies. In B. Potnuru, N. Thakur, & P. Kumar (Eds.), *Development Outlook of Education and Migration: An Indian Perspective* (pp. 79–91). Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-031-39382-2_6
- Kuptsch, C. (2006). Students and Talent Flow - The Case of Europe: From Castle To Harbour. In C. Kuptsch & E. F. Pang (Eds.), *Competing For Global Talent* (pp. 33–61). International Labour Office (ILO).
- Kürtül, İ., Kapağan, E., Kundakçı, M., & Bacaklı, Y. (2021). International Student Strategy of Turkey: Analysis of The Present Situation and Suggestions for The Solutions of The Problems. *Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi*, 10(1), 113–131.
- Kyrychenko, D. (2023). Development of Academic Mobility of Students in Germany. *Modern Information Technologies and Innovation Methodologies of Education in Professional Training Methodology Theory Experience Problems*, 70, 231–240. <https://doi.org/10.31652/2412-1142-2023-70-231-240>
- Lajuni, N., & Samsu, S. H. (2022). Exploring Human Capital Training Trends Using Bibliometric Analysis. *International Journal of Academic Research in Business*

and Social Sciences, 12(7), 1163–1176. <https://doi.org/10.6007/IJARBSS/V12-I7/13030>

Laney, M. (2023). Give Me Your Best and Brightest: Chasing STEM Workers since World War II. In M. C. Garcia & M. Marinari (Eds.), *Whose America? U.S. Immigration Policy since 1980* (pp. 69–90). University of Illinois Press. <https://doi.org/10.5622/ILLINOIS/9780252045134.003.0004>

Lee, J. (2021). Going global? International students, UK higher education and the pursuit of an international career. *Doctoral Thesis, UCL (University College London)*.

Lee, J. (2022). When the world is your oyster: international students in the UK and their aspirations for onward mobility after graduation. *Globalisation, Societies and Education*, 20(3), 277–290. <https://doi.org/10.1080/14767724.2021.1904209>

Lee, J. J., Maldonado-Maldonado, A., & Rhoades, G. (2006). The Political Economy Of International Student Flows: Patterns, Ideas, And Propositions. In J. C. Smart (Ed.), *Higher Education* (pp. 545–590). Handbook of Theory and Research. https://doi.org/10.1007/1-4020-4512-3_11

Lee, J., & Waters, J. (2023). International education ‘here’ and ‘there’: geographies, materialities and differentiated mobilities within UK degrees. *Social & Cultural Geography*, 24(8), 1422–1439. <https://doi.org/10.1080/14649365.2022.2065696>

Leong, P. (2015). Coming to America: Assessing the Patterns of Acculturation, Friendship Formation, and the Academic Experiences of International Students at a U.S. College. *Journal of International Students*, 5(4), 459–474. <https://doi.org/10.32674/JIS.V5I4.408>

Levatino, A. (2015). Transnational Higher Education and Skilled Migration: Evidence from Australia. *International Journal of Educational Development*, 40, 106–116. <https://doi.org/10.1016/J.IJEDUDEV.2014.11.009>

Levatino, A. (2017). Transnational higher education and international student mobility: determinants and linkage: A panel data analysis of enrolment in Australian higher education. *Higher Education*, 73(5), 637–653. <https://doi.org/http://www.jstor.org/stable/26447801>

Levent, F. (2016). The Economic Impacts of International Student Mobility in the Globalization Process. *Journal of New Results in Science*, 13(3), 3853–3870. <https://doi.org/10.14687/JHS.V13I3.3877>

Levent, F., & Karaveli, Ö. (2014). Uluslararası Öğrencilerin Eğitime Yönelik Politikalar ve Türkiye İçin Öneriler. *Marmara University Atatürk Education Faculty Journal of Educational Sciences*, 38(38), 97–118. <https://doi.org/10.15285/EBD.2013385569>

Lewin, P. (1997). Capital in disequilibrium: A reexamination of the capital theory of Ludwig M Lachmann. *History of Political Economy Yayın Ayrıntılarını Gözden Geçirin*, 523(548), 3–29.

- Leymun, Ş. O., Odabaşı, F., & Kabakçı Yurdakul, I. (2017). Eğitim Ortamlarında Durum Çalışmasının Önemi. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 5(3), 367–385.
- Leyton. (2024). *Sweden's R&D Statistics 2022: Insights, Trends, and Challenge* | Leyton Nordics. Leyton.Com. <https://leyton.com/se/insights/articles/swedens-rd-statistics-2022/>
- Li, J. (2018). Globalization of Higher Education in the United Kingdom. In: Conceptualizing Soft Power of Higher Education. Perspectives on Rethinking and Reforming Education. *Springer*, Singapore. https://doi.org/10.1007/978-981-13-0641-9_10
- Lima, G. T., Carvalho, L., & Serra, G. P. (2021). Human capital accumulation, income distribution, and economic growth: a demand-led analytical framework. *Review of Keynesian Economics*, 9(3), 319–336. <https://doi.org/10.4337/ROKE.2021.03.02>
- Lin, Y. (2023). Why they stay and why they return – understanding international graduates' decision-making on workplace location. *Globalisation, Societies and Education*, 1–15. <https://doi.org/10.1080/14767724.2023.2242286>
- Lincoln, Y. S., Guba, E. G., & Pilotta, J. J. (1985). Naturalistic Inquiry. *International Journal of Intercultural Relations*, 9(4), 438–439. [https://doi.org/10.1016/0147-1767\(85\)90062-8](https://doi.org/10.1016/0147-1767(85)90062-8)
- Linder, R. (2009). Voices of American Teens Project Helps Young Adolescents Explore Cultural Diversity. *Middle School Journal*, 40(4), 13–19. <https://doi.org/10.1080/00940771.2009.11461676>
- Liu, N. (2022). A Mixed-method Study of the Determinants of International Students' Employment in the Host Country. *Academy of Management*, 2022(1). <https://doi.org/https://doi.org/10.5465/AMBPP.2022.14214abstract>
- Liu, N., Froese, F. J., Peltokorpi, V., & Feng, J. (2024). Filling Talent Shortages With Foreign Students? Understanding Foreign Exchange Students' Willingness to Work for Host-Country Organizations. *The International Journal of Human Resource Management*, 35(15), 2447–2474. <https://doi.org/10.1080/09585192.2024.2342297>
- Liu, Y., & Song, X. (2023). Research on Countermeasures of International Student Exchange in Local Universities from the Cross-cultural Perspective. *The Educational Review, USA*, 7(10), 1551–1554. <https://doi.org/10.26855/ER.2023.10.017>
- Lopatynskyi, Y., Kobelia, Z., & Sheliuzhak, I. (2021). Human Capital as an Integral Factor of Social and Economic Development. *Scientific Journal of Yuriy Fedkovich Chernivtsi National University. Economics*, 829, 3–10. <https://doi.org/10.31861/ECOVIS/2020-829-2>

- López-Duarte, C., Maley, J. F., & Vidal-Suárez, M. M. (2021). Main Challenges to International Student Mobility in the European Arena. *Scientometrics*, 126(11), 8957–8980. <https://doi.org/10.1007/S11192-021-04155-Y/TABLES/3>
- LSU. (2024). *Undergraduate Student Expenses*. LSU International Services. <https://www.lsu.edu/intlpro/is/prospective-students/undergraduate-expenses.php>
- Lu, Z., Lu, Y., Lo, L., Zhu, H., & Jean, J. (2023). International students in China: regional distribution and macro-influencing factors. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 49(18), 4722–4746. <https://doi.org/10.1080/1369183X.2023.2270340>
- Ma, Y., & Garcia-Murillo, M. A. (2018). Understanding International Students from Asia in American Universities: Learning and Living Globalization. *Journal of International Students*, 8(4), 1941–1943. <https://doi.org/10.32674/JIS.V8I4.240>
- Becker, R., & Kolster, R. (2012). *International student recruitment: policies and developments in selected countries*. NUFFIC.
- Macmillan, P. (2012). International Students in American Colleges and Universities: A History. *Journal of International Students*, 2(1), 126–127. <https://doi.org/10.32674/JIS.V2I1.544>
- Macrander, A. (2017). An international solution to a national crisis: Trends in student mobility to the United States post 2008. *International Journal of Educational Research*, 82, 1–20. <https://doi.org/10.1016/J.IJER.2016.12.003>
- Madge, C., Raghuram, P., & Noxolo, P. (2014). Conceptualizing International Education. *Progress in Human Geography*, 39(6), 681–701. <https://doi.org/10.1177/0309132514526442>
- Mahmood, M. T. (2012). Does Human Capital Expedite Economic Development? The Case of Pakistan. *Journal of Economics and Behavioral Studies*, 4(3), 163–171. <https://doi.org/10.22610/JEBS.V4I3.313>
- Makhotaeva, M. Y., & Bakumenko, O. A. (2022). Factors Influencing Post-Study Employment by International Graduates of Regional Universities (Case of Northwestern Federal District of the Russian Federation). *Vysshee Obrazovanie v Rossii = Higher Education in Russia*, 31(11), 90–105. <https://doi.org/10.31992/0869-3617-2022-31-11-90-105>
- Manguvo, A., Whitney, S., & Chareka, O. (2013). The Role of Volunteerism on Social Integration and Adaptation of African Students at a Mid-Western University in the United States. *Journal of International Students*, 3(2), 117–128. <https://doi.org/10.32674/JIS.V3I2.505>
- Mantu, S., & Ruja, R. (2020). Directive 2016/801 in Romania: Foreign Students and Researchers in a Human Capital Exporting Country. In *Central Themes, Problem Issues and Implementation in Selected Member States* (pp. 117–135).

- Marginson, S. (2010). Higher Education in the Global Knowledge Economy. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 2(5), 6962–6980. <https://doi.org/10.1016/J.SBSPRO.2010.05.049>
- Marginson, S. (2016). *Higher Education and the Common Good*. Melbourne University Publishing Limited.
- Marginson, S., & van der Wende, M. (2009). The New Global Landscape of Nations and Institutions. In *Higher Education to 2030* (Vol. 2, pp. 17–62). OECD. <https://doi.org/10.1787/9789264075375-3-EN>
- Mathies, C., & Cantwell, B. (2022). Intra-regional mobility of PhD students in the European Union: the outcomes of region-making policy? *Policy Reviews in Higher Education*, 6(2), 230–251. <https://doi.org/10.1080/23322969.2022.2105256>
- Mavroudi, E., & Warren, A. (2013). Highly skilled migration and the negotiation of immigration policy: Non-EEA postgraduate students and academic staff at English universities. *Geoforum*, 44, 261–270. <https://doi.org/10.1016/J.GEOFORUM.2012.08.008>
- Maxqda. (2025). *What does MAXQDA do?* <https://www.maxqda.com/why-maxqda>
- Mayda, A. M., Ortega, F., Peri, G., Shih, K., & Sparber, C. (2023). Coping with H-1B Shortages: Firm Performance and Mitigation Strategies. *ILR Review*, 76(5), 919–943. <https://doi.org/10.1177/00197939231165770>
- Mayilman, F., & Yedigaryan, K. (2022). The Evolution of Human Capital Theory. *Alternative*, 68–79. <https://doi.org/10.55528/18292828-2022.4-68>
- Mayo, P. (2009). Competitiveness, Diversification and the International Higher Education Cash Flow: the EU's Higher Education Discourse Amidst the Challenges of Globalisation. *International Studies in Sociology of Education*, 19(2), 87–103. <https://doi.org/10.1080/09620210903257174>
- Mazzeschi, M. (2016). The EU Policy to Attract Highly Skilled Workers: The Status of Implementation of the Blue Card Directive. *Journal of Management and Sustainability*, 6(4), 45–49. <https://doi.org/10.5539/JMS.V6N4P45>
- McKivigan, J. (2020). Effect of Federal Policy Changes on International Students Pursuing Higher Education Studies in the United States. *Higher Education Research 2020, Volume 5, Page 60*, 5(2), 60–67. <https://doi.org/10.11648/J.HER.20200502.14>
- MEB. (2024). *YLYS*. Milli Eğitim Bakanlığı. <https://yyegm.meb.gov.tr/www/2024-ylsy-yurt-disi-lisansustu-egitim-burs-basvurulari-hakkinda-duyuru/icerik/994>
- Merriam, S. B. (1988). *Case study research in education: A qualitative approach*. Jossey-Bass Publisher. <https://psycnet.apa.org/record/1989-97006-000>

- Metin, B., & Sevinç, İ. (2024). Bir Kamu Diplomasi Aracı Olarak Uluslararası Öğrenci Hareketliliği. *Sinop Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(1), 387–408. <https://doi.org/https://doi.org/10.30561/sinopusd.1444650>
- Metin, F. (2023). Regional tertiary student mobility and Türkiye. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 9(3), 213–221. <https://doi.org/10.24289/IJSSER.1229283>
- Meyer, N. Y. (2010). *The European Union blue card directive: What were the main reasons to introduce the EU Blue Card directive and what was the final result after two years of political debate?* University of Twente.
- Ministry of Foreign Affairs of JAPAN. (2024). Specified visa: Designated activities (Long Stay for sightseeing and recreation) | *Ministry of Foreign Affairs of Japan*. Mofa.Go.Jp. https://www.mofa.go.jp/ca/fna/page22e_000738.html
- Minocha, S., Hristov, D., & Leahy-Harland, S. (2018). Developing a future-ready global workforce: A case study from a leading UK university. *The International Journal of Management Education*, 16(2), 245–255. <https://doi.org/10.1016/J.IJME.2018.03.002>
- Mok, K. H. (2007). Questing for Internationalization of Universities in Asia: Critical Reflections. *Journal of Studies in International Education*, 11(3–4), 433–454. <https://doi.org/10.1177/1028315306291945>
- Moltaji, G. (2019). *A Sociological Review of the Post Graduate Work Permit Program as a Pathway to Permanent Residency for International Students in Canada*. <https://doi.org/10.20381/RUOR-23141>
- Monahan, J. L. (2018). *Starting a Career in the U.S.: International Student Perceptions of the Optional Practical Training Experience* [University of Missouri-Columbia].
- Morris, M. V. (2000). The Exit Fiction: Unconstitutional Indefinite Detention of Deportable Aliens. *Houston Journal of International Law*, 23, 255–304.
- Moskal, M. (2017). International Students Pathways Between Open and Closed Borders: Towards a Multi-scalar Approach to Educational Mobility and Labour Market Outcomes. *International Migration*, 55(3), 126–138. <https://doi.org/10.1111/IMIG.12301>
- Mosneaga, A., & Winther, L. (2013). Emerging Talents? International Students Before and After Their Career Start in Denmark. *Population, Space and Place*, 19(2), 181–195. <https://doi.org/10.1002/PSP.1750>
- Mukherjee, S. (2012). Higher Education in Europe – A Comparison of Existing Legal Regimes Relating to the Entry of International Students. *Indian Institute of Management Bangalore*, 1–26. <https://doi.org/10.2139/SSRN.2179737>

- Mutlu, C. (2024). The Globalization of Education: a Study on International Students in Türkiye. *Trakya Eğitim Dergisi*, 14(2), 748–760. <https://doi.org/10.24315/TRED.1382464>
- Muzumdar, P., Kurian, G., Basyal, G. P., & Muley, A. (2023). Econometrics Modelling Approach to Examine the Effect of STEM Policy Changes on Asian Student's Enrollment Decision in USA. *Asian Journal of Education and Social Studies*, 48(2), 148–160. <https://doi.org/10.9734/AJESS/2023/V48I21062>
- NACAC. (2023). *Home - National Association for College Admission Counseling (NACAC)*. National Association for College Admission Counseling. <https://www.nacacnet.org/>
- NAFSA. (2023a). *NAFSA International Student Economic Value Tool | NAFSA*. https://www.nafsa.org/policy-and-advocacy/policy-resources/nafsa-international-student-economic-value-tool-v2#international_student_stories
- NAFSA. (2023b). *New NAFSA Economic Impact Analysis: International students contribute \$39 Billion to the U.S Economy | Alliance for International Exchange*. The Collective Public Policy Voice of the Exchange Community. <https://www.alliance-exchange.org/alliance-commentary/new-nafsa-economic-impact-analysis-international-students-contribute-39-billion-to-the-u-s-economy/>
- Naidoo, V. (2008). From Ivory Towers to International Business. *Journal of Studies in International Education*, 14(1), 5–28. <https://doi.org/10.1177/1028315308327953>
- Namlı Altıntaş, İ., & Alkar, E. (2022). Yabancı Uyruklu Üniversite Öğrencilerinin Türk Kimliği ve Vatandaşlığı ile İlgili Algı ve Deneyimleri. *Yükseköğretim Dergisi*, 12(2), 245–256. <https://doi.org/10.2399/YOD.20.736918>
- Netierman, E., Harrison, L., Freeman, A., Shoyele, G., Esses, V., & Covell, C. (2022). Should I Stay or Should I Go? International Students' Decision-Making About Staying in Canada. *Journal of International Migration and Integration*, 23(1), 43–60. <https://doi.org/10.1007/S12134-021-00825-1>
- Neufeld, J. (2024). The Immigration Advantage in the U.S.-China Strategic Contest for STEM Talent. *Asia Policy*, 19(2), 139–157. <https://doi.org/10.1353/ASP.2024.A927098>
- Neville, R., Rowe, F., & Singleton, A. (2023). *Uncovering Heterogeneity by Development Level: Delving Deeper into International Student Mobility into The UK Using UCAS Admissions Data*. 1–28. <https://doi.org/10.31219/OSF.IO/DAUCQ>
- Nezhnikova, E. (2020). Investment in Human Capital as the Basis for the Country's Economic Growth. *E3S Web of Conferences*, 164, 09046. <https://doi.org/10.1051/E3SCONF/202016409046>
- Nguluma, H. F., Titrek, O., & Kotoğlu, Z. (2019). Implementation of Turkish Foreign Policies and Government Support as Driving Forces of Promoting International

- Students. *International Journal on Lifelong Education and Leadership*, 1(5), 32–45.
- Nikinmaa, J., & Zacharewicz, T. (2025). Dynamics of return mobility among experienced researchers. An analysis of determinants and impact of Marie Skłodowska-Curie actions. *Globalisation, Societies and Education*, 1–15. <https://doi.org/10.1080/14767724.2024.2445858>
- Nilsson, P. A., & Ripmeester, N. (2016). International Student Expectations: Career Opportunities and Employability. *Journal of International Students*, 6(2), 614–631. <https://doi.org/10.32674/JIS.V6I2.373>
- Niroshini Simonds, A., Hamid, J. A., Khatibi, A., Ferdous Azam, & S. M., & Simonds, A. N. (2023). Understanding International Student Mobility From a Developing Nation's Perspective. *Russian Law Journal*, 11(7), 125–133. <https://doi.org/10.52783/RLJ.V11I7S.1085>
- Noja, G. G., Cristea, S. M., Yüksel, A., Pânzaru, C., & Drăcea, R. M. (2018). Migrants' Role in Enhancing the Economic Development of Host Countries: Empirical Evidence from Europe. *Sustainability*, 10(894), 1–32. <https://doi.org/10.3390/SU10030894>
- Norlander, P., & Varma, A. (2019). H-1B and L-1 visa-sponsored guest workers in the USA: An analysis of the strategic impact of Indian and other firms. *Thunderbird International Business Review*, 61(4), 565–579. <https://doi.org/10.1002/TIE.22044>
- Norris, E. M., & Gillespie, J. (2008). How Study Abroad Shapes Global Careers. *Journal of Studies in International Education*, 13(3), 382–397. <https://doi.org/10.1177/1028315308319740>
- Nunes, S., & Arthur, N. (2013). International students' experiences of integrating into the workforce. *Journal of Employment Counseling*, 50(1), 34–45. <https://doi.org/10.1002/J.2161-1920.2013.00023.X>
- OECD. (1998). Human Capital Investment. *Human Capital Investment*. <https://doi.org/10.1787/9789264162891-EN>
- OECD. (2011). *Education at a Glance 2011*. OECD. <https://doi.org/10.1787/eag-2011-en>
- OECD. (2013). *Financial Literacy And Inclusion Results Of OECD/INFE Survey Across Countries And By Gender*. https://www.oecd.org/daf/fin/financial-education/TrustFund2013_OECD_INFE_Fin_Lit_and_Incl_SurveyResults_by_Country_and_Gender.pdf
- OECD. (2020). *Education at a Glance 2020*. OECD. <https://doi.org/10.1787/69096873-en>

- OECD. (2024a). *Economic outlook* | OECD. <https://www.oecd.org/en/topics/economic-outlook.html>
- OECD. (2024b). *OECD Employment Outlook 2024 - Country Notes: Japan* | OECD. https://www.oecd.org/en/publications/oecd-employment-outlook-2024-country-notes_d6c84475-en/japan_ba997ec7-en.html
- Office For National Statistics. (2024). *Reason for international migration, international students update: May 2024*. Office For National Statistics.
- Ogweny, N. (2012). *The Economic Impact of International Students on South Africa By Naum Ogweny Aloyo Economics Acknowledgements*. University of Johannesburg (South Africa).
- Ojima, D., & Anyanwu, U. N. (2021). Human Capital Investment and Economic Growth in Nigeria: 1989-2019. *International Journal of Social Science and Human Research*, 04(08), 2016–2022. <https://doi.org/10.47191/IJSSHR/V4-I8-08>
- Okai, L. B., & Mandayam, G. (2024). The Importance of International Students in the United States. *International Journal of Studies in Education and Science*, 5(3), 304–326. <https://doi.org/10.46328/IJSES.108>
- Olçay Arkalı, G., & Nasır, V. A. (2016). Yükseköğretimde Uluslararasılaşma: En Çok Öğrenci Alan Ülkeler ve Türkiye Perspektifinden 1999-2013 Yıllarına Bakış. *Journal of Higher Education and Science*, 11(3), 288–296. <https://doi.org/10.1177/1028315307303542>
- On Birinci Kalkınma Planı. (2019). On Birinci Kalkınma Planı 2019-2023. In *Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı*.
- On İkinci Kalkınma Planı. (2023). On İkinci Kalkınma Planı 2019-2023. In *Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı*.
- Önalın, G. O. (2023). Türkiye Ekonomisi'nde Küreselleşme ve İstihdam Politikaları. *Türkiye Ekonomisi'nde Küreselleşme ve İstihdam Politikaları*. <https://doi.org/10.58830/OZGUR.PUB185>
- Ortiz, A., Chang, L., & Fang, Y. (2015). International student mobility trends 2015: An economic perspective. *WES Research & Advisory Services*.
- Owens, D. L., Srivastava, P., & Feerasta, A. (2011). Viewing international students as state stimulus potential: current perceptions and future possibilities. *Journal of Marketing for Higher Education*, 21(2), 157–179. <https://doi.org/10.1080/08841241.2011.623730>
- Oz, Y. (2021). *The Emergence of Turkey as a Regional Hub for International Students: A Macro-Level Analysis*. 40, 307–328. <https://doi.org/10.1108/S1479-367920210000040017>

- Özdemir, M. (2010). Nitel Veri Analizi: Sosyal Bilimlerde Yöntembilim Sorunsalı Üzerine Bir Çalışma. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1), 323–343.
- Özden Çermik, E. (2020). *Yabancı Öğrencilerin Türkiye'yi Tercih Etme Nedenleri, Gelecekle İlgili Kariyer Beklentileri ve Göç Niyetleri Üzerine Nitel Bir Çalışma* [Yüksek Lisans Tezi]. Atılım Üniversitesi.
- Özek, M. (2019). *Yumuşak Güç Bağlamında Türkiye'de Uluslararası Öğrenci Hareketliliği* [Yüksek Lisans Tezi]. Süleyman Demirel Üniversitesi.
- Özer, M. (2012). Türkiye'de Uluslararası Öğrenciler. *Journal of Higher Education and Science*, 2(1), 10–13. <https://doi.org/10.5961/jhes.2012.027>
- Özer, M. (2017). Türkiye'de Yükseköğretimde Uluslararasılaşmanın Son On Beş Yılı. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 2, 177–184.
- Özey, A. E., Onsekiz, Ç., Üniversitesi, M., Özözen, S., & Onsekiz, K. Ç. (2022). Brexit Sürecinin Eğitim Hareketliliğine Etkileri: Erasmus'tan Turing'e Yeni Fırsatlar ve Tehditler. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(Özel Sayı), 183–210. <https://doi.org/10.46928/ITICUSBE.1105435>
- Özoğlu, M., Coşkun, İ., & Gür, B. S. (2012). *Küresel Eğilimler Işığında Türkiye'de Uluslararası Öğrenciler*. SETA.
- Öztürk, N. (2005). İktisadi Kalkınmada Eğitimin Rolü. *Sosyoekonomi*, 1(1), 27–44. <https://doi.org/10.17233/SE.86714>
- Özütler, H. Ş. (2009). *Beşeri Sermaye ve Bilgi Ekonomisinin İktisadi Kalkınmadaki Önemi: Türkiye Üzerine Bir Uygulama* [Yüksek Lisans Tezi]. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özyakışır, D. (2011). Beşeri Sermayenin Ekonomik Kalkınma Sürecindeki Rolü: Teorik Bir Değerlendirme. *Journal of Entrepreneurship and Development*, 6(1), 46–71.
- Palagashvili, L., & Salmon, J. (2022). Reforming Optional Practical Training (OPT) to Enhance Technological Progress and Innovation. *SSRN Electronic Journal*. <https://doi.org/10.2139/SSRN.4126381>
- Patton, M. Q. (1987). *How to Use Qualitative Methods in Evaluation*. Sage Publications.
- Pearce, S. C. (2013). Enriching American riches with international students. *Journal of International Students*, 3(1).
- Peçe, M. A. (2020). *Beşeri Sermaye ve Dış Ticaretin Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkileri: Türkiye ve Avrupa Birliği Ülkeleri Üzerine Ampirik Bir Analiz* [Doktora Tezi]. Bartın Üniversitesi.
- Pelsa, I., & Balina, S. (2022). Development of economic theory – from theories of economic growth and economic development to the paradigm of sustainable

- development. *Dubrovnik International Economic Meeting*, 7(1), 91–101. <https://doi.org/10.17818/DIEM/2022/1.10>
- Peri, G., Shih, K., & Sparber, C. (2015). STEM Workers, H-1B Visas, and Productivity in US Cities. *The University of Chicago Press Journals*, 33(S1), 225–255. <https://doi.org/10.1086/679061>
- Petzold, K. (2017). The role of international student mobility in hiring decisions. A vignette experiment among German employers. *Journal of Education and Work*, 30(8), 893–911. <https://doi.org/10.1080/13639080.2017.1386775>
- Petzold, K. (2021). Heterogeneous effects of graduates’ international mobility on employers’ hiring intentions—experimental evidence from Germany. *Higher Education*, 82(6), 1093–1118. <https://doi.org/10.1007/S10734-020-00524-3/TABLES/6>
- Petzold, K. (2021c). Heterogeneous effects of graduates’ international mobility on employers’ hiring intentions—experimental evidence from Germany. *Higher Education*, 82(6), 1093–1118. <https://doi.org/10.1007/S10734-020-00524-3/TABLES/6>
- Pham, L. (2020). Capabilities and the “Value” Flows of International Graduate Returnees and Their Networks. *Journal of International Students*, 10(2), 7–15. <https://doi.org/10.32674/JIS.V10I2.1995>
- Pham, T. (2022). Communication Competencies and International Graduates’ Employability Outcomes: Strategies to Navigate the Host Labour Market. *Journal of International Migration and Integration*, 23(2), 733–749. <https://doi.org/10.1007/S12134-021-00869-3/TABLES/1>
- Plünnecke, A. (2023). Immigration in Academic STEM Professions - Increasing Importance and First Successes. *Wirtschaftsdienst*, 103(9), 648–650. <https://doi.org/10.2478/WD-2023-0178>
- Polat, A. (2022). Nitel Araştırmalarda Yarı-Yapılandırılmış Görüşme Soruları: Soru Form ve Türleri, Nitelikler ve Sıralama. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(Özel Sayı 2), 161–182. <https://doi.org/10.18037/AUSBD.1227335>
- Portes, J., & Springford, J. (2023). The impact of the post-Brexit migration system on the UK labour market. *Contemporary Social Science*, 18(2), 132–149. <https://doi.org/10.1080/21582041.2023.2192516>
- Portnoi, L. M., & Bagley, S. S. (2013). Global Competition in Higher Education: Strategies in a Glonacal Context. *World Studies in Education*, 12(2), 5–33. <https://doi.org/10.7459/WSE/12.2.02>
- Pottie-Sherman, Y. (2018). Retaining International Students in Northeast Ohio: Opportunities and Challenges in the ‘Age of Trump.’ *Geoforum*, 96, 32–40. <https://doi.org/10.1016/J.GEOFORUM.2018.07.015>

- Project Atlas. (2023a). *Global Mobility Trends*. Unesco. chrome-extension://efaidnbnmnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.iie.org/wp-content/uploads/2024/01/Project-Atlas_Infographic_2023_2.pdf
- Project Atlas. (2023b). *Global Mobility Trends 2023*. www.iie.org/research-ini
- Qiang, Z. (2003). Internationalization of Higher Education: Towards a Conceptual Framework. *Policy Futures in Education*, 1(2), 248–270. <https://doi.org/10.2304/PFIE.2003.1.2.5>
- Rajabbeigi, H., Schmieder-Ramirez, J., Dellaneve, J., & Amin, F. (2023). Investigating Factors Affecting International Students' Academic Performance in Higher Education in the United States. *Journal of Comparative & International Higher Education*, 15(4), 5–16. <https://doi.org/10.32674/JCIHE.V15I4.5350>
- Rana, S. (2022). Why Research on Economic Growth Is Important? Future Research Areas on Economic Growth. *FIIB Business Review*, 11(2), 127–129. <https://doi.org/10.1177/23197145221105158>
- Rao, Z., & Huang, Y. (2023). The Impact of International Exchange and Cooperation on The Scientific Research Performance of Local Universities. *International Journal of Education and Humanities*, 10(2), 154–161. <https://doi.org/10.54097/IJEH.V10I2.11586>
- Rasuli, A. F., & Konak, A. (2022). Üniversitelerin Bağlı Bulunduğu Şehrin Ekonomik Gelişimine Katkısı: Karabük Üniversitesindeki Yabancı Öğrenciler Üzerine Bir Uygulama. *Bartın Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 13(25), 91–117. <https://doi.org/10.47129/BARTINIIBF.1079300>
- Resmi Gazete Sayı: 27544. (2010). *T.C. Resmî Gazete*. Resmi Gazete. <https://www.resmigazete.gov.tr/>
- Resmi Gazete Sayı: 29656. (2016). *T.C. Resmî Gazete*. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/03/20160317.htm>
- Resmi Gazete Sayı: 31738. (2022). *T.C. Resmî Gazete*. <https://www.resmigazete.gov.tr/fihrist?tarikh=2022-02-02>
- Rimmer, A. (2018). Scrap the Cap: Applying for a tier 2 visa. *BMJ*, 361. <https://doi.org/10.1136/BMJ.K2370>
- Robinson, O., Somerville, K., & Walsworth, S. (2024). Building, negotiating and sustaining transnational social networks: Narratives of international students' migration decisions in Canada. *Global Networks*, 24(1), 1–18. <https://doi.org/10.1111/GLOB.12442>
- Rootes, C. (2022). Student Movements. *The Wiley-Blackwell Encyclopedia of Social and Political Movements*, 1–7. <https://doi.org/10.1002/9780470674871.WBESPM453.PUB2>

- Rosenzweig, M. R., Irwin, D. A., & Williamson, J. G. (2006). Global Wage Differences and International Student Flows [with Comments and Discussion]. *Brookings Trade Forum*, 57–96.
- Rothomi, A., & Rafid, M. (2023). Relationship analysis and concept of human capital theory and education. *EDUCATUM: Scientific Journal of Education*, 1(1), 26–31. <https://doi.org/10.59165/EDUCATUM.V1I1.14>
- Rottmann, S. (2016). Educational Strategies of Turkish Migrants from Germany: The Quest for Cultural Capital in Turkey. *Bildung in Transnationalen Räumen*, 109–123. https://doi.org/10.1007/978-3-658-09642-7_6
- Rovito, S., Kaushik, D., & Aggarwal, S. (2021). The impact of international scientists, engineers, and students on U.S. research outputs and global competitiveness. *MIT Science Policy Review*, 15–25. <https://doi.org/10.38105/SPR.V079RP249K>
- Roy, K. S., & Madhu, S. (2023). Comparative Study of Higher Education System Between India and Germany in the Present Era. *IJFMR - International Journal For Multidisciplinary Research*, 5(5), 1–19. <https://doi.org/10.36948/IJFMR.2023.V05I05.6404>
- Rüzgar, M. E. (2020). Yurt Dışında Yükseköğrenim Gören Türk Öğrenciler Üzerine Bir Araştırma. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 1, 193–204.
- Sá, C. M., & Sabzalieva, E. (2018). The politics of the great brain race: public policy and international student recruitment in Australia, Canada, England and the USA. *Higher Education*, 75(2), 231–253. <https://doi.org/10.1007/S10734-017-0133-1/TABLES/1>
- Sabzalieva, E., El Masri, A., Joshi, A., Laufer, M., Trilokekar, R. D., & Haas, C. (2022). Ideal immigrants in name only? Shifting constructions and divergent discourses on the international student-immigration policy nexus in Australia, Canada, and Germany. *Policy Reviews in Higher Education*, 6(2), 178–204. <https://doi.org/10.1080/23322969.2022.2096106>
- Sai Raj, P. B. A., Piri, J., Sankeerth Reddy, S., & Eluri, S. B. (2023). An Analytical Study of Regression Techniques towards H-1B Visa Prediction. *Proceedings of the 7th International Conference on Intelligent Computing and Control Systems, ICICCS 2023*, 871–876. <https://doi.org/10.1109/ICICCS56967.2023.10142728>
- Sargent, K. (2023). The labor market impacts of Brexit: Migration and the European union. *Economic Modelling*, 121, 1–11. <https://doi.org/10.1016/J.ECONMOD.2023.106196>
- Saroj, S., Shastri, R. K., Singh, P., Tripathi, M. A., Dutta, S., & Chaubey, A. (2023). In What Ways Does Human Capital Influence the Relationship Between Financial Development and Economic Growth? *Benchmarking*. <https://doi.org/10.1108/BIJ-03-2023-0131>

- Schachar, A. (2006). The race for talent: Highly skilled migrants and competitive immigration regimes. *University of Toronto Legal Studies Series*, 2(6), 101–158.
- Schäfer, G., & Walgenbach, K. (2024). Is international student mobility still a distinctive strategy? A study of upper milieu students in Germany. *Journal of Further and Higher Education*, 48(5), 496–509. <https://doi.org/10.1080/0309877X.2024.2348755>
- Schirmer, H. (2024). International student mobility. In *Social and Economic Conditions of Student Life in Europe: Eurostudent 8 Synopsis of Indicators 2021-2024* (pp. 264–287). WBV Media. <https://doi.org/10.3278/6001920EW010>
- Schueller, J. (2022). Cost Sharing and Funding of International Student Career Services: Public-Private Partnerships in the German Context. *Journal of Student Financial Aid*, 51(3), 1–7. <https://doi.org/10.55504/0884-9153.1803>
- Schueller, J. (2023a). *International Career Services an deutschen Hochschulen: Aktuelle Strukturen und strategische Handlungsperspektiven*. <https://doi.org/10.46685/DAADStudien.2023.06>
- Schueller, J. (2023b). *International Career Services in Germany: Current Structures and Strategic Ways to Move Forward*. <https://doi.org/10.46685/DAADStudien.2023.07>
- She, Q., & Wotherspoon, T. (2013). International student mobility and highly skilled migration: A comparative study of Canada, the United States, and the United Kingdom. *SpringerPlus*, 2(1), 1–14. <https://doi.org/10.1186/2193-1801-2-132/TABLES/5>
- Shi, Q., Guariniello, C., Debenham, C. J., Burn, K. Z., Dang, T. T., Main, J. B., & Delaurentis, D. (2023). System Dynamics Model on Retention of STEM Undergraduates. *AIAA SciTech Forum and Exposition, 2023*. <https://doi.org/10.2514/6.2023-0062>
- Shields, R. (2013). Globalization and International Student Mobility: A Network Analysis. *The University of Chicago Press Journals*, 57(4), 609–636. <https://doi.org/10.1086/671752>
- Shih, K. (2016). Labor Market Openness, H-1b Visa Policy, and The Scale of International Student Enrollment In The United States. *Economic Inquiry*, 54(1), 121–138. <https://doi.org/10.1111/ECIN.12250>
- Sibagariang, S. A., Milfayetti, S., Zainuddin, Z., & Lubis, Z. (2023). Human Capital in Higher Education (A Theoretical and Empirical Review. *Eduotec*, 6(4). <https://doi.org/10.29062/EDU.V6I4.624>
- Şimdi, M., & Aydın, H. İ. (2020). Türkiye ve Avrupa Birliği Ülkelerinin Beşeri Sermaye Görünümü Üzerine Bir Çözümleme. *Journal of International Management Educational and Economics Perspectives*, 8(2), 140–153.

- Simonds, A. N., Hamid, J. A., Khatibi, A., Ferdous Azam, & S. M., & Simonds, A. N. (2023). Understanding International Student Mobility From a Developing Nation's Perspective. *Russian Law Journal*, 11(7s), 7. <https://doi.org/10.52783/RLJ.V11I7S.1085>
- Smart, R. (1971). The Goals and Definitions of International Education: An Agenda for Discussion. *International Studies Quarterly*, 15(4), 442. <https://doi.org/10.2307/3013579>
- Şolt, H. (2020). Yerel Kalkınmada Kentsel Beşerî Sermayenin Yeri ve Önemi. *Balkan & Near Eastern Journal of Social Sciences*, 6(1), 60–66.
- Sowels, N. (2024). The changing post-Brexit UK-EU relationship and rules-based global governance. *Global Policy*, 1–6. <https://doi.org/10.1111/1758-5899.13400>
- Soyer, K., Ozgit, H., & Rjoub, H. (2020). Applying an Evolutionary Growth Theory for Sustainable Economic Development: The Effect of International Students as Tourists. *Sustainability*, 12(1), 418–438. <https://doi.org/10.3390/SU12010418>
- Stamenovic, K. (2020). The Impact of International Student Mobility on Entrepreneurial Attitude. *4th EMAN Selected Papers (Part of EMAN Conference Collection)*, 111–117. <https://doi.org/10.31410/EMAN.S.P.2020.111>
- Statista. (2024a). *Foreign University Graduates Residence Permits Germany*. Statista. <https://www.statista.com/studies-and-reports/politics-and-society>
- Statista. (2024b). *South Korea: R&D spending as share of GDP* | Statista. Statista.Com. <https://www.statista.com/statistics/1326558/south-korea-randd-spending-as-share-of-gdp/>
- Stewart, F. (1996). Globalisation and Education. *International Journal of Educational Development*, 16(4), 327–333. [https://doi.org/10.1016/S0738-0593\(97\)87232-X](https://doi.org/10.1016/S0738-0593(97)87232-X)
- Stiglitz, J. (2002). Globalization And Its Discontents. *New York: W. W. Norton and Co*, 29(2), 321–324.
- Stülb, M., & Dzhvarsheishvili, S. (2023). International Mobility as a Perspective for Young Graduates from Georgia: Analysing Employability for the German Job Market. *Georgian Geographical Journal*, 3(2), 1–17. <https://doi.org/10.52340/ggj.2023.03.02.13>
- Subaşı, K., Tekben, İ., & Kuzucu, T. (2021). Yurt Dışı Lisansüstü Öğrenime Yönelik Devlet Burs Programlarının Karşılaştırılmalı Olarak İncelenmesi ve Politika Önerileri (Brezilya, Estonya, Kazakistan, Türkiye). *Nevşehir Hacı Bektaş Veli University Journal of ISS*, 11(3), 1424–1447. <https://doi.org/10.30783/NEVSOSBILEN.888830>
- Subaşı, M., & Okumuş, K. (2017). Bir Araştırma Yöntemi Olarak Durum Çalışması. *Journal of Graduate School of Social Sciences*, 21(2), 419–426.

- Suter, L. E., & Camilli, G. (2019). International Student Achievement Comparisons and US STEM Workforce Development. *Journal of Science Education and Technology*, 28(1), 52–61. <https://doi.org/10.1007/S10956-018-9746-0/FIGURES/4>
- Sutherland, M., Thompson, D., & Edirisingha, P. (2021). Try before you buy: a small business employer (SME) perspective of international student mobility in England. *Studies in Higher Education*, 46(7), 1256–1271. <https://doi.org/10.1080/03075079.2019.1680965>
- Süy  n, M. S., & Kaplan, F. (2021). Uluslararası   ğrencilerle Uluslararası Ticaret. *G  mr  k ve Ticaret Dergisi*, 8(25), 25–35.
- Tabasum Niroo, W., & Williams, M. R. (2022). “Native Speakers Do Not Understand Me”: A Phenomenological Study of Student Experiences from Developing Asian Countries at an American University. *Journal of Comparative & International Higher Education*, 14(2), 66–84. <https://doi.org/10.32674/JCIHE.V14I2.3215>
- Tando  an, D. (2017). T  rkiye’de Turizm ve Be  eri Sermaye Geli  imi İli  kisi: 1970-2013 Nedensellik Yakla  ımı. *Uluslararası Ekonomik Ara  tırmalar Dergisi*, 4(3), 525–534.
- Taylor, J. (2004). Toward a Strategy for Internationalisation: Lessons and Practice from Four Universities. *Journal of Studies in International Education*, 8(2), 149–171. <https://doi.org/10.1177/1028315303260827>
- Teichler, U. (2017). Internationalisation Trends in Higher Education and the Changing Role of International Student Mobility. *Journal of International Mobility*, 5(1), 177–216. <https://doi.org/10.3917/JIM.005.0179>
- Tekin, E. (2019). *  alı  ma Hayatında Uluslararası   ğrenciler: İstanbul   rneği* [Y  ksek Lisans Tezi]. Marmara   niversitesi.
- Tekin, M. K. (2022). D  nyada ve T  rkiye’de Uluslararası   ğrenci Hareketliliğinin Mek  nsal Perspektiften İncelenmesi. *Ege Coğrafya Dergisi*, 31(1), 139–154. <https://doi.org/10.51800/ECD.1085090>
- Tilak, J. B. G. (2008). Higher education: A public Good or a Commodity for Trade?: Commitment to Higher Education or Commitment of Higher Education to Trade. *Prospects*, 38(4), 449–466. <https://doi.org/10.1007/S11125-009-9093-2/TABLES/1>
- Tran, L. T., Bui, H., Tan, G., & Rahimi, M. (2022). Post-Graduation Work Visas and Loopholes: Insights into Support Provision for International Graduates from the Perspectives of Migration Agents, Universities, and International Graduates. *Undefined*, 46(4), 438–464. <https://doi.org/10.1177/0193841X221098211>
- Tran, L. T., Rahimi, M., Tan, G., Dang, X. T., & Le, N. (2020). Post-study work for international graduates in Australia: opportunity to enhance employability, get a

- return on investment or secure migration? *Globalisation, Societies and Education*, 495–510. <https://doi.org/10.1080/14767724.2020.1789449>
- Tran, L. T., & Soejatminah, S. (2017). Integration of Work Experience and Learning for International Students: From Harmony to Inequality. *Journal of Studies in International Education*, 21(3), 261–277. <https://doi.org/10.1177/1028315316687012>
- Tran, L. T., Tan, G., Bui, H., & Rahimi, M. (2022). International graduates on temporary post-graduation visas in Australia: Employment experiences and outcomes. *Population, Space and Place*, 29(1), 1–13. <https://doi.org/10.1002/PSP.2602>
- Tremblay, K. (2005). Academic Mobility and Immigration. *Journal of Studies in International Education*, 9(3), 196–228. <https://doi.org/10.1177/1028315305277618>
- Triadafilopoulos, T. (2010). Global norms, domestic institutions and the transformation of immigration policy in Canada and the US. *Review of International Studies*, 36(1), 169–193. <https://doi.org/10.1017/S0260210509990556>
- TÜBİTAK. (2024). 1512 - Girişimcilik Destek Programı (BiGG) | TÜBİTAK | Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu. <https://tubitak.gov.tr/tr/destekler/sanayi/ulusal-destek-programlari/1512-girisimcilik-destek-programi-bigg?>
- TÜİK. (2023). TÜİK Yükseköğretim İstihdam Göstergeleri. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Yuksekogretim-Istihdam-Gostergeleri-2023-53466>
- Turganbayev, Y. M. (2023). The Effect of Human Capital on Economic Growth: Evidence from Kazakh Regions. *Economy of Region*, 19(2), 385–396. <https://doi.org/10.17059/EKON.REG.2023-2-7>
- Türk, U., Coğrafyasında, K., & Dergisi, S. B. (2022). Uluslararası Öğrenci Hareketliliği ve Türkiye Yükseköğretiminde Afrikalı Öğrenciler. *Uluslararası Türk Kültür Coğrafyasında Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(1), 12–36. <https://doi.org/10.55107/TURKSOSBILDER.1053540>
- Türkiye Bursları. (2024a). Türkiye Bursları | Neden Türkiye Bursları? <https://www.turkiyeburslari.gov.tr/>
- Türkiye Bursları. (2024b). Türkiye Bursları | Türkiye Bursları'nın Tarihçesi. <https://www.turkiyeburslari.gov.tr/hakkimizda>
- Türkiye Büyük Millet Meclisi. (1983, October 19). Türkiye'de öğrenim Gören Yabancı Uyruklu Öğrencilere İlişkin Kanun. Resmi Gazete. <https://www.resmigazete.gov.tr/>

- Türkiye Büyük Millet Meclisi. (1985, April 30). *Türkiye’de Öğrenim Gören Yabancı Uyruklu Öğrencilere İlişkin Yönetmelik*. Resmi Gazete. <https://www.resmigazete.gov.tr/>
- Türkiye Büyük Millet Meclisi. (2010, March 24). *Başbakanlık Mevzuatı Geliştirme ve Yayın Genel Müdürlüğü*. Resmi Gazete. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2010/04/20100406-1.htm>
- Tutar, H. (2022). Nitel Araştırmalarda Geçerlilik ve Güvenilirlik: Bir Model Önerisi. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(Özel Sayı 2), 117–140. <https://doi.org/10.18037/AUSBD.1227323>
- Ünal, U. (2019). Internationalization Policies of Turkey’s Higher Education Area A Research on Turkey Graduates. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(1), 411–430. <https://doi.org/10.33206/MJSS.495832>
- Unangst, L. (2024). Immigrants and Refugees at German Universities: Diversity, Internationalization and Anticolonial Considerations. In *Immigrants and Refugees at German Universities*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003365990>
- UNESCO. (2023). *Global Flow of Tertiary-Level Students*. UNESCO.
- UNESCO. (2024). *Global Flow of Tertiary-Level Students*. UNESCO. <http://uis.unesco.org/en/uis-student-flow#slideoutmenu>
- Ünsal, A., & Sertkaya Doğan, Ö. (2024). Migration and Integration Policies in Türkiye. *Kent Akademisi*, 17(2), 529–550. <https://doi.org/10.35674/KENT.1418275>
- Ünver, O. C. (2023). Transnational Turkish–German community in limbo. Consequences of political tensions between migrant receiving and sending countries. *International Migration*, 61(2), 179–197. <https://doi.org/10.1111/IMIG.13005>
- Urhan, N. (2020). High Demand for High-Skilled Labour in the EU. In *Çalışma İlişkileri Dergisi* (Vol. 11, Issue 2, pp. 105–124). Çalışma ve Sosyal Güvenlik Eğitim ve Araştırma Merkezi. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/cider/issue/56717/604434>
- U.S. Department of State. (2023). *State of Renewal: The Department of State Today, Tomorrow and Beyond • Partnership for Public Service*. U.S. Department of State.
- USCIS. (2024). *USCIS*. <https://www.uscis.gov/>
- Uzuner, Y. (2019). *Türkiye’de Öğrenim Gören Uluslararası Öğrencilere Yönelik Uygulanan Sosyal Politikaların Değerlendirilmesi: Kocaeli Üniversitesi Örneği* [Yüksek Lisans Tezi]. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Van Bouwel, L., & Veugelers, R. (2013). The Determinants of Student Mobility in Europe: The Quality Dimension. *European Journal of Higher Education*, 3(2), 172–190. <https://doi.org/10.1080/21568235.2013.772345>

- Van Mol, C. (2018). Becoming Europeans: the Relationship Between Student Exchanges in Higher Education, European Citizenship and a Sense of European Identity. *Innovation: The European Journal of Social Science Research*, 31(4), 449–463. <https://doi.org/10.1080/13511610.2018.1495064>
- Vellamo, T., Kivistö, J., & Pausits, A. (2023). Steering by stealth? Influence of Erasmus Mundus Joint Master's Programmes in European higher education policy. *European Journal of Higher Education*, 13(2), 179–196. <https://doi.org/10.1080/21568235.2022.2126380>
- Vickers, P., & Bekhradnia, B. (2007). *The economic costs and benefits of international students*. Oxford: Higher Education Policy Institute.
- Vu, T., Ananthram, S., & Ferns, S. (2023). Securing work placements: strategies among international engineering students. *Higher Education Research & Development*, 42(8), 2066–2083. <https://doi.org/10.1080/07294360.2023.2209517>
- Vural Akar, R., & Cenkseven Önder, F. (2005). Eğitim Araştırmalarında Örnek Olay (Vaka) Çalışmaları: Tanımı, Türleri Aşamaları ve Raporlaştırılması. *Süleyman Demirel Üniversitesi Burdur Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(10), 126–139.
- Wegmann, K. M. (2012). Shaping a new society: Immigration, integration, and schooling in Germany. *International Social Work*, 57(2), 131–142. <https://doi.org/10.1177/0020872812446980>
- Wei, H. (2013). An empirical study on the determinants of international student mobility: a global perspective. *Higher Education*, 66(1), 105–122.
- Weisser, R. (2016). Internationally mobile students and their post-graduation migratory behaviour. In *OECD (OECD Social, Employment and Migration Working Papers, Vol. 186)*. <https://doi.org/10.1787/5JLWXBVMB5ZT-EN>
- Wells, A. (2013). *Student Mobility and Competence Development in Higher Education: a Study of Latvian Students at English Universities*. [Doktora Tezi]. Oxford Üniversitesi.
- Wendt, J. M. (2016). *Economic Fluctuations and the Determinants of International Student Enrollment Patterns in U.S. Colleges and Universities* [Claremont Graduate University].
- West, A., & Barham, E. (2009). Student mobility, qualifications and academic recognition in the EU. *Assessment in Education: Principles, Policy & Practice*. <https://doi.org/10.1080/09695940802704062>
- WestLine. (2022). [Www.Westline.Com.Tr. https://westline.com.tr/yurt-disinda-universite/almanyada-universite-sonrasi-kariyer/](https://westline.com.tr/yurt-disinda-universite/almanyada-universite-sonrasi-kariyer/)
- Wiers-Jensen, J. (2013). Degree Mobility from the Nordic Countries: Background and Employability. *Journal of Studies in International Education*, 17(4), 471–491. <https://doi.org/10.1177/1028315312463824>

- Wilkins, S., & Huisman, J. (2011). Student Recruitment at International Branch Campuses: Can They Compete in the Global Market? *Journal of Studies in International Education*, 15(3), 299–316. <https://doi.org/10.1177/1028315310385461>
- Wisskirchen, G. (2016). The EU Blue Card. *Defense Counsel Journal*, 83, 499.
- Wit, H. de, & Altbach, P. G. (2021). Internationalization in Higher Education: Global Trends and Recommendations for Its Future. In *Higher Education in the Next Decade* (pp. 303–325). Brill.
- Witte, N., Stawarz, N., & Netz, N. (2023). Career start abroad: The implications of graduate migration for social inequality. *Research in Social Stratification and Mobility*, 83, 1–12. <https://doi.org/10.1016/J.RSSM.2023.100763>
- Wogart, J. P., & Schüller, M. (2012). The EU's Blue Card: will it attract Asia's highly skilled? *German Institute of Global and Area Studies*, 3, 1–9.
- Wold Top. (2023). *Global Universities Rankings 2023*. www.Worldtop20.Org. <https://worldtop20.org/global-universities/#>
- Woodfield, S. (2009). *Trends in International Student Mobility: A Comparison of National and Institutional Policy Responses in Denmark, Germany, Sweden and the Netherlands*.
- Wu, C., & Wilkes, R. (2017). International students' post-graduation migration plans and the search for home. *Geoforum*, 80, 123–132. <https://doi.org/10.1016/J.GEOFORUM.2017.01.015>
- Xiong, Y., & Pillay, Y. (2023). A national study of the mental health status of Asian international students in the United States. *Journal of Multicultural Counseling and Development*, 51(2), 82–91. <https://doi.org/10.1002/JMCD.12238>
- Yakupoğlu, M. (2014). *Türkiye'nin Yükseköğretim Uluslararasılaşma Stratejisi, Avustralya ile Karşılaştırılması*. Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB).
- Yalçınkaya, M., & Beşirli, H. (2022). Türk Cumhuriyetleri Arasındaki Uluslararası Öğrenci Hareketliliği ve Bu Hareketliliğin Yükseköğretimin Uluslararasılaşma Sürecindeki Rolü. *Karadeniz Araştırmaları*, 19(74), 363–382.
- Yang, M., Webster, B., & Prosser, M. (2011). Travelling a Thousand Miles: Hong Kong Chinese Students' Study Abroad Experience. *International Journal of Intercultural Relations*, 35(1), 69–78. <https://doi.org/10.1016/J.IJINTREL.2010.09.010>
- Yao, C. W., George Mwangi, C. A., & Malaney Brown, V. K. (2019). Exploring the intersection of transnationalism and critical race theory: a critical race analysis of international student experiences in the United States. *Race Ethnicity and Education*, 22(1), 38–58. <https://doi.org/10.1080/13613324.2018.1497968>

- Yardımcıoğlu, F., Beşel, F., & Savaşan, F. (2017). Uluslararası Öğrencilerin Sosyo-Ekonomik Problemleri ve Çözüm Önerileri (Sakarya Üniversitesi Örneği). *Akademik İncelemeler Dergisi*, 12(1), 203–254. <https://doi.org/10.17550/AKADEMIKINCELEMELER.308940>
- Yasir, K., Q, u, Bin, Zhanh, X., & Wang, M. (2019). The Impact of Student Mobility on Trade and Economic Growth: Evidence from China. *DEStech Transactions on Social Science, Education and Human Science*. <https://doi.org/10.12783/DTSSEHS/EMSE2018/27193>
- Yasir, K., Qiu, B., Zhang, X., & Wang, M. (2018). The Impact of Student Mobility on Trade and Economic Growth: Evidence from China. *DEStech Transactions on Social Science, Education and Human Science*, 0(emse). <https://doi.org/10.12783/DTSSEHS/EMSE2018/27193>
- Yılmaz, E. (2022). İstanbul'daki Uluslararası Öğrencilerin Göç Deneyimleri ve Kente Entegrasyonu Araştırması. *Sosyoloji Derhisi*, 43, 51–93.
- Yin, R. K. (2017). *Durum çalışması araştırması uygulamaları*. Nobel Akademik Yayıncılık.
- Yıldırım, A. (1999). Nitel Araştırma Yöntemlerinin Temel Özellikleri ve Eğitim Araştırmalarındaki Yeri ve Önemi. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 23(112), 7–17.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2021). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Seçkin Yayınları.
- Yıldırım, M. (2021). Uluslararası Göç ve Ulusal Güvenlik Bağlamında Türkiye'nin Sınır Dışı Politikalarının Göçmenler Üzerindeki Etkisi. *Göç Dergisi*, 8(2), 311–326. <https://doi.org/10.33182/GD.V8I2.719>
- Yılmaz, B. (2021). “Gidecekler mi? Kalacaklar mı?": İstanbul Üniversitesi Örneğinde Uluslararası Öğrencilerin Mezuniyet Sonrası Hareketlilik Eğilimleri [Yüksek Lisans Tezi]. Süleyman Demirel Üniversitesi.
- Yılmaz, E. A. (2020). Uluslararası Beyin Göçü Hareketleri Bağlamında Türkiye'deki Beyin Göçünün Durumu. *EUL Journal of Social Sciences*, 10(2), 220–232.
- Yılmaz, G. (2017). *Yükseköğretimde Uluslararasılaşma Bağlamında Karşılaştırmalı Akademik Kariyer Süreci* [Doktora Tezi]. Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Yılmaz, G., & Güçlü, N. (2021). Türkiye'de Uluslararası Öğrenci Hareketliliğinin Görünümü. *Journal of Higher Education and Science*, 11(1), 244–256.
- YÖK. (2017). *Yükseköğretimde Uluslararasılaşma Strateji Belgesi 2018-2022*.
- YÖK. (2022). *Yükseköğretimde Uluslararasılaşma ve Türkiye'deki Üniversitelerin Uluslararası Görünürlüğü Çalıştayı*. Yükseköğretimde Uluslararasılaşma ve Türkiye'deki Üniversitelerin Uluslararası Görünürlüğü Çalıştayı.

- YÖK. (2023). *YÖK Uluslararası Öğrencilerin İkamet ve Vize İşlemleri Kolaylaştırılıyor*. <https://www.yok.gov.tr/Sayfalar/Haberler/2023/uluslararasi-ogrencileri-ikamet-ve-vize-islemleri-kolaylasacak.aspx>
- YÖK. (2024). *Yök İstatistik*. YÖK. <https://istatistik.yok.gov.tr/>
- YTB. (2024). *Uluslararası Öğrenciler*. [Www.Ytb.Gov.Tr. https://ytb.gov.tr/daireler/uluslararasi-ogrenciler](https://ytb.gov.tr/daireler/uluslararasi-ogrenciler)
- Yu, J. (2020). The Geographies of International Student Mobility. *Journal of International Students*, 10(2), 546–548. <https://doi.org/10.32674/JIS.V10I2.2187>
- Yu, X. (2022). Research on the influence of human capital on economic growth. *BCP Business & Management*, 26, 626–635. <https://doi.org/10.54691/BCPBM.V26I.2016>
- Yu, Y., Xinxin, W., Ruoxi, L., & Tingting, Y. (2023). The Mediating Role of Human Capital in the Relationship between Education Expenditure and Science and Technology Innovation: Evidence from China. *Socioeconomic Challenges*, 7(1), 129–138. [https://doi.org/10.21272/SEC.7\(1\).129-138.2023](https://doi.org/10.21272/SEC.7(1).129-138.2023)
- Yue, C., Qiu, W., Xia, J., Zhu, Y., & Li, C. (2023). Effects of International Student Mobility on Post-Graduation Decisions: Evidence from Chinese Academic and Vocational Graduates. *Journal of Studies in International Education*. <https://doi.org/10.1177/10283153231173223>
- Yükseker, D., & Çeler, Z. (2024). Migrant Integration in Turkey: Travels of a Concept Across Borders and Domains of Knowledge Production. *Migration Studies*, 1–17. <https://doi.org/10.1093/MIGRATION/MNAE009>
- Yüksel, C. (2020). *Küreselleşme ve Eğitim: Uluslararası Öğrenci Hareketliliği ve Kassel Üniversitesi'nde Öğrenim Gören Yabancı Öğrencilerin İşgücü Piyasasında Çalışma Koşulları*. Marmara Üniversitesi.
- Yumuşak, İ. (2010). Beşeri Sermayenin İktisadi Önemi ve Türkiye'nin Beşeri Sermaye Potansiyeli. *Journal of Social Policy Conferences*, 55, 4–48.
- Zakaria, S. F., Mamat, A. M. I., Zakaria, Z., & Supar, A. (2024). International student recruitment: benefits and globalisation to the university / S.F. Zakaria ... [et al.]. *International Journal of E-Learning and Higher Education*, 19(2), 231–246.
- Zhang, Y. L. (2016). International Students in Transition: Voices of Chinese Doctoral Students in a U.S. Research University. *Journal of International Students*, 6(1), 175–194. <https://doi.org/10.32674/JIS.V6I1.487>
- Zhao, X., & Cox, A. (2023). International Study and Graduate Employability: Employer, Teacher and Student Perspectives. In J. K. N. Singh, R. L. Raby, & K. Bista (Eds.), *International Student Employability Narratives of Strengths, Challenges, and Strategies about Global South Students* (pp. 203–216). Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-031-33254-8_13

- Zherebtsov, A. N. (2022). Evolution of Educational Migration Development and Current State of Administrative and Legal Regime of Educational Migration in the Russian Federation. *Lex Russica*, 75(11), 55–66. <https://doi.org/10.17803/1729-5920.2022.192.11.055-066>
- Zhu, L. (2022). *On the Move: Causes and Consequences of Migration and Migration Policies in a Globalized World* [Degree of Doctor, Cornell University]. <https://doi.org/10.7298/93J3-WV46>
- Zhu, Y., Gopal, K., & Brekalorenz, A. (2023). Understanding International Student Experiences and Career Preparation Challenges Through Covid-19. *International Perspectives on Education and Society*, 44, 185–205. <https://doi.org/10.1108/S1479-367920230000044012>
- Ziguras, C., & Law, S. (2006). Recruiting international students as skilled migrants: the global ‘skills race’ as viewed from Australia and Malaysia. *Globalisation, Societies and Education*, 4(1), 59–76. <https://doi.org/10.1080/14767720600555087>
- Zou, M. (2017). Employer Demand for “Skilled” Migrant Workers: Regulating Admission Under the United Kingdom’s Tier 2 (General) Visa. *Hart Publishing*, 113–130.

ÖZ GEÇMİŞ

Ad Soyad: Muhammed KALAYCI	
Eğitim Bilgileri	
Lisans	
Üniversite	İstanbul Üniversitesi
Fakülte	İktisat Fakültesi
Bölümü	Maliye Bölümü
Yüksek Lisans	
Üniversite	Yalova Üniversitesi
Enstitü Adı	Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anabilim Dalı	Ekonomi
Programı	Ekonomi
Makale ve Bildiriler	
1. Kalaycı, M., & Tutar, S. (2024). The Relationship of Financial Behaviors With Personality Traits and Financial Literacy: an Empirical Research. Ege Academic Review, 24(2), 337-354. https://doi.org/10.21121/eab.240213 2. Kalaycı, M., İmamoğlu, C., & Erdem, A. (2023). Türkiye’de Seçilmiş Kriz Dönemlerinde ve Pandemi Döneminde Uygulanan Vergi Önlemlerinin Değerlendirilmesi 3. Tutar, H., Tutar, S., Medetoglu, B., & Kalayci, M. (2024). From risk to responsibility: examining the financial resilience of banks. Management Decision. 4. Kalaycı, M., & Cevherli, F. (2024). Katılım Bankacılığı ve Sürdürülebilirlik: Finansal Dönüşümde İkili Etki. Mehmet Akif Ersoy University Journal of Social Sciences Institute(39), 135-150. https://doi.org/10.20875/makusobed.1468591	